Digitized by Google

XXIV. 4. 50

Digitized by Google

C. PLINII CÆC. SECVNDI EPISTOLARVM Libri X. PANEGYRICVS dictus Traiano Augusto.

HYGINVS de Limitibus constituendis.

CLAVDII TIBERIANI de Controuersiis agrorum.

Iulius Frontinus.

Cum priuilegio.

Parisiis, apud Ioannem Dallier, è regione collegij Cameracensis. 1552.

ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS AC DOMINI D. IOACHIMI CAROLI, DVCIS MEGAPOLENSIS, &c. VANDALORVM PRINCIPIS, COMITIS SVERINENSIS, &c. DOMINI SVI CLEMENTISSIMI, EPICEDIVM.

Ad Illustrissimum Principem ac Dominum, Dominum Ioannem Albertum, Ducem Megapolensem, &c. Principem Vandalorum, Comitem Sverinensem, &c. Dominum suum Clementissimum.

Anno M. D. XCVI.

petitrices erunt. In alio, eas ſolas quæ commendatoriæ aut commendatrices. (Niſi malis, ab vno eodemque exemplari vtrunque genus peti, quum quicunque aliquem alicui commendat, quidpiam ab eo petat.) In alio, eas demum quæ vel excuſatoriæ vel gratulatoriæ, vel conſolatoriæ vocari poterunt. In alio denique, non alias quàm quæ aliud argumentum habebunt. Omnia enim earum enumerare genera nimis longum eſſet. Sed hoc quoque conſilium addam (quò omnia varietate aliqua diſtinguantur) vt vnumquodque genus certam quandam & ſibi dicatam lectionis horam habeat. Quid hoc verò tandem erit? ex vno libro multos efficere, atque ita menſam tuam in multis vnum, in vno multos tibi exhibere? Si autem, quanto temporis ſpatio ita te vni Plinio & tuam menſam & operam dare velim, me rogabis, reſpondebo (ſi & hîc me in conſilium adhibere velis) ne tantum ſit illud vt in gratiam cum aliis libris tibi valde familiaribus, quos à tua menſa remoueris, redire non queas: aut certè, haud facilè queas. Fateor enim poſſe alioqui contingere vt irretitus tam variis Plinianæ ſcriptionis illecebris, eorum obliuiſcaris. In quocunque enim epiſtolarum genere verſantem illum adibis, mirum tibi in modum placebit, & ita quidem vt eum vix è manibus poſſis deponere. Nam ſi in monitricem ſeu hortatricem epiſtolam incideris, ea decies repetita placebit, quòd non minus ſuadentem quàm perſuadentem ea quæ ſcribit, audire tibi illum videberis. At ſi manui tuæ occurrerit illud exemplar quod petitorias, vel id quod commendatorias, auro minióve (iuxta id quod dedi antè conſilium) ſignatas habebit: (niſi fortè, vt modò dixi, ex vno eodémque ſumi exemplari vtraſque malis) ſummam tibi

Digitized by Google

nullum tibi aliunde ſubſidium eſſet. Alioqui, ſi mẽ leſtum tibi eſt, ſuſpenſum tamdiu teneri, iam nunc verba illa mihi conſidera, compoſito vultu ridebat, tanquam orbitatem foris reliquiſſet. Quin dici poſſit quiſpiam aut quæpiam compoſito vultu ridere, non inficior (eo fere modo, quo dictum à Tibullo eſt, Non bene mendaci riſus componitur ore) ſed tecum perpende quàm hoc ſit parum rationi conſentaneum, & vero parum ſimile, fœminam (niſi quæ omnino ſit ἄστοργος) non multo poſt filij ſui exequias, non ſolùm ita componere vultum, vt internum luctum mœrorémque diſſimulet, ſed etiam ita vt rideat. Ei certè quæ ſuæ orbitatis tam citò tam fiat immemor, vt etiam riſus loco lacrymarum erumpat, pectus non tantùm durum, ſed planè ſaxeum aut ferreum eſſe dicamus neceſſe eſt. Quin igitur mihi de tollenda voce illa ridebat iam aſſentiaris, minimè dubito: ſed do eo labores, quænam aptè in locum illius poſſit ſubſtitui. At in falſa tamen illa ſcriptura veram habes, ſeruatis nimirum iiſdem literis, tantùmque ſede duarum permutata. Nam ſi ex ridebat feceris redibat, ſcripturam habes aduerſus quam non ſolùm tale nihil quale in alteram afferatur, ſed eiuſmodi vt ne vlla quidem ſuſpicio in eam cadat. Multas autem emendationes, non minoris quàm hanc ponderis & momenti ab iſta editione exhiberi experientur ſtatim omnes à quibus cum præcedente conferetur.

Verùm ne longius quàm par eſt meum ſit parergon, ſed ad ergon (id eſt, ſermonem mihi propoſitum) reuertar, illis ſubiungit Plinius, Præclarum quidem illud eiuſdem, ferrum ſtringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, por-

Digitized by Google

XXIV. 4. 50

C. PLINII SEC.
SECUNDI
Historiæ Naturalis
LIBRI XXXVII.
Ex postrema Auctoris recognitione.
Quorum Capitum Seriem sequens pagina indicabit.
Accessit Rerum Memorabilium Index.
Basileæ, Anno M. D. LXXI.

ILLVSTRISSIMO, PRINCIPI AC DOMINO,

D. IOACHIMO CAROLO, DVCI HOLSATIAE, SCHLESWICENSIS, STORMARIAE ET DITHMARSIAE COMITI, DOMINO IN OLDENBVRG ET DELMENHORST, &c.

petitrices erunt. In alio, eas ſolas quæ commendatoriæ aut commendatrices. (Niſi malis, ab vno eodemque exemplari vtrunque genus peti, quum quicunque aliquem alicui commendat, quidpiam ab eo petat.) In alio, eas demum quæ vel excuſatoriæ vel gratulatoriæ, vel conſolatoriæ vocari poterunt. In alio denique, non alias quàm quæ aliud argumentum habebunt. Omnia enim earum enumerare genera nimis longum eſſet. Sed hoc quoque conſilium addam (quò omnia varietate aliqua diſtinguantur) vt vnumquodque genus certam quandam & ſibi dicatam lectionis horam habeat. Quid hoc verò tandem erit? ex vno libro multos efficere, atque ita menſam tuam in multis vnum, in vno multos tibi exhibere? Si autem, quanto temporis ſpatio ita te vni Plinio & tuam menſam & operam dare velim, me rogabis, reſpondebo (ſi & hîc me in conſilium adhibere velis) ne tantum ſit illud vt in gratiam cum aliis libris tibi valde familiaribus, quos à tua menſa remoueris, redire non queas: aut certè, haud facilè queas. Fateor enim poſſe alioqui contingere vt irretitus tam variis Plinianæ ſcriptionis illecebris, eorum obliuiſcaris. In quocunque enim epiſtolarum genere verſantem illum adibis, mirum tibi in modum placebit, & ita quidem vt eum vix è manibus poſſis deponere. Nam ſi in monitricem ſeu hortatricem epiſtolam incideris, ea decies repetita placebit, quòd non minus ſuadentem quàm perſuadentem ea quæ ſcribit, audire tibi illum videberis. At ſi manui tuæ occurrerit illud exemplar quod petitorias, vel id quod commendatorias, auro minióve (iuxta id quod dedi antè conſilium) ſignatas habebit: (niſi fortè, vt modò dixi, ex vno eodémque ſumi exemplari vtraſque malis) ſummam tibi

admirationem mouebit eius in petendo artificium: quod tantum est vt vel ab inuito quiduis extorquere valeat. Nec minorem excitabit admirationem ars illa quam suis commendationibus adhibet. Excusat se? purgat se? videris tibi, eum qui accusauit, iam audire se vicissim excusantem ac purgantem, & modò non de accusatione sua, etiamsi iusta fuerit, erubescentem.

Quid de illis epistolis dicam in quibus alicui gratias agit? ita certè id facit vt non modò gratias agere, verum gratiam referre videri possit. Quinetiam vbi aliquid lamentabile commemorat, optimè præceptum Horatianum obseruat.

-- si vis me flere, dolendum est
Primùm ipsi tibi: tunc tua me infortunia tangent.

tantum enim præ se fert dolorem vt sibi lamentanti, lectorem, cui barbarum pectus non sit, collamentari cogat. Quis autem, vbi tam lepidè, tam festiuiter iocatur, non rideat vicissim cum ridente? Siue porro iocosa, siue seria, aut etiam tristia, narrat, hoc ita facit vt nemo breuem, nec obscuram tamen, sed dilucidam perspicuámque esse narrationem, fit negaturus: adeo vt ij etiam qui scripturi sunt historiam, petere inde exemplum possint.

Ac quandoquidem hunc in sermonẽ incidi, addam & istud, aliquot eum in locis, eius qui historiæ monumentis alicuius facta vel dicta mandaturus est, iudicium formare. Quos inter locos præcipui sunt (quantum quidem possum meminisse) vnus quem indicabo. Illum habet epistola XVI. libri XII vbi se adnotasse ait (immo ab eo dicitur, adnotasse videor) facta dictáque virorum fœminarúmque illustrium, alia clarie-

dung ehrlichen Priesters und Ministers des Evangelii, Herrn Johann Hilpert, Pfr. in Lorch, seiner Ehegattin, Frau Anna Maria, geb. Hilpertin, und ihrer Kinder, Johann Christoph, Johann Friedrich, Johann Jacob, Johann Georg, Johann Ludwig, Johann Wilhelm, Johann Heinrich, Johann Conrad, Johann Philipp, Johann Martin, Johann Daniel, Johann Gottlieb, Johann Gottfried, Johann Christian, Johann Andreas, Johann Michael, Johann Sebastian, Johann Nicolaus, Johann Balthasar, Johann Caspar, Johann Melchior, Johann Ulrich, Johann Jacob, Johann Heinrich, Johann Rudolph, Johann Conrad

nullum tibi aliunde ſubſidium eſſet. Alioqui, ſi moleſtum tibi eſt, ſuſpenſum tamdiu teneri, iam nunc verba illa mihi conſidera, compoſito vultu ridebat, tanquam orbitatem foris reliquiſſet. Quin dici poßit quiſpiam aut quæpiam compoſito vultu ridere, non inficior (eo fere modo, quo dictum à Tibullo eſt, Non bene mendaci riſus componitur ore) ſed tecum perpende quàm hoc ſit parum rationi conſentaneum, & vero parum ſimile, fœminam (niſi quæ omnino ſit ἄςοργος) non multo poſt filij ſui exequias, non ſolùm ita componere vultum, vt internum luctum mœrorémque diſſimulet, ſed etiam ita vt rideat. Ei certè quæ ſuæ orbitatis tam citò tam fiat immemor, vt etiam riſus loco lacrymarum erumpat, pectus non tantùm durum, ſed planè ſaxeum aut ferreum eſſe dicamus neceſſe eſt. Quin igitur mihi detollenda voce illa ridebat iam aſſentiaris, minimè dubito: ſed de eo labores, quænam aptè in locum illius poßit ſubſtitui. At in falſa tamen illa ſcriptura veram habes, ſeruatis nimirum iiſdem literis, tantúmque ſede duarum permutata. Nam ſi ex ridebat feceris redibat, ſcripturam habes aduerſus quam non ſolùm tale nihil quale in alteram afferatur, ſed eiuſmodi vt ne vlla quidem ſuſpicio in eam cadat. Multas autem emendationes, non minoris quàm hanc ponderis & momenti ab iſta editione exhiberi experientur ſtatim omnes à quibus cum præcedente conferetur.

Verùm ne longius quàm par eſt meum ſit parergon, ſed ad ergon (id eſt, ſermonem mihi propoſitum) reuertar, illis ſubiungit Plinius, Præclarum quidem illud eiuſdem, ferrum ſtringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, por-

rigere marito: addere vocem immortalem, ac penè diuinam, *Pæte non dolet:* sed tamen ista facienti dicentíque gloria & æternitas ante oculos erant: quo maius est, sine præmio æternitatis, sine præmio gloriæ, abdere lacrymas, operire luctum, amissóque filio matrem adhuc agere. *Vbi non vnum factum, sed plura pro vno habet. fuisset enim dicendum,* Præclara quidem illa eiusdem. *Ac posse fateor illa tria quæ præeduntꝰ pro vno haberi,* ferrum stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem: *sed duo quæ sequuntur, neque illi ἀκόλουθα necessariò sunt, neque etiam talia sunt vt vnum ex altero pendeat. Haud tamen suspectam huius loci lectionem habeo: sed suspicione apud me non caret ea quibus hic locus claditur,* quo maius est, sine præmio æternit. *&c. Suspicor enim eum hæc vt ὑπερωνυμαστικῶς, ita & ὑπερθηματικῶς extuliſſe, ideóque malim,* quanto maius est, sine pr. ætern. sine pr. gl. abdere lacr. op. luctum, amissóque filio matrem agere? *Alioqui* quanto maius est, *perinde erit ac si dictum esset,* ac eo maius est. *Sed iacere hanc periodi istius clausulam præ altera illa, & frigere, quis non videt?*

Adjicit & alia, quæ pro maioribus itidem, etiamsi minus clara sint, habenda censet. Talia autem digna sunt quæ considerent & in quibus suum iudicium exerceant ij potißimùm qui de historia (vti dixi) scribenda cogitant. Dionem tamen historicum (vt ingenuè fatear) vix nostro assensurum Plinio fuisse arbitror, & illud Arriæ factum, quod Pæto esus marito & solatium mortis & exemplum fuit, minus esse aliis quæ à Plinio adduntur, vix concessurum. Vnum enim illud commemorandum sibi

putauit (vbi malè παῖ pro Παῦτε scriptum est. Quum enim legatur, Ιδοὺ παῖ ὠκ ἀλγῶ, non dubium est quin Dio scriptum reliquerit, Ιδοὺ Παῦτε ὠκ ἀλγῶ) vnum inquam illud sibi narrandum existimauit, nimirum tanquam memoratu magis dignum, & (vt ipse loquitur) μᾶλλον μνήμης ἄξιον, vel λόγου. quod & vna voce ἀξιομνημονεύτερον vel ἀξιολογώτερον dici posset. Quinetiam diceretur pro eodem, ἀξιώτερον vel μᾶλλον ἄξιον ἐς ἱστορίας λόγον ἐλθεῖν, genere loquendi quod Dioni vel proprium vel cum paucis commune esse existimo.

Caterùm, vt ad priores illas tot laudes harum epistolarum redeam, non immeritò certè aliquis eas præ aliis omnibus imitabitur, quæ præ aliis omnibus non à me tantùm sed à quamplurimis (& iis quidem viris doctissimis & summo iudicio præditis) laudantur. Quid? an Ciceronianæ imitandæ non sunt? Immo quædam habent & illæ in quibus eas nobis imitandas proponere debeamus: sicut nec ipse Plinius earum in quibusdam imitatorem se fuisse negat) sed multo habent pauciora, quòd multum absit quin tam varia sint earum argumenta (magna enim earum pars de rebus ad rempubl. pertinentibus agit) & illæ quæ in alio argumento versantur, & quibus aliquid festiuitatis adhibitum est, non video quomodo certare cum Plinianis possint.

Verùm quemadmodum Græco dicitur prouerbio difficilia esse quæ pulchra, ita imitationem epistolarum tam pulchrè scriptarum, difficilem esse haud negauerim. Atque vt alio Græci prouerbio dicunt, facilius esse μωμᾶσθαι quàm μιμεῖσθαι, ita facile esse dixerim aliena scripta διαμᾶσθαι, at sua illis ἰσᾶσθαι, per imitationem plerisque esse perdifficile. Vide-

rit igitur Firminus, Sidonij Apollinaris amicus, quomodo perſuadere nobis poßit, illum in ſuo epiſtolarum opere Caij Secundi orbitas ſequi.

Quæ tamen à me non dicuntur, illuſtriſſime princeps, vt te ab illo imitandi conatu deterream, ſed potius, vt quo res difficilior eſt, eo tibi magis glorioſam fore oſtendens, eo etiam animatum magis ad eam reddam: præſertim quum iam valdè familiarem tibi Latinam linguam (quod expertus loquor) reddideris: & hoc principium ſit velut primilegium, vt quod ab illorum proficiſcitur ingenio (in iis præſertim quæ ad literas pertinent) licet tantummodo inchoatum, iam ad ſummum eſſe progreſſum iudicetur: atque hunc in ſenſum ſit in illis veriſſimum non modò vetus prouerbium, **Dimidium facti qui cœpit habet:** ſed plus etiam quàm quod illo dicitur. Atque adeo ſi quid eſſet quod principibus inuidere liceret, id ego illis inuiderem. Hoc tu nonniſi ridens (ſat ſcio) leges: gaudeo autem quòd cum riſu à me diſcedes. Vale.

T. C. obſeruantiſſimus
Henr. Stephanus.

Digitized by Google

EX ONVPHRII PANVINI COMMENTARIIS IN FASTOS,

AD ANNVM DCCCLIII.

Hoc ipso anno idem Plinius [Secundus] vt in Panegyrico tradit, cum Cornuto Tertullo consulatum bimestrem in Kal. Septembres iniit & gessit. De quo tale adhuc exstat antiquum epigramma.

C. PLINIVS. C. F. C. N. CAECILIVS. SECVNDVS COS. AVGVR. LEGAT. PRO. PRAET. PROVINC. PONTI. CONSVLARI. POTESTATE. IN. EAM. PROVINCIAM. AB. IMP. CAESARE. NERVA. TRAIANO. AVG. GERMANICO. MISSVS. CVRAT. ALVEI. TIBERIS. ET. RIPAR. PRAEF. AERARI. SATVRNI. PRAEF. AERARI. MILIT. LEG. VI. GALLIC. X. VIR. STLIT. IVDICANDIS.

Cæterùm is Plinius filius fuit. C. Cæcilii Nouocomensis, & Pliniæ, sororis. C. Plinii Secundi, Veronẽsis, scriptoris historiæ naturalis: quæ quũ ipsi C. Cæcilio Nouocomensi nupsisset, hunc C. Cæcilium genuit, qui ab auunculo C. Plinio Secundo Veronense adoptatus. C. Plinius Cæcilius Secundus appellatus est. Qui natura quidem Nouocomensis ciuis, verùm lege & adoptionis iure veronensis, vt eius pater adoptiuus. C. Plinius

fuit.hinc ipſe libro VI. Epiſt.vltima ad Maximũ Africanum ita ſcribit. *Rectè feciſti quòd gladiatorum munus Veronenſibus noſtris promiſiſti, à quibus olim amaris, ſuſpiceris, ornaris.* Plinium autem, Veronenſem fuiſſe, ipſemet ſcribit in præfatione hiſtoriæ naturalis ad Titum Cæſarem Veſpaſianum, in qua Catullum conterraneum ſuum vocat. Si enim & ipſe Nouocomenſis fuiſſet, non rectè conterraneum dixiſſet. eſt enim Veronæ Cœnomanorũ vrbs, vel potius Venetorum, Nouocomum verò Inſubrum. hæc, in decima regione Italiæ, illa in xi. quæ regiones & terræ diuerſæ ſunt. Adde quòd hoc per manus à maioribus traditum, ſemper ita creditum eſt. Franciſcus enim Petrarcha, Pius II. Papa & plerique alii, Plinium hiſtoriæ naturalis ſcriptorem, Veronenſem vocauerunt. Quòd ſi Veronenſis non fuit (vt quidam affirmant) cur antiquiſſimum hoc adhuc extat Veronæ marmorei fruſti epitaphium à Plinio parentibus ſuis & ſorori factum, quod inter rudera octuaginta annis antea in agro Veronenſi inuentum eſt?

C. P- IN I V-
N D V-
-AVG.
-RCIVIAE-
-CELLAE-
-RI
-ERI. PATRI-
-MAE. MATRI-
-MARCELLAE
T. F. I

Non ab re autem fuit, hoc loco vbi occasio se-
se obtulit, Plinium Veronensem asserere, quòd
eum vt de Homero dicitur, nonnullæ aliæ vrbes
sibi vendicare conatæ sunt : cùm vt rei veritas
intelligatur, tum quòd patriæ meæ hac in re non
suffragari, hoc potissimùm loco nefas esse duxi.
ad institutum autem nostrum reuertamur. Hoc i-
pso anno in Kal. Nouembris Plinio & Tertullo,
consules suffectos fuisse Iulium Ferocem, &
Acutium Neruam ipse indicare videtur
libro II. epistolis ad Octauium &
Arrianum, quos consules de-
signatos post Cornu-
cum Tertullum
subiicit.

* *
*

Digitized by Google

IN PLINII SECVNDI EPISTOLAS.

PRAEFATIO H. STEPHANI. In qua vtiliórne an iucundior earum sit lectio, disserit: & de quibusdam quæ in ea obseruanda sunt, admonet.

PLINII Secundi epistolas quo sæpius lego, eo magis illas à plerisq; tam ratò legi miror: multo etiam magis, à nonnullis ne legi quidem omnino. Neque verò de iis tantùm loquor qui multos scriptores nõ aspernantur solùm sed etiã auersantur, atq; adeo lectione illorũ sibi interdicunt, non alia de causa quàm quòd verentur ne suum Ciceronianum stylum aliqua sermonis non satis Ciceroniani cõtagione inficiant: sed de aliis etiã nonnullis, qui quanuis illo superstitiosæ Latinitatis morbo non laborent, quosdã tamen è scriptoribus seculo Ciceronis posterioribus lectione sua non dignantur. Quid ergo habent istæ Plinii epistolæ propter quod tam dignæ sint quæ legantur? excipiet fortasse vel horum vel illorum aliquis. Ego verò, illas aliquid habere propter quod legi mereantur, non respondebo, sed habere omnia quæ nos ad epistolarum aut Latinarum aut Græcarum lectionem inuitare & possint & debeant. Nam siue vtilita-

tem, siue delectationem, siue etiam vtrunque in istarum lectione sibi quis proponat, eum quod abundè suo desiderio satisfaciat inuenturum esse dico.

Vt enim de vtilitate prius verba faciam, nullas se tam varia doctrina refertas legisse epistolas, non sine magna admiratione fatebitur, si quã decet attentionem, quódque decet iudicium lectioni earum adhibuerit. Eorúmne studiosus est quæ ad politica siue ad politicen pertinent? Multa certè in epistolis Ciceronianis (de iis tantùm loquor quæ ad multos è familiaribus scriptæ sunt) eò pertinentia inuenire potuit: sed nõ pauciora in hisce Plinianis inuenturus est. quanuis ipse Plinius longè alium esse rerum Romanarum statum, quantum ad earum administrationem attinet, fateatur, in ea epistola quæ libri tertii vigesima est. Hæc enim verba eam claudunt. *Hæc tibi scripsi, primùm vt aliquid noui scriberem, deinde vt nonnunquam de republ. loquerer. cuius materiæ nobis quanto rarior quàm veteribus occasio, tanto minus omittenda est. Et hercule quousque illa vulgaria? Eho quid agis? ecquid commodè vales? Habeant nostræ quoque literæ aliquid non humile, nec sordidum, nec priuatis rebus inclusum.* Et ne quis obiiceret, Quid tandem de republ. loquêris, cuius vix iam vlla vmbra superest? subiungit, *Sunt quidem cuncta sub vnius arbitrio, qui pro vtilitate communi solus omnium curas laborésque suscepit: quidam tamen salubri temperamento ad nos quoque, velut riui ex illo benignissimo fonte decurrunt: quos & haurire ipsi & absentibus amicis quasi ministrare epistolas possumus.* Quanuis (inquam) & hîc & alibi etiam

Regis olim ab Hebræorum sede Romam
translatum, & in Ecclesia Romana ad
hunc usque diem cantatum, ut ex Ordine
Romano, & Antiphonario Gregorii Papæ
manifestum est. Quod autem Hieronymus
in Epistola ad Sophronium Psalterium
Romanum, Gallicanum, & Hebraicum
inter se differre dicit, ita intelligendum
est, ut Romanum & Gallicanum ab
Hebraico differre dicat, non inter se.
Nam Romanum & Gallicanum inter se
differre, nihil est aliud, quam Romanum
Psalterium, quod olim ex Hebræo
in Græcum, & ex Græco in Latinum
translatum fuit, ab eo, quod ex Hebræo
in Latinum translatum est, differre.
Quod ideo factum est, quia Hebræi
quædam Psalmorum verba, quæ Græci
& Latini ad Christum referunt, ad
alia quædam referunt, ut ex Psalmo
Dixit Dominus Domino meo, & ex
Psalmo Deus, Deus meus respice in me,
& ex Psalmo Quare fremuerunt gentes,
& ex Psalmo Exaltabo te Domine, quo-
niam suscepisti me, & ex Psalmo Con-
fitebor tibi Domine in toto corde meo,
& ex Psalmo Domine Deus salutis meæ,
& ex Psalmo Domine ne in furore tuo,
& ex Psalmo Domine Dominus noster,
& ex Psalmo Domine ne in ira tua, &
ex Psalmo Domine Deus meus in te
speravi, & ex Psalmo Domine ne pro-
fundo ira tua, & ex Psalmo Domine
Deus virtutum, & ex Psalmo Domine
Deus meus in te speravi, & ex Psalmo
Domine Deus meus, & ex Psalmo Do-
mine Deus meus, & ex Psalmo Domine
Deus meus, & ex Psalmo Domine Deus
meus, & ex Psalmo Domine Deus meus,
& ex Psalmo Domine Deus meus, &
ex Psalmo Domine Deus meus, & ex
Psalmo Domine Deus meus

pertinent, omittenda (vt opinor) non fuerit illa libri secundi epistola qua villam suam, quæ Laurentinum siue Laurens vocabatur, tam accurata támque exacta ecphrasi nobis describit, vt depingere potius videatur. Sed quare ad œconomicen siue rusticam siue rusticanam illa quoque descriptio facere dicenda est? Quoniam in ea quoque structura multa eius prouidentiæ quæ bonum patrem familiâs decet exempla obseruari possunt.

Neque tamen omnia quæ suum lectorem hæ docere epistolæ possunt, ad illa posse reduci capita dixerim. Eas enim sumant in manus aulici, aliquid quod ad sciẽtiam aulicam pertineat (neque enim aulicos esse duntaxat empiricos debere existimo) ex earum lectione reportabunt. Ibi enim crebram alicuius è Cæsaribus (præsertímque alterutrius è duobus) mentionem inuenient: multa de illis, nonnulla etiam de illorum aulicis referentem Plinium audient. vt omittam librum earum decimum, cui insertæ sunt quas ipse etiam Traianus de variis rebus ad illum scripsit. Atque vt missos faciam aulicos, alios item quibus aliud est vitæ genus, aut etiam alia sunt vitæ genera, à lectione quorundam locorum huius voluminis (quod in decem libros diuisum est) prudentiores discessuros spero. Verùm vt ab iis quæ ad vitam instituendam spectant [quæ certè ad vnum è tribus illis primis capitibus, nimirum ad ethicen, referenda sunt] ad alia etiam veniam de quibus agitur in hisce epistolis: tam varium propemodum illarum esse argumentum, quàm latè se extendit philologia, dicere non dubitauerim. Romanas quidem certè ad res quod at-

tinet, non tantùm quæ tunc tempora, qui mores essent, indicari, sed superiorum quoque mentionem ab eo fieri locis aliquot, atque disciplinam maiorum, aut saltem auorum commemorari videmus: quorum vnus est in epistola libri tertii vigesima.

AD DELECTATIONEM ab vtilitate trãsiens (nam & eos qui hanc etiam in hisce epistolis quærent, quod desiderio suo satisfaciat inuenturos esse dixi) hoc fateor, non tam multa esse quæ delectare quàm quæ prodesse possint: sed esse tamen multa dico. variis enim in locis iocatur, & quidem festiuè. Ex iis est hic initio epistolæ xxi. libri i, *Vt animi tui iudicio, sic oculorum plurimum tribuo: non quia multum (ne tibi placeas) sed quia tantum quantum ego, sapis. quanquam hoc quoque multum est.* Quibus subiungit, *Omissis iocis, credo decentes esse seruos,* &c. quæ valde pauca sunt. breuissima enim est epistola. Epistolam autem totam iocosam habemus eam quæ est libri octaui septima: cuius hoc est initium, *Neque vt magistro magister, neque vt discipulo discipulus (sic enim scribis) sed vt discipulo magister, (nam tu, magister, ego contrà: atque adeo tu in scholam reuocas, ego adhuc Saturnalia extendo) librum misisti.* Et postquam dixit se hoc ipso hyperbato quo sit vsus, probasse satis, eum esse qui non modò magister eius, sed ne discipulus quidem debeat dici, addit, se tamen sumpturum personam magistri: *exerámque (inquit) in librum tuum ius quod mihi dedisti, eo liberius quo nihil ex meis interim missurus sum tibi, in quo te vlciscaris.* Quibus verbis illa epistola clauditur. Atque hîc omittendum non est priu-

cipium illud epiſtolæ trigeſimætertiæ libri ſexti, vbi Maronis verſum ad rem de qua dicturus eſt, pulchrè accommodat, *Tollite cuncta (inquit) cœptósque auferte labores. Seu ſcribis aliquid, ſeu legis, tolli, auferri iube, & accipe orationem meam, vt illa arma diuina. Num ſuperbius potui? reuera vt inter meas pulchram, nam mihi ſatis eſt certare mecũ.* Nec minus ſiue feſtiuè ſiue facetè ad ſermonem ſuum detorquet Homericos verſus, initio epiſtolæ ſeptimæ, libri primi: primùm quidem hunc,

Τῷ δ' ἔπεσι μύθοισι ἴδωκε πατὴρ, ἔπεσι δ' ἀνέ-
νδουσε.

poſtea verò iſtum,

Ἦ ῥ' ἀγ' κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Feſtiua eſt illa etiam epiſtola, vel potius feſtiuum eſt illud epiſtolium, libri noni, cuius initium eſt. *Quid agis?* Multarum quidem certè clauſulæ ſaltem facetum aliquid habent, & quod delectare poſsit. Talis eſt hæc epiſtolæ vndecimæ libri quarti, *Denique quicquid voles, dũmodo non minus longa epiſtola nuntíes: ego non paginas tantùm, ſed etiam verſus ſyllabásque numerabo.* Iã verò & quædam feſtiua dicta, interdum aliena, nonnunquam ſua, commemorat. Tale eſt quod legimus pag. xxix. *Dixit aliquando mihi Regulus, quẽ ſimul adeſſemus, Tu omnia quæ ſunt in cauſa putas exequenda: ego iugulum ſtatim video, hunc premo. (premit ſane quod eligit, ſed in eligendo frequenter errat) Reſpondi poſſe fieri vt genu eſſet, aut tibia, aut talus, vbi ille iugulũ putaret.* At ego (inquam) qui iugulum perſpicere non poſſ. *&c.*

Quid? nullúmne eorum quæ acutè & argutè ab illo dicta ſunt, exemplum proponam? Atqui

pono : quæ non longo eam ſequitur interuallo. Hoc igitur eſt principium, *Et tu occaſiones obligandi me auidiſſimè amplecteris, & ego nemini libentius debeo. Duabus ergo de cauſis à te potiſſimum petere conſtitui quod impetratum maximè cupio.* Hic autem eſt finis, *Extenderem preces, niſi & tu rogari diu nolles, & ego tota hac epiſtola feciſſem. Rogat enim & quidem efficaciſſimè, qui reddit cauſas rogandi.* Dignus autem fuit cui nihil petenti negaretur, quum ad aliorum ipſe petitiones tam promptum ſe oſtendat. Atque huius tam promptæ & tam ad obſequium paratæ voluntatis exemplum extat in principio epiſtolæ 18. libri ſecundi, *Quid mihi à te iucundius potuit iniungi quàm vt præceptorem fratris tui liberis quærerem?* Verùm à petitione ad commendationem vt veniam (quum commendatitiæ epiſtolæ ſpecies ſint earum quæ petitoriæ appellantur: atque adeo illa epiſtola ex qua duo poſteriora exempla iam attuli, ſit commendatia) quid ad illam addi poteſt artem qua in commendandis ſuis amicis vtitur? quid ad gratiam adiici quam commendationibus ſuis adhibet? & (quod potiſsimum eſt) quæ Suadela maior perſuadendi artifex eſſe vnquam potuit quàm illa eſt quam apud eum audimus? Atque vt ne hîc quidem ſine exemplo, vel potius ſine exemplis, loquar, legimus in principio cuiuſdam quæ eſt pag. LXXIIII, *Quod ipſe amicis tuis obtuliſſem, ſi mihi eadem materia ſuppeteret, id nunc iure videor à te meis petiturus.* Alter autem locus quem in exemplum afferam (duobus enim contentus ero) Ciceronianum quiddam habet, id eſt, Ciceronianam quandam formulam, vt ita loquar. ita e-

nim clauditur quædam epiſtola, pag. CXII, & CXIII, *Multa beneficia in multos contuliſti: auſim contendere, nullum te meliùs, æque bene vix vnum aut alterum collocaſſe.* Quinetiam in eo quòd epiſtola decima ſeptima libri quarti, ſe admoneri quidem, ſed non rogari vult à Gallo, ſeu Antonino (ambigua enim eſt illius epiſtolæ inſcriptio) Ciceronem aut quendam alium ex iis quorum epiſtolæ Ciceronianis ſunt inſertæ imitatur. *Et admones* (inquit) *& rogas vt ſuſcipiam abſentis Corelliæ cauſam contra C. Cæcilium, conſulem deſignatum. Quòd admones, gratias ago: quòd rogas, queror. Admoneri enim debeo, vt ſciam: rogari non debeo vt faciam quod mihi non facere turpiſſimum eſt.* Quæ tam honeſta & officioſa ad petitionem reſponſio obſeruanda eſt. Quædam verò eſt epiſt. libro 6, in qua vult Tacitum alios rogare, ſe autem precum eius miniſtrum, adiutorem & participem fore dicit. Quum autem & ibi non minus officioſam (vt iam loquutus ſum) ſiue obſequioſam habeamus reſponſionem, afferam totum locum, vel potius totam epiſtolam. Poſtquam igitur dixit, *Commendas mihi Iulium Naſonem candidatum. Naſonem mihi? quid ſi meipſum? fero tamen & ignoſco. eundem enim commendaſſem tibi ſi te Romæ morante ipſe abfuiſſem. Habet hoc ſolicitudo quòd omnia neceſſaria putat.* Poſtquam hæc dixit, inquam, tandem his verbis finem epiſtolæ imponit, *Tu tamen cenſeo alios roges: ego precum tuarum miniſter, adiutor, particeps ero.* Enimuero omittendus hîc non eſt & alius quidam libri noni locus, vbi deprecatorem agit apud Sabinianum pro eius liberto. quum enim dixiſſet eum ad ſe veniſſe,

aduolutúmque pedibus ſuis hæſiſſe, fleuiſſe, multum rogauiſſe, multum etiam tacuiſſe : in ſumma, feciſſe fidem pœnitentiæ : & quum alia quædam adieciſſet, ita finit epiſtolam. *Vereor ne videar non rogare, ſed cogere, ſi precibus eius meas iunxero. Iungam tamen tanto plenius & effuſius quanto ipſum acrius ſeueriuſq. corripui: diſtrictè minatus, nunquam me poſtea rogaturum. Hoc illi, quẽ terreri oportebat: tibi nõ idẽ. nam fortaſſe iterũ rogabo, iterũ impetrabo. Sit modò tale vt rogare me, & te vt præſtare deceat.* Quãuis porro vnum cuiuſdam cõmedatitiæ Plinii epiſtolæ locum attulerim in quo Ciceroniana quadam formula vſum eſſe illum dixi, ſuas tamen alioqui habere, & quidem magis varias quàm Ciceronem tacere nolo. Eadem enim à Cicerone libro illo 13. qui commendatitiis plenus eſt epiſtolis totus, multis in locis, & quidem verbis alicubi iiſdem repetuntur.

Longum eſſet, ſicut exempla illius generis epiſtolarum attuli, ſic etiam reliquorum afferre; & lectorem à me præmonitum, diligentiùs artificium in illis obſeruaturum ſpero. Quamobrem de narratoriis tantùm aliquid addam : nimirum, in illis quoque ſcriptorem hunc excellere, ob breuitatem ; quam nihil Ciceronianæ debere, potiúſque hanc illi, auſim affirmare. Loquor autem de tali breuitate qualis eſt hæc epiſtolæ quintæ libri primi, *Euigilaueram : nuntius à Spurinna. Venio ad te: Imò ego ad te. Coimus in porticum Liuiæ. Quũ alter ad alterum tenderemus*, &c. Sed eadem opera lectorem monebo, crebrum eſſe apud eum figuræ quæ ellipſis appellatur, vſum. quod niſi animaduertat, quoſdam locos immeritò mendi ſuſpectos habeat: Exemplum ſup-

quum responderet mihi & Satrio Rufo, Satrius Rufus, cui est cum Cicerone æmulatio , & qui contentus non est eloquentia seculi nostri. Respondi nunc me intelligere malignè dictum: quia ipse confiteretur : cæterùm potuisse honorificum existimari. Est enim (inquam) mihi cum Cicerone æmulatio , nec sum contentus eloquentia seculi nostri. Nam stultissimum credo, ad imitandum non optima proponere.

At in Ald. editione aliisque multis, post nomen Satrius planè contraria est lectio, hæc videlicet, Satrius, & cui non est cum Cicerone æmulatio , & qui contentus est eloquentia seculi nostri. Verùm quamuis multo plura exemplaria lectionem istam habeant, falsam esse puto. Quomodo enim cum ea conuenire possent quæ postea dicit Plinius? Est (inquam) mihi cum Cicerone æmulatio, nec sum contentus eloquentia seculi nostri. Sed enim ne nostram quidem lectionem vsquequaque emendatam esse arbitror. nam si hoc de Satrio Rufo dictum erat, cur in se transferebat Plinius? cur ita interpretabatur acsi de se dictum esset? Existimo igitur scribendum, Satrius Rufus, & cui est cum Cicerone æmulatio. Id est, Et is cui est cum Cic. æm. intelligendo Plinium. Ait enim Regulum hoc dixisse tum quum responderet & ipsi & Satrio Rufo. Hanc autem æmulationem aut saltem æmulandi desiderium , fatetur etiam Arriano, in octaua libri quarti epistola : sed dicens tamen Æmulari illum in studiis , non autem AEmulari eius eloquentiam. Eius verba sunt, Te quidem (vt scribis) ob hoc maximè delectat auguratus meus, quòd Marcus Tullius augur fuit. lætaris enim

ſpiritus humoribus intermixtus, quibus mutatis, & ſpiritus mutatur. Quod ſi ſpiritus ſit ſanguis, ſanguis ſit & humor, ſanguis ſit & ſpiritus

loquerer : cuius materiæ nobis quanto rarior quàm veteribus occasio, tanto minus omittenda est. Et hercule quousque illa vulgaria? Eho quid agis? ecquid commodè vales? Habeant nostræ quoque literæ aliquid non humile, nec sordidum, nec priuatis rebus inclusum. Ille (inquam) locus ex hoc est intelligendus: & vmbraticas literas illic appellari dicendum est (meo quidem iudicio) quæ habent aliquid priuatis rebus inclusum, vt quidem hîc loquitur.

SED ENIM admonendus es à me lector, quãuis tam multa de Pliniana Ciceronis æmulatione audieris, non esse hanc in Pliniano sermone quærendam. eum enim non solùm habere quamplurima, quæ quanuis Latina, Ciceroniana tamen non sint, sed etiam nonnulla quæ illi peculiaria esse sis existimaturus, & ex quibus aliqua suspecta etiam fortasis habiturus. Atque id intelligi volo dictum tam de loquendi generibus, quàm de quibusdam vocibus, eas seorsum etiam & per se considerando. Ex illis loquendi generibus est id in quo particula *verò* post aduerbium vtitur: vt in fine epistolæ octauæ libri tertii, *Præterea intelligo, mihi quoque gloriæ fore si ex hoc tuo facto non fuerit ignotum, amicos meos non gerere tantùm tribunatus posse, verumetiam dare. Quare ego verò honestißimæ volũtati tuæ pareo.* Ita enim in Ald. editione & Badiana, ita in aliis etiam quæ & diuersis in locis & diuersis temporibus excusæ fuerunt (nisi quòd quædam *honestißimè* habent, quas editio mea sequuta est, quum sequi eas potius debuerit in quibus *honestißimæ* est scriptum) atque hîc omnes optimè inter se consentiunt, in aliis contrà plerisque locis valdè

inter

inter se dissentientes. Quid? annon plerunque exemplaria plurima inter se de mala etiam lectione consentire videmus? Fateor: sed de quo fidem exemplaribus habere nolles, cogeris quodammodo loco alii, vbi *verò* postponitur itidem aduerbio, fidem habere. Is est in fine epistolæ octauæ libri octaui, *Plura laudabis, nonnulla ridebis, quanquam tu verò, quæ tua humanitas, nulla ridebis.* Est alioqui (quis hoc neget?) quòd mireris hunc istius aduerbii vsum: atque augere hoc admirationem potest, quòd & ille alter, qui apud primarios linguæ Latinæ scriptores extat, apud hunc quoque inuenitur. nam in nona libri tertii epistola leges, *Dicet aliquis, Iudicas ergo? Ego verò non iudico: memini tamen me aduocatũ ex iudicibus datum.* Ad aliud exemplum vt veniam, legimus in epistola libri tertii septima, *Annon videtur tibi Nero modò fuisse, quũ interim ex iis qui sub illo gesserant consulatum, nemo iam supersit?* Atque huic lectioni assentiuntur omnes quas consului editiones, assentitur & quoddam vetus exemplar: & tamen Ciceronis ætas potius Superfit dixisset. Non apud solum alioqui Plinium talem indicatiui modi vsum mihi videor inuenisse: apud Plautum quidem certè inueniri indicatiuum modum scio in nonnullis aliis loquendi generibus, quibus illa subiunctiuum potius adhibuisset. Maiori etiam (vt opinor) cum admiratione leges *Exiluit cathedram*, pag. huius editionis centesima: sed exemplaria tamen quæ vidi omnia, quum in plerisque aliis locis valde à se dissentiant, de huius lectione planè inter se consentiunt. Certè vtrum *cathedram an cathedra* legas, ad sensum nihil, ad Latinitatem multum in-

tereſt. Sunt autem alia maioris momenti exempla eorum loquendi generum quæ mira pariter & ſuſpecta eſſe tibi poſſint : ſed mihi nunc in mentem non veniunt : & tu fortaſſe, ab his commonefactus, illa ſtatim obſeruabis.

Ad vocabula autem quod attinet, ſeorſum & per ſe (vt antea dixi) conſiderata, mirari poteris cùm alia, tum nomen *confuſio*, non in ea ſignificatione quam habet epiſt. xx, libri tertii (vbi dicitur. *Procurrebant omnes cum ſuis candidatis : multa agmina in medio, multique circuli, & indecora confuſio*) ſed in ea quam habet in hac clauſula epiſtolæ vigeſimæ ſecundæ libri I., *Erit confuſioni meæ non mediocre ſolatium ſi tu nihil quereris.* Ponitur enim hîc pro perturbatione animi quam mœror affert. Atque in hoc vſu Græcum σύγχυσις (cui etiam in prima propriáque ſignificatione reſpondet) imitatur. Eadem dere & verbum *confundere* vſurpat, vbi ſcribit, *Præterea veritus ſum ne vos feſtis diebus confunderem, ſi in memoriam grauiſſimi luctus reduxiſſem.* Vſus eſt autem & Ouidius participio Confuſa, eodem modo,

Nec minus eſt confuſa Venus moriente Tibullo:
Quàm iuueni rupit quum ferus inguen aper.

ſed quandam verbale illud maiorem habere nouitatem videtur. Ex iis quæ mira pariter & ſuſpecta eſſe tibi poterunt, eſt etiam verbum *aduertere* in eo vſu quem habet in iſto loco pag. xv, *Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate ſic eminent & elucent, vt mediocriter quoque doctos aduertant & afficiant.* Quod ego quomodo exponi poſſet quum cogitarẽ, nullã aptiorem inuenire expoſitionem potui, iis quidem certè quibus Græca lingua eſt familiaris, quàm ſi

dicerem *aduertere* hîc esse quod Græci dicunt ἐπιστρέφειν. Sed quum hoc quoque verbum varios vsus habeat, addo, me de eo loqui quo res aliqua vel homo animi corporisve dotibus ornatus omnes ad se ἐπιστρέφει· quod etiam dicitur παύτων τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφειν, vel παύτων τὰς ὄψεις· vt legitur in quodam Herodiani loco, quem in meo Thesauro Græcæ linguæ attuli. Sed & *conuertere alicuius animũ in se*, dicit Liuius. Quinetiam sine adiectione à Cicerone dicitur res aliqua *conuertere ad se*: addente alicubi & *rapere*. Ego certè Plinianum illud *aduertere* & hoc Ciceroniano & Liuiano illo genere loquendi exponi posse arbitror. Sed à Liuio dicitur etiam *conuertere in admirationem*. At sine adiectione ab eodem res etiam subita dicitur *conuertere in se*: vt in hoc loco Decadis primæ libro primo, *In vestibulo regiæ quàm potuere tumultuosissimè* [nisi potius *tumultuosissimæ* scribendum est] *in se omnes apparitores regios conuertunt*. Verùm ad aliud exemplum vt transeam verbum quoque *repetere* apud hunc non tantùm quod apud alios plerosque scriptores significare, sed poni etiam pro *reminisci* comperies. neque tamen peculiare hoc isti esse dici potest. At verò *suppetere*, in actiua significatione, pro *suppeditare*, inter ea quæ illi aut peculiaria aut cum paucissimis communia sunt, numerari fortasse debet. Extat autem in epist. 2. lib. 9, vbi de Cicerone loquens scribit, *illi enim & copiosissimum ingenium & par ingenio materia: quam tam varietas rerum quàm magnitudo largissimè suppetebat*. Hic planè *suppetere* eum habere vsum videmus, quem habere verbum *suppeditare* solet: an autem illum

Latinitas admittat, alij viderint. Suſpectum quidem certè hoc loco illud cuipiam verbum eſſe, non mirabor.

At verò alia nonnulla quæ à me prætermittuntur, eiuſmodi ſunt vt mirà tantùm fortaſſe non etiam ſuſpecta tibi eſſe debeant. Ad illa autem quod attinet quæ ſuſpecta etiam fore videbantur, vbi alia lectio ſe obtulit quæ omni ſuſpicione vacaret, & à ſententia loci minimè aliena eſſet, meis vt hanc in textu, illam in margine ponerent mandaui. Quod ſi non vbique, at certè pleriſque in locis præſtiterunt: è quibus eſt hic, in epiſtola decimatertia libri ſecundi, *Quid enim aut illo fidelius amico, aut ſodale iucundius? mira in ſermone, mira etiam in ore ipſo vultúque ſuauitas. Ad hoc ingenium excelſum, ſubtile, dulce, facile, eruditum in cauſis agendis.* Hic enim quædam exemplaria non *ingenium excelſum*, ſed *ingenium excuſſum*, habent: atque hanc lectionem probat Catanæus (alterius alioqui mentionem faciēs) & *excuſſum* exponit elaboratum: (quanuis *elaboratum ingenium* magis etiam quàm *excuſſum* mirari quis poſſit) addit verò illi *exactum*. Quinetiā vtens paulo antè hoc ipſo adiectiuo, tanquam eo de quo minimè dubitari poſſet, dixerat, *Et ſanè ſunt Hiſpani ingenio excuſſo*. Ego tamen, ſi Excuſſum in textu ponendum exiſtimarem, aliter exponendum cenſerem.

VNVM ſupereſt, lector, de quo admonitum eſſe te, antequam haſce Plinij epiſtolas in manus ſumas, non parum tibi eſt profuturum, præſertim ſi priore editione mea vtaris. Quidnam illud eſt? Non eam ſemper lectionem quæ in ipſo ſit textu (vt vulgò appellamus) ea quam habet mar-

go esse potiorem: ideóque delectum esse adhibendum. quod vt fiat, iudicium adhibeas neces-
e est. Exemplum est pag. VIII, vbi legimus, *Mirum est vt animus à cogitatione motúque corpo-is excitetur.* Hîc enim margini adscriptum est *gitatione*, at in textu est, *à cogitatione.* Ac quãuis ondubitem quin lectio illa huic longè sit ante-renda, plures tamẽ editiones (ex quibus est Al-na) illam quam non probo lectionem nobis hibent. quinetiam quoddam manuscriptum emplar, quod consului dum hæc scriberem, il-n exhibere comperi. Et quod ad editiones il-attinet, sicut Aldi ita etiam Cratandri editio, prodiit anno M.D. XXVI, necnon aliquot habent *à cogitatione*: at Badiana, cui inserti commentarii, *cogitatione*, sine præpositione: n is etiam qui illorum autor est, non agno-In editione autem hæredum Cratandri, quæ iit anno M. D. XLII, est illa quam melio-udico lectio (& quidem præfixo pronomi-) quum alioqui minor adhibita fuisse vi-r isti editioni diligentia, & sæpe mendosi int loci, qui in altera illa non item. Ve-t ad alia exempla veniam, pag. IX, lectio-arginis sequi potius debemus, si quod La-i magis vsitatum est sequendum putemus. XI, est quidem æquè Latina vox vtraque, margini ad scripta, magis cum ea re de tur conuenit. Quædam sunt denique le-margini adscriptæ, quibus plenior subest a: imò quibus solis fortasse plena subesse sit, quum illæ quæ sunt in textu, minimè sed imperfectam habere sententiam di-at. Illarum è numero est quædam in Pa-

negyrico, pag. XLIII, *Quanto nunc tutior, quanto ſecurior eadem domus, poſtquam eius non crudelitatis ſed amoris excubiis, non ſolitudine & clauſtris defenditur?* Hæc enim lectio non plenam ſed imperfectam ſententiam nobis dat: quum vt crudelitatis excubiis opponuntur amoris excubiæ, non item ſolitudini & clauſtris aliquid opponatur. at in lectione quæ margini eſt adſcripta, illud ἀϋπάθητον habemus. ita enim legitur, *Quanta nunc t.q.ſ.e.d.p. eius non cr. ſed am. exc. non ſolitudine & clauſtris, ſed ciuium celebritate defenditur?* Verùm de lectionibus margini adſcriptis, quæ meliores ſunt iis quas habet textus, hactenus. hæc enim ad reddendum te cautum ſatis eſſe poſſe exiſtimo. Interdum verò ex diuerſa lectione aliquid tantùm ſumere neceſſe eſt: vt pag. 213, in principio epiſtolæ 29, libri 6. *Auidius Quietus, qui me vnicè dilexit, & cui non minimum gaudeo.* Hîc enim margini adſcriptum eſt, *quo non minus gaudeo.* Quam lectionem ſi totam non ſumamus, ſaltem voculam *quo* ex ea ſumere & in locum voculæ *cui* ſubſtituere neceſſe videtur.

Alioqui certè lectiones in contextum receptæ plerunque ſunt meliores iis quæ margini adſcriptæ fuerunt, quarum nonnullæ ex ſcholiis irrepſiſſe videri poſſunt. vt pag. XLVIIII, *non datur*, pro *negatur*. Sic pag. C LXXXIIII, hæc duo verba margini adſcripta, *inoffenſa valetudine*, ab aliquo profecta videri poſſunt qui exponere voluerit quod eſt in textu vocabulum. Sic ſuprà monui (quum exempla quædam afferrem ἐλλείψεων quibus breuitatis gratia vtitur Plinius) non eſſe abſimile vero verbum *tractaui* ex ſcholio manaſſe. Quædam etiam lectiones ex iis quas

habet, credi possunt autèm παρεκτροπῇ· aut ex eo quòd non potuerit legi aliquod exemplaris vocabulum, esse profectæ. vt la decima sexta libri sexti, pro his, *Retinæ rij imminentis periuclo exterriti*, in margine r, *retinere amici*. Vbi ex *Retinæ* factum *Re*videri potest ab iis qui vel *retinere pro Reti*alèlegerunt, vel hoc *Retinæ* mendosum pus, *retinere* in eius locum substituerunt. Hoc em certè constat, in nonnullis ignorationem ius vocabuli, aut cuiuspiam generis loquenperspici. Cuius rei exemplum habemus . LXIX. quum enim ibi legatur in textu, *dium tempus distentum impeditumque qua offi- maximis, qua amicitia principum, egisse pernotur*. Quum, inquam, ita legatur in textu, alia leo irrepsit *quam* pro *qua*. ex ignorato illo partilæ *qua* vsu. Alioqui si in priore loco substituetur *quam* pro *qua*, idem & in posteriore faciendum esset. Alicubi vocem magis frequentem maisque notam loco eius quæ rarior est habet letio margini adscripta, vt in Panegyr. pag. LII, *bseruabatur* pro *obuersabatur*, quod legitur in texu, legique omnino debet. Ne hoc quidem dissimulabo, quasdam esse margini adscriptas lectiones, cum quibus non satis cohæret quod sequitur in textu. vt epistola 20, libri tertii, quum in textu legatur, *Excesseramus sanè manifestis illis apertisque suffragiis licentiam concionum*, margini adscriptum est, *excesseramus sanè modum*, &c. quæ cohærere non possunt cum iis quæ sequuntur, nisi aliquid ad ea connectenda addatur.

Ad Græcas autem voces quod attinet, hisce epistolis insertas, de iis quoque dissentiunt in-

terdum exemplaria : atque interdum lectiones eorum diuersæ, sunt eiusmodi vt vtram eligas vix facilè statuere possis. Exemplum habes in hoc loco epistolæ septimæ libri tertii, *Erat φιλόκαλος usque ad emacitatis reprehensionem.* Nã hîc adscriptum est margini & *καινόφιλος*: quod non minus habere locum potest. pariter enim sunt emaces qui res pulchras, & qui res nouas, qualescunque sint, amant. Dicuntur autem qui sunt rerum nouarum cupidi, etiam *φιλόκαινοι*, & quidem frequentius (quantum meminisse possum) quàm *καινόφιλοι*. Emacitas quidem certè excusanda magis est in eo qui sit *φιλόκαλος*, quàm in eo qui *φιλόκαινος*, seu *καινόφιλος*; quoniam ille magis ducitur iudicio quàm hic. Illius autem prioris vocabuli contrarium legitur in epistola tertia libri secundi, *ἀφιλόκαλον*. verùm puto *ἀφιλόκαλον* ibi sonare non tam inelegans & rude, quàm alienum ab homine honestatis vel rerum honestarum studioso: sicut me in Thesauro meo exposuisse arbitror. Affertur autem ad illum Plinii locum & alia lectio, *ἀπειρόκαλον*, quæ non aliena ab illius loci sententia est. Atque ex iis locis in quibus vtraque lectio æquè possit ferri, est quidam & in epistola tertia libri secundi, in fine. nam ibi non solùm *μεγαλοφωνότατος* sed etiam *λαμπροφωνότατος* potest legi. At verò in epistola quinta libri primi haud itidem dixerim, non minus *αὐθαίρετον*, quod est in margine, quàm *δυσκαθαίρετον*, quod est in contextu, posse legi: sed contrà planè alienam ab hoc loco significationem habere *αὐθαίρετον*. At si margini adscriptum fuisset *ἀκαταπάλαιστον* (quod etiam affertur ex nonnullis exemplaribus) locum & hoc

ere dicerem. Vnicùm supereſt voca-
cuius mentionem facere velim: id eſt
, in epiſtola vndecima libri ſecundi, id
rgini eſſet adſcribendum, & contrà
in textu ponendum, huius locum illud
t. Neque enim aſſentior iis qui λιτούργιον
unque ſit exemplari profectum) admitti
itrantur, tanquam ex λιτὸν & ἔργον com-
vt eo ſignificetur Tenue & leue mini-

ùm hoc quoque iis obſeruandum eſt
am Græcam callent, quàm aptas voces
c quàm non temerè ſuis Latinis epiſto-
s immiſceat. Quam cautionem Cicero-
adhibuiſſe videmus. quum hodie contrà
in ſua ſcripta, ſuáſque præſertim epiſto-
ula Græca inſereiant, non quòd aptiora
is, ſed quòd ea quum norint, etiam
i velint. quòd ſi multa noſſent, totas il-
as refercirent. Sed cur (obiiciet aliquis)
epiſtola decimaoctaua libri primi voce
χασάμενος vſus eſt, quum non eſſet ſi-
ior quàm Latinæ aliquot, quæ in prom-
? Dicere enim poterat, Quum illud co-
necum: vel, Quum illud conſideraſſem,
ediſſem. Ego certè exiſtimo, quòd Græ-
ri verſus ſequeretur, ideo illi ibi quo-
è loqui placuiſſe. Quòd ſi Græca non
et, putaſſem ideo vſum illo participio
uòd concinnitatem maiorem haberet
tur vſus participii: quum Latini nul-
ant quod planè Græco illi reſpondeat.
itatus non æquè loco illi conuenit. Ve-
net mihi quiſpiam fortaſsis & vocem

πλατανὼν, qua vſus eſt libri primi epiſtola tertia, & rogabit quid in ea ἐλλωΐζειν neceſſe fuerit, & annon Platanetum dicere potuerit. Ego Platanetum, ſequendo analogiam, poſſe dici non nego: ſed Platanonem dixiſſe Romanos tum temporis ex Martiali etiam colligo, apud quem legimus libro tertio.

Proxima centenis oſtenditur vrſa columnis,
Exornant pictæ qua platanona feræ.

Quòd ſi ne huic quidem rationi acquieſcat, Plinium non πλατανὼν (vel platanon) opaciſsimus, ſed platanus opaciſſima ſcripſiſſe credat, vt habent alia exemplaria. Ineptus autem eſſet ſi etiam verba κίκφικα & ὀπίσεωθι obiiceret (pro quibus & alia leguntur, vt dicam in Græcarum Plinii vocum interpretationibus) quum non eius, ſed aliorum ſint, quorum ſermonem refert. Ea autem quibus vtitur, tam nomina quàm verba, ſignificantia ſunt: neque certè cur nomine μικφαίπος (exempli gratia) potius quàm Latino vtatur quopiam, quæſiturus eſt is qui vim eius intelliget. nihilo enim magis μικφαίπος quàm μεμψίμοιρος (quod ad eandem ſignificationem pertinet) exprimere vnico vocabulo Latina lingua poteſt. Quòd ſiquis vim illius vocabuli μικφαίπος perſpectam habens, Plinium tamen in eo ἐλλωΐσαι quereretur, ne is eſſet verè μικφαίπος. Inſigne vocabulum eſt etiam ἀφιλόκαλον, quo vtitur in proximè ſequente epiſtola) ſicut & ἀπειρόκαλον, quod nonnulla exemplaria loco illius habere, monui & antea. Et quod de ἀφιλόκαλον, idē de φιλόκαλος) cuius etiam vſum apud eum habemus) dicendum eſt. Pro quo tamen ſcio κακνόφιλος etiam legi: quod nihilo magis

ce vna dici potuisset.
ero non solùm apertè ἑλληνίζει Plinius
ce epistolis, (ἑλληνίζειν autem nunc ap-
ca verba vsurpare. quod facere dici po-
n loco vbi Proœmiatur dicit) verum-
ultè, vt ita dicam: quum (vt antea ostē-
s quibusdam Latinis eam det significa-
nusitatam alioqui, aut certè parum vsi-
am habent Græca quibus illa in prima
significatione respondet. Atque hoc
quæ antèa attuli clarius fiet. Addo ay-
ædam Græca loquendi genera imitari:
vnum hoc in loco habemus, qui claudit
vigesimam sextam libri septimi. Pos-
, quod pluribus verbis, pluribus etiam
ius philosophi dicere conantur , ipse
bi mihique præcipere, vt tales esse sani
nus, quales nos futuros profitemur in-
ue enim illud , Vt tales esse sani perse-
aliud sonare puto quàm quod Græci
ὑγιαίνοντες (vel ἐν τῷ ὑγιαίνειν) τοιοῦ
δεῦρο ὄντες. Sed hîc tibi valedicam le-
llo ipso Græco genere loquendi vtēs,
velis pro hisce meis laborib° ἡμοὶ φι-
λεῖν.

129.186
232.334.338
61.132.289
248.265.292.
256.314
276
210
134.274
nitori. 93
laurico. 20
282 307
224
114
o Suræ. *al.* Licí-
luo. 145
co. 43.322
no. 46.76.228
.284.301
o. 78.175.209
o Maximo. 140
iliano. 314.322
cellino. 172.293
rico. 194
imo. 58.74.105.
6.152 191. 222.251.
88.295.298.
niciano. 275
nutiano. 86.121
inutio. 236
inutio Fundano. 13
ontano. 255.266
uttio. 66
lustio. 337

Naſoni. 114
Nepoti. 40.99.141.202
Octauio Rufo. 8.49
Oppio. 333
Paulino. 99.176.300
335
Paterno ſuo. 127.283.
326
Plinio Paterno. 31
Pompeiæ Celerinæ ſoc.
4
Pompeio Saturnino. 10
Pompeio Falconi. 34
Pomponio Baſſo. 139
Pontio. 170.213.226
Priſco. 56.107. 188.231.
243
Proculo. 98
Præſenti. 225
Quadrato. 213.308
Quintiliano. 219
Reſtituto. 199.223
Romano. *vel* Voconio
Romano. 37.144.195.
220.271.303 327
Romatio Firmo. 26
Rufo. 179.250
Rufino. 286
Ruſoni. 316
Ruſtico. 328
Sabino. 120.200.299.
325
Sabiniano. 318 321
Sardo. 329

Saturnino. 165.230. 238. 336
Scauro. 168
Seuero. 81 101 143 147. 212.319
Sempronio Rufo. 137
Septitio. 1.255
Septitio, *vel* Septitio Claro. 1.22 261
Seruiano. 101.112
Sosio Senecioni. 19
Sossio. 112
Sparso. 113.263
Spurinnæ. 174
Spurinnæ, & Cocciæ. 92
Suetonio Trãquillo. 25
Suræ. 273
Tacito. 125.190.196. 202. 245. 259. 270. 306 312
Tyroni. 181.207.301
Titiano. 330
Tranquillo. 85.166.333
Triario. 208
Valenti. 139
Valerio. 60
Valerio Paulino. 131
Valeriano. 151.168
Velio Cereali. 136
Venatori. 317
Vero. 283
Voconio Romano, *vide* Romano.
Vrso. 117.152.177.193. 273

LINII CAECILII

CVNDI VITA PER
Ioannem Mariam Catanæum composita.

CRIPTORVM illustriũ duo in vr-
be secula in primis felicissima fuere,
Augusti scilicet & Vespasianorũ fra-
trũ: quum inter alios duo Plinii flo-
ruere, è quibus iunior natalibus cla-
& anno natus sit, adhuc quæritur: sub
n ambigitur. Patria Nouocomensis.
patre, & historici Plinii ex sorore ge-
per adoptionẽ familiæ eius insertus.
iorũ & studiorũ alio scribendi genere
ræceptores habuit Fabium Quintilia-
etẽ sacerdotem: in Syria tribunus mi-
ratem philosophum audiuit. Vber-
a plerunque capiebatur. Græca in
tra in Græciam dum transferret, stu-
adolescens intendebat. Puer admo-
liam Græcam composuit, elegos &
quando pangens. Suos etiam hen-
s, quorum libellum emisit, à Græ-
gloriatur. Nonnunquam enim ver-
n seueros, ipse tamen integerrimus
ion sine summorum virorum exem-
uigesimo ætatis anno dicere in foro
senatu plures grauissimas causas e-
ludos dedit, vi a Domitiani calli-

dam immunitatem declinans, quum omnẽ virtutem excindere conaretur. Ius trium liberorum à Traiano per Iulium Seruianum, optimum & exactiſsimum virum, impetrauit. Cæſaris quæſturam, tribunatum pl. præfecturam ærarii, AEmiliæ viæ & aluei Tiberis curam, auguratum, conſulatum ſumma fama & pari integritate adminiſtrans. In tribunatu militum, & quæſtura Caleſtrium Tyronem collegam, in conſulatu & præfectura Cornutum Tertullum ſortitus, augurali dignitate Iulio Frontino ſucceſsit. Ponti & Bithyniæ ad ſtatum ordinandum miſſus proconſulari poteſtate, non minorem prudentiæ gloriam, quàm moderationis & diligentiæ ſecum retulit. Traiano gratiſsimus, & ſumma cum autoritate: à quo amicis ſuis honores ſæpius impetrauit, ſibi verò quot optauerat vnquam. In ſigillo quadriga vtebatur. Diuitias, quas patrimoniis & honeſtis hæreditatibus largas comparauerat, liberaliter diſpenſauit. nam & nutrix eius, & Quintilianus præceptor, ac interdum quamplurimi munificentiam Plinii ſunt experti. In municipio ſuo bibliothecam dedicauit, & annuos ſumptus in alimenta ingenuorum pollicitus erogauit: tertiámque ſalarii partem publico præceptori obtulit. Romanum & Firmum cenſu equeſtri iuuit: Canium ad bonas artes reuocauit. In agendis cauſis abſtinuit non modò pactione, dono, munere, verum etiam xeniis. Laurentinum rus, & alterum in Thuſcis, quibus mirè afficiebatur, epiſtolis celebrauit. De multis autem quas iuxta Larium poſſedit villis, dilexit in primis quã, ferè in plano conditam, Comœdiam, & quam

liam vocat, quia in edito sita. Romæ ha-
n Esquiliis. Vxores duas habuit: poste-
nomine Calphurniã, Calphurnii & Pon-
lerinæ filiã, cum qua iucundissimè, quan-
prole, vixit: & eius studiorum ministram
testantur. Ex doctissimis amicorum rese-
ginium Rufum, Vestritium Spurinnam,
:alicum, Pompeium Saturninum, Vale-
rtialem, Cor. Tacitum, Suetonium Trã-
, Voconium Romanum, Antoninum
m etiam viatico secedentem prosequu-
itum vt rectorem, & magistrum suspi-
ranquillum contubernalem suum fouens
. Fuit illi cum Aristone, Corelio, Fron-
ratio, Arriano, iurisconsultis, amicitia
nter libertorum perdilectos habuit Zo-
Encolpum. Gloriæ appetẽs, & immor-
ummus aucupator: quod reliquum tem-
atur à rebus ciuilibus & domesticis, id
diis impartiens: quorum variis generi-
satis confisus, experiebatur. Nam præ-
ales, quibus Demosthenem imitabatur,
atiuas scripsit orationes: historias, in-
Hunc potissimum crediderim Fabium
monstrasse, *Sunt hodie summa, quibus*
forum, ingenia. nanque & consummati
veteres æmulantur, & eos iuuenum ad
lentium imitatur ac sequitur industria
nendandi genus omittebat: ac primùm
erat secum ipse pertractabat, deinde
tribus legebat. mox aliis tradebat an-
otásque eorum, si dubitabat, cum vno
lteno pensitabat; nouissimè pluribus

GRÆCARVM PARTIM VOCVM, PARTIM SENtentiarum, quas Plinius ſuis epiſtolis inſeruit,

INTERPRETATIONES HENRICI STEPHANI.

& in eaſdem Annotationes eiuſdem.

P.2. Pro his, Eo *magis quòd nihil antè peræquè eodémque ſtylo ſcripſiſſe videor:* in quibuſdam edit. legitur, Eò *magis quòd nihil antè peræquè eodem ζήλῳ ſcripſiſſe videor.* Vbi ζήλῳ ſignif. AEmulatione. vel vehementi imitandi ſtudio. Nam ſtatim ſubiungit, *Tentaui enim imitari Demoſthenem.* Verùm & Huic æmulationi, paulo pòſt dicit.

Ibidem, τὰς λιχνίδους] Ornamenta oratoria: quæ & pigmenta dicuntur. Malè antea quidam lucubrationes ſunt interpretati.

P.3. πλατανὼν] Locus platanis conſitus. Q.d. platanetũ, vt δαφνὼν, lauretum, ἐλαιὼν, oliuetum appellatur. Martialis quoque Platanona dixit.

P.7. δυσκαθαίρετον] Eiuſmodi qui non facilè expugnetur, vel euertatur. Legitur etiam ἀκαταπάλαιστον, quod plus eſt. Propriè autem ſonat, Ineluctabilem. At verò ἀθαίρετον planè alienam ab hoc loco ſignificationem habet.

P.8. Τῷ μὲν ἕτερον μὲν ἰδίωκε πατὴρ ἕτερον δ' ἀνένευσεν] illi vnum quidem conceſsit pater [Iupiter] alterum autem abnuit. i. denegauit. Verſus Hom. Iliad. π. quem Virgilius, ita eſt partim interpretatus, partim imitatus,

it, & voti Phœbus ſuccedere partem
dedit, partem volucres diſperſit in auras.
Η', χ) κυανέησιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων]
& cæruleis ſuperciliis annuit Saturnius.
1. Il α, & ρ, vbi ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε pro ἐπινεύσε
ύσε dictum eſt.
μουσεῖον] Muſarum domicilium. vel, Mu-
a domicilium. Poſsit & Latinis litteris
uſeum, vt apud Varronem De re ruſt.
eſt. Apud Spartianũ quædam exempl.
ſium. Dicitur autem alioqui μουσεῖον de
domicilio Muſis dicato.
ἔκρικα] Statui. vel, Decreui, ſub mori. vt
Dione, *Decreuitque mori.* Malè autem
r vulgò Iudicaui. Alia etiã lectio affer-
κα: cum hiſce tribus interpretationi-
cum labore, Suſtinui, Mortuus ſum. At
nificationi huius verbi & ſententiæ hu-
agis conuenire dico vt interpretemur
ſum. vt ſubaud. viuendo. Q.d. Tædet me
alteram lectionem huic præfero, quo-
t paulo pòſt Plinius, *Cogito quo viro ca-*
agni enim eſſe viri hoc etiam verbum
idetur exiſtimare.
ἦ γὰρ τ' ὄνειρ ἐκ Διός ἐσθ'.] nam ſomnium
t. Ex Hom. Il. π. vbi prout illum intel-
l, γὰρ τὸ ὄνειρ, vel ἦ τε ὄνειρ, vel ἦ τι ὄνειρ
ius placet) exiſtimabimus, ita vel gene-
uis ſomnia, vel quædam tantùm ab Io-
m dicere exiſtimabimus. Quidam in-
ſomnium.
λογισάμενος] quum cogitaſſem. vel,
ſideraſſem.
Εἰς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πά-

πρᾶγος] Vnum augurium optimum [est] pugnare pro patria. Q. d. Bono augurio & bonis auib. pugnat quisquis pugnat pro patria. Hom. Iliad. με.

P. 28 ἀρχέτυπον] primum exemplar, seu primitiuum. Poterat etiam Latinis literis scribi, vt archetypo, pag. 166.

P. 29. πάντα λίθον κινῶ] omnem lapidem moueo. Prouerbialiter dicitur.

P. 30. ---πρὸς δέ γ' αὖ τούτῳ τάχ' ἦ
Πείθώ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χείλεσιν,
Οὕτως ἐμήλει, κοὐ μόνος τῷ ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Præter hoc autem Suadela quædam insidebat labris. Adeo demulcebat, & solus oratorum aculeũ relinquebat in audientibus. Id est, In audientium animis, vt ipse postea Plinius exponit. Atque eum sequendo possit ἐμήλει exponi etiam Delectabat. Sic & Cicero de Pericle, ex Eupolide, Cum delectatione aculeos etiam relinqueret in animis eorum à quibus esset auditus. Illud autem Πειθώ τις ex Fabio reddi potest, Quædam persuadendi dea. Sed pro his,

--πρὸς δέ γ' αὖ τούτῳ τάχ' ἦν,

(quam lectionem suspectam reddebat & τάχα, cuius significatio non apta est huic loco, & articulus non conueniens cum τις, quod sequitur) legitur etiam πρὸς δέ γ' αὖπω τῷ τάχα. quam lectionem sequi omnino oportere, ostendunt hæc quæ proximè præcedunt verba, πᾶσι λίθον κινῶ. Initium enim huius loci est hoc apud scholiasten Aristophanis, ex Eupolidis δήμοις.

Κρέπιος ἔσθ' ἑλοὺν αὐτράπασιν λίθον
Ὅπου τε παρίλθοι, ὥστε καὶ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς
Ἐκκρίθηκε ποδῶν ἦμι λίθων τὰς ῥάπτερους

ὃς λέγῃν μοὶ, πρὸς δ' ἐμὲ γ' αὖτε πάχυ
ὡ πῆς ἐπ. &c.

bi legitur etiam ἐπικέλσειεν ὅπι τοῖς χείλε-
n lectionem habet & Diodorus Siculus,
pag. 307. meæ editionis. Sed eundem sen-
ique lectio efficit: illud autem πάχυ quod
ctio habet, agnoscitur à Plinio, quum

Verùm huic ipsi Pericli nec illa πειθὼ,
l ἐκήλει, breuitate vel velocitate, vel v-
differunt enim) sine facultate summa
set.

m, Ἤστραπτ', ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν
] Fulgurabat, tonabat, perturbabat Græ-
Præcedit autem nominatiuus Περικλέης
ος.

m, ἀμετροεπῆ] immodicè loquentem. vel,
do verba fundentem.

m, Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃ-
erba niuibus similia hyemalibus. Quan-
(pro quo in soluta oratione potius dici-
τὸς) non niuem simpliciter sed imbrem
niualem significet. Cæterùm malè (vt
pronomina Illum & Hunc ad versus Ho-
eruntur: debéntque illud ad Thersitem,
lyssem referri. Sed crediderim, Plinium
tiam qui hunc proximè præcedit attu-
um alioqui non sit verbum à quo pende-
ccusatiui, ἔπεα ἐοικότα. Est autem hic,
imè præcedit. Iliad. γ.

τὸν δὴ ῥ' ὄπα τε μεγάλῳ ἐκ στήθεος ἴει,
Sed quum magnam vocem è pectore e-
, Vlysses videlicet.

παῦρα μοὶ, ἀλλὰ μάλα λιγέως] pauca qui-
valdè argutè, de Menelao. Ex eodem
d. γ.

Ἦτοι μὲν Μενέλαος ὑπερφίαλον ἀγόρευε.
Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως.

Quidam λιγέως exp. Acriter: quidam Canorè. Illam significationem hoc aduerbium non habet, quod sciam; istam habet quidem, sed non hoc loco.

P. 39 μικρολόγος] non simpliciter Querulus, sed Qui leui etiam de causa queri solet.

P. 40. ἐνθυμήματα καὶ νοήματα] Latini quoque emthymemata & noemata dicunt: de quibus lege Fabium. Catanæus in codice suo antiquo non fuisse scribit, sed tantùm νοήματα. quod placet (inquit) quia sequitur, Crebri syllogismi: quum ἐνθυμήματα & syllogismi penè idem sint. Sed contrà in Ald. editione & quibusdam aliis legitur duntaxat ἐνθυμήματα.

Ib. tantam ἕξιν] tantum habitum.

P. 41. ἀφιλόκαλον] Alienum ab homine honestatis studioso: sive, rerum honestarum. Affertur & alia lectio, ἀπειρόκαλον id est ineptum.

Ibid. τί δ' εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου τὰ αὐτὰ ῥήματα βοῶντος ἀκηκόειτε;] quid si illam ipsam beluam sua verba vociferantem audiuissetis? Sed plura exempl. breuius, (manente alioqui eadem sententia) τί δ' εἰ αὐτὸ τὸ θηρίου ἀκηκόειτε; id est, quid si illam ipsam beluam audiuissetis?

Ibidem, μεγαλοφωνότατος] maximè vocalis. q. d. Cui maxima est vox Sed legitur etiam λαμπροφωνότατος, id est, clarissima voce præditus.

P. 53 σεμνῶς] grauiter. Qui autem & Grauiter & Venustè exponunt, ex duabus exposit. vnam veram, alteram falsam afferunt.

P. 54 & 55. λειτούργιον] negotium pertinens ad rempubl. vel, Negotium publicum. Ita enim

nàm Officium aut ministerium pertinens publicam.

3. σοφοκλεῆς] laudicœni, vt ipse exponit.

9. μεσόχορος] Sonat hæc vox, Qui medius choro est, vel, Qui in medio stat choro. Cataexp. Qui in media turba est. Hoc in loco suspectum est istud vocabulum.

70. Ἀλλὰ τί διατείνομαι;], Sed quid efficere endo? Quidam interpr. Quid extendo serem, & plura dico quàm opus sit? Sed obstant quominus ita possimus interpretari:

nàm, quòd ἐκτείνασθαι in hac significatione atur, non διατείνασθαι. deinde quòd non subgatur De ea ciuitate, sed In ea ciuitate: quum nen dicatur ἐκτείνασθαι ὑπέρ τινος, vel περί τινος. est, de re aliqua.

P. 83. φιλόκαλος] rerum pulchrarum studiosus. el cupidus. Malè autem hîc exponitur Elegans. st & alia lectio, καρόφιλος. quod sonat, Rerum ouarum studiosus: siue nouitatis. Posse autem lum habere vtranque lectionem ostendi antea.

P. 84. ἀγαθὴ δ' ἔρις] bona autem [est] contentio vel æmulatio. Ex hemistichio Hesiodi,

ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι.

P 86. ἀκοινώνητον] insociabile. Quod Lucanus dicit Impatiens consortis, redderem ἀκοινώνητος: illo in loco, *-omnisq; potestas Impatiẽs consortis erit.*

P. 115. ἀμαθ. inscitia quidem audaciam, consideratio autem timiditatem affert, vel cunctationem. Thucydidis est dictum.

Ibid. ἱπάεται τ φ.] Vocem attollens, atq; exultabundus, & verba ex gutture promens. Quidam, Faucibus resonans: alii, Gula præclu-

ſa loquiens: vel, faucibus præcluſis, ſeu obſeptis. Ego aliâs verti, Diducto latius gutture vociferans: ſed quum præceſsiſſe conſiderem illa ἐπέρρηξε φωνῇ, malo referre ad morem eorum qui grauitatem maiorem ſuo ineſſe ſermoni exiſtimãt ſi ex gutture (vt ita dicam) loquantur.

P.120. πρόδρομον] præcurſoris officio fungentem. πρόδρομος maſcul. gen. dicitur Latinè præcurſor.

P.123. πολλῷ πρ] magnam cautionem adhibebat vt decorè caderet. vel decenter. Senarius eſt Euripidis in Hecuba, de Polyxena: cui hic ſubiungitur.

Κρύπτειν θ' ἃ χρύπτειν ἔμματ' ἀρσένων χρεών.

Naſo vtrunque de eadem ſic eſt interpretatus, Metamorph. 13.

Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas
Quum caderet, caſtique decus ſeruare pudoris.

Ibid. Κεῖται Πάτροκλος] Iacet Patroclus. Hom. Iliad σ.

P.14. ἄλλοις τάδε &c.] ſed hæc [alicui] alii eorum qui ſupra nos ſunt curæ erunt. Id eſt, alicui deorum.

P.143. γιγνώσκων &c. quum nouerim talem eſſe quenque [quales ſunt ii] quibuſcum lubenter verſatur. Euripidis ſenarius, & finis eius qui illum præcedit.

P.164. κτῆμα ſit an ἀγώνισμα] monumentum, an certamen. Fabius huius loci (qui ex proœmio Thucydidis eſt ſumptus) ſenſum pulcherrimè expreſſit libro decimo, *Totũ hiſtoriæ opus non ad intuitum rei pugnámque præſentem, ſed ad memoriam poſteritatis & ingenij famam, componitur.*

P.174. ἐρωτοπαίγνιον] Ludicrum de amore

poema. vel Ioculare de rebus amatoriis poema, ſeu carmen. Catan. vertit, Opus de ludo amoris. Lectio autẽ margini adſcripta manifeſtè eſt mendoſa: & mutato accentu ſcribendum eſſet κατασκευασμ᾽ν, ſi vllum habere locum poſſet.

P. 176. v. πατὴρ δ᾽ ὡς ἤπιος ἦεν] vt pater erat mitis. vel, Mitis erat vt pater. Hemiſtichium iſtud in aliquot Homeri locis extat : ſed inuenitur in quodam exempl. ἐκφερὴς δὲ πατὴρ ὡς ἤπιος ἦεν, quæ ſunt ex Il. ω: ſed legitur ibi αἰεὶ non ἦεν.

P. 178. Τὴν γὰρ ἀ. Illam enim cantilenam magis celebrant homines quæ audientibus recentiſſima ſit. Apud Hom. Odyſſ. α, dicuntur hæc à Telemacho.

P. 189. Οὔ τις] Nullus, me viuente & ſuper terram intuente [id eſt fruente luce] tibi cauas apud naues manus infeſtas inferet. Ex Il. α, vbi ſequitur, Συμπαίτων Δαναῶν. qui genit. iungitur cum οὔ τις id eſt, Nullus ex omnibus Græcis. Sed in quibuſdam exempl. harum Plinii epiſt. legitur tantùm Οὔ τις ἐμεῦ ζώντος. & magis veriſimile eſt eum principium duntaxat loci notiſſimi attuliſſe, vt ſolet etiam Cicero.

P. 207. κὴ κεφάλαια] Per capita. id eſt Attingendo tantùm capita rerum. Verti poteſt Capitulatim, ex Plinio huius auunculo.

P. 218. ὄπισθε δὲ] Pro hoc verbo, cuius ſignificatio huic loco minimè eſt apta, ſubſtituo κατασήσατε, ſiue κατασήσασθε, ex quodã veteri exempl. vt ſignificetur Statuite, Conſtituite: vel Decernite. licet alio potius verbo aut etiam aliis verbis illa ſignificare ſoleant Græci.

Ib. ἀκροάματα] Hoc nomine vtuntur tam de lepidis quibuſdam & ad voluptatẽ aurium comparatis dictis, quàm de jis à quibus ea dicuntur

Possunt autem hæc Auditiones lepidæ appellari seu festiuæ : quum Auditio interdum vocetur id quod auditur. Catan. putat intelligi hîc debere histriones,& mimos. Cui vt assentiar faciunt hæc quæ proximè sequuntur. Interdum iucundissimis sermonibus nox ducebatur. Sed malim de mimis tantummodo intelligere.

P.221. ὡς ὑπὲρ Κτησιφῶντος esse]tanquam pro Ctesiphonte esse. Catan. intelligit Optimam esse & similem ei quam Demosthenes habuit pro Ctesiphonte.

P.236.ὑμεῖς γὰρ κακοήθεις] vos enim mali imitatores. vel, inepti imitatores. Sic etiam vocantur qui ineptè aliqua in scribendo affectant. Verùm & alia affertur lectio, εὐήθεις : quod contrarium significaret,& ironicè diceretur. Quinetiam ἰσχνοὶ,i. tenues: quasi significẽtur qui tenui dicendi genere vtuntur. Sed hæc omnia suspecta sunt.

P.251 ἑκτικὸς langor]hecticus langor: vt dicitur hectica febris.

P.257.κατὰ Μειδίου,contra Midiam.

P.259.ἥδιστον ἄκουσμα ἔπαινος]res iucũdissima auditu,laus. vel, Laus, res est quæ lubentissimè auditur. Quæ autem sunt in margine, significant, Nulla humana voluptas numini est propior: quàm ea quæ circa honores versatur delectatio: id est, quæ ex honoribus percipitur. Vtraque autem sententia est in Hierone Xenophontis. Verùm possit fortassis ὅσια τῷ θείῳ ἰσχυρότερον exponi etiam,Propius ad naturam diuinam accedit. Sed apud Xenoph. non legitur ὅσια, verùm δικαιοσύνη).

P.263.Ἑνὶ δ' ἰῇ]&c. In vno [eodémque] pretio &malus & bonus. Hom. Il. 1.

P.299.Οὐχ ὅσιον φθ.] Fas non est aduersus

mortuos homines exultare. Ex Hom. Odyss. χ.

P 311. Ὦ γέρον &c.] O senex, certè multum te premunt iuuenes bellatores. Hom. Iliad. Θ, vbi Diomedes alloquitur Nestorem.

P. 320. οὗτός ἐστι Δημοσθένης) hic est Demosth.

P 323. παρὰ δόξα) quæ sunt præter opinionem. vel (hoc quidem in loco) quæ præter opinionem eueniunt.

Quum in iis qui proximè sequuntur tam Homeri quàm Demosthenis locis, quali vtantur genere dicẽdi, considerare nos Plinius velit, ideóque ipsorum verborum structuram & coagmentationem (quæ etiam compositio, vt à Græcis σύνθεσις, appellatur) perspicere & singulorum propemodum examinare pondus oporteat: hos vel illos interpretandi laborem, quum idem genus dicendi in eorum interpretatione repræsentari minimè posset, frustra susceperum me existimaui. Adde quòd non ea tantùm quæ hîc sunt Demosthenis verba, sed multo plura (quoniam pleraque nisi repetitis altius locis intelligi non possent) interpretari oportuisset. At ego, ne ridiculũ esset multas ex Demosthenis orationibus paginas huc trãsferre, in gratiam illius lectoris qui, licet id quod à Plinio proponitur perspicere in illis verbis nõ possit, eorum tamen sententiam intelligere interpretationis ope desiderat: illum ad Demosthenem eiusque interpretes remittendum esse putaui.

P. 342. νομοῦ μεμφιτικοῦ. ita enim lego, ex duabus malis lectionibus bonam faciens vnam. mutato accusatiuo νόμον, in genitiuum non νόμου, sed νομοῦ: & accusatiuo μεμφιτικὸν in genitiuo non μεμφίτου (multo autem minus μεμφύτου, vt habent editiones pleræque, ex quibus est Aldina) sed μεμφιτικοῦ Catan. tamen accus. retinet exponens Præfecturã Memphiticã. Et rectè qui

dem νομὸν vertit præfecturam, quum inter vulgares interpretationes quæ his epiſtolis ſolitæ ſunt ſubiungi, videamus pro lege accipi: ſed malè accuſ. admittit. Alioqui enim oporteret exiſtimare dici Harpocran eſſe ipſum νομὸν Memphiticum: quum Harpocras vocetur is cui impetrata fuit primùm quidem ciuitas Rom. deinde verò Alexandrina. Atque ex ipſa quoque Traiani epiſtola, νομοῦ Μεμφιτικοῦ ſcribendum eſſe patet, quum in ea dicat, Tu ex quo nomo ſit notum mihi facere debebis.

P. 354 ὑπὲρ Μαλίαν] ſupra Maleam. vel, vltra. Obiter autem de hoc monebo, Retentus hîc legi, non tantùm in iſta mea edit. ſed in aliis etiam omnibus, quas viderim: quum tamen Retentum ſcripſiſſe Plinium, & ſcribere debuiſſe, ne in ſolœciſmū incideret, exiſtimem. Alioqui certè Sim aut Fuerim ante Retentus omiſſum putarem: aut (quod rationi conſentaneum minimè videtur) iungerē Retentus cum Nuntio: hoc modo, Quanuis contrariis ventis retentus, nuntio, &c.

P. 383. θρεπτούς] alumnos. Alia etiam eſt lectio, ἐκθέτους, i. expoſitos. Poſſe autem locum habere vtranque, apparet ex principio epiſtolæ Traiani qua ad hanc reſpondet. Quæſtio iſta (inquit) quæ pertinet ad eos qui liberi nati, expoſiti, deinde ſublati à quibuſdam & in ſeruitute educati ſunt, ſæpe tractata eſt.

P. 411. εἰσήλασαν] inuecti ſunt. Itidémque in principio epiſtolæ proximè ſequentis εἰσήλασεν inuectus eſt. Sed illic εἰσήλασαν, itidémque εἰσήλασεν hîc ſcribendum eſſe dicent grammatici. Iſelaſiam autem quod margini adſcriptum eſt pro εἰσήλασαν, nullum habere hîc locum poteſt. eſſet alioqui εἰσελασία verbale ex illo εἰσελαύνειν

Factum. Cæterùm εἰσήλασαν (vel potius εἰσήλασσαν, vti dixi) exponitur etiam ingressi sunt. quum tamen non simpliciter dicendum sit, Ingressi sunt, sed, Ingressi sunt equo inuecti: vel, quadrigis inuecti. Potius autem hîc intelligẽdum est, Quadrigis inuecti: vt doctissimus ille vir Adrianus Turnebus ostendit: qui mentionẽ faciens certaminum quæ Plinius ἐπιλαστικὰ nominat: eáque sunt quæ Græcis ἐπιλαστικοὶ ἀγῶνες dicebantur, (neque enim vlla de hoc dubitatio relinquitur, quanuis ille, tanquam non affirmans, dicat Vt existimo) scribit, eorum ludorum & certaminum victores triumphantium more in patriam inuehi solitos, & vectigal de publico accipere. Quibus hæc Vitruuii subiungit, *Nobilibus athletis, qui Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea vicissent, Græcorum maiores ita magnos honores constituerunt, vt non modò in conuentu stantes cum palma & corona ferant laudes, sed etiam quum reuertantur in suas ciuitates, cum victoria triumphantes quadrigis in mœnia & in patriam euehantur: è reque publica perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur.*

Inueni autem, quũ iam ad harũ interpretationum finẽ peruenissem, earúmque principiũ prælo iam commissum esset, duorum quæ in eo sunt verborum interpretationes ab eodem illo admiranduæ eruditionis viro annotatas: quas hîc minimè prætermittendas duxi. Dicit igitur Plinium λαμπρότητα (quod legitur in epistola secunda libri primi) intelligere de oratione amœna & pigmentis orationis perpolita. Quam certè significationem ipse quoque huic voci in mea interpretatione dedi. Alterum vocabulum quod interpretatur, [illegible] in quinta libri eiusdẽ epistola.

Quia (inquit) hanc vocem malè video exponi, quum pertinacem esse glossemata grammaticorū annotent, vt communi succurram errori, explicabo. Nam quum Regulum dicit ἀνεκαθαίρετον, ad deiiciendum euertendúmque difficilem intelligit, quum magnæ eius essent opes & factio, quibus munitus & subnixus, non facilis ad euertendum esset. Hæc ille: qui (vt video) meam interpretationem non improbasset, vtpote cum sua omnino consentientem.

Sed quid vetat quominus Latina etiam quædam ab eodem in hisce Plinii epistolis explicata illis adiungam? Nihil certè: ideóque incipiam à loco Plinii cui lucem afferre conatur in eodem illo capite vbi vocē ἀνεκαθαίρετον exponit. Quū enim in decima octaua eiusdem libri epistola dicat Plinius se fuisse in quadruplici iudicio, se intelligere quadruplex ait quod coactum est è quatuor iudicum consiliis & decuriis, quæ in basilica Iulia sedebant. nam in ea quatuor erant tribunalia. Atque ad huius expositionis confirmationem locum Fabii subiungit. Paulo pòst tamen & aliam affert, quam veriorem putat: vt centumuirale iudicium quadruplex dicatur propter quatuor hastas quatuórque tribunalia. Hæc ille: sed ego contrà priorem expositionem esse veriorem crediderim, ex alio eiusdem Plinii loco: qui fecisset (opinor) vt ipse quoque Turnebus illi priori acquiesceret.

Orarias naues (quarum fit mentio pag. 354.) fuisse actuarias & paruas, quibus secundum oram nauigarent, idem suspicatur: quum maioribus pelagus tentetur: neque paruo nauigio se quisquā magno committere mari audeat, sed littus legat.

Quid sit vota signari, in hoc Plinii epistolio ad Traianū(p.364) Solennia vota pro incolumitate tua,qua publica salus continetur,& suscepimus domine,pariter & soluimus:precati deos vt velint ea semper solui, sempérque signari: quid inquam,hic sit Vota signari, exponitur ab eodē. Ait enim eos votum suum nuncupatum & in charta conceptum conscriptúmque, deorum genibus cera obsignatum solitos affigere, atque ideo dixisse Iuuenalem.

Propter quæ fas est genua incerare deorum.

Quinetiam ex Philostrato hæc affert eodem pertinentia, τὸ ἄγαλμα τῦτο βίβλια μὲν ὅτι νεώς. τὸ γὰρ τῆς βάσεως ἄγκυρα σεφάνη. ἵδρυται ἢ ναύαρχος. σειτοφόρος ἢ αὖ τὸ ὁ χρόνος, καὶ νὴ Δία οἱ ἀλεξίφαρμακοι τε καὶ οἱ ὑποφορτιζόμενοι τὰς ὀλκάς, ἐξηλλάχασι τῶ εἴδους. Hæc sunt quæ ille ad huius etiam loci expositionem affert. Fit porro mentio nūncupationis & persolutionis votorum pro eodem Traiano pagina etiam 402. sicut celebrationis diei quo susceperat Traianus imperium, mētionem faciunt duæ epistolæ, quarum vna est pagina 374, altera pag. 403.

FINIS.

Goog

C. PLINII CAECILII
*SECVNDI EPISTOLARVM
Liber primus.

*a al. exempl. SECVNDI, viri consularis, oratorisque disertissimi.

ARGVMENTVM.

Septitio Claro suum epistolarum opus dedicat, hortatu eius collectum: pluréſque promittit, si nec eum consilij nec se obsequij pœniteat.

C. PLIN. SECVNDVS *SEPTITIO SVO S. 1

*Al. SECVNDO.

FREQVENTER hortatus es vt epistolas, si quas paulo accuratius scripsissem, colligerẽ publicarémque. Collegi, nõ seruato temporis ordine: (neq; enim historiã componebã) sed vt quæq; in manus venerat. Superest vt nec te consilij, nec me pœniteat obsequij. Ita enim fiet vt eas quæ adhuc neglectæ iacent requirã: &, si quas addidero, nõ supprimã. Vale.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Argumentum.

Mittit librum suum, id est, actionem pro Accia Variola (quam testatur scripsisse ad imitationem Demosthenis) rogatque vt intendat limam & iudicium, consilio eius in editione vsurus.

C. PL. *ARRIANO SVO S. 2

*al. ADRIANO al. ARRIO.

QVIA tardiorem aduentum tuum prospicio, librum quem prioribus epistolis pro-

earminum, præsertim quibus bellum Dacicum Traiani scribere orsus est.

C. PLINIVS CANINIO RVFO SVO S. 3

QVid agit Comum, tuæ meæque deliciæ? quid suburbanum amœnissimum? quid illa porticus verna semper? Quid *a* πλατανῶν opacissimus? quid EVripus viridis & gemmeus? quid *b* subiectus & seruiens lacus? quid illa mollis & *c* tamen solida gestatio? quid *d* balineum illud, quod plurimus sol implet & circumit? quid triclinia *e* illa popularia? quid illa *f* paucorũ? quid popinæ? quid cubicula diurna nocturnáq;? possidéntne te, & per vices partiũtur? An, vt solebas, intentione rei familiaris obeundæ, crebris excursionibus auocaris? *g* si te possident, felix beatúsque es: sinminus, vnus ex multis. *h* Quin tu (tempus est enim) humiles & sordidas curas *i* aliis mandas? & ipse te in alto isto pinguíque secessu studiis adseris? Hoc sit negotium tuum, hoc otium, hic labor, hæc quies: in his vigilia, in his etiam somnus reponatur. Effinge aliquid & excude, quod sit perpetuò tuum. *nam reliqua rerum tuarum post te alium atque alium dominum sortientur; hoc nunquam tuum desinet esse, si semel cœperit. Scio quem animum, quod horter ingenium: tu modò enitere vt tibi ipse sis tanti, quanti videberis aliis, si tibi fueris. Vale.

a platanus opacissima
b subiectus seruiens
c tam solid balneum
e illa vel pop. vel illa pauc.
f paucorum?
quid cubic.
g Possidét te
h Quin tu cõtemnis hum.
i aliisque m.
nam cum reliqua

Argumentum.

Laudata prius rerum copia in villa Pompeiæ Celerinæ socrus sua & seruorum diligentia, inui-

tat illam ad ſua prædia.

C. PLIN. POMPEIÆ CELERINAE SOCRVI. S. 4

QVantum copiarum in Ocriculano, in Narniēſi, in Carſulano, in Peruſino tuo, in Narnienſi verò etiam balineum, ex epiſtolis meis (nam iam tuis opus non eſt) vna illa breuis & vetus ſufficit. Non, me hercule, tam mea ſunt quæ mea ſunt, quàm quæ tua. hoc tamen differunt, quòd ſolicitius & intentius tui me quàm mei excipiūt. Idem fortaſſe eueniet tibi, ſiquando in noſtra diuerteris. quod velim facias: primùm vt perinde noſtris rebus, ac nos tuis, perfruaris: deinde, vt mei expergiſcantur aliquando, qui me ſecurè ac propè negligenter expectant. Nam mitium dominorum apud ſeruos ipſa conſuetudine metus exoleſcit: nouitatibus excitantur, probaríque dominis per alios magis quàm per ſeipſos laborant. Vale.

Carſolano.

euenit

potius

Argumentum.

Mores ſubdolos & malos M. Reguli cauſidici Voconio per epiſtolam oſtendit: is enim poſt malos principes, quorum temporibus vſus fuerat, cœpit timere ne Secundum, quem in cauſis agendis læſerat, iratum haberet: quare ambibat illius amicos vt eum reconciliarent. Erat enim, quum timebat, omnium timidiſſimus: quum audebat, audaciſſimus.

C. PLIN. VOCONIO ROMANO SVO S. 5

VIdiſtíne quenquam Mar. Regulo timidiorem humiliorémque poſt Domitiani mor-

tem? ſub quo non minora flagitia commiſerat quàm ſub Nerone, ſed tectiora. Cœpit vereri ne ſibi iraſcerer. nec fallebatur: iraſcebar. Ruſtici Aruleni periculũ fouerat, exultauerat morte: adeò vt librũ recitaret publicarétque, in quo Ruſticum inſectatur, atque etiam Stoicorum ſimiam appellat. Adiicit, Vitelliana cicatrice ſtigmoſum. Agnoſcis eloquentiam Reguli. lacerat Herennium Senecionem tam intemperanter quidem, vt dixerit ei Metius Carus, Quid tibi cum meis mortuis? nunquid ego aut Craſſo aut Camerino moleſtus ſum? quos ille ſub Nerone accuſauerat. Hæc me Regulus dolenter tuliſſe credebat: ideóque etiam quũ recitaret librum, non adhibuerat. Præterea reminiſcebatur quàm capitaliter ipſum me apud centumuiros laceſſiſſet. Aderam * Arionillæ Timoniſ vxori, rogatu Aruleni Ruſtici. Regulus contrá. Nitebamur nos in parte cauſæ ſententia* Metii Modeſti, optimi viri: is tunc in exilio erat, à Domitiano relegatus. Ecce tibi Regulus, Quæro (inquit) Secunde, quid de Modeſto ſentias.* Vides quod periculum, ſi reſpondiſſem, bene: quod flagitiũ, ſi malé. Non poſſum dicere aliud tunc mihi quàm deos adfuiſſe. Reſpondebo, inquam, quid ſentiã, ſi de hoc centumuiri iudicaturi ſunt. Rurſus ille, Quæro quid de Modeſto ſentias. Iterum ego, Solebant teſtes in reos, nòn in damnatos, interrogari, Tertiò ille, Nõ iam quid de Modeſto, ſed quid de pietate Modeſti ſentias*. Quæris, inquam, quid ſentiam? At ego ne interrogare quidem fas puto de quo pronuntiatum eſt. Conticuit: me laus & gratulatio ſequuta eſt, quòd nec famam meam aliquo reſponſo, vtili fortaſſe,

Arrionillæ

Vetij

Vide

ſentias, quæro.

inhoneſto tamen, læſeram: nec me laqueis tam inſidioſæ interrogationis inuolueram. Nunc ergo conſcientia exterritus apprehẽdit Cæcilium Celerem: mox Fabium Iuſtum rogat vt me ſibi reconcilient. *Nec contentus, peruenit ad Spurinnam. huic ſuppliciter (vt eſt quum timet abiectiſſimus) *Rogo manè videas Plinium domi: ſed planè manè (neque enim diutius* ferre ſolicitudinem poſſum) & quoque modo efficias ne mihi iraſcatur. Euigilaueram. Nuntius * à Spurinna, Venio ad te. Imò ego ad te. Coimus in porticum Liuiæ. Quum alter ad alterũ tenderemus, expoſuit Reguli mandata, addit preces ſuas, vt decebat optimum virũ pro diſsimillimo, *Parce, inquiens. Cui ego, Diſpicies ipſe quid renuntiandũ Regulo putes. te decipi à me non oportet. Expecto Mauricum (nondum enim ab exilio venerat) ideo nihil alterutram in partem reſpondere tibi poſſum, facturus quicquid ille decreuerit. Illum enim eſſe huius conſilii ducem, me comitẽ, decet. Paucos poſt dies ipſe me Regulus conuenit in prætoris* officio: illuc me perſequutus, ſecretum petit. Ait timere ſe ne animo meo penitus hæreret quod in centumuirali iudicio aliquando dixiſſet, quum reſponderet mihi & Satrio Rufo, Satrius, * cui eſt cum Cicerone æmulatio, & qui* contentus non eſt eloquentia ſeculi noſtri. Reſpondi, nunc me intelligere malignè dictũ, quia ipſe confiteretur, cæterùm* potuiſſe honorificum exiſtimari. Eſt enim, inquam, mihi cum Cicerone æmulatio, nec ſum contẽtus eloquẽtia ſeculi noſtri. Nam ſtultiſsimum credo, ad imitandũ nõ optima quæque proponere. Sed tu, qui huius iudicii meminiſti, cur illius oblitus

Ne ſic cont. al. Nec hic

Rogo, inquit, manè vid. perferre.

alt, Spurinnã

Parce. Cui

iudicio

& cui nõ eſt contẽtus eſt

potius honorificum fuiſſe exiſtimare,

es in quo me interrogasti quid de Metii Modesti pietate sentirem? Expalluit notabiliter, quanuis palleat semper. Hæsitabundus inquit, Interrogaui, non vt tibi nocerē, sed vt Modesto. Vide hominis crudelitatē, qui se nō dissimulet exuli nocere voluisse. Subiunxit egregiā causam. Scripsit, inquit, in epistola quadā quæ apud Domitianum recitata est, Regulus omniū bipedum nequissimus, quod quidē Modestus verissimè scripserat. Hic ferè nobis sermonis terminus. neque enim volui progredi lōgius, vt mihi omnia libera servarem dum Mauricus* venit. Nec me præterit esse Regulum* δυσαθαίρετον. est enim locuples, factiosus, curatur à multis, timetur à pluribus, quod plerunque fortius amore est. potest tamen fieri vt hæc concussa labantur. nam gratia malorum tam insida est quàm ipsi. Verùm, vt idē sæpius dicam, expecto Mauricū. vir est grauis, prudens, multis experimentis eruditus, & qui futura possit ex præteritis prouidere: mihi & tentandi aliquid & quiescendi illo autore ratio constabit. Hæc tibi scripsi, quia æquum erat te pro amore mutuo non solùm omnia mea facta dictáque, verumetiam consilia cognoscere. Vale.

venerit

ἀνθαίρετον.

Argumentum.

Tacitum, scriptorem grauissimum sibique arctissima familiaritate coniunctum, monet, in syluis exemplo suo posse & studere & venari commodè. verùm ab hac opinione multum recessit Quintilianus, qui libro decimo penitus tale studendi genus improbat & rationibus confutat. Cui sententiæ Tacitus accedens, epistolam rescripsit quæ in hoc volumine extat, nō posse simul Dianæ & Minervæ operā dare.

C. PLIN. CORNELIO TACITO SVO S. 6

RIdebis, & licet rideas. Ego Plinius ille quē nosti, apros tres, & quidem pulcherrimos, cepi. Ipse? inquis. Ipse: non tamen vt omnino ab inertia mea & quiete discederem. ad retia sedebam: erant in proximo, non venabulum aut lancea, sed stylus & *a* pugillares: meditabar aliquid enotabámque, vt si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non est quòd contemnas hoc *b* studendi genus. Mirum est vt animus *c* agitatione motúque corporis excitetur. *d* Nam vndique sylua & solitudo, ipsúmque illud silentium quod Venationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde quum venabere *e* licebit, autore me, vt panarium & lagunculā, sic etiam *f* pugillares feras: experieris nō Dianam magis mōtibus quàm Mineruam inerrare. Vale.

a pugillaris

b scribendi

c al. hac agitatione. al. à cogitat.

d Nam

e licet

f pugillarem

Argumentum.

Roganti Octauio vt vellet adesse Gallo contra Baticos, pollicetur saltem ab aduocatione Baticorum se destiturum. quos etiam cū suo periculo sæpe iuuisset: & in fine petit sibi fieri copiam carminum quæ Octauius componebat. extat enim epistola lib. 2. qua conatur Octauij versus publicari.

C. PLIN. OCTAVIO RVFO SVO S. 7

VIde in quo me fastigio collocaris, quum mihi idèm potestatis idémque regni dederis, quod Homerus Ioui opt. max.

Τῷ δ' ἕπεσθ' μὲν ἴδωνι πατὴρ, ἕπεσθ' δ' αἰθέρι δῖος.

Nam ego quoque ſimili nutu ac renutu reſpondere voto tuo poſſum. Etenim ſicut fas eſt mihi, præſertim te exigente, excuſare Bæticis contra vnum hominem aduocationem: ita nec fidei noſtræ, nec conſtantiæ quam diligis, conuenit, adeſſe contra prouinciam quam tot officiis, tot laboribus, tot etiàm periculis meis aliquando deuinxerim. Tenebo ergo hoc temperamentum, vt ex duobus, quorum * alterum petis, eligam id potius in quo non ſolùm ſtudio tuo verùm etiam iudicio ſatisfaciam. Neque enim tantopere mihi conſiderandum eſt quid vir optimus in præſentia velis, quàm quid ſemper ſis probaturus. Me circa idus Octobres ſpero Romæ futurum, eadémque hæc præſentem quoque tua meáque fide Gallo confirmaturum: cui tamen nunc iam licet ſpondeas de animo meo.

* alterutrum

Ἦ καὶ χωσόμεθ' ἐπ' ὀφρύσι νῶϊν Κεγχρίων.

Cur enim non vſquequaque Homericis verſibus agam tecum? quatenus tu me tuis agere non pateris: quorum tanta cupiditate ardeo vt videar mihi hac ſola mercede poſſe corrumpi, vt vel contra Bœticos adſim. Penè præterii quod minimè prætereundum fuit, accepiſſe me careotas optimas, quæ nunc cum ficis & boletis * certandum habent. Vale.

* certamen

Argumentum.

Mittit Pompeio Saturnino, ſingulari doctrina viro, orationem quam habuerat apud municipes ſuos, dedicaturus ibidem bibliothecam, & annuos ſumptus in alimenta ingenuorum filiorum pollicitus: excuſat quòd in ea maiores ſuos & ſe quoque laudet, tantum denique Pompeio defert, vt de editione pro-

illius arbitrio sit facturus.

C. PLIN. POMPEIO SATVRNINO SVO S. B

PEropportunè mihi redditæ sunt literæ tuæ, quibus flagitabas vt tibi aliquid ex scriptis meis mitterem, quum ego idipsum destinassem. Addidisti ergo calcaria sponte currenti, paritérque & tibi veniam recusandi laboris, & mihi exigendi verecundiam sustulisti. Nam nec me timidè vti decet eo quod oblatum est: nec te grauari quod depoposcisti. nec est tamen quod ab homine desidioso aliquid noui operis expectes. Petiturus sum enim vt rursus vaces sermoni quē apud municipes meos habui, bibliothecā dedicaturus. Memini quidē te iam quædam* adnotasse, sed generaliter. ideo nunc rogo vt non tantùm vniuersitati eius attendas, verumetiam particulas qua soles lima persequaris. Erit enim & post emendationem liberum nobis vel publicare vel continere. Quinimò fortasse hanc ipsam cunctationem nostram in alterutram sententiam emendationis ratio deducet, quæ aut indignum editione,* dum sæpius retractat, inueniet: aut dignum, dum idipsum experitur, efficiet. Quanquam huius cunctationis meæ causæ non tam in scriptis quàm in ipso materiæ genere consistunt. est enim paulo quasi glorioſius & * elatius. Onerabit hoc modestiam nostram, etiamsi stylus ipse* fuerat pressus demissúsque, propterea quòd cogimur cùm de munificentia parentum nostrorum, tum de nostra disputare. Anceps hic & lubricus locus est, etiam quum illi necessitas lenocinetur. Et enim si alienæ quoque laudes parum

notasse, editione, op', dum sæp. latius al. lautius- fuerit

æquis auribus accipi solẽt, quàm difficile est obtinere ne molesta videatur oratio de se aut de suis differentis? Nam cùm ipsi honestati tum aliquãto magis gloriæ eius prædicationíque inuidemus: atque ea demum rectè facta minus detorquemus, & carpimus quæ in obscuritate & silentio reponuntur. Qua ex causa sæpe ipse * mecum, nobísne tantùm, quicquid illud est, composuisse, an & aliis debeamus, vt nobis. Admonet istud quoque, quòd pleraque quæ sunt agendæ rei necessaria, eadem peracta nec vtilitatem parem nec gratiam retinent. Ac, ne longius exempla repetamus, quid vtilius fuit quàm munificẽtiæ rationem etiam stylo prosequi? Per hoc enim assequebamur primùm, vt honestis cogitationibus immoraremur: deinde vt pulchritudinem illarum longiore * tractatu peruideremus: postremò vt subitæ largitionis comitem pœnitentiam caueremus. Nascebatur ex his * exercitatio quædam contemnẽdæ pecuniæ. nam quum omnes homines ad custodiã eius natura restrinxerit, nos contrà multum ac diu pensitatus amor liberalitatis communibus auaritiæ vinculis eximebat: tantóque laudabilior munificentia nostra fore videbatur, quòd ad illam non impetu quodã sed cõsilio trahebamur. Accedebat his cautis, quòd non ludos aut gladiatores, sed annuos sumptus in alimẽta ingenuorum pollicebamur. Oculorum porro & aurium voluptates adeo nõ egent commendatione, vt non tam incitari debeant oratione quàm reprimi. Vt verò aliquis libenter educationis tædium laborémque suscipiat, nõ præmiis modò, verùm etiam exquisitis adhortationibus impetrandũ est. Nam si medici

mecum tractandi nobi.

tractu prouideremus al. produceremus.

excitatio.

sed voluptatis parum habentes al. sed voluptatis parentes.

al. dabatur, etiam nobis.

al. spectarent & mirarétur. al. imitarentur.

quod gloriã mernit aliqua

Hi verò

quòd non fileas ipse, culpatur.

ne fit

salubres, * sed voluptate carentes cibos blãdioribus alloquiis prosequũtur, quando magis decuit publicè consulentem vtilissimum munus, sed non perinde populare, comitate orationis inducere? Præsertim quum enitendum haberémus vt quod parentibus * datur, & orbis probaretur, honorémque paucorum cæteri patienter * expectarent & mererentur. Sed vt tunc cõmunibus magis commodis quàm priuatæ iactãtiæ studebámus, quum intentionem effectúmque muneris nostri vellemus intelligi: ita nunc in ratione edendi veremur ne fortè non aliorum vtilitatibus sed propriæ laudi seruisse videamur. Præterea meminimus, quanto maiore animo honestatis fructus in conscientia quàm in fama reponatur. Sequi enim gloria, non appeti, debet: nec si casu * aliquo non sequatur, idcirco quod gloriam nõ meruit, minus pulchrum est. * Si verò qui benefacta sua verbis adornant, non ideo prædicare quia fecerint, sed vt prædicarent fecisse creduntur. Sic, quod magnificum referente alio fuisset, ipso qui gesserat recensente, vanescit. Homines enim quum rem destruere non possunt, iactationem eius incessunt: ita si silenda feceris, factum ipsum; si laudanda, * quòd non sileas, ipse culparis. me verò peculiaris quædam impedit ratio. Etenim hunc ipsum sermonem non apud populum sed apud decuriones habui: nec in propatulo, sed in curia. Vereor ergo * vt sit satis congruens, quum in dicendo assentationem vulgi acclamationémque defugerim, nunc eadem illa editione sectari: quúmque plebem ipsam cui consulebatur, limine curiæ parietibúsque discreuerim, ne quã in speciem ambitionis

inciderem, nunc eos etiam ad quos ex munere noſtro nihil pertinet præter exemplū, velut obuia oſtentatione conquirere. Habes cunctationis meæ cauſas: obſequar tamen conſilio tuo, cuius mihi autoritas pro ratione ſufficit. Vale.

Argumentum.

Minutium Fundanum hortatur ad ſeceſſum & ſtudium, cùm in vrbe occupati ſint homines rebus inanibus, ruri nihil audiant quod audiſſe pœniteat.

C PLIN. MINVTIO FVNDANO SVO S. 9

MIrum eſt quàm ſingulis diebus in vrbe ratio aut conſtet aut conſtare videatur, pluribus * cunctiſque non conſtet. Nam ſiquem interroges, Hodie quid egiſti? reſpondeat, Officio togæ virilis interfui, ſponſalia aut nuptias frequentaui: ille me ad ſignandum teſtamentum, ille in aduocationē, ille in cōcilium rogauit. *Hæc quo die feceris, neceſſaria: eadem, ſi quotidie feciſſe te reputes, inania vidētur, multo magis quū ſeceſſeris. Tunc enim ſubit recordatio, quot dies quàm frigidis rebus* abſumpſi. Quod euenit mihi poſtquam in Laurētino meo aut lego aliquid, aut ſcribo, aut etiam corpori vaco, cuius fulturis animus ſuſtinetur. Nihil audio quod audiſſe, nihil dico quod dixiſſe pœniteat. nemo* me apud quenquam ſiniſtris ſermonibus carpit: neminem ipſe reprehendo, niſi* vnum me, quum parum commodè ſcribo: nulla ſpe, nullo timore ſolicitor, nullis rumoribus inquietor. Mecum tantùm & cum libellis loquor. O* rectam ſyncerámque

iunctiſque

Italiæ

abſumpſeris

apud me q.

tum me

regiam

vitam: ô dulce otium honeſtúmque, ac penè omni negotio pulchrius: ô mare, ô littus, verum ſecretúmque μουσεῖον, quàm multa inuenitis, quàm multa dictatis. Proinde tu quoque ſtrepitum iſtum inanémque diſcurſum, & multum ineptos labores, vt primùm fuerit occaſio, relinque, téque ſtudiis vel otio trade.* Satius eſt enim, vt Attilius noſter eruditiſſimè ſimul & facetiſſimè dixit, otioſum eſſe quàm nihil agere. Vale.

Sanctius

Argumentum.

Duo intendit in hac epiſtola Secundus, Euphratem philoſophum laudare à doctrina & humanitate: & Atrio Clementi perſuadere vt quamprimùm in vrbem veniat, séque Euphratis præceptis expoliendum tradat. Eſt inſuper neſcio quod tertium, vbi conqueritur non licere ſibi occupatiſſimo circa quæſturam ærarij eadem facere.

ARRIO. al. ATTIO.

C. PLIN. *ATRIO CLEMENTI SVO S. 10

SIquando vrbs noſtra liberalibus ſtudiis floruit, nunc maximè floret. multa claráque exempla ſunt. ſuffecerit vnum Euphrates philoſophus. Hunc ego in Syria, quum adoleſcentulus militarem, penitus & domi inſpexi, amaríque ab eo laboraui, etſi non erat laborandum. Eſt enim obuius & expoſitus, plenúſque humanitate quam præcipit. Atque vtinam * ſic ipſe quam ſpem tũc illo de me concepit impleuerim, vt ille multum virtutibus ſuis addidit. * aut ego nunc illius miror, quia magis intelligo: quanquam ne nũc quidẽ ſatis intelligo. Vt enim de pictore, ſculptore,

ipſe ſpẽ quã de me conc.

ut ego

factore, nisi artifex iudicare, ita nisi sapiens non potest perspicere sapientem. Quantum mihi tamen cernere datur, multa in Euphrate sic eminent & elucent, vt mediocriter quoque doctos aduertant & afficiant. Disputat subtiliter, grauiter, ornatè, frequenter etiam * Platonicam illam sublimitatem & latitudinem effingit. Sermo est copiosus & varius: dulcis in primis, & qui repugnantes quoque ducat & impellat. Ad hæc, * procerítas corporis, decora facies, demissus capillus, ingens & cana barba. Quæ licet fortuita & inania putentur, illi tamẽ plurimum venerationis acquirunt. Nullus horror in * cultu, nulla tristitia, multum seueritatis: reuerearis, occursum non reformides. Vitæ sanctitas summa, comitas par. insectatur vitia, non homines: nec castigat errãtes, sed emendat. Sequaris monentem attentus & pendens; & * persuadere tibi, etiam quum persuaserit, cupias. Iam verò liberi tres, duo mares, quos diligentissimè instituit. Socer Pompeius Iulianus, * cùm cætera vita tum vel hoc vno magnus & clarus, quòd ipse prouinciæ * princeps hũc inter altissimas conditiones generum non honoribus principem sed sapientia elegit. Quanquam quid ego plura de viro, quo mihi frui non licet? An vt magis angar? quod non licet. Nam distringuor officio vt maximo, sic molestissimo. Sedeo pro tribunali. subnoto libellos, conficio tabulas: scribo plurimas, sed illiteratissimas literas. Soleo nonnunquam (nã id ipsum * quandoque cõtingit) de his occupationibus apud Euphratem queri. Ille me consolatur. affirmat etiam esse hãc philosophiæ, & quidem pulcherrimam partem, agere negotiũ

Platonis illã

hæc proc.

vultu

persuaderi

cùm etiã reliqua v.

Pr. inter

aliquando

publicum cognoſcere, iudicare, promere & exercere iuſtitiam, quæque ipſi doceant, in vſu habere, mihi tamen hoc vnum non perſuadet, ſatius eſſe iſta facere quàm cum illo dies totos audiendo diſcendóque conſumere. Quo magis te, cui vacat, hortor, quum in vrbem proximè veneris (venias autem ob hoc maturius) illi te expoliendum limandúmque permittas. Neque enim ego, vt multi, inuideo alijs bonum quo ipſe careo: ſed contrà ſenſum quendam voluptatémque percipio, ſi ea quæ mihi denegantur, amicis video ſupereſſe. Vale.

Argumentum.

Conqueritur familiariter de Fabio Iuſto, quòd tandiu nihil ſcriberet.

C. PLIN. FABIO IVSTO SVO S.

OLIM nullas mihi epiſtolas mittis. Nihil eſt, inquis, quod ſcribam. At hoc ipſum ſcribe, nihil eſſe quod ſcribas: vel ſolum illud, vnde incipere priores ſolebant, Si vales, bene eſt, ego valeo. Hoc mihi ſufficit.* eſt enim maximũ, Ludere me *putas: ſeriò peto. Fac ſciam quid agas: quod ſine ſolicitudine ſumma neſcire non poſſum. Vale.

eſtque mihi max. putas? ſerio

Argumentum.

Corellij Ruſi voluntarium obitum, propter longam & intolerandam pedum ægritudinem, in ſinu amici Caleſtrij deflet: ſéque ideo maximè affligi teſtatur, quòd amiſerit vitæ ſuæ teſtem rectorem & magiſtrum.

C. PL.

C. PLIN. CALESTRIO TYRONI SVO S. 12

IActuram grauissimam * feci, si iactura dicenda est tanti viri amissio. decessit Corellius Rufus, & quidem sponte, quod dolorem meum exulcerat. Est enim luctuosissimum genus mortis, quæ non ex natura nec fatalis videtur. Nam vtcunque in illis qui morbo finiuntur, magnum ex ipsa necessitate solatium est. in iis verò quos accersita mors aufert, * hic insanabilis dolor est, quòd creduntur potuisse diu viuere. Corellium quidem summa ratió, quæ sapientibus pro necessitate est, ad hoc consilium compulit: quanquam plurimas viuendi causas habentem, optimam conscientiam, optimam famam, maximam autoritatẽ: præterea filiam, vxorem, nepotem, sorores, intérque tot pignora, veros amicos. Sed tam longa, tam iniqua valetudine conflictabatur, vt hæc tanta pretia viuendi mortis rationibus vincerentur. Tertio & tricesimo anno (vt ipsum prædicantem audiebam) pedum dolore correptus est. Patrius hic illi. nam plerunque morbi quoque per successiones quasdã, vt alia, traduntur. Hunc abstinentia, * sanctitate, quoad viridis ætas, vicit & fregit: nouissimè cum senectute ingrauescentem, viribus animi sustinebat. Quum quidem incredibiles cruciatus & indignissima tormenta pateretur (iam enim dolor non pedibus solis, vt priùs, insidebat, sed omnia membra peruagabatur) veni ad eum Domitiani temporibus, in suburbano iacentem. Seruui è cubiculo recesserunt. habebat enim hoc moris, quoties intrasset fidelior amicus: quinetiam

fero

hinc

sanctitateq;

viridis ætas

vxor (quanquam omnis secreti capacissima) digrediebatur. Circumtulit oculos, &, Cur (inquit) me putas hos tantos dolores tandiu sustinere? vt scilicet isti latroni vel vno die superstim. Dedisses huic animo par corpus, fecisset quod optabat. Affuit tamen deus voto, cuius ille compos, vt iam securus libérque moriturus, multa illa vitæ, sed minora, retinacula abrupit. Increuerat valetudo, quam temperantia mitigare tentauit, perseuerantem constantia fugit. Iam dies alter, tertius, quartus, abstinebat cibo. misit ad me vxor eius Hispulla communem amicum C. Geminium cum tristissimo nuntio, destinasse Corellium mori: nec aut suis aut filiæ precibus flecti, solum superesse me, à quo reuocari posset ad vitam. Cucurri: peruueneram in proximum, quum mihi ab eadem Hispulla Iulius Atticus nuntiat, nihil iam ne me quidem impetraturum: tam obstinatè magis ac magis induruisse. Dixerat sanè medico admouenti cibum, Κέχρικε. quæ vox quantum admirationis in animo meo, tantum desiderii reliquit. Cogito quo amico, quo viro caream. Impleuit quidem annum septimum & sexagesimũ, quæ ætas etiam robustissimis satis longa est. Scio, euasit perpetuam valetudinem: scio, decessit superstitibus suis, florente republ. quæ illi omnibus suis charior erat: & hoc scio. ego tamen, tanquam & iuuenis & fortissimi morte doleo: doleo autem licet me imbecillum putes, meo nomine. amisi enim, amisi vitæ meæ testem, rectorem, magistrum. in summa dicam quod recenti dolore contubernali meo Caluisio dixi, Vereor ne negligentius viuam. Proinde adhibe solatia

mihi: non hæc, Senex erat, Infirmus erat (hæc enim noui) sed noua aliqua, sed magna, quæ audierim nunquam, legerim nunquam. Nam quæ audiui, quæ legi, sponte succurrunt, sed tanto dolore superantur. Vale.

Argumentum.

Laudat sua tempora, quibus ingenia longè præferebantur: sed auditorum ignauiam notabiliter taxat: se verò asserit omnium recitationibus adfuisse: inde tardius quàm decreuerat in vrbe restitisse.

C. PLIN. SOSIO SENECIONI SVO S. 13

MAgnum prouentum poetarum annus hic attulit. Toto mẽse Aprili nullus ferè dies quo non recitaret aliquis. Iuuat me quòd vigent ĩtudia, proferunt se ingenia hominum & ostentant: tametsi ad audiendum pigrè*coitur. plerique in stationibus sedent, tempúsque audiendis fabulis conterunt, ac subinde sibi nuntiari iubẽt an iam recitator intrauerit, an dixerit præfationem, an ex magna parte euoluerit librum: tum demum ac tunc quoque lentè cunctantérque veniunt: nec tamen permanent, sed ante finem recedunt, alij dissimulanter & furtim, alii simpliciter & liberè. At hercule memoria parentum Claudium Cæsarem ferunt, quum in palatio spatiaretur, audissétque clamorẽ, causam requisisse: quúmque dictum esset recitare Nonianum, subitum recitanti inopinatúmque venisse. Nunc otiosissimus quisque multò antè rogatus,

* cogitur.

& identidem admonitus aut nō venit, aut, ſi venit, queritur ſe diem, quia non perdiderit, perdidiſſe. ſed tanto magis laudandi probandíque ſunt quos à ſcribéndi recitandíque ſtudio hæc * auditorū vel deſidia vel ſuperbia nō retardat. Equidem propè nemini defui. erant ſanè plerique amici. neque enim eſt ferè quiſquam * qui ſtudia, vt non ſimul & nos amet. His ex cauſis lōgius quàm deſtinaueram, tempus in vrbè conſumpſi. Poſſum iam repetere ſeceſſum, & ſcribere aliquid quod non recitem, ne videar, quorum recitationibus affui, non auditor fuiſſe ſed creditor. Nam vt in cæteris rebus, ita in audiendi officio perit gratia ſi repoſcatur. Vale.

auditorum deſidia

qui non nos amet, vt ſtudia nō ſimulet. al. qui nos amet, vt ſtudia vel nō ſimulet,

---

Argumentum.

Maurico ſuadet vt filiam fratris deſpondeat Aciliam, iuueni formoſo & honeſtiſſimo, quem à parentum ſplendore commendat, & honores geſſiſſe, opibúſque abundare, præter virtutes, affirmat.

C. PLIN. IVNIO MAVRICO SVO S. 14

PEtis vt fratris tui filiæ proſpiciam maritum: quod meritò mihi potiſsimum iniungis. ſcis enim quantopere ſummum illum virum ſuſpexerim dilexerímque, quibus ille adoleſcentiam meam exhortationibus ſouerit, quibus etiam laudibus vt laudandus viderer effecerit. Nihil eſt quod à te mandari mihi aut maius aut gratius, nihil quod honeſtius à me ſuſcipi poſſit, quàm vt eligam iuuenem ex quo naſci nepotes Aruleno Ruſtico deceat. qui quidem diu quæſēdus fuiſſet, niſi paratus & quaſi prouiſus eſſet

Minútius * Acilianus, qui me vt iuuenis iuuenẽ (est enim minor pauculis annis) familiarissimè diligit, reueretur vt senem. nam ita à me formari & institui cupit vt ego à vobis solebam. Patria est ei Brixia, ex illa nostra Italia, quæ multum adhuc verecundiæ, *frugalitatis, atque etiam rusticitatis antiquæ retinet ac seruat. Pater Minutius Macrinus, equestris ordinis princeps, quia nihil altius voluit, *allectus à Diuo Vespasiano inter prætorios, honestam quietem huic nostræ, ambitioni dicam an dignitati? constantissimè prætulit. Habet auiam maternam *Serranam Proculam, è municipio Patauino. nosti loci mores. Serrana tamen Patauinis quoque Seueritatis exemplum est. Contigit & auunculus ei P. Acilius, grauitate, prudentia, fide propè singulari. In summa, nihil erit in domo tota quod non tibi tanquam in tua placeat. Aciliano verò ipsi plurimum vigoris & industriæ: quanquam in maxima verecundia quæsturam, tribunatum, prætoram honestissimè percurrit, ac iam pro se tibi necessitatem ambiendi remisit. Est illi facies liberalis, multo sanguine, multo robore suffusa. est ingenua totius corporis pulchritudo, & quidam senatorius decor: quæ ego nequaquam arbitror negligẽda. debet enim hoc castitati * puellarum quasi præmium dari. Nescio an adiiciam esse patri eius amplas facultates. nam cùm imaginor vos quibus quærimus generum, silendum de facultatibus puto: quum publicos mores, atque etiam leges ciuitatis intueor, quæ vel in primis census hominum spectandos arbitrantur, ne id quidem prætereundum videtur. & sanè de posteris, & his pluri-

AEmilius.

& frug. antiquæ retinet

allectus enim

Serrana procul à me mun.

puellaſi

bus, cogitanti, hic quoque in conditionibus deligendis ponendus est calculus. Tu fortasse me putes indulsisse amori meo, supráque ista quàm res patitur sustulisse: at ego fide mea spondeo futurum vt omnia longè ampliora quàm à me prædicantur, inuenias. Diligo quidem adolescentem ardentissimè, sicut meretur. Sed hoc ipsum amantis est, non onerare eum laudibus. Vale.

Argumentum.

Septitius Clarus promiserat se venturum ad cœnam, fidémque fefellerat: Secundus itaque enumerat paratos cibos, eumq; in ius damni dati vocat.

SEPTITIO. S. C. PLIN. *SEPTITIO CLARO SVO S.

HEus tu, promittis ad cœnam, nec venis. dicitur ius, ad assem impendium reddes, nec id modicum. paratæ erant lactucæ singulæ, cochleæ ternæ, oua bina, alica cum mulso & * niue (nam hanc quoque computabis, immò hanc in primis quæ perit in ferculo) oliuæ Bæticæ, cucurbitæ, bulbi, aliæ mille nõ minus lautæ. Audisses comœdum, vel lectorem, vel lyristen, vel, quæ mea liberalitas, omnes. at tu apud nescio quem, ostrea, vulvas, *echinos, Gaditana maluisti. Dabis pœnas, non dico quas. durè fecisti. inuidisti nescio an tibi, certè mihi, sed tamen & tibi. Quantum nos lusissemus, risissemus, studuissemus. Potes apparatius cœnare apud multos: nusquam hilarius, simplicius, incautius: in summa, experire. Et nisi postea te aliis potius excusaueris, mibi semper excusa. Vale.

iure,

Echinos Gaditanos maluisti.

Argumentum.

Erutium Clarum hortatur legere Pompeij Saturnini scripta, cuius acumen in causis agendis, & splendorem in historiis, moxe suo, (id est amicissimè) commendat: versuum leporem admiratur, & epistolas vxoris eius vetustatem redolentes exosculatur.

C. PLINIVS *EVRICIO SVO S. 16

SEPTITIO CLARO.

AMabam Pompeium Saturninum, hunc dico nostrum: laudabámque eius ingenium, etiam antequam scirem quàm varium, quàm flexibile, quàm multiplex esset: nunc verò totum me tenet, habet, possidétque. Audiui causas *agẽtem acriter & ardenter, nec minus politè & ornatè siue meditata siue subita proferret. Adsunt *aptæ crebræque sententiæ, grauis & decora constructio, sonantia verba & antiqua. Omnia hæc mirè placent: cum impetu quodam & *fulmine *præuehuntur: placent si retractentur. Senties quod ego, quum orationes eius in manus sumpseris, quas facilè cuilibet veterum, quorum est æmulus, comparabis. Idem tamẽ in historia [tibi] magis satisfaciet vel breuitate, vel luce, vel suauitate, vel splendore, etiam & sublimitate narrandi. Nam in concionibus *eadem quæ in orationibus vis est: pressior tamẽ, & circumscriptior & adductior. Præterea facit versus quales Catullus [meus] aut Caluus. quantum illis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris inserit. sanè, sed data opera *molliusculos leniusculósq;, duriusculos quosdam: & hoc, quasi Catullus [meus] aut Caluus. Legit mihi nuper epistolas

causas quasdam ag.

acute

flumine peruehũtur.

idem qui in orat. est: pressior tantum

mollius leniusque

quas vxoris esse dicebat, Plautum vel Terētium metro solutū legi credidi: quæ siue vxoris sunt, vt affirmat, siue ipsius, vt negat, pari gloria dignus est qui aut illa componat, aut vxorem quā virginem accepit, tam doctam politámque reddiderit. Est ergo mecum per diem totum: eundē antequam scribam, eundem quum scripsi, eundem etiam quum * remittor, non tanquam eundem lego. Quod te quoque vt facias & hortor & moneo. neque [enim] debet operibus eius obesse quod viuit. * An si inter eos quos nunquā vidimus floruisset, non solùm libros eius, verumetiam imagines conquireremus: eiusdem nunc honor præsentis & * gratia quasi satietate langueſcet? At hoc prauum malignúmque est, non admirari hominem admiratione dignissimum, quia videre, alloqui, audire, complexi: nec laudare tantùm verumetiam amare contingit. Vale.

remitto

Ac

gloria

adire

Argumentum.

Commendat Titinum Capitonem, quòd consensu imperatoris L. Syllano statuam posuerit, & clarorum virorum imagines domi haberet.

C. PLIN. CORN. TITIANO SVO S. 17

EST adhuc curæ hominibus fides & officium: sunt qui defunctorum quoque amicos agant. Titinius Capito ab imperatore nostro impetrauit vt sibi liceret statuam L. Syllani in foro ponere. Pulchrum & magna laude dignum, amicitia principis in hoc vti, quantúmque gratia valeas aliorū honoribus experiri. Est omnino Ca-

piteni in vſu claros viros colere. mirum eſt qua religione, quo ſtudio imagines Brutorum, Caſſiorum, Catonum domi, vbi poteſt, habeat. Idem clariſſimi cuiuſque vitam egregiis carminibus exornat. Scias ipſum plurimis virtutibus abundare, qui alienas ſic amat. Redditus eſt L. Syllano debitus honor, cuius immortalitati Capito proſpexit pariter & ſuæ. neque [enim] magis decorum & inſigne eſt, ſtatuam in foro populi Romani habere quàm ponere. Vale.

Argumentum.

Deterritum Tranquillum, ne quam acturus erat in ſenatu cauſam diceret, exemplo ſui monet agendam. quod ſi vereretur, ſaltem polliceatur operam ſuam vt in aliud tempus transferatur.

C. PLIN. SVETONIO TRANQVILLO SVO S. 18

SCribis te perterritum ſomnio, vereri nequid aduerſi in actione patiaris: rogas vt dilationem petam, & pauculos dies. certè proximum excuſem difficile eſt, ſed experiar;

χὴ δοὺ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐϛιν

Refert tamen, euentura ſoleas an contraria ſomniare. Mihi reputanti ſomnium meum, iſtud quod times tu egregiam actionem portendere videtur. Suſceperam cauſam * Iulii Paſtoris, Iunii quum mihi quieſcenti viſa eſt ſocrus mea aduoluta genibus, ne agerem obſecrare. Et eram acturus adoleſcentulus adhuc: eram in quadruplici iudicio: eram contra potentiſſimos ciuitatis, atque etiam Cæſaris, amicos: quæ ſingula excutere mentem mihi poſt tam triſte ſo-

mnium poterant. Egi tamen λογισάμενος illud,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

charitas patriæ

Nam mihi patria (etsi quid *charius patria) fides videbatur. Prosperè cessit: atque *adeò illa actio mihi aures hominum, illa ianuam famæ patefecit. proinde dispice an tu quoque sub hoc exemplo somnium istud in bonum vertas: aut, si tutius putas, illud cautissimi cuiusque præceptum, Quod dubitas ne feceris, idipsum rescribe. Ego aliquam strophamin ueniam, agámque causam tuam, vt ipsam agere, quum tu voles, possis. Est enim sanè alia ratio tua, alia mea fuit. nam iudicium centumuirale differri nullo modo, istud ægrè quidem, sed tamen potest. Vale.

ideo

Argumentum.

Firmo municipi pro liberalitate sua denos promittit trecentum sestertia ad explendum censum equestrem.

C. PL. ROMANO FIRMO SVO S. 19

eu meus, MVuniceps *tuus, & condiscipulus, & ab ineunte ætate contubernalis: pater tuus & matri & auunculo meo, mihi etiam, quantum ætatis diuersitas passa est, familiaris: magnæ & graues causæ, cur suscipere & augere dignitatem tuam debeam. Esse autem tibi centum millium censum satis indicat quòd apud nos decurio es. Igitur, vt te non decurione solùm, verumetiam equite Romano perfruamur, offero

equltis tibi ad implendas * equestres facultates CCC. millia nummûm. Te memorem huius mune-

ris amicitiæ noſtræ diuturnitas ſpondet : ego ne illud quidem admoneo , quod admonere dederem , niſi te ſcirem ſponte facturum vt dignitate à me data, quàm modeſtiſſimè , [vt à me data] vtare. Nam ſolicitius cuſtodiendus eſt honor, in quo etiam beneficium amici tuendum eſt. Vale.

Argumentum.

Conſulit. Tacitum per hanc epiſtolam an magis probet dicendi genus amplum & copioſum , in quo profecto vis magna eſt : an breuius & circumſcriptius , quod placere cuidam ex diſputatione narrat, ſibi verò nequaquam. Eſt autem epiſtola longiſſima & magnæ frugis. hoc enim in ſe habent Secundi litteræ, vt longiores, ſint fructuoſiores: breuiores , gratioſiores.

C. PLIN. COR. TACITO SVO S. 20

FRequens mihi diſputatio eſt cum quodam docto homine & perito, cui nihil æquè in cauſis agendis vt breuitas placet: quam ego cuſtodiendam eſſe confiteor, ſi cauſa permittat, alioqui prævaricatio eſt tranſire dicenda: prævaricatio etiam , curſim & breuiter attingere quæ ſint inculcanda, infigenda, repetenda. nam pleriſque longiore * tractu vis quædam & pondus accedit. Vtque corpori ferrum, ſic oratio animo non ictu magis quàm mora imprimitur. Hîc ille mecum autoritatibus agit, ac mihi ex Græcis orationes Lyſiæ oſtentat, ex noſtris , Gracchorum Catoniſque, quorum ſanè plurimæ ſunt

* tractam

circumcisæ & breues: ego Lysiæ Demosthenem, Æschinem, Hyperidem, multósque præterea Gracchis, & Catoni, Pollionem, Cæsarem, Cælium, in primis Marcum Tullium oppono, cuius oratio optima fertur esse quæ maxima. Et hercule, vt aliæ bonæ res, ita bonus liber melior est quisque quo maior. Vides vt statuas, signa, picturas, hominum denique, multorúmque animalium formas, arborum etiam, si modò sint decoræ, nihil magis quàm amplitudo commendet: idem orationibus euenit: quinetiam voluminibus ipsis autoritatem quandam & pulchritudinem adiicit magnitudo. Hæc ille, multáque alia quæ à me in eandem sententiam solent dici, vt est in disputando incomprehensibilis & lubricus, ita eludit vt contendat, hos ipsos quorum orationibus nitar, pauciora dixisse quàm ediderint: ego contrà puto. Testes sunt multæ multorum orationes, & Ciceronis pro Murena, pro Vareno: in quibus breuis & nuda quasi subscriptio quorundam criminum solis titulis indicatur. Ex his appareret, illum permulta dixisse, quum ederet, omisisse. Idem pro Cluentio ait se totam causam veteri instituto solùm peroraſſe, & pro Cornelio quadriduo egisse: ne dubitare possimus, quæ per plures dies, vt necesse erat, latius * dixerit, postea recisa ac purgata in vnum librum, grandem quidem, vnum tamen, coarctasse. At aliud est actio bona, aliud oratio. Scio nonnullis ita videri, sed ego (forsitan fallar) persuasum habeo, posse fieri vt sit * actio bona quæ non sit bona oratio. est enim oratio actionis exemplar, & quasi ἀρχέτυπον. Ideo in optima quaque mille figuras extemporales

* dixerat,

actio non bona quæ sit bona oratio: nó posse autem bonam actionẽ esse quæ non sit bona oratio.

inuenimus, in his etiam, quas tantum editas ſcimus, vt in Verrem, *Artificem, quemnam? rectè admones*, Polycletum eſſe dicebant. Sequitur ergo vt actio ſit abſolutiſſima, quæ maximè orationis ſimilitudinem expreſſerit, ſi modò iuſtum & debitum tempus accipiat: quod ſi negetur, nulla orationis, maxima iudicis culpa eſt. Adſunt huic opinioni meæ leges, quæ longiſſima tempora largiuntur, nec breuitatem dicentibus, ſed copiã, hoc eſt diligentiã, ſuadẽt: quam præſtare niſi in angustiſsimis cauſis non poteſt breuitas. Adiiciam quod me docuit vſus, magiſter egregius, frequenter egi, frequenter iudicaui, frequenter in conſilio fui. aliud alios mouet: ac plerunque paruæ res * maximas trahunt. varia ſunt hominum iudicia, variæ voluntates: inde qui eandem cauſam ſimul audierunt, ſæpe diuerſum, interdum idem, ſed ex diuerſis animi motibus ſentiunt. Præterea ſuæ quiſque inuentioni fauet, & quaſi fortiſsimum complectitur, quum ab alio dictum eſt quod ipſe præuidit. Omnibus ergo dandum eſt aliquid quod teneant, quod agnoſcant. Dixit aliquando mihi Regulus, quum ſimul adeſſemus, Tu omnia quæ ſunt in cauſa putas exequenda: ego iugulum ſtatim video, hunc premo (premit ſanè quod elegit, ſed in eligendo frequenter errat.) Reſpõdi, poſſe fieri vt genu eſſet aut tibia aut talus, * vbi ille iugulum putaret. At ego (inquam) qui iugulum perſpicere non poſſum, omnia pertento, omnia experior, πάντα denique λίθον κινῶ. Vtque in * agricultura non vineas tantùm, verumetiam arbuſta: nec arbuſta tãtùm, verumetiam campos curo & exerceo: vtque in ipſis campis non ſa-

maximè trahuntur.

vbi iug. pũ.

culturæ agri

aut ſiliginem ſolam, ſed ordeum, fabam, cæterá-
plurima que legumina ſero : ſic in actione *plura quaſi
ſemina latius ſpargo, vt quæ prouenerint colli-
gam. Neque enim minus inperſpicua, incerta
fallaciáque ſunt iudicum ingenia, quàm tempe-
ſtatum terrarúmque. Nec me præterit ſummum
oratorem Periclem ſic à comico Eupolide lau-
dari,

--πρὸς δέ γ' ὦ τούτῳ τάχ' ἂν
Πειθώ τις ἐπεκάθητο τοῖσι χείλεσιν.
Οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
Τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Verùm huic ipſi Pericli nec illa πειθὼ nec illud
breu. veloc, ἐκήλ[ει]* breuitate, vel velocitate, vel vtraque (dif-
ferunt enim) ſine facultate ſumma contigiſſet. nã
delectare, perſuadere, copiam dicendi ſpatiúm-
que deſiderant: relinquere verò aculeum in au-
dientium animis is demum poteſt qui non pun-
git, ſed infigit. Adde quæ æquè de eodem Peri-
cle comicus alter,

Ἡ σχοῖνος, ἰβεβύνται, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα.

Non enim amputata oratio & abſciſſa, ſed lata,
& magnifica, & excelſa tonat, fulgurat, omnia
denique perturbat ac miſcet. Optimus tamen
non magis ſeruat modus eſt: quis negat? ſed *non minus non ſer-
uat modum qui infra rem quàm qui ſupra: qui
adſtrictius quàm qui effuſius dicit. Itaque quod
audis frequenter, vt illud immodicè & redun-
abundaſſe danter, ita hoc ieiunè & infirmè. Alius *exceſſiſ-
ſe materiam, alius dicitur non impleſſe: æquè
vterque, ſed ille imbecillitate, hic viribus pec-
cat. quod certè etſi non limatioris, maioris tamẽ
vitium ingenii *indicium eſt. Nec verò quum hæc dico,
illum Homericum ἀμυδητῖ probo, ſed hunc,

Καὶ ἔπαινε πράξεως ἐοικότα χαμαιζόιστν.
non quia non & ille mihi validiſſimè placeat, πᾶν ἔχε μὴν, ἀλλὰ μάλα λιγέως. Si tamen detur electio, illam orationem ſimilem niuibus hybernis, id eſt crebram, aſſiduam & largam, poſtremò diuinam & cœleſtem volo. At eſt gratior multis actio breuis. *Eſt[quidem]ſed inertibus quorum delicias deſidiámque, quaſi iudiciũ reſpicere, ridiculum eſt. Nam ſi hos in cõſilio habeas, non ſolùm ſatius eſt breuiter[dicere]ſed omnino non dicere. Hæc eſt adhuc ſentẽtia mea, quam mutabo, ſi diſſenſeris tu, ſed planè cur diſſentias explices rogo. Quanuis enim cedere autoritati tuæ debeam, rectius tamen arbitror in tanta re, ratione quàm autoritate ſuperari. Proinde, ſi non errare videor, idipſum quàm voles breui epiſtola, ſed tamen ſcribe. *confirmabis enim iudicium meum: * ſi verò, lõgiſſimam para. *Non eorrupi te, qui tibi, ſi mihi accederes, breuis epiſtolæ neceſſitatem; ſi diſſentires, longiſſimæ impoſui? Vale.

* Eſt, ſed in
* confirmaris
* ſi errauero,
Num. al. Nã

Argumentum.

Commendat ſeruos iudicio Paterni emptos eſſe decoros: ſupereſſe vt ſint frugi. Et Paterno, vel Materno ſcriptam epiſtolam in varijs exemplaribus nolatur.

C. PL. PLINIO PATERNO SVO S. 21

VT animi tui iudicio, ſic oculorum plurimum tribuo; non quia multum, ne tibi placeas, ſed quia tantum quantũ ego ſapis: quanquam hoc quoque multũ eſt: Omiſſis iocis, credo decẽtes

esse seruos qui sunt empti mihi ex consilio tuo: superest vt frugi sint: quod de venalibus, melius auribus quàm oculis iudicatur. Vale.

Argumentum.

Reddit causas Catilio suo tam diutinæ in vrbe moræ, quòd Titus Ariston (cuius græuitatem literarum & omnium bonarum artium cognitionem, in primisque priuati iuris & publici peritiam ita laudat vt admiretur) longa & pertinaci valetudine premeretur. quòd si Deus (sic medici spondebant) meliora annuisset, se statim Laurentinum suum ad otium literarum petiturum, scribit.

C. PLIN. CATILIO SEVERO SVO S.

DIu iam in vrbe hæreo, & quidem attonitus. Perturbat me longa & pertinax valetudo Titi Aristonis, quem singulariter & miror & diligo. nihil est enim illo grauius, sanctius, doctius: vt mihi non vnus homo, sed literæ ipsæ omnésque bonæ artes in vno homine summum periculum adire videantur. Quàm peritus ille & priuati iuris & publici? quantum rerum? quantum exemplorum? quantum antiquitatis tenet? nihil est, quod discere velis, quod ille docere non possit. mihi certè quoties aliquid abditum quæro, ille thesaurus est. Iam quanta sermonibus eius fides? quanta autoritas? quàm pressa & decora cunctatio? quid est quod non statim sciat? & tamen plerunque hæsitat. dubitat diuersitate rationum: quas acri magnóque iudicio ab origine causísque primis hoc repetit, discernit, expendit. Ad hæc quàm

Parcus

parcús in victu? quàm modicus in cultu? Soleo ipſum cubiculum * eius ipſúmque lectum, vt i- illius
maginem quãdam priſcæ frugalitatis, aſpicere. Ornat hæc magnitudo animi, quæ nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert: rectéque facti, non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit. In ſumma, non facilè quis quenquam ex iſtis qui ſapientæ ſtudium habitu corpóris * præ ſe ferunt, huic viro compararit. præferunt
Non quidem gymnaſia ſectatur aut porticus, nec diſputationibus longis aliorum otium ſuúmque delectat: ſed in toga negotiiſque verſatur: multos aduocatione, plures conſilio iuuat. Nemini tamen iſtorum caſtitate, pietate, iuſtitia, fortitudine, etiam primo loco ceſſerit. Mirareris, ſi intereſſes, qua patientia hanc ipſam valetudinem toleret, vt dolori reſiſtat, vt ſitim differat, vt incredibilem febrium ardorem immotus opertúſque tranſmittat. Nuper me paucóſque mecum quos maximè diligit, aduocauit, rogauítque vt medicos conſuleremus de ſumma valetudinis, vt, ſi eſſet inſuperabilis, ſponte exiret è vita: ſin tantùm difficilis & longa, reſiſteret manerétque. Dandum enim precibus vxoris, dandum filiæ lacrymis, dandum etiam nobis amicis, ne ſpes noſtras, ſi modò non eſſent inanes, voluntaria morte deſereret. Id ego arduum in primis, & præcipua laude dignum pũto. nam impetu quodam & inſtinctu * currere ad mor- procurrere
tem, commune cum multis: deliberare verò, & cauſas eius expendere, vtque ſuaſerit ratio, vitæ mortíſque cõſilium ſuſcipere vel ponere, ingenis eſt animi. Et medici quidem ſecunda nobis pollicentur: ſupereſt vt promiſſis deus adnuat.

tandémque me hac ſolicitudine exoluat. qua liberatus, Laurentinum meum, hoc eſt libellos & pugillares, ſtudioſúmque otium repetam. Nunc enim nihil legere, nihil ſcribere aut aſſidēti vacat, aut anxio libet. Habes quid timeam, quid optem. quid etiam in poſterum deſtinem: tu quid egeris, quid agas, quid velis agere, ſinuicem nobis, ſed * lætioribus epiſtolis, ſcribe. Erit confuſioni meæ non mediocre ſolatium, ſi tu nihil quereris. Vale.

lætioribus

Argumentum.

Pompeius Falco, ad quem diuum Adrianum epiſtolam de caſibus infecti teſtamenti Vlpianus ſcripſiſſe tradit, ſub Pertinace conſul liberè imperatorem pupugit: ſed nec minus acriter quàm prudenter ab imperatore remorſus eſt: cui poſtea Falco imperare volens, parauit inſidias: de quo conqueſtus eſt in ſenatu imperator: Falconi tamen pepercit, & à ſenatu impunitatem eius petiit. denique Falco in rebus ſuis ſecurus vixit, & hærede filio periit, quãuis multi Falconem neſciſſe dixerint, Imperium ſibi parari. Huic igitur conſulenti an in tribunatu pl. cauſas ageret, reſpondet Secundus, ſe, dum tribunatum ageret, ab aduocatrone abſtinuiſſe: cauſáſque, quibus motus fuerit, enumerat.

C. PLIN. POMPEIO FALCONI SVO S.

Conſulis an exiſtimem te in tribunatu cauſas agere, * debere. Plurimum refert quid eſſe tribunatum putes: inanem vmbram, & ſine honore nomen, an poteſtatem ſacroſanctam, &

dicere,

quam in ordinem cogi vt à nullo, ita ne à se quidem deceat. Ipse quum tribunus essem, errauerim fortasse, qui *me esse* aliquid putaui, sed tanquam essem, abstinui causis agendis: primùm, quòd deforme arbitrabar, cui assurgere, cui loco cedere omnes oporteret, hunc omnibus sedentibus stare: & qui iubere posset tacere quemcunque, huic silentium clepsydra indici: & quem interfari nefas esset, hunc etiam conuitia audire: &, si inulta pateretur, inertem: si vlcisceretur, insolentem videri. Erat hic quoque æstus ante oculos, si forte me appellasset vel ille cui adessem, vel ille quem contra intercederem, & auxilium ferrem an quiescerem silerémque, & quasi *eiurato magistratu priuatum ipse me facerem. His rationibus motus, malui me tribunum omnibus exhibere quàm paucis aduocatum. Sed tu (iterùm dicam) plurimum interest quid esse tribunatum putes: *quam personâ tibi imponas, quæ sapienti viro ita aptanda est vt *perferatur. Vale.

me aliquid p. aliquem.

*eiurato

*quam

*perferatur.

Argumentum.

Hispanum rogat vt pro Tranquillo suo agellum iusto pretio comparet, ne sit pœnitentiæ locus.

C. PLIN. *BEBIO HISPANO SVO S. 24

*BABIO

TRanquillus, contubernalis meus, vult emere agellum quē venditare amicus tuus dicitur. Rogo cures quanti æquum est emat. ita enim dele & abit emisse. nam mala emptio semper ingrata est, eo *maximè quòd exprobrare stultitiam domino videtur. In hoc autem agello (si-

*magis

modò arriſerit pretium) Tranquilli mei ſtomachum multa ſollicitant, vicinitas vrbis, opportunitas viæ, mediocritas villæ, modus ruris, qui auocet magis quàm diſtringat. Scholaſticis porro * ſtudioſis, vt hic eſt, ſufficit abundè tantum ſoli, vt releuare caput, reficere oculos, reptare per limitem, *vnámque ſemitam terere, omnéſque viticulas ſuas noſſe, & numerare arbuſculas poſſint. Hæc tibi expoſui quò magis ſcires quãtum ille eſſet mihi, quantum ego tibi debiturus, ſi prædiolum iſtud quod commendatur his dotibus, tam ſalubriter emerit, vt pœnitentiæ locum non relinquat.

Vale.

dominis,

vna ſemita terras, omnéſque

C. PLINII CAECILII SECVNDI EPISTOLARVM

Liber secundus.

ARGVMENTVM.

Voconium Romanum admonet Virginio Rufo publicè factum funus honestißimũ, virúmque summum & amicißimum pari laude celebrat, & quamuis senem, tamen vt iuuenem desiet.

C. PLIN. VOCONIO ROMANO SVO S.

1

POST aliquot annos insigne, *atque etiam memorabile populi Romani oculis spectaculum, exhibuit publicũ fun' Virginij Rufi, maximi & clarissimi ciuis, & perinde felicis. Triginta annis gloriæ suæ supervixit. Legit scripta de se carmina, legit historias, & posteritati suæ interfuit. perfũctus est tertio cõsulatu, vt summum fastigiũ priuati hominis implereret, quũ principis noluisset. Cæsares, quibus suspectus, atque etiã inuisus virtutibus fuerat, euasit. * reliquit incolumem optimum atque amicissimum, tanquam ad hũc ipsum honorẽ publici funeris * reseruatus. Annũ tertiũ & octogesimũ excessit in altissima trãquillitate, pari veneratione. Vsus est firma valetudine, nisi quòd solebant ei manus tremere, citra dolorẽ tamẽ; aditus

ac

reliquit se incol.

reseruatum

tantùm mortis durior longiórque, sed hic ipse laudabilis. Nam quum vocem præpararet, actu-rus in cõsulatu principi gratias, libet, quem fortè acceperat grandiorem, & seni & stanti ipso pondere elapsus est. Hunc dum * consequitur colligítque, per leue & lubricum pauimentum fallente vestigio cecidit, coxámque fregit, quæ parum aptè collocata, reluctante ætate, malè coiit. Huius viri exequiæ magnum ornamentum principi, magnum seculo, magnum etiam * foro & rostris attulerunt. Laudatus est à consule Cornelio Tacito. nam hic supremus felicitati eius cumulus accessit, laudator eloquentissimus, & ille quidem plenus annis abiit, plenus bonoribus, illis etiam quos recusauit. Nobis tamen quærendus ac desiderandus est, vt exemplar æui prioris: mihi verò præcipuè, qui illum non solum publicè, sed etiam priuatim quantum admirabar tantum diligebam. primùm quòd vtrique eadem regio, municipia finitima, agri etiam possessiónesque coniunctæ. præterea quòd ille tutor mihi relictus, affectum parentis exhibuit. sic candidatum me suffragio ornauit, sic ad omnes honores meos ex secessibus accurrit, quum iampridem eiusmodi officiis renũtiasset: sic * illo die quo sacerdotes solent nominare quos dignissimos sacerdotio iudicant, me semper nominabat. Quinetiam in hac nouissima valetudine veritus ne fortè inter quinque viros crearetur, qui minuendis publicis sumptibus iudicio senatus constituebantur, quum illi tot amici senes consulárésque supererent, me huius ætatis per quem excusaretur, elegit, his quidem verbis, Etiamsi filium haberem, tibi mandarem. Quibus ex cau-

sequitur

foro rostrísque. *al.* foro nostrisque attul.

illa die qua

sis necesse est tanquam immaturam mortem eius in sinu tuo defleam: si tamen fas est aut flere, aut omnino mortem vocare, qua tanti viri mortalitas magis finita quàm vita est. Viuit enim, viuétque semper, atque etiam latius in memoria hominum & sermone versabitur, postquam ab oculis recessit.* Volui tibi multa alia scribere, sed totus animus in hac vna contemplatione defixus est. Virginium cogito, Virginium video, Virginium iam* vanis imaginibus, recentibus tamen audio, alloquor, teneo: cui fortasse ciues* aliquos virtutibus pares & habemus & habebimus: gloria, neminem. Vale.

* Vole
* varis
* alios

Argumentum.

Paulinum monet vt aliquid scribat, cùm tamdiu nihil ab vrbe literarum miserit.

C. PLINIVS PAVLINO SVO S. 2

IRascor, nec liquet mihi an debeam, sed irascor. Sis quàm sit amor iniquus interdum, impotens sæpe, * μικραίπος semper. Hæc tamen causa magna est, * nescio an iusta: sed ego tanquā nō minus iusta quàm magna sit, grauiter irascor quòd à te tamdiu literæ nullæ. Exorare me potes vno modo, si nunc saltem plurimas & longissimas miseris. hæc mihi sola excusatio vera, cæteræ falsæ videbuntur. Non sum auditurus. Non eram Romæ, vel, Occupatior eram. illud enim nec dij sinant, vt infirmior. Ipse ad villam partim studiis, partim desidia fruor, quorum vtrumque ex otio nascitur. Vale.

* φιλαίπος an iusta necscio.

Argumentum.

Explicata Iſæi ſumma facultate & eloquentia, eáque varijs argumentis probata, hortatur Nepotem vt eum auditum veniat, quum viua vox magis afficiat: adducto Gaditani cuiuſdam exemplo, qui Titi Liuij nomine & gloria commotus, ad eum viſendum ab vltimo terrarum orbe veniſſe traditur.

C. PLINIVS NEPOTI SVO S. 3

Magna Iſæum fama præceſſerat: maior inuentus eſt. ſumma eſt facultas, copia, vbertas. dicit ſemper ex tempore, ſed tanquam diu ſcripſerit. ſermo Græcus, immò Atticus. præfationes terſæ, graciles, dulces, graues interdum & erectæ.* Poſcit controuerſias plures, electionem auditoribus permittit,* ſæpe etiam partes: ſurgit, amicitur, incipit. ſtatim omnia, ac penè pariter ad manum. ſenſus reconditi, occurſant verba, ſed qualia? quæſita & exculta. multa lectio in ſubitis, multa ſcriptio elucet. proœmiatur aptè, narrat apertè, pugnat acriter, colligit fortiter, ornat excelſé: poſtremò docet, delectat, afficit, quod maximè dubites, crebra ἐνθυμήματα (καὶ νοήματα), ſyllogiſmi circumſcripti & effecti: quod ſtylo quoque aſſequi magnum eſt. Incredibilis memoria: repetit altius quæ dixit ex tempore, ne verbo quidem labitur. ad tantam ἕξιν ſtudio & exercitatione peruenit. nam diebus & noctibus nihil aliud agit,* nihil audit, nihil loquitur. Annũ ſexageſimum exceſſit, & adhuc ſcholaſticus tantùm eſt: quo genere hominum nihil aut ſimplicius aut ſyncerius aut melius. nos enim

Proponit ſæpe etiã paratus ſurgit. Is igitur incipit, ſtatim omnia.

crebri ſyllogiſmi

aliud audit

qui in foro veríſque litibus* terimur, multum malitiæ, quanuis* nolimus, addiſcimus. Schola & auditorium, *vt ficta cauſa, ita res inermis innoxia eſt: nec minus felix, ſenibus præſertim. Nam quid in ſenectute felicius quàm quod dulciſsimum eſt in iuuenta? Quare ego Iſæum non diſertiſsimum, tantùm verum etiã beatiſsimum iudico, quem tu niſi cognoſcere concupiſcis, ſaxeus ferreúſque es. Proinde ſi non ob alia, nóſque ipſos, at certè vt hunc audias veni. Nunquámne legiſti Gaditanum quendam Titi Liuij nomine gloriáque commotum ad viſendũ eum ab vltimo terrarum orbe veniſſe, ſtatímque vt viderat abiiſſe? ἀφελόχαλον, illiteratum, iners, ac penè etiam turpe eſt, non putare tanti cognitionem, qua nulla eſt incundior, nulla pulchrior, nulla denique humanior. *Dices*, Habeo hîc quos legam, non minus diſertos. Etiam: ſed legendi ſemper occaſio eſt, audiendi non ſemper. præterea multo magis, vt vulgò dicitur, viua vox afficit. Nam licet acriora ſint quæ legas, altius tamen in animo ſedent quæ pronunciatio, vultus, habitus, geſtus etiam dicentis affigit. Niſi verò falſum putamus illud AEſchinis, qui cum legiſſet Rhodiis orationem Demoſthenis, admirantibus cunctis, adieciſſe fertur, Τί δὲ εἰ ἀπὸ τοῦ στόματος βοῶντος ἀκηκόειτε; & erat AEſchines, ſi Demoſtheni credimus, *μεγαλοφωνότατος. fatebatur tamen longè melius eadem illa pronuntiaſſe ipſum qui pepererat. Quæ omnia huc tendunt vt audias Iſæum: vel ideò tantùm, vt audieris. Vale.

terimus ætatem, nolentes & ficta cauſa, res in.

λαμπροφωνότατος.

Argumentum.

Persoluto ære alieno, quo premebatur Caluinæ pater, eo mortuo. Cæcilius hortatur filiam vt adeat hæreditatem, quam propter grande debitum recipere timebat.

C. PLIN. CALVINÆ S. 4

SI pluribus pater tuus vel vni cuilibet alij plus quàm mihi debuisset, fuisset fortasse dubitandum an adires hæreditatem etiam viro grauem: quum verò ego adductus affinitatis officio, dimissis omnibus qui, non dico molestiores, sed diligentiores erant, creditor solus extiterim: quumque viuente eo nubenti tibi in dotem centum millia contulerim, præter eam summam quam pater tuus quasi de meo dixit (erat enim
soluendo * soluenda de meo) magnum habes facilitatis meæ pignus, cuius fiducia debes famam defuncti pudorémque suscipere: ad quod ne te verbis magis quàm rebus horter, quicquid mihi pater tuus debuit, acceptum tibi ferri iubeo. Nec est
tibi quòd verearis ne sit * mihi ista onerosa donatio. sunt quidem omnino nobis modicæ facultates, dignitas sumptuosa, redditus propter conditionem agellorum, nescio minor an incertior, sed quod cessat ex reditu, frugalitate suppletur: ex qua, velut è fonte, liberalitas nostra decurrit. quæ tamen ita temperanda est, ne nimia profusione inaresçat: sed temperanda in aliis, in te verò facilè ratio constabit, etiamsi modum excesserit. Vale.

Argumentum.

In dedicatione bibliothecæ in patria sua orati-

nem habuit de laudibus ſuorum, & ſoli natalis apud municipes. eius partem corrigendam Luperco deſtinat. quem rogat vt ſuperflua amputet: concedat tamen aliquas digreſſiones, præſertim in deſcriptione locorum.

C. PLINIVS LVPERCO SVO S. 5

ACtionem & à te frequenter efflagitatam, & à me ſæpe promiſſam exhibui tibi, nõ tamen totam. adhuc enim pars eius perpolitur. Interim quæ abſoluciora mihi videbantur, non fuit alienum iudicio tuo * tradi. His tu, rogo, intentionem ſcribentis accommodes. nihil enim adhuc inter manus habui, cui maiorem ſolicitudinem præſtare deberem. Nam in cæteris actionibus exiſtimationi hominum diligentia tantùm & fides noſtra, in hac etiam pietas * ſubiicietur. Inde & liber creuit, dum ornare patriam & amplificare gaudemus, * pariterque & defenſioni eius *deſeruimus & gloriæ. Tu tamen hæc ipſa, quãtum ratio exegerit, reſeca. Quoties enim ad faſtidium legẽtium deliciáſque reſpicio, intelligo nobis commẽdationẽ [etiam] ex ipſa mediocritate libri petendã. Idẽ tamẽ qui à te hãc auſteritatẽ exigo, cogor id quod diuerſum eſt poſtulare vt in pleriſq; frõtẽ remittas. Sũt enim quædã adoleſcentium auribus dãda, præſertim ſi materia non refragetur. nam deſcriptiones locorũ quæ in hoc libro frequentiores erunt, non hiſtoricè tãtùm, ſed propè poeticè proſequi fas eſt. Quòd tamen ſiquis extiterit qui putet nos * lautius feciſſe quàm orationis ſeueritas exigat, huius

actionẽ à te

traditum inſt. Rogo

ſubiicitur

pariter ſeruimus

*lautius al. latius.

(vt ita dixerim) triſtitiam reliquæ partes actionis exorare debebunt. Adnixi certè ſumus vt quamlibet diuerſa genera lectorum per plures dicendi ſpecies teneremus. Ac ſicut veremur ne quibuſdam pars aliqua ſecundum ſuam cuiuſque naturam non probetur: ita videmur poſſe confidere vt vniuerſitatem omnibus varietas ipſa commendet. nam & in ratione conuiuiorum, quanuis à pleriſque cibis ſinguli temperemus, totam tamen cœnam laudare omnes ſolemus: nec ea quæ ſtomachus noſter recuſat, adimunt gratiam illis à quibus capitur. Atque hæc ego ſic accipi volo, non tanquam aſſequutum eſſe me credam, ſed tanquam aſſequi laborauerim. fortaſſe non fruſtrà, ſi modò tu curam tuam admoueris, interim iſtis, mox iis quæ ſequuntur. Dices te non poſſe ſatis diligenter id facere, niſi priùs totam actionem cognoueris. Fateor: in præſentia tamen & iſta tibi familiariora fient, & quædam ex his talia erunt vt per partes emendari poſſint. Etenim ſi auulſum ſtatuæ caput aut membrum aliquod inſpiceres, non tu quidem ex illo poſſes congruentiam æqualitatémque deprehendere, poſſes tamen iudicare an idipſum ſatis elegans eſſet. nec alia ex cauſa principia librorum circumferuntur, quàm quia exiſtimatur pars aliqua etiam ſine cæteris eſſe perfecta. Longius me prouexit dulcedo quædam tecum loquẽdi. ſed iam finem faciam, ne modum quem etiam orationi adhibendum puto, in epiſtola excedam. Vale.

exonerare

quælibet

modò curã r.

ſequentur.

Argumentum.

Admonet Auitum vt ſimul fugiat & nimiã lau-

titiam & ſordem, commemorando cœnam cuiuſdam qui alia alijs poſuerat. quam inæqualitatem Mart. more ſuo & Iuuenalis ſatyricè notant.

C. PLINIVS AVITO SVO S. 6

Longum eſt altius repetere, nec refert quemadmodum acciderit vt homo minimè familiaris cœnarem apud quendam, vt ſibi videbatur, lautum & diligentem: vt mihi, ſordidum ſimul & ſumptuoſum. nam ſibi & paucis opima quædam, cæteris, vilia & minuta ponebat. vinum etiam paruulis lagunculis in tria genera deſcripſerat, non vt poteſtas eligendi, ſed ne ius eſſet recuſandi. & aliud ſibi & nobis, aliud minoribus amicis (nã gradatim amicos * habet) aliud ſuis noſtríſque libertis. Animaduertit qui mihi proximus recumbebat, & an probarem interrogauit. Negaui. Tu ergo, inquit, quam conſuetudinem ſequeris? Eadem omnibus pono. ad cœnam enim, non ad notam, inuito: cunctíſque rebus ex æquo quos menſa & toro æquàui. Etiámne libertos? Etiam. conuictores enim tunc, non libertos, * puto. Et ille, Magno tibi conſtat. Minimé: Qui fieri poteſt? * (Poteſt) Quia ſcilicet liberti non idẽ quod ego bibũt, ſed idẽ ego quod mei liberti. Et hercule, ſi gulæ temperes, non eſt oneroſum quo vtaris ipſe communicare cum pluribus. Illa ergo reprimenda, illa quaſi in ordinem redigenda eſt, ſi ſumptibus parcas, quibus aliquanto rectius tua continentia, quàm aliena contumelia * conſulas. Quorſum hæc? Ne tibi optimæ indolis iuueni quorundam immenſa luxuria

habebat

puto. Ille,

poteſt ſcilicet

conſulis.

ſpecie frugalitatis imponat. Conuenit autem amori in te meo, quoties tale aliquid inciderit, ſub exemplo præmonere quid debeas fugere. Igitur memento, nihil magis eſſe vitandum quàm iſtam luxuriæ & ſordium nouam ſocietatem: quæ cùm ſint turpiſſima, diſcreta ac ſeparata, turpius iunguntur. Vale.

Argumentum.

Imperatorem Spurinnæ rebus præclarè geſtis ſtatuam triumphalem decreuiſſe, & filio eius Cottio defuncto, in ſolatium patris, Macrinum monet.

C. PLIN. MACRINO SVO S. 7

Here Neſtricio al. Neſtoricio, princ.

HEri à ſenatu * Veſtricio Spurinnæ, Principe autore triumphalis ſtatua decreta eſt: non ita vt multis qui nunquam in acie ſteterunt, nunquam caſtra viderunt, nunquam denique tubarũ ſonum, niſi in ſpectaculis, audierunt: verùm vt illis qui decus iſtud ſudore & ſanguine & factis aſſequebãtur. Nam Spurinna Bructerum regem vi & armis iuduxit in regnum: oſtẽtatóque bello ferociſſimam gentem (quod eſt pulcherrimum victoriæ genus) terrore perdomuit. & hoc quidem virtutis præmium, illud ſolatium doloris accepit, quòd filio eius * Cottio, quẽ amiſit abſens, habitus eſt honor ſtatuæ. Rarum id in iuuene, ſed pater hoc quoque merebatur, cuius grauiſſimo vulneri magno aliquo fomento medendum fuit. Præterea Cottius ipſe tam clarum ſpecimẽ indolis dederat, vt vita eius breuis & angusta debuerit hac veluti immortalitate proferri. Nã

Coetio, ſic & infra.

tanta ei ſanctitas, grauitas, autoritas etiam, vt poſſet ſenes illos prouocare virtute, quibus nunc honore adæquatus eſt. Quo quidem honore, quantum ego interpretor, non modò defuncti memoriæ, & dolori patris, verumetiã exemplo proſpectum eſt. Acuent ad bonas artes iuuentutem adoleſcentibus quoque (digni ſint modò) tanta præmia conſtituta, acuent principes viros ad liberos ſuſcipiendos, & gaudia ex ſuperſtitibus, & ex amiſſis tam glorioſa ſolatia. His ex cauſis ſtatua Cottii publicè lætor, nec priuatim minus. Amaui conſummatiſſimum iuuenem tam ardenter quàm nunc impatienter requiro. Erit ergo pergratum mihi hanc effigiem eius ſubinde intueri, ſubinde reſpicere, ſub hac conſiſtere, præter hanc commeare. Etenim ſi defunctorum imagines domi poſitæ dolorem noſtrum leuant, quanto magis eæ quibus in celeberrimo loco non modò ſpecies & vultus illorum, ſed honor etiam & gloria refertur? Vale.

Argumentum.

Siquando poterit occupationibus vrbanis diſſolui, promittit Caninio ſe venturum ad Larium, vbi & ſtudere & piſcari venarique commodè liceat.

C. PLIN. CANINIO SVO S.

STudes? an piſcaris? an venaris? an ſimul omnia? poſſunt enim omnia ſimul fieri ad Larium noſtrum. nã lacus piſcem, feras ſyluæ, quibus lacus cingitur, ſtudia altiſſimus iſte ſecceſſus aſſatim ſuggerũt. Sed ſiue omnia ſimul, ſiue ali- ſuggerit,

quid facias, non possum dicere, Inuideo: angor tamen non & mihi licere quæ sic concupisco vt ægri vinum, * balinea, fontes. Nunquámne hos arctissimos láqueos, si soluere* negatur, abrumpam? Nunquam puto.* nam veteribus negotiis noua accrescunt, nec tamen priora peraguntur, tot nexibus, tot quasi catenis maius in dies occupationum agmen * extenditur. Vale.

balnea non datur, nam in v. offenditur,

Argumentum.

Apollinari Euritium commẽdat, vt eum in petitione tribunatus adiuuet: exponens quot in illum beneficia contulerit, quibus virtutibus & parentum laudibus ornetur.

C. PLIN. APOLLINARI SVO S. 9

ANxium me & inquietum habet petitio Sexti * Euritij mei. afficior cura: & quam pro me solicitudinem non adij, quasi pro me altero * patior: & alioquin meus pudor, mea existimatio, mea dignitas in discrimen adducitur. Ego Sexto latum clauum à Cæsare nostro, ego quæsturã impetraui: meo suffragio peruenit ad ius tribunatus petendi, quem nisi obtinet in senatu, vereor vt decepisse Cæsarẽ videar. Proinde adnitendũ est mihi vt talem eum iudicent omnes, qualem esse princeps mihi credidit: quæ causa si studium meum non incitaret, adiutum tamen cuperem iuuenem probissimum, grauissimum, eruditissimum, omni denique laude dignissimum, & quidem cum tota domo. Nam pater eius * Euritius Clarus, vir sanctus, antiquus, disertus, atque in agendis

al. Euritij vel Euricij. Sic & in seq. in altero

Erucius, clarus vir, sanctus.

agendis cauſis*exercitatus, quas ſumma fide, pari conſtantia, nec verecundia minore defendit. Habet auunculum C. Septitium, quo nihil verius, nihil ſimplicius, nihil candidius, nihil fidelius noui. Omnes me certatim, & tamen æqualiter amant: omnibus nunc ego in vno referre gratiam poſſum. Itaque prendo amicos, ſupplico, ambio domos, ſtationéſque circumeo: quantúmque vel autoritate vel gratia valeam, precibus experior. Te quoque obſecro vt aliquam oneris mei partem ſuſcipere tanti putes. Reddam vicem, ſi repoſces: reddam & ſi non repoſces. Diligeris, coleris, frequentaris: oſtende modò velle te, nec deerunt qui quod tu velis cupiant. Vale.

exercitus.

Argumentum.

Octauium admiratur poſſe tamdiu cõtinere verſus ſuos, hortatúrque ad editionem. Sic Martialis Fauſtinum libro primo.

C. PLIN. OCTAVIO SVO S. IO

*NOminem te patientem, vel potius durum ac pene crudelem, qui tam inſignes libros tamdiu teneas. Quouſque & tibi & nobis inuidebis? tibi, maximam laudem: nobis, voluptatem? Sine per ora hominum ferantur, iiſdémque quibus *lingua Romana ſpatiis peruagentur. Magna etiam longáque expectatio eſt: quam fruſtrari adhuc & differre non debes. Enotuerunt quidam tui verſus, & inuito te clauſtra tua *fregerunt: hos nihil retrahes in corpus quandoque vt errones, aliquem cuius dicantur, inue-

Nominem te pat. &c. *ſeq. interrog.*

ſigna:

refregerunt:

nient. Habe ante oculos mortalitatem, à qua asserere te hoc vno monimento potes. nam cætera fragilia & caduca, non minus quàm ipsi homines, occidunt desinúntque. Dices, vt soles, Amici mei viderint. Opto equidem amicos tibi tam fideles, tam eruditos, tam laborioſos, vt tantum curæ intentionísque susscipere & possint & velint: sed dispice ne sit parum prouidum, sperare ex aliis quod tibi ipse non præstes. Et de editione quidem interim, vt voles, recita saltem, quò magis libeat emittere: vtque tandem percipias gaudium quod ego olim pro te non temerè præsumo. Imaginor enim qui concursus, quæ admiratio te, qui clamor, quod etiam silentium maneat: quo ego, quum dico vel recito, non minus quàm clamore delector: sit modò silentium acre & intentum & cupidum vlteriora audiendi. Hoc fructu tanto, tam parato, desine studia tua infinita ista cunctatione fraudare: quæ quum modum excedit, verendum est ne inertiæ & desidiæ vel etiam timiditatis nomen accipiat. Vale.

Argumentum.

Marius Priscus Africæ proconsul à prouincialibus cum suis ministris accusatus repetundarum agente Secundo damnatus est. Hoc senatusconsultum Plinius laudat, at Iuuenalis carpit.

C. PLINIVS ARRIANO SVO S. II

SOlet esse gaudio tibi siquid actum est in senatu dignum ordine illo. Quamuis enim quietis

amore ſeceſſeris, inſidet tamen animo tuo maieſtatis publicæ cura. Accipe ergo quod per hos dies actum eſt perſonæ claritate famoſum, ſeueritate exempli ſalubre, rei magnitudine æternũ. Marius Priſcus accuſantibus Afris, quibus *proconſul præfuit, omiſſa defenſione iudices *petit. Ego & Cornelius Tacitus adeſſe prouincialibus iuſſi, exiſtimauimus fidei noſtræ conuenire, notum ſenatui facere, exegiſſe Priſcum, immanitate & ſæuitia, crimina quibus dari iudices poſſent: quum ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam, pecunias accepiſſet. Reſpondit Fronto Catius, deprecatúſque eſt nequid vltra repetundarum legem quæreretur, omniáque actionis, ſuæ vela vir mouendarum lacrymarum peritiſſimus, quodam velut vento miſerationis impleuit. Magna contentio, magni vtrinque clamores: aliis cognitionem ſenatus lege concluſam, aliis liberam ſolutámque dicentibus, quantúmque admiſiſſet reus, tantum vindicandum. Nouiſſimè conſul deſignatus Iulius Ferox, vir rectus & ſanctus, Mario quidem *iudices interim cenſuit dandos: euocandos autem quibus diceretur innocentium pœnas vendidiſſe. Quæ ſententia non præualuit modò, ſed omnino poſt tantas diſſenſiones fuit ſola frequens: adnotatúmque [eſt] experimẽtis, quod fauor & miſericordia acres & vehementes primos impetus habent, paulatim conſilio & ratione, quaſi *reſtincta, cõſidunt. Vnde euenit vt quod multi clamore permixto tuentur, nemo tacentibus cæteris dicere velit. pareſcit enim quum ſepararis à turba, contemplatio rerum quæ turba teguntur. Venerunt qui adeſſe erant iuſſi, *Vitellius Honoratus, &

pro conſule
petiit
iudices c-
relicta,
Fabius

Plauius Martianus: ex quibus Honoratus trecentis millibus exilium equitis Romani, septémque amicorum eius vltimam pœnam: Martianus vnius equitis Romani septingentis millibus plura supplicia arguebatur emisse. erat enim fustibus cæsus, damnatus in metallum, strangulatus
in carcere *in carceres. sed Honoratum cognitioni senatus
induCtus mors opportuna subtraxit: Martianus *introduCtus est absente Prisco. Itaque *Tutius Cerealis
Tutius consularis iure senatorio postulauit vt Priscus certior fieret: siue quia miserabiliorem, siue quia inuidiosiorē fore arbitrabatur, si præsens fuisset: siue (quod maximè credo) quia æquissimum erat, commune crimen ab vtroque defendi: &, si dilui non potuisset, in vtroque puniri. Dilatus est in proximum senatum, cuius ipse conspectus augustissimus fuit. Princeps præsidebat (erat enim consul) ad hoc Ianuarius mensis cùm (propter) cætera, tū præcipuè senatorū frequētia celeberrimus: præterea causæ amplitudo, auctáque dilatione expectatio & fama, insitúmq; moralibus studium magna & inusitata noscendi, omnes vndique exciuerat. Imaginare quæ solicitudo nobis, qui metus, quibus super tanta re in illo cœtu, præsente Cæsare, dicendum erat. Equidem in senatu non semel egi: quinimò nusquam audiri benignius soleo: tunc me tamen, vt noua omnia, nouo metu permouebant. Obuersabatur præter illa quæ suprà dixi, causæ difficultas, stabat modò consularis, modò septemuir epulorum, iam neutrum. Erat igitur perquàm onerosum accusare damnatum, quem vt premebat atrocitas criminis, ita quasi peractæ damnationis miseratio tuebatur. vtcunque tamen ani-

rum cogitationémque collegi. Cœpi dicere, non minore audientium assensu quàm solicitudine mea. Dixi horis penè quinque. Nam * decem clepsydris, quas * spatiosissimas acceperam, sunt additæ quatuor. adeò illa ipsa, quæ dura & aduersa dicturo videbantur, secunda dicenti fuerunt. Cæsar quidem mihi tantum studium, tantam etiam curam (nimium est enim dicere solicitudinem) præstitit, vt libertum meum post me stantem, sæpius admoneret voci latéque consulerem, quum me vehementius putaret * intendi quàm gracilitas mea perpeti posset. Respõdit mihi pro Martiano Claudius Marcellinus. Missus deinde senatus, & reuocatus in posterũ (diẽ) neq; * enim iã inchoari poterat actio, * nisi vt noctis interuẽtu scinderetur. Postero die dixit pro Mario Saluius Liberalis, vir subtilis, dispositus, acer, disertus: in illa verò causa omnes artes suas protulit. Respondit Cornelius Tacitus eloquentissimè, &, quod eximium orationi eius inest, σεμνῶς. Dixit pro Mario rursus Fronto Catius insigniter: * vtque iã locus ille poscebat, plus in precibus temporis quàm in defensione consumpsit. Huius actionem vespera inclusit. non tamen sic vt abrumperet. itaque in tertium diem probationes exierunt. Iam hoc ipsum pulchrum & antiquum, senatum nocte dimitti, triduo vocari, triduo contineri. Cornutús Tertullus Cos. designatus, vir egregius, & pro veritate firmissimus, censuit septingenta millia quæ acceperat Marius, ærario inferenda: Mario vrbe Italiáque interdicẽdum: Martiano hoc amplius, Africa. In fine sentẽtiæ adiecit, quòd ego & Tacitus iniuncta aduocatione diligenter fortitérq;

duodecim clepſ. ſpatioſiſſimæ

incendi

enim inck. niſi u.

vt iam

functi essemus, arbitrari senatum, ita nos feciſſe vt dignum mandatis partibus fuerit. Assenserũt* consules designati, omnes etiam consulares vsque ad Pompeium collegam: ille & septinginta millia quæ acceperat Marius, ærario inferenda, & Martianum in quinquennium relegandum, Marium repetundarum pœnæ, quam iam passus esset, censuit relinquendum. Erant in vtraque sententia multi, fortasse etiam plures in hac vel solutiore vel molliore. nam quidam ex illis quoque qui Cornuto videbãtur assensi, hũc qui post ipsos censuerat, sequebantur. sed quum fieret discessio, qui sellis consulum astiterant, in Cornuti sententiam ire cœperunt. tum illi qui se collegæ adnumerari patiebantur, in diuersum transierunt, collega cum paucis relictus. multum postea de impulsoribus suis, præcipuè de Regulo, questus est, qui se in sententia quam ipse dictauerat, deseruisset. Est alioqui Regulo tã mobile ingenium, vt plurimum audeat, plurimum timeat. Hic finis cognitionis amplissimæ, superest tamẽ λειτούργιον non leue, Hostilius *Firminus, legatus Marij Prisci, qui permissus causæ grauiter vehementérque vexatus est. Nam & rationibus Martiani & sermone quẽ ille habuerat in ordine Leptitanorum, operam suam Prisco ad turpissimum ministerium commodasse, stipulatúsq; de Martiano quinquaginta millia *denariûm probabatur ipse: præterea accepisse sestertiûm decem millia, fœdissimo quidem titulo, nomine vnguentarij, qui titulus à vita hominis compti semper & pumicati, non abhorrebat. Placuit cẽsente Cornuto referri de eo proximo senatu. tunc enim casu, incertum an con-

consules, omnes e.

Firmius

denariorum

scientia, abfuerat. Habes res vrbanas: inuicem rusticas scribe, quid arbusculæ tuæ, quid vineæ, quid segetes agunt, quid oues delicatissimæ. In summa, nisi æquè longam epistolam*reddes, non est quòd postea, nisi breuissimam, expectes. Vale. reddis

---

Argumentum.

Noto iam per superiorem epistolam argumento, significat quem finem cognitio Firmini habuerit.

C. PLIN. ARRIANO SVO S.

ΛΕιπούργιον illud quod supereſſe Marij Priſci causæ proxime scripseram, nescio an satis, circũcisum tamen & abrasum est. Firminus inductus in senatum respondit crimini noto. Sequutæ sunt diuersæ sententiæ consulum designatorum. Cornutus Tertullus censuit ordine mouendum: acutius Nerua, in sortitione prouinciæ rationem eius non habendam. quæ sententia, tanquam mitior, vicit, cùm sit alioqui durior tristiórq;. Quid enim miserius quàm exectũ & exemptum honoribus senatoriis, labore & molestia non carere? quid grauius quàm tanta ignominia affectum, non in solitudine latere? sed in hac altissima specula conspiciendũ se monstrandúmque præbere? Præterea, quid publicè minus aut*congruens aut decorũ, (quam) notatum à senatu in senatu sedere? ipsíque illis à quibus sit notatus, æquari? summotum à proconsulatu, quia se in legatione turpiter gesserat, de proconsulibus iudicare? damnatũq; sordiũ, vel damnare alios vel absoluere? Sed hoc plurib. (leuius) visum congruum

est. numerantur enim sententiæ, non ponderantur: nec aliud in publico consilio potest fieri, in quo nihil est tam inæquale quàm æqualitas ipsa. nam cùm sit impar prudentia, par omnium ius est. Impleui promissum, priorísque epistolæ fidem exolui, quam ex spatio temporis iam recepisse te colligo. nam & festinanti & diligenti tabellario dedi, nisi quid impedimenti in via passus est. Tuæ nũc partes vt primùm illam, deinde hanc remunereris literis, quales istinc redire vberrimæ possunt. Vale.

Argumentum.

Voconium Romanum, maioribus clarũ & virtutibus suis, præsertim eruditione, Prisco commendat summa arte & gratia.

C. PLINIVS PRISCO SVO S. 13

ET tu occasiones obligandi me auidissimè amplecteris, & ego nemini libentius debeo. Duabus ergo de causis à te potissimum petere constitui quod impetratum maximè cupio. Regis exercitum amplissimum: hinc tibi beneficiorum larga materia, lõgum præterea tempus, quo amicos tuos exornare potuisti. * Conuertere ad nostros, nec *hos multos. Malles tu quidem multos, sed meæ verecundiæ sufficit vnus aut alter, *ac potius vnus. Is erit Voconius Romanus: pater ei in equestri gradu clarus, clarior vitricus, imò pater alius. nam huic quoque nomine & pietate successit. mater è primis (ipsa) citerioris Hispaniæ. Scis quod iudiciũ prouinciæ illius: scis

Conuerte te horquidẽ m.

sed p.

quanta sit grauitas: ipse flamen proximè fuit. Hunc ego quum simul studeremus, arctè familiaritérque dilexi: ille meus in vrbe, ille in secessu contubernalis. cum hoc seria, cum hoc ioco s miscui. Quid enim aut illo fidelius amico, aut sodale iucundius? mira in sermone, mira etiã in ore ipso vultúque suauitas: Ad hoc, ingenium *excelsum, subtile, dulce, facile, eruditũ in causis agendis. Epistolas quidem scribit, vt musas ipsas Latinè loqui credas. amatur à me plurimũ, nec tamen vincitur. Equidem iuuenis statim iueni quantum potui per ætatem auidissimè contuli, & nuper ab optimo principe trium liberorum ei ius impetraui. quod quãquam parcè & cum delectu daret, mihi tamen tanquam *eligeret, indulsit. Hæc beneficia mea tueri nullo modo melius quàm vt augeam, possum: præsertim cùm ipse illatam gratè interpretetur, vt dum priora accipit, posteriora mereatur. Habes qualis, quàm probatus charúsque sit nobis. quẽ rogo pro ingenio, pro fortuna tua exornes: in primis ama hominem. nam licet tribuas ei quantũ amplissimum potes, nihil tamen amplius potes amicitia tua: cuius esse eum vsque in intimam familiaritatem capacem, quò magis scires, breuiter tibi studia, mores, omnem denique vitam eius expressi. Extenderem preces, nisi & tu rogari diu nolles, & ego tota hac epistola fecissem. Rogat enim & quidem efficacissimè, qui reddit causas rogandi. Vale.

excussum

licere-

Argumentum.

Centumuirales causas, de quibus multa prædiximus, tanquam obscuras. & veterem formam non

seruantibus actoribus, per epistolam apud Maximum notat.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 14

VErum opinaris, distringuor centumuiralibus causis, quæ me exercent magis quàm delectant. sunt enim pleræque paruæ &* exiles. rarò incidit, vel personarum claritate, vel negotij magnitudine insignis. Ad hoc, perpauci* cum quibus iuuet dicere: cæteri, audaces, atque etiam magna ex parte adolescentuli obscuri ad declamandum huc transeunt, tam irreuerenter & temerè, vt mihi Attilius noster expressè dixisse videatur, sic in foro pueros à centumuiralibus causis auspicari, vt ab Homero in scholis. Nam hîc quoque vt illic primùm cœpit esse quod maximum est. At hercule ante memoriam meam, (maiores* natu ita solebant dicere) ne nobilissimis quidem adolescentibus locus erat, nisi aliquo consulari producente: tanta veneratione pulcherrimum opus colebatur. Nunc refractis pudoris & reuerentiæ claustris omnia patent omnibus: nec inducuntur, sed irrumpunt: sequuntur auditores auctoribus similes, conducti & redempti mancipes conuenitur* in media basilica, vbi tam palam sportulæ quàm in triclinio dantur. ex iudicio in iudicium pari mercede transitur. Inde iam non inurbanè σοφοκλεῖς vocantur: iisdem Latinum nomẽ impositum est, laudicœni, & tamen crescit in dies fœditas vtraque lingua notata. Heri duo nomenclatores mei, (habent sanè ætatem eorum qui nuper togas sumpserunt) ternis denariis ad laudandum tra-

ex illis

quibuscum iuuat

natu solent dicere.)

& conducti & redemptis in basil.

hebantur. tanti constat vt sis disertissimus: hoc pretio quamlibet numerosa subsellia implentur: hoc ingens corona colligitur: hoc infiniti clamores commouẽtur, quum μεσόχορος dedit signum. Opus est enim signo apud non intelligentes, ne audientes quidem. nam plerique non audiunt, nec vlli magis laudant. Siquando transibis per basilicã, & voles scire quomodo quisque dicat, nihil est quòd tribunal ascẽdas, nihil quòd præbeas aurem: facilis diuinatio. Scito eum pessimè dicere, qui laudabitur maximé. Primus hunc audiendi morem indoxit* Largius Licinius, hactenus tamen vt auditores corrogaret. Ita certè ex Quintiliano, præceptore meo, audisse memini. narrabat ille, Assectabar Domitiũ Afrum, quum apud centum viros diceret grauiter & lẽtè, (hoc enim illi actionis genus erat) audiit ex proximo immodicum insolitúmque clamorẽ, admiratus reticuit: vbi* silentium factum est, repetit quod abruperat: iterum clamor, iterum reticuit: & post silentium, cœpit idem tertiò. nouissimè quis diceret quæsiuit. responsum est, Licinius. Tum intermissa causa, Centumuiri, inquit, hoc artificium periit: quod alioqui perire, incipiebat, quum periisse Afro videretur: nunc verò propè funditus extinctum & euersum est. Pudet referre quæ quàm fracta pronunciatione dicantur: quibus quàm teneris clamoribus excipiantur. Plausus tantùm, ac potius sola cymbala & tympana illis* canticis desunt, vlulatus quidem (neq; enim alio vocabulo potest exprimi) theatris quoque indecora laudatio largè superfunt. Nos tamen adhue & vtilitas amicorum & ratio ætatis moratur ac retinet. Veremur enim ne for-

Larelus. al. Titus Larci.

vbi sibi sil.

cantibus

tè non has indignitates reliquisse, sed laborem refugisse videamur. Sumus tamē solito rariores, quod initium est gradatim desinendi. Vale.

Argumentum.

Interrogat Valerianum quantum veteribus & nuper comparatis agris oblectetur. Valeriani Pollionis meminit Martialis.

VALERIO C. PLIN. *VALERIANO SVO S. 15

QVomodo te veteres Marsi tui? quo modo emptio noua? placēt agri, postquam tui facti sunt? Rarum id quidem. * nihil enim æquè gratum est adeptis quàm concupiscentibus. Me prædia *materna parum commodè tractant: delectant tamen, vt materna. alioqui longa patientia obcallui. Habent hunc finem assiduæ querelæ, quòd queri pudet. Vale.

nihil tamen vsque ad me ademptis paterna

Argumentum.

Annianum hortantem, Aciliani codicillos, quæ non essent testamento confirmati, irritos habendos, monet se pluris facere defuncti voluntatem quàm ius ipsum.

AMMIANO al. ANNIO C. PLIN. *ANNIANO SVO S. 16

TV quidem pro cætera tua diligentia admones me, codicillos * Aciliani qui me ex parte instituit hæredem, pro non scriptis habendos: quia non sint confirmati testamento. quod ius

Atiliani

ne mihi quidem ignotum eſt, cùm ſit iis etiam notum qui nihil aliud ſciunt: ſed ego *propriam quandam legem mihi dixi, vt defunctorum voluntates, etiamſi *iure deficerentur, quaſi perfectas tuerer. Conſtat autem codicillos iſtos *Aciliani manu ſcriptos. Licet ergo non ſint confirmati teſtamento, à me tamen vt confirmati obſeruabuntur: præſertim cùm delatori locus non ſit. Nam ſi verendum eſſet ne quod ego dediſſem populus eriperet, cunctatior fortaſſe & cautior eſſe deberem: cùm verò liceat hæredi donare quod in hæreditate ſubſedit, nihil eſt quod obſtet illi meæ legi, cui publicæ leges non repugnant. Vale.

*proximam

*iura deficerent,

*Aciliani

Argumentum.

Reſpondet Gallo admiranti cur tantopere Laurentino agro detineretur: loci opportunitatem & villæ ſtructuram mirus tanquã architectus deſcribens: hortatúrque vt villam tot rebus ornatã contubernio ſuo magis commendet.

C. PLINIVS GALLO SVO S. 27

MIraris cur me Laurentinum, vel (ſi ita mauis) Laurens meum tantopere delectet? deſines mirari quum cognoueris gratiam villæ, opportunitatem loci, littoris ſpatium. Decem & ſeptem millibus paſſuum ab vrbe ſeceſſit: vt péractis quæ agenda fuerint, ſaluo iam & compoſito die poſſis ibi manere. Aditur non vna via. nam & Laurentina & Oſtienſis eôdem ferunt: ſed Laurẽtina à quartodecimo lapide, Oſtienſis

ab vndecimo relinquẽda[est]* Vtrinque excipit iter aliqua ex parte arenosum, iumentis paulo grauius & longius, equo breue & molle. Varia hinc atque inde facies. nam modò occurrentibus syluis via coarctatur, modò latissimis pratis diffunditur & patescit, multi greges ouium, multa ibi equorum boúmque armenta: quæ montibus hyeme depulsa, herbis & tepore verno nitescũt. Villa vsibus capax, non sumptuosa tutela. cuius in prima parte atrium frugi, nec tamen sordidũ: deinde porticus in *O literæ similitudinem circumactæ, quibus paruula, sed festiua, area includitur: egregium hæ aduersum tempestates receptaculum. nam specularibus, ac multo magis imminentibus tectis muniuntur. Est contra* mediās cauædium hilare: mox triclinium satis pulchrum, quod in litus excurrit: ac siquando Africo mare impulsum est, fractis iam & nouissimis fluctibus leuiter alluitur. Vndique valuas,* aut fenestras non minores valuis habet! atque[ita] à laterib*, [&] à frõte quasi tria maria prospectat. à tergo cauædium, porticum, aream: porticum rursus, mox atrium, syluas & longinquos respicit montes. Huius à læua retractius paulo cubiculũ est amplũ: deinde aliud[nõ]minus, quod altera fenestra admittit orientem, occidentem altera retinet. Hæc & subiacens mare longius quidem, sed securius intuetur. Huius cubiculi & triclinii illius obiectu includitur angulus, qui purissimum solem cõtinet & accendit. Hoc hybernaculum, hoc etiam gymnasiũ meorum est. Ibi omnes silent venti, exceptis qui nubilum inducunt, & serenum antequam vsum loci eripiũt. Adnectitur angulo cubiculũ in apsida curuatũ,

A litteræ

* ex parte

* aut fenestras

quod ambitum ſolis feneſtris omnibus ſequitur. Parieti eius in bibliothecæ ſpeciem armarium inſertum eſt, quod non legendos libros ſed legitandos capit. Adhæret dormitorium membrũ tranſitu interiacente,* qui ſuſpenſus & tabulatus conceptum vaporem ſalubri temperamento huc illúcq; digerit & miniſtrat. Reliqua pars lateris huius ſeruorum libertorúmque vſibus detinetur, pleriſque tam mundis vt accipere hoſpites poſsint. Ex alio latere cubiculum eſt politiſſimum, deinde vel cubiculum grande, vel modica cœnatio, quæ plurimo ſole, plurimo mari lucet. Poſt hanc cubiculum cum* procœtone, altitudine æſtiuum, munimentis hybernum. eſt enim ſubductum omnibus ventis huic cubiculo aliud,* & procœton communi pariete iunguntur, inde balinei cella frigidaria ſpatioſa & effuſa, cuius in contrariis parietibus duo baptiſteria velut ecta ſinuantur abundè capacia* ſi innare in proximo cogites. Adiacet vnctuarium* hypocauſton: adiacet propnigeon balinei: mox duæ cellæ magis elegantes quàm ſumptuoſæ. cohæret calida piſcina mirificè, ex qua natantes mare aſpiciunt. Nec procul ſphæriſterium, quod calidiſſimo ſoli inclinato iam die occurrit. Hinc turris erigitur, ſub qua diætæ duæ, totidem in ipſa. præterea cœnatio quæ latiſſimum mare, longiſſimum littus, amœniſſimas villas proſpicit. Eſt & alia turris: in hac cubiculum, in quo ſol naſcitur conditúrque: lata poſt apotheca & horreum: ſub hoc triclinium, quod turbati maris nonniſi fragorem & ſonum patitur, eúmque iam languidum ac deſinentem. hortum & geſtationem videt qua hortus includitur. geſtatio bu-

quod ſuſpenſum & tabulatũ. al. qui ſuſpenſus ſublicis c.

proceſtrio

& aliud proceriori

ſi inare

immò hypocauſton,

xo aut rore marino, vbi deficit buxus, ambitur. nam buxus qua parte defenditur tectis, abundè viret aperto cœlo apertóque vento, & quanquã longinqua aſpergine maris inareſcit. Adiacet geſtationi interiore circuitu vinea tenera & vmbroſa, nudíſque etiam pedibus mollis & cedens. Mortũ morus & ficus frequẽs veſtit, quarũ arborũ illa vel maximè ferax eſt terra, malignior cæteris. hac non deteriore quàm maris facie cœnatio remota à mari fruitur. Cingitur * diætis duabus à tergo, quarum feneſtris ſubiacet veſtibulum villæ & hortus alius, pinguis & ruſticus. Hinc crypto porticus prope publici * operis inſtar extenditur. vtrinque feneſtræ, à mari plures, ab horto ſingulæ, & *altius pauciores. hæ, quum ſerenus dies & immotus, omnes, quum hinc vel inde ventus inquietus, qua venti quieſcunt, ſine iniuria patent. ante cryptoporticum xyſtus violis odoratus, teporem ſolis infuſi repercuſſu cryptoporticus auget, quæ vt tenet ſolem ſic aquilonem inhibet ſubmouétque, quantúmque caloris antè, tãtum retrò frigoris, * ſimiliter Africum ſiſtit, atque ita diuerſiſſimos ventos alium alio [à]latere frãgit & finit. Hæc iucunditas eius hyeme, [minor]maior æſtate. nã ante meridiẽ, xyſtũ, poſt meridiem, geſtationes hortíque proximam partem vmbra ſua temperat: quæ vt dies creuit decreuítque, modò breuior, modò longior hâc vel illac cadit. Ipſa verò cryptoporticus tunc maxime caret ſole, quum ardentiſſimus culi inicius inſiſtit Ad hoc patentibus feneſtris fauonios accipit tranſmittítque: nec vnquam aere pigro & manente ingraueſcit. In capite xyſti deinceps cryptoporticus, horti * diæta eſt, amores

zeris

operis ext.

alterius. al. ſed alternis pauciores.

al. & alternis

ſimilitérque

zeta

mei,

mei, re vera amores, ipſe poſui. In hac helíoca-
minus quidem, alia xyſtum, alia mare. vtraque
ſolem, cubiculum autem valuis, cryptoporticum
feneſtra* proſpicit, qua mare contra parietē me- recipit
dium* diæta perquàm elegāter recedit; quæ ſpe- zeta
cularibus & velis obductis reducítve modò ad-
iicitur cubiculo[meo] modò aufertur. Lectum &
duas cathedras capit: à pedibus mare, à tergo * villa
villæ, àcapite ſyluæ: tot facies locorum totidē fe-
neſtris & diſtinguit & miſcet. Iunctum eſt cubi-
culum noctis & ſomni, non illud voces ſeruulo-
rum, non maris* murmur, non tempeſtatū motus, ſi emitum.
non fulgurum lumen, ac ne diem quidem ſēntit,
niſi feneſtris apertis. Tam alti àbditíque ſecreti
illa ratio, quòd interiacens andron parietem cu-
biculi hortíque diſtinguit, atque ita omnem ſo-
num media inanitate conſumit. Applicitum eſt
cubiculo hypocauſton perexiguum, quod angu-
ſta feneſtra ſuppoſitum calorem, vt ratio exigit,
aut effundit aut retinet. *Procœton inde & cubi- Proceſtrii.
culum porrigitur in ſolem: quem orientem ſta-
tum exceptum vltra meridiem, obliquum qui-
dem, ſed tamen ſeruat. In hanc ego * diætam zetam
quum me recipio, abeſſe mihi etiam à villa mea
videor. magnámque eius * voluptatem præcipuè voluptatem
Saturnalibus capio, * quum reliqua pars tecti- ecce præ.
licentia dierum feſtíſque clamoribus perſonat. quū vel cl.
nam nec ipſe meorū luſibus, nec illi ſtudiis meis
obſtrepunt. * Hæc vtilitas, hæc amœnitas defici- Nec vtilitas,
tur aqua ſalienti, ſed puteos ac potius fontes ha- nec amœnita-
bet: ſunt enim in ſummo: & omnino littoris il- tas d. fic. t a-
lius mira natura: quocunque loco moueris hu- qua ſa.ienti.
mum, obuius & paratus humor occurrit, iſque
fyncerus, ac ne leuiter quidem tanta maris vici-

corruptus nitate * falsus. Suggerunt affatim ligna proximæ syluæ: cæteras copias Ostiensis colonia ministrat. Frugi quidem homini sufficit etiam vicus, quem vna villa discernit: in hoc balineæ meritoria tria. Magna commoditas, si forte balineum domi vel subitus aduentus, vel breuior mora calefacere dissuadeat. Littus ornãt varietate gratissima, nunc continua, nunc intermissa tecta villarum, quæ præstant multarum vrbium faciem, siue ipso mari, siue ipso littore vtare. quod nonnunquam longa tranquillitas mollit, sæpius frequens & contrarius fluctus indurat. Mare non sanè pretiosis piscibus abundat: soleas tamen & squillas optimas * suggerit. Villa verò * nostra etiam mediterraneas copias præstat, lac in primis. nam illuc è pascuis pecora conueniunt, siquando aquam vmbrámve sectantur. Iustísne de causis eum tibi videor incolere, inhabitare, diligere secessum? quem tu nimis vrbanus es, nisi concupiscis, atque vti. nam concupiscas, vt tot tantísque dotibus villulæ nostræ maxima commendatio ex tuo contubernio accedat. Vale.

egerit.

nostra & medit.

Argumentum.

Pollicetur Maurico, quum omnes rhetores audierit, se rescripturum ad quem mittat fratris filios.

C. PLIN. MAVRICO SVO S. 18

QVid à te iucũdius mihi potuit iniungi quàm vt præceptorẽ fratris tui liberis quærerem? Nam beneficio tuo in scholam redeo: & illam dulcissimam ætatem quasi resumo. sedeo inter

iuuenes, vt ſolebam: atque etiam experior quantum apud illos autoritatis ex ſtudiis habeam. Nam proximè frequenti auditorio inter ſe coràm *multi ordinis noſtri clarè* loquebãtur: intrauì, conticuerunt. Quod non referrem niſi ad illorum magis laudem quàm ad meam pertineret: ac niſi * ſperare te vellem, poſſe fratris tui filios probè diſcere. Quod ſupereſt, quum omnes qui profitentur audiero, quid de [illis] quoque ſentiam, ſcribam: efficiámque, quantum tamen epiſtola conſequi potero, vt ipſe omnes audiſſe videaris. Debeo enim tibi, debeo memoriæ fratris tui hanc fidem, hoc ſtudium, præſertim ſuper tanta re. Nam quid magis intereſt * veſtra quàm vt liberi (dicerem tui, niſi nunc illos magis amares) * digni illo * patre, patruo reperiantur? quam curam mihi etiam ſi non mandaſſes, vindicaſſem. Nec ignoro ſuſcipiendas offenſas in eligendo præceptore: ſed oportet me non modò offenſas, verumetiam ſimultates pro fratris tui filiis tam æquo animo ſubire quàm parentes pro ſuis. Vale.

multis

ſperari v.

noſtra

& digni patre, & te

Argumentum.

Cereali petenti vt quandam orationem recitaret, multas cauſas proponit quibus deſiſtere debeat: poſtremò tamen aſſerit ſe iudicium eius ſequuturum.

C. PLIN. CEREALI SVO S.

Hortaris vt orationem amicis pluribus recitem: faciam, * quia hortaris: quanuis vehe- *qu od*

menter riddubitem. neque enim me præterit actiones quæ recitantur, impetum omnem calorémque, ac propè nomen ſuum perdere, vt quas
ſolent *ſolēt commendare, ſimul & accendere iudicū conſeſſus, celebritas aduocatorum, expectatio euentus, fama non vnius actoris, deductúmque
hoc in partes audientium ſtudium: ad *hæc, dicentis geſtus, inceſſus, diſcurſus etiam, omnibúſque motibus animi conſentaneus vigor corporis: vnde acci dit vt hi qui ſedēres agunt, quanuis illis maxima ex parte ſuperſint eadem illa quæ ſtantibus, tamen hoc quòd ſedent quaſi debilitentur & deprimantur. Recitantium verò præcipua pronuntiationis adiumenta, oculi, manus præ-
ſ ediuntur: quo minus mirum eſt ſi auditorum in-
re languescit tentio* lāgueſcit, nullis extrinſecus aut blanditis mentis capta aut aculeis excitata. His accedit quòd oratio de qua loquor pugnax & contentioſa eſt. Porrò ita natura comparatum eſt, vt ea quæ ſcripſimus cum labore, etiam cum labore audiri putemus. Et ſanè quotuſquiſque tam rectus auditor, quem non potius dulcia hæc & ſonantia, quàm auſtera & preſſa delectent? Eſt quidem omnino turpis iſta diſcordia, eſt tamē, *quia
quod plerunque euenit vt aliud auditores, aliud iudices exigant, quum alioqui præcipuè auditor iis affici debeat, quibus idem, ſi foret index, maximè permoueretur. Poteſt tamen fieri vt quanquam in his difficultatibus libro iſti nouitas ſenocinetur, nouitas apud noſtros: apud Græcos enim eſt quiddam quanuis ex diuerſo, non tamē omnino diſſimile. Nam vt illis erat moris, leges quas vt contrarias prioribus legibus arguebant, aliarum collatione conuincere, ita nobis ineſſe

repetundarum lege quod poſtularemus, cùm hac ipſa lege, tum aliis colligendum fuit. quod nequaquam blandum auribus imperitorum, tanto maiorem apud doctos habere gratiam debet, quanto minorē apud indoctos habet. nos autem ſi placuerit recitare, adhibituri ſumus eruditiſſimum quenque: ſed planè adhuc an ſit recitandū, examina tecum, omnéſque quos ego noui in vtraque parte calculos pone, ídque elige in quo vicerit ratio. à te enim ratio exigetur, nos excuſabit obſequium. Vale.

Argumentum.

Caluiſium conturbernalem ſuum tribus de M. Regulo fabellis delectat, latenter tempora ſui pulſans, quibus mali multo maiora quàm boni præmia conſequebantur.

C. PLIN. CALVISIO SVOS. 20

ASSem para, & accipe auream fabulam, fabulas immò. nam me priorum noua admonuit: nec refert à qua potiſſimùm incipiam. Verania Piſonis grauiter iactebat (huius dico Piſonis quem Galba adoptauit) ad hanc Regulus venit. primùm impudentiam hominis, qui venerit ad ægram, cuius marito inimiciſſimus, ipſi inuiſiſſimus fuerat. Eſto, ſi venit tantùm: at ille etiam proximus thoro ſedit: quo die, qua hora nata eſſet, interrogauit. vbi audiuit, componit vultum, intendit oculos, mouet labra, agitat digitos, * computat nihil, niſi vt diu miſeram expectatione ſuſpendat. Habes (inquit) climacte

* computat, nihil, niſi vt diu miſeram expectatione ſuſpendit.

ricum tempus, sed euades. quod vt tibi magis liqueat, aruspicem consulam, quem sum frequenter expertus. Nec mora: sacrificium facit, affirmat exta cum syderum significatione congruere. Illa, vt in periculo credula, poscit codicillos: legatum Regulo scribit, mox ingraescit, clamat moriens, *O hominem nequam, perfidum, ac plus etiam quàm periurum:* qui sibi per salutem filij sui * filii peieraſſet. Facit hoc Regulus non minus scelerate quàm frequenter, quòd iram deorum quos ipse quotidie fallit, in caput infelicis pueri detestatur. Velleius Blæsus, ille locuples cōsularis nouissima valetudine conflictabatur, cupiebat mutare testamentum: Regulus, qui speraret aliquid ex nouis tabulis, quia nuper captare eum cœperat, medicos hortari, rogare quoquo modo spiritum homini prorogarent. Postquam signatum est testamentum, mutat personam, vertit alloquutionem, iisdémque medicis, *Quousque miserum cruciatis? quid inuidetis* * *bonam mortem cui dare vitam non potestis?* moritur Blæsus: &, tanquam omnia audisset, Regulo ne tantulum quidem. Sufficiunt duæ fabulæ, an scholastica lego tertiam poscis? est vnde fiat. Aurelia, ornata fœmina, signatura testamentum, sumpserat pulcherrimas tunicas: Regulus quum venisset ad signandum, *Roga* (inquit) *has mihi leges.* Aurelia ludere hominem putabat, ille seriò instabat nec * multa: coegit mulierem aperire tabulas, ac sibi tunicas quas erat induta legere: obseruauit scribentem, inspexit an scripsisset. Et Aurelia quidem viuit, ille tamen istud tanquam morituram coegit. & hic hæreditates, hic legata, quasi mereatur, accipit. Ἀλλὰ τί διατρίβομεν in ea ciuita-

filij sui

bona mortis,

ne multa:

te, in qua iampridem nō minora præmia, immò maiora, nequitia & improbitas quàm pudor & virtus habent? Aſpice Regulum, qui ex paupere & tenui ad tantas opes per flagitia proceſsit, vt ipſe mihi dixerit quum cōſuleret quàm citò ſeſtertium ſexcenties impleturus eſſet, inueniſſe *ſexta duplicata, quibus portendi millies & ducenties habiturū. Et habebit, ſi modò, vt cœpit, aliena teſtamēta (quod eſt improbiſsimū genus falſi) ipſis quorum ſunt illa, dictauerit. Vale.

*ſeſtertia duplicia,

C. PLINII CAECILII SECVNDI EPISTOLARVM Liber tertius.

ARGVMENTVM.

Tertium epiſtolarum librum ad Caluiſium contubernalem ſuum inchoans, Veſtricij Spurinnæ & vitam & mores breuibus explicat: ſpondétque quum primùm ad ſenium peruenerit, ſe vſurum eo vitæ genere.

C PLIN. CALVISIO SVO S.

NEſcio an vllum iucūdius tēpus exegerim quàm quo nuper apud Spurinnam fui: adeò quidem vt neminē magis in ſenectute, (ſi mo-

dò ſeneſcere datum eſt) æmulari velim. nihil eſt enim illo vitæ genere diſtinctius. me * autem vt certus * ſyderum curſus, ita vita hominum diſpoſita delectat, ſenum præſertim. Nam iuuenes adhuc confuſa quædam & quaſi turbata non indecent: ſenibus placida omnia & ordinata conueniunt, quibus induſtria ſera, turpis ambitio eſt. Hanc regulam Spurinna conſtantiſſimè ſeruat. quinetiam parua hæc, parua, ſi non quotidie fiant, ordine quodam & velut orbe circumagit. Manè lectulo continetur: hora ſecunda calceos poſcit, ambulat millia paſſuum tria: nec minus animum quàm corpus exercet. Si adſunt amici, honeſtiſſimi ſermones * explicantur: ſi non, liber legitur: interdum etiam præſentibus amicis, ſi tamen illi non grauantur. Deinde conſidet, & liber rurſus, aut ſermo libro potior: nox vehiculum aſcendit: aſſumit vxorem ſingularis exempli, vel aliquem amicorum, vt me proximé. Quàm pulchrum illud, quàm dulce ſecretum: quantum ibi antiquitatis, quæ facta, quos viros audias, quibus præceptis imbuare: quanuis ille hoc temperamentum modeſtiæ ſuæ indixerit, ne præcipere videatur. Peractis ſeptem millibus paſſuum, iterum ambulat mille, iterum reſidet, vel ſe cubiculo * ac ſtylo reddit. Scribit enim, & quidem vtraque lingua, lyrica * doctiſſimè. mira illis dulcedo, mira ſuauitas, mira hilaritas: cuius gratiam cumulat ſanctitas ſcribentis. Vbi hora balinei nuntiata eſt, (eſt autem hyeme nona, æſtate octaua) in ſole, ſi caret vento, ambulat, nudus. Deinde mouetur pila vehementer & diu. nam hoc quoque exercitationis genere pugnat cum ſenecute. Lotus accubat, & pauliſper cibum differt:

aurē certus vt ſyderum dicrum

conferuntur.

aut ſtylo

doctiſsima

interim audit legentem remiſsius aliquid & dulcius. per hoc omne tempus liberum eſt amicis vel eadem agere vel alia, ſi malint. Apponitur cœna non minus nitida quàm frugi, in argento puro & antiquo, ſunt in vſu & Corinthia, quibus delectatur, * nec afficitur. Frequenter comœdis cœna diſtinguitur, vt voluptates quoque ſtudiis condiantur. Sumit aliquid de nocte * & æſtate, nemini hoc longum eſt, tanta comitate conuiuium trahitur. Inde illi poſt ſeptimum & ſeptuageſimum annum aurium oculorúmque vigor integer, inde agile & viuidum corpus, ſoláque ex ſenectute prudentia. Hanc ego vitam * voto & cogitatione præſumo, ingreſſurus auidiſſimè: vt primùm ratio ætatis receptui canere permiſerit. Interim mille laboribus conteror, quorum mihi & ſolatium & exemplum eſt idem Spurinna. nam ille quoque, quoad honeſtum fuit, obiit officia, geſſit magiſtratus, prouincias rexit, multóque labore hoc otium meruit. Igitur eundem mihi curſum, eundem terminum ſtatuo: ídque iam nunc apud te ſubſigno: vt ſi me longius euehi videris, in ius voces ad hanc epiſtolam meam, & quieſcere iubeas quum inertiæ crimen effugero. Vale.

* & aſſ.

* etiam

* voco.

Argumentum.

Gauium Maximum precatur vt aliquid dignitatis Arriano Maturio inopinanti conferre velit. quod vt libentius faciat, quanta ſit cum illo deuinctus amicitia breuibus tangit:

C. PLINIVS MAXIMO SVO S. 2

QVod ipſe amicis tuis obtuliſſem ſi mihi eadem materia ſuppeteret, id nunc iure videor à te meis petiturus. Arrianus *Maturius *Altinacium eſt princeps. quum dico princeps, non de facultatibus loquor, quæ illi largè ſuperſunt: ſed de caſtitate, iuſticia, grauitate, prudentia. Huius ego conſilio, in negotiis: iudicio, in ſtudiis, vtor. nam plurimum fide, plurimum veritate, plurimum intelligentia præſtat. Amat me (nihil poſſum ardentius dicere) vt tu. Caret ambitu: ideo ſe in equeſtri gradu tenuit, quum facilè poſſet aſcendere altiſſimum. Mihi tamen ornandus excolendúſque eſt. itaque magni æſtimo dignitati eius aliquid adſtruere inopinantis, neſcientis, immò etiam fortaſſe nolentis. Adſtruere autem quod ſit ſplendidum nec moleſtũ, cuius generis quæ prima occaſio tibi, conferas in eum rogo, habebis me, habebis ipſum gratiſſimum debitorem. Quanuis enim iſta non *appetat, tam gratè tamen *excipit quàm ſi concupiſcat. Vale.

Maturus Altinatium

accipit

accipit

Argumentum.

Corellia Hiſpulla, Corellio & Hiſpulla genita, adoleſcentem filium domi erudiebat: Secundus olim Corellio patri amiciſſimus eam monet iam rhetori excolendum tradere, Iulium Genitorem inter cæteros profeſſores vnicè probans.

C. PLIN. CORELLIÆ HISPVLLAE S.

QVum patrem tuum, grauiſſimum & ſanctiſſimum virum, ſuſpexerim magis an ama-

uerim dubitem: téque in memoriam eius & in honorem tuum vnicè diligam, cupiam neceſſe eſt, (atque etiam, quantum in me fuerit, enitar) vt filius tuus auo ſimilis exiſtat. equidem malo materno: quanquam illi paternus etiam clarus ſpectatúſque contigerit: pater quoque & patruus illuſtri laude conſpicui. Quibus omnibus ita demum ſimilis adoleſcet, ſi imbutus honeſtis artibus fuerit, quas plurimum refert à quo potiſſimum accipiat. Adhuc illum pueritiæ ratio intra contubernium tuum tenuit, præceptores domi habuit, vbi eſt vel erroribus modica vel etiam nulla materia: iam ſtudia eius extra limen proferenda ſunt, iam circunſpiciendus rhetor Latinus, cuius ſcholæ ſeueritas, pudor in primis, caſtitas conſtet. Adeſt enim adoleſcēti noſtro cum cæteris naturæ fortunæque dotibus, eximia corporis pulchritudo: cui in hoc lubrico ætatis non præceptor modò ſed cuſtos etiã rectórque quærendus eſt. Videor ego demonſtrare tibi poſſe Iulium Genitorem. amatur à me: iudicio tamen meo non obſtat charitas hominis, quæ ex iudicio nata eſt. vir eſt emendatus & grauis: paulo etiam horridior & durior, vt in hac licentia temporum. Quantum eloquentia valeat pluribus credere potes. nam dicendi facultas aperta & expoſita ſtatim cernitur. Vita hominum altos receſſus magnáſque latebras habet, cuius pro Genitore me ſponſorem accipe. Nihil ex hoc viro filius tuus audiet, niſi profuturum: nihil diſcet quod neſciſſe rectius fuerit. Nec minus ſæpe ab illo quàm à te méque admonebitur, quibus imaginibus oneretur, quæ nomina & quanta ſuſtineat. Proinde, fauentibus diis, trade eum præ-

ceptori, à quo mores primùm, mox eloquentiam discat: quæ malè sine moribus discitur. Vale.

Argumentum.

Macrino familiariter vtebatur Secundus: testes sunt multæ ad eundem epistolæ. Huic igitur exponit causas quibus aduocationem pro Bætico contra Cæcilium Classicum sumpsisset: & post factum consulit an rectè fecerit.

C. PLIN. MACRINO SVO S.

QVamuis & amici quos præsentes habebam, & sermones hominum factum meum comprobasse videantur, magni tamen *æstimo scire quid sentias tu. Nam cuius integrare consilium exquirere optassem, huius etiam peracta iudicium nosse mirè concupisco. Quum publicum opus mea pecunia inchoaturus in Thuscos excurrissem, accepto, vt præfectus ærarij, commeatu, legati prouinciæ Bæticæ quæsturi de proconsulatu Cæcilii Classici, aduocatum me à senatu petierunt. Collegæ optimi meíque amantissimi de communis officij necessitatibus prælocuti, excusare me & eximere, tentarunt. Factum est senatusconsultum perquam honorificum, vt dater prouincialibus patronus, si ab ipso me impetrassent. Legati rursus inducti, iterum me iam præsentem postulauerunt aduocatum: implorantes fidem meam quam essent contra Massam Bæbium experti: allegantes patrocinii fœdus. Secuta est clarissima senatus assensio, quæ solet decreta præcurrere. Tum ego, *Desino* (inquam)

*existimo

P. C. putare me iustæ excusationis causas attulisse. Placuit & modestia sermonis & ratio. Compulit autem me ad hoc consilium nō solum consensus senatus (quanquam hic maximè) * verumetiam alii quidem * minoris, sed tamen numeri. Veniebat in mentem, priores nostros, etiam singulorum hospitum iniurias accusationibus voluntariis executos, quo deformius arbitrabar publici hospitij iura negligere. Præterea quum recordarer quanta pro iisdem Bæticis priore aduocatione etiam pericula subiissem, conseruandum veteris officij meritum nouo videbatur. Est enim ita [natura] comparatum, vt antiquiora beneficia subuertas, nisi illa posterioribus cumules. nam quamlibet sæpe obligati, si quid vnum neges, hoc solum meminerunt quod negatum est. ducebar etiam quòd decesserat Classicus, amotumque erat quod in eiusmodi causis solet esse tristissimum, periculum senatoris. Videbam ergo aduocationi meæ non minorem gratiam quàm si viueret ille propositam, inuidiam nullam. In summa, computabam, si munere hoc iam tertiò fungerer, faciliorem mihi excusationem fore, si quis incidisset quem non deberem accusare. Nam quum est omnium officiorū finis aliquis, tum optimè libertati venia obsequio præparatur. Audisti consilij mei motus, superest alterutra ex parte iudicium tuum: in quo mihi æquè iucunda erit simplicitas dissentientis, quàm comprobantis autoritas. Vale.

* verùm & al. minores, sed tamen innumeri, al. minores numeri.

Argumentum.

Marcus librorum Plinij senioris studiosus re-

quiſierat quod edidiſſet : omnes enim cupiebat habere : cui Secundus non ſolum numerum & ordinem recenſet, verùm etiam diligentiam illius circa ſtudia, quum alioquin eſſet occupatiſſimus, repraſentat.

MACRO

C. PLINIVS *MARCO SVOS. 5

PErgratum eſt mihi quòd tã diligenter libros iunculi mei lectitas, vt habere omnes velis, quæráſque qui ſint omnes. Fungar indicis partibus : atque etiam quo ſint ordine ſcripti notum tibi faciam. eſt enim hæc quoque ſtudioſis non iniucunda cognitio. De iaculatione equeſtri vnus : hunc, quum præfectus alæ militaret, pari ingenio curáque compoſuit. De vita Pomponij Secundi duo, à quo ſingulariter amatus hoc memoriæ amici, quaſi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniæ viginti, quibus omnia quæ cum Germanis geſſimus bella collegit. Inchoauit, quum in Germania militaret, ſomnio monitus. Adſtitit enim ei quieſcenti Druſi Neronis effigies, qui Germaniæ latiſſimè victor ibi periit : commendabat memoriam ſuam, orabátque vt ſe ab iniuria obliuionis aſſereret. Studioſi tres, in ſex volumina propter amplitudinem diuiſi : quibus oratorem ab incunabulis inſtituit & perfecit. Dubii ſermonis octo ſcripſit ſub Nerone nouiſſimis annis, quum omne ſtudiorum genus paulo liberius & erectius periculoſum ſeruitus feciſſet. A fine Auſidii Baſſi triginta vnus. *Naturæ hiſtoriarũ triginta ſeptem. opus diffuſum, eruditum, nec minus varium quàm ipſa natura. Miraris quòd tot volumina multá-

*Naturalium

que in his tam ſcrupuloſa homo occupatus abſoluerit: magis miraberis, ſi ſcieris illum aliquãdiu cauſſas actitaſſe. Deceſſiſſe anno ſexto & quinquageſimo. medium tempus* diſtentum impeditúmque, qua officiis maximis, qua amicitia principũ egiſſe pernoſcitur. Sed erat acre ingenium, incredibile ſtudium, ſumma vigilantia. lucubrare à Vulcanalibus incipiebat, non auſpicãdi cauſa, ſed ſtudendi: æſtate, ſtatim à nocte, multa: hyeme verò, ab hora ſeptima: vel quum tardiſſime, octaua: ſæpe, ſexta. Erat ſanè* ſomni parciſſimi: nonnunquam etiam inter ſtudia inſtãtis & deſcrentis. Ante lucem ibat ad Veſpaſianum imperatorem: nam ille quoque noctibus vtebatur. inde ad delegatũ ſibi officium reuerſus domum, quod reliquum erat temporis, ſtudiis reddebat. Poſt cibum ſæpe (quem interdiu leuem & facilem, veterum more, ſumebat) æſtate, ſi quid otii, iacebat in ſole, liber legebatur: adnotabat excerpebátque. nihil enim legit quod non excerperet. Dicere etiam ſolebat, Nullum eſſe librum tam malum,* vt non aliqua parte prodeſſet. Poſt ſolem plerunque frigida lauabatur, deinde guſtabat, dormiebátque minimum. Mox quaſi alio die, ſtudebat in cœnæ tempus: ſuper hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem curſim. Memini quendam ex amicis, quum lector quædam perperam pronuntiaſſet, reuocaſſe & repeti coegiſſe, huic auunculum meum dixiſſe, *Intellexeras nempe?* quum ille annuiſſet, *Cur ergo reuocabas? decem amplius verſus hac tua interpellatione perdidimus.* tanta erat parſimonia temporis. Surgebat æſtate à cœna, luce: hyeme, intra primam noctis. & tanquam aliqua lege co-

diſtrictum

ſomni paratiſſimi & deferentis.

qui non

quisierat quod edidisset : omnes enim cupiebat habere : cui Secundus non solum numerum & ordinem recenset, verùm etiam diligentiam illius circa studia, quum alioquin esset occupatissimus, repræsentat.

MACRO

C. PLINIVS *MARCO SVO S. 5

PErgratum est mihi quòd tã diligenter libros auunculi mei lectitas, vt habere omnes velis, quæráque qui sint omnes. Fungar indicis partibus : atque etiam quo sint ordine scripti notum tibi faciam. est enim hæc quoque studiosis non iniucunda cognitio. De iaculatione equestri vnus : hunc, quum præfectus alæ militaret, pari ingenio curáque composuit. De vita Pomponij Secundi duo, à quo singulariter amatus hoc memoriæ amici, quasi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniæ viginti, quibus omnia quæ cum Germanis gessimus bella collegit. Inchoauit, quum in Germania militaret, somnio monitus. Adstitit enim ei quiescenti Drusi Neronis effigies, qui Germaniæ latissimè victor ibi persit : commendabat memoriam suam, orabátque vt se ab iniuria obliuionis assereret. Studiosi tres, in sex volumina propter amplitudinem diuisi : quibus oratorem ab incunabulis instituit & perfecit. Dubii sermonis octo scripsit sub Nerone nouissimis annis, quum omne studiorum genus paulo liberius & erectius periculosum seruitus fecisset. A fine Aufidii Bassi triginta vnus. *Naturæ historiarũ triginta septem. opus diffusum, eruditum, nec minus varium quàm ipsa natura. Miraris quòd tot volumina multá-

*Naturalium

que in his tam ſcrupuloſa homo occupatus abſoluerit: magis miraberis, ſi ſcieris illum aliquãdiu cauſſas actitaſſe. Deceſſiſſe anno ſexto & quinquageſimo. medium tempus* diſtentum impeditúmque, qua officiis maximis, qua amicitia principũ egiſſe pernoſcitur. Sed erat acre ingenium, incredibile ſtudium, ſumma vigilantia. lucubrare à Vulcanalibus incipiebat, non auſpicãdi cauſa, ſed ſtudendi: æſtate, ſtatim à nocte, multa: hyeme verò, ab hora ſeptima: vel quum tardiſſime, octaua: ſæpe, ſexta. Erat ſanè* ſomni parciſſimi: nonnunquam etiam inter ſtudia inſtãtis & deſerentis. Ante lucem ibat ad Veſpaſianum imperatorem: nam ille quoque nocti bus vtebatur. inde ad delegatũ ſibi officium reuerſus domum, quod reliquum erat temporis, ſtudiis reddebat. Poſt cibum ſæpe (quem interdiu leuem & facilem, veterum more, ſumebat) æſtate, ſi quid otii, iacebat in ſole, liber legebatur: adnotabat excerpebátque. nihil enim legi quod non excerperet. Dicere etiam ſolebat, Nullum eſſe librum tam malum,* vt non aliqua parte prodeſſet. Poſt ſolem plerunque frigida lauabatur, deinde guſtabat, dormiebátque minimum. Mox quaſi alio die, ſtudebat in cœnæ tempus: ſuper hánc liber legebatur, adnotabatur, & quidem curſim. Memini quendam ex amicis, quum lector quædam perperam pronuntiaſſet, reuocaſſe & repeti coegiſſe, huic auunculum meum dixiſſe, *Intellexerat nempe?* quum ille annuiſſet, *Cur ergo reuocabas? decem amplius verſus hac tua interpellatione perdidimus.* tanta erat parſimonia temporis. Surgebat æſtate à cœna, luce: hyeme, intra primam noctis. & tanquam aliqua lege co-

diſtrictum

ſomni paratiſſimi & deferentis,

qui non

gente hæc inter medios labores vrbísque fremitum. In ſeceſſu ſolum balinei tempus ſtudiis eximebatur. quum dico balinei de interioribus loquor. nam dū diſtringitur tergitúrque, audiebat aliquid aut dictabat. In itinere, quaſi ſolutus cæteris curis, huic vni vacabat, ad latus notarius cum libro & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebantur, vt ne cœli quidem aſperitas vllum ſtudij tempus eriperet: qua ex cauſa Romæ quoq; ſella vehebatur. Repeto me correptum ab eo cur ambularem, *Poteras* (inquit) *has horas non perdere*. nam perire omne tempus arbitrabatur quod ſtudiis non impertiretur. Hac intentione tot iſta volumina peregit, electorúmque commentarios centum ſexaginta mihi reliquit, opiſthographos quidem & minutiſsimis ſcriptos qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipſe potuiſſe ſe, quum procuraret in Hiſpania, vendere hos commentarios *Laertio Licinio, quadringentis millibus nummùm: & tunc aliquanto pauciores erant. Nonne videtur tibi, recordanti quantum legerit, quantum ſcripſerit, nec in officiis vllis, nec in amicitia* principum fuiſſe? rurſus quum audis quid ſtudiis laboris impenderit, nec ſcripſiſſe ſatis nec legiſſe? Quid eſt enim quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc inſtantia non poſſit efficere? Itaque ſolco ridere quum me quidam ſtudioſum vocāt: qui ſi comparer illi, ſum deſidioſiſſimus: ego autem tātum, quantum partim publica partim amicorū officia* nō diſtringūt, [tātū vaco] Quis ex iſtis qui tota vita literis aſſidēt, collatus illis nō quaſi ſomno & inertiæ deditus erubeſcat? Extendi epiſtolam, quanuis hoc ſolùm

*Laertio
*principis
*nō abundāt, tātum vaco.
*quum

quod

quod requirebas scribere destinassem, quos libros reliquisset. Confido tamen hæc quoque tibi non minus grata quàm ipsos libros futura, quæ te non tantum ad legendos eos, verum etiam ad simile aliquid elaborandum possunt æmulationis stimulis excitare. Vale.

Argumentum.

Seuerum municipem suum rogat vt signum æreum Comi in templo Iouis ponendum procuret, basimque cum situ & honorum nomine inscribendam: se breui in patriam venturum promittens.

C. PLINIVS SEVERO SVO S.

EX hereditate quæ mihi obuenit, emi proximè Corinthium signum, modicum quidem, sed festiuum & expressum, quantum ego sapio, qui fortasse in omni re, in hac certè perquàm exiguum sapio: hoc tamen signum ego quoque intelligo. * est enim nudum: nec aut vitia, si qua sunt, celat: aut laudes parum ostentat. effingit senem statuam: ossa, musculi, nerui, venæ, rugæ etiam vt spiritus apparent: rari & cedentes capilli, lata frons, contracta facies, exile collum: pendent lacerti, papillæ iacent, recessit venter. A tergo quoque eadem ætas, vt à tergo æs ipsum, quantum vetus color indicat, vetus & antiquum. talia denique omnia vt possint artificum [etiam] oculos tenere, delectare imperitorum. Quod me, quanquam tyrunculum, solicitauit ad emendum. Emi autem, non vt haberem domi (neque enim * vllum adhuc Corinthium domi habeo) verùm

* est autem nudum

* vllũ æs adhuc

vt in patria noſtra celebri loco ponerem, ac potiſſimum in Iouis templo. videtur enim dignum templo, dignum deo donum. Tu ergo, vt ſoles, omnia, quæ à me tibi iniungũtur, ſuſcipe hanc curam: & iam nunc iube baſim fieri, ex quo voles marmore, quæ nomen meum honoréſque capiat: ſi hos quoque putabis addendos. ego ſignum ipſum, vt primùm inuenero aliquem qui non grauetur, mittam tibi: vel ipſe, quod mauis, adferam mecum. deſtino enim (ſi tamen officii ratio permiſerit) excurrere iſtò. Gaudes quòd me venturum eſſe polliceor: ſed contrahes frontem, quum adiecero, ad paucos dies, neque enim diutius abeſſe me ſinunt eadem hæc quæ nondum exire patiuntur. Vale.

Argumentum.

Silij Italici mortem Caninio Rufo municipi ſuo ſignificans, de breuitate vitæ conqueritur: inde ſumpta occaſione, cùm res humanæ futiles & caducæ ſint, eum hortatur vt aliquo ſtudiorum opere perfecto mortalitatem fugiat.

C. PLIN. *CANINIO RVFO SVOS. 7

*CANINIO RVFO

Modò nuntiatus eſt Silius Italicus in Neapolitano ſuo inedia vitam finiſſe. cauſa mortis, valetudo. erat illi natus inſanabilis clauus, cuius tædio ad mortem irreuocabili conſtantia decurrit: vſque ad ſupremum diem beatus & felix, niſi quòd minorem è liberis duobus amiſit, ſed maiorem meliorémque, florentem, atque etiam conſularem, reliquit. Læſerat famam ſuam

ub Nerone, credebatur ſponte accuſaſſe: ſed in Vitellij amicitia ſapienter ſe & comiter geſſerat: ex proconſulatu Aſiæ gloriam reportauerat: maculam veteris induſtriæ laudabili otio abluerat. Fuit inter principes ciuitatis ſine potentia, ſine inuidia. Salutabatur, colebatur, multúmque in lectulo iacens, cubiculo* ſemper non ex fortuna frequenti. Doctiſſimis ſermonibus dies trãſigebat, quum* à ſcribendo vacaret. ſcribebat carmina maiore cura quàm ingenio, nonnunquam iudicia hominum recitationibus experiebatur. Nouiſſimè, ita ſuadentibus annis, ab vrbe ſeceſſit, ſéque in Campania tenuit: acne aduentu quidem noui principis inde commotus eſt. Magna Cæſaris laus, ſub quo hoc liberum fuit: magna illius qui hac libertate auſus eſt vti. erat* φιλόκαλος vſque ad emacitatis reprehenſionem. plures iiſdem in locis villas poſſidebat, adamatíſque nouis, priores negligebat: multum vbique librorum, multum ſtatuarum, multum imaginum, quas non habebat modò, verumetiam venerabatur: Vergilij ante omnes, cuius natalẽ religioſius quàm ſuum* celebrabat, Neapoli maximè, vbi monumentum eius adire, vt templum, ſolebat. In hac tranquillitate annum quintum & ſeptuageſimum exceſſit, delicato magis corpore quàm infirmo. Vtque nouiſſimus à Nerone factus eſt conſul, ita poſtremus ex omnibus quos Nero conſules fecerat, deceſſit. Illud etiam notabile, vltimus ex Neronianis conſularibus obiit, quo conſule Nero periit. Quod mi recordantem, fragilitatis humanæ miſeratio ſubit. quid enim tam circumciſum, tam breue, quàm hominis vita lõgiſſima? Annon

ſemper eius ex fortuna

adſcribendo

φιλόκαλος

colebat

videtur tibi *Nero modò fuisse, quum inte- Neronem
rim ex iis qui sub illo gesserant consulatum,
nemo iam supereſt? Quanquam quid hoc mi-
ror? nuper Lucius Piso, pater Pisonis illius
qui à Valerio Festo per summum facinus in
Africa occisus est, dicere solebat, Neminem
se videre in senatu, quem consul ipse senten-
tiam rogauisset. Tam angustis terminis tantæ
multitudinis viuacitas ipsa concluditur, vt mi-
hi non venia solùm dignæ, verumetiam laude
videantur illæ regiæ lacrymæ. Nam ferunt,
Xerxem, quum immensum exercitum oculis
obiisset, illacrymasse quòd tot millibus tam
breuis immineret occasus. Sed tanto magis
hoc quicquid est temporis futilis & caduci, si
non datur factis (nam horum materia in alie-
na manu) *certè studiis proferamus: & qua- nos certè
tenus nobis denegatur diu viuere, relinquamus
aliquid quo nos vixisse testemur. Scio te stimulis
non egere: me tamen tui charitas euocat, vt
currentem quoque instigem, sicut tu soles me.
ἀγαθὸν δ' ἔριν, quum invicem se mutuis exhor-
tationibus amici ad amorem immortalitatis ex-
acuunt. Vale.

Argumentum.

*Suetonius Tranquillus per Secundum impetra-
uerat sibi à Nerâtio Marcello tribunatũ militum:
deinde rogauerat vt in Cæsennium Syluanum trã-
ferretur: quod consilium summè probat Secundus
& pollicetur se facturum.*

C. PLIN. TRANQVILLO SVO S. 8

FAcis pro * cætera reuerentia quam mihi præ- certa
stas, quòd tam sollicitè petis vt tribunatum quem à Neratio Marcello, clarissimo viro, impetrauí tibi, in Cæsennium Syluanum propinquum tuum transferam. Mihi autem, sicut iucundissimum, ipsum te tribunum, ita non minus gratum, alium per te videre. nequè enim esse congruens arbitror, quem augere honoribus cupias, huic pietatis titulos inuidere, qui sunt omnibus honoribus pulchriores. Video etiam, quum sit egregium & mereri beneficia, & dare, vtramque te laudem simul assequuturum, si, quod ipse meruisti, aliis tribuas. Preterea intelligo mihi quoque gloriæ fore, si ex hoc tuo facto non fuerit ignotum, amicos meos non gerere tantùm tribunatus posse, verumetiam dare. Quare ego verò honestissimæ voluntati tuæ pareo. neque enim adhuc nomen in numeros relatum est. ideóque liberum est nobis Syluanum in locum tuum subdere: cui cupio tam gratum esse munus tuum quàm tibi meum est. Vale.

Argumentum.

Cor. Minutiano Macrino singulos actus accusationis Classici per epistolam narrat, & quem euentum actio sortita, quótque labores perpessus sit: quamuis L. Albinum in dicendo copiosum, socium haberet. asseueranter contenderem hunc esse Minutianum, quem suprà rogauerat an approbaret susceptam Classici accusationem: & nono libro huius actionis orationem mittit. f. iii.

CORNEL. C. PLIN. *MINVTIANO SVO S.

POssum iam perscribere tibi quantum in publica prouinciæ Bæticæ causa laboris exhauserim. nam fuit multiplex, actáque est sæpius cum magna varietate. Vnde varietas? vnde plures actiones? Cæcilius Classicus, homo fœdus & apertè malus, proconsulatum in ea non minus violenter quàm sordidè gesserat, eodem anno quo in Africa Marius Priscus. Erat autem Priscus ex Bætica, ex Africa Classicus. Inde dictum Bæticorũ (vt plerũque dolor etiã venustos facit) non illepidum ferebatur. Dedi malum, & accepi: sed Mariũm vna ciuitas publicè, multíque priuati reum peregerunt in Classicum tota prouincia incubuit. Ille accusationem vel fortuita vel volũtaria morte præuertit. nam fuit mors eius infamis; ambigua tamen. Vt enim credibile videbatur voluisse exire de vita, quum defendi non posset, ita (mirum) pudorem damnationis morte fugisse, quem non puduisset damnanda committere. Nihilominus Bætica etiam in defuncti accusatione perstabat: prouisum hoc legibus, intermissum tamen, & post longam intercapedinem tunc reductum, addiderunt Bætici, quot simul socios ministrósque Classici detulerunt: nominatímque in eos inquisitionem postulauerunt. Aderam Bæticis, mecúmque* Luceius Albius, vir in dicendo copiosus, ornatus: quem ego quum olim mutuò diligerem, ex hac officii societate amare ardentius cœpi. Habet quidem gloriã, in studiis præsertim, quiddam ἀνταγώνιστον: nobis tamen nullum certamen, nulla con-

* Lucius Albinus al. Luceius Albinus.

tentio: quum vterque pari iugo, non pro se sed pro causa niteretur. Cuius & magnitudo & vtilitas visa est postulare ne tantum oneris singulis actionibus subiremus. Verebamur ne nos dies, ne vox, ne latera deficerent: si tot crimina, tot reos vno velut fasce complecteremur: deinde ne iudicum intentio multis nominibus multisque causis non lassaretur modò, verumetiam confunderetur: mox ne gratia singulorum collata atque permista, pro singulis quoque vires omnium acciperet: postremo, ne potentissimi, vilissimo quoque quasi piaculari dato, alienis pœnis elaberentur. Etenim tum maximè fauor & ambitio dominatur, quum sub aliqua specie seueritatis delitescere potest. Erat in consilio Sertorianum illud exemplum, qui robustissimum & infirmissimum militem iussit caudam equi: reliqua nosti. Nam nos quoque tam numerosum agmen reorum ita demum videbamus posse superari, si per singulos carperetur. Placuit in primis ipsum Classicum ostendere nocentem: hîc aptissimus ad socios eius & ministros transitus erat, quia socii ministríque probari, nisi illo nocente, non poterant. Ex quibus duos statim Classico iunximus, Bæbium Probum, & Fabium Hispanum: vtrunque *gratia, Hispanum etiam facundia validum. Et circa Classicum quidem breuis & expeditus labor: sua manu reliquerat scriptum quid ex quaque re, quid ex quaque causa accepisset. Miserat *etiam epistolas Romam ad amiculam quandam, iactantes & gloriosas, his quidem verbis, *Io, Io, liber ad te venio: iam sestertium quadragies redegi, parte vendita Baticorum.* Circa Hispanum & Probum multum

* genere,

* enim

sudoris. Horum antequam crimina ingrederet, necessarium credidi elaborare vt constarer ministerium crimen esse, quod nisi effecissem, frustra ministros probassem. Neque enim ita defendebantur, vt negarent, sed vt necessitati veniam precarentur. esse enim se prouinciales, & ad omne proconsulum imperium metu cogi. Solet dicere Claudius Restitutus, qui mihi respondit, vir exercitatus & vigilans, & quamlibet subitis paratus, nunquam sibi tantum caligsnis, tantum perturbationis offusum, *quàm quum ea prærepta & extorta defensioni suæ cerneret, in quibus omnem fiduciam reponebat. Consilij nostri exitus fuit: bona Classici quæ habuisset ante prouinciam, placuit senatui à reliquis separari: illa filiæ, hæc spoliatis relinqui. Additum est, vt pecuniæ quas creditoribus soluerat, reuocarentur. Hispanus & Probus in quinquennium relegati. Adeò graue visum est, quòd initio dubitabatur an omnino crimen esset. Post paucos dies Clauium Fuscum, Classici generum, & * Stilonium Priscum, qui tribunus cohortis sub Classico fuerat, accusauimus, dispari euentu. Prisco in biennium Italia interdictum: absolutus est Fuscus. Actione tertia commodissimum putauimus plures congregare, ne, si longius esset extracta cognitio, satietate & tædio quodam iustitia cognoscentium seueritásque languesceret: alioqui supererant minores rei, data opera hunc in locum reseruati: excepta tamen Classici vxore, quæ sicut implicita suspicionibus, ita non satis conuinci probationibus visa est. Nam Classici filia, (quæ & ipsa inter reos erat) ne

quantũ præ repta

Chilonium. al. Tiloniũ. al. Silloniũ.

ſuſpicionibus quidem hærebat. Itaque quum ad nomen eius in extrema actione veniſſem (neque enim vt initio, ſic etiam in fine verendum erat ne per hoc totius accuſationis autoritas minueretur) honeſtiſſimum credidi non premere immerentem: ídque ipſum dixi & libere & variè. nam modò legatos interrogabam, docuiſſéntne me aliquid, * quod reprobari poſſe confiderent: modò conſilium à ſenatu petebam, putarétne debere me, ſiquam haberem in dicendo facultatem, in iugulum innocentis, quaſi telum aliquod intendere: poſtremò totum locum hoc fine concluſi, Dicet aliquis, Iudicas ergo? Ego verò non iudico: memini tamen me aduocatum ex iudicibus datum. Hic numeroſiſſimæ cauſæ terminus fuit, quibuſdam abſolutis, pluribus damnatis, atque etiam relegatis, aliis in tempus, aliis in perpetuum. Eodem ſenatuſconſulto induſtria, fides, conſtantia noſtra pleniſſimo teſtimonio comprobata eſt: dignum ſolúmque par * pretium tanti laboris. Concipere animo potes quàm ſimus fatigati, quibus toties agendum, toties altercandum, tam multi teſtes interrogándi, ſublevandi, refutandi. Iam illi quàm ardua, quàm moleſta, tot reorum amicis ſecreto rogantibus negare, aduerſantibus palàm obſiſtere? Referam vnum aliquod *ex iis quæ dixi. Quum mihi quidam è iudicibus ipſis pro reo gratioſiſſimo reclamarent, Non minus (inquam) hic innocens erit, ſi ego omnia dixero. Coniectabis ex hoc quaptas contentiones, quantas etiam offenſas ſubierimus, duntaxat ad breue tempus. nam fides *in præſentia eos quibus reſiſtit, offendit: deinde ab illis

ream probari

pretio

ex omnibus quæ

in præſ. quib.

susceptitur ipsis *susspicitur laudatúrque. Non potui magis te in rem præsentem perducere. Dices, non fuit tanti. quid[enim] mihi cum tam longa epistola? Nolito ergo identidem quærere quid Romæ geratur: & tamen memento * esse non epistolam longam, quæ tot dies, tot cognitiones, tot denique reos causásque *complexa sit. Quæ omnia videor mihi non minus breuiter quàm diligenter persequutus. Temerè dixi. diligenter succurrit quod præterieram, & quidem *seró: sed quanquam præposterè, reddetur. facit hoc Homerus, multíque illius exemplo. est alioqui perdecorũ: à me tamen non ideo fiet. E testibus quidam, siue iratus quòd euocatus esset inuitus, siue subornatus ab aliquo reorum, vt accusationem exarmaret, Norbanum Liciniamum, legatum & inquisitorem, reum postulauit: tanquam in causa Castæ *vxor hæc Classici præuaricaretur. est lege cautum vt reus antè peragatur, * tũc de præuaricatore *quæratur[videlicet]quia optimè ex accusatione ipsa accusatoris fides æstimatur. Norbano tamen non ordo legis, * non legati nomen, non inquisitionis officium præsidio fuit: tanta conflagrauit inuidia homo alioqui flagitiosus, & Domitiani temporibus vsus, vt multi: electúsque tunc à prouincia ad inquirendum, non tanquam bonus & fidelis, sed tanquam Classici inimicus. Erat ab illo relegatus: dari sibi diem ad* diluenda crimina postulauit. Neutrum impetrauit, coactus est statim respondere: respondit: malum prauúmque ingenium hominis facit vt dubitem confidenter an cõstanter, certè paratissimè. Obiecta sunt multa, quæ magis quàm præuaricatio nocuerunt. Quinetiam duo consulares, Pompo-

etiam non esse ep.

compl. est.

seró: quanq.

vxoris Classici hic præuaric.

de hinc quæratur, quia non legationẽ non inq.

dicenda

nius Rufus & Libo Frugi, læſerunt eum teſtimonio, tanquam apud iudicem ſub Domitiano Saluii Liberalis accuſatoribus adfuiſſet: damnatus & in inſulam relegatus eſt. Itaque quum Caſtam accuſarem, nihil magis preſsi quàm quòd accuſator ejus, prævaricationis crimine corruiſſet. Preſsi tamen fruſtra. accidit enim res contraria & noua, vt accuſatore prævaricationis damnato, rea abſolueretur. Quæris quid nos dum hæc aguntur? Indicauimus ſenatui, ex Norbano didiciſſe nos publicam cauſam, rurſúſque debere ex integro diſcere, ſi ille prævaricator probaretur. Atque ita dum ille peragitur reus, ſedimus. poſtea Norbanus omnibus diebus cognitionis interfuit: eandémque vſque ad extremum vel conſtantiam vel audaciam pertulit. Interrogo ipſe me an aliquid *omiſerim: rurſus & rurſus penè omiſi. Summo die Saluius Liberalis reliquos legatos grauiter increpuit, tanquam nõ omnes quos maudaſſet prouincia, reos peregiſſent, atquè (vt eſt vehemens & diſertus) in diſcrimen adduxit. Protexi viros optimos, eoſdémque gratiſsimos: mihi certè debere ſe prædicant, quòd illum turbinem euaſerint. Hic erit epiſtolæ finis, re vera finis: literam non addam, etiamſi adhuc aliquid præteriiſſe me ſenſero. Vale.

*omiſerim rurſus, & rurſus

Argumentum.

Veſtricius Spurinna, rebus bellicis & doctrina excellẽs, Cocciam Saluij Cocciani à Domitiano interfecti filiam duxit vxorem: ex qua filium Coccium ſingularis indolis ſuſcepit: qui iuuenis admodum mortuus triumphali ſtatua donatus eſt ab impera-

tore in solatium orbitatis paternæ, & victoriæ premium deuictis Bructeris. In laudem igitur filij Secundus quædam lucubrauerat' parentibus insciis: ea nunc per epistolam præter cæteras familiarem legenda illis transmittit.

C. PL. SPVRINNÆ SVO ET COCCIAE S. 10

Compositisse me quædam de filio vestro non dixi vobis, quum proximè apud vos fui. primùm, quia non ideò * scripseram vt dicerem, sed vt meo amori, meo dolori satisfacerem: deinde, quia te Spurinna quum audisses recitasse me (vt mihi ipse dixisti) quid recitassem, simul audisse credebam. Præterea veritus sum ne vos festis diebus confunderem, si in memoriam grauissimi luctus reduxissem. Nunc quoque paulisper hæsitaui. id solum quod recitaui, mitterem exigentibus vobis, an adiicerem quæ in aliud volumen cogito reseuerare. neque enim affectibus meis vno libello charissimam mihi & sanctissimam memoriam prosequi satis est: cuius famæ latius consuletur si dispensata & digesta fuerit. Verùm hæsitanti mihi, omnia quæ iam composui, vobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem, simplicius & amicius mihi visum est omnia, præcipuè quum affirmetis intra vos futura, donec placeat, emittere. Quod superest, rogo vt pari simplicitate, si qua existimabitis addenda, commutanda, omittenda * indicetis. mihi difficile est hucusque intendere animum in dolore. * difficile, sed tamen vt * sculptorem, vt pictorem, qui filii vestri imaginem faceret admoneretis quid exprimere, quid em-

* descripseram
* indicetis.
* difficile & vobis, sed scalptorem

arte deberet: ita me quoque formate, regite, qui non fragilem & caducam, sed immortalem (vt vos putatis) effigiem conor efficere: quæ hoc diuturnior erit, quo verior, melior, absolutior fuerit. Vale.

Argumentum.

Artemidorus philosophus à Secundo bene affectus, beneficiorum memor, apud Iulium Genitorem, copiosum & grauem in dicendo magistrum, maximis laudibus illum cumulauerat: quod per Genitorem edoctus. Secundus eidem rescribit non esse mirandum, cum eius naturæ sit Artemidorus ea amicorum facta in maius extollat: explicat tamen quod pro eo periculum subierit.

C. PLIN. IVLIO GENITORI SVO S. II

ESt omnino Artemidori nostri tam benigna natura, vt officia amicorum in maius extollat: inde etiam meum meritum, vt * veras ita supra meritum prædicatione circumfert. Equidem quum essent philosophi ab vrbe summoti, fui apud illum in suburbano: & quo * notabilius hoc periculosiúsque esset, fui prætor. pecuniam etiam qua tunc illi ampliore opus erat vt æs alienum exsolueret, contractum ex pulcherrimis causis, mussantibus magnis quibusdam & locupletibus amicis, mutuatus ipse: gratuitam dedi. Atque hæc fecit tum septem amicis meis aut occisis aut relegatis: occisis, Senecione, Rustico, Heluidio: relegatis, Maurico, Gratilla, *Arria, Fannia. Tot circa me factis fulminibus quasi am-

* verè

Al. notabilius, hoc est periculosius esse

Arriano Al. cum Arriano

buſtus, mihi quoque impendere idem exitium certis quibuſdam notis augurarer. Non ideo tamen eximiam gloriam meruiſſe me, vt ille prædicat, credo: ſed tãtum effugiſſe flagitium. Nam
Q. Muſ. & Q. C. Muſonium ſocerum eius, quantum licitum eſt per ætatem, cum admiratione dilexi, & Artemidorum ipſum iam tum quum in Syria tribunus militarem, arcta familiaritate complexus ſum: idque primum non nullius indolis dedi ſpecimen, quòd virum aut ſapientem, aut proximum ſimillimúmque ſapienti, intelligere ſum viſus. Nam ex omnibus qui nunc ſe philoſophos vocant, vix vnum aut alterum inuenies
al. virtute. tanta ſinceritate, tanta * veritate. mitto qua patientia corporis hyemes iuxtà & æſtates ferat, vt nullis laboribus cedat, vt nihil in cibo aut potu voluptatibus tribuat, vt oculos animúmque contineat. Sunt hæc magna, ſed in alio: in hoc verò, minima, ſi cæteris virtutibus comparentur: quibus meruit vt à C. Muſonio ex omnibus omnium ordinum aſſectatoribus gener aſſumeretur. Quæ mihi recordanti eſt quidem iucundum quòd me cùm apud alios, tum apud te tantis laudibus cumulat. vereor tamen ne modum excedat, quem benignitas eius (illuc enim vnde cœpi reuertor) non ſolet tenere. Nam in hoc vno interdum vir alioqui prudentiſsimus, honeſto quidem, ſed tamen errore verſatur, quòd pluris amicos ſuos quàm ſunt arbitratur. Vale.

Argumentum.

A Catilio Seuero inuitatus ad cœnam Secundus breui epiſtolio reſpondet, his conditionibus ſe ven-

turum, vt sit breuis & frugi: nec in seueris sermonibus modum excedat, cùm sit iturus ante lucem ad officia.

C. PLINIVS CATILIO SVO S. 12

CATILIO SEVERO SVO

VEniam ad cœnam: sed iam nunc paciscor, sit expedita, sit parca: Socraticis tantùm sermonibus abundet: in his quoque teneat modum. Erunt officia antelucana, in quæ incidere impunè ne Catoni quidem licuit. quem tamen C. Cæsar ita reprehendit vt laudet. describit enim, eos quibus obuius fuerat, quum caput ebrij retexissent, erubuisse: deinde adiicit, *Putares non ab illis Catonem, sed illos à Catone deprehensos.* Potuitne plus autoritatis tribui Catoni quàm si ebrius quoque tam venerabilis erat? Nostræ tamen cœnæ vt apparatus & impendii, sic temporis modus constet. neque enim ii sumus quos vituperare ne inimici quidem possint, nisi vt simul laudent. Vale.

fuerit

Argumentum.

Panegyricam orationem qua Traiano consulatus accepti gratias egit, Voconio Romano emendandam mittit, & difficultatem in ea propter vulgatam iam materiam excusat.

C. PLINIVS ROMANO SVO S. 13

VOCONIO ROMANO

LIbrum quo nuper optimo principi [consul] gratias egi, misi exigenti tibi: missurus etsi non exegisses. In hoc consideres velim vt pul-

chritudinem materiæ, ita difficultatem. in cæteris enim lectorem nouitas ipsa intentum habet: in hoc, nota, vulgata dicta sunt omnia: quo fit vt quasi otiosus securúsque lector tantùm eloquutioni vacet, in qua satisfacere difficilius est quùm sola æstimatur. Atque vtinam ordo saltem & transitus & figuræ simul spectarentur. nam inuenire præclarè, enuntiare magnificè interdum etiam barbari solent: disponere aptè, figurare variè, nisi eruditis, negatum est. Nec verò affectanda sunt semper elata & excelsa. nam vt in pictura lumen non alia res magis quàm vmbra commendat, ita orationem tam summittere quàm attollere decet. Sed quid ego hæc doctissimo viro? quin potius illud, annota quæ putaueris corrigenda. Ita enim magis credam cætera tibi placere, si quædam displicuisse cognouero. Vale.

Argumentum.

Exemplo Macedonis probat non debere dominos ergà seruos truces esse, à quibus ille penè in balineo necatus, non multo post interiit: verum prius ultus est mortem suam, comprehensis & occisis interfectoribus.

C. PLINIVS ACILIO SVO S. 14

REm atrocem, nec tantùm epistola dignam, Largius Macedo, vir prætorius, à seruis suis passus est: superbus alioqui dominus & sæuus, & qui seruisse patrem suum parum, immò minimum meminisset. Lauabatur in villa Formiana: repentè eum serui circumsistunt: alios fauce: inuadit

inuadit, alius os verberat, alius pectus & ventrem, atque etiam (fœdum dictu) verenda contundit: & quum exanimem putarent, abiiciunt in feruens pauimentum, vt experirentur an viueret. Ille, siue quia non sentiebat, siue quia [se] non sentire simulabat, immobilis & extentus fidem peractæ mortis impleuit. tum demum, quasi æstu solutus, effertur: excipiunt serui fideliores: concubinæ cum vlulatu & clamore concurrunt. Ita & vocibus excitatus, & recreatus loci frigore, sublatis oculis agitatóque corpore, viuere se (& iam tutũ erat) confitetur. Diffugiunt serui: quorum magna pars comprehensa est, cæteri requiruntur: ipse paucis diebus ægrè refocillatus, non sine vltionis solatio decessit, ita viuus vindicatus vt occisi solent. Vides quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis simus obnoxij: nec est quòd quisquam possit esse securus, quia sit remissus & mitis. non enim iudicio domini, sed scelere perimuntur. Verùm hæc hactenus. Quid præterea noui? Quid? nihil: alioqui subiungerem. nam & charta adhuc superest, & dies feriatus patitur plura contexi. Addam quod opportunè de eodem Macedone succurrit, quũ in publico Romæ lauaretur, notabilis,* atq; etiam, vt exitus docuit, ominosa res accidit. Eques Romanus à seruo eius, vt transitum daret, manu leuiter admonitus, conuertit se, nec seruum à quo erat tactus, sed ipsum Macedonem tam grauiter palma percussit, vt penè concideret. Ita balneum illi, quasi per gradus quosdam, primùm contumeliæ locus, deindè exitij fuit. Vale.

* & vt exitus

Argumentum.

Roganti Proculo vt versus suos emendaret, & an publicandi essent iudicaret, respondet se libentissimè susceptvrum tale onus · iámque videri dignos editione, nisi deceptus fuerit suaui eius recitatione.

C. PLIN. PROCVLO SVO S. 15

PEtis vt libellos tuos in secessu legam, examinémque an editione sint digni: *adhibes preces: allegas exemplum. Rogas etiam vt aliquid
al. subciſiui *succisiui temporis studiis meis subtraham, impertiam tuis. adiicis, M. Tullium mira benignitate poetarum* ingania fouisse. Sed ego nec
studia rogandus sum nec hortandus. nam & poeticen ipsam religiosissimè veneror, & te validissimè diligo. Faciam ergo quod desideras, tam diligenter quàm libenter. Videor* autem iam nunc
al. autem nũc posse opus pul. nec suppr. affirmare: quantũ æst. posse reseribere esse opus pulchrum, nec suppri mendum, quantum æstimare licuit ex iis quæ me præsente recitasti: si modò mihi non impo-
refrigãtur suit recitatio tua. legis enim suauissimè & peritissimé. Cõfido tamẽ me non sic auribus duci, vt omnes aculei iudicij mei illarum delinimentis *refringantur: hebetantur fortasse & paululum retunduntur, reuelli quidem extorquerique non possunt. Igitur non temerè iam nunc de vniuersitate pronuntio: de partibus experiar legendo. Vale

Argumenrum

Probat exemplo alia esse clariora, alia maiora facta: nã Arria nô minora fecit dum viueret quàm

dum moreretur: & tamen magis laudatur vox eius porrigentis marito gladium, Pæte non dolet, quàm dum mortuum filium viro ægrotanti viuum simulat, & exulem nauicula prosequitur.

C. PLIN. NEPOTI SVO S. 162

ADnotasse videor facta dictáque virorum fœminarúmque illustrium, aliaclariora esse, alia maiora: confirmata est opinio mea hesterno Fanniæ sermone. neptis hæc Arriæ illius quæ marito & solatium mortis & exemplum fuit. Multa referebat auiæ suæ non minora hoc, sed obscuriora: quæ tibi existimo tam mirabilia legẽti fore quàm mihi audienti fuerunt. AEgrotabat Cæcinna Pætus, maritus eius, ægrotabat & filius, *vterque mortiferè, vt videbatur: filius decessit, eximia pulchritudine, pari verecundia, & parentibus non minus ob alia charus quàm quòd filius erat. huic illa ita funus parauit, ita duxit exequias, vt ignoraret maritus. quinimmò quoties cubiculum eius intraret, viuere filium atque etiã commodiorem esse simulabat. Ac persæpe interroganti quid ageret puer, respondebat: Bene quieuit, libenter cibum sumpsit. Deinde quum diu cohibitæ lacrymæ vincerent prorumperentque, egrediebatur, tunc se dolori dabat. satiata, siccis oculis, composito vultu* redibat tanquam orbitatem foris reliquisset. Præclarum [quidem] illud eiusdem, ferrũ stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere vocem immortalem ac penè diuinam *Pæte non dolet*. Sed tamen ista facienti dicentíque gloria & æternitas ante oculos erãt: quò maius est sine

*vtrique

al. videbat

suscipitur ipsis *susspicitur laudatúrque. Non potui magis te in rem præsentem perducere. Dices, non fuit tanti. quid[enim] mihi cum tam longa epistola? Nolito ergo identidem quærere quid Romæ geratur: & tamen memento* esse non epistolam longam, quæ tot dies, tot cognitiones, tot denique reos causásque *complexa sit. Quæ omnia videor mihi non minus breuiter quàm diligenter persequutus. Temerè dixi. diligenter succurrit quod præterieram, & quidem* serò: sed quanquam præposterè, reddetur. facit hoc Homerus, multíque illius exemplo. est alioqui perdecorũ: à me tamen non ideo fiet. E testibus quidam, siue iratus quòd euocatus esset inuitus, siue subornatus ab aliquo reorum, vt accusationem exarmaret, Norbanum Licinianum, legatum & inquisitorem, reum postulauit: tanquam in causa Castæ *vxor hæc Classici præuaricaretur. est lege cautum vt reus antè peragatur, * tũc de præuaricatore* quæratur [videlicet] quia optimè ex accusatione ipsa accusatoris fides æstimatur. Norbano tamen non ordo legis, * non legati nomen, non inquisitionis officium præsidio fuit: tanta conflagrauit inuidia homo alioqui flagitiosus, & Domitiani temporibus vsus, vt multi: electúsque tunc à prouincia ad inquirendum, non tanquam bonus & fidelis, sed tanquam Classici inimicus. Erat ab illo relegatus: dari sibi diem ad* diluenda crimina postulauit. Neutrum impetrauit, coactus est statim respondere: respondit: malum prauúmque ingenium hominis facit vt dubitem confidenter an cõstanter, certè paratissimè. Obiecta sunt multa, quæ magis quàm præuaricatio nocuerunt. Quinetiam duo consulares, Pompo-

etiam non esse ep.

compl. est.

serò: quanq.

vxoris Classici hic præuaric.

de hinc quæratur, quia non legationẽ non inq.

dicenda

nius Rufus & Libo Frugi, læſerunt eum teſtimonio, tanquam apud iudicem ſub Domitiano Saluii Liberalis accuſatoribus adfuiſſet: damnatus & in inſulam relegatus eſt. Itaque quum Caſtam accuſarem, nihil magis preſsi quàm quòd accuſator ejus, prævaricationis crimine corruiſſet. Preſſi tamen fruſtra. accidit enim res contraria & noua, vt accuſatore prævaricationis damnato, rea abſolueretur. Quæris quid nos dum hæc aguntur? Indicauimus ſenatui, ex Norbano didiciſſe nos publicam cauſam, rurſúſque debere ex integro diſcere, ſi ille prævaricator probaretur. Atque ita dum ille peragitur reus, ſedimus. poſtea Norbanus omnibus diebus cognitionis interfuit: eandémque vſque ad extremum vel conſtantiam vel audaciam pertulit. Interrogo ipſe me an aliquid * omiſerim: rurſus & rurſus penè omiſi. Summo die Saluius Liberalis reliquos legatos grauiter increpuit, tanquam nō omnes quos mandaſſet prouincia, reos peregiſſent, atquè (vt eſt vehemens & diſertus) in diſcrimen adduxit. Protexi viros optimos, eoſdémque gratiſsimos: mihi certè debere ſe prædicant, quòd illum turbinem euaſerint. Hic erit epiſtolæ finis, re vera finis: literam non addam, etiamſi adhuc aliquid præteriiſſe me ſenſero. Vale.

* omiſerim rurſus, & rurſus

Argumentum.

Veſtricius Spurinna, rebus bellicis & doctrina excellēs, Cocciam Saluij Cocciani à Domitiano interfecti filiam duxit vxorem: ex qua filium Coccium ſingularis indolis ſuſcepit: qui iuuenis admodum mortuus triumphali ſtatua donatus eſt ab impera-

tore in solatium orbitatis paternæ, & victoriæ premium deuictis Bructeris. In laudem igitur filij Secundus quædam lucubrauerat' parentibus inscys: ea nunc per epistolam præter cæteras familiarem legenda illis transmittit.

C. PL. SPVRINNÆ SVO ET COCCIAE S. 10

Composuisse me quædam de filio vestro non dixi vobis, quum proximè apud vos fui. primùm, quia non ideò * scripseram vt dicerem, sed vt meo amori, meo dolori satisfacerem: deinde, quia te Spurinna quum audisses recitasse me (vt mihi ipse dixisti) quid recitassem, simul audisse credebam. Præterea veritus sum ne vos festis diebus confunderem, si in memoriam grauissimi luctus reduxissem. Nunc quoque paulisper hæsitaui. id solum quod recitaui, mitterem exigentibus vobis, an adiicerem quæ in aliud volumen cogito reseuerare. neque enim affectibus meis vno libello charissimam mihi & sanctissimam memoriam prosequi satis est: cuius famæ latius consuletur si dispensata & digesta fuerit. Verùm hæsitanti mihi, omnia quæ iam composui, vobis exhiberem, an adhuc aliqua differrem, simplicius & amicius mihi visum est omnia, præcipuè quum affirmetis intra vos futura, donec placeat, emittere. Quod superest, rogo vt pari simplicitate, si qua existimabitis addenda, commutanda, omittenda * indicetis. mihi difficile est hucusque intendere animum in dolore: * difficile, sed tamen vt * sculptorem, vt pictorem, qui filii vestri imaginem faceret ad moneretis quid exprimere, quid em-

* descripseram
* indicetis.
* difficile & vobis, sed scalptorem

dare deberet: ita me quoque formate, regite, qui non fragilem & caducam, sed immortalem (vt vos putatis) effigiem conor efficere: quæ hoc diuturnior erit, quo verior, melior, absolutior fuerit. Vale.

Argumentum.

Artemidorus philosophus à Secundo bene affectus, beneficiorum memor, apud Iulium Genitorem, copiosum & grauem in dicendo magistrum, maximis laudibus illum cumulauerat: quod per Genitorem edoctus. Secundus eidem rescribit non esse mirandum, cum eius natura sit Artemidorus vt amicorum facta in maius extollat: explicat tamen quod pro eo periculum subierit.

C. PLIN. IVLIO GENITORI SVO S. 11

EST omnino Artemidori nostri tam benigna natura, vt officia amicorum in maius extollat: inde etiam meum meritum, vt * veras, ita supra meritum prædicatione circumfert. Equidem quum essent philosophi ab vrbe summoti, fui apud illum in suburbano: & quo * notabilius hoc periculosiúsque esset, fui prætor. pecuniam etiam qua tunc illi ampliore opus erat vt æs alienum exsolueret, contractum ex pulcherrimis causis, mussantibus magnis quibusdam & locupletibus amicis, mutuatus ipse: gratuitam dedi. Atque hæc feci tum septem amicis meis aut occisis aut relegatis: occisis, Senecione, Rustico, Heluidio: relegatis, Maurico, Gratilla, *Arria, Fannia. Tot circa me iactis fulminibus quasi am-

verè

Al. notabilius, hoc est periculosius esse

Arriano *Al.* cum Arriano

bustus, mihi quoque impendere idem exitium certis quibusdam notis augurarer. Non ideo tamen eximiam gloriam meruisse me, vt ille prædicat, credo: sed vātum effugisse flagitium. Nam
Q. Mus. & C. Musorium socerum eius, quantum licitum est per ætatem, cum admiratione dilexi, & Artemidorum ipsum iam tum quum in Syria tribunus militarem, arcta familiaritate complexus sum: idque primum non nullius indolis dedi specimen, quòd virum aut sapientem, aut proximum simillimúmque sapienti, intelligere sum visus. Nam ex omnibus qui nunc se philosophos vocant, vix vnum aut alterum inuenies
al. virtute. tanta sinceritate, tanta * veritate. mitto qua patientia corporis hyemes iuxtà & æstates ferat, vt nullis laboribus cedat, vt nihil in cibo aut potu voluptatibus tribuat, vt oculos animúmque contineat. Sunt hæc magna, sed in alio: in hoc verò, minima, si cæteris virtutibus comparentur: quibus meruit vt à C. Musonio ex omnibus omnium ordinum assectatoribus gener assumeretur. Quæ mihi recordanti est quidem iucundum quòd me cùm apud alios, tum apud te tantis laudibus cumulat. vereor tamen ne modum excedat, quem benignitas eius (illuc enim vnde cœpi reuertor) non solet tenere. Nam in hoc vno interdum vir alioqui prudentissimus, honesto quidem, sed tamen errore versatur, quòd pluris amicos suos quàm sunt arbitratur. Vale.

Argumentum.

A Catilio Seuero inuitatus ad cœnam Secundus breui epistolio respondet, his conditionibus se ven-

turum, vt sit brevis & frugi: nec in severis sermonibus modum excedat, cùm sit iturus ante lucem ad officia.

C. PLINIVS *CATILIO SVO S. 12

CATILIO SEVERO SVO

VEniam ad cœnam: sed iam nunc paciscor, sit expedita, sit parca: Socraticis tantùm sermonibus abundet: in his quoque teneat modum. Erunt officia antelucana, in quæ incidere impunè ne Catoni quidem licuit. quem tamen C. Cæsar ita reprehendit vt laudet. describit enim, eos quibus obuius *fuerat, quum caput obrij retexissent, erubuisse: deinde adiicit, *Putares non ab illo Catonem, sed illos à Catone deprehensos.* Potuitne plus autoritatis tribui Catoni quàm si ebrius quoque tam venerabilis erat? Nostræ tamen cœnæ vt apparatus & impendii, sic temporis modus constet. neque enim ii sumus quos vituperare ne inimici quidem possint, nisi vt simul laudent. Vale.

*fuerit

Argumentum.

Panegyricam orationem qua Traiano consulatus accepti gratias egit, Voconio Romano emendandam mittit, & difficultatem in ea propter vulgatam iam materiam excusat.

C. PLINIVS *ROMANO SVO S. 13

VOCONIO ROMANO

LIbrum quo nuper optimo principi [consul] gratias egi, misi exigenti tibi: missurus etsi non exegisses. In hoc considereres velim vt pul-

chritudinem materiæ, ita difficultatem. in cæteris enim lectorem nouitas ipsa intentum habet: in hoc, nota, vulgata dicta sunt omnia: quo fit vt quasi otiosus securúsque lector tantùm eloquutioni vacet, in qua satisfacere difficilius est quùm sola æstimatur. Atque vtinam ordo saltem & transitus & figuræ simul spectarentur. nam inuenire præclarè, enuntiare magnificè interdum etiam barbari solent: disponere aptè, figurare variè, nisi eruditis, negatum est. Nec verò affectanda sunt semper elata & excelsa. nam vt in pictura lumen non alia res magis quàm vmbra commendat; ita orationem tam summittere quàm attollere decet. Sed quid ego hæc doctissimo viro? quin potius illud, annota quæ putaueris corrigenda. Ita enim magis credam cætera tibi placere, si quædam displicuisse cognouero. Vale.

Argumentum.

Exemplo Macedonis monet non debere dominos erga seruos truces esse, à quibus ille perè in balneo necatus, non multo post interiit: verum prius vltus est mortem suam, comprehensis & occisis interfectoribus.

C. PLINIVS ACILIO SVO S. 14

REm atrocem, nec tantùm epistola dignam, Largius Macedo, vir prætorius, à seruis suis passus est: superbus alioqui dominus & sæuus, & qui seruisse patrem suum parum, immò minimum meminisset. Lauabatur in villa Formiana: repentè eum serui circumsistunt: alius fauces inuadit

inuadit, alius os verberat, alius pectus & ventrem, atque etiam (fœdum dictu) verenda contundit: & quum exanimem putarent, abiiciunt in feruens pauimentum, vt experirentur an viueret. Ille, siue quia non sentiebat, siue quia[se] non sentire simulabat, immobilis & extentus fidem peractæ mortis impleuit. tum demum, quasi æstu solutus, effertur: excipiunt serui fideliores: concubinæ cum vlulatu & clamore concurrunt. Ita & vocibus excitatus, & recreatus loci frigore, sublatis oculis agitatóque corpore, viuere se (& iam tutũ erat) confitetur. Diffugiunt serui: quorum magna pars comprehensa est, cæteri requiruntur: ipse paucis diebus ægrè refocillatus, non sine vltionis solatio decessit, ita viuus vindicatus vt occisi solent. Vides quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis simus obnoxij: nec est quòd quisquam possit esse securus, quia sit remissus & mitis. non enim iudicio domini, sed scelere perimuntur. Verùm hæc hactenus. Quid præterea noui? Quid? nihil: alioqui subiungerem. nam & charta adhuc superest, & dies feriatus patitur plura contexi. Addam quod opportunè de eodem Macedone succurrit, quũ in publico Romæ lauaretur, notabilis, * atq; etiam, vt exitus docuit, ominosa res accidit. Eques Romanus à seruo eius, vt transitum daret, manu leuiter admonitus, conuertit se, nec seruum à quo erat tactus, sed ipsum Macedonem tam grauiter palma percussit, vt penè concideret. Ita balneum illi, quasi per gradus quosdam, primùm contumeliæ locus, deindè exitij fuit. Vale.

* & vt exitij

chritudinem materiæ, ita difficultatem. in cæteris enim lectorem nouitas ipsa intentum habet: in hoc, nota, vulgata dicta sunt omnia: quo fit vt quasi otiosus securúsque lector tantùm eloquutioni vacet, in qua satisfacere difficilius est quùm sola æstimatur. Atque vtinam ordo saltem & transitus & figuræ simul spectarentur. nam inuehire præclarè, enuntiare magnificè interdum etiam barbari solent: disponere aptè, figurare variè, nisi eruditis, negatum est. Nec verò affectanda sunt semper elata & excelsa. nam vt in pictura lumen non aliâ res magis quàm vmbra commendat, ita orationem tam summittere quàm attollere decet. Sed quid ego hæc doctissimo viro? quin potius illud, annota quæ putaueris corrigenda. Ita enim magis credam cætera tibi placere, si quædam displicuisse cognouero. Vale.

Argumentum.

Exemplo Macedonis monet non debere dominos erga seruos truces esse, à quibus ille penè in balneo necatus, non multo post interiit: verum prius vltus est mortem suam, comprehensis & occisis interfectoribus.

C. PLINIVS ACILIO SVO S. 14

REm atrocem, nec tantùm epistola dignam, Largius Macedo, vir prætorius, à seruis suis passus est: superbus alioqui dominus & sæuus, & qui seruisse patrem suum parum, immò etiam minum meminisset. Lauabatur in villa Formiana: repentè eum serui circumsistunt: alius fauces inuadit

inuadit, alius os verberat, alius pectus & ventrem, atque etiam (fœdum dictu) verenda contundit: & quum exanimem putarent, abiiciunt in feruens pauimentum, vt experirentur an viueret. Ille, siue quia non sentiebat, siue quia[se] non sentire simulabat, immobilis & extentus fidem peractæ mortis impleuit. tum demum, quasi æstu solutus, effertur: excipiunt serui fideliores: concubinæ cum vlulatu & clamore concurrunt. Ita & vocibus excitatus, & recreatus loci frigore, sublatis oculis agitatóque corpore, viuere se (& iam tutũ erat) confitetur. Diffugiunt serui: quorum magna pars comprehensa est, cæteri requiruntur: ipse paucis diebus ægrè refocillatus, non sine vltionis solatio decessit, ita viuus vindicatus vt occisi solent. Vides quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis simus obnoxij: nec est quòd quisquam possit esse securus, quia sit remissus & mitis. non enim iudicio domini, sed scelere perimuntur. Verùm hæc hactenus. Quid præterea noui? Quid? nihil: alioqui subiungerem. nam & charta adhuc superest, & dies feriatus patitur plura contexi. Addam quod oportunè de eodem Macedone succurrit, quũ in publico Romæ lauaretur, notabilis, * atq; etiam, vt exitus docuit, ominosa res accidit. Eques Romanus à seruo eius, vt transitum daret, manu leuiter admonitus, conuertit se, nec seruum à quo erat tactus, sed ipsum Macedonem tam grauiter palma percussit, vt penè concideret. Ita balneum illi, quasi per gradus quosdam, primùm contumeliæ locus, deindè exitij fuit. Vale.

* & vt exitus

Argumentum.

Roganti Proculo vt versus suos emendaret, & an publicandi essent iudicaret, respondet se libentissimè susceptvrum tale onus · iámque videri dignos editione, nisi deceptus fuerit suaui eius recitatione.

C. PLIN. PROCVLO SVO S. 15

PEtis vt libellos tuos in secessu legam, examinémque an editione sint digni: *adhibes preces: allegas exemplum. Rogas etiam vt aliquid
af. subcisiui *succisiui temporis studiis meis subtraham, impertiam tuis. adiicis, M. Tullium mira benignitate poetarum* ingania fouisse. Sed ego nec rogandus sum nec hortandus. nam & poeticen ipsam religiosissimè veneror, & te validissimè diligo. Faciam ergo quod desideras, tam diligenter quàm libenter. Videor*autem iam nunc posse rescribere esse opus pulchrum, nec suppri mendum, quantum æstimare licuit ex iis quæ me præsente recitasti: si modò mihi non imposuit recitatio tua. legis enim suauissimè & peritissimé. Cõfido tamẽ me non sic auribus duci, vt omnes aculei iudicij mei illarum delinimentis *refringantur: hebetantur fortasse & paululum retunduntur, reuelli quidem extorquerique non possunt. Igitur non temerè iam nunc de vniuersitate pronuntio: de partibus experiar legendo. Vale.

studia

af. autem nũc posse opus pul. nec suppr. affirmare: quantũ æst.

refringãtur

Argumentum

Probat exemplo alia esse clariora, alia maiora facta: nã Arria nô minora fecit dum viueret quàm

dum moreretur: & tamen magis laudatur vox eius porrigentis marito gladium, Pate non dolet, quàm dum mortuum filium viro ægrotanti viuum simulat, & exulem nauicula prosequitur.

C. PLIN. NEPOTI SVO S. 162

ADnotasse videor facta dictáque virorum fœminarúmque illustrium, alia clariora esse, alia maiora: confirmata est opinio mea hesterno Fanniæ sermone. neptis hæc Arriæ illius quæ marito & solatium mortis & exemplum fuit. Multa referebat auiæ suæ non minora hoc, sed obscuriora: quæ tibi existimo tam mirabilia legẽti fore quàm mihi audienti fuerunt. AEgrotabat Cæcinna Pætus, maritus eius, ægrotabat & filius, *vtrique vterque mortiferè, vt videbatur: filius decessit, eximia pulchritudine, pari verecundia, & parentibus non minus ob alia charus quàm quòd filius erat. huic illa ita funus parauit, ita duxit exequias, vt ignoraret maritus. quinimmò quoties cubiculum eius intraret, viuere filium atque etiã commodiorem esse simulabat. Ac persæpe interroganti quid ageret puer, respondebat: Bene quieuit, libenter cibum sumpsit. Deinde quum diu cohibitæ lacrymæ vincerent prorumperentque, egrediebatur, tunc se dolori dabat. satiata, siccis oculis, composito vultu* redibat tanquam orbitatem foris reliquisset. Præclarum [quidem] illud eiusdem, ferrũ stringere, perfodere pectus, extrahere pugionem, porrigere marito, addere vocem immortalem ac penè diuinam *Pæte non dolet*. Sed tamen ista facienti dicentíque gloria & æternitas ante oculos erãt: quò maius est sine

al. videbat

præmio æternitatis, siue præmio gloriæ abdere lacrymas, operire luctum, amissoque filio matrem adhuc agere. Scribonianus arma [in] Illyrico contra Claudium mouerat: fuerat Pætus in partibus, & occiso Scriboniano, Romam trahebatur. Erat ascensurus nauem, Arria milites orabat vt simul imponeretur. *Nempe enim* (inquit) *daturi estis consulari viro seruulos aliquos quorum à manu cibum capiat, à quibus vestiatur, à quibus calcietur: omnia vel sola præstabo.* Nõ impetrauit. conduxit piscatoriã nauiculam ingénsq; nauigiũ minimo secuta est. Eadem apud Claudium vxorî Scriboniani quum illa profiteretur indicium, *Ego* (inquit) *te audiam, cuius in gremio Scribonianus occisus est, & viuit?* Ex quo manifestum est ei cõsilium pulcherrimæ mortis non subitum fuisse. Quinetiam quum Thrasea gener eius deprecaretur ne mori pergeret, intérque alia dixisset, *Tu uis ergo filiam tuam, si mihi pereundum fuerit, mori mecum?* respondit, *Si tandiu tantáque concordia vixerit tecum quàm ego cum Pæto, volo.* Auxerat hoc responso curam suorum. attentius custodiebatur: sensit, &, *Nihil agitis*, inquit, *potestis enim efficere vt malè moriar: ne moriar, non potestis.* Dum hæc dicit, exiluit cathedram, aduersóque parieti caput ingenti impetu impegit. & corruit. *Refocillata. *Refocillata.* (inquit) *Dixeram vobis, inuenturam me quamlibet duram ad mortem viam, si vos facilem negaßetis.* Videntúrne hæc sibi maiora illo, *Pæte non dolet*, ad quod per hæc peruentum est? quum interim illud quidem ingens fama, hæc, nulla circunfert. Vnde colligitur quod initio dixi, alia esse clariora, alia, maiora. Vale.

Argumentum.

Anxius pro salute Seruiani, quòd iampridem nihil scriberet, cogit vt statim tabellario misso nuntiet quid fæciat.

C. PLIN. SEVERIANO SERVIANO SVO S. 17

REctè ne omnia, quòd iampridem epistolæ tuæ cessant, * annon omnia rectè? sed occupatus es tu? an tu non occupatus, sed occasio scribendi vel rara vel nulla? Exime hunc mihi scrupulum, cui par esse non possum. Exime autem vel data opera tabellario misso: ego viaticum, ego etiam præmium dabo: nuntiet[mihi]modò quod opto. Ipse valeo: si valere est, suspensum & anxium viuere, expectantem in horas timentémque pro capite amicissimo quicquid accidere homini potest. Vale. an non

Argumentum.

Seuero scribit, in senatu orationem Panegyricam dixisse, deinde recitasse quibusdam amicis cum summa auditorum attentione: quare & principem Traianum & sua tempora laudat, quibus spretis adulationibus grauia & seuera placerent.

C. PLINIVS *SEVERO CVRIO SVO S.

OFficium consulatus iniunxit mihi vt reipubl. nomine principi gratias agerem. quod ego in senatu quum ad rationem & loci & temporis ex more feciſſem, bono ciui conuenientissimum

credidi, eadem illa spatiosius & vberius volumine amplecti. primùm vt imperatori nostro virtutes suæ veris laudibus commendarentur: deinde vt futuri principes non quasi à magistro, sed tamen sub exemplo præmonerentur qua potissimum via possent ad eandem gloriam niti. Nam præcipere qualis esse debeat princeps, pulchrum quidem, sed onerosum, ac propè superbum est: laudare verò optimum principem, ac per hoc posteris, velut è specula, lumen quod sequantur ostendere, idem vtilitatis habet, arrogantiæ nihil. Cepi autem non mediocrem voluptatem, quòd hunc librum quum amicis recitare voluissem, non per codicillos, non per libellos, sed si commodum esset, & [si] valdè vacaret, admoniti (nunquam porro, aut valde rarò, vacat Romæ, aut commodum est audire recitantem) fœdissimis insuper tempestatibus per biduum conuenerunt: quúmque modestia mea finem recitationi facere voluisset, vt adiicerem tertium diem exegerunt. Mihi hunc honorem habitum putem, an studiis? studiis malo, quæ propè extincta refouentur. At cui materiæ hanc sedulitatem præstiterunt? nempe quam in senatu quoque, vbi perpeti necesse erat, grauari tamen vel puncto temporis solebamus, eandem nunc & qui recitari & qui audire triduo velint, inueniuntur: non quia eloquentius quàm priùs, sed quia liberius, ideóque etiam libentius scribitur. Accedet ergo hoc quoque laudib. principis nostri, quòd res antea tam inuisa quàm falsa, nunc vt vera ita amabilis facta est. Sed ego cùm studium audientium, tum iudicium mirè probaui. animaduerti enim seueriſſima quæque vel maximè sa-

tis facere. Memini quidem me non multis recitasse quod omnibus scripsi. nilominus tamen tanquã sit eadem omnium futura sententia, hac seueritate aurium lætor. Ac sicut olim theatra malè musicos canere docuerunt, ita nũc in spem adducor posse fieri vt eadem theatra bene canere musicos doceant. Omnes enim qui placendi causa scribunt, qualia placere viderint, scribent: at mihi quidem confido in hoc genere materiæ *latioris styli constare rationem, quum ea potius quæ pressius & adstrictius, quàm illa quæ hilarius & quasi exultantius scripsi, possint videri accersita & inducta. Non ideo tamen segnius precor vt quandoque veniat dies: vtinámque iam venerit, quo austeris illis seueriſque dulcia hæc blandáque *vel iusta possessione decedant. Habes acta mea tridui: quibus cognitis volui tantum te voluptatis absentem, & studiorum nomine & meo capere, quantum præsens percipere potuisses. Vale. latioris — vt iusta

Argumentum.

Hæsitabundus an prædia suis vicina emeret, Claudium Rufum amicum consulit: exponens quæcunque ad emendum illa solicitarent, & quæ deterrerent.

C. PLIN. *CALVISIO CLAVSIO RVFO SVO S. 19

ASsumo te in consilium rei familiaris, vt soleo. Prædia agris meis vicina, atque etiam inserta, venalia sunt. in his me multa solicitant, aliqua nec minora deterrẽt. Solicitat primùm ipsa pulchritudo iungendi: deinde, quòd non minus vtile quàm voluptuosum, posse vtraque ea-

dem opera, eodem viatico imuisere, sub eodem procuratore, ac penè iisdem actoribus habere, vnam villam colere & ornare, alteram tantùm tueri. Inest huic computationi sumptus supellectilis, sumptus atriensium, topiariorum, fabrorũ, atque etiam venatorij instrumenti: quæ plurimũ refert, vnum in locum conferas, an in diuersa dispergas. Cõtrà, vereor ne sit incautum, rem tam magnam iisdem tempestatibus, iisdem casibus subdere. Tutius videtur incerta fortunæ possessionum varietatibus experiri. Habet etiam multum iucunditatis soli cœlíque mutatio, ipsáque illa peregrinatio intersita. Iam, quod deliberationis nostræ caput est, agri sunt fertiles, pingues, aquosi: constant campis, vineis, sylvis, quæ materiam & ex ea redditum sicut modicum, ita statum præstant. Sed hæc felicitas terræ imbecillis cultoribus fatigatur. nam possessor prior sæpius vendidit pignora: & dum reliqua colonorũ minuit ad tempus, vires in posterum exhausit, quarum defectione rursus reliqua creuerunt. Sunt ergo instruendi* complures frugi mãcipes. nam nec ipse vsquã vinctos habeo, nec ibi quisquam* supetest. Vt scias quanti videantur posse emi, sestertio tricies: non quia non aliquando quinquagies fuerint, verùm *& hac penuria colonorum & communi temporis iniquitate, vt reditus agrorum, sic etiam pretium retrò abiit. Quæris an hoc ipsum tricies facilè colligere possimus? sum quidem propè totus in prædiis, aliquid tamen [fœnorę] nec molestum erit mutuari. accipiam à socru, cuius arca non secus ac mea vtor. Proinde hoc te non moueat, si cætera non refragantur; quæ velim quàm diligentissi-

eo plures quòd frugi mãcipiis colitur.

quisque puer est. Vt scias q. al. supersit vt sc.

ex hac

mè examines. Nam cùm in omnibus rebus, tum in disponendis facultatibus plurimum tibi & vsus & prouidentiæ supereſt. Vale.

Argumentum.

Monet amicum Messium comitiorum ordinẽ immutatum, neque per aperta ſuffragia, ſed tacitam tabellam creari magiſtratus, & verendum ne inde vitia oriantur : quod poſtea euenisſe per epiſtolã ad eundem Messium libro 4. ſignificat, in primis ſeculi malas artes taxans, & Traiani curã circa publica non mediocriter commendans.

C. PLIN. *MAXIMO SVO S. 20

MESSIO MAX,

MEminiſtíne te ſæpe legiſſe quantas contentiones excitarit lex tabellaria, quantúmque ipſi latori vel gloriæ vel reprehenſionis attulerit? At nunc in ſenatu ſine vlla * diſſenſione hoc quidem, vt optimum, placuit. Omnes comitiorum die* tabellas poſtulauerunt.* Exceſſeramus ſanè manifeſtis illis apertíſque ſuffragiis licentiam concionum. non tempus loquendi, non tacendi modeſtia, non denique * ſedenti dignitas cuſtodiebatur. Magni vndique diſſonique clamores: procurrebant omnes cum ſuis candidatis: multa agmina in medio, multíque circuli & indecora confuſio: adeo deſciueramus à conſuetudine parentum, apud quos omnia diſpoſita, moderata, tranquilla, maieſtatem loci pudoremque retinebant. Superſunt ſenes, ex quibus audire ſoleo hunc ordinem comitiorum. Citato nomine candidati, ſilentium ſummum. Dicebat

defenſione

tabulas

Exceſſeramus ſanè modum.

ſedendi

ipſe pro ſe, vitam ſuam explicabat, teſtes & laudatores dabat, vel eum, ſub quo militauerat, vel eum cui quæſtor fuerat: vel vtrumque, ſi poterat. Addebat quoſdam ex ſuffragatoribus: illi grauiter & paucis loquebātur. plus hoc quàm preces proderat. Nonnunquam candidatus aut natales competitoris, aut annos, aut etiam mores arguebat, audiebat ſenatus grauitare cenſoria: ita ſæpius digni quàm gratioſi prævalebant. Quæ nunc immodico fauore corrupta, ad tacita ſuffragia, quaſi ad remedium, decurrerunt. quod interim planè remedium fuit: erat enim nouum & ſubitum. ſed vereor ne procedente tēpore ex ipſo remedio vitia naſcantur. eſt enim periculum ne tacitis ſuffragiis impudentia irrepat. Nam quoto cuique eadem honeſtatis cura ſecreto, quæ palàm? Multi famam, conſcientiam pauci verentur. Sed nimis citò de futuris: interim beneficio tabellarum habebimus magiſtratus, qui maximè fieri debuerunt. nam vt in recuperatoriis iudiciis, ſic nos in his comitiis, quaſi repentè apprehenſi, ſinceri iudices fuimus. Hæc tibi ſcripſi, primùm vt aliquid noui ſcriberem, deinde vt nonnunquam de republ. loquerer, cuius materiæ nobis quanto rarior quàm veteribus occaſio; tanto minus omittenda eſt. Et hercule quouſque illa vulgaria? *Eho, quid agis? ecquid commodè vales?* Habeant noſtræ quo que literæ aliquid non humile, nec ſordidum, nec priuatis rebus incluſum. Sunt quidem cuncta ſub vnius arbitrio, qui pro vtilitate communi ſolus omnium curas laboréſque ſuſcepit: quidam tamen ſalubri quodam temperamento ad nos quoque, velut

Quid agis? Eho,

riui ex illo benigniſſimo fonte decurrunt, quos & haurire ipſi & abſentibus amicis quaſi miniſtrare epiſtolis poſſumus. Vale.

Argumentum.

Apud Cor. Priſcum, ordinis ſenatorij virum. Martialis poeta obitum luget cuius ingenium plurimum admiratur: fuit enim illi amicus Secundus & ab eo hendecaſyllabo laudatus.

C. PLIN PRISCO SVO S. 21

AVdio Valerium Martialē deceſſiſſe, & moleſte fero. Erat homo ingenioſus, acutus, acer, & qui plurimum ſcribendo & ſalis haberet & fellis, nec candoris minus. Proſequutus eram viatico ſecedentem. dederam hoc amicitiæ, dederam etiam verſiculis quos de me compoſuit. Fuit moris antiqui, eos qui vel ſingulorum laudes vel vrbium ſcripſerant, aut honoribus aut pecunia ornare: noſtris verò temporibus, vt alia ſpecioſa & egregia, ita hoc in primis exoleuit. Nam poſtquam deſiimus facere laudāda, laudari quoque ineptum putamus. Quæris qui ſint verſiculi quibus gratiam retulerim? Remitterem te ad ipſum volumen, niſi quoſdam tenerem: tu, ſi placuerint hi, cæteros in libro requires. Alloquitur Muſam, mandat vt domum meam in Exquiliis quærat, adeat reuerenter:

antiqui

Sed ne tempore non tuo diſertam
Pulſes ebria ianuam, videto.
Totos dat tetrica dies Mineruæ,
Dum centum ſtudet auribus virorum

Hoc quod ſecula poſterique poſſint
Arpinis quoque comparare chartis:
Seras tutior ibis ad lucernas:
Hæc hora eſt tua quum furit Lyæus:
Quum regnat roſa, quum madent capillis,
Tunc me vel rigidi legant Catones.

Meritóne eum qui hæc de me ſcripſit, & tunc dimiſi amiciſſimè, & nunc, vt amiciſsimum, defunctum eſſe doleo? Dedit enim mihi quantum maximè *maximum potuit, daturus amplius, ſi potuiſſet. Tametſi quid homini poteſt dari maius quàm gloria, laus, *gloria, & laus, & æternitas? At nō erunt æterna quæ ſcripſit. Non erunt fortaſſe: ille tamen ſcripſit tanquam eſſent futura.

Vale.

C. PLINII CAECILII SECVNDI EPISTOLARVM

Liber quartus.

ARGVMENTVM.

Certiorem facit proſocerum Fabatum de aduentu ſuo in patriam, ſed in itinere docet biduo ſe moraturum Tiſernij, dedicatione templi, quod ſua pecunia extruxerat.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S.

VRIS poſt longum tẽpus neptem tuam méque vnà videre: gratum eſt vtrique noſtrûm quod cupis: mutuò me hercule. Nam inuicem nos incredibili quodam deſiderio veſtri tenemur, quod nõ vltrà differemus. Atque adeò iam ſarcinulas alligamus, feſtinaturi quantum itineris ratio permiſerit. Erit vna, ſed breuis, mora: deflectemus in Thuſcos, non vt agros rémque familiarem oculis ſubiiciamus (id enim poſtponi poteſt) ſed vt fungamur neceſſario officio. Oppidum eſt prædiis noſtris vicinum: nomen* Tifernum Tiberinum, quod me penè adhuc puerum patronum optauit: tanto maiore ſtudio quanto minore iudicio aduentus meos celebrat, profectionibus angitur, honoribus gaudet. In hoc ego vt referrem gratiam (nam vinci

Tifernij. Tiberini, al. Tiferninum

in amore turpissimum est) templum pecunia mea extruxi, cuius dedicationem, quum sit paratum, differre longius, irreligiosum est. Erimus ergo ibi dedicationis die, quem epulo celebrare cõstitui. subsistemus fortasse & sequenti [die] sed tanto magis viam ipsam corripiemus, contingat modò te filiámque tuam fortes inuenire: nam hilares certum est, si nos incolumes receperitis. Vale.

Argumentum.

M. Regulum malum causidicum morte filij dolorem simulantem, apud Clementem notabiliter taxat.

C. PLINIVS CLEMENTI SVO S. 2

REgulus filiũ amisit: hoc vno malo indignus quòd nescio an malum putet. Erat puer acris ingenii, sed ambigui: qui tamen posset recta sectari, si patrem non referret. Hunc Regulus emancipauit, vt hæres matris existeret. Emancipatum (ita vulgò ex moribus hominis loquebantur) fœda & insolita parentibus indulgentiæ simulatione captabat. Incredibile est, sed Regulum cogita. amissum tamen luget insanè. Habebat puer manulos multos & vinctos & solutos: habebat canes maiores minoresque: habebat luscinias, psittacos, merulas: omnes Regulus circa rogum trucidauit. nec dolor erat ille, sed ostentatio doloris. Conuenitur ad eum mira celebritate. cuncti detestantur, oderunt: & quasi probent, quasi diligant, cursant, frequentant: vtque breuiter quod sentio enuntiem, in Regule

demerendo, Regulum imitantur. Tenet se trans Tiberim in hortis, in quibus latissimum solum porticibus immensis, ripam statuis suis occupauit: vt est in summa auaritia sumptuosus, in summa infamia glorioſus. Vexat ergo ciuitatem *in salubberrimo tempore: & quòd vexat, solatium putat. Dicit se velle ducere vxorem: hoc quoque, sicut alia, peruersé. audies breui nuptias lugentis, nuptias senis: quorum alterum, immaturum: alterum, serum est. Vnde hoc augurer quæris? non quia affirmat ipse (quo mendacius nihil est) sed quia certum est Regulum esse facturum quicquid fieri non oportet. Vale.

*in saluberrimo

Argumentum.

Vnicè probat Antoninum in rebus grauioribus & facetis: nam argutum epigramma & iambum in eo admiratur tanto magis quòd Græcè Latinus ipse mira cum venustate scribat.

C. PLINIVS ANTONINO SVO S.

QVòd semel atque iterum consul fuisti, similis antiquis, quòd proconsul Asiæ, qualis ante te, qualis post te vix vnus aut alter (non sinit enim me verecũdia tua dicere, qualis nemo) quòd sanctitate, quòd autoritate, ætate quoque princeps ciuitatis: est quidem venerabile & pulchrũ: ego tamen te vel magis in *remissionibus miror. Nam seueritatem istam pari iucunditate condire, summæque grauitati tantum comitatis adiungere, non minus difficile quàm magnum est. Id su cùm incredibili quadam suauitate sermo-

*remissoribus

num, tum vel præcipuè ſtylo aſſequeris. nam & loquenti tibi illa Homerici ſenis mella profluere, & quæ ſcribis complere apes floribus, & *inneƈtere videntur. Ita certè ſum * refeƈtus ipſe quum Græca epigrammata tua, quum iambos proximè legerem. quantum ibi humanitatis, venuſtatis! quàm dulcia illa! quàm amantia! quàm antiqua! quàm arguta! quàm reƈta! Callimachum me vel Herodem, vel ſiquid his melius, tenere credebam. quorum tamen neuter vtrunque aut abſoluit aut attigit. Hominémne Romanum tam Græcè loqui? non medius fidius ipſis Athenas tam Atticas dixerim. Quid multa? inuideo Græcis quòd illorum lingua ſcribere maluiſti. neque enim coniecƈura eget quid ſermone patrio exprimere poſſis, quum hoc inſititio & inducto tam præclara opera perficeris. Vale.

* neƈtere
* affeƈtus

Argumentum.

Rogat Soſſium vt conferat tribunatum ſemeſtrem Caluiſio Nepoti coniunƈto affinitate.

C. PLIN. SOSSIO SVO S.

CAluiſium Nepotem validiſſimè diligo, virum induſtrium, reƈtum, diſertum, quod apud me vel* potiſſimum eſt. Idem C. Caluiſium, contubernalem meum, amicum tuum, arƈta propinquitate compleƈtitur. eſt enim filius ſororis. Hunc [ergo] rogo ſemeſtri tribunatu ſplendidiorem & ſibi & auunculo ſuo facias. obligabis me, obligabis Caluiſium noſtrum, obligabis ipſum, non minus idoneum debitorem quàm nos

* potiſſimũ.

putas. Multa beneficia in multos contulisti: aussim contendere nullum te melius, æque bene vix vnum aut alterum collocasse. Vale.

Argumentum.

Latenter cõparat assensum auditorum in recitatione orationis suæ attentioni quæ accidit Æschini, suam & Demosthenis orationem apud Rhodios repræsentanti.

C. PLINIVS SPARSO SVO S.

AEschinem aiunt petentibus Rhodiis legisse orationem suam, deinde Demosthenis: summis vtranque clamoribus esse probatam. Quod tantorum virorum contigisse scriptis non miror, quum orationem meam proximè doctissimi homines hoc studio, hoc assensu, hoc etiam labore per biduum audierint: quamuis [hanc] intentionẽ eorum nulla hinc & inde collatio, nullum quasi certamen accenderet. Nam Rhodij cùm ipsis orationum virtutibus, tum etiam comparationis aculeis excitabantur: nostra oratio sine æmulationis gratia probabatur. An meritò, scies quum legeris librum, cuius amplitudo non sinit me longiore epistola præloqui. oportet enim nos in hac certè (in qua possumus) breues esse: quò sit excusatius, quòd librum ipsum, non tamen vltra causæ amplitudinem, extendimus. Vale.

Argumentum.

Conqueritur agros, suos partim grandine cor-

cussos, & vbi summam fructuum copiam collegerat, vili pretio vænundari, solum sibi reliquum esse ait Laurentinum, studiorum suorum musæum.

C. PLINIVS NASONI SVO S. 6

parum vtilitatis. THusci grandine excusi, in regione transpadana summa abundantia, sed par vilitas nuntiatur: solum mihi Laurentinum meum in reddi-

siccásque tu. nihil quidem ibi possŭdeo præter tectum & hortum, *statimque arenas: solum tamen mihi in redditu. ibi enim plurimum scribo: nec agrum (quem non habeo) sed ipsum me studiis excolo, ac iam possum tibi, vt aliis in locis horreŭ plenum, sic ibi scrinium ostendere. Igitur tu quoq; si certa & fructuosa prædia concupiscis, aliquid in hoc littore para. Vale.

Argumentum.

Reguli ingenium ita laudat vt vituperet, qui quum multa in obitu filij faceret, librum de vita pueri etiam edidit, tam ineptum vt à puero scriptus videretur.

C. PLIN. *LEPIDO SVO S. 77

al. LVPERCO al. AVLOLE PLDO

SAepe tibi dico inesse vim Regulo. mirum est quàm efficiat in quod incubuit. Placuit ei lugere filium: luget vt nemo. placuit statuas et & imagines quamplurimas facere: hoc omnibus officinis agit. Illum coloribus, illum cera, illum ære, illum argento, illum auro, *ebore,

Illum ebore, illum marmore,

marmore effingit, Ipſe* etiam nuper adhibito ingenti auditorio librum de vita* eius recitauit, tum eundem librum in exemplaria tranſcriptum mille per totam Italiam prouinciáſque dimiſit. Scripſit publicè vt decurionibus eligeretur vocaliſſimus aliquis ex ipſis, qui* legeret eum populo factum eſt. Hanc ille vim (ſeu quo alio nomine vocanda eſt intentio quicquid velis obtinendi) ſi ad potiora vertiſſet, quantum boni efficere potuiſſet? quanquam minor vis bonis quàm malis ineſt, ac ſicut ἀμαθία μὲν θράσος, λοιμὸς ὃ ὄκνον φέρει, ita rectа ingenia debilitat verecũdia, peruerſa confirmat audacia. Exemplo eſt Regulus, imbecillum latus, os confuſum, hæſitãs lingua, tardiſſima inuẽtio, memoria nulla: nihil denique præter ingenium inſanum: & tamen eò impudentia ipſóque illo furore peruenit,* vt à plurimis orator habeatur. Itaque Herennius Senecio mirificè Cátonis illud de oratore in hunc è contrario vertit, Orator eſt vir malus, dicendi imperitus: Non mehercule Cato ipſe tam bene verum oratorem, quàm hic Regulum expreſſit. Habéſne quo tali epiſtolæ parem gratiam referas? habes, ſi reſcripſeris num aliquis in municipio veſtro ex ſodalibus meis, num etiam ipſe tu hunc luctuoſum Reguli librum, vt circulator, in foro legeris, ſcilicet vt ait Demoſthenes, ἐπαίρεις τὴν φωνὴν καὶ γεγηθὼς, κ) λαμυρίζων. Eſt enim tam ineptus, vt riſum magis poſſit exprimere, quàm gemitum. credas non de puero ſcriptum, ſed à puero. Vale.

verò & nuper

pueri recitauit

legeret in populo

vt plurimis

Argumentum.

Reſpondet Arriano, iure pro augura tu ſuo gra-

tulari, tum iudicio grauißimi principis, tum auguratus dignitate, & quòd ſucceſſerit tanto viro Iulio Frontino. demum ſcribit potuiſſe M. T. dignitates conſequi, eloquentiam verò impoßibile.

C. PLIN. ARRIANO SVO S. 8

GRatularis mihi quòd acceperim auguratum: iure gratularis. primùm, quòd grauiſſimi principis iudicium in minoribus etiam rebus conſequi pulchrum eſt: deinde quòd ſacerdotium ipſum cùm priſcum & religioſum, tum hoc quoque ſacrum planè & inſigne eſt, quòd non adimitur viuenti. Nam * cætera, quanquam dignitate propemodum paria, vt tribuuntur, ſic auferuntur: in hoc fortunæ hactenus licet, vt dari poſſit. Mihi verò etiam illud gratulatione dignum videtur, quòd ſucceſſi Iulio Frontino, principi viro: qui me nominationis die per hos continuos annos inter ſacerdotes nominabat, tanquam in locum ſuum cooptaret: quod nunc euentus ita comprobauit, vt non fortuitum videretur. Te quidem (vt ſcribis) ob hoc maximè delectat auguratus meus, quòd Marcus Tullius augur fuit. lætaris enim quòd honoribus eius inſiſtam, quem æmulari in ſtudiis cupio. ſed vtinam vt ſacerdotium, idem & conſulatum, multo etiam iunior quàm ille, ſum conſequutus: ita ſenex ſaltem ingenium eius aliqua ex parte aſſequi poſſim. ſed nimirum quæ ſunt in manu hominum, & mihi & multis contigerunt. illud verò vt adipiſci arduum, ſic etiam ſperare nimium eſt, quod dari nonniſi à diis poteſt. Vale.

* alia officia inſignia,

Argumentum.

Iulius Bassus sæpe in iudicijs periclitatus, deinde Bithyniam sortitus, redijt reus, quòd quædam accepisset à prouincialibus. princeps accusationis fuit Theophanes, legatorum vnus: defensus tamen acriter à Secundo & Albino tandem absoluitur.

C. PLINIVS VRSO SVO S.

CAusam per hos dies dixit Iulius Bassus * homo laborioſus & aduersis suis clarus. Accusatus est sub Vespasiano à priuatis duobus: ad senatum remissus, diu pependit: tandémque absolutus vndicatúsque est. Titum timuit: vt Domitiani amicus à Domitiano relegatus est, reuocatus à Nerua, sortitúsque Bithyniã. * rediit reus: Accusatus non minus acriter quàm fideliter defensus: varias sententias habuit, plures tamen, quasi mitiores. Egit contra eum Pomponius Rufus, vir *paratus & vehemens. Rufo successit Theophanes, vnus ex legatis, [princeps &] fax accusationis & origo. Respondi ego. nam mihi Bassus iniunxerat vt totius defensionis fundamenta iacerem: dicerem de ornamentis suis, quæ illi & ex generis claritate & ex periculis ipsis magna erãt: dicerem de * conspiratione delatorum, quam in quæstu habebant: dicerem causas, quibus factiosissimum quenque, vt illum ipsum Theophanem, offendisset. Eundem me voluerat occurrere crimini, quo maximè premebatur. in aliis enim, quanuis auditu grauioribus, nõ absolutionem modò * verumetiam laudem merebatur. Hoc illum [aliâs] onerabat, quòd homo implex & incautus quædam à prouincialibus, vs-

9

vir magnus

vindic. Tit.

redit

perius

consensu

verùm li

amicus, acceperat. nam fuerat in prouincia eadem quæstor. Hæc accusatores, furta ac rapinas, ipse munera vocabat: sed lex munera quoque accipi vetat. Hic* ego quid agerem? quod iter defensionis ingrederer? Negarem? verebar ne plane furtum videretur,* quod confiteri timerem. Præterea rem manifestam inficiari, augentis erat crimen, non diluentis; præsertim quum reus ipse nihil integrum aduocatis reliquisset. Multis enim atque etiam principi dixerat, sola se munuscula, duntaxat natali suo aut Saturnalibus accepisse, & plerisque misisse. Veniam [ergo] peterem? iugularem reum, quem ita deliquisse concederem, vt seruari, nisi venia, non posset. Tanquam rectè factum tuerer? non illi profuissem, sed ipse impudens extitissem. In hac difficultate placuit medium* quiddam tenere. videor tenuisse. Actionem meam, vt prælia solet, nox diremit. Egerã horis tribus & dimidia, supererat sesquihora. nam quum* è lege accusator sex horas, nouem reus accepisset, ita diuiserat tempora reus inter me & eum qui dicturus* pòst erat, vt ego quinque horis, ille reliquis vteretur. Mihi successus actionis silentium finémque suadebat. temerarium est enim secũdis non esse contentum. Ad hoc verebar ne me corporis vires iterato labore* desererent, quem difficilius est repetere quàm iungere. Erat etiam periculum ne reliqua actio mea & frigus [vt] deposita, & tædium vt resumpta pateretur. vt enim faces ignem assidua concussione custodiunt, dimissum ægerrimè reparant, sic & dicentis calor & audientis intentio continuatione seruatur, intercapedine & quasi remissione languescit. Sed Bassus multis preci-

ergo

quòd

quidem

ex lege

post me

deficerent,

bus, penè etiam lacrymis, obsecrabat implerem meum tempus. Parui, vtilitatémque eius prætuli meæ. Bene cessit; inueni ita erectos animos senatus, ita recentes, vt priore actione incitati magis quàm satiati viderentur. Successit mihi Lucius Albinus tam aptè vt orationes nostræ varietatẽ duarum, contextum vnius habuisse credantur. Respondit Herennius Pollio instanter & grauiter: deinde Theophanes rursus. Fecit enim hoc quoque vt cætera, impudentissimè, quòd post duos, & consulares & disertos, tempus sibi, & quidem laxius, vindicauit. Dixit in noctem, atq; etiam [nocte] illatis lucernis. Postero die egerunt pro Basso* Titius Homulus, & Fronto, miri ficé: quantum diem probationes occupauerunt. Censuit Bæbius Macer, consul designatus, lege repetundarum Bassum teneri: Cæpio Hispo salua dignitate, iudices dandos: vterque recte. Quî fieri potest (inquit) quum tam diuersa cẽsuerint? quia scilicet & Macro legem intuenti consentaneum fuit damnare eum qui contra legem munera acceperat: & Cæpio, quum putaret licere senatui, sicut licet: & mitigare leges & intendere, non sine ratione veniam dedit facto, vetito quidem, non tamẽ inusitato. Prævaluit sententia Cæpionis: quinimmò consurgenti ei ad censendum, acclamatum est quod solet residentibus. Ex quo potes æstimare, quanto cõsensu sit exceptum quum diceret quod tã fauorabile fuit, quũ dicturus videretur. Sunt tamen vt in senatu, ita in ciuitate, in duas partes hominum iudicia diuisa. nam quibus sententia Cæpionis placuit, sententiam Macri vt* duram rigidámque reprehendunt; quibus Macri, illam alteram dissolutam

pro Basso C. Titius Hom. al. Valerius Hom. al. pro Basso Homulus

rigidam dui. raimque

atque etiam incongruentem vocant. negant enim congruens esse, retinere in senatu cui iudices dederis. Fuit & tertia sententia: Valerius Paulinus assensus Cæpioni, hoc amplius censuit referendum de Theophane, quum * legationem renuntiasset. Arguebatur enim multa in accusatione fecisse, quæ illa ipsa lege qua Bassum accusauerat tenerentur. Sed hanc sententiam consules (quanquam maximæ parti senatus mirè probabatur) non sunt * prosequuti. Paulinus tamen & iustitiæ famam & cõstantiæ tulit. Misso senatu Bassus, magna hominum frequentia, magno clamore, magno gaudio exceptus est. Fecerat eum fauorabilem renouata discriminum vetus fama, notúmque periculis nomen, & in procero corpore mœsta & squalida senectus. Habebis hanc interim epistolam [vt] μεσόπορον: expectabis orationem plenam onustámque, [&] exspectabis diu: neque enim leuiter & * cursim, vt de re tanta retractanda est. Vale.

legationi

prosequuti

cursim dere tanta retractandum est

Argumentum.

Monet Sabinum, & libertatem & legatum deberi Modesto seruo: cui Sabina legatũ dederat, tanquam liberum esse iussisset, quod tamen nusquam apparebat, relictu sibi hæredibus Sabino & Secundo.

C. PLIN. SABINO SVO S. 30

Scribis mihi, Sabinam, quæ nos reliquit hæredes, Modestum seruum suum nusquam liberum esse iussisse: idem tamen sic adscripsisse legatum, *Modesto, quem liberum esse iussi.* Que-

ris quid sentiam? Contuli cum *prudentibus. conuenit inter omnes nec libertatem deberi, quia non sit data: nec legatum, quia seruo suo dederit. sed mihi manifestus error videtur: ideóque puto nobis quasi scripserit Sabina faciendum quod ipsa scripsisse se credidit. Confido accessurum te sententiæ meæ, cùm religiosissimè soleas custodire defunctorum voluntatem, quam bonis hæredibus intellexisse pro iure est. Neque enim minus apud nos honestas quàm apud alios necessitas valet. *Moretur ergo in libertate sinentibus nobis, fruatur legato, quasi omnia diligentissimè cauerit. Cauit enim quæ hæredes bene elegit. Vale.

*peritis viris

Moretur ergo libert.

Argumentum.

Minutiano Liciniani exilium narrat. in quod pulsus fuerat à Domitiano reus incestus cum virgine Vestali: simul & illius vitia taxans, & fortunæ mobilitatem notans.

C. PLIN. MINVTIANO SVO S.

CORNELIO M.

AVdistine Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? Nondum te puto audisse. est enim recens nuntius. Prætorius hic modò inter eloquentissimos causarum actores habebatur: nunc eò decidit vt exul de senatore, rhetor de oratore fieret. Itaque ipse in præfatione dixit dolenter & grauiter. *Quos tibi fortuna ludos facit? Facis enim ex professoribus senatores, ex senatoribus professores.* Cui sententiæ tantum bilis, tantum amaritudinis inest, vt mihi videatur ideo

profeſſus vt hoc diceret. Idem quum Græco pallio amictus intraſſet (carent enim togæ iure, quibus aqua & igni interdictum eſt) poſtquam ſe compoſuit, circumſpexitque habitum ſuum, *Latinè* (inquit) *declamaturus ſum:* * dicens triſtia & miſeranda. * dignum tamen illum qui hæc ipſa ſtudia inceſti ſcelere maculauerit. Confeſſus eſt quidem inceſtum: ſed incertum, vtrum quia verum erat, an quia grauiora metuebat, ſi negaſſet. Fremebat enim Domitianus, æſtuabátque ingenti inuidia deſtitutus. Nam quum * Corneliam Maximillã Veſtalem defodere viuam concupiſſet, vt qui illuſtrari ſeculum ſuum eiuſmodi exẽplo arbitraretur, pontificis maximi iure, ſeu potius immanitate tyranni, licentia domini, reliquos pontifices non in regium ſed in Albanam villam conuocauit. Nec minore ſcelere quam quòd vlciſci videbatur, abſentem inauditámque damnauit inceſti, quum ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet ſolùm, verumetiam occidiſſet, nam vidua abortu periit. miſſi ſtatim pontifices, qui defodiendam necandámque curarent. Illa nunc ad Veſtam, nunc ad cæteros deos manus tendens, multa, ſed hoc frequentiſſimè, clamitabat, *Me Cæſar inceſtam putat: qua ſacra faciente, vicit, triumphauit.* Blandiens hæc an irridens, ex fiducia ſui, an ex contemptu principis dixerit, dubium eſt. dixit donec ad ſupplicium neſcio an innocens, certè tãquam nocens, ducta eſt Quinetiam quum in illud ſubterraneum cubiculum demitteretur, hæſiſſétque deſcendenti ſtola, vertit ſe ac recollegit, quúmq; ei carnifex manum daret, auerſata eſt, & reſiluit: fœdúmque * contagiũ quaſi planè à caſto puróque corpore

dices Indignum

Cornelią Veſtalium Maximam.

contactum

nouiſſima ſanctitate reiecit: omnibúſq; numeris pudoris, πολλῶ πρόσθεν εἶχεν ὀυχήμως πεσεῖν. Præterea Celer, eques Romanus, cui Cornelia obiiciebatur, quum in comitio virgis cæderetur, in hac voce perſtiterat, *Quid feci? nihil feci.* Ardebat ergo Domitianus & crudelitatis & iniquitatis in famia. Arripit Licinianum, quòd in agris ſuis occultaſſet Corneliæ libertã: ille ab iis quibus erat curæ, præmonetur, ſi comitium & virgas pati nollet, ad confeſſionem confugeret, quaſi ad veniam: fecit. Loquutus eſt pro abſente Herennius Senecio tale quiddã, quale eſt illud, κεῖνος Πάτροκλος. Ait enim, *Ex aduocato nuntius factus ſum.* Receſſit Licinianus gratum hoc Domitiano, adeo quidem vt gaudio proderetur dicerétque, *Abſoluit nos Licinianus.* Adiecit etiam, *non eſſe verecundiæ eius inſtandum:* ipſe verò permiſit ſi qua poſſet, ex rebus ſuis raperet antequã bona publicarentur, exiliúmque molle, velut præmium, dedit. Ex quo tamen poſtea clementia diui Neruæ tranſlatus eſt in Siciliam, vbi nũc profitetur, ſéque defortuna præfationibus vindicat. Vides quàm obſequenter paream tibi qui non ſolùm res vrbanas verumetiam peregrinas tam ſedulò ſcribo, vt altius repetam. & ſanè putabam te, quia nunc abfuiſti, nihil aliud de Licinio audiſſe, quàm relegatũ ob inceſtum. Summam enim rerum nuntiat fama, non ordinẽ Mereor vt viciſſim quid in oppido tuo, quid in finitimis agatur (ſolent enim notabilia quædam incidere) perſcribas: denique quicquid voles: dum modo non minus longa epiſtola nunties: ego non paginas tantùm ſed etiam verſus ſyllabáſque numerabo. Vale.

Argumentum.

Marcellini factum laudat, quòd quæstor quum ante tempus ſalarium ſcribæ recepiſſet, eo mortuo Traianum ſuper hoc conſuluerit, & ſenatum hortatur. itaque Arrianum ideo Marcellinum commẽdat epiſtola.

C. PLIN. ARRIANO SVO S. 12

AMas Egnatium Marcellinum, atque etiam mihi ſæpe commendas: amabis magis commendabiſque, ſi cognoueris recens eius factum. Quum in prouinciam quæſtor exiſſet, ſcribámque qui *ſorte obtigerat, ante legitimum ſalarij tempus amiſiſſet, quod acceperat ſcribæ daturus, intellexit & ſtatuit ſubſidere apud ſe non oportere. Itaque reuerſus, Cæſarem, deinde Cæſare autore, ſenatum cõſuluit quid fieri de ſalario vellet. Parua quæſtio, ſed tamen quæſtio. Hæredes ſcribæ ſibi, præfecti ærario populóque vindicabant. Acta cauſa eſt, dixit heredem aduocatus, deinde populi: vterque percommodé. Cæcilius Strabo ærario cenſuit inferendum: Bæbius Macer hæredibus dãdum. obtinuit Strabo. Tu lauda Marcellinum, vt ego ſtatim feci. quanuis enim abundè ſufficiat illi quòd eſt & à principe & à ſenatu probatus, gaudebit tamen teſtimonio tuo. Omnes enim qui gloria famáque ducuntur, mirum in modum aſſenſio & laus à minoribus etiam profecta delectat. Te verò Marcellinus ita* reueretur vt iudicio tuo plurimum tribuat. Accedit his, quòd ſi cognouerit *illus factum ſuum* iſtò vſque penetraſſe, neceſſe eſt

ſorte

vereatur

laudis ſuæ ſpatio & curſu & peregrinatione lætetur. etenim neſcio quo pacto vel magis homines iuuat gloria lata quàm magna. Vale.

Argumentum.

Fuerat in patria Secundus, vbi quum audiuiſſet municipes ſuos Mediolanum petere, ſtudiorum cauſa, quòd nullos Comi præceptores haberent, hortatus eſt parentes vt liberis magiſtrum conducerent, de ſuo promittens tertiam ſalarij partem. quare in Tuſculanum reuerſus, vbi opuſculum quoddam erat abſoluturus, interim rogat Tacitum vt aliquem conquirat, qui ingenio ſuo fidens, iudicio Nouocomenſium ſe ſubijciat.

C. PL. CORN. TACITO SVO S. 13

SAluum te in vrbem veniſſe gaudeo, veniſti autem ſi quando aliâs, nunc maximè mihi deſideratus: ipſe pauculis adhuc diebus in Tuſculano commorabor, vt opuſculum quod eſt in manibus abſoluam. Vereor enim ne, ſi hanc intentionem iam* in fine* intermiſero, ægrè reſumam: interim ne quid feſtinationi meæ pereat, quod ſum præſens petiturus, hac quaſi* præcurſoria epiſtola rogo. ſed priùs accipe cauſas rogandi, deinde ipſum quod peto. Proximè quum in patria mea fui, venit ad me ſalutandum municipis mei filius prætextatus. Huic ego, *Studes?* inquam. Reſpondit, *Etiam. vbi? Mediolani. Cur non hic?* Et pater eius (erat enim vuà, atque etiam ipſe adduxerat puerũ) *Quia nullos hic præceptores habemus. Quare nullos? Nam vehe-*

in fine] Saxauer. Praecyt.

menter intererat vestra qui patres estis, (& opportunè complures patres audiebant) *liberos vestros hîc potissimum discere. Vbi enim aut iucundius morarentur quàm in patria: aut* * *pudicius continerentur quàm sub oculis parentum? aut minore sumptu quàm domi? Quantulum est ergo collata pecunia conducere præceptores? quódque nunc in habitationes, in viatica, in ea quæ peregre emuntur (omnia autem peregre emuntur) impenditis, adiicere mercedibus? Atque adeo ego, qui nondum liberos habeo, paratus sum pro republ. nostra, quasi pro filia vel parente, tertiam partem eius quod conferre vobis placebit, dare. Totum etiam pollicerer, nisi timerem ne hoc munus meum quandoque ambitu corrumperetur: vt accidere multis in locis video, in quibus præceptores publicè conducuntur. Huic vitio vno remedio occurri potest, si parentibus solis ius conducendi relinquatur, iisdémque religio rectè iudicandi necessitate collationis addatur. Nam qui fortasse de alieno negligentes, certè de suo diligentes erunt: dabúntque operam ne eam (à me) pecuniam non nisi dignus accipiat, si accepturus & ab ipsis erit. Proinde consentite, conspirate, maiorémque animũ ex meo sumite, qui cupio esse quàm plurimum quod debeam conferre. Nihil honestius præstare liberis vestris, nihil gra-*

pudicitius

tius patriæ potestis. * *Edoceantur hîc qui hîc nascuntur, statimque ab infantia natale solum amare, frequentare consuescant: atque vtinam tam claros præceptores* *

Educentur.

inducatis, vt à finitimis oppidis studia hinc petantur. Vtique nunc liberi vestri aliena in loca, ita mox alieni in hũc locum confluãt.

inducatis,

Hæc putaui altius & quasi à fonte repetenda: quò magis scires quàm gratũ mihi foret si susci-

peres quod iniungo. iniungo autem & pro rei magnitudine rogo, vt ex copia* ſtudioſorũ quæ ad te ex admiratione ingenij tui conuenit, circumſpicias præceptores quos ſolicitare poſſimus: ſub ea tamẽ conditione, ne cui fidem meam obſtringam. Omnia enim libera parentibus ſeruo. illi iudicent, illi eligant: ego mihi curam tantùm & impendium vindico. Proinde ſiquis fuerit repertus qui ingenio ſuo fidat, eat illuc ea lege vt hinc nihil aliud certum quàm fiduciam ſuam ferat. Vale.

* ſtudiorum

Argumentum.

Excuſat laſciuiam hendecaſyllaborum ſuorum apud Paternum, & carminis genere & exemplo antiquorum: deinde liberum facit ei imponendi ſuis verſiculis quod nomen libuerit: rogátque vtſquicquid in illis diſplicuerit, ſe velit admonere.

C. PLIN PATERNO SVO S. 14

TV fortaſſe orationem, vt ſoles, & flagitas & expectas: at ego ex aliqua peregrina delicatáque mercе luſus meos tibi prodo. Accipies cum hac epiſtola hendeca ſyllabos noſtros: quibus nos in vehiculo, in balineo, inter cœnã* obiectamus otiũ temporis. his iocamur, ludimus, amamus, dolemus, querimur, iraſcimur: deſcribimus aliquid modò preſſius, modò * elatius: atque ipſa varietate tentamus efficere vt alia aliis, quædam fortaſſe omnibus placeant Ex quibus tamen ſi nonnulla tibi paulo petulantiora

* obiectamus otio

* altius

videbuntur, erit eruditionis tuæ cogitare summos illos & grauissimos viros qui talia scripserunt, non modo lasciuia rerum, sed ne verbis quidem nudis abstinuisse. quæ nos refugimus, non quia seueriores (vnde enim?) sed quia timidiores sumus. Scimus alioqui huius opusculi illã esse verissimam legem quam Catullus expressit,

Nam castum esse decet pium poetam
Ipsum, versiculos nihil necesse est:
Qui tum denique habent salem & leporem,
Si sunt molliculi & parum pudici.

Ego quanti faciam iudicium tuũ, vel ex hoc potes æstimare, quòd malui omnia à te pẽsitari quã electa laudari. Et sanè quæ sunt commodissima, desinunt videri quum patia esse cœperunt. Præterea sapiens subtilisque lector debet non diuersis conferre diuersa, sed singula expendere, nec
in alio deterius * aliquid putare quod̃ est in suo genere perfectum. Sed quid ego plura? nã longiore præfatione vel excusare vel commendare ineptias, ineptissimum est. Vnum illud prædicendum videtur, cogitare me has nugas meas ita inscribere, Hendecasyllabi, qui titulus sola metri lege
cõscribitur. * constringitur. Proinde siue epigrammata, siue
edullia. *al.* elegidia, seu quid * idyllia, siue eclogas, siue (vt multi) poemata, *seu quod aliud vocare malueris, licebit voces. ego tantum hẽdecasyllabos præsto. Asimplicitate tua pẽto vt quod de libello meo dicturus aliis, mihi dicas. neque est difficile quod postulo: nam si hoc opusculum nostrum aut potissimum esset aut solum, fortasse* posset durum videri dicere.
posset videri durũ dicere, Quære quod agas: mole & humanum est. Habes quod agas. Vale.

ARGVMENTVM.

Fundano in proximum annum consulatum ominatur: quare petit vt suffragio & testimonio suo Asinium Bassum quæstorem sibi assumat: quem more suo in cæteris commendationibus obseruato laudat à parentibus & animi bonis.

C. PLIN. FVNDANO SVO S. 15

SIquid omnino, hoc certè iudicio facio, quòd Asinium Rufum singulariter amo. Est homo eximius & honorum amantissimus. cur enim nō me quoque inter bonos numerem? Idem Cornelium Tacitum (scis quem virum) arcta familiaritate complexus est. Proinde si vtrunque nostrûm probas, de Rufo quoque necesse est idem sentias, cùm sit ad connectendas amicitias vel tenacissimum vinculum, morum similitudo. Sunt ei liberi plures. nam in hoc quoque functus est optimi ciuis officio, quòd fœcunditate vxoris largè frui voluit eo seculo quo plerisque etiam singulos filios orbitatis præmia graues faciunt: quibus ille despectis, aui quoque nomen assumpsit. Est enim auus, & quidem ex Saturio Firmo, quẽ diliges vt ego, si vt ego propius inspexeris. Hæc eò pertinẽt, vt scias quã copiosam, quàm numerosam domum vno beneficio sis obligaturus: ad quod petendum, voto primùm, deinde bono quodam omine adducimur. Optamus enim tibi ominamúrque in proximum annum consulatum. Ita nos virtutes tuæ, ita iudicia principis augurari volunt. Concurrit autem vt sit eodem anno quæstor maximus ex liberis Rufi Asinius Bassus

iuuenis,(neſcio an dicam quod me pater & ſen-
eire & dicere cupit,adoleſcentis verecundia ve-
tat) ipſo patre melior. Difficile eſt vt mihi de
abſente credas, quanquam credere ſoles o-
mnia,tantum in illo induſtriæ, probitatis, eru-
ditionis,ingenij, ſtudij, memoriæ denique eſ-
ſe,quantum expertus invenies. Vellem tam fe-
rax ſeculum bonis artibus haberemus vt aliquos
Baſſo præferre deberes:tum ego te primus hor-
tarer,monerémque circumferres oculos, ac diu
penſitares quem potiſſimum eligeres. Nunc ve-
rò: ſed nihil volo de amico meo arrogantius
dicere:hoc ſolùm dico, dignum eſſe iuuenem
quem more maiorum in filij locum aſſumas. De-
bent autem ſapientes viri, vt tu, tales quaſi à
republ.liberos accipere,quales à natura ſolemus
optare. *Decorus erit tibi conſuli quæſtor pa- Decorum
tre prætorio,propinquis conſularibus, quibus,
iudicio ipſorum, quanquam adoleſcentulus ad-
huc,iam tamen inuicem ornamento eſt. Proinde
indulge precibus meis,obſequere conſilio: & an-
te omnia,ſi feſtinare videor, ignoſce: primùm
quia votis ſuis amor plerunque præcurrit: dein-
de quòd in ea ciuitate in qua omnia quaſi ab oc-
cupantibus aguntur, quæ legitimum tempus ex-
pectant, non matura ſed ſera ſunt: in ſumma
quòd rerum quas aſſequi cupias, præſumptio i-
pſa iucunda eſt. Reuereatur iam te Baſſus vt
conſulem:tu *dilige illum vt quæſtorem: nos de- diliges
nique vtriuſque veſtrûm amantiſſimi, duplici
lætitia perfruamur. Etenim quum ſic te, ſic Baſ-
ſum diligamus vt & illum cuiuſcunque & tuum
quemcunque quæſtorem in petendis honoribus
omni opera,omni labore,gratia ſimus *iuuaturi. adiuuari,

perquàm iucundum nobis erit si in eundem iuuenem studium nostrum & amicitiæ meæ & consulatus tui ratio contulerit : si denique precibus mèis tu potissimus adiutor accesseris, cuius senatus & suffragio libentissimè indulgeat, & testimonio plurimum credat. Vale.

Argumentum.

Hortatur Valerium Paulinum ad studium, etsi adhuc litteris honor. nã quum esset acturus, tanta auditorum corona tribunal circundatum erat vt per ipsos iudices vix accesserit, & auditus sit maximo assensu.

C. PL. VALERIO PAVLINO SVO S. 16

GAude meo, *gaude tuo, gaude etiam publico nomine. adhuc honor studiis durat. Proximè quum dicturus apud Centumuiros essem, adeundi mihi locus, nisi à tribunali, nisi per ipsos iudices non fuit : tanta stipatione cætera tenebantur. Ad hoc quidã ornatus adolescens, scissis tunicis, vt in frequentia solet, sola velatus toga perstitit, & quidem horis septem. nam tandiu dixi, magno cum labore, sed maiore cum fructu. Studeamus ergo, ne desidiæ nostræ prætendamus alienam. Sunt qui audiant, sunt qui legant, non modò dignum aliquid auribus, dignũ chartis elaboremus. Vale. * Gaudeo

---

Argumentum.

Admonente Gallo pollicetur omnem suam ope-

ram Corellię Corelli filię aduersum C. Cæcilium: à qua defensione quum deterreri posset, & quia erat Secundo amicus & consul designatus, tamen quum recordabatur patris Corelli, cui plurimum debebat, sperat nullam reprehensionem sed laudem etiam ab ipso Cæcilio consequuturum.

ANTONI NO

C. PLINIVS GALLO SVO S. 17

Corelię Cælium,

ET admones & rogas vt suscipiam absentis *Corellię causam contra C.*Cæcilium, consulem designatum. Quòd admones gratias ago: quòd rogas, queror. admoneri enim debeo vt sciam: rogari non debeo vt faciam quod mihi non facere turpissimum est. An ego tueri*Corelli filiam dubitem? Est quidem mihi cum isto cõtra quem me aduocas, non planè familiaritas, sed tamen amicitia. Accedit huc dignitas hominis, *atque hic ipse cui destinatus est honor: cuius nobis hoc maior agenda reuerentia est, quòd iam illo functi sumus. Naturale est enim cuique vt ea quæ quis adeptus est, ipsa quàm amplissima *existimari velit. Sed mihi cogitãti ad futurum me Corelli filiæ, omnia ista frigida & inania videntur. Obuersatur oculis ille vir quo neminem ætas nostra grauiorem, sanctiorem, subtiliorem denique tulit: quem ego quum ex admiratione diligere cœpissem, quod euenire contrà solet, magis admiratus sum, postquam penitus inspexi. Inspexi enim penitus: nihil à me ille secretum, non ioculare, non serium, non triste, non lætum. Adolescentulus eram, & iam mihi ab illo honor, atque etiam (audebo dicere)

Corelij

ad hoc ipse

æstimari

reuerentia, vt æquali habebatur. ille meus in petendis honoribus suffragator & testis: ille in inchoandis deductor & comes: ille in gerendis consiliator & rector. ille denique in omnibus officiis nostris, quanquam & imbecillus & senior, quasi iuuenis & validus conspiciebatur. Quantum ille famæ meæ, domi, [quantum] in publico, quantum etiam apud principem adstruxit? Nam quum fortè de bonis iuuenibus apud Neruam imperatorem sermo incidisset, & plerique me laudibus ferrent, paulisper se intra silentium tenuit, quod illi plurimum autoritatis addebat: deinde grauitate quam noras, *Necesse est* (inquit) *parcius laudem Secundum, quia nihil nisi ex consilio meo facit.* Qua voce tribuit mihi, quantum petere voto immodicum erat, nihil me facere non sapientissimè, quū omnia ex consilio sapientissimi viri facerem. Quinetiã moriens, filiæ suæ (vt ipsa solet prædicare) *Multos quidem amicos* (inquit) *tibi in longiore vita parauí, præcipuos tamen, Secundum & Cornutum.* Quod dum recordor, intelligo mihi laborandum nequa parte videar hanc de me fiduciam prouidentissimi viri *destituisse. Quare, ego verò Corelliæ adero promptissimè, nec subire offensas recusabo: quanquam non solùm veniam me, verùm etiam laudem apud istum ipsum, à quo, vt ais, noualis fortasse vt fœminæ intenditur, arbitror consequuturum, si hæc eadem in actione, latius scilicet & vberius quàm epistolarum angustiæ sinunt, contigerit mihi vel in excusationem vel etiam in commendationem meam dicere. Vale.

fefellisse

Argumentum.

Antonini epigrammata Græca laudat, quæ quum Latinè Secundus conatus esset exprimere, multum ab illo decidit.

C. PLIN. ANTONINO SVO S. 18

QVemadmodum magis approbare tibi possum quantopere mirer epigrammata tua Græca, quàm quòd quædam æmulari Latinè & exprimere *tentaui? In deterius tamen *accidit hoc: primùm imbecillitate ingenij mei, deinde inopia: *vel potius, vt Lucretius ait, hac egestate patrij sermonis. Quòd si hæc, quæ sunt Latina, & mea, habere tibi aliquid venustatis videbuntur, quantum putas inesse eis gratiæ, quæ * & à me & Græcè proferuntur? Vale.

*tentaui in deterius quidē Accidit hoc acpot.

*quæ mihi &

Argumentum.

Gratulatur sibi & Hispullæ quòd vxor Calphurnia se dignam maioribus suis ostenderet: nam & laudabatur Secundi laudibus, nec corpus sed gloriam illius exosculabatur.

C. PLIN. HISPVLLAE SVAE S.

CVm sis pietatis exemplum fratrémque optimū & amantissimū tui pari charitate dilexeris, filiámque eius vt tuam diligas, nec tantùm amitæ eius verumetiam patris amissi * affectum epræsentes, non dubito maximo tibi gaudio ore quum cognoueris dignam patre, dignam

*medu

te, dignam auo euidere. Summum est acumen' summa frugalitas: amat me, quod castitatis indicium est. Accedit his studium litterarum quod ex mei charitate concepit. Meos libellos habet, lectitat, ediscit etiam. Qua illa solicitudine quum videor acturus, quanto quum egi gaudio afficitur? Disponit qui nuntient sibi quem assensum, quos clamores excitarim, quem euentum iudicij tulerim: eadem siquando recito, in* proximo discreta velo sedet, laudésque nostras auidissimis auribus excipit. Versus quidem meos cantat* formátque cithara, non artifice aliquo docente, sed amore, qui magister est optimus. His ex causis in spem certissimam adducor, perpetuam nobis maiorémque in dies futuram esse concordiam. Non enim aetatem meam aut corpus, quæ paulatim occidunt ac senescunt, sed gloriam diligit. Nec aliud decet tuis manibus educatam, tuis præceptis institutam: quæ nihil in contubernio tuo viderit, nisi sanctum honestúmque: quæ denique amare me ex tua prædicatione consueuerit. nam quum matrem meam* parentis loco venerere, méque à pueritia statim formare, laudare, talémque qualis nunc vxori meæ videor, ominari solebas. Certatim ergo tibi gratias agimus; ego, quòd illam mihi: illa, quòd me sibi dederis, quasi inuicem* delegeris. Vale.

* proximo
* & iam format atque
* parentis vice dilexerim me
* elegeris,

Argumentum.

In genere indicat quid sentiat de libris Nonij. Max. in quibus ingenium, sublimitatem, elegantiã, varietatem ac pulchritudinem probat.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 20

QVid senserim de singulis libris tuis, notum tibi, vt quemque perlegeram, feci: accipe nunc quid de vniuersis generaliter iudicem. Est opus pulchrum, validum, acre, sublime, varium, elegans, purum, figuratum, spatiosum etiam, & cum magna tum laude diffusum. In quo tu ingenij simul doloris que velis latissimè vectus es, & horum vtrumque inuicem adiumento fuit. Nam dolori sublimitatem & magnificentiam, [ingenium,] ingenio vim & amaritudinem dolor addidit. Vale.

Argumentum.

Deflet apud Velium Cerealem interitum Heluidiarum sororum, quæ à partu mortuæ fuerant. Primùm dolet mortu genere, deinde conqueritur, protelem Heluidij, quem summè dilexerat, in dies minorem fieri.

C. PLIN. VELIO CEREALI SVO S. 21

TRistem & acerbum casum Heluidiarum sororum vtraque à partu, vtraque filiam enixa decessit. Afficior dolore, nec tamen supra modum doleo. ita mihi luctuosum videtur quòd puellas honestissimas in flore primo fœcunditas abstulit. Angor infantium sorte, quæ sunt parentibus statim, & dum nascuntur, orbatæ. Angor optimorum maritorum, angor etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quoq; perseuerantissimè diligo, vt actione mea, libríque

teſtatum eſt. cui nunc vnus ex tribus liberis ſupereſt, domúmque pluribus adminiculis paulo ante fundatam deſolatus fulcit ac ſuſtinet. Magno tamen fomento dolor meus acquieſcet, ſi hunc ſaltem fortem & incolumem, parémque illi patri, illi auo, fortuna ſeruauerit. Cuius ego pro ſalute, pro moribus, hoc ſum magis anxius, quòd vnicus factus eſt. Noſti in amore mollitiam animi mei, noſti metus. Quo minus te mirari oportebit quòd plurimum timeam de quo plurimum ſpero. Vale.

Argumentum.

Apud Vienneſes celebrabatur certamen gymnicum: quod quum Tribonius tollendum curabat, aduocatus eſt in conſilium Secundus ab imperatore Traiano cum multis. Mauricus ſententiam rogatus cenſuit omnino tollendum: addens, Vtinam Romæ quoque tolli poſſet: inde tranſgrediens non importunè ad imp. Neruam, fortitudinem Maurici multum laudat.

C. PLIN SEMPRONIO RVFO SVO S. 22

INterfui principis optimi cognitioni in conſilium aſſumptus. Gymnicus agon apud Vienenſes ex cuiuſdam teſtamento celebrabatur. Hunc Trebonius Rufinus, vir egregius nobiſque amicus, in duumuiratu ſuo tollendum abolendúmq; curauit. *Negabatur ex autoritate publica feciſſe. Egit ipſe cauſam non minus feliciter quàm diſertè. Commendabat actionem, quòd tanquam homo Romanus & bonus ciuis in ne-

Negauit

gotio ſuo maturè & grauiter loquebatur. Quum ſententiæ rogarẽtur, dixit Iunius Mauricus (quo viro nihil firmius, nihil verius) nõ eſſe reſtituendum Viennenſibus agona: adiecit, *Vellem et am Romæ tolli* * *poſſet.* Conſtanter inquis, & fortiter. Quidni? Sed hoc Maurico nouum non eſt. Idem apud Neruam imperatorem [non minus fortiter.] Cœnabat Nerua cum paucis. Veiento proximus, atque etiam in ſinu recumbebat. (dixi omnia, quum hominem nominaui) Incidit ſermo de Catullo Meſſalino, qui luminibus* orbatus, ingenio ſæuo mala cæcitatis addiderat: non verebatur, non erubeſcebat, non miſerebatur. ſæpius à Domitiano non ſecus ac tela, quæ & ipſa cæca & improuida feruntur, in optimum quemque contorquebatur. De huius nequitia ſanguinariiſque ſententiis in commune omnes ſuper cœnam loquebantur: tum ipſe imperator, *Quid putamus paſſurum fuiſſe* * *ſi viueret?* Et Mauricus, *Nobiſcum cœnaret.* Longius abij, libens tamen. Placuit agona tolli, qui mores Viennenſium infecerat, vt noſter hic omnium. Nam Viennenſium vitia intra ipſos reſidunt, noſtra latè vagantur. Vtque in corporibus, ſic in imperio, grauiſſimus eſt morbus qui à capite diffunditur. Vale.

poſſe

ceptus,

ſi viueret, & Mauricus nobiſcum cœnaret?

Argumentum.

Laudat Pomponium Baſſum, quòd iam ingrauescentibus annis ſeceſſum ſuum prudenter diſponat: optátque ſibi aliquando dari parem occaſionem, qua ſine dedecore poſſit tranſigere vitam otioſam. Pomponij Mar. meminit, pariter & Baſſi, cuius pueri Vrbici mortem immaturam deflet.

C. PLIN. POMPONIO BASSO SVO S. 23

POMPONIO SVO

MAgnam cepi voluptatem quum ex communibus amicis cognoui,te,vt ſapiẽtia tua dignum eſt,diſponere otium & ferre, habitare amœniſſimè, & nunc terra nunc mari corpus agitare: multum diſputare,multum audire, multum lectitare: quúmque plurimum ſcias, quotidie tamen aliquid addiſcere. Ita ſeneſcere oportet virum qui magiſtratus ampliſſimos geſſerit,exercitus rexerit,totúmque ſe reipub. quandiu decebat,obtulerit. Nam & prima vitæ tempora,& media patriæ, extrema nobis impertire debemus, vt ipſæ leges monent, quæ maiorem annis LX otio reddunt. Quando mihi licebit? quando per ætatem honeſtum erit imitari iſtud pulcherrimæ quietis exemplum? quando ſeceſſus mei non deſidiæ nomen ſed tranquillitatis accipient? Vale.

Argumentum.

Quum diſſiſſet apud centumuiros, vbi nullos habebat in dicendo ſocios eorum quos primò habuerat,conqueritur de fragilitate humana & mutabilitate fortunæ,exẽplóque ſui docet quàm varia,quàm lubrica ſit.

C PLIN. VALENTI SVO S. 24

FABIO VALENTIS

PRoximè quum apud centumuiros [in quadruplici iudicio] diſſiſſem, † ſubit recordatio egiſſe me iuuenem, æquè in quadruplici iudicio

† ſubiit

proceſſit animus, vt ſolet, longius: cœpi reputare quos in hoc iudicio, quos in illo ſocios laboris habuiſſem. Solus eram qui in vtroque dixiſſem: tantas conuerſiones aut fragilitas mortalitatis aut fortunæ mobilitas facit. Quidam ex iis qui tunc egerant, deceſſerunt. exulant, alij: huic ætas & valetudo ſilentium ſuaſit: hic ſponte beatiſſimo otio fruitur: alius exercitum regit: illum ciuilibus officiis principis amicitia exemit. Circa noſipſos quàm multa mutata ſunt? ſtudiis proceſſimus: ſtudiis periclitati ſumus: rurſúſque proceſſimus. Profuerunt nobis bonarum amicitiæ, bonorum *obfuerunt, iterúmque profunt. Si cõputes annos, exiguum tempus: ſi vices rerum, æuum putes. Quod poteſt eſſe documento, nihil deſperare, nulli rei fidere, cùm videamus tot varietates tam volubili orbe circumagi. Mihi autẽ familiare eſt, omnes cogitationes meas tecum communicare, iiſdémque te vel præceptis vel exemplis monere, quibus ipſe me moneo: quæ ratio huius epiſtolæ fuit. Vale.

* obſu.

Argumentum.

Reuocata lege tabellaria de ſuffragijs, prius factum laudauerat, quia repentinum: ſed ſcripſerat verendum ne procedente tempore vitia aliqua naſcerẽtur: quod quum euenisſet, impudentiam ſuffragatoris taxat. nam pro candidatis in tabula reperti ſunt ſuffragatores.

C. PL. MESSIO MAXIMO SVO S. 25

Scripſeram tibi verendum eſſe ne * ex tacitis ſuffragiis vitium aliquod exiſteret: factum

* extractis ſuffragiis

est. proximis comitiis, in quibusdam tabellis *multa ioculatia*, atque etiam fœda dictu: in vna verò pro candidatorum nominibus, suffragatorum nomina inuenta sunt. Excanduit senatus, *magnóque* clamore ei qui scripsisset iratum principem est comprecatus: ille tamen fefellit, & latuit, fortasse etiam inter indignantes fuit. Quid hunc putamus domi facere, qui in tanta re stam serio tempore, tam scurriliter* ludat? qui denique omnino in senatu dicax & vrbanus & bellus est? tantum licentiæ prauis ingeniis adiicit illa fiducia, *Quis enim sciet?* popolcit tabellas, stylum accepit, demisit caput, neminem verear, se contemnit. Inde ista ludibria, scæna & vulpito digna. Quò te vertas? quæ remedia conquiras? vbique vitia remediis fortiora: ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὅπου ἡμᾶς ἄλλῳ μελήσει. cui multum quotidie vigiliarum, multum laboris adiicit hæc nostra iners, sed tamen effœminata petulantia, vale. Ludi-

---

ARGVMENTVM.

Pollicetur se emendaturum libellos, quos Nepos rus in prouinciam, comites profectionis suæ petie, quinimmò nouos compositurum.

C. PLINIVS NEPOTI SVO S. 26

Etis vt libellos meos, quos studiosissimè comparasti, recognoscendos emendandósque cu. faciam. Quid enim suscipere libentius de, te præsertim exigente? Nam quum vir gra. imus, doctissimus, disertissimus, super hæc patissimus, maximæ prouinciæ præfuturus,

tanti putes scripta nostra circumferre tecum, quantopere mihi prouidendum est ne hæc pars sarcinarum, tanquam superuacua offendat? Admitat ergo primùm vt comites istos quàm commodissimos habeas: deinde vt reuersus inuenias quos istis addere velis. Neque enim mediocriter me ad noua opera tu lector *hortaris. Vale.

hortatus

ARGVMENTVM.

Falconi commendat Sentij Augurini poemata: inde sumpta occasione recitat quæ in laudem sui scripserit: non esse tamen mirandum si talia faciat, quum grauissimorum & eruditissimorum virorum contubernio vtatur.

C. PLIN. FALCONI SVOS. 27

TErtius dies est quòd audiui recitantem Sencium Augurinum cum summa mea voluptate, immò etiam admiratione (*poematia appellat) multa tenuiter, multa sublimiter, multa venustè, multa tenerè, multa dulciter, multa cum bile. Aliquot annis puto nihil generis eiusdem absolutius scriptum, nisi fortè me fallit aut amor eius, aut quòd me ipsum laudibus * euexit. Nam lemma sibi sumpsit quod ego interdum versibus ludo. Atque adeo iudicij mei te iudicem faciam, si mihi ex hoc ipso lemmate secundus versus occurrerit. nam cæteros teneo, & iam explicui.

poemata

vexit,

Canto carmina versibus minutis,
His olim quibus & meus Catullus,
Et Caluus, teteréque. Sed quid ad me

Vnus Plinius est mihi, priores
Mauult versiculos foro relicto,
Et quærit quod amet, putátque amari.
Ille Plinius, ille, quid Catones?
I nunc qui sapias, amare noli.*

quisquis amas,

Vides quàm acuta omnia, quàm apta, quàm expressa? Ad hunc gustum totum librum repromitto, quem tibi, vt primùm publicauerit, exhibebo. Interim ama iuuenem, & tẽporibus nostris gratulare pro ingẽnio tali, quod ille moribus adornat. Viuit cum Spurinna, viuit cum * Antonio: quorum alteri affinis, vtrique contubernalis est. Possis ex hoc facere coniecturam quàm sit emendatus adolescens, qui à grauissimis senibus sic amatur. Est enim illud verissimum,

Antonino Pio

-γιγνάσκεσθαι
Τοιοῦτός ὅστις οἷσπερ ἥδεται ξυνών. Vale.

Argumentum.

Nomine Herennij Seueri rogat Iulium Seuerum vt per aliquem summum artificem curaret imagines Cor. Nepotis, & Titi Cassij, quàm simillimas archetypo depingendas, quas Herennius in sua bibliotheca positurus erat.

C. PLIN. SEVERO SVO S. 28

HErennius Seuerus, vir doctissimus, magni æstimat in bibliotheca sua ponere imagines municipum tuorum, Cornelij Nepotis & Titi *Cassij: petítque si sunt istic, vt esse credibile est, exscribendas pingendásque delegem. Quam curam tibi potissimum iniungo: primùm, quia desideriis meis amicissimè obsequeris. deinde,

Catilj,

quia tibi ſtudiorum ſumma reuerentia, ſummus amor ſtudioſorum: poſtremò, quòd patriam tuam, omnéſque qui nomen eius auxerunt, vt patriam ipſam, veneraris & diligis. Pete autem vt pictorem quamdiligentiſsimum aſſumas. nam quum eſt arduum ſimilitudinem effingere ex vero, tum longè difficillima eſt imitationis imitatio. A qua rogo vt artificem quem elegeris, ne in melius quidem ſinas aberrare. Vale.

ARGVMENTVM.

Romanum, monet vt in curiam veniat quum proximè iudices cogentur. Nam Nepos prætor ceſſantibus multam indixerat, & cum venia abſolutus fuerat.

C. PLIN. ROMANO SVO S. 19

Etia tu, quum proximè res agentur, quoquo modo ad iudicandum veni. Nihil eſt quòd in dextram aurem fiducia mei dormias: non impunè ceſſatur. Ecce, Licinius Nepos, prætor, acer & fortis vir, mulctam dixit etiam ſenatori. Egit ille in ſenatu cauſam ſuam; egit autem ſic, vt deprecaretur. Remiſſa eſt mulcta: ſed timuit, ſed rogauit, ſed opus venia fuit. Dices, Non omnes prætores tam ſeueri. Falleris. nam vel inſtituere vel reducere eiuſmodi exemplum, non niſi ſeueri: inſtitutum reductúm ve exercere etiam leniſſimi poſſunt. Vale.

ARGVMENTVM.

Miram fontis sui naturam in agro Comenſi re-

fert.nam statis horis crescebat & decrescebat.causas ergo tanti miraculi nititur inuestigare. & post multas rationes iudicio Surræ plura scrutanda reinquit.

C. PLIN. LICINIO SVRRAE SVOS.

Tuli [tibi] ex patria mea pro munusculo quæstionem, altissima ista eruditione dignissimã. ons oritur in monte, per saxa decurrit, excipir cœnatiuncula manufacta: ibi paululum retus in Larium lacum decidit. Huius mira natura.ter in die *statis auctibus ac diminutionibus * statuis scit decrescítque. Cernitur id palàm, & cum nma voluptate deprehenditur. Iuxta recum- & vesceris: atque etiam ex ipso fonte (nam * frigi dissimus) potas: interim ille certis dinsisque momentis vel subtrahitur vel assur- Annulum, seu quid aliud ponis in sicco, alur sensim, ac nouissimè operitur: detegitur sus, paulatímque deteritur. si diutius obser- verumque iterum ac tertiò videas. Spiritús- liquis occultior os fontis & fauces modò la- modò includit, prout in latus * occurrit, aut sit expulsus? Quod in ampullis cæterisque eris eiusdem videmus accidere, quibus non is nec statim patẽs exitus [est] nam illa quoquanquam prona & vergentia, per quasobluctantis animæ moras crebris quasi finibus sistunt quod effundunt. An quæ Oceano ra, fonti quoque? quáque ille ratione aut imtur aut resorbetur, hac modicus hic humor os alternis supprimitur vel egeritur? An mina quæ in mare deferuntur, aduersantu-

frigidus

bus ventis, obuióque æstu retorquentur, ita est aliquid quod huius fontis excursum per memé- ta repercutiat? An latentibus venis certa mēsu- ra, quæ dum colligit quod exhauserat, minor ri- uus est & pigrior: quum collegit, agilior ma- iórque profertur? An nescio quod libramentum abditum & cæcum, quod quum exinanitum est, suscitat & elicit fontem: quum repletum, mora- tur & strangulat? Scrutare tu causas (potes enim) quæ tantum miraculum efficiunt. mihi abundè est, si satis expressi quod efficitur. Vale.

C. PLINII CAECILII SECVNDI EPISTOLARVM

Liber quintus.

Argumentum.

Pomponia, exhæredato filio Curiano, hæredes reliquerat Secundum & quosdam alios: filius post matris obitum voluerat secretò cum Secundo se componere: sed re infecta & ad iurisconsultos delata, est Curiani causa visa iniqua: is tamen postulauit ut cæteros cohæredes qui temporibus metuentes quærebant rem sine lite transigere. itaque accepta quarta hæreditatis parte destitit ille à iudicio. Huius facti Secundus autor postea à Curiano legatum capiens, non sine exultatione rem commemorat apud amicum Seuerum: quamquam non Seuero, sed Arrinio, alij Annio scriptæ epistolam codices indicant.

C. PLIN. SEVERO SVO S. I

LEGATVM mihi obuenit modicũ, sed ampliſſimo gratius. Cur ampliſſimo gratius? Pomponia Gratilla exhæredato filio Aſſudio Curiano, hæredẽ re liquerat me: dederat cohæredes Sertoriũ Seuerum, prætorium virum, aliósque equites Romanos ſplẽdidos. Curianus [filius] orabat vt ſibi donarem portionem meam, ſéque præiudicio iuuarem: eandem tacita conuentione ſalutem mihi pollicebatur. Reſpondebam, non conuenire moribus meis aliud palàm, nec eſſe aliud agere ſecretó. Præterea, *non eſſe ſatis honeſtum dare & locupleti & orbo in ſumma, non profuturum ei, ſi donaſſem: profuturum, ſi ceſſiſſem: eſſe autem me paratũ cedere, ſi iniquè exheredatum mihi liqueret. Ad hæc ille, *Rogo cognoſcas.* Cunctatus paulum, Faciam, inquam: neque enim video cur ipſe me minorem putem quàm tibi videor. Sed iam nunc mementó, non de futuram mihi conſtantiam, ſi ita fides duxerit ſecundum matrem tuam pronuntiandi. *Vt oles, ſit: oles enim quod aquiſſimum.* Adhibui in conſilium duos, quos tunc ciuitas noſtra ſpectatiſſimos habuit, Corellium & Frontinum. *His circundatus*, in cubiculo meo ſedi. Dixit Curianus quæ pro ſe putabat. Reſpondi paucis pro (neque enim aderat alius qui defunctæ partem tueretur) deinde receſſi, & *ex conſilij ſententia. Videtur (inquam) Curiane, mala tua iniuſtas habuiſſe cauſas iraſcendi tibi: *poſt hæc ille, cum cæteris, ſubſcripſit centumuirale iudicium, mecum non ſubſcripſit. Appetebat iu-

*hæc Poſt hæc ille ſubſ. centumuiraleiudiciũ me tamẽ nõ ſubſ.

dicij dies: cohæredes mei componere & transigere cupiebant: non diffidentia causæ, sed metu temporum. Verebantur, quod videbant multis accidisse, ne ex centumuirali iudicio capitis rei exirent. Et erant quidam in illis, quibus obnici & Gratillæ amicitia & Rustici posset: rogant me vt cum Curiano loquar. Conuenimus in ædem Concordiæ. ibi ego, Si mater (inquam) te ex parte quarta scripsisset hæredem, num queri posses? quid si hæredem quidam instituisset ex asse, sed legatis ita exhausisset, vt non amplius apud te quàm quarta remaneret? Igitur sufficere tibi debet, si exhæredatus à matre quartam partem ab hæredibus eius accipias, quam tamen ego augebo. Scis te non subscripsisse *mecum, & iam biennium transisse, omniáque me vsucepisse, sed vt te cohæredes mei tractabiliorem experiantur, vtque tibi nihil abstulerit reuerentia mei, offero pro meâ parte tantundem. Tuli fructum non conscientiæ modò, verumetiam famæ. ille ergo Curianus legatum mihi reliquit: & factum meum (nisi forte blandior mihi) antiquorum * notabili honore signauit. Hæc tibi scripsi, quia de omnibus quæ me vel delectant vel angunt, non aliter tecum quàm mecum loqui soleo: deinde quòd durum existimabam, te amantissimum mei fraudare voluptate quam ipse capiebam. Neque enim sum tam sapiens vt nihil mea interfit an iis quæ honestè feciſſe me credo, testificatio quædam & quasi præmium accedat. Vale.

me, & etiãb.

notabilium

ARGVMENTVM.

Flacco agit gratias pro turdorum corona, qui in-

ter aues graniſsimo fucrunt ſapore, autoribus Horatio & Martiale: ſéque par munus ex Laurentino remittere non poſſe teſtatur, quum ibi nihil præter tectum & arenas tum poſsideret, vt alibi refert.

C. PLIN. FLACCO SVO S.

CALPHVRNIO

ACcepi* pulcherrimos turdos, eum quibus parē calculum ponere, nec *vllis copiis ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempeſtatibus poſſum. Recipies ergo epiſtolas ſteriles, & ſimpliciter ingratas: ac ne illam quidem ſolertiam Diomedis in permutando munere imitantes. Sed quæ facilitas tua, hoc magis dabis veniam, quòd ſe non mereri fatentur. Vale.

* plurimos
* vrbis

ARGVMENTVM.

Dum legerentur Secundi epigrāmata apud Ariſtonem, præſentibus multis, quidam laudarunt, alij damnarunt, quòd vir tantus laſciua talia publicaret, quibus ab Ariſtone cognitis, ſcribit Secundus ſe honeſtas animi laxationes ſequi, præſertim in componendis verſiculis, nec id facere ſine multorum ac maximorum virorum exemplo, quos plurimos commemorat: deinde cur epigrammata recitet, prudenter explicat.

C. PLIN. ARISTONI SVO S.

CVm plurima officia tua mihi grata & iucūda ſunt, tum vel maximè quòd me celandum nō putaſti, fuiſſe apud te de verſiculis meis mul-

tum copioſúmque ſermonem, eúmque diuerſitate iudiciorum longius proceſſiſſe: extitiſſe etiam quoſdam qui ſcripta quidem ipſa non improbarent, me tamen amicè ſimplicitérque reprehenderent quòd hæc ſcriberem recitarémque. Quibus ego, vt augeam meam culpam, ita reſpondeo, Facio nonnunquam verſiculos, ſeueros* parum, facio comœdias, & audio & ſpecto mimos, & lyricos lego, & * ſatyricos intelligo: aliquando præterea rideo, iocor, ludo: vtque omnia innoxiæ remiſſionis genera breuiter amplectar, homo ſum. Nec verò moleſtè fero hanc eſſe de moribus meis exiſtimationem, vt qui neſciunt talia, doctiſſimos, grauiſſimos, ſanctiſſimos homines ſcriptitaſſe, me ſcribere mirentur, ab illis autem quibus notum eſt quos quantóſq; autores ſequar, facilè impetrari poſſe confido vt errare me, ſed cum illis ſinant, quorum non ſeria modò, verumetiam luſus exprimere, laudabile eſt. An ego verear (neminem viuentium, ne quam in ſpeciem adulationis incidam, nominabo) [ſed ego verear] ne me non ſatis deceat quod decuit M. Tullium, Caium Caluum, Aſinū Pollionem, Marcum Meſſalam, Quintum Hortenſiū, M. Brutum, L.* Sullam, Q.* Catulum, Quintum Scæuolam, Ser. Sulpitium, Varronem, Torquatū (immò Torquatos) C. Memmium, Lentulum, Gætulicum, Annæum Senecam, Luceiū, & proximè Virginium Rufum, &, ſi non ſufficiunt exempla priuata, diuum Iulium, diuum Auguſtū, diuum Neruam, T. Cæſarem? Neronem enim tranſeo, quanuis ſciam non corrumpi in deterius quæ aliquando etiam à malis, ſed honeſta manere quæ ſæpius à bonis fiunt. inter quos vel præ-

parum facio: nam & com. aud. Socraticos

Syllam, Cæſulium

eîpuè numerandus eſt P. Vergilius, Cornelius Nepos, & priùs Ennius, Acciúſque. Non quidem hi ſenatores, ſed ſanctitas morum non diſtat ordinibus. Recito tamen, quod illi an fecerint neſcio [etiam.] ſed illi iudicio ſuo poterant eſſe contenti: mihi modeſtior conſtantia eſt quàm vt ſatis abſolutum putem quod à me probetur. Itaque has recitandi cauſas ſequor. primùm quòd ipſe qui recitat, aliquanto * acrius ſcriptis ſuis auditorum reuerentia intendit: deinde quòd de quibus dubitat, quaſi ex conſilii ſententia ſtatuit. multa etiam à multis admonetur: &, ſi non admoneatur, quid quiſque ſentiat, perſpexit ex vultu, oculis, nutu, manuum motu, murmure, ſilentio, quæ ſatis apertis notis iudicium ab humanitate diſcernunt. atque adeo, ſi cui fortè eorum qui interfuerunt, curæ fuerit eadem illa legere, intelliget, me quædam aut commutaſſe, aut præteriſſe, fortaſſe etiam ex ſuo iudicio, quamuis ipſe nihil dixerit mihi. Atque hæc ita diſputo, quaſi populum in auditorium, non in cubiculum amicos aduocarim, quos plures habere, multis glorioſum, reprehenſioni nemini fuit. Vale.

Adiúſque

Intẽditacrius reuerentiam auditorũ ſcriptis ſuis:

Argumentum.

Tuſcilli Nominati & auaritiam fœdã & inconſtantiam notat, qui quum à Vicentinis pro aduocatione pecuniam accepiſſet, fidem fefellit.

C. PLINIVS VALERIANO SVO S. 4

REs praua, ſed initium non paruum. * Solers vir prætorius à ſenatu petiit vt ſibi inſtituere

Vir prætorius ſolers

maximè diligebat: prosecutus est quibus offen-
ior erat. Sed hoc vtcũque tolerabile grauius il-
ud, quòd pulcherrimum opus imperfectum
eliquit. Quanuis enim agendis causis distrin-
eretur, scrib bat tamen exitus occisorum aut
elegatorum à Nerone: & iam tres libros ab-
oluerat subtiles, & diligentes, & Latinos atque
nter sermonem historiámque medios. Ac tanto
agis reliquos perficere cupiebat, quanto fre-
uentius hi le&itabantur. Mihi autem videtur
erba semper & immatura mors eorum qui im-
ortale aliquid parant. Nam qui voluptatibus
editi, quasi in diem viuunt, viuendi causas quo-
idie finiunt: qui verò posteros cogitant, & me-
oriam sui operibus extendunt, his nulla mors
on repentina est, vt quæ semper inchoatum ali-
uid abrumpat. Caius quidem Fannius quod
ecidit, multò antè præsensit. Visus est sibi per
octurnam quietem iacere in le&ulo suo com-
osi:us in habitum studentis, habere ante se scri-
ium (ita solebat) mox imaginatus est veniſſe
eronem: in toro sedisse, prompsisse primum li-
rum quem de sceleribus eius ediderat, * eúmq; ad extremum* reuoluisse: idem in secundo ac ter-
io feciſſe, tunc abiisse. Expauit & sic interpreta-
us est, tanqvam idem sibi futurus esset scribendi
nis, qui fuisset illi legendi: & fuit idem. Quod
ne recordantem miseratio subit quantum vigi-
iarum, quantum laboris exhauserit frustrà. Oc-
urrant animo mea mortalitas, mea scripta. nec
ubito te quoque eadem cogitatione terreri pro
stis quæ inter manus habes. Proinde dum sup-
etit vita, enitamur vt mors quàm pauciſsima
uæ abolere possit, inueniat. Vale.

* reúmque ad exit mũ reuoluisset, & idem in secundo ac tertio feciſſet, euoluisſe:

natura posſit effingere. Lata & diffusa planities montibus cingitur: montes summa sui parte pro cera nemora & antiqua habent. Frequens ibi & varia venatio: inde cæduæ syluæ cum ipso monte descendunt: has inter pingues terreníque coles (neque enim facilè vsquam saxum, etiam si quæratur, occurrit) planissimis campis fertilitate non cedunt, opimámque messem serius tantùm, sed non minus percoquunt. Sub his per latus omne vineæ porriguntur, vnámque faciem longè latéque contexunt: quarum à fine imóque, quasi margine arbusta nascuntur: prata inde, cãpíque. Cãpi, quos nonnisi ingentes boues & fortissima aratra perfringunt, tantis glebis tenacissimum solum quũ primùm prosecatur, assurgit, vt nouo demum sulco perdometur. prata florida & *gemmea, trifolium, aliáfque herbas, teneras semper & molles, & quasi nouas alunt. cuncta enim perennibus riuis nutriuntur.* Sed vbi aquæ plurimum, palus nulla: quia deuexa terra quicquid liquoris accepit, nec absorbuit, effundit in Tiberim. Medios ille agros secat: nauium patiens, omnésque fruges deuehit in vrbem, hyeme duntaxat & vere: æstate summittitur, immensíque fluminis nomen arenti alueo deserit, autumno resumit. Magnam capies voluptatem, si hunc regionis situm ex monte prospexeris. Neque enim terras tibi, sed formam aliquam ad eximiam pulchritudinem pictam videberis cernere. ea varietate, ea descriptione quocunque inciderint oculi, reficiuntur. Villa in colle no sita prospicit quasi ex summo, ita leuiter & insim cliuo fallente consurgit, vt quum ascendere te non putes, sentias ascendisse. A tergo A-

gramen,

Ibi aquæ p.

eximiámq. pi

penninum, sed longius habet. Accipit ab hoc auras quamlibet sereno & placido die, non tamen acres & immodicas, sed spatio ipso lassas & infractas. magna sui parte meridiem spectat, æstiuumque solem ab hora sexta, hybernum aliquanto maturius, quasi inuitat in porticum latam & pro modo longam. Multa in hac membra, atriũ etiam ex more veterum. ante porticum xystus
confissus *concisus in plurimas species, distinctúsque buxo, demissus inde pronúsque puluinus, cui bestiarum effigies inuicem aduersas buxus inscripsit. Acanthus in plano mollis, & penè dixerim liquidus. ambit hunc ambulatio pressis variéque tõsis viridibus inclusa: ab his gestatio in modum circi, quæ buxum multiformem humiléque & retonsas manu arbusculas circumit. omnia maceria muniuntur: hanc gradata buxus
operit *aperit & subtrahit: Pratum inde non minus natura quàm superiora illa, arte visendũ: campi deinde, porro multáque alia prata & arbusta. A capite porticus triclinium excurrit, valuis xystum desinentem, & protinus pratum multúmque ruris videt fenestris. Hac latus xysti & quod prosilit villæ,
zeta ac adiacentis hipprodromi nemus comásque prospectat. Contra mediam ferè porticum *diæta paulum recedit, cingit areolam, quæ quatuor
exundant. al. exudant, platanis inumbratur. Inter has marmoreo labro aqua *exundat, circumiectásque platanos, & subiecta platanis gramina *leni aspergine fouet. Est
lenta quod clamoris sonum excludit: in hac diæta dormitorium cubiculũ *, quod diẽ, clamorem sonúmque excludit: iunctáque ei quotidiana amicorúmque cœnatio. Areolam illam porticus alia, eadémque omnia quæ porticus aspicit. Est & aliud cubiculum à proxima plata-

no, viride & vmbrosum, marmore * exculptum podio tenus: nec cedit gratiæ marmoris, ramos, insidentésque ramis aues imitata * pictura, cui subest fonticulus: in hoc fonte crater, circà fipunculi plures miscet iucundissimum murmur. In cornu porticus amplissimum cubiculum à triclinio occurrit: aliis fenestris xystum, aliis despicit pratũ. Sed antè * p. scina, quæ fenestris seruit ac subiacet, strepitu visúque iucunda. nam ex edito desiliens aqua, suscepta marmore albescit. Idem cubiculum hyeme tepidissimũ, quia plurimo sole perfunditur. Cohæret hypocaustõ, &, si dies nubilus, immisso vapore, solis vicem supplet. Inde apodyterium balinei laxum & hilare excipit cella frigidaria, in qua baptisterium amplum atque opacum. Si natare latius aut tepidius velis, in aream piscina est, in proximo puteus, ex quo possis rursus astringi si pœniteat tẽporis. Frigidariæ cellæ connectitur media, cui sol benignissimè præsto est, * caldariæ magis: prominet enim in hac tres * descensiones: duæ in sole, tertia à sole longius, à luce non longius. Apodyterio * superpositum est sphæristerium quod plura genera exercitationis, pluréssque circulos capit. Nec procul à balineo scalæ, quæ in cryptoporticum ferunt, priùs ad diætas tres. harum alia areolæ illi, in qua platani quatuor, alia prato, alia vineis immanet [diuersis,] diuersásque cæli partes, ac prospectus habet. in summa cryptoporticu cubiculum, ex ipsa cryptoporticu excisum, quod hippodromum, vineas, montes intuetur. Iungitur cubiculum obuium soli maximè hyberno. hinc oritur * diæta, quæ villæ hippodromum adnectit. hæc facies, hic visus

excaltum

pictura. Hic iuxta.

piscinam iucundam.

abstergi

caldaria

descensiones:

suppositum

æta

à fronte, à latere [æstiuo] cryptoporticus in edito posita, quæ non aspicere vineas, sed tangere videtur. In media triclinium saluberrimum afflatum ex Apenninis vallibus recipit : pòst latissimis fenestris vineas, valuis æquè vineas, sed per cryptoporticum quasi admittit. à latere triclinii, quod fenestris caret, scæuæ conuiuio vtilia secretiore ambitu suggerunt. In fine cubiculum, cui adiu non minus iucundum prospectum cryptoporticus ipsa quàm vineæ præbent. Subest cryptoporticus subterraneæ similis, æstate incluso frigore riget : contentáque aere suo nec desiderat auras nec admittit post vtrãque cryptoporticum, vnde triclinium desinit, incipit porticus : ante medium diem, hyberna. Inclinato die, æstiua. hac adeuntur diatæ duæ, quarum in altera cubicula quatuor, altera tria, vt circuit sol, aut sole vtuntur aut vmbra. Hanc dispositionem amœnitatémque tectorum longè [latéque] præcedit hippodromus, medius patescit, statímque intrantiũ oculis totus offertur, platanis circuitur. illæ hedera vestiuntur, vtque summæ suis, ita imæ alienis frondibus virent. Hedera truncum & ramos pererrat, vicinásque platanos transitu suo copulat, has buxus interiacet. Exteriores buxos circumuenit laurus, vmbræque platanorum suã cõfert. Rectus hic hippodromi limes, in extrema parte hemicyclo frangitur, mutátque faciem : cupressis ambitur & tegitur, densiore vmbra opacior nigriórque : interioribus circulis (sunt enim plures) pluriſsimum diem recipit. Inde etiam rosas effert, vmbrarúmque frigus non ingrato sole distinguit. Finito vario illo multiplicíque curuamine, recto limiti redditur, nec huic vni. Nam

viæ plures intercedentibus buxis, diuiduntur. alibi pratulum, alibi ipſa buxus interuenit in formas mille deſcripta, literis interdum quæ modò nomen domini dicunt, modò artificis: alternis *metulæ ſurgunt, alternis inſerta ſunt poma: & in opere vrbaniſſimo ſubita velut illäti ruris imitatio medium in ſpatium breuioribus vtrinq; platanis adornatur. Poſt has, acanthus hinc inde lubricus & flexuoſus, deinde plures figuræ, pluráque nomina. in capite ſtibadium candido marmore, vite protegitur: vitem quatuor columellæ Cariſtiæ ſubeunt. E ſtibadio aqua velut expreſſa cubantium pondere ſipunculis effluit, cauato lapide ſuſcipitur, gracili marmore continetur, atque ita occultè temperatur vt impleat, nec redundet. Guſtatorium grauiórquè cœnatio margini imponitur, leuior nauicularum & auium figuris innatans circuit, contrà fons egerit aquã & recipit: nam expulſa in altum in ſe cadit, innóſq; hiatibus & abſorbetur & tollitur è regione ſtibadii aduerſum cubiculũ tantũ ſtibadio reddit ornatus quantum accipit ab illo. à marmore ſplẽdet, valuis in viridia prominet [& *texit:] Deinc alia viridia ſuperioribus inferioribúſq; feneſtris ſuſpicit deſpicítq; Mox* diætula refugit quaſi in cubiculum idẽ atque aliud. *Lectus hîc & vndiq; feneſtræ, & tamen lumen obſcurũ vmbra premente. nam lætiſſima vitis per omne tectum in culmen nititur & aſcendit. Non ſecus ibi quàm in nemore iaceas: imbrem tantùm tanquã in nemore non ſentias. Hîc quoque fons naſcitur, ſimúlque ſubducitur. Sunt locis pluribus diſpoſita ſedilia è marmore, quæ ambulatione feſſos vt cubiculum ipſum iuuant. Fonticuli ſedilibus

vlticulæ

exit:

zetecula

Lectulus

adiacent, per totum hippodromum inductis fistulis strepunt riui, & quà manus duxit sequuntur. His nunc illa viridia, nunc hæc, interdum simul omnia *iuuantur. Vitassem iamdudum ne viderer argutior, nisi proposuissem omnes angulos tecum epistola circumire. Neque enim verebar ne laboriosum esset legenti tibi, quod * visenti non fuisset, præsertim, quum interquiescere si liberet, depositáque epistola, quasi residere sæpius posses. Præterea, indulsi amori meo: amo enim quæ maxima ex parte ipse inchoaui, aut inchoata percolui. In summa (cur enim non apériam tibi vel iudicium meum vel errorem?) primum ego officium scriptoris existimo, vt titulũ suum legat, atque identidem interroget se quid cœperit, scribere, sciátque, si materiæ immoratur, non esse longum: longissimum, si aliquid accersit atque attrahit. Vides quot versibus Homerus, quot Virgilius arma, hic AEneæ, Achillis ille, describat; breuis tamen vterque est, quia facit quod instituit. Vides vt Aratus minutissima etiam sidera consectetur & colligat, modum tamen seruat. Non enim excursus hic eius, sed opus ipsum est. Similiter nos, vt parua magnis [conferamus,] quum totam villam oculis tuis subiicere conamur, si nihil inductum & quasi deuium, loquimur, non epistola quæ describit, sed villa quæ describitur magna est. Verùm illuc vnde cœpi, ne secundum legem meam iure reprehendar, si longior fuero in hoc quod excessi. Habes causas cur ego Tuscos meos Tusculanis, Tybuttinis, Prænestinisque meis proponam. Nam super illa quæ retuli, altius ibi otium & pinguius eóque securius, nulla necessitas togæ, nemo accersitor,

*iuuantur. al. iuuantur.

* visenti al. præsenti

cerſitor ex proximo placida omnia & quieſcentia: quod ipſum ſalubritate regionis, vt purius cœlum, vt aer liquidior accidit: ibi animo, ibi corpore maximè valeo. Nam ſtudiis animum, venatu corpus exerceo. Mei quoque nuſquam ſalubrius degunt, vſque adhuc certè neminem ex iis quos eduxeram mecum (venia ſit dicto) ibi amiſi. Dij modò in poſterum hoc mihi gaudium, hanc gloriam loco ſeruent.

Argumentum.

Pompeius Saturninus Secundum hæredem reliquerat ex dodrante, nemp. Comenſium ex quadrante: & quia tuno ſecundum leges reſpub. non poterat inſtitui hæres, ſcribit Secundus, tamen velle vt voluntas Saturnini rata ſit, nec infringatur.

C. PLIN. CALVISIO SVO S. 7

NEc hæredem inſtitui nec præcipere poſſe rempubl. conſtat: Saturninus autem qui nos reliquit hæredes, quadrantem reipubl. noſtræ deinde* pro quadrante præceptionem quadringentorum millium dedit. Hoc, ſi ius accipias, irritum: ſi defuncti voluntatem, ratum & firmum eſt. Mihi autem defuncti voluntas (vereor quam in partem iuriſconſulti quod ſum dicturus accipiant) antiquior iure eſt, vtique in eo quod ad communem patriam voluit peruenire, an cui de meo ſeſtertiũm* vndecies contuli, huic quadringentorum millium paulo amplius tertiam partem ex aduentitio denegem. Scio te quoque à iudicio meo non abhorrere, cùm eandem rem

quadrãtem præc.

ſeſtercies

vt ciuis optimus diligas. Velim ergo quũ proximè decuriones cõtrahẽtur, quid ſit iuris indices, parcè tamẽ &modeſtè, deinde ſubiũgas nos quadringinta millia offerre, ſicut præceperit Saturninus. Illius hoc munus, illius liberalitas, noſtrum tantùm obſequium vocetur. Hæc ego ſcribere publicè ſuperſedi. primùm, quòd memineram pro neceſſitudiñe amicitiæ noſtræ, pro facultate prudentiæ tuæ, & debere te & poſſe* perinde meis ac tuis partibus fungi: deinde quia verebar ne modum quem tibi in ſermone cuſtodire facile eſt, tenuiſſe in epiſtola non viderer. Nam ſermonem vultus, geſtus, vox ipſa moderatur: epiſtola omnibus commendationibus deſtituta malignitati interpretantium exponitur. Vale.

ferè

Argumentum.

Capitoni vt hiſtoriam ſcriberet ſuadenti, reſcribit idem cupere: & cauſas quibus ad hoc incitaretur, quibuſque retardaretur enumerat: vbi pleraque multa quid hiſtoria ab oratione differat breuiter tractat, cognitu quidem non inutilia.

TACITO

C. PLIN. *CAPITONI SVO S.

SVades vt hiſtoriam ſcribam, & ſuades non ſolus: multi hoc me ſæpe monuerunt & ego volo, non quia commode facturum eſſe confido (id enim temerè credas, niſi expertus) ſed quia mihi pulchrum in primis videtur, non* pati occidere quibus æternitas debeatur, aliorúmque famam cum ſua extendere. Me autem nihil æquè ac diuturnitatis amor & cupido ſolicitat.res

poſteris tra dere,

homine digniſſima, præſertim qui nullius ſibi conſcius culpæ, poſteritatis memoriam non reformidet. Itaque diebus ac noctibus cogito *ſi qua me quoque poßim Tollere humo.* Id enim voto meo ſufficit: illud ſupra votum, *victórque virum volitare per ora.* Quanquam ô. Sed hoc ſatis eſt, quod propè ſola hiſtoria polliceri videtur. orationi enim & carmini eſt parua gratia, niſi eloquentia ſit ſumma: hiſtoria quoquo modo ſcripta delectat. Sunt enim homines natura curioſi, & quamlibet nuda rerum cognitione capiuntur, vt qui ſermunculis etiam fabellíſque ducantur: me verò ad hoc ſtudium impellit domeſticum quoque exemplum. Auunculus meus, idémq; per adoptionem pater, hiſtorias, & quidem religioßiſſimè, ſcripſit. Inuenio autem apud ſapientes, honeſtiſſimum eſſe maiorum veſtigia ſequi, ſi modò recto itinere præceſſerint. Cur ergo cunctor? Egi magnas & graues cauſas. has (etiamſi mihi tenuis ex eis ſpes) deſtino retractare, ne tantus ille labor meus, niſi hoc quod reliquum eſt ſtudij addidero, mecum pariter intercidat. nam ſi rationem poſteritatis habeas, quicquid nõ eſt peractum, pro non inchoato* eſt Dices, Potes ſimul & reſcribere actiones, & componere hiſtoriam. Vtinam: ſed vtrumque tam magnum eſt, vt abundè ſit alterum efficere. Vndeuicesimo ætatis anno dicere in foro cœpi, & nunc demum quid præſtare debeat orator, adhuc tamen per caliginem video. Quid ſi huic oneri nouum acceſſerit? habet quidem oratio & hiſtoria multa communia, * ſed plura diuerſa in his ipſis quæ communia videtur. Narrat ſanè ille, narrat hæc, ſed aliter: huic pleraq; humilia &

duces

sordida,& ex medio petita: illi omnia recondita, splendida, excelsa conueniunt. hanc sæpius ossa,musculi,nerui: illam tori quidam & quasi iubæ decent. hæc vel maximè vi, amaritudine, instantia:illa tractu & suauitate,atque etiam dulcedine placet.postremò alia verba, alius sonus, alia constructio. Nam plurimum refert, vt Thucydides ait, *κτῆμα* sit an *ἀγώνισμα*: quorum alterum oratio,alterum historia est. His ex causis non adducor vt duo dissimilia, & hoc ipso diuersa quòd maxima, confundam misceámque, ne tanta quasi colluuione turbatus ibi faciam quod hîc debeo. Ideóque interim veniam, ne à forensibus verbis recedam, & duocandi peto. Tu tamen iam nunc cogita quæ potissimum tempora aggrediamur. vetera & scripta aliis, parata inquisitio, sed onerosa collatio, intacta & noua, graues offensæ, leuis gratia. Nam* præterii quòd in tantis vitiis hominum plura culpanda sunt quàm laudanda: tum si laudaueris, parcus: si culpaueris, nimius fuisse dicaris: quanuis illud plenissimè, hoc restrictissimè feceris. Sed hæc non me retardant: est enim mihi pro fide satis animi. Illud peto* præstruas ad quod hortaris, eligásque materiam, nec mihi *iam scribere parato alia rursus cunctationis & moræ iusta ratio nascatur. Vale.

propterea quod

sæternas

iam

Argumentum.

Dolet Iulium Valentem grauiter iacere, sed molestius fert quòd Auitus decesserit.

C. PLIN. SATVRNINO SVO S. 9

VAriè me affecerunt literæ tuæ : nam partim læta, partim triſtia continebant. Læta, quòd te in vrbe teneri nuntiabant. *Nollem*, inquis : ſed ego volo, propterea quòd recitaturum ſtatim vt ego veniſſem, pollicebantur. Ago gratias quòd expector: triſte illud, quòd Iulius Valens grauiter iacet: quanquam ne hoc quidem triſte, ſi illius vtilitatibus æſtimetur, cuius intereſt quammaturiſſimè inexplicabili morbo liberari. Illud planè nō triſte ſolum, verumetiam luctuoſum, quòd Iulius Auitus deceſſit, dum ex quæſtura redit. Deceſſit autem in naui, procul à fratre amantiſſimo, procul à matre, à ſororibus. Nihil iſta ad mortuum pertinent: ſed pertinuerunt quum moreretur pertinent ad hos qui ſuperſunt. * Iam quidem in flore primo tantæ indolis iuuenis extinctus eſt, *ſumma conſequuturus, ſi virtutes eius maturuiſſent. quo ille ſtudiorum amore flagrabat? quantum legit? quantum etiam ſcripſit? quæ nunc omnia cum ipſo ſine fructu poſteritatis abierunt. Sed quid ego indulgeo dolori? cui ſi frenos remittas, nulla materia non maxima eſt. Finem epiſtolæ faciam, vt facere poſſim etiam lacrymis quas epiſtola expreſſit. Vale.

Iam quoq.

maxima cō-
ſequuturus:
amabam vir
tutes eius
maturitatē-
que.

ARGVMENTVM.

Iambos Antonini tantum admiratur, vt ſibi imitabiles neget: & hortatur ad ſimiles identidem emittendos.

C. PLIN. ANTONINO SVO S. 10

CVm versus tuos æmulor, tum maximè quàm sint boni experior. Vt enim pictores pulchram absolutámque faciem rarò, nisi in peius, effingunt: ita ego ab hoc archetypo *labor & decido. quo magis hortor vt quamplurima proferas, quæ imitari omnes concupiscant, nemo aut pauciſſimi possint. Vale.

*labore, al. labore.

Argumentum.

Secundus hendecasyllabo pollicitus fuerat amicis Tranquillum emissurum quædam: quæ quum diutius ille contineret, & amici in dies promissa repeterent, eundem monet vt publicet: sin minus, comminatur in illum versus conuitiosos.

C. PLIN. TRANQVILLO SVO S. 11

LIbera tandem hendecasyllaborum meorum fidem, qui scripta tua communibus amicis spoponderunt: appellantur quotidie & flagitantur, ac iam periculum est ne cogantur ad exhibendum formulam accipere. Sum & ipse in e-

*nramẽ ô ſi

dendo hæsitator, *tu mora tamen meam quoque cunctationem tarditatémque vicisti. Proinde aut rumpe iam moras, aut caue ne eosdem illos libellos quos tibi hendecasyllabi nostri blanditiis elicere non possunt, *conuitio scazontes extorqueant. Perfectum opus absolutúmque est, nec iam splendescit lima, sed atteritur. Patere me videre titulum tuum, patere audire, describi,

*conuitiis

legi, venire volumina Tranquilli mei. AEquũ est nos in amore tam mutuo eandem percipere ex te voluptatem, qua tu perfrueris ex nobis. Vale.

Argumentum.

Quia Fabatus Prosocer porticum extruxerat, & in ornatum portarum pecuniam promiserat, ideo Secundus munificentiam illius commendat incitátque.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S. 32

ACcepi litteras tuas, ex quibus cognoui speciosissimam te porticum sub tuo filiique tui nomine dedicasse, sequenti die in portarum ornatum pecuniam promisisse, vt initium nouæ liberalitatis esset consummatio prioris. Gaudeo primùm tua gloria, cuius ad me pars aliqua pro necessitudine nostra redundat: deinde quòd memoriam soceri mei pulcherrimis operibus video proferri: postremò quòd patria nostra floreſcit, quam mihi à quocunque excoli iucundum, à te vero lætissimum est. Quod superest, deos precor vt animum istum tibi, animo isti tempus quàm longissimum, tribuant. Nam liquet mihi futurum vt peracto quod proximè promisisti, inchoes aliud. Nescit enim semel incitata liberalitas stare, cuius pulchritudinem vsus ipse commendat. Vale.

Recepi

sequenti

maximè

Argumentum.

Orationem quam apud municipes suos habuerat paucis amicis recitatam, iudicio Scauri subdit.

C. PLIN. SCAVRO SVO S. 15

REcitaturus oratiunculam quam publicare cogito, aduocaui aliquos, vt vererer: paucos, vt verum audirem. Nam mihi duplex ratio recitandi: vna, solicitudine *incendar: altera, vt admonear, siquid fortè me, *vt meum fallit. tuli quod petebam: inueni qui mihi copiam consilii sui facerent. Ipse præterea quædam emendanda annotaui. Emendaui librum quem misi tibi. Materiam ex titulo cognosces, cætera liber explicabit: quem iam nunc oportet* ibi consuescere, vt sine præfatione intelligatur. Tu velim quid de vniuerso, quid de partibus sentias, scribas mihi. Ero enim vel cautior in continendo, vel constantior in edendo, si huc vel illuc autoritas tua accesserit. Vale.

accendar
vt mecum
ista e

Argumentum.

Notum argumentum præcedente iam epistola ad Valerianum, qua illum incitauerat audire quid futurum esset de accusatione Tuscilli Nominati: quo aduocato vsi fuerant Vicentini contra Solertem.

C. PLIN. VALERIANO SVO S.

ET tu rogas, & ego promisi, si rogasses, scripturum me tibi quem habuisset euentum postulatio Nepotis circa Tuscillum Nominatum. Inductus est Nominatus, egit ipse pro se nullo accusante. Etenim Legati Vicentinorum non modò

non presserunt eum, verumtiam subleuauerunt. Summa defensionis, non fidem sibi in aduocatione sed constantiam defuisse: descendisse vt acturum, atque etiam in curia visum: deinde sermonibus amicorum perterritum recessisse. monitum enim ne desiderio senatoris non iam quasi de nūdinis, sed quasi de gratia, fama, dignitate certantis tam pertinaciter, præsertim in senatu repugnaret: alioqui maiorem inuidiam quàm proximè* passurus. Erat sanè verum: tamē à paucis acclamatum est. Inde subiunxit preces multúmque lacrymarum. quinetiam tota actione homo in dicendo exercitatus operam dedit vt deprecari magis (id enim & fauorabilius & tutius) quàm defendi videretur. Absolutus est sententia designati consulis Afranii Dextri, cuius hæc summa: Melius quidem Nominatum fuisse facturum, si causam Vicentinorum eodem animo quo susceperat pertulisset: quia tamen in hoc genus culpæ non fraude incidisset, nihílque dignum animaduersione admisisse conuinceretur, liberandum ita* vt Vicentinis quod acceperat, redderet. Assensserunt omnes, præter* Flauium Aprum. Is interdicendum ei aduocationibus in quinquēnium censuit: & quanuis neminem autoritate traxisset, constanter in sententia mansit: quinetiam Dextrum, qui* primus diuersum censuerat, perlata lege de senatu habendo, iurare coegit è republ. esse quod censuisset: cui, quanquam legitimæ postulationi, à quibusdam reclamatum est: * exprobrare enim censenti ambitionem videbatur. Sed priusquam sententiæ dicerentur, Nigrinus tribunus plebis recitauit libellum disertum & grauem, quo questus est venire aduocationes, ve-

passurus erat. Sanè prius tamē à paucis acclamatum exeunti.

si V. L. Acrem

primum

ne exprobrare ei sententiā dicerentur.

nire etiam præuaricationes: in lites coiri: & gloriæ loco poni ex spoliis ciuium magnos & statos redditus. Recitauit capita legum, admonuit senatusconsultorũ: in fine dixit petendũ ab optimo principe, vt quia leges, quia senatusconsulta cõtemnerẽtur, ipse tantis vitiis mederetur. Pauci dies, & liber principis seuerus, & tamen moderatus. leges ipsum, est in publicis actis. Quàm me iuuat quòd in causis agendis non modò pactione, dono, munere, verumetiam xeniis semper abstinui. Oportet quidem quæ sunt inhonesta non quasi illicita, sed quasi * pudenda vitare: iucundum tamen si prohiberi publicè videas quod nũquam tibi ipse permiseris. Erit fortasse, immò non dubiè, huius propositi mei & minor laus, & obscurior fama, quum omnes ex necessitate facient quod ego sponte faciebam. Interim fruor voluptate, quũ alii diuinum me, alii meis rapinis, meæ auaritiæ occursum per ludum * ac iocum dictitant. Vale.

subenda al prohibẽda

acceptum

Argumentum.

Latatur curam viæ Æmiliæ demandatam Cornuto Tertullo, amicissimo & optimo viro: cum qui præfecturam ærarij, deinde consulatum gesserat: nec minus exultat temporum felicitate, qua boni dignitates consequantur: demum enarrat quibuscum fuisset in municipio suo, quum intellexit hanc nouam dignitatem Tertullo traditam.

C. PLINIVS PONTIO SVO S.

SEcesseram in municipium, quum mihi nuntiatum est, Cornutum Tertullum accepisse

Æmiliæ viæ curam. Exprimere non possum quanto sim gaudio affectus & ipsius & meo nomine ipsius, quòd sit licet, sicut est, ab omni ambitione lõgè remotus: debet tamen ei iucundus esse honor vltrò datus: meo, quòd aliquanto magis me delectat mandatum mihi officium postquam par Cornuto datum video. neque enim augeri dignitate quàm æquari bonis, gratius. Cornuto autem quid melius? quid sanctius? quid in omni genere laudis ad exemplar antiquitatis expressius? quod mihi cognitum est non fama, qua alioqui optima & meritissima fruitur, sed longis magnísque experimentis vnà diligimus, vnà dilexímus omnes ferè quos ætas nostra in vtroque sexu æmulandos tulit; quæ societas amicitiarum arctissima nos familiaritate coniunxit. Accessit vinculum necessitudinis publicæ. Idem enim mihi, vt sis collega, quasi voto petitus, in præfectura ærarii fuit: fuit & in consulatu. tũ ego qui vir & quantus esset, altissimè inspexi, quum sequerer vt magistrum, vt parentẽ verererer: quod non tam ætatis maturitate quàm vitæ merebatur. His ex causis, vt illi, sic mihi gratulor, nec priuatim magis quàm publicè, quòd tandem homines non ad pericula, vt prius, verùm ad honores virtute perueniunt. In infinitum epistolam extendam, si gaudio meo indulgeam.* Præuertor ad ea quæ me agentem hîc nuntius deprehendit. Eram cum proſocero meo, eram cum *amita vxoris, eram cum amicis diu desideratis, circumibam agellos, audiebam multum rusticarum querelarum: rationes legebam inuitus & cursim (aliis enim chartis, aliis sum literis initiatus) cœperam etiam itineri me præparare

Præuertam

amica

nam includor anguſtiis commeatus, eóque ipſo quòd delegatum Cornuto audio officium, mei admoneor. Cupio te quoque ſub idem tempus
vobis Campania*tua remittat, ne quis, quùm in vrbem rediero, contubernio noſtro dies pereat. Vale.

ARGVMENTVM.

E duabus quas habebat Fundanus filias, minor obierat, puella ſupra ætatem omni virtute prædita: quare monet amicum Marcellinum vt ſiquas ad Fundanum literas conſolatorias ſcribet, potius mitiget eum quàm caſtiget, cùm impatienter nouum vulnus ferat.

C. PLIN. MARCELLINO SVO S. 16

TRiſtiſſimus hæc tibi ſcribo. Fundani noſtri filia minor eſt defuncta: qua puella nihil vnquam feſtiuius, amabilius, nec modò lógiore vita, ſed propè immortalitate dignus vidi. Nondum annos quatuordecim*impleuerat, & iam illi*anilis prudentia, matronalis grauitas erat & tamen ſuauitas puellaris cum virginali verecundia. Vt illa patris ceruicibus inhærebat? vt nos amicos paternos & amanter & *modeſtè complectebatur? vt nutrices, vt pædagogos, vt præceptores, pro ſuo quemq; officio diligebat? quã ſtudioſè, quàm intelligenter lectitabat? vt parcè cuſtoditéque ludebat? qua illa temperantia, qua patientia, qua etiam conſtantia nouiſſimam valetudinem tulit? medicis obſequebatur, ſororem, patrem adhortabatur, ipſámque ſe deſtituram corporis ſui viribus, vigore animi ſuſtinebat: du-

expleuerat
ſenilis
honeſtè

rauit hic illi vſque ad extremum, nec aut ſpatio valetudinis, aut metu mortis infractus eſt, quò plures grauioréſque nobis cauſas relinqueret & deſiderii & doloris. O triſte planè acerbúmque funus: ô morte ipſa mortis tempus indignius. Iam deſtinata erat egregio iuueni, iam electus nuptiarum dies, iam nos aduocati. Quod gaudium quo mœrore mutatum eſt? Non poſſum exprimere verbis quantum animo vulnus acceperim quum audiui, Fundanum ipſum (vt multa luctuoſa dolor inuenit) præcipientem, quod in veſtes, margaritas, gemmas fuerat erogaturus, hoc in thura & vnguenta & odores impenderetur. Eſt quidem ille eruditus & ſapiens, vt qui ſe ab ineunte ætate altioribus ſtudiis * artibúſque dediderit: ſed nunc * omnia quæ audiit ſæpéque dixit, aſpernatur: expulſisque * virtutibus aliis, pietatis eſt totus. Ignoſces, laudabis etiam, ſi cogitaueris quid amiſerit. Amiſit enim filiam quæ nō minus, *mores eius quàm os vultúmque referebat, totúmque patrem mira ſimilitudine exſcripſerat. Proinde ſi quas ad * eum de dolore tam iuſto literas mittes, memento adhibere ſolatium, non quaſi * caſtigatorium & nimis forte, ſed molle & humanum. Quod vt facilius admittat, multum *faciet medii temporis ſpatium. Vt enim crudum adhuc vulnus medentium manus reformidat, deinde patitur, atque vltrò requirit: ſic recens animi dolor conſolationes reiicit ac refugit, mox deſiderat, & *clementer admotis acquieſcit. Vale.

altiúſque omnia quærit, ſæpeque didicit aſpernatur.

virtutibus, totū ſe permiſit doloris & talis eſt pietas, cui ignoſcas: laudabis.

formamoris

eundem caſtigaturū.

fauces

vehementes

ARGVMENTVM.

Calphurnij Piſonis opus de amoribus in audito-

rio frequenti recitatum, non vulgari laude commendat apud Vestricium Spurinnam, vtraque lingua eruditum. deinde fratru Calphurnij pietatem probat, optátque tempora sua illustrari ingeniorum claritudine.

C. PLIN. SPVRINNAE SVO S. 17

SCio quantopere bonis artibus faueas, quantum gaudij capias, si nobiles iuuenes dignum aliquid maioribus suis faciant: quo festinantius nuntio tibi fuisse me hodie in auditorio Calphurnij Pisonis. Recitabat * ἐγκωμιαστικόν. eruditam sanè luculentámque materiam: scripta elegis erat fluentibus, & teneris, & enodibus, sublimibus etiam verbis, vt poposcit *locus. Altè enim & variè nunc *attollebatur, nunc residebat: excelsa depressis, exilia plenis, severis iucunda mutabat: omnia ingenio pari. Commendabat hæc voce suauissima, *vocem verecundia, multum sanguinis, multum solicitudinis in ore, magna ornamenta recitantis. Etenim nescio quo pacto magis in studiis homines timor quàm fiducia decet. Ne plura (quanquam libet plura, quò sunt pulchriora de iuuene, rariora de nobili) recitatione finita, multum ac diu exosculatus adolescentem, qui est acerrimus stimulus monēdi, laudibus incitaui pergeret qua cœpisset, lumḗnque quod sibi maiores sui prætulissent, posteris [ipsis] præferret. Gratulatus sum optimæ matri, gratulatus & fratri, qui ex auditorio illo non minorem pietatis gloriam quàm ille alter eloquentiæ tulit. tam *notabiliter pro fratre re-

ἐγκωμιαστικόν. eruditam sanè luculentámque materiam: scripta elegis erat fluentibus, & teneris, & enodibus,

*locus. Altè enim & variè nunc *attollebatur, nunc residebat:

*vocem verecundia,

*notabiliter

citante primùm metus eius, mox gaudium emimmt. Dii faciant vt talia tibi sæpius nuntient. Faueo enim seculo, ne sit sterile & effœtum: miréque cupio ne nobiles nostri nihil in domibus suis pulchrum nisi imagines habeant: quæ nunc mihi hos adolescentes tacitè laudare, adhortari, & quod amborum gloriæ satis magnum est, agnoscere videntur. Vale. Ideoque

ARGVMENTVM.

Macro congratulatur quòd in secessu Tarentino multis fruatur commoditatibus, seuerò in Tuscis scribit vel venari, vel studere.

C. PLIN. MACRO SVO S.

SPVRIN. NAE

BEne est mihi, quia tibi bene est. Habes vxorem tecum, habes filium. Frueris mari, fontibus, viridibus, agro, villa amœnissima: neque enim dubito esse amœnissimam, in qua se componere solebat homo, felicior antè quàm felicissimus fieret. Ego in Tuscis & venor & studeo, quæ interdum alternis, [&] interdū simul facio: nec tamen adhuc possum pronuntiare, vtrum sit difficilius capere aliquid an scribere. Vale.

ruribus. al. vitibus. al. viribus. al. amnibus.

ARGVMENTVM.

Petit vt Paulinus villam suam commodet liberto Zosimo, donec curatus sit à tussi, quam recitando contraxerat, & inde sanguinem euomuerat.

C. PLINIVS PAVLINO SVO S. 19

VIdeo quàm molliter tuos habeas, quo ſimplicius tibi confitèbor qua indulgẽtia meos tractem. Eſt mihi ſemper in animo & Homericum illud, πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν, & hoc noſtrum, paterfamilias. Quòd ſi eſſem natura aſperior & durior, frangeret me tamen infirmitas liberti mei Zoſimi: cui tanto maior humanitas exhibenda eſt *quanto nunc illa magis eget. eſt homo probus, officioſus, literatus, & ars quidem eius, & quaſi inſcriptio, comœdus, in qua plurimum facit. Nam pronunciat aeriter, ſapienter, aptè, decenter, etiam vtitur & cithara peritè vltrà quàm comœdo neceſſe eſt. Idem tam commodè orationes & hiſtorias & carmina legit, vt hoc ſolum didiciſſe videatur. Hæc tibi ſedulò expoſui, quò magis ſcires quàm multa vnus mihi & quàm iucunda miniſteria præſtaret. Accedit huc longa iam charitas hominis, quam ipſa pericula auxerunt. eſt enim à natura comparatum vt nihil æquè amorem incitet & accendat quàm carendi metus, quem ego pro hoc non ſemel * patior. Nam antè aliquot annos dum intentè inſtantérque pronuntiat, ſanguinem reiecit, atque ob hoc in AEgyptum miſſus à me, poſt longam peregrinationem confirmatus rediit nuper: deinde dum per continuos dies *nimis imperat voci, veteris infirmitatis tuſſicula admonitus, rurſus ſanguinem reddidit. Qua ex cauſa deſtinaui eum mittere in prædia tua, quæ Foroiulij poſſides. audiui enim te ſæpe referentem eſſe ibi & *aera ſalubrem, *& lac huiuſmodi curationibus ac com-

quanto nũc maior venit debilitas. iã angitur homo probus. al. quãtanũc vtilior ægro tanti.

f scio.

reparatus

haberem & in huiuſmodi.

accommodatissimum. Rogo ergo scribas tuis vt illi villa, vt domus pateat : offerant etiam sumptibus eius, siquid opus erit: erit autẽ opus modico: est enim tam parcus & continens , vt non solùm delicias, verumetiam necessitates valetudinis frugalitate restringat. ego proficiscentĩ tantum viatici dabo quantum sufficit & moderato & eunti in tua. Vale.

Argumentum.

Accusauerant Bithyni Iulium Bassum repetundarum , qui in ea prouincia procõsulatum gesserat: contra quem à senatu impetrauerant aduocatum Rufum Varenum : is postea sortitus eandem prouinciam , repetundarum pariter reus sit. Pro Vareno egit Secundus, cui contradixit Fonteius , Gracus homo. Concessa est Bithynis inquisitio, & Vareno postulatio.

C PLIN. VRSO. SVO S. 20

ITerum Bithyni post breue tempus à Iulio Basso etiam Rufum Varenum procõsulem detulerunt: Varenum, quem nuper aduersus Bassum aduocatum & postularant & acceperant. inducti in senatum , inquisitionem postulauerunt. tum Varenus petit vt sibi quoque defensionis causa vocare testes liceret: recusantibus Bithynis , cognitio suscepta est. Egi ego pro Vareno non *sine euentu. nam benè an malè, liber indicabit. In actionibus enim vtranque in partem fortuna dominatur: multum commendationis & detrahit & affert memoriâ, vox, gestus, tempus ipsum: postremò vel amor vel odium rei; liber offensis, li-

ber gratia, liber & secundis casibus, & aduersis caret. Respondit mihi Fonteius* Magius, vnus ex Bithynis, *plurimis verbis, pauciſſimis rebus. Mos est plerisque Græcorum vt illis sit pro copia volubilitas: tam longas támquam rigidas periodos vno spiritu quasi torrente conuoluent. Itaque Iulius Candidus non inuenustè solet dicere, aliud esse eloquentiam, aliud loquentiam. Nam eloquentia vix vni aut alteri, *immò si Marco Antonino credimus, nemini: hæc verò quam Candidus loquentiam appellat, multis atque etiam impudentissimo cuique maximè contingit. Postero die dixit prò Vareno Homullus callidè, acriter, cultè: contrà Nigrinus pressè, grauiter, ornatè. Censuit Acilius Rufus, consul designatus, inquisitionem Bithynis dandam postulationem Vareni silentio præteriit. Hæc forma negandi fuit. Cornelius Priscus consularis & *accusatoribus quæ petebant & reo tribuit, vicitque numero. Impetrauimus rem nec lege comprehensam, nec satis * vsitatam, iustam tamen. Quare iustam non sum epistola exequuturus, vt desideres actionem. Nam si verum est Homericum illud.

Τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι
Ἣ τὴν ἀκουόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται,

apud te prouidendum est mihi, ne gratiam nouitatis & florem, quæ oratiunculam meam vel maximè commendat, epistolæ loquacitate* præcerpam. Vale.

Magnus, pluribus verbis, artissimis rebus, vt est plerisque Gr. copia volubilitas, t.

nam.

actoribus subsistentē,

verdam,

ARGVMENTVM.

Dicturi erant aduocati apud centumuiros: a

quos audiendos Secundus conuenerat, sed Licinius Nepos iudicia soluit, edicto monens vt senatusconsultum seruaretur: quo cauebatur ne quis ante actionem pecuniam acciperet vel paciscereturr quod Nepotis factum à quibusdam reprehendebatur, ab aliis laudabatur.

C. PLIN. RVFO SVO S. 21

DEscenderam in Basilicam Iuliam, auditurus quibus proxima comperendinatione respondere debebam. Sedebant iudices, *centumuiri venerant, obseruabantur aduocati, silentium longum, tandem à prætore nuntius. Dimittuntur centumuiri, eximitur dies, me gaudente, qui nunquam ita paratus sum, vt non *mora læter. Causa dilationis, Nepos prætor, qui *legibus quærit. Proposuerat breue edictum, admonebat accusatores, admonebat reos, executurum se quæ senatusconsulto continerentur. Suberat edicto senatusconsultum hoc, *Omnes quicquid negotij haberent, iurare prius quàm agerent iubebantur, nihil se ob aduocationem cuiquam dedisse, promisisse, cauisse.* His enim verbis, ac mille præterea, & vænire aduocationes & emi vetabantur. Peractis tamen negotiis, permittebantur pecuniam duntaxat decem millium dare. Hoc facto Nepotis cõmotus prætor, qui centumuiralibus præsidet, deliberaturus an sequeretur exemplum inopinatum, nobis otium dedit. Interim tota ciuitate Nepotis edictum carpitur, laudatur multis, *Inuenimus qui *curua corrige-*

decemuiri obseruabantur

morer.

legi de muneribus præpo-

mus, qui sunt tam pauci, ut semper desperatis de eo quem quisque nostrum amat, aliquis accedat. Quod ego non tantum in Spurinna, sed etiam in Cottia, Verginio, Arrio experior. Incredibile quibusnam patientiæ exemplis tantum uxorium nomen impleverit. Hæc illi mens, hæc constantia, hæc ratio. In pectore ea vultus præcedebant, illi autem imitabantur, sed ita ut non ipsa, quod in pessimis solet, sed ut ipsi viderentur. Quæ ergo fuit ejus in Scribonianum fortitudo! Ante pleraque ejus in Cæsarem animi documenta, quem ille ut Cæsarem, ut principem, ut bonum malumque arbitrum, Vale.

C. PLINII CAECILII SECVNDI EPISTOLARVM liber sextus.

Argumentum.

Contulerat se Secundus in patriam Comum, Tyro in Picenum: sed reuersus in vrbem vbi consueuerat Tyroni tunc cepit desiderium amici: quare hortatur vt Romam veniat.

C. PLIN. TYRONI SVO S.

VANDIV ego trans Padũ, tu in Piceno, minus te requirebã: postquam ego in vrbe, tu adhuc in Piceno, multo magis: *seu quòd ipsa loca in quibus esse vnà solemus, acrius me tui commonent: seu quòd desiderium absentium nihil perinde ac vicinitas acuit: quóque propius accesseris ad spem fruendi, hoc impatientius *careas. Quicquid in causa, eripe me huic tormento: veni, aut ego illuc, vnde inconsultè properaui, reuertar, vel ob hoc solum, vt experiar an mihi, quum sine me Romæ cœperis esse, similes his epistolas mittas. Vale.

*ex quo

*cupias;

Argumentum.

Taxat notabiliter actionem M. Reguli, quũ vi-

deatur probare, & apertè modum agendi suo tempore improbat: postquam publicos mores notauit, ad suos & Arriani amici reuertitur.

C. PLINIVS ARRIANO SVO S.

SOleo nonnunquam in iudiciis quærere Marcum Regulum: nolo enim dicere desiderare, cur ergo quæro? habebat studiis honorem, timebat, palpebat, scribebat: quanuis non posset discere illud ipsum, quòd oculum modò dextrum, modò sinistrum circumlinebat: dextrum, si à petitore: alterum, si à possessore esset acturus: quòd candidum splenium in hoc aut illud supercilium transferebat: quòd semper aruspices consulebat de actionis euentu, animi superstitione, sed tamen à magno studiorum honore veniebat. *Iam illa perquam iucunda vnà dicentibus, quòd libera tempora petebat, quòd audituros conrogabat. Quid denique iucundius quàm sub alterius inuidia, quandiu velis, & in alieno auditorio quasi deprehensum commodè dicere? Sed vtcunque se habent ista, bene fecit Regulus, quòd est mortuus, melius si antè. Nunc enim sanè poterat sine malo publico viuere sub eo principe, sub quo nocere non poterat. ideo fas est, nonnunquam eum quærere. Nam postquam obiit ille, increbuit passim & inualuit consuetudo, binas vel singulas clepsydras, interdum & dimidias, & dandi & petendi. Nam & qui dicũt, egisse malunt quàm agere: & qui audiunt, finire quàm iudicare. tanta negligentia, tanta desidia, tanta denique irreuerentia studiorum periculo-

& à m. tum

enim

rúmque eſt. An nos ſapientiores maioribus noſtris? nos legibus ipſis iuſtiores, quæ tot horas, tot dies, tot comperendinationes largiuntur? hebetes illi & ſupra modum tardi? Nos apertius dicimus, celerius intelligimus, religioſius iudicamus, qui paucioribus clepſydris præcipitamus cauſas, quàm diebus explicari ſolebant? O *Regule, qui ambitione ab omnibus* obtinebas quod fidei pauciſſimi præſtant. Equidem quoties iudico, quod vel ſæpius facio quàm dico, *quantum quis plurimum poſtulat* aquæ do etenim temerarium exiſtimo, diuinare quàm ſpatioſa ſit cauſa inaudita, tempúſque negotio finire, cuius modũ ignores: præſertim cùm primùm religioni ſuæ iudex patientiam debeat, quæ pars magna iuſtitiæ eſt. At quædam ſuperuacua dicuntur: etiam: ſed ſatius eſt & hæc dici, quàm nõ dici neceſſaria. Præterea, an ſint ſuperuacua niſi quum audieris, ſcire non poſſis. Sed de his melius coràm, vt de pluribus vitiis ciuitatis. Nam tu quoque amore* communium ſoles emendari cupere quæ iam corrigere difficile eſt. Nunc reſpiciamus * domos noſtras. Ecquid omnia in tua re & é? in mea noui nihil. mihi autem & gratiora ſunt bona, quòd perſeuerant: & leuiora incommoda, quòd aſſueui. Vale.

Regulum, obtinebat

quantum quis plurimum poſtulat, tãtum de eo qui docet, ſed quantũ quis plurimum poſtulat.

addo etiam

communi

noſtra,

Argumentum.

Vero, agricolationi intento, commendat agrum quem nutrici ſuæ dono dederat.

C. PLINIVS VERO SVO S.

GRatias ago quòd agellum quem nutrici meæ donaueram, colendum ſuſcepiſti. Erat quum

donarem centum millium nummûm: postea, decrescente redditu, etiam pretium minuit, quod nunc te curante reparabit. Tu modò memineris commendari tibi à me non arbores & terram (quãquam hæc quoque) sed munusculum meum, quod esse quàm fructuosissimum non illius magis interest quæ accepit, quàm mea qui dedi. Vale.

Argumentum.

Conqueritur non sibi licuisse per occupationes in Cãpaniam cum uxore Calphurnia secedere: inibique multa amabiliter differit, & hortatur ut saltem pluribus epistolis timori suo prouideat. Calphurniam Secundi uxorem testantur tres eiusdem epistolæ, & Sidonius libro secundo.

C. PLIN. CALPHVRNIAE SVAE S. 4

NVnquam sum magis de occupationibus meis questus, quæ me non sunt passæ aut proficiscentem te valetudinis causa in Campaniã prosequi, aut profectam, è vestigio subsequi. Nunc enim præcipuè simul esse cupiebam, vt oculis meis crederem quid viribus, quid corpusculo *acquireres, & qui denique secessus, voluptates, regionisque abundantiam *inoffensa transmitteres. Equidem etiam fortem te & non sine cura desiderarem. est enim suspensum & anxium de eo quem ardentissimè diligas, interdum nihil scire. Nunc verò me cùm absentiæ tum infirmitatis tuæ ratio, incerta & varia solicitudine exterret. Vereor omnia [imaginor omnia] quæque natura metuentium est, ea maximè mihi quæ

*adpareres, *offensa valetudine

maximè abominor fingo. Quo impensius rogo vt timori meo quotidie singulis, vel etiam binis epistolis consulas. Ero enim securior, dum legam: statímque timebo, quum legero. Vale.

Argumentum.

Licinius Nepos postquam Varenus obtinuerat vt sibi testes pro defensione liceret euocare, cœpit petere vt legi repetundarum adiceretur licere reis denuntiare testes. cui relationi multi contradixerunt, sed præsertim Iubentius Celsus: inter quos orta contentione ad lites vsque processum est.

C. PLIN. VRSO SVO S.

SCripseram tenuisse Varenum, vt sibi euocare testes liceret, quod pluribus æquum, quibusdam iniquum, & quidem pertinaciter visum, maximè Licinio Nepoti, qui sequenti senatu, quum de rebus aliis referretur, de proximo senatusconsulto disseruit, finitámque causam retractauit. Addidit etiam, petendum à consulibus vt referrent sub exemplo legis ambitus, de lege repetundarum, an placeret in futurum ad eam legem adiici, vt sicut accusatoribus inquirendi, testibúsq; denuntiandi potestas ex ea lege esset: ita reis quoque fieret. Fuerunt quibus hæc eius oratio, vt sera & intempestiua & præpostera, displiceret: quæ omisso contradicendi tempore castigaret peractum cui potuisset occurrere. Iubentibus quidem Celsus prætor, tanquam emendatorem senatus, & multis & vehementer increpuit. Respondit Nepos, rursúsque Celsus; neuter contu-

occurrere
venīti tū q;

meliis temperauit. Nolo referre quæ dici ab ipsis molestè tuli: quo magis quosdam è numero nostro improbaui, qui modò ad Celsum, modò ad Nepotem, prout hic vel ille diceret, cupiditate audiendi cursitabant: & nunc quasi stimularent & accēderent, nunc quasi reconciliarent componerentque, frequentius singulis, ambobus interdum propitium Cæsarem, vt in ludicro aliquo precarentur. Mihi quidem illud etiam peracerbum fuit, quòd sunt alter alteri qui pararent indicati. Nam & Celsus Nepoti ex libello respondit, & Celso Nepos ex pugillaribus. Tanta loquacitas amicorum fuit, vt homines iurga-
conuenisset. turi idipsum inuicem scirent, tanquam *conuenissent. Vale.

Argumentum.

Quàm diligenter pro amicorum dignitate debeamus operam nostram ac nostrorum præstare, satis alibi. sed præsertim hac epistola monet Secundus, qui pro Iulio Nasone honores petituro rogat Fundanum suum vt ideo veniat Romam quia susceperat candidatum: & verebatur, si repulsam pateretur, ne sibi illuderetur.

C. PLIN. FVNDANO SVO S.

SIquando, nunc præcipuè cuperem esse te Romæ, & sis rogo. Opus est mihi voti, laboris, solicitudinis socio. Petit honores Iulius Naso, petit cum multis, cum bonis, quos, vt glorioſum, ita est difficile superare. Pendeo ergo, & exerceor spe, atque aſficior metu, & me consularem

esse non sentio. nam rursus mihi videor omnium quæ decurri candidatus. Meretur hanc curam longa mei charitate: est mihi cum illo non sanè paterna amicitia: neque enim potuit esse per meam ætatem. Solebat tamen vix dum adolescẽtulo mihi pater eius cum magna laude monstrari. erat non studiorum tantum verumetiam studiosorum amãtissimus: ac propè quotidie ad audiendos quos tunc ego frequentabam. Quintilianum & Niceten sacerdotem ventitabat: vir Niceam
alioqui clarus & grauis, & qui prodesse filio memoria sui debeat. Sed multi nunc in senatu, quibus ignotus ille, multi quibus notus, sed non nisi viuentes reuerentur: quo magis huic, omissa gloria patris, in qua magnum ornamentum, gratia infirma, ipsi enitendum & laborandum est. Quod quidem semper quasi prouideret hoc tempus, sedulò fecit, parauit amicos: quos parauerat, coluit: me certè, vt primùm sibi ætas iudicare permisit, ad amorem imitationémque delegit. Dicenti mihi solicitè assistit, assidet recitanti: primus etiam & cum maximè nascentibus opusculis meis interest. nunc solus, antè cum fratre, cuius nuper amissi ego suscipere partes, ego vicem debeo implere. Doleo enim & illum immatura morte indignissimè raptum, & hunc optimi fratris adiumento destitutum, solísque amicis relictum. Quibus ex causis exigo vt venias, & suffragio meo tuum iungas. permultum interest mea, te ostentare & metũ circuire. ea est autoritas tua vt putem me efficacius tecum etiam meos amicos rogaturum. Abrumpe si qua te retinent. hoc tempus meum, hoc fides, hoc etiam dignitas postulat. Suscepi candidatum, & suscepisse me no-

eum est: ego ambio, ego periclitor. In summa, si datur Nasoni quod petit, illius honor: si negatur, mea repulsa est. Vale.

Argumentum.

Respondet vxori Calphurniæ, quæ tunc erat in Campania, se non minori desiderio pro illa teneri, quàm illa pro se.

C. PLIN. CALPHVRNIAE SVAE S.

SCribis te absentia mea non mediocriter affici: vnúmque habere solatium, quòd pro me libel-
ipsósque in los meos teneas,* sæpe etiam in vestigio meo colloces: gratum est quòd nos requiris, quòd his fomentis meis acquiescis: inuicem ego epistolas tuas lectito: atque identidem in manus quasi nouas sumo: sed eo magis ad desiderium tui accendor. Nam cuius literæ tantum habent suauitatis, huius sermonibus quantũ dulcedinis inest? tu tamen frequentissimè scribe, *licet hoc ita me delectet vt torqueat.* Vale.

Argumentum.

Prisco suo enarrat amicitiam suam ab adolescentia cum Attilio Crescente: quod eò tendit vt Priscus solicitet Maximum Valerij Vari hæredem reddere cum vsuris pecuniam quam Varus Attilio debuerat.

C. PLIN. PRISCO SVO S.

ATtilium Crescentem & nosti & amas. quis enim illum spectator paulo aut non nouit

aut non amat? hunc ego non vt multi, sed arctissime diligo. oppida nostra vnius diei itin. re dirimuntur: ipsi amare inuicem, qui est flagrantissimus amor, adolescentuli cœpimus. manſit hic postea, nec refrixit iudicio, sed inualuit. Sciunt qui alterutrum nostrûm familiarius intuentur. Nam & ille amicitiam meam *latissimè prædica- latissime
tione circumfert, & ego pro me fero quàm sit mihi curæ modestia, quies, securitas eius. Quin- etiam quum insolentiam cuiusdam tribunatum plebis inituri vereretur, idque indic. sset mihi, respondi,

Οὔ τις ἐμεῦ ζώοντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο,
Σοὶ κοίλης παρὲξ νῆες βαρείας χεῖρας ἐποίσει.

Quorsum hæc? Vt scias non posse Attilium me incolumi iniuriam accipere. Iterum dices, Quorsum hæc? Debuit ei pecuniam Valerius Varus: huius est hæres Maximus noster, quem & ipse amo, sed coniunctus tu. Rogo ergo, exigo etiam pro iure amicitiæ, cures vt Attilio meo salua sit non sors modò, sed etiam vsura plurium annorum. homo est alieni abstinentissimus, sui diligens, nullis quæstibus sustinetur, nullus illi nisi ex frugalitate redditus. Nam studia, quibus plurimum præstat, ad voluptatem tantùm & gloriam exercet: grauis est ei vel minima iactura, quia reparare quod amiseris grauius est. Exime hunc illi, exime hunc mihi scrupulum: sine me suauitate eius, sine leporibus perfrui. neque enim possum tristem videre, cuius hilaritas me tristem esse non patitur. In summa nosti facetias eius,
*hominis: quas velim attendas, ne in bilem *& aut
amaritudinem vertat iniuria: quam vim habeat offensus, cede ei quam in amore habet. non se-

ret magnum & liberum ingenium cum contumelia damnum. Verùm, vt ferat ille, ego meum damnum meam contumeliam *iudicabo: sed non tanquam pro mea, hoc est grauius, irascar. quanquam quid denuntiationibus & quasi minis ago? quin potius vt cœperam, rogo, oro, des operam ne ille se, quod validissimè vereor, à me, ego me neglectum à te putem. dabis autem, si hoc perinde curæ est tibi quàm illud mihi. Vale.

*vindicabo

ARGVMENTVM.

Respondet Tacito, Nasonem candidatum sibi commendanti: & nescit quantopere illum susceperit.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

COmmendas mihi Iulium Nasonem candidatum. Nasonem mihi? quid si meipsum? fero tamen & ignosco. eundem enim commendassem tibi, si te Romæ morante ipse abfuissem. Habet hoc solicitudo, quòd omnia necessaria putat. tu tamen censeo alios roges: ego precum tuarum minister, adiutor, particeps ero. Vale.

Argumentum.

Conqueritur, Virginio Rufo, viro nunquam satis laudato, post decimum mortis annum nondum absolutum sepulchrum.

C. PLIN. ALBINO SVO S.

QVum venissem in socrus meæ villam Alsiensem, quæ aliquando Rufi Virginij fuit, ipse

mihi locus optimi illius & maximi viri desiderium non sine dolore renouauit. hunc enim incolere secessum, atque etiam senectutis suæ nidulum vocare consueuerat. Quocunque me contuliſſem, illum animus, illum oculi requirebant. libuit etiam monimentum eius videre, & vidiſſe pœnituit. Est enim adhuc imperfectum, nec difficultas operis in causa modici, ac potius exigui: sed inertia eius cui cura mandata est. Subit indignatio cum miseratione, post decimum mortis annum reliquias neglectúmque cinerem, sine titulo, sine nomine iacere, cuius memoria orbem terrarum gloria peruagetur. At ille mandauerat cauerátque vt diuinum illud & immortale factũ versibus inscriberetur.

Hic situs est Rufus, pulso qui Vindice quondam,
Imperium asseruit non sibi, sed patriæ.

Tam rata in amicitiis fides, tam parata obliuio mortuorum, vt ipsi nobis debeamus etiam conditoria extruere, omniáque hæredum officia præsumere. Nam cui non est verendum quod videmus accidisse Virginio? cuius iniuriam vt indigniorem, sic etiam notiorem ipsius claritas facit. Vale.

Argumentum.

Gratulatur Fuscum Salinatorem, & Numidium Quadratum iuuenes, apud præfectum vrbis egisse ad imitationem sui cum summa laude & gloria.

C. PLIN. MAX. SVO S. D.

O Diem lætum: adhibitus in consilium à præfecto vrbis audiui ex diuerso agentes sum-

mæ ſpei, ſummæ indolis iuuenes duos, Fuſcum Salinatorem & Numidium Quadratum egregium par, nec modò temporibus noſtris, ſed literis ipſis ornamento futurum. Mira vtrique probitas, conſtantia ſalua, decorus habitus, os *Latinum, vox virilis, tenax memoria, magnum ingenium, iudicium æquale: quæ ſingula mihi voluptati fuerunt: atque inter hæc illud quòd & ipſi me vt rectorem, vt magiſtrum intuebantur, & ij qui audiebant me æmulari, meis inſtare veſtigiis videbantur. O diem (repetam enim) lætum, notandúmque mihi candidiſſimo calculo. Quid enim aut publicè lætius quàm clariſſimos iuuenes nomen & famam ex ſtudiis petere? aut mihi optatius, quàm me ad recta tendentibus quaſi exemplar eſſe propoſitum? Quod gaudium vt perpetuò capiam, deos oro: * ab iiſdem, teſte te, peto vt omnes qui me imitari tanti putabũt, meliores eſſe quã me velint. Vale.

* planum,

* Et eoſdem teſtes p.

ARGVMENTVM.

Binis Fabati proſoceri literis reſpondet: prioribus quòd ſuſcipiet defendendum Priſcum apud centumuiros: poſterioribus, quòd libenter recordatur conuitiorum in ſe, quanuis iniuſtuorm.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S.

TV verò non debes ſuſpenſa manu commendare mihi quos tuendos putas. Nam & te decet multis prodeſſe, & me ſuſcipere quicquid ad curam tuam pertinet. Itaque Vectio Priſco quantum

quantum plurimum potuero, præstabo, præsertim in arena mea, hoc est apud centumuiros. Epistolarum, quas mihi, vt ais, aperto pectore scripsisti, obliuisci me iubes: at ego nullarum libentius memini. Ex illis enim vel præcipuè sentio quantopere me diligas, cùm sic *exegeris mecum vt solebas cum tuo filio. Nec dissimulo, hoc mihi iucundiores eas fuisse, quòd habebam bonam causam, cùm summo studio curassem quod tu curari volebas. Proinde etiam atque etiam rogo vt mihi semper eadem simplicitate, quoties cessare videbor, (nunquam enim cessabo) conuitium facias. quod & ego intelligam à summo amore proficisci, & tu non meruisse me gaudeas: Vale.

*egeris

Argumentum.

Notum argumentum iam prioribus epistolis. nam quum obtinuisset Varenus vt sibi liceret euocare testes, Bithyni conati sunt inuertere senatusconsultum per Traianum, à quo remissi erunt ad senatum.

C PLIN. VRSO SVO S. 13

VNquámne vidisti quēquam tam * laboriosum & exercitum, quàm Varenum meum? cui quod summa contentione impetrauerat, defendendum & quasi rursus petendum fuit. Bithyni senatusconsultum apud consules carpere & labefactare sunt ausi, atque etiam * absenti principi criminari: ab illo ad senatum remissi, non deliterunt. Egit Claudius Capito irreuerentèr magis, quàm constanter, vt qui ipsum senatus-

laboriosé exercitum, al. tam laboriosum, tam exercitum,

absentes al absentem

consultum apud senatum accusaret. Respondit Fronto Catius grauiter[magis] & firmè: senatus ipse mirificus. Nam illi quoque qui priùs negarant Vareno quæ petebat,eadem danda, postquã erant data,censuerunt. Singulos enim integra re dissentire fas esse:peracta , quod pluribus placuisset,cunctis tuendum.Acilius tamẽ rursus, tantúm Rufus, & cum eo septem an octo?septẽ immò, in priore sententia perseuerarunt. perseuerare. Erant in hac paucitate nonnulli,quorum tẽporaria grauitas , vel potiùs grauitatis imitatio ridebatur. Tu tamen æstima quãtum nos in ipsa*pugna prælii & certa minis maneat,cuius quasi præludio atque præcursio has contentiones excitauit. Vale.

Tu tamẽ existima quãtũ prælii, quãta pugna. certamini maneat, pugna cert.

Argumentum.

Promittit aduentum suum Maurico in prædium Formianum,modò nihil incommodetur.

C. PLIN. MAVRICO SVO S.

ex SOlicitas me in Formianum: veniam*ea condicione,nequid contra commodum tuum facias: qua pactione inuicem mihi caueo. neque enim mare & littus,*sed te,otium,libertatem sequor: alioqui satius est in vrbe remanere. Oportet enim omnia aut ad alienum arbitrium aut ad suũ facere:mei certè stomachi hæc natura est , vt nihil nisi totum & merum velit. Vale.

ARGVMENTVM.

Exempla Passieni monet Voconium recitationi-

bus non adhibendos nisi sanæ mentis auditores. ille enim dum elegos recitaret, intempestiuè à Iaboleno est interpellatus.

C. PLIN. ROMANO SVO S. 15

MIrificæ rei* non interfuisti: ne ego quidem, sed me recens fabula excepit. Passienus Paulus, splendidus eques Romanus & in primis eruditus, scribit elegos. * gentilitium hoc illi. est enim municeps Propertij, atque etiam inter maiores suos Propertium numerat. is quum recitaret, ita cœpit dicere, *Prisce iubes?* Ad hoc* Iabolenus Priscus (aderat enim vt Paulo amicissimus) *Ego verò non iubeo.* Cogita qui risus hominum, qui ioci.* Est omnino Priscus dubiæ sanitatis: interest tamen officiis, adhibetur consiliis, atque etiam ius ciuile publicè respondet: quo magis quod tunc fecit, & ridiculum & notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliquantum frigoris attulit. tam sollicitè recitaturis prouidendum est non solùm vt sint ipsi sani, verumetiam vt sanos adhibeant. Vale.

interfuisti ne ego quidē, sed mœrēs.

gentile

Iauolenus

quòd est omnē

Argumentum.

Corn. Tacito historias scripturo, petentique obitum auunculi sui, & causam eius altius repetit, vbi illius constantiam ac animi fortitudinem mirum in modum probat. nam à Vesuuio monte exurgentem nubem intuitus, propius accessit, rem totam intellecturus: & vndique flamma instante dum perseuerantius inceptum exequitur, crassiore caligine spiritu intercluso concidit in medio seruorum duorum

C. PLIN. TACITO SVO S. 16

PEtis vt tibi auunculi mei exitum scribam, quò verius tradere posteris possis: gratias ago. Nã video, morti eius, si celebretur à te, immortalem gloriam esse propositam. Quãuis enim pulcherrimarum clade terrarum, vt populi, vt vrbes memorabili casu, quasi semper victurus occiderit: quanuis ipse plurima opera & mansura cõdiderit, multum tamẽ perpetuitati eius scriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos puto quibus deorum munere datum est aut facere scribendi, aut scribere legenda: beatissimos verò quibus vtrunque: horum in numero auunculus meus & suis libris & tuis erit. Quò libentius suscipio, deposco etiam quod iniungis. Erat Miseni, classémque imperio præsens regebat. nono cal. Septembris, hora diei fere septima, mater mea indicat ei, apparere nubem inusitata & magnitudine & specie.* Vsus ille sole, mox frigida gustauerat iacens, studebátque:* poscit soleas, ascendit locum ex quo maxime miraculũ illud conspici poterat. nubes (incertum procul intuentibus ex quo monte, Vesuuium fuisse postea cognitum est) oriebatur, cuius similitudinem & formam non alia magis arbor quàm pinus exprefferit. Nam longissimo velut trunco elata in altum, quibusdam ramis diffundebatur. credo quia recenti spiritu evecta deinde senescente eo destituta, aut etiam pondere suo victa, in* latitudinem vanescebat: candida interdum, interdum sordida & maculosa, prout terrã cinerémve sustulerat. Magnum propiúsque noscendum vt erat

Surgit ille è sole, vsus sole-bat, frigida gustata: iacens enim studebat.

Poposcit Veteuium, al. Vesbium, al. Vesubium

altitudinem

ditiſſimo viro viſum. Iubet liburnicam aptari: mihi ſi venire vna vellem, facit copiam. reſpondi, ſtudere me malle: & fortè ipſe quod ſcriberem dederat. Egrediebatur domo, accipit codicillos. *Retinæ claſſiarii imminenti periculo exterriti (nam villa *ea ſubiacebat, nec vlla niſi nauibus fuga) vt ſe tanto* diſcrimine eriperet orabant. [Non] vertit ille conſilium, *ſed quod ſtudioſo animo inchoauerat, obit maximo. Deducit quadriremes, aſcendit ipſe non Retinæ modò, ſed multis (erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxilium. properat illuc vnde alii fugiũt: rectúmque curſum, recta gubernacula in periculum tenet, adeo ſolutus metu, vt omnes illius mali motus, omnes figuras, vt deprehenderat oculis, dictaret enotarétque. Iam nauibus cinis inciderat, quò propius accederet, calidior & dẽſior, iam pumices etiam nigríque & ambuſti & feracti igne lapides: iam vadum ſubitum, ruináque montis litora obſtantia, *cunctatúſque paulum an retrò flecteret, mox gubernatori vt ita faceret monenti, *Fortes* inquit, *fortuna iuuat: Pomponianum pete.* * Stabiis erat, *diremptus ſinu medio. Nam ſenſim circumactis curuatiſq e littoribus mare infunditur. Ibi quanquam nondum periculo appropinquante, conſpicuo tamen, & quum creſceret, proximo, ſarcinas contulerat in naues, certus fugæ, ſi contrarius ventus reſediſſet: quo tunc auunculus meus ſecundiſſimo inuectus complectitur trepidantem, conſolatur, hortatur: vtque timorem eius ſuæ ſecuritate leniret, deferri ſe in balineum iubet locus, *accubat, *cœnat, atque hilaris, aut, quòd æquè magnum, ſimilis hilari. Interim

Retinere amici, immò nente periculo exterere. nam villa eius ſubiacebat, eius diſcrimini &

eũctantíque

iuxta hic erat,

peruenerátque ſinu m.

diſcũbit cœnatque hic

flammæ atque iuc. è Vesuvio monte pluribus locis latissimæ *flammæ altáque incendia relucebant, quorum fulgor

tenebras noctis pellebat & claritas* tenebris noctis excitabatur. ille agrestium trepidatione ignis relictas desertásque villás per solitudinem ardere, in remedium formidinis dictitabat: tum se quieti dedit, & quieuit verissimo quidem somno. Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis grauior & sonantior erat, ab iis qui limini obuersabantur, audiebatur. Sed area ex qua diæta adiba-

misisque mora exit tur, ita iam cinere, *mixtísque pumicibus oppleta surrexerat, vt si longior in cubiculo* mora esset, exitus negaretur. Excitatus procedit, séque Pomponiano, cæterísque qui peruigilarant reddit. In commune consultant [an] intra tecta subsistant, an in aperto vagentur. Nam crebris, vastísque tremoribus tecta nutabant, & quasi emota sedibus suis, nunc huc nũc illuc abire aut

metuebant. referri videbantur. Sub dio rursus, quanquam leuium exesorúmque pumicum casus* metuebatur. quod tamen periculorum collatio elegit, & apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit, ceruicalia capitibus imposita linteis constringunt. Id munimentũ aduersus decidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior densiórque: quam tamen faces multæ variáque lumina soluebant. Placuit egredi in littus, & è proximò aspicere ecquid iam mare admitteret, quod adhuc vastũ & aduersum permanebat. Ibi super abiectum linteum recubans, semel atque iterum frigidam popposcit, hausítq;: deinde flammæ flammarúmque prænuntius odor sulfuris, alios in fugam vertunt, excitant illum, *innixus seruis duobus assurrexit, & statim

Intulens

concidit, vt ego *cõiecto, crassiore caligine spiritu obstructo, clausóque stomacho: qui illi natura inualidus & angustus & frequenter interæstuans erat. Vbi dies redditus is, ab eo quem nouissime videras, tertius, corpus inuentum est integrum, illæsum opertúmque vt fuerat indutus: habitus corporis quiescenti quàm defuncto similior. Interim Miseni ego & mater, sed nihil ad historiam, nec tu aliud quàm de exitu eius scire voluisti. Finem ergo faciam: vnum adiiciam, omnia me quibus interfueram, quæque statim quum maximè vera memorãtur, audiueram, verè prosequutum: tu potissima excerpes. aliud est enim epistolam, aliud historiam: aliud amico, aliud omnibus scribere. Vale.

colligo,

Argumentum.

Apud Restitutum, præclarum causidicum, exponit indignationem suam, quam conceperat per quosdam auditores, qui recitanti amico nullum signum lætitiæ dederunt. Lege Plutarchum in libro περὶ τοῦ ἀκούειν, *vbi multa reperies ad hanc epistolam facientia.*

C. PLIN. RESTITVTO SVO S. 17

INdignatiunculam quam in cuiusdam amici auditorio cepi, non possum mihi temperare quominus apud te, quia non contingit coram, per epistolam effundam. Recitabatur liber absolutissimus: hunc duo aut tres, vt sibi & paucis videntur, diserti, surdis mutísque similes, audiebant. Non labra diduxerunt, non mouerunt ma-

num, non denique assurrexerunt saltem lassitudine sedendi. Quæ tanta grauitas? quæ tanta sapientia? quæ immò pigritia, arrogantia, sinisteritas, ac potius amentia, in hoc totum diem impendere, vt offendas, vt inimicum relinquas, ad quem tanquam amicissimus veneris? Disertior ipse es? tanto magis ne inuideris. nam qui inuidet, minor est. Denique siue plus siue minus, siue idem præstas, lauda vel inferiorem, vel superiorem, vel parem. Superiorem, quia nisi laudandus ille est, non potes ipse laudari: inferiorem aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam quã maximum videri quem præcedis vel exæquas. Equidem omnes qui aliquid in studiis faciunt, venerari etiam mirarique soleo. est enim res difficilis, ardua, fastidiosa, & quæ eos à quibus * cõtemnitur, dedignatur. Nisi forte aliud iudicas tu: quanquã quis vno te reuerentior, huius operis, quis benignior * æstimator? Qua ratione ductus, tibi potissimum indignationem meam prodidi, quem habere socium maximè poteram. Vale.

contemnitur, inuicem cõtemnat. N.

attestator?

ARGVMENTVM.

Sabino suum patrocinium pollicetur, id enim exegerat pro patria Firmo.

C. PLIN. SABINO SVO S.

Firmianorũ

ROgas vt agam * Firmanorum publicam causam: quod ego, quanquam plurimis occupationibus distentus, adnitar. cupio enim & ornatissimam coloniã aduocationis officio, & te gratissimo tibi munere, obstringere. Nam cùm fa-

miliaritatẽ noſtram, vt ſoles prædicare, ad præſidium ornamentúmque tibi ſumpſeris, nihil eſt quod negare debeam, præſertim pro patria petenti. Quid enim precibus aut honeſtius piis, aut efficacius amãtis? Proinde Firmanis tuis, ac iam potius noſtris, obliga fidem meam, quos labore & ſtudio meo dignos cùm ſplendor ipſorum, tũ hoc maximè pollicetur, quòd credibile eſt optimos eſſe, inter quos tu talis extiteris. Vale. Firmianis

ARGVMENTVM.

Petituri magiſtratus conſueuerant ſuffragatores iuuare, muneribus deuincire, depoſita pecunia ſuffragia præſtinare: hoc igitur referente Homulo ad ſenatum, vt Traianus adiretur ad remedium petendum, imperator lege lata candidatorum ſumptus refrinxit, & cauit vt tertiam patrimonij partem conferrent in ea quæ ſolo continerentur. quare quũ multi eſſent emptores, admonet Nepotem amicum, ſi cupit Itala prædia vendere, & in prouinciis comparare, nunc eſſe tempus idoneum.

C. PLIN. *NEPOTI SVO S. 19

SCis tu acceſſiſſe pretiũ agris, præcipuè ſuburbanis. Cauſa ſubitæ charitatis, res multis agitata ſermonibus, proximis comitiis honeſtiſſimas voces ſenatui expreſſit, *Candidati ne conuiuentur, ne mittant munera, ne pecunias deponant.* Ex quibus duo priora tam apertè quàm immodicè fiebant: hoc tertium, quanquam occultaretur, pro comperto habebatur. Homulus deinde noſter * vſus vigilanter hoc conſenſu ſena- Vigilat. Rurſus hoc cõſenſu

tus, ſententiæ loco poſtulauit vt conſules deſiderium vniuerſorum notum principi facerẽt, peteréntque ſicut aliis vitiis, huic quoque prouidentia ſua occurreret: * occurrit. Nam ſumptus candidatorum, *fœdos illos & infames ambitus lege reſtrinxit. eoſdem patrimonij tertiam partem conferre iuſſit, in ea quæ ſolo continerẽtur, deforme arbitratus (vt erat)* honorem petituros, vrbem Italiámque non pro patria, ſed pro hoſpitio aut ſtabulo quaſi peregrinantes habere. Concurſant ergo candidati, certatim: quicquid venale audiunt, emptitant, * vt ſint quoque plura venalia, efficiunt. Proinde ſi pœnitet te Italicorum prædiorum, hoc vendendi tempus, tam hercule quàm in prouinciis cõparandi, dum iidem candidati illic vendunt, vt hic emant. Vale.

occurrit: sũptus c. frigidos

quoq; ſint pi.

ARGVMENTVM.

Incitauerat Secundum Tacitus ad perquirendum quos metus & caſus ſuſtinuiſſet ardente Veſuuio, dum Miſeni cum matre relictui fuit ab auunculo. nam cupidi ſumus cognoſcere quæ nobis propoſita nõ explicant. proſequitur igitur noto iam argumento quæcunque paſſus ſit in illo turbine & caligine.

C. PL. CORNELIO TACITO SVO S. 20

AIs te adductum literis quas exigenti tibi de morte auunculi mei ſcripſi, cupere cognoſcere quos ego Miſeni relictus (id enim ingreſſus abruperam) non ſolùm metus verum etiam caſus pertulerim: *quanquam animus meminiſſe*

horret, incipiam. Profecto auunculo, ipſe reliquum tempus ſtudiis (*ideo enim remanſeram) impendi: mox balineum, cœna, ſomnus inquietus & breuis. præceſſerat per multos dies tremor terræ minus formidoloſus, * qui Campaniæ non ſolùm caſtella verumetiam oppida vexare ſolitus: illa verò nocte ita inualuit, vt non moueri omnia ſed euerti crederentur. *Irrumpit cubiculum meum mater: ſurgebam inuicem, ſi quieſceret, excitaturus. reſedimus in area domus, quæ mare à tectis modico ſpatio diuidebat. dubito conſtantiam vocare an imprudentiam debeam. agebam enim duodeuiceſimum annum. Poſco librum Titi Liuii, & quaſi per otium lego, atque etiam vt cœperam, excerpo. Ecce amicus auunculi, qui nuper ad eum ex Hiſpania venerat, vbi me & matrem ſedentes, me verò etiam legẽtem videt, illius patientiam, ſecuritatem meam corripit: nihilo ſegnius ego intentus in librum. Iam hora diei prima, & adhuc dubius & quaſi languidus dies, iam quaſſatis circumiacentibus tectis, quanquam in aperto loco, anguſto tamẽ magnus & certus ruinæ metus. Tum demum excedere oppido viſum. Sequitur vulgus attonitum, quódque in pauore ſimile prudentiæ, alienum conſilium ſuo præfert, ingentíque agmine abeuntes premit & impellit. Egreſſi tecta conſiſtimus, multa ibi miranda, multas formidines patimur. nam vehicula quæ produci iuſſeramus, quanquã in planiſſimo campo, in contrarias partes agebantur, ac ne lapidibus quidem fultâ, in eodem veſtigio quieſcebant. Præterea mare in ſe reſorberi, & tremore terræ quaſi repelli *viedbatur. Certè proceſſerat littus, multáque animalia ma-

ideo rem

quia Cãpaniæ ſolitus

Inuaſit ia

Videbamus

ris in ſiccis arenis detinebat. Ab altero latere nubes atra & horrendi ignei ſpiritus tortis vibratiſque diſcurſibus rupta, in longas flammarum figuras dehiſcebat, fulgoribus illæ & ſimiles & maiores erant. Tum verò ille idem ex Hiſpania amicus, acrius & inſtantius, *Si frater* (inquit) *tuus auunculus viuit, vult eſſe vos ſaluos ſi peryit, ſuperſtites voluit : proinde quid ceſſatis euadere?* Reſpondimus, non commiſſuros nos, vt de ſalute eius incerti, noſtræ conſuleremus. Non moratus vltrà proripit ſe, effuſóque curſu periculo auferetur: nec multo pòſt illa nubes deſcendere in terras, operire maria, cinxerat Capreas & abſconderat : Miſeni quod procurrit, abſtulerat. Tum mater orare, hortari, iubere quoquo modo fugerem: poſſe enim iuuenem: ſe & annis & corpore grauem bene morituram, ſi mihi cauſa mortis non fuiſſet. Ego contrà ſaluum me, niſi vnà, non futurum. deinde manum eius amplexus, addere gradum cogo: paret ægrè, incuſátque ſe quòd me moretur. Iam cinis adhuc tamen rarus: reſpicio: denſa caligo tergis immineba, quæ nos torrentis modo infuſa terræ, ſequebatur. *Deflectamus* (inquam) *dum videmus, ne in via ſtrati, comitantium turba in tenebris obteramur.** Vix conſederamus, & nox, non qualis illunis aut nubila, ſed qualis in locis clauſis lumine extincto: audires vlulatus fœminarum, infantium queritatus, clamores virorum: alii parentes, alii liberos, alii coniuges vocibus requirebant, vocibus noſcitabant: hi ſuum caſum, illi ſuorum miſerebãtur: erant qui metu mortis mortem precarentur. multi ad deos manus tollere, plures nuſquam iam deos vllos, æternámque il-

tuus, tuus

Viam deſeruerámus.

Iam & nouissimam noctem mundo interpretabantur. nec defuerunt qui fictis mentitisque terroribus vera pericula augerent. Aderant qui Miseni illud ruisse, illud ardere, falso, sed credentibus nuntiabant. *Paulum reluxit, quod non dies nobis, sed aduentantis ignis indicium videbatur: & ignis quidem longius substitit: tenebræ rursus, *cinis rursus multus & grauis: hunc idē tidem assurgentes excutiebamus: operti alioqui, atque etiam obliti pondere essemus. Possem gloriari, non gemitum mihi, non vocem parum fortem in tantis periculis excidisse nihilne cum omnibus, omnia mecum perire misero, magno tamen mortalitatis solatio credidissem. Tandem illa caligo tenuata quasi in fumum nebulámve decessit: mox dies [*verè,] sol etiam effulsit, luridus tamen: qualis esse *quum defici solet. Occurrebant trepidātibus adhuc oculis mutata omnia, al.óque cinere tanquam niue obducta. Regressi Misenum, curatis vtcunque corporibus, suspensam dubiámque *mētem spe ac metu exegimus, metus prævalebat. Nam & tremor terræ perseuerabat, & plerique lymphati terrificis vaticinationibus & sua & aliena mala ludificabantur, nobis tamen ne tunc quidem, quanquam & expertis periculum, & * ea spectantibus, abeundi consilium, donec de auunculo nuntius veniret. Hæc nequaquam historia digna non scripturus, leges, & tibi scilicet qui requisisti, imputabis, si digna ne epistola quidem videbuntur. Vale.

Paululum

cinis m. alioquin

verus

quū deficere solet.

noctem.

expectan& bus

Argumentum.

In Virginio Romano & moribus probitatem & ex-

ctrinam laudat, præsertim in comœdia scribẽda tam noua quàm prisca temporum suorum ingenia non despiciens. Hinc Tacitus de oratoribus damnat qui soli antiquitati innixi sua tempora negligunt, vitio asserens malignitatis humanæ vetera semper in laude, præsentia in fastidio esse.

C. PLIN. CANINIO SVO S. 21

SVm ex iis qui mirer antiquos: non tamen, vt quidam, temporum nostrorum ingenia despicio. *Neque enim quasi lassa & effœta natura vt nihil iam laudabile pariat: atque adeo nuper audii *Verginium Romanum paucis legentem comœdiam ad exemplar veteris comœdiæ scriptã, tam bene, vt esse quandoque possit exemplar. Nescio an noris hominem, quanquam nosse debes. est enim probitate morum, ingenii elegantia, operum varietate monstrabilis. Scripsit mimiambos tenuiter, argutè, venustè, atque in hoc genere eloquentissimè. Nullum est enim genus quod absolutum, non possit eloquentissimum dici. Scripsit comœdias, Menandrum alióque ætatis eiusdem æmulatus, licet has inter Plautinas Terentianásque numeres. Nunc primùm se in vetere comœdia, sed non tanquam inciperet, ostẽdit: non illi vis, non granditas, non subtilitas, non amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit. ornauit virtutes, insectatus est vitia, fictis nominibus, decenter, veris vsus est apte. Circa * me tantùm benignitate nimia modum excessit, nisi quòd tamen poetis mẽtiri licet. In summa extorquebo ei librum, legendúmque im-

ne enim lassa

Vergilium

meum

mò ediſcendum mittam tibi. neque enim dubito futurum vt non deponas, ſi ſemel ſumpſeris. Vale.

Argumentum.

Caleſtrium Tyronem, proconſulatum Bæticæ ſortitum, monet exemplo Bruttiani ne cui ſuorum facilè credat. is enim dum eſſet in prouincia, & de flagitiis ſocij ſui Atticini, Cæſari ſcripſiſſet, accuſatus ab eo eſt abſolutus, damnato Atticino.

C. PLIN. TYRONI SVO S. 22

MAgna res acta eſt omnium qui ſunt prouinciis præfuturi, magna omnium qui ſe ſimpliciter credũt amicis. Luſtricus * Bruttianus quum Montanum Atticinum comitem ſuum in multis flagitiis deprehendiſſet, Cæſari ſcripſit: Atticinus flagitiis addidit, vt quem deceperat, accuſaret. Recepta cognitio eſt. fui in conſilio, egit vterque pro ſe, egit autem carptim, & κεφαλαια· quo genere veritas ſtatim oſtenditur. Protulit * Bruttianus teſtamentum ſuum, quod Atticini manu ſcriptum eſſe dicebat. Hoc enim & arcana familiaritas, & quærendi de eo quem ſic amaſſet, neceſſitas indicabatur. enumerauit crimina fœda manifeſtáque: ille quum diluere non poſſet, ita* receſſit, vt dum defenditur, turpis: dum accuſat, ſceleratus probaretur. Corrupto enim ſcribæ ſeruo, interceperat commentarios, interciderátque, ac per ſummũ nefas vtebatur aduerſus amicum crimine ſuo. Fecit pulcherrimè Cæſar, nõ enim de* Bruttiano, ſed ſtatim de

* Bruſtianus

κεφαλαιον

* ſe geſſit. al. regeſſit.

* Bruſtiano

perrogauit præmium

Atticno * pronuntiauit. damnatus & in insulam relegatus: Brutiano iustissimum integritatis* testimonium redditum, quem quidem etiam constantiæ gloria secuta est. Nam defensus expeditissimè, accusauit vehementer, nec minus acer quàm bonus & sincerus apparuit. Quod tibi scripsi vt te sortitum prouinciam prærmonerem, plurimum tibi credas, nec cuiquam satis fidas. deinde scias, si quis fortè te, quod abominor, *fallat, paratam vltionem: qua tamen ne sit* opus, etiam atque etiam attende.* Neque enim tam iucundum est vindicari, quàm decipi miserum. Vale.

fefellerit, vsus,

quòd non tam

ARGVMENTVM.

Triario promittit se defensurum causam quam sibi commendauerat, hac conditione vt secum ageret Cremutius Ruso, nobilis iuuenis, sed in agendo tyro, quem in forum producere cupiebat.

C. PLIN. TRIARIO SVO S. 25

IMpensè petis vt agam causam pertinentem ad curam tuam, pulchram alioquin & famosam: faciam, sed non gratis. Qui fieri potest (inquis) vt non gratis tu? Potest. exigam enim mercedē honestiorem gratuito patrocinio. Peto, atque etiam paciscor, vt simul agat Cremutius Ruso: solitum hoc mihi, & iam in pluribus claris adolescētibus factitatum. Nam mirè concupisco bonos iuuenes ostendere foro, assignare famæ. Quod si cui, præstare Rusoni meo debeo: vel propter natales ipsius, vel propter eximiam mei charitatem: quam magni æstimo in iisdem iudiciis, ex iisdem

etiam

etiã partibus conſpici, audiri. Obliga me, obliga antequam dicat. nam quum dixerit, gratias ages: ſpondeo ſolicitudini tuæ, ſpei meæ, magnitudini cauſæ* ſuffecturum. Eſt indolis optimæ, breui producturus alios, ſi interim proue-ctus fuerit à nobis. Neque enim cuiquam tam clarum ſtatim ingenium eſt, vt poſſit emergere, niſi illa materia, occaſio, fautor etiam commendatórque contingat. Vale. *satisfacturũ

Argumentum.

Rem veriſsimam exemplo Arriæ, & municipii cuiuſdam ſuæ comprobat, multa eſſe fama & gloria digna, quæ iacent in obſcuro: quædam minora extolli, & per ora hominum ferri.

C. PLIN. MACRO SVO S. 24

QVàm multum intereſt quid à quoque fiat, eam enim facta claritate vel obſcuritate faciem rei aut tolluntur altiſſimè, aut humillimè deprimuntur. Nauigabam per Larium noſtrum quũ ſenior amicus oſtendit mihi villã, atque etiã cubiculũ, quod in lacũ prominet. Ex hoc (inquit) aliquando municeps noſtra cum marito ſe præcipitauit. Cauſam requiſiui. Maritus ex diutino morbo circa velanda corporis vlceribus putreſcebat: vxor vt inſpiceret exegit: neque enim quenquam fidelius iudicaturum poſſe tne ſanari. vidit, deſperauit. hortata eſt vt moreretur, comeſque ipſa mortis, dux immò & exemplum & neceſſitas fuit. Nam ſe cum marito ligauit, abiecitque in lacum. Quod factum ne mihi quidẽ,

qui municeps, nisi proximè auditum est nō quia minus illo clarissimo Arriæ facto, sed quia* minor est ipsa. Vale.

minor ipsa

Argumentum.

Robustus Ocriculum cum Scauro tendens, postea nusquam comparuerat: quare Vipsanus rogauerat Secundum vt a Scauro de omnibus certior fieret. itaque per epistolam pollicetur se Scaurum aduocaturum: & omnia diligenter interrogaturum: vereri tamen ne idem acciderit Robusto, quod Metilio Crispo, qui post impetratos ordines nusquam comparuerat. Sunt qui volunt hanc epistolam scriptam Hispano non Vipsano.

C. PLIN. HISPANO VIPSANO SVO S. II

SCribis, Robustum, splendidum equitem Ro. cum Attilio* Scauro amico meo Ocriculum vsque commune iter* fecisse, deinde nusquam comparuisse. petis vt* Scaurus veniat, nósque, si potest, in aliqua inquisitionis vestigia inducat. Veniet, vereor ne frustrá. suspicor enim tale nescio quid Robusto accidisse, quale aliquando Metilio Crispo, municipi meo. Huic ego ordines impetraueram, atque etiam proficiscēti *quadringenta millia nummûm ad instruendum se ornandúmque donaueram: nec postea aut epistolas eius, aut aliquem de exitu nuntium accepi. interceptúsne sit à suis an cum suis, dubium. certè non ipse, non quisquam ex seruis eius apparuit. vtinam* ne in Robusto idem experiamur, tamen accersamus* Scaurum, demus hoc

* Caro peregisse, Carus

quadraginta

vtinam id ne in Robusto quidem exp. Carum.

tuis, demus optimi adoleſcentis honeſtiſſimis precibus qui pietate ſumma, mira etiam ſagacitate patrem quærit: dii faueant vt ſic inueniat ipſum, quemadmodum iam cum quo fuiſſet, inuenit. Vale.

Argumentum.

Seruiano principi viro gratulatur quòd filiam ſuã Fuſco Salinatori vxorem dare decreuiſſet, cuius virtutes plurimũ probat, optátque filios ſimiles ei naſci.

C. PLIN. SERVIANO SVO S. 26.

GAudeo & gratulor quòd Fuſco Salinatori filiam tuam deſtinaſti. Domus patritia, pater honeſtiſſimus, mater pari laude. Ipſe eſt ſtudioſus, literatus, etiã diſertus, puer ſimplicitate, comitate iuuenis, ſenex grauitate: neque enim amore decipior. Amo quidem effuſè (ita officiis, ita reuerentia meruit) *iudico tamen, & quidem tanto acrius quanto magis amo: tibíque, vt qui explorauerim, ſpondeo habiturũ te generum, quo melior fingi, ne voto quidem, potuit; Supereſt vt auum te quammaturiſſimè ſimillimũ ſui faciat. Quàm felix tempus illud quo mihi liberos illius, nepotes tuos vt meos vel liberos vel nepotes, ex veſtro ſinu ſumere, & quaſi pari iure tenere continget. Vale. iudicio

---

Argumentum.

Seuerum Cos. Traiano deſignatum, conſilentem

quid censeret in laudem principis, docet Secundus exemplo suo quid faciendum, sed illi datam materiē censendi & noua & maiora rebus nuper ab imperatore præclarioribus gestis.

C. PLIN. SEVERO SVO S. 27

ROgas vt cogitem quid designatus consul in honorem principis censeas. Facilis inuentio non facilis electio. est enim ex virtutibus eius larga materia-*tamen quod sentiam indicabo, si prius hæsitationem meam ostendero. Dubito num idem tibi suadere quod mihi debeam. Designatus ego consul, omni hac, etsi non adulatione, specie tamen adulationis abstinui: non tanquam liber & constans, sed tanquam intelligens principis nostri: cuius videbam hanc esse præcipuam laudem, si nihil quasi ex necessitate decernerem. Recordabar etiam plurimos honores pessimo cuique delatos, à quibus hic optimus separari non alio modo magis poterat quàm diuersitate censendi: quod ipsum dissimulatione & silentio non præterii, ne fortè non iudicium illud meum sed obliuio videretur. Hoc tunc ego: sed non omnibus eadē placēt, nec conueniūt quidem. Præterea, faciendi aliquid vel non faciendi vera ratio, cùm hominum ipsorum, tum rerū etiam ac temporum conditione* initur. Nam recentia opera maximi principis præbent facultatem, noua, magna, vera censendi: quibus ex causis (vt suprà scripsi) dubito an idem nunc tibi quod tunc mihi suadeam. Illud nō dubito, debuisse me in parte consilii tui ponere quod ipse feciſſem. Vale.

scribam tamen quod sentiam, vel quod malo, indicabo,

mutatur.

Argumentum.

Admittit Pontij excusationem quòd sibi non occurrisset: & fructus quos miserat scribit recepisse, denuntians in futurum vt modum donis imponeret.

C. PLINIVS PONTIO SVO S. 28

SCio quæ tibi causa fuerit impedimento quominus præcurrere aduentum meum in Campaniam posses: sed quanquam absens totus huc migrasti, tantum mihi copiarum tam vrbanarum quàm rusticarum nomine tuo oblatum est: quas omnes improbè quidem, accepi tamen. Nam me tui vt ita facerem rogabant, & verebar ne & mihi & illis irascereris si non feciſſem: in posterum nisi adhibueris modum, ego adhibebo. Etiã tuis denuntiaui, si rursus tam multa attulissent, omnia relaturos. Dices oportere me tuis rebus vt meis vti: etiam: sed perinde illis ac meis parco. Vale.

Argumentum.

Numidium Quadratum, quem iam foro assignauerat, exemplo sui monet quas causas agere debeat: imprimis vt multum studeat, vt quoties opus fuerit, sit paratus ad dicendum: interdum tamen standum necessitati, quod ipse quandoque feciſſe testatur, dum mandatis senatus paret: cuius iussu refert orationes à se habitas.

C. PLIN. QVADRATO SVO S. 29

AVidius Quietus, qui me vnicè dilexit, & *quo non minus gaudeo, probauit, vt multa

*cui non minus gaudeo

alia Thraſeæ (fuit enim familiaris) ita hoc ſæpe referebat, præcipere ſolitum ſuſcipiendas eſſe cauſas aut amicorum, aut deſtitutas, aut ad exemplum pertinentes. Cur amicorum? non eget interpretatione. Cur deſtitutas? quod in illis maximè & conſtantia agentis & humanitas cerneretur. Cur pertinentes ad exemplum? quia plurimum refert bonum an malum inducerētur. Ad hæc ego genera cauſarum, ambitioſe fortaſſe, addam tamen claras & illuſtres. æquum enim eſt agere nonnunquam gloriæ & famæ, id eſt ſuã cauſam: hos terminos, quia me conſuluiſti, dignitati ac verecundiæ tuæ ſtatuo. Nec me præterit, vſum & eſſe & haberi optimum dicẽdi magiſtrum. video etiam multos paruo ingenio, literis nullis, vt bene agerent agendo conſequutos. Sed & illud quod vel Pollionis, vel tanquã Pollionis accepi, veriſſimum experior, *Commodè agendo factum eſt vt ſæpe agerem: ſæpe agendo, vt minus commodè*: quia ſcilicet aſſiduitate nimia facilitas magis quàm facultas, nec fiducia, ſed temeritas paratur. Nec verò Iſocrati, quominus haberetur ſummus orator, offecit quòd infirmitate vocis, mollitie frontis, ne in publico diceret impediebatur. Proinde multum lege, ſcribe, meditare, vt poſſis quum voles dicere: dices quum velle debebis. Hoc ferè temperamentum ipſe ſeruaui: nonnunquam neceſſitati, quæ pars rationis eſt, parui. Egi enim quãſdã à ſenatu iuſſus* quæ tamen in numero fuerunt ex illa Thraſeæ diuiſionẽ, hoc eſt ad exemplũ pertinentes. Affui Bæticis contra Bæbium * Maſſam. quæ ſitum eſt an danda eſſet inquiſitio: data eſt. Affui rurſus, iiſdem quærentib. de Cæcilio Claſ-

ducem habe rent,

doctrina,

mollitia fr. quo minus in p.

quo

Baſſum.

fico. quæsitũ est an prouinciales vt socios ministróſque proconsulis plecti oporteret : pœnas luerunt. Accusaui Marium Priscum, qui lege repetundarum damnatus vtebatur clementia legis, cuius seueritatem immanitate criminum excesserat: relegatus est. Tuitus sum Iulium Bassum, vt incustoditum nimis & incautum, ita minimè malum: iudicibus acceptis in senatu remansit. Dixi proximè pro Vareno postulante vt sibi inuicem vocare testes liceret: impetratum est. In posterum opto vt ea potissimum iubeat quæ me deceat vel sponte fecisse. Vale.

ARGVMENTVM.

Quassata proſoceri ſui villa ex vetuſtate, quærit præficere prædio aliquem virum durum & agreſtẽ, qui interſit operi reficiendo. Eligendus eſt enim ruſticis operibus ab infante duratus & inſpectus experimentis, vt præcipit Columella cùm vrbanos & officiis ciuilibus aſſuetos, non poſcat ruſticorum prædiorum adminiſtratio.

C. PLIN. FABATO SVO S. 30

DEbemus me hercule * natales tuos perinde ac noſtros celebrare, cùm lætitia noſtrorum ex tuis pendeat, cuius diligentia & cura hic hilares, iſtic ſecuri ſumus. Villa Camilliana quàm in Campania poſſides, eſt quidem vetuſtate vexata: *ea tamen quæ ſunt pretioſiora, aut integra manent, aut leuiſſimè læſa ſunt. *Attendimus ergo vt quam ſaluberrimè reficiantur. Ego videor habere multos amicos, ſed huius generis cuius

nouales

Attendemus

& tu quæris, & res exigit, prope neminem. sunt enim omnes togati & vrbani: rusticorum autem prædiorum administratio poscit durum aliquẽ & agrestem, cui nec labor ille grauis, nec cura sordida, nec tristis solitudo videatur. Tu de Rufo honestissimè cogitas. fuit enim filio tuo familiaris, quid tamen * nobis ibi præstare possit ignoro, velle plurimum credo. Vale.

* sui fili officio.

Argumentum.

Secesserat Traianus ad Centumcellas, quò consilij gratia Secundum cum multis senatorum euocauerat: ibique Claudius Aristo ab inuidis accusatus absoluitur: Gallita, adulterij rea, cum adultero condemnatur: tertio die cognouerunt codicillos Iulij Tyronis, sed hæc iudicia remissiones variabant. nam senatores adhibebantur cœna iucundissimi principis, & xeniis donabantur. Hæc Secundus amico suo Corneliano scribit: ac postremò portũ à Traiano iam semistructum summa cum euidentia repræsentari.

C. PLIN. CORNELIANO SVO S. 31

EVocatus in consiliũ à Cæsare nostro ad Centumcellas (hoc loco nomen) longè maximam cepi voluptatem. Quid enim iucundius quàm principis iustitiam, grauitatem, comitatem in secessu quoque, vbi hæc maximè recluduntur, inspicere? Fuerunt variæ cognitiones, & quæ virtutes iudicis per plures species experirentur. Dixit causam Claudius * Aristo, princeps Ephesiorum, homo munificus, & innoxiæ popularitatis: inde inuidia, & ab * dissimillimis dissimilis de-

* Aristion ad dissimillimũ delatos

ator immissus. itaque absolutus vindicatúsque est. Sequenti die audita est Gallita adulterij rea. Nupta hæc tribuno militum, honores petituro, & suam & mariti dignitatem centurionis amore maculauerat: maritus legato consulari, ille Cæsari scripserat. Cæsar excussis probationibus centurionem exautorauit, atque etiam relegauit. Supererat crimini, quod nisi duorum esse non poterat, reliqua pars vltionis, sed maritum non sine aliqua reprehensione patientiæ, amor vxoris retardabat: quam quidem etiam post delatum adulterium domi habuerat, quasi contentus æmulum remouisse. Admonitus vt perageret accusationem, peregit inuitus, sed illam damnari etiam inuito accusatore necesse erat: damnata, & Iuliæ legis pœnis relicta est. Cæsar & nomen centurionis, & commemorationem disciplinæ militaris sententiæ adiecit, ne omnes eiusmodi causas reuocare ad se videretur. Tertio die inducta cognitio est, multis sermonibus & vario rumore iactata Iulii Tyroni codicillis, quos ex parte veros esse constabat, ex parte falsi dicebãtur. Substituebantur crimini* Sempronius Senecio, eques Romanus, & Eurythmus, Cæsaris libertus & procurator. Hæredes, quum Cæsar esset in Dacia, communiter epistola scripta petierant vt susciperet cognitionem: susceperat. reuersus diem dixerat: & quum ex hæredibus quidam quasi reuerentia Eurythmi remitterent accusationem, pulcherrime dixerat, *Nec ille* *Polycletus est, nec ego Nero.* Indulserat tamen petentibus dilationem, cuius tempore exacto consederat auditurus. A parte hæredum intrauerunt duo: omnino postularunt vt omnes hæredes age-

Semiramus

Polydytus

tum. Præmittit igitur amico Romano quicquid in causa acciderit, & artes suæ orationis detegit, quã refert à quibusdam comparari ei quam dixit Demosthenes pro Ctesiphonte, iudicémque huius Romanum facit.

C. PLIN. ROMANO SVO S. 31

vt illa arma diuinam. fin id superbius posuis

*TOllite cuncta, inquit. cœptósque auferte labores.** seu scribis aliquid, seu legis, tolli, auferri iube, & accipe orationem meam, vt illi arma diuina. Non superbius potui? reuera, vt inter meas pulchrã nã mihi satis est certare mecũ. Est hæc pro Accia Variola & dignitate personæ & exẽpli raritate & iudicii magnitudine insignis. Nam fœmina splendide nata, nupta prætorio viro, exhæredata ab octogenario patre, intra vndecim dies quàm ille nouercam ei amore captus induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant iudices centum & octoginta. (tot enim quatuor consiliis* colliguntur) ingens vtrinque* aduocatio, & numerosa* subsellia: præterea densa circunstantium corona latissimum iudicium multiplici circulo ambibat. Ad hoc stipatum tribunal, atque etiam ex superiore basilicæ parte, qua fœminæ, qua viri, & audiendi quod erat difficile, & quod facile visendi studio imminebant. Magna expectatio patrum, magna filiarum: magna etiam nouercarum. Secutus est varius euentus. Nam duobus consiliis vicimus, totidem victi sumus. Notabilis prorsus res & mira eadem in causa, iisdem iudicibus, iisdem aduocatis, eodem tempore tanta diuersitas ac-

ebscribũtur aduocatorũ subsellia: & Actium corona.

cidit casu quidem, sed non vt casus videretur. Victa est noverca: ipsa hæres ex parte sexta. Victus* Suburran', qui ex hæredatus a patre, singulari impudentia alieni patris bona vindicabat, non aulus fui petere. Hæc tibi exposui, primum vt ex epistola scires quæ ex oratione non poteras: deinde, (nam detegam artes) vt orationem libentius legeres, si non legere tibi sed interesse iudicio videreris: quam sit licet magna, non despero gratiam breuissimè impetraturam. nam & copia rerum, & arguta diuisione, & narratiũculis pluribus, & eloquendi varietate renouatur. Sunt multa (non auderem nisi tibi dicere) elata, multa pugnantia, multa subtilia. Interuenit enim acribus illis & erectis frequens necessitas computandi, ac penè calculos tabulámque poscendi, vt repentè in priuati iudicii formam centumuirale vertatur. Dedimus vela indignationi, dedimus iræ, dedimus dolori: & in amplissima causa, quasi magno mari pluribus ventis sumus vecti. In summa, solent quidam ex contubernalibus nostris existimare hanc orationem (iterum dicam) præcipuam, vt inter meas [ὡς] ὑφ' Κπιφανίους esse, in verè, tu facillimè iudicabis, qui tam memoriter tenes omnes vt conferre cum hac, dum hanc solam legis, possis. Vale.

Suberinus

ARGVMENTVM.

Maximi munus gladiatorium Veronensibus editum in funere vxoris commendat: dolet tamen pantheras non aduenisse in tempore, vt pariter darent spectaculo.

quid censeret in laudem principis, docet Secundus exemplo suo quid faciendum, sed illi datam materiã censendi & noua & maiora rebus nuper ab imperatore praeclarioribus gestis.

C. PLIN. SEVERO SVO S. 27

ROgas vt cogitem quid designatus consul in honorem principis censeas. Facilis inuentio non facilis electio. est enim ex virtutibus eius larga materia-*tamen quod sentiam indicabo, si prius haesitationem meam ostendero. Dubito num idem tibi suadere quod mihi debeam. Designatus ego consul, omni hac, etsi non adulatione, specie tamen adulationis abstinui: non tanquam liber & constans, sed tanquam intelligens principis nostri: cuius videbam hanc esse praecipuam laudem, si nihil quasi ex necessitate decernerem. Recordabar etiam plurimos honores pessimo cuique delatos, à quibus hic optimus separari non alio modo magis poterat quàm diuersitate censendi; quod ipsum dissimulatione & silentio non praeterii, ne fortè non iudicium illud meum sed obliuio videretur. Hoc tunc ego: sed non omnibus eadẽ placẽt, nec conueniũt quidem. Praeterea, faciendi aliquid vel non faciendi vera ratio, cùm hominum ipsorum, tum rerũ etiam ac temporum conditione* initur. Nam recentia opera maximi principis praebent facultatem, noua, magna, vera censendi: quibus ex causis, vt suprà scripsi, dubito an idem nunc tibi quod tunc mihi suadeam. Illud nõ dubito, debuisse me in parte consilii tui ponere quod ipse fecissem. Vale.

scribam tamen quod sentiam, vel quod malo, indicabo,

mutatur.

Argumentum.

Admittit Pontij excusationem quòd sibi non occurrisset: & fructus quos miserat scribit recepisse, denuntians in futurum vt modum donis imponeret.

C. PLINIVS PONTIO SVO S. 28

SCio quæ tibi causa fuerit impedimento quominus præcurrere aduentum meum in Campaniam posses: sed quanquam absens totus huc migrasti, tantum mihi copiarum tam vrbanarum quàm rusticarum nomine tuo oblatum est: quas omnes improbè quidem, accepi tamen. Nam me tui vt ita facerem rogabant, & verebar ne & mihi & illis irascereris si non feciſſem: in posterum nisi adhibueris modum, ego adhibebo. Etiã tuis denuntiaui, si rursus tam multa attuliſſent, omnia relaturos. Dices oportere me tuis rebus vt meis vti: etiam: sed perinde illis ac meis parco. Vale.

Argumentum.

Numidium Quadratum, quem iam foro aſsignauerat, exemplo ſui monet quas cauſas agere debeat: imprimis vt multum ſtudeat, vt quoties opus fuerit, ſit paratus ad dicendum: interdum tamen ſtandum neceſsitati, quod ipſe quandoque feciſſe teſtatur, dum mandatis ſenatus paret: cuius iuſſu refert orationes à ſe habitas.

C. PLIN. QVADRATO SVO S. 29

AVidius Quietus, qui me vnicè dilexit, & *quo non minus gaudeo, probauit, vt multa

* cui non minus gaudeo

alia Thraſeæ (fuit enim familiaris) ita hoc ſæpe referebat, præcipere ſolitum ſuſcipiendas eſſe cauſas aut amicorum, aut deſtitutas, aut ad exemplum pertinentes. Cur amicorum? non eget interpretatione. Cur deſtitutas? quod in illis maximè & conſtantia agentis & humanitas cerneretur. Cur pertinentes ad exemplum? quia plurimum refert bonum an malum inducerentur. Ad hæc ego genera cauſarum, ambitioſe fortaſſe, addam tamen claras & illuſtres. æquum enim eſt agere nonnunquam gloriæ & famæ, id eſt ſuã cauſam: hos terminos, quia me conſuluiſti, dignitati ac verecundiæ tuæ ſtatuo. Nec me præterit, vſum & eſſe & haberi optimum dicẽdi magiſtrum. video etiam multos paruo ingenio, literis nullis, vt bene agerent agendo conſequutos. Sed & illud quod vel Pollionis, vel tanquã Pollionis accepi, veriſſimum experior, *Commodè agendo factum eſt vt ſæpe agerem: ſæpe agendo, vt minus commodè*: quia ſcilicet aſſiduitate nimia facilitas magis quàm facultas, nec fiducia, ſed temeritas paratur. Nec verò Iſocrati, quominus haberetur ſummus orator, offecit quòd infirmitate vocis, mollitie frontis, ne in publico diceret impediebatur. Proinde multum lege, ſcribe, meditare, vt poſſis quum voles dicere: dices quum velle debebis. Hoc ferè temperamentum ipſe ſeruaui: nonnunquam neceſſitati, quæ pars rationis eſt, parui. Egi enim quaſdã à ſenatu iuſſus, quæ tamen in numero fuerunt ex illa Thraſeæ diuiſionẽ, hoc eſt ad exemplũ pertinentes. Affui Bæticis contra Bæbium Maſſam. quæ ſitum eſt an danda eſſet inquiſitio: data eſt. Affui rurſus, iiſdem quærentib. de Cæcilio Claſ-

ducem habe rent,

mollitia fr. quo minus in p.

quo

Baſſum.

fico. quæsitū est an prouinciales vt socios ministróſque proconſulis plecti oporteret : pœnas luerunt. Accusaui Marium Priscum, qui lege repetundarum damnatus vtebatur clementia legis, cuius seueritatem immanitate criminum excesserat: relegatus est. Tuitus sum Iulium Bassum, vt incustoditum nimis & incautum, ita minimè malum: iudicibus acceptis in senatu remansit. Dixi proximè pro Vareno postulante vt sibi inuicem vocare testes liceret: impetratum est. In posterum opto vt ea potissimum iubeat quæ me deceat vel sponte feciſſe. Vale.

ARGVMENTVM.

Quassata proſoceri ſui villa ex vetuſtate, quærit præficere prædio aliquem virum durum & agreſtē, qui interſit operi reficiendo. Eligendus eſt enim ruſticis operibus ab infante duratus & inſpectis experimentis, vt præcipit Columella cùm vrbanos & officiis ciuilibus aſſuetos, non poſcat ruſticorum prædiorum adminiſtratio.

C. PLIN. FABATO SVO S. 30

DEbemus me hercule * natales tuos perinde ac noſtros celebrare, cùm lætitia noſtrorum ex tuis pendeat, cuius diligentia & cura hic hilares, iſtic ſecuri ſumus. Villa Camilliana quàm in Campania poſſides, eſt quidem vetuſtate vexata: *ea tamen quæ ſunt pretioſiora, aut integra manent, aut leuiſſimè læſa ſunt. *Attendimus ergo vt quam ſaluberrimè reficiantur. Ego videor habere multos amicos, ſed huius generis cuius

nouales

Attendemus

& tu quæris, & res exigit, prope neminem. sunt enim omnes togati & vrbani: rusticorum autem prædiorum administratio poscit durum aliquẽ & agrestem, cui nec labor ille grauis, nec cura sordida, nec tristis solitudo videatur. Tu de Rufo honestissimè cogitas. fuit enim filio tuo familiaris, quid tamen * nõbis ibi præstare possis ignoro, velle plurimum credo. Vale.

* aoui fibi ſtio,

Argumentum.

Secesserat Traianus ad Centumcellas, quò consilij gratia Secundum cum multis senatorum euocauerat: ibique Claudius Aristo ab inuidis accusatus absoluitur: Gallita, adulterij rea, cum adultero condemnatur: tertio die cognouerunt codicillos Iulij Tyronis, sed hæc iudicia remissiones variabant. nam senatores adhibebantur cœna iucundissimi principis, & xeniis donabantur. Hæc Secundus amico suo Corneliano scribit: ac postremò portũ à Traiano iam semistructum summa cum euidentia repræsentari.

C. PLIN. CORNELIANO SVO S. 31

EVocatus in consiliũ à Cæsare nostro ad Centumcellas (hoc loco nomen) longè maximam cepi voluptatem. Quid enim iucundius quàm principis iustitiam, grauitatem, comitatem in secessu quoque, vbi hæc maximè recluduntur, inspicere? Fuerunt variæ cognitiones, & quæ virtutes iudicis per plures species experirentur. Dixit causam Claudius * Aristo, princeps Ephesiorum, homo munificus, & innoxiæ popularitatis: inde inuidia, & ab * dissimillimis dissimilis de-

Aristion ad dissimilli mũ delator

lator immissus. itaque absolutus vindicatúsque est. Sequenti die audita est Gallita adulterij rea. Nupta hæc tribuno militum, honores petituro, & suam & mariti dignitatem centurionis amore maculauerat: maritus legato consulari, ille Cæsari scripserat. Cæsar excussis probationibus centurionem exautorauit, atque etiam relegauit. Supererat crimini, quod nisi duorum esse non poterat, reliqua pars vltionis, sed maritum non sine aliqua reprehensione patientiæ, amor vxoris retardabat: quam quidem etiam post delatum adulterium domi habuerat, quasi contentus æmulum remouisse. Admonitus vt perageret accusationem, peregit inuitus, sed illam damnari etiam inuito accusatore necesse erat: damnata, & Iuliæ legis pœnis relicta est. Cæsar & nomen centurionis, & commemorationem disciplinæ militaris sententiæ adiecit, ne omnes eiusmodi causas reuocare ad se videretur. Tertio die inducta cognitio est, multis sermonibus & vario rumore iactata Iulii Tyroni codicillis, quos ex parte veros esse constabat, ex parte falsi dicebãtur. Substituebantur crimini* Sempronius Senecio, eques Romanus, & Eurythmus, Cæsaris libertus & procurator. Hæredes, quum Cæsar esset in Dacia, communiter epistola scripta petierant vt susciperet cognitionem: susceperat. reuersus diem dixerat: & quum ex hæredibus quidam quasi reuerentia Eurythmi remitterent accusationem, pulcherrime dixerat, *Nec ille* *Polycletus est, nec ego Nero.* Indulserat tamen petentibus dilationem, cuius tempore exacto consederat auditurus. A parte hæredum intrauerunt duo; omnino postularunt vt omnes hæredes ago-

Semiranus.

Polydytus.

re cogerentur, quum detulissent omnes, aut sibi quoque desistere permitteretur. Loquutus est Cæsar summa grauitate, summa moderatione: quúmque aduocatus Senecionis & Eurythmi dixisset suspicionibus relinqui reos, nisi audirentur, *Non curo* (inquit) *an isti suspicionibus relinquantur, ego relinquor.* Deinconuersus ad nos Ἐπίταδε, *quid facere debeamus? isti enim queri volunt quod sibi licuerit non accusare.* tum ex *consilii sententia iussit denuntiari hæredibus omnibus aut agerent, aut singuli approbarent causas non agendi, alioqui se vel de calumnia pronuntiaturum. Vides quàm honesti, quàm seueri dies, quos iucundissimæ remissiones sequebantur. Adhibebamur quotidie cœnæ: erat modica, si principem cogites: interdum ἀκροάματα audiebamus, interdum iucundissimis sermonibus nox ducebatur. Summo die abeuntibus nobis (tam diligens in Cæsare humanitas fuit) xenia sunt missa: sed mihi vt grauitas cognitionum, consilii honor, suauitas simplicitásque conuictus, ita locus ipse periucundus fuit. Villa pulcherrima cingitur viridissimis agris: imminet littori cuius* in sinu quammaximus portus, velut amphitheatrum. Huius sinistrum brachium firmissimo opere munitum est: dextrum elaboratur. In ore portus insula assurgit, quæ illatum vento mare obiacens frangat, tutúmque ab vtroque latere decursum nauibus præstet: assurgit autem arte visenda, ingentia saxa latissima nauis prouehit: contra hæc alia superalia derecta ipso pondere manent, ac sensim quodam velut aggere cõstruuntur. Eminet iam & apparet saxeum dorsum: impactósque fluctus in immensum elidit & tol-

consulis

sit in sinu maximè portus M.

lit. vastus ille fragor, canúmque circà mare. Saxis deinde pilæ adiiciuntur, quæ procedenti tẽpore enatã insulam imitentur. Habebit hic portus etiam nomẽ autoris, erítque vel maximè salutaris. nam per longissimum spatium littus importuosum hoc receptaculo vtetur. Vale.

Argumentum.

Offert dono Quintiliani filiæ, nuptæ Nonio Celeri, quinquaginta millia nummûm: plus oblaturus si confideret à modestia patris hoc posse impetrari.

C. PLIN. QVINTILIANO SVO S. 32

QVantis & ipse sis continentissimus, & filiam tuam ita institueris vt decebat filiam tuam, *Tutilij neptem, quum tamen sit nuptura honestissimo viro, Nonio Celeri cui ratio ciuilium officiorum necessitatem quandam nitoris imponit, debet secundũ conditiones mariti, veste, *comitatu augeri: quibus nõ quidem augetur dignitas, ornatur tamẽ & instruitur. Te porro animo beatissimum, modicum facultatibus scio: itaq; partem oneris tui mihi vindico, & tanquam parens alter puellæ nostræ confero quinquaginta millia nummûm: plus collaturus, nisi à verecundia tua sola mediocritate munuscul: impetrari posse cõfiderem ne recusares. Vale.

Tituli

comitatu, q. non a. d. ornatur tamẽ instru..

Argumentum.

Gloriatur se egisse apud centumuiros pro Accia Variola in magna auditorum corona, ad variñ eũ-

tum. Præmittit igitur amico Romano quicquid in cauſa acciderit, & artes ſuæ orationis detegit, quã refert à quibuſdam comparari ei quam dixit Demoſthenes pro Cteſiphonte; iudicémque hu us Romanum facit.

C. PLIN. ROMANO SVO S. 31

vt illa arma diuinam. ſin id ſuperbius poſuis

*TOllite cuncta, inquit. cœptóſque auferte labores.** ſeu ſcribis aliquid, ſeu legis, tolli, auferri iube, & accipe orationem meam, vt illi arma diuina. Non ſuperbius potui? reuera, vt inter meas pulchrã nã mihi ſatis eſt certare mecũ. Eſt hæc pro Accia Variola & dignitate perſonæ & exẽpli raritate & iudicii magnitudine inſignis. Nam fœmina ſplendide nata, nupta prætorio viro, exhæredata ab octogenario patre, intra vndecim dies quàm ille nouercam ei amore captus induxerat, quadruplici iudicio bona paterna reperebat. Sedebant iudices centum & octoginta. (tot enim quatuor conſiliis* colliguntur) ingens vtrinque* aduocatio, & numeroſa* ſubſellia: præterea denſa circunſtantium corona latiſſimum iudicium multiplici circulo ambibat. Ad hoc ſtipatum tribunal, atque etiam ex ſuperiore baſilicæ parte, qua fœminæ, qua viri, & audiendi quod erat difficile, & quod facile viſendi ſtudio imminebant. Magna expectatio patrum, magna filiarum: magna etiam nouercarum. Secutus eſt varius euentus. Nam duobus conſiliis vicimus, totidem victi ſumus. Notabilis prorſus res & mira eadem in cauſa, iiſdem iudicibus, iiſdem aduocatis, eodem tempore tanta diuerſitas ac-

eſcribũtur aduocatorũ ſubſellia: a ſtium co tona

ciditcasu quidem , sed non vt casus videretur. Victa est noverca:ipsa hæres ex parte sexta. Victus* Suburran', qui ex hæredatus a patre, singulari impudentia alieni, patris bona vindicabat, non aulus sui petere. Hæc tibi exposui, primum vt ex epistola scires quæ ex oratione non poteras: deinde, (nam detegam artes) vt orationem libentius legeres, si non legere tibi sed interesse iudicio videreris: quam si licet magna, non despero gratiam breuissimè impetraturam. nam & copia rerum, & arguta diuisione, & narratiũculis pluribus, & eloquendi varietate renouatur. Sunt multa (non auderem nisi tibi dicere) elata, multa pugnantia, multa subtilia. Interuenit enim acribus illis & erectis frequens necessitas computandi, ac penè calculos tabulámque poscendi, vt repentè in priuati iudicii formam centumuirale vertatur. Dedimus vela indignationi, dedimus iræ, dedimus dolori: & in amplissima causa, quasi magno mari pluribus ventis sumus vecti. In summa, solent quidam ex contubernalibus nostris existimare hanc orationem (iterum dicam) præcipuam, vt inter meas [ὡς] ὑπὲρ Κτησιφῶντος esse, in verè, tu facillimè iudicabis, qui tam memoriter tenes omnes vt conferre cum hac, dum hanc solam legis, possis. Vale.

Suberlous

ARGVMENTVM.

Maximi munus gladiatorium Veronensibus editum in funere vxoris commendat: dolet tamen pantheras non aduenisse in tempore, vt pariter darent spectaculo.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S. 34

REctè fecisti quòd gladiatorium munus Veronensibus nostris promisisti, à quibus olim amaris, suspiceris, ornaris. Inde etiam vxorem charissimam tibi & probatissimam habuisti,*cuius memoriæ aut opus aliquod, aut spectaculum atque hoc potissimum, quod maximè funeri*debeatur. Præterea tanto consensu rogabaris, vt negare, non constans sed durum videretur. Illud quoque egregium, quòd tam facilis, tam liberalis in edendo fuisti. nam per hæc etiam magnus animus ostenditur. Vellem Africanæ, quas coemeras plurimas, ad præfinitum diem occurrissent: sed licet cessauerint, illa tempestate detentæ, tu tamen meruisti vt acceptum tibi fieret, quod quominus exhiberes, non per te stetit. Vale.

cuius memoriæ vt opus aliquod ita maximè funebre debeatur. debebatur,

C. PLINII CAECILII SECVNDI EPISTOLARVM liber septimus.

Argumentum.

Hortatur Restitutum, vel Gemi.ũ. (nam vtrũque codices habent) ægrotantem, vt valetudinem patienter ferat: exemploque suo docet, non indulgendũ appetitui in morbo, sed medicis parendum.

C. PLIN. *RESTITVTO GEMINIO SVO S.

GEMINIO alGEMINO

TErret me hæc tua tã pertinax valetudo, & quanquam te temperatissimũ nouerim, vereor tamẽ nequid illi etiã in mores tuos liceat. Proinde moneo, patiẽter resistas. Hoc laudabile, hoc salutare admittit humana natura. Quod suadeo, ipse certè sic agere sanus cũ meis soleo. Spero quidem, si fortè in aduersam valetudinem incidero, nihil me desideraturum vel pudore vel *pœnitentia dignum: si tamen superauerit moribus, denũtio nequid mihi detur, nisi permittentibus medicis: *sciántque, si dederint, ita vindicaturum vt solent alii quæ negantur. Quinetiam quum perustus ardentissima febri, tandem remissus vnctúsque acciperẽ à medico potionem, porrexi manum, vtque me tãge-

patientia

sciatisque, si dederitis,

ret dixi, admotúmque iam labris poculum reddidi Postea quum vicesimo valetudinis die balineo præpararer, mussantéſque medicos repentè vidissem, causam requisiui, responderũt, posse me tutò lauari, non tamen omnino sine aliqua suspicione. Quid (inquam) necesse est? atque ita spe balinei, cui iam videbar inferri placidè lenitérque, dimissa, ad abstinentiam * rursus, non secus ac modò ad balineum, animum vultúmque composui. Quæ tibi scripsi, primùm vt te nõ sine exemplo monerẽ: deinde vt in posterum ipse ad eandem temperantiã astringerer, quum me hac epistola quasi pignore obligauissem. Vale.

versus

Argumentum.

Promittit Iusto aliquid scriptorum suorum, quum æstas transmissa fuerit.

C. PLIN. IVSTO SVO S. 2

QVemadmodum congruit vt simul & affirmes te assiduis occupationibus impediri, & scripta nostra desideres, quæ vix ab otiosis impetrare aliquid peritura temporis * possunt? Patiar ergo æstatem inquietam nobis, exercitámque transcurrere: & hyeme demum, quum credibile erit noctibus saltem vacare te posse, quæram quid potissimum ex nugis meis tibi exhibeã. Interim abundè est, si epistolæ nõ sunt molestæ. Sunt autem, & ideo breuiores erunt. Vale.

possent

ARG.

Argumentum.

Reuocat à longo ſeceſſu amicum Præſentem, hortatúrque vt tandem velit vrbem repetere: ſic enim fieri iucundius otium aliquando laboribus intermiſſum.

C. PLIN. PRAESENTI SVO S.

TAntáne perſeuerantia? tu modò in Lucania, modò in Campania. Ipſe enim (inquis) Lucanus: vxor, Campana. Iuſta cauſa longioris abſentiæ, non perpetuæ tamen. Quin ergo aliquando in vrbem redis? vbi dignitas, honor, amicitiæ tam ſuperiores quàm minores. Quouſque *regnabis? quouſque vigilabis quum voles? dormies quandiu voles? quouſque calcei? *nuſquam toga feriata? liber totos dies? tempus eſt te reuiſere moleſtias noſtras, vel hoc ſolum, ne voluptates iſtæ ſatietate langueſcant. Saluta pauliſper, quò ſit tibi iucundius ſalutari. Terere in hac turba, vt te ſolitudo deleƈtet. Sed quid imprudens quem euocare conor, retardo? fortaſſe enim his ipſis admoneris vt te magis ac magis otio inuoluas, quod ego non abrumpi, ſed intermitti volo. Vt enim ſi cœnam tibi facerem, dulcibus cibis acres acutóſque miſcerem, vt obtuſus illis & oblitus ſtomachus his excitaretur: ita nunc hortor vt iucundiſſimum genus vitæ nonnullis interdum, quaſi *acrioribus condias. Vale.

*regna vis.

*quouſque.

*acoribus.

Argumentum.

Admiranti Pontio quòd hendecaſyllabos ſcripſiſſet, reſpondet Secundus ſe à teneris annis pœti-

æstudiosum fuisse : nam puerum Græcam tragœdiam scripsisse, & elegos ac epigrammata ad imitationem Ciceronis. postremo volumen hendecasyllaborum : quod à Latinis & Græcis lectitari plurimùm gloriatur.

C PLIN. PONTIO SVO S. 4

AIs legisse te hendecasyllabos meos: requiris etiam quemadmodum cœperim scribere, homo, vt tibi videor, seuerus, vt ipse* fateor, non ineptus. Nunquam à poetice (altius enim repetam) alienus fui: quinetiam quatuordecim natus annos Græcam tragœdiam scripsi. Qualem? inquis. Nescio, tragœdia vocabatur. Mox quum è *militia rediens, in Icaria [insula] ventis detinerer, Latinos elegos in illud ipsum mare ipsámque insulam feci. Expertus sum me* aliquando & heroico, hendecasyllabis nũc primùm, quorum hic natalis, hæc causa [est.] Legebantur in Laurentino mihi libri Asinij Galli de cõparatione patris & Ciceronis: incidit epigramma Ciceronis in Tyronem suum: dein quum meridie (erat enim æstas) dormiturus me recepissem, nec obreperet somnus: cœpi reputare maximos oratores hoc studii genus, & in oblectationibus habuisse & in laude posuisse. Intendi animum, contráque opinionem meam post longam desuetudinem perquam exiguo temporis momento id ipsum quod me ad scribendum solicitauerat, his versibus exaraui,

Quum libros Galli legerem, quibus ille parenti
Ausus de Cicerone dare palmámque, decúsque,

patior,

Cilicia

aliquando her.

Lasciuum inueni lusum Ciceronis, & illo* versum
Spectandum ingenio quo seria condidit, & quo
Humanis salibus multo varióque lepore
Magnorum ostendit mentes gaudere virorum.
Nam queritur quòd fraude mala frustratus 'amantem
Paucula cœnato sibi debita sauia Tyro
Tempore nocturno subtraxerit. His ego lectis,
Cur post hæc, inquam, nostros celamus amores?
Nullúmque in medium timidi damus? atque fatemur
Tyronisque dolos, Tyronis nosse fugaces
Blanditias, & furta nouas addentia flammas?

Transij ad elegos, hos quoque nō minus celeriter explicui. addidi alios facilitate corruptus: deinde in vrbem reuersus, sodalibus legi. Probauerūt deinde plura metra, siquid otii, maximè in itinere tentaui. Postremò placuit exemplo multorum vnum seperatim hendecasyllaborum volumen absoluere, nec pœnitet. Legitur, describitur, cantatur etiam, à Græcis quoque quos Latinè huius libelli amor docuit, nunc cithara nunc lyra personatur. Sed quid ego tam * fu- *glorios?
-iosè? quanquam poetis furere concessum est, & tamen non de meo, sed de aliorum iudicio loquor, qui siue iudicant, siue errant, me delectant. Vnum precor, vt posteri quoque aut errent similiter, aut iudicent. Vale.

Argumentum.

Simili vt suprà argumento scribit ad vxorem Calphurniam absentem, se magno eius desiderio teneri.

C. PLIN. CALPHVRNIÆ SVAE S. 5

INcredibile est quanto desiderio tui tenear: in causa amor primùm: deinde, quòd non consueuimus abesse. Inde est quòd magnam partem noctium in imagine tua* vigil exigo: inde quòd interdiu quibus horis te visere solebam, ad diætam tuam ipsi me, vt verissimè dicitur, pedes ducunt: quòd denique* æger & mœstus, & similis excluso à vacuo limine recedo. Vnum tempus his tormentis caret, quo in foro & amicorum libus conteror. AEstima tu quæ vita mea sit, cui requies in labore, in miseria curísque solatium est. Vale.

vigilem

æger mente & ǽm –

Argumentum.

Bithyni decretum miserant legatis suis in vrbe agentibus, quo & accusationem Vareni omittebant, & causas abolitæ accusationis declarabant, Fonteius tamen Magius, vnus ex Bithynis, non destitit petere in senatu vt rationes administratæ prouinciæ reddere cogeretur: verùm Polyænus petijt vt res integra ad Traianum deferretur: quod à coss. impetrauit. quæ dum agebantur, scribit Secundus Macrino se rarò interloquutum, exemplis monens, interdum melius esse paucis quàm pluribus agere.

C. PLIN. MACRINO SVO S. 6

RAra & notabilis res contigit Vareno, sit licet adhuc dubia. Bithyni accusationem eius, vt scilicet inchoatam, omisisse narrantur, de eo ad-

est prouinciæ legatus: attulit decretum concilii ad Cæsarem, attulit ad multos principes viros, attulit etiam ad nos, Vareni aduocatos. Perstat tamen idem ille *Magius: quinetiam * Nigrinum optimum virum pertinacissimè exercet: per hũc à consulibus postulabat vt Varenus exhibere rationes cogeretur. Assistebam Vareno iam tantùm vt amicus, & tacere decreueram. nihil enim tam contrarium quàm si aduocatus à senatu datus defenderem vt reum, cui opus esset ne reus videretur. Quum tamen finita postulatione Nigrini, consules ad me oculos retulissent. *Scietis*, inquam, *constare nobis silentij nostri rationem, *quum veros legatos * prouinciæ audieritis contra Nigrinum, ad quem missi sunt: ego * ad me quoque habeo decretum prouinciæ.* Rursus ille, *Potest tibi liquere.* Ad hoc ego, *Si tibi ex diuerso liquet, potest & mihi quod est melius in causa liquere.* Tum legatus Polyænus causas abolitæ accusationis exposuit, postulauítque ne cognitioni Cæsaris præiudicium fieret. Respondit *Magius: iterúmque Polyænus ipse rarò & breuiter interloquutus. Multum me intra silentium tenui. accepi enim non minus interdum oratorium esse tacere quàm dicere: atque adeo repeto, quibusdam me capitis reis vel magis silentio quàm oratione accuratissima profuisse. Mater amisso filio (quid enim prohíbet, quamquam alia ratio scribendæ epistolæ fuerit, de studiis disputare?) libertos eius eosdémque cohæredes suos, falsi & veneficii reos detulerat ad principem, iudicémque impetrauerat Iulium Seruianum. Defenderam reos ingenti quidem cœtu: erat enim causa notissima. Præterea vtrinque ingenia cla-

Magnũ Magus Nigrum.

si cæteros proinde apud

Magnus

risima. Finem cognitioni quæstio imposuit, quæ secundum reos dedit. Postea mater adiit principem, affirmauit se nouas probationes inuenisse. Præceptum est Seruiano vt vacaret finitam causam retractanti, siquid noui afferret. Aderat matri Iulius Africanus, nepos Iulij oratoris: quo audito Passienus Crispus dixit, *Bene me hercule, bene:* * *sed quò tam bene?* Iulius Nepos, iuuenis ingeniosus, sed parum callidus, quum multa dixisset, assignatúmque tempus implesset, *Rogo* inquit, *Seruiane permittas mihi vnum* * *versum adijcere.* Tum ego, quum omnes me vt diu respõsurum intuerentur, *Respondissem, inquam, si vnum illum versum Africanus adiecisset, in quo non dubito omnia noua fuisse.* Non facilè me repeto, tantum * consequutum assensum agendo, [quantum tunc non agendo.] Similiter nunc & probatum & exceptum est, quod pro Vareno hactenus [nõ] tacui consules vt Polyænus postulabat, omnia integra principi seruauerunt, cuius cognitionem suspensus expecto. Nam dies ille nobis pro Vareno aut securitatem & otium dabit, aut intermissum laborem renouata solicitudine iniunget. Vale.

siquid iam bene.

verbum

repisse-

Argumentum.

Gaudet amicitia inter Priscum & Saturninum quem hortatur ad se reuerti.

C. PLIN. SATVRNINO SVO S. 7

ET proximè Prisco nostro, & rursus, quia ita iussisti, gratias egi, libentissimè quidem. est

enim mihi periucundum quòd viri optimi mihíque amiciſſimi adeo cohæſiſtis, vt inuicem vos obligari putetis. Nam ille quoque præcipuam ſe voluptatem ex amicitia tua capere profitetur, certátque tecum honeſtiſsimo certamine mutuæ charitatis, quam ipſum tempus augebit. Te negotiis diſtineri, ob hoc moleſtè fero, quòd deſeruire ſtudiis non potes: ſi tamen alteram litem per iudicem, alteram, *vt ais, ipſe finieris, incipies primùm ſtic otio frui, deinde ſatiatus ad nos reuerti. Vale. *tu ipſe fin.

Argumentum.

Periucundum ſibi eſſe ait quòd Priſco cum Saturnino ſumma intercederet familiaritas: hortatúrque Priſcum vt in ea pergat, cùm Saturninus maximam haberet in amore conſtantiam.

C. PLINIVS. PRISCO SVO S. 8

EXprimere non poſſum quàm iucundum ſit mihi quòd Saturninus noſter ſummas tibi apud me gratias aliis ſuper alias epiſtolis agit. perge vt cœpiſti, virúmque optimum quàm familiariſſimè dilige, magnam voluptatem ex amicitia eius percepturus, nec ad breue tempus. nam quùm omnibus virtutibus abundet, tum hac præcipuè, quòd habet maximam in amore conſtantiam. Vale.

ARGVMENTVM.

Fuſcum monet vt in ſeceſſu Græca in Latium, noſtra in Græciam transferat, eſſe enim optimã ſtuden-

di genus, quum ad imitationem bonorum de eisdem contendimus: consulit vt quæ legerit, repetat, interdũ oratoris studia intermittat, & se ad historiam vel poeticam conuertat: qua non modò facultas sed remissio & laus comparatur.

C. PLIN. * FVSCO SVO S. 9

FVSCO

QVæris quemadmodum in secessu, quo iamdiu feueris, putem te studere oportere: * vtile in primis, & multis præcipiunt vel ex Græco in Latinum, vel ex Latino vertere in Græcum: quo genere exercitationis proprietas splendórque verborum, copia figurarum, vis explicandi, præterea imitatione optimorum similia inueniendi facultas paratur: simul quæ legentem fefellissent, transferentem fugere non possunt. Intelligentia ex hoc & iudicium acquiritur: nihil obfuerit, quæ legeris hactenus, vt rem argũmentúmq; teneas, quasi æmulum scribere, lectúsque conferre, ac sedulò pensitare quid tu, quid ille cõmodius. magna gratulatio si tu nõnulla, tum magnus pudor, si cuncta ille melius. Licebit interdum & notissima eligere & certare cum electis: audax hæc non tamen improba, quia secreta contentio: quanquam multos videmus eiusmodi certamina sibi cum multa laude sumpsisse, quousque subsequi satis habebant, dum non desperant antecessisse. Poteris & quæ dixeris post obliuionem retractare, multa retinere, *plura transire, alia interscribere, alia rescribere. Laboriosum istud & tædio plenum, sed difficultate ipsa fructuosum, recalescere ex integro, & resumere impetũ fra-

vtile mihi primum & multis præcipuè erit, vel

multis

ſum omiſſumque : poſtremò noua velut membra peracto corpori intexere, nec tamen priora turbare. Scio nunc tibi eſſe præcipuum ſtudium orandi, ſed non ideo ſemper pugnacem hunc, & quaſi* bellatorium ſtylum ſuaſerim. Vt enim terræ variis mutatíſque ſeminibus, ita ingenia noſtra nunc hac nunc illa meditatione recoluntur. Volo interdum aliquem ex hiſtoria locum apprehendas: volo epiſtolam diligentius ſcribas, volo carmina: nã ſæpe in orationes quoque non hiſtorica modò ſed propè* poetica deſcriptionũ neceſſitas incidit, & preſſus ſermo purúſque ex epiſtolis petitur. fas eſt & carmine remitti, non dico continuo & longo (id enim perfici niſi in otio non poteſt) ſed hoc arguto & breui, quod aptè quantaſlibet occupationes curáſque diſtinguit. Luſus vocantur, ſed hi luſus non minorem interdum gloriam quàm ſeria conſequuntur, atque adeo (cur enim tã ad verſus non verſibus adhorter?)

bellicum

poeticæ deſcriptionis

Vt laus eſt ceræ, mollis, cedenſque ſequatur,
*Si doctos digitos, iuſſáque, *fiat opus:*
Et nunc informet Martẽ caſtámque Mineruam,
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum.
*Vtque ſacri fontes non *ſola incendia ſiſtunt,*
*Sæpe etiam flores vernáque prata *inuant:*
Sic hominum ingenium flecti ducique per artes
Non rigidas, docta mobilitate decet.

fingas

ſolum

iuuant

Itaque ſummi oratores, ſummi etiã viri ſic ſe aut exercebãt aut delectabãt, immò delectabãt exercebántque. Nã mirũ eſt ut his opuſculis animus intẽ datur remittatúrque. recipiũt enim amores, odia, iras, miſericordiã, vrbanitatẽ, omnia deniq; quæ ad vitã pertinẽt, atque etiã in foro cauſisq;

cùm eadem quæ aliis, tũ per se quoque vt.

versantur. Inest his quoque eadem quæ aliis carminibus vtilitas, quòd metri necessitate deuincti soluta oratione lætamur, & quod facilius esse comparatio ostendit, libentius scribimus. Habes plura etiam fortasse quàm requirebas: vnum tamen omisi. non enim dixi quæ legenda arbitrarer: quanquam dixi, quum dicerem, quæ scribenda. tu memineris, sui cuiusque generis autores diligenter eligere. Aiunt enim, multum legendum esse, non multa. Qui sint hi, adeo notum promulgatũ egerat. prouocatúmque est, vt demonstratione non egeant: & alioqui tam immodicè epistola me extendi, epistolam extendi, vt dum tibi quemadmodũ studere debeas, suadeo, studendi tempus abstulerim. quin ergo pugillares resumis, & aliquid ex his, vel istud ipsum quod cœperas, scribis? Vale. cœperis

---

Argumentum.

Macrinum paucis docet quem finem habuerit Traiani cognitio de Vareno & Bithynis.

C. PLIN. MACRINO SVO. S.

QVia ipse quum prima cognoui, iungere extrema quasi auulsa cupio, te quoque existimo velle de Vareno & Bithynis reliqua cognoscere. Acta causa hinc à Polyæno, inde à Magio. de Magno. Finitis actionibus, Cæsar, *Neutra*, inquit, *pars de mora queretur. Erit mihi curæ, explorare prouinciæ voluntatem.* Multum interim Varenus tulit. Etenim quàm dubium est an meritò accusetur qui an omnino accusetur incertum est? Supereste ne rursus prouinciæ quod da- ira quo euẽtu, qui à nemine acc. an magis

mnasse dicitur, placeat, agátque pœnitentiam pœnitentiæ suæ. Vale.

ARGVMENTVM.

Succensenti Fabato proſocero, quòd Hermes minori pretio Corelliæ vendidiſſet agros hæreditarios, reſpondet Secundus id factum ex ſententia ſua, cùm pluribus cauſis illam diligat.

C. PLIN. FABATO SVO S. 11

MIraris quòd Hermes libertus meus hæreditarios agros quos ego iuſſeram proſcribi, non expectata auctione pro meo quincunce *ex ſeptingentis millibus Corelliæ addixerit: adiicis poſſe eos nongentis millibus vænire, ac tanto magis quæris an quod geſſerit, ratum ſeruem. Ego verò ſeruo: quibus ex cauſis accipe. cupio enim & tibi probatum & cohæredibus meis excuſatum eſſe, quòd me ab illis maiore officio iubente ſecerno. Corelliam cum ſumma reuerentia diligo: primùm vt ſororem Corellii Rufi, cuius mihi memoria ſacroſancta eſt: deinde vt matri meæ familiariſſimam. Sunt mihi & cum marito eius *Minutio *Fuſco, optimo viro, vetera iura: fuerunt & cum filio maxima: adeo quidē vt prætore me ludis meis præſederit. Hæc quum proximè iſtic fui, indicauit mihi cupere ſe aliquid circa Larium noſtrum poſsidere: ego illi ex prædiis meis quod vellet & quanti vellet obtuli, exceptis paternis materníſque: his enim cedere ne Corelliæ quidem poſſum. Igitur quum obueniſſet mihi hæreditas in qua prædia

ex
vincente
Milltio Iuſto,

his epistolis Hermes exigentique

ista, scripsi ei venalia futura. *has epistolas Hermes tulit. exigentique vt statim portionem meã sibi addiceret, paruit. Vides quàm ratum habere debeam, quod libertus meus meis moribus gessit? superest vt cohæredes æquo animo ferãt, seperatim me vendidisse quod mihi licuit omnino vendere: nec verò coguntur imitari meum exemplum. non enim illis eadem cum Corellia iura sunt. possunt ergo intueri vtilitatem suam, pro qua mihi fuit amicitia. Vale.

Argumentum.

Annotauimus libellos, significare, quas nunc supplicationes vocant. libellus insuper pro accusatione siue defensione scripta breuibus & per capita rerum apud Fabium accipitur. hucigitur à se formatũ Minutio mittit, quo eius amicus vteretur: iocatúrque quòd quædam superindidisset & pressa & exilia, se vereri dicens ne tanquam tumidus notaretur, reposcitque viaticum pro cursore misso.

C. PLIN. MINVTIO SVO S. 82

Libellum formatum à me, sicut exegeras, quo amicus tuus, immò noster (quid enim nõ cõmune nobis?) si res poscceret, vteretur, misi tibi id eo tardius: ne tempus emendandi eum, id est disperdendi, haberes, habebis tamen: an emendandi, nescio, vtique disperdendi (*ὑμῖς γὰρ κακόζηλοι) optima quæque si detraxeris. quod si feceris, boni consulam. Postea enim illis ex aliqua occasione vt meis vtar, & beneficio fastidij tui ipse laudabor, †vt in eo quod annotatũ inuenies, & su-

ὦ ζηλοι, al. ἀλλήλοι vt in eo quod annotandum annotatum quoque inn. al. vt in eo quod annotatum inuenies ex superscripto aliter explicetur,

præscripto aliter explicitum. Nam quum suspicarer futurum vt tibi tumidius videretur * quod est sonantius & elatius, non alienum existimaui, ne te torquëres, addere statim pressius quiddam & exilius, vel potius humilius & peius, * vestro tamen iudicio rectius. Cur enim non vsquequaq; tenuitatem vestram * insequar & exagitem? Hæc vt inter istas occupationes aliquid aliquando rideres: illud seriò. vide vt mihi viaticum reddas quod impendi * data opera, cursore dimisso. Næ tu quum hoc legeris, non partes libelli sed totũ libellum improbabis, negabísque vllius pretii esse cuius pretium reposceris. Vale.

quoniam

tuo

insectar

in operam.

ARGVMENTVM.

Habet hoc Secundi epistola vt quo longior, eo eruditior: quò breuior, eo argutior: talem nunc ostendit Iulium Ferocem elegantissimam & politissimam epistolam scripsisse.

C. PLINIVS FEROCI SVO S. 13

EAdem epistola & studere te & non studere significat. ænigmata loquor. ita planè donec distinctius quod sentio enuntiem. negat enim te studere: sed est tam polita, quæ nisi à studẽte non potest scribi: aut es tu super omnes beatus, si talia per desidiam & otium perficis. Vale.

ARGVMENTVM.

Remittit ducenta sestertia Corelliæ, volenti Secũdo tradere pro quincunce hæreditatis nongenta, quanti vicesimã partem eiusdẽ emerat à publicanis,

C. PLIN. CORELLIÆ SVAE S. 14

TV quidem honestissimè quòd tam impense & rogas & exigis vt accipi iubeam à te pretium agrorum non ex septingentis millibus, quanti illos à liberto meo, sed ex nongentis, quanti à publicanis partem vicesimam emisti. Inuicem ego & rogo & exigo vt non solùm quid te, verumetiam quid me deceat aspicias, patiarísque me in hoc vno tibi eodem animo repugnare, quo in omnibus obsequi soleo. Vale.

Argvmentvm.

Exponit Saturnino postulanti quid ageret, monétque rempubl. curare, esse honestissimam rem, ac Priscum gaudet esse officiorum memorem.

C. PLIN. SATVRNINO SVO S. 15

REquiris quid agam? quo nosti distringor officio, amicis deseruio, studeo interdum, quod non interdum, sed solum sempérque facere, non audeo dicere rectius, certè beatius erat: te alia omnia quàm quæ velis agere, molestè ferrem, nisi ea quæ agis essent honestissima. Nam & reip. suæ negotia curare, & disceptare inter amicos, laude dignissimum est. Priscinosti contuberniũ iucundum tibi futurum sciebam, noueram simplicitatem eius, noueram comitatem: eundem esse, quod minus noram, gratissimum experior,

& reip præsse negotiis, & d,

quòd tam iucundè officiorum noſtrorum meminiſſe eum ſcribas. Vale.

ARGVMENTVM.

Cauſas explicat veteris amicitiæ cum Tyrone proconſule, vt proficiſcentem in prouinciam non vereatur Fabatus Comum reuocare ab itinere recto ſeruorum liberandorum cauſa.

C. PL. FABATO PROSOCERO S. 16

CAleſtrium Tyronem familiariſſimè diligo, & priuatis mihi & publicis neceſſitudinibus implicitũ: ſimul militauimus, ſimul quæſtores Cæſaris fuimus. Ille me in tribunatu liberorum iure præceſſit, ego illum in prætura ſum conſecutus, quum mihi Cæſar annum remiſiſſet: ego in villas eius ſæpe feceſſi, ille in domo mea ſæpe conualuit. Hic nunc proconſul prouinciam Bæticam per Ticinum eſt petiturus. Spero, immò cõfido, facilè me impetraturum vt ex itinere deflectat ad te, ſi voles vindicta liberare quos proximè inter amicos manumiſiſti, nihil eſt quòd vereare ne ſit hoc illi moleſtum, cui orbem terrarum circumire, non erit longum mea cauſa, proinde nimiam iſtam verecundiam pone, téque quid velis conſule. illi tam iucundum eſt quod ego, quàm mihi quod tu iubes. Vale.

Argumentum.

De recitatione plura diſſerit, ac rationes exponit quibus ſint orationes recitandæ, ſicut hiſtoria

& carmina,& in transitu docet quomodo emendanda scripta. in primis monet, iudicio multorum credẽdum, exemplo Pomponij Secundi, qui iudicio populi multum tribuit.

C. PLIN. CELERI SVO S. 17

SVa cuique ratio recitandi, mihi, quod sæpe iam dixi, vt siquid me fugit, vt certè fugit, admonear. quo magis miror quòd scribis fuisse quosdam qui reprehenderent quòd orationes omnino recitarem. nisi verò has solas non putant emendandas. A quibus libenter requisierim cur concedant (si concedant tamen) historiam debere recitari, quæ non ostentationi, sed fidei veritatíque componitur: cur tragœdiam, quæ non auditorium, sed scenam & actores: cur lyrica, quæ non lectorem, sed chorum & lyram poscunt. At horum recitatio vsu iam recepta est: num*ergo culpandus est ille qui cœpit? quanquã orationes quoque & nostri quidam & Græci lectitauerunt. Superuacuum tamen est recitare quæ dixeris, etiam si eadem omnia: si iisdem omnibus, si statim recites: si verò multa inseras, multa commutes: si quosdam* nouos, quosdam eosdem, sed post tempus assumas, cur minus probabilis sit causa recitandi quæ dixerit quàm edendi? sed difficile est vt oratio dum recitatur, satisfaciat. Iam hoc ad laborem recitantis pertinet, non ad rationem non recitandi: nec verò ego dum recito, laudari, sed dum legor, cupio. Itaque nullum emendandi genus omitto: ac primùm quæ scripsi, mecum ipse pertracto: deinde

nõ ergò culpandus ego sed ille qui cœpit,

alios

duobus

duobus aut tribus lego, mox aliis trado annotanda: notáſque eorum, ſi dubito, cum vno rurſus aut altero penſito, nouiſſimè pluribus recito: ac, ſiquid mihi credis, tunc acerrimè emendo. nam tanto diligentius, quanto ſollicitiùs intendo. Optimè autem reuerentia, pudor, metus iudicant. Idque adeo ſic habe. Nónne ſi loquuturus *es cũ aliquo, quamlibet docto vno, tamen minus *cõmoueris quàm ſi cum multis vel indoctis? Nónne quum ſurgis ad agendum, tum maximè tibi ipſe diffidis? tum commutata, non [dico] plurima, ſed omnia cupis? Vtique ſi latior ſcena, & corona diffuſior. nam illos quoque ſordidos pullatóſque reueremur. Nónne ſi prima quæque improbari putas, debilitaris & concidis? Opinor, quia in numero ipſo eſt quoddam magnum collatúmque conſilium. quibúſque ſingulis iudicii parum, omnibus plurimum. Itaque Pomponius Secundus, hic ſcriptor tragœdiarum, ſiquid fortè familiarior amicus *tollendum, ipſe retinẽdum arbitraretur, dicere ſolebat, *Ad populum prouoco*: atque ita ex populi vel ſilentio vel aſſenſu aut ſuam aut amici ſententiã ſequebatur. tantum ille populo dabat. Rectè an ſecus, nihil ad me. ego enim non populum aduocare, ſed certos electóſque ſoleo, quos intuear, quibus credam, quos denique* & tanquam ſingulos obſeruem, & tanquam non ſingulos timeam. Nam quod M. Cicero de ſtylo, ego de metu ſentio. Timor eſt emendator * acerrimus. hoc ipſum quòd nos recitaturos cogitamus, emendat: quòd auditoriũ ingredimur, emendat: quod pallemus, horreſcimus, circumſpicimus, emendat. Proinde non pœnitet me conſuetudinis meæ, quã vtiliſſimam

esses cõmoueris

tolleret, dñ

etiam quas

aſperrimus,

experior. adeóque non deterreor fermunculis iſtorum, vt vltrò te rogem, monſtres aliquid quod his addam. nihil enim curæ meæ ſatis eſt. Cogito quàm ſit magnum dare aliquid in manus hominum: nec perſuadere mihi poſſum, nō & cum multis & ſæpe tractandum quòd placere & ſemper & omnibus cupias. Vale.

Argumentum.

Epulum perpetuũ Comenſibus promiſerat Caninius, ſed verebatur ne, ſi ſummã numeraſſet reiput. procedente tempore diſperderetur. quare exemplo ſuo monet Secundus vt ſe imitetur in eo munere quod patriæ donauerat pro alendis ingenuis.

C. PLIN. CANINIO SVO S. 18

DEliberas mecum quemadmodum pecunia quam municipibus noſtris in epulum obtuliſti, poſt te quoque ſalua ſit honeſta conſultatio, non expedita ſententia. Numeres reipublicæ ſummam? verendum eſt ne* dilabatur: des agros? vt publici negligentur. Equidem nihil commodius inuenio quàm quod ipſe feci. Nam pro quingentis millibus nummûm, quæ in alimenta ingenuorum [ingenuarúmque] promiſeram, agrum ex meis longè pluris exactori publico mancipaui: eundem vectigali impoſito recepi, xxicena millia annua daturus. Per hoc enim & reip. ſors in tuto, nec redditus incertus, & ager ipſe propter id quod vectigali * largè ſupercurrit, ſemper dominum à quo exerceatur, inueniet: Nec ignoro* me plus aliquanto quàm donaſſe vi-

dilabãtur ad ſacras. quæ, vt publicæ, negligũtur,

longè

melius

deor,*erogauiſſe,cùm pulcherrimi agri pretium necessitas vectigalis infregerit. Sed oportet priuatis vtilitatibus publicas, mortalibus æternas anteferre: multóque diligentius muneri suo consulere quàm facultatibus. Vale.

*cauiſſe.

Argumentum.

Fanniæ valetudinem honestissima causa contractam, apud Priscum dolenter fert: ibique multa de illius sanctitate, grauitate, constantia enumerat, quãtáque cũ eius matre fuerit sibi amicitia, sanctissimis verbis prosequitur, & filiæ longiorẽ vitam precatur.

C. PLIN. PRISCO SVO. S. 19.

ANgit me Fanniæ valetudo. Contraxit hanc dum assidet Iuniæ virgini Vestali sponte primùm: (est enim affinis:) deinde etiam ex autoritate pontificũ. Nã virgines, quum vi morbi atrio Vestæ coguntur excedere, matronarum curæ custodiæque mandantur: quo munere Fannia dum sedulò fungitur, hoc discrimine implicita est. *Insident febres, tussis increscit, summa macies, summa defectio, animus tantùm & spiritus viget. Heluidio marito, Thrasea patre dignissima: reliqua labuntur, méque non metu tantùm verumetiam dolore conficiunt. Doleo enim maximam fœminam eripi oculis ciuitatis, nescio an aliquid simile visuris. Quæ castitas illius? quæ sanctitas? quanta grauitas? quanta constantia? Bis maritum secuuta in exilium est, tertiò ipsa propter maritum relegata. Nam quùm Senecio reus

*Incidens febris tussim ingessit.

esset, quòd de vita Heluidij libros composuisset, rogatúmque se à Fannia in defensione dixisset, quærente minaciter Mettio Caro an rogasset, respondit, Rogaui: an commentarios scripturo dedisset, Dedi: an sciente matre, Nesciente. Postremò nullã vocem cedentem periculo, emisit: quinetiam illos ipsos libros, quanquam ex necessitate & metu temporum abolitos, senatusçõsulto publicatis bonis, seruauit, habuit, tulítque in exilium exilij causam. Eadem quàm iucunda, quàm comis, quàm denique (quod paucis datum est) non minus amabilis quàm veneranda. Erit sanè quam postea vxoribus nostris ostentare possimus: erit à qua viri quoq; fortitudinis exẽpla sumamus: quam sic cernentes audientésque miramur, vt illas quæ leguntur. Ac mihi domus ipsa nutare, conuulsãque sedibus suis ruitura suprà videtur, licet adhuc posteros habeat. quantis enim virtutibus, quantísque factis assequentur vt hæc non nouissima occiderit? Me quidem illud etiam affligit, & torquet, quod * matrem eius, illã (nihil possum illustrius dicere) tãtæ fœminæ matrem rursus videor amittere, quã hæc, vt reddit ac refert nobis, sic auferet secum, méque & nouo pariter & rescisso vulnere afficiet. Vtranque colui, vtranque dilexi: vtram magis nescio, nec discerni volebant. habuerunt officia mea in secundis, habuerunt in aduersis. Ego solatium relegatarum, ego vltor reuersarum: non feci tamẽ paria, atque eo magis hanc cupio seruari, vt mihi soluendi tempora superfint. In his eram curis quum scriberem ad te, quas si deus aliquis in gaudium verterit, de metu non querar. Vale.

morte

Argumentum.

Quauuis ſæpius alibi teſtentur epiſtolæ Secundi quanta coniunctus Tacito fuerit amicitia, nulla tamen magis vtriuſque familiaritatem & coniunctionem quàm iſta recludit, vt & ſtudia & famam communem habuiſſe cognoſcatur, ſéque totũ ab ineunte ætate ad imitandum Tacitum dediſſe.

C. PLIN. TACITO SVO S. 20

Librum tuum legi, & quam diligentiſſimè potui annotaui quæ commutanda, quæ eximenda arbitrarer. Nam & ego verum dicere aſſueui, & tu libenter audire. neque enim vlli patientius reprehenduntur quàm qui maximè laudari merentur. Nunc à te librum meum cum annotationibus tuis expecto. O iucundas, ô pulchras vices: quàm me delectat quod, ſi qua poſteris cura noſtri, vſquequaque narrabitur qua concordia, ſimplicitate, fide vixerimus. Erit rarum & inſigne, duos homines ætate, [dignitate] propemodũ æquales, nonnullius in literis nominis (cogor enim de te quoque parcius dicere, quia de me ſimul dico) alterum alterius ſtudia fouiſſe. Equidem adoleſcentulus, quum iã tu fama gloriáque floreres, te ſequi, tibi longo ſed proximus interuallo & eſſe & haberi concupiſcebam. Et erant multa clariſſima ingenia, ſed tu mihi (ita ſimilitudo naturæ ferebat) maximè imitabilis, maximè imitãdus videbaris. Quo magis gaudeo quòd ſi quis de ſtudiis ſermo, vnà nominamur, quòd de te loquentibus ſtatim occurro: nec deſunt qui vni vt vtrique noſtrũm præferãtur. ſed nihil in-

tua fama gloriáq; floreret,

m hoc tibi prox*

tereſt mea quo loco iũgimur. Nã*hoc ego primus, quia*tu proximus: quinetiam in teſtamẽtis debes annotaſſe, niſi quis fortè alterutri noſtrûm amiciſſimus, eadem legata & quidem pariter accipimus. Quæ omnia huc ſpectant, vt inuicẽ ardentius diligamus, cùm tot vinculis nos ſtudia, mores, fama, ſuprema denique hominum iudicia conſtringant. Vale.

Argumentum.

Cornuto monenti vt infirmitati oculorum conſuleret, ordinem vitæ ſuæ enumerat, & pro gallinis miſſis cum amico iocatur.

C. PLIN. CORNVTO SVO S. 21

PAreo, collega* chariſsime, & infirmitati oculorum, vt iubes, conſulo. Nam* & huc, tecto vehiculo vndiq; incluſus, quaſi in cubiculo, peruenì, & non ſtylo modò verumetiam lectionibus difficulter, ſed abſtineo, ſoliſque auribus ſtudeo, cubicula obductis velis opaca, nec tamen obſcura facio. Cryptoporticus quoque adopertis inferioribus feneſtris, tantum vmbræ quantum luminis habet: ſic paulatim lucem ferre condiſco. Balineum aſſumo, quia prodeſt: vinum, quia non nocet, parciſſimè tamen. Ita aſſueui, & nunc cuſtos adeſt. Gallinam, vt à te miſſam, libenter accepi: quam ſatis acribus oculis, quanquam adhuc lippus, pinguiſſimam vidi. Vale.

clariſſime tunc

ARGVMENTVM.

Indicat Falconi, Minutianum pro quo impetraue-

vat tribunatum, esse virum dignitate, natalibus, facultatibus & studiis summũ. petiisse fortasse coram: nam non extant vllæ litteræ quibus hunc petierit.

C. PLIN. FALCONI SVOS. 22

MInus miraberis me tam instanter petisse vt in amicum meum conferres tribunatum, quum scieris quis ille qualisque. Possum autem iam tibi & nomen indicare & describere ipsum, postquã polliceris. Est Cornelius Minutianus, ornamẽtũ regionis meæ, *seu dignitate, seu moribus: natus splendidè, abundat facultatibus, amat studia, vt solent pauperes. Idem rectissimus iudex, fortissimus: aduocatus, fidelissimus amicus. Accepisse te beneficium credes, quum propius inspexeris hominem, omnibus honoribus, omnibus titulis (nihil volo elatius de modestissimo viro dicere) parem. Vale.* & dig. & m

---

Argumentum.

Monet Fabatũ vt domi præstoletur Tyronis aduentum, neque in itinere ei occurrat.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S. 23

GAudeo quidem esse te tam fortem, vt Mediolani occurrere Tyroni possis: sed vt perseueres esse tam fortis, rogo, ne tibi contra rationem ætatis tantum laboris iniungas. Quinimò denuntio vt illum & domi & intra domum, atque

etiam intra cubiculi limen expectes. Etenim quū à me vt frater diligatur, non debet ab eo quem ego parentis loco obseruo, exigere officiū quod parenti suo remisisset. Vale.

Argumentum.

Quadratillum nepotem modestißimum tanta reuerentia educauit, vt quoties vellet ſpectare pantomimos, siue ludere calculis, iuberet illum abire: quod post mortem auiæ cū resciſſet Secūdus, cū magna admiratione & gaudio rem totam Geminio per epistolam exposuit.

C. PLIN. GEMINIO SVO S. 24

Commidia

NVmidia Quadratilla paulo minus octogesimo ætatis anno decessit, vsque ad nouissimam valetudinem viridis, atque etiam vltra matronalem modū compacto corpore & robusto: decessit honestissimo testamento. Reliquit hæredes ex besse nepotem, ex tertia parte neptem. Neptem parum noui: nepotem familiarissimè diligo, adolescētem singularem, nec iis tantùm quos sanguine attingit, inter propinquos amandum: ac primùm conspicuus forma, omnes sermones malignorum & puer & iuuenis euasit: intra quartum & vicesimum annum maritus, &, si deus annuisset, pater. vixit in contubernio auiæ delicatè, seueriſſimè, & tamen obsequentissimè. Habebat illa pantomimos, fouebátque effusius quàm principi fœminæ conueniret. Hos Quadratus non in theatro, non domi spectabat, nec illa exigebat. Audij ipsam, quum mihi commendaret

nepotis ſui ſtudia, ſolere ſe vt fœminam in illo otio ſexus, laxare animum luſu calculorũ, ſolere ſpectare pantomimos ſuos: ſed quum factura eſſet alterutrum, ſemper ſe nepoti ſuo præcepiſſe abiret ſtuderétque: quod mihi non amore eius magis facere quàm reuerentia videbatur. Miraberis, & ego miratus ſum. Proximis ſacerdotalibus ludis productis in cõmiſſione pantomimis, quum ſimul theatro ego & Quadratus egrederemur, ait mihi, *Scis me hodie primùm vidiſſe ſalutãtem auiæ meæ libertam?* Hoc nepos. At Herculeale nieniſſimi homines in honorẽ Quadratillæ (pudet me dixiſſe honorem) per adulationis officium in theatrum curſitabant, exultabant, plaudebant, mirabantur: ac deinde ſingulos geſtus dominæ cum canticis reddebant, qui nunc exiguiſſima legata theatralis operæ corollarium accipient * ab hærede qui non ſpectabat. Hæc ſcripſi, quia ſoles, ſi quid incidit noui, non inuitus audire: deinde quia iucundum eſt mihi * quod ceperim gaudium ſcribendo retractare. Gaudeo enim pietate defunctæ, honore optimi iuuenis: lætor etiam quòd domus aliquãdo C. Caſſij, huius qui Caſsianæ ſcholæ princeps & parens fuit, ſeruiet domino non minori. Implebit enim illam Quadratus meus, * vt decebit, rurſúſque ei priſtinam dignitatem, celebritatem, gloriámque reddet, quum tantus orator inde procedet, quantus iuris ille conſultus. Vale.

ab hærede. Quorſũ ſcribebam hæc? quia ſolet, mihi hoc quod

& exceden

Argumentum.

Exemplo Terentij Iunioris Rufum monet quandoque doctrinam & eloquentiam latere in habitu

pagano. hoſpitio enim ab illo ruri ſuſceptus, quum de rebus ruſticis Secũdus loqui cœpiſſet, ſtatim ſermone vtroque puriſſimo à Terentio reuocatus eſt ad ſtudia.

C. PLINIVS RVFO SVO S. 25

O Quantum eruditorum aut modeſtia ipſorum aut quies operit & ſubtrahit famæ. At nos eos tantùm dicturi aliquid aut lecturi timemus, qui ſtudia ſua proferunt: quum illi qui tacẽt, hoc amplius præſtent, quòd maximum opus ſilentio reuerentur. Expertus ſcribo quod ſcribo. Terentius Iunior equeſtribus militiis, atque etiam procuratione Narbonenſis prouinciæ integerrimè functus, recepit ſe in agros ſuos ſperatiſque paratíſque honoribus tranquilliſſimum otium prætulit. Hunc ego inuitatus hoſpitio, vt bonum patremfamilia, vt diligentem agricolam intuebar, de his locuturus, in quibus illum verſari putabam: & cœperam, quum ille me doctiſſimo ſermone reuocauit ad ſtudia. Quàm terſa omnia? quàm Latina? quàm Græca? Nam tantum vtraque lingua valet, vt ea magis videatur excellere, quam cùm maximè loquitur! Quantum ille legit? quantum tenet? Athenis viuere hominem, nõ in villa putes. Quid multa? auxit ſolicitudinem meã, effecitq; vt illis quos doctiſſimos noui, non minus hos ſeductos & quaſi ruſticos verear. Idem ſuadeo tibi. ſunt enim vt in caſtris, ſic etiam in literis noſtris plures cultu pagano, quos cinctos & armatos, & quidem ardentiſsimo ingenio, diligentius ſcrutatus inuenies. Vale.

Argumentum.

Morbo amici scribit se admonitum, dum sumus infirmi nullis nos vitiis detineri. quare hortatur se & Maximum vt tales velint esse sani, quales infirmi se futuros spondent.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 26

NVper me cuiusdam amici *languor admonuit, optimos esse nos dum infirmi sumus. Quem enim infirmum aut auaritia aut libido solicitat? non amoribus seruit, non appetit honores, opes negligit, & quantulumcunque, vt relicturus, satis habet tũc deos: tunc hominem esse se meminit, inuidet nemini, neminẽ miratur, neminem despicit, ac ne sermonibus quidẽ malignis aut attendit, aut alitur, balinea imaginatur & fõtes. Hæc summa curarum, summa votorum, molémque in posterum & pinguem si contingat euadere, hoc est, innoxiam beatámque destinat vitam. Possum ergo quod pluribus verbis, pluribus etiam voluminibus philosophi docere conantur, ipse breuiter tibi mihíque præcipere, vt tales esse sani perseueremus, quales nos futuros profitemur infirmi. Vale.

*ἐμπηδὸς langor

ARGVMENTVM.

Quærit à Sura ãn veræ sint apparitiones, quæ Græcè phantasmata dicuntur, & exemplo Curtij Rufi ac Athenodori philosophi, postremò suorum, cõfirmat esse vera. sed dum quærit, amicum docet.

C. PLINIVS SVRÆ SVO S. 27

ET mihi discendi & tibi docendi facultatem otium præbet. Igitur perquàm velim scire, esse [aliquid] phantasmata, & habere propriam figurã numẽque aliquod putes, an *inania & vana ex metu nostro imaginẽ accipere. Ego vt esse credam in primis eo ducor quòd audio accidisse Curtio Rufo. Tenuis adhuc & obscurus obtinenti Africam comes hæserat; inclinato die spatiabatur in porticu: offertur ei mulieris figura, humana grandior pulchriórque: perterrito, Africam se futurorum prænuntiam dixit. *iturum enim Romam honoréque gesturum, atque etiam cum summo imperio in eãdem prouinciam reuersurum, ibíq; morituru. Facta sunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem, egredientíq; nauem, eadem figura in littore occurrisse narratur. Ipse certè implicitus morbo, futura præteritis, aduersa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante, proiecit. Iam illud, nónne & magis terribile, & non minus mirum est quod exponam vt accepi? Erat Athenis spatiosa & capax domus, sed infamis & pestilens. per silentium noctis sonus ferri, &, si attenderes acrius, strepitus vinculorum longius primo, deinde proximo reddebatur. mox apparebat idolon, senex macie, & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerebat quatiebátque: inde inhabitantibus tristes diræque noctes per metum vigilabantur: vigiliam morbus & crescente formidine mors sequebatur. Nam interdiu quoque

inanẽ & vaziam

&venturum

quãquam abſceſſerat imago, memoria imaginis oculis inhærebat: *longioríſque cauſa timoris timor erat. Deſerta inde & damnata ſolitudine domus, totáque illi monſtro relicta proſcribebatur tamen ſeu quis emere, ſeu quis conducere ignarus tanti mali vellet. Venit Athenas philoſophus Athenodorus, legit titulum, auditóque pretio, quia ſuſpecta vilitas, percunctatus, omnia docetur, ac nihilominus, immò tanto magis conducit: vbi cœpit adueſperaſcere, iubet ſterni ſibi in prima domus parte, poſcit pugillares, ſtylum, lumen: ſuos omnes in interiora dimittit, ipſe ad ſcribendum, animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita ſimulacra & inanes ſibi metus fingeret.* Initio, quale vbique ſilentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moueri: ille non tollere oculos, non remittere ſtylum, ſed obfirmare animum, *auribúſque prætendere: tum crebreſcere fragor, aduentare etiam, ac iam vt in limine, iam vt intra limen audiri: reſpicit, videt, agnoſcítque narratam ſibi effigiem: ſtabat innuebátque digito ſimilis vocanti: hic contra vt paululum expectaret, manu ſignificat, rurſúſque ceris & ſtylo iucumbit: illa ſcribentis capiti catenis inſonabat: reſpicit rurſus idem quod priùs innuentem: nec moratus tollit lumen, & ſequitur. Ibat illa lento gradu, quaſi grauis vinculis. poſtquam deflexit in aream domus, repente dilapſa deſerit comitem, deſertus herbas & folia concerpta ſignum loco ponit. Poſtero die adit magiſtratus, monet vt illum locum effodi iubeant.* Inueniuntur oſſa inſerta catenis & implicita, quæ corpus æuo terráque putrefactum nuda & exeſa reliquerat vin-

inerrabat: longiorque

Initióque vbique ſilentiũ

auribúſque manum prę

Inueniunt;

culis:collecta publicè sepeliuntur : domus postea rite conditis manibus caruit. Et hæc quidem affirmantibus credo : illud affirmare aliis possum. Est libertus mihi Mateus,non illiteratus, cum hoc minor frater eodem lecto quiescebat. is visus est sibi cernere quendam in toro residentem,admouentémque capiti suo cultros, atque etiam ex ipso vertice amputantem capillos. Vbi illuxit, ipse circa verticem tonsus,capilli iacentes reperiuntur. Exiguum temporis medium, & rursus simile aliud priori fidem fecit. Puer in pædagio *pædagogia mistus pluribus dormiebat: venerunt per fenestras (ità narrat) in tunicis albis duo, cubantémque detonderunt: & quà venerant,recesserunt.Hunc quoque tonsum , sparsósque circa capillos dies ostendit. Nihil notabile secutum,nisi fortè,quòd non fui reus : futurus, si Domitianus, sub quo hæc acciderunt,diutiùs vixisset,nam in scrinio eius datus à Caro de me libellus inuentus est , ex quo coniectari potest, quia reis moris est submittere capillum , recisos meorum capillos,depulsi quod imminebat periculi signum fuisse. Proinde rogo, eruditionem tuam intendas.Digna res est quam diu multúmque *considereres: ego q. considereres:ne ego quidem indignus cui copiam scientiæ tuæ facias. Licet etiam vtranque in partem,vt soles , disputes : ex altera tamen fortius ne me suspensum incertúmque dimittas,cùm mihi consulendi causa fuerit,vt dubitare desinerem. Vale.

Argumentum.

Notabant Secundũ nonnulli quòd amicos suos ex-

quantalibet occasione supra modum laudaret: qua re per Septitium intellecta, respondet neminem magis cognoscere suos quàm se neque peccare dum maximè amat quos amandos putat.

C. PLIN. SEPTITIO SVO S. 28

AIs quosdam apud te reprehendisse tanquam amicos meos ex omni occasione vltra modum laudem. Agnosco crimen, amplector etiam. Quid enim honestius culpa benignitatis? qui sunt tamen isti qui amicos meos melius norint? Sed vt norint, *quid inuident mihi * feliciſſimum errorem? vt enim non sint tales quales à me prædicantur, ego tamen beatus quòd mihi videntur. Igitur ad alios hanc siniſtram diligentiam cõferant: nec sunt parum multi qui carpere amicos suos iudicium vocant: mihi nunquam persuadebunt vt meos amari à me nimiùm putem. Vale.

quis inuidet feliciſsimo errore?

Argumentum.

Epitaphium in Pallantis sepulchro, tanquã nimis honorificum, apud Montanum indignatur: postremò deridet & negligit.

C. PLIN. MONTANO SVO S. 29

RIdebis, deinde indignaberis, [deinde ridebis,] si legeris: quod nisi legeris, non potes credere. Est via Tiburtina intra primum lapidem (proximè annotaui) monimentũ Pallantis, ita inscriptum, *Huic senatus ob fidem pietatémque*

culis:collecta publicè sepeliuntur : domus postea rite conditis manibus caruit. Et hæc quidem affirmantibus credo : illud affirmare aliis possum. Est libertus mihi Mareus, non illiteratus, cum hoc minor frater eodem lecto quiescebat. is visus est sibi cernere quendam in toro residentem, admouentémque capiti suo cultros, atque etiam ex ipso vertice amputantem capillos. Vbi illuxit, ipse circa verticem tonsus, capilli iacentes reperiuntur. Exiguum temporis medium, & rursus simile aliud priori fidem fecit. Puer in pædagio *pædagogia mistus pluribus dormiebat: venerunt per fenestras (ità narrat) in tunicis albis duo, cubantémque detonderunt: & quà venerant, recesserunt. Hunc quoque tonsum, sparsósque circa capillos dies ostendit. Nihil notabile secutum, nisi fortè, quòd non fui reus : futurus, si Domitianus, sub quo hæc acciderunt, diutiùs vixisset, nam in scrinio eius datus à Caro de me libellus inuentus est, ex quo coniectari potest, quia reis moris est submittere capillum, recisos meorum capillos, depulsi quod imminebat periculi signum fuisse. Proinde rogo, eruditionem tuam intendas. Digna res est quam diu multúmque *consideres: ego quidem indignus cui copiam scientiæ tuæ facias. Licet etiam vtranque in partem, vt soles, disputes : ex altera tamen fortius ne me suspensum incertúmque dimittas, cùm mihi consulendi causa fuerit, vt dubitare desinerem. Vale.

consideres: ego q.

Argumentum.

Notabant Secundũ nonnulli quòd amicos suos ex-

quantalibet occaſione ſupra modum laudaret: qua re per Septitium intellecta, reſpondet neminem magis cognoſcere ſuos quàm ſe neque peccare dum maximè amat quos amandos putat.

C. PLIN. SEPTITIO SVO S. 28

AIs quoſdam apud te reprehendiſſe tanquam amicos meos ex omni occaſione vltra modum laudem. Agnoſco crimen, amplector etiam. Quid enim honeſtius culpa benignitatis? qui ſunt tamen iſti qui amicos meos melius norint? Sed vt norint, *quid inuident mihi * feliciſſimum errorem? vt enim non ſint tales quales à me prædicantur, ego tamen beatus quòd mihi videntur. Igitur ad alios hanc ſiniſtram diligentiam cõferant: nec ſunt parum multi qui carpere amicos ſuos iudicium vocant: mihi nunquam perſuadebunt vt meos amari à me nimiùm putem. Vale.

* quis inuidet felicissimo errore?

Argumentum.

Epitaphium in Pallantis ſepulchro, tanquã nimis honorificum, apud Montanum indignatur: poſtremò deridet & negligit.

C. PLIN. MONTANO SVO S. 29

RIdebis, deinde indignaberis, [deinde ridebis,] ſi legeris: quod niſi legeris, non potes credere. Eſt via Tiburtina intra primum lapidem (proximè annotaui) monimentũ Pallantis, ita inſcriptum, *Huic ſenatus ob fidem pietatémque*

erga patronos ornamenta prætoria decreuit, & sestertium centies quinquagies: cuius honore contentus fuit. Equidem nunquam sum miratus quæ sæpius à fortuna quàm à iudicio proficiscerentur: maximè tamen hic me titulus admonuit quàm essent *mimica & inepta quæ interdū in hoc cœnum, in has sordes *abiicerentur: *quæ denique ille furcifer & recipere ausus est, & recusare, atque etiam, vt moderationis exemplum posteris prodere. Sed quid indignor? ridere satius est ne se magnum aliquod adeptos putēt, qui hunc felicitate perueniunt, vt rideantur. Vale.

inimica adiicerētur quid. d.

Argumentum.

Dolet impedita Iulij Genitoris studia morte discipuli summæ indolis: séque fatetur quāuis in secessu à rusticis occupari, interdū tamen studere: verùm sentire quàm malè scribat ex comparatione veterū, tametsi Genitor sua scripta summo oratori cōpararet.

C. PLIN. GENITORI SVO S. 30

TOrqueor quòd discipulum, vt scribis, optimæ spei amisisti, cuius & valetudine & morte impedita studia tua quid nesciam? cùm sis omnium officiorum obseruantissimus, cúmque omnes quos probas, effusissimè diligas? Me huc quoque vrbana negotia persequuntur, non delectant. sunt enim qui me aut iudicem aut arbitrum faciant. Accedunt querelæ rusticorum, qui auribus meis post longum tempus suo iure abutuntur. Instat & necessitas agrorum locandorum perquàm

perquam moleſta. adeo rarum eſt inuenire idoneos conductores. Quibus ex cauſis precariò ſtudeo: ſtudeo tamen. nam & ſcribo aliquid & lego: ſed quum lego, ex cõparatione ſentio quàm malè ſcribam. licet tu mihi bonum animum facias, qui libellos meos de vltione Heluidij, orationi Demonſthenis χατ' Μειδίου confers: quam ſanè quum componerem illos, habui in manib. non vt æmularer (improbum enim ac penè furioſum) ſed tamen imitarer & *ſequerer, quãtum aut diuerſitas ingeniorum, maximi & minimi, aut cauſæ diſſimilitudo pateretur. Vale.

*ſequerer ſatum, vt di. ing. m. & min. & cauſ.

Argumentum.

Tertullum hortatur, Claudium Pollionẽ in amicitiam ſuam admittat: & eum cõmendat ab integritate vitæ, deinde ab animi robore: poſtremò à fide in amicos, etiam poſt mortem.

C. PLIN. CORNVTO SVO S.

CLaudius Pollio amari à te cupit. dignus hoc ipſo quòd cupit: deinde, quòd ipſe te diligit. (neque enim ferè quiſquam exigit iſtud niſi qui facit): vir alioqui rectus, integer, quietus, ac penè vltrà modum (ſiquis tamen vltra modum) verecundus. Hunc, quum ſimul militaremus, non ſolùm vt cõmilitio inſpexi. nam præeminebat alæ *militari. Ego iuſſus à legato conſulari rationem alarum & cohortium excutere, vt magnam quorundam fœdámque auaritiã, & negligentiã parem, ita huius ſummam integritatem, ſolicitam diligentiam inueni. Poſtea promotus ad ampliſ- *miliariæ

simas procurationes, nulla occasione corruptus, ab insito abstinentiæ amore deflexit. nunquam secundis rebus intumuit, nũquam officiorum varietate continuam laudem humanitatis infregit: eadémque firmitate animi laboribus suffecit, qua nunc otium patitur. Quod quidem paulisper cum magna sua laude intermisit & posuit, à *Corelio nostro ex liberalitate imperatoris Neruæ emendis diuidendísque agris adiutor assumptus. Etenim qua gloria dignum est, summo viro in tanta eligendi facultate præcipuè placuisse? Idẽ quàm reuerenter, quàm fideliter amicos colat, multorum suprẽmis iudiciis, in his *Musonii Bassi, grauissimi ciuis, credere potes, cuius memoriam tam grata prædicatione prorogat & extendit, vt librum de vita eius (nam studia quoque, sicut alias artes bonas, veneratur) ediderit pulchrum. Istud* & raritate ipsa probandum, cùm plerique hactenus defunctorum meminerint, vt querantur. Hunc hominem appetentissimum tui (mihi crede) complectere, apprehende, immò & inuita, ac sic ama tanquam gratiam referas. neque enim obligandus, sed remunerandus est in amoris officio qui prior cœpit. Vale.

Corellio

Annli

sed & varietate al. styli varietate prob.

Argumentum.

Aduenisse Calestrium Tyronem Comũ, & plurimos manumissos lætatur, præsertim cùm Fabato & Secundo publicè super hoc sint actæ gratiæ.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S. 32

DElector iucundum tibi fuisse Tyronis mei aduentum; quòd verò scribis oblata oc-

sione proconsulis plurimos manumissos, vnicè lætor. Cupio enim patriam nostram omnibus quidem rebus augeri, maximè tamen ciuium numero. id enim oppidis firmissimum ornamẽtum. Illud etiam me, non vt ambitiosum, sed tamẽ iuuat, quòd* adiicis, me téque & gratiarũ actione, & laude celebratos. Est enim, vt Xenophon ait, *ἥδιστον ἄκουσμα ἐπαίνους*, vtique si te mereri putes. Vale.

* aís esse tẽ méque

ἡδιστόν ἐστι ἐπαινεῖν ἡδονὴ δὲ τῷ δικαίως ἐπαινεῖσθαι τοῦ πρὸς ἀρετὴν

Argumentum.

Quærit Secundus inseri historiis Taciti, quas immortales auguratur. monstrat igitur quid de se scribere possit, illã scilicet vocem liberam & sortem in senatu emissam aduersus Massam, contra quem aduocatus pro Baticis datus erat cum Senecione socio.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

33

AVguror (nec me fallit augurium) historias tuas immortales futuras. quo magis illis (ingenuè fatebor) inseri cupio. nam si esse nobis curæ solet vt facies nostra ab optimo quoque artifice exprimatur, nónne debemus optare vt operibus nostris similis tui scriptor prædicatórque contingat? Demonstro itaque, quanquam diligentiam tuam fugere non possit, cùm sit in publicis actis, demonstro tamẽ, quò magis credas. iucundum mihi futurum, si factum meum cuius gratia* periculum creuit, tuo ingenio, tuo testimonio* ornaueris. Dederat me senatus cum Herennio Senecione aduocatum prouinciæ Bæticæ contra Bæbium Massam; damnatóq; Massa cen-

* periclitatus sum. vtatur.

fuerat vt bona eius publicè custodirentur: Senecio quum explorasset cõsules postulationibus vacaturos, conuenit me: &, *Qua concordia*, inquit, *iniunctam nobis accusationem exequuti sumus, hac adeamus consules, p. tamúsque ne bona dissipari sinãt, quorum esse in custodia debẽt.* Respondi, *Quũ simus aduocati à senatu dati, dispice num peractas putes partes nostras senatus cognitione finita.* Et ille, *Tu quem voles tibi terminũ statues, cui nulla cũ prouincia necessitudo, nisi ex beneficio tuo, & hoc recenti: ipse, & natus ibi, & quæstor in ea fui.* Tum ego, *Si fixum tibi istud ac deliberatum, sequar te: vt si qua ex hoc inuidia erit, non tua tantùm sit.* Venimus ad cost. dicit Senecio quæ res ferebat: aliqua subiungo: vix dum conticueramus, & Massa questus Senecionẽ non aduocati fidem, sed inimici amaritudinem implesse, impietatis reũ postulat Horror omnium: ego autem, *Vereor*, inquã, *clarissimi consules, ne mihi Massa silentio suo praeuaricationem obiecerit, quod non & me reum postulauit.* Quæ vox & statim excepta, & postea multo sermone celebrata est. Diuus quidẽ Nerua (*nam priuatus quoque attẽdebat his quæ rectè in publico fierent*) missis ad me grauissimis literis, non mihi solùm verumetiam seculo est gratulatus, cui exemplum (sic enim scripsit) simile antiquis contigisset. Hæc vtcunque se habent, notiora, clariora maiora tu facies: quanquam non exigo vt excedas actæ rei modum. Nam nec historia debet egredi veritatem, & honestè factis veritas sufficit. Vale.

nam priuatus quod

C. PLINII CAECILII SECVNDI EPISTOLARVM liber octauus.

ARGVMENTVM.

Secesserat in Tuscos : sed in itinere libertinorum aliqui aduersam valetudinem contraxerant, præsertim Encolpius lector, Secundi deliciæ. Scribit tamen de illo bene sperare.

C. PLIN. SEPTITIO SVOS.

ITer commodè explicui, excepto quòd quidã ex meis aduersã valetudinẽ ferueſcẽtibus æſtibus cõtraxerunt. Encolpius quidẽ lector, ille ſeria noſtra, ille deliciæ, exaſperatis faucibus puluere ſanguinem reiecit. Quã triſte hoc ipſi, quàm acerbũ mihi: ſi is cui omnis ex ſtudiis gratia, inhabilis ſtudiis fuerit, quis deinde libellos meos ſic leget? ſic amabit? quem aures meæ ſic ſequentur? Sed dii lætiora promittunt, ſtetit ſanguis, reſedit dolor. Præterea continens ipſe: nos ſoliciti, medici diligẽtes. Ad hoc ſalubritas cœli, receſſus, quies, tantum ſalutis quantum otij pollicentur. Vale.

Encolpius.

Sed dulciora promittunt medici

Argumentum.

Vendiderat emptoribus vindemias, cùm maximæ

spes in vitibus appareret. sed cœli intemperies graciles fructus præstitit: liberalitate tamen sua Secundus negotiatoribus subuenit, remittendo aliquibus octauam partem, quibusdam decimam: quod non sine gloria Caluisio expenit.

C. PLIN. CALVISIO SVO S. 2

ALii in prædia sua proficiscuntur, vt locupletiores reuertantur: ego, vt pauperior. Vendideram vindemias certatim negotiatoribus emẽtibus: inuitabat pretium & quod tunc, & quod fore videbatur, spes fefellit. Erat expeditum, omnibus remittere æqualiter. sed non satis æquũ. Mihi autem egregium in primis videtur, vt foris, ita domi: vt in magnis, ita in paruis: vt in alienis, ita in suis agitare iustitiam. nam si paria peccata, pares etiam laudes. Itaque omnibus quidem, ne quis mihi non donatus abiret, partem octauam pretii quo quis emerat, concessi: deinde iis qui amplissimas summas emptionibus occupauerant, seperatim consului. Nam & me magis iuuerant, & maius ipsi fecerant damnum. Igitur iis qui pluris quàm decem millibus emerant, ad illam cõmunem & quasi publicam octauam addidi * decimam eius summæ quæ decem millia excesserat. Vereor ne parum expresserim, apertius calculos ostendam: si qui fortè quindecim millibus emerant, hi & quindecim millium octauam, & quinque millium decimam tulerunt. Præterea quum reputarem quosdam ex debito aliquantum, quosdam aliquid, quosdam nihil reposuisse; nequaquã * verum arbitrabar, quos non

decimauimus eius summam

iustum

æquasset fides solutionis, hos benignitate remissionis æquari. rursus ergo iis qui soluerant, eius quod soluerant decimam remisi. per hoc enim aptissimè & in præteritum singulis pro cuiusque merito gratia referri, & in futurum omnes cùm ad emendum, tum etiam ad soluendum allici videbantur. Magno mihi seu ratio hæc, seu facilitas stetit: seu fuit tanti. Nam regione tota & nouitas remissionis & forma laudatur ex ipsis etiam quos non vna (vt dicitur) portica, sed* distinctè dissitaq; gradatimque tractaui, quãto quis melior & probior, tanto mihi obligatior abit, expertus nõ esse apud me, Ἐνδίῃ πμίῃ ἀμβὸ κακὲς, ἠδὲ ἠαὶ ἐσθλός. Ιλιαδ. ι.

Argumentum.

Latatur Sparso placuisse librum suum: contra quẽ monet se fauere orationi iam publicatæ: sed iterum emendandæ resumptæ.

C. PLIN. SPARSO SVOS. 3

LIbrum quem nouissimè tibi misi, ex omnibus meis vel maximè placere significas. Est eadẽ opinio cuiusdam eruditissimi: quo magis adducor vt neutrum falli putem, quia non est credibile vtrunque falli, & quia tantùm blandior mihi. Volo enim proxima quæque absolutissima videri: & ideo iam nunc contra istum librum fauco orationi quam nuper in publicum dedi: communicaturus tecum, vt primum diligentem tabellarium inuenero. Erexi expectationẽ tuam, quam vereor ne destituat oratio in manus sum-

pta. Interim tamen tanquam placituram (fortaſſe placebit) expecta. Vale.

Argumentum.

Caninium incitat paratum ad ſcribendum bella quæ Traianus confecit contra Dacos: latenter indicans modũ quem in ſcribendo ſeruare deberet. Vnum imprimis petit, vt rudia & impolita carmina ad ſe mittat: quod indicabit amoris ſingulare teſtimonium.

C. PLIN. CANINIO SVO S. 4

OPtimè facis quòd bellum Dacicum ſcribere paras. Nam quæ tam recens, tam copioſa, tam lata, quæ denique tam poetica, (& quãquam in veriſſimis rebus) tam fabuloſa materia? Dices immiſſi terris noua flumina, nouos pontes fluminibus iniectos, inceſſa caſtris montium abrupta: pulſum regia; pulſum etiam vita regem nihil deſperantem. Super hæc actos bis triumphos: quorum alter ex inuicta gente primus, alter nouiſsimus fuit. Vna, ſed maxima difficultas, *quod hæc æquare dicendo, arduum, immenſum etiam tuo ingenio quanquam altiſſimè aſſurgat, &* ampliſsimis operibus increſcat. Nonnullus & in illo labor, vt barbara & fera nomina, in primis regis ipſius, Græcis verſibus non reſultent. Sed nihil eſt quod nõ arte curáque, ſi non poteſt vinci, mitigetur. Præterea, ſi datur Homero & mollia vocabula & Græca ad * lenitatem verſus contrahere, extendere, inflectere: cur tibi ſimilis audentia, præſertim non *delicata, ſed neceſſaria,

Super hæc

* ampliſsimè

* bonitatem

* delegata

negetur? Proinde iure vatum inuocatis diis, & inter deos, ipso cuius res, opera, consilia dictaturus es, immitte rudentes, pande vela, ac siquã do alias, toto ingenio vehere. Cur enim non ego quoque poeticè cum poeta? Illud iam nunc paciscor: prima quæque vt absolueris, mitte, immò etiam antequam absoluas, sic vt erunt recentia & rudia, & adhuc similia nascentibus. Respondebis non posse perinde carptim, vt contexta, perinde inchoata placere, vt effecta. Scio. Itaque & à me æstimabuntur vt cœpta: spectabuntur vt membra, extremámque limam tuam operientur in scrinio nostro. Patere hoc me super cætera habere amoris tui pignus, vt ea quoque norim quæ nosse neminem velles. In summa, potero fortasse scripta tua magis probare, laudare quando illa tardius cautiúsque: sed ipsum te magis amabo, magísque laudabo, quantò celerius & incautius miseris. Vale.

non detur

si rudia, si adhuc sim,

finu

Argumentum.

Dolet apud Geminium, Macrinum angi de obitu vxoris: quam omni laude dignissimam prædicat. nam vxorem viuam amare voluptas est: defunctã, religio.

C. PLIN. GEMINIO SVO S.

GRaue vulnus Macrinus noster accepit, amisit vxorem singularis exempli, etiam si olim fuisset. Vixit cum hac trigintanouem annis sine iurgio, sine offensa. Quam illa reuerentiam marito suo præstitit, cùm ipsa summam merere-

tur? quot quantáſque virtutes ex diuerſis ætatibus ſumptas collegit & miſcuit? Habet quidem Macrinus grande ſolatium, quòd tantum bonum

fruenti

tandiu tenuit: ſed hoc magis exacerbatur, quòd amiſit. Nam*fruendis voluptatibus creſcit carendi dolor. Ero ergo ſuſpenſus pro homine amiciſsimo, dum admittere auocamenta, & cicatricem pati poſſit: quam nihil æquè ac neceſſitas ipſa, & dies longa, & ſatietas doloris inducit. Vale.

ARGVMENTVM.

Pallantem Claudij libertum à ſenatu prætoriis ornamentis donatum, libro ſeptimo Montano ſcripſerat: nunc perlecto de eo ſenatuſconſulto adeo honorifico vt illud iam prædictum Pallantis epitaphium videretur humile, contra temporum Claudianorum calamitatem multum inuehitur, ſenatuſconſultum per capita narrans, & reprehendens.

C. PLIN. MONTANO SVO S. 6

Cognouiſſe iam ex epiſtola mea debes, annotaſſe me nuper monimentum Pallantis ſub hac inſcriptione, *Huic ſenatus ob fidem pietatemque erga patronos ornamenta prætoria decreuit, & ſeſtertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit.* Poſtea mihi viſum eſt pretium curæ, ipſum S.C. quærere. Inueni tam copioſum & effuſum, vt ille ſuperbiſſimus titulus, modicus atque etiam demiſſus videretur. *Conferant ſe, non dico illi veteres, Africani, Achaici, Numantini: ſed hi proximi, Marii, Syl-

Conf. ſe mitt. atque nõ d.

x, Pompeii (nolo progredi longius) infra Pal-
antis laudes iacebunt. Vrbanos qui illa censue-
runt putem? an miseros? Dicerem vrbanos, si
senatum deceret vrbanitas. Miseros ergo? sed
nemo tam miser est vt ad illa cogatur. Ambitio
ergo, & procedendi libido? Sed quis adeo de-
mens, vt aut per suum aut per publicum dedecus
procedere vellet in ea ciuitate, in qua hic esset
vsus *potentissimæ dignitatis, vt primus in se- *florentissimæ.
natu laudare Pallãtem posset? Omitto quòd Pal-
lanti seruo prætoria ornamenta offeruntur: quip-
pe offeruntur à seruis: mitto quòd censent, non* *exorandum
exhortandum modò, verumetiam compellen-
dum ad vsum aureorum annulorum. Erat enim
contra maiestatem senatus, si ferreis prætorius
fieret retur. Leuia hæc & transeunda, illa memorã-
da, *quòd nomine Pallãtis senatus*, nec expiata po- *ea iniuria
stea* curia est? *Pallantis nomine Senatus gratias a-
git Cæsari, quòd & ipse cum summo honore men-
tionem eius prosecutus esset, & senatui facultа-
tem fecisset testandi erga eum beneuolentiam suam.*
Quid enim senatui pulchrius quàm vt erga Pal-
lantem satis gratus videretur? Additur, *vt
Pallas, cui se omnes pro virili parte obligatos fa-
tentur, singularis fides, singularis industriæ fru-
ctus meritissimo ferat:* prolatos imperii fines, red-
ditos exercitus reipub. credas. Astruitur his,
quum senatui populóque Romano liberalita-
tis gratior repræsentari nulla materia posset,
quàm si abstinentissimi fidelissimíque custodis
principalium opum facultates adiuuare conti-
gisset. Hoc tunc votum senatus, hoc præci-
puum gaudium populi: hæc liberalitatis mate-
ria gratissima, si Pallantis facultates adiuuare

publicarum opum egestione contingeret. Iam
censorem quæ sequuntur, *voluisse quidem senatum* * *censere dandum ex ærario sestertium centies quinquagies, & quanto ab eiusmodi cupiditatibus remotior eius animus esset, tanto impensius petere à publico parente vt eum compelleret ad cedendum senatui.* Id verò deerat, vt cum Pallante autoritate publica ageretur: Pallas rogaretur vt senatu cederet, vt illi superbissimæ abstinentiæ Cæsar ipse patronus aduocaretur, ne sestertiûm centies quinquagies sperneret. Spreuit quod solum potuit, tantis opibus publicè oblatis: arrogantius fecit quàm si accepisset. Senatus tamen id queq; similis querenti, laudibus tulit, his quidem verbis, *Sed quum princeps optimus, parénsque publicus, rogatus à Pallante, eam partem sententiæ quæ pertinebat ad dandum ei ex ærario centies quinquagies sestertium, remitti voluisset. testari senatum, & se libenter ac meritò hanc summam inter reliquos honores ob fidem diligentiámque Pallantis decernere cœpisse: voluntati tamẽ principis sui, cui in nulla re fas putaret repugnare, in hac quoque re obsequi.* Imaginare Pallantem velut intercedentem senatusconsulto: moderantémque honores suos, & sestertiûm centies quinquagies, vt nimium, recusantem: cùm prætoria ornamenta, tanquam * minus recepisset. Imaginare Cæsarem, liberti precibus, vel potius imperio, coram senatu obtemperantem. imperat enim libertus patrono, quem in senatu rogat. Imaginare senatum, vsquequaque testantem meritò, libentérque se hanc summam inter reliquos honores Pallanti cœpisse decernere: & perseueraturum fuisse se, nisi ob-

censorem

munus

sequeretur principis voluntati, cui non esset fas in vlla re repugnare. Ita, ne sestertiûm centies quinquagies Pallas ex ærario referret, verecundia ipsius obsequio senatus opus fuit: in hoc præcipuè non obsequuturi, si in* vlla re putasset fas nulla esse non obsequi. Finem existimas? Manedum, & maiora accipe. *Vtique cùm sit vtile, principis benignitatem promptissimam ad laudem præmiáque merentium illustrari vbique, & maximè iis locis quibus incitari ad imitationem præpositi rerum eius cura possent, & Pallantis spectatissima fide:, atque innocentia exemplo prouocare studium iam honestæ æmulationis posset, ea qua quarto calend. Februarij, quæ proximè fuissent in amplissimo ordine, optimus princeps recitasset, senatúsque consulta de his rebus facta in æs inciderentur, idque affigeretur ad statuam loricatam diui Iulij.* Parum visum tantorum dedecorum esse curiam testem: delectus est celeberrimus locus, in quo legenda præsentibus, legenda futuris proderentur. Placuit ære signari omnes honores fastidiosissimi mancipii: quósque repudiasset, quósque, quantum ad decernentes pertinet gessisset. incisa & insculpta sunt publicis æternísque monimentis* prætoria sic quasi fœdera antiqua, sic quasi sacræ leges. Tanta principis, tanta senatus, tanta Pallantis ipsius. * quid dicam? nescio, nisi vellet in oculis omnium figi Pallas insolentiam suam, patientiam Cæsar, humilitatem senatus. Nec puduit rationem turpitudini obtendere egregiam quidem pulchrámque rationem, vt exemplo Pallantis præmiorum ad studium æmulationis cæteri prouocarentur. Ea honorum* vilitas erat, illorum etiam quos

pr. ornamẽta Pallãtisfie

quid dicam nescio: nisi

vilitas

Pallas non dedignabatur. Inueniebantur tamen honesto loco nati, qui peterẽt cuperéntque quod dari liberto, promitti seruis videbant. Quàm iuuat quòd in tempora illa non incidi, quorum sic me, tanquam illis vixerim, pudet. Non dubito similiter affici te. Scio quàm sit tibi *viuus & ingenuus animus: ideóque facilius est vt me (quãquam indignationem quibusdam in locis fortasse vltra epistolæ modum extulerim) parum doluisse, quàm nimis credas. Vale.

*Verus. aliusus

Argumentum.

Miserat Tacitus librũ suũ Secundo corrigendum, qui vt probaret ne meritò quidem posse dici Taciti discipulus, de industria fecit longum hyperbaton, quod sanè vitio datur, quũ oratio, vt hic, obscuratur. nam non est numerosa oratio, sed absona, & interrupta. permutato enim recto verborum ordine, ad nihilum omnia decidunt. Collocabis igitur verba vt melius intelligantur. Neque misisti librũ tuũ, vt solet magister mittere magistro, id est, vt eruditus erudito: neque misisti vt solet discipulus, id est, literarum candidatus mittere alteri discipulo scripta sua emendanda: nam sic scribis: sed misisti vt solet magister, hoc est maior & doctior, mittere discipulo suo. tu enim magister es, ego verò contra sum, scilicet discipulus tuus. Ideo me literis ablegatũ reuocas, tãquam discipulum ad studia, cùm essem intentus lusibus quibus Saturnalia luxuriant.

C. PLIN. TACITO SVO S. 7

NEque vt magistro magister, neque vt discipulo discipulus (sic enim scribis) sed vt

discipulo magister. (nam tu magister, ego contrà. atque ideo tu in scholã reuocas, ego adhuc Saturnalia extendo) librum misisti. Non potui longius hyperbaton facere, atque hoc ipso probare, eum esse qui non modò magister tuus sed ne discipulus quidem debeam dici. Sumam tamen personam magistri: exerámque in librum tuum ius quod dedisti, eo libertus quo nihil ex meis interim missurus sum tibi, in quo te vlciscaris. Vale.

Argumentum.

Clitumni fontis mirã naturã exprimit: petitque, siquid simile habet, sibi rescribat.

C. PLIN. ROMANO SVO S.

VIdistine aliquando Clitumnũ fontem? si nondum (& puto nondũ: alioqui narrasses mihi) vide, quem ego (pœnitet tarditatis) proximè vidi. Modicus collis assurgit, antiqua cupressu numerosus & opacus: hunc subter fons exit, & exprimitur pluribus venis, sed imparibus, eluque facit gurgitem, qui * latogremio patefacto gremio late. al. quem facit gurgitẽ lato gremio patefacit. al. eluctatu que facit gurgitẽ qui lato gremio patefacit. atúsque facit gurgitem, qui * latogremio patescit purus & vitreus, vt numerare iactas stipes & relucentes calculos possis. Inde non loci deuexitate, sed ipsa sui copia & quasi pondere impellitur. Fons adhuc & iam amplissimum flumen atque etiam nauium patiens, quas obuias quoque & contrario nisu in diuersa tendentes, transmittit & perfert: adeo validus vt illa qua properat, ipse tanquã per solum planum remis non adiuuetur. idem asperrime remis contisque

ſuperetur aduerſus. Iucundum vtrumque per iocum ludúmque fluitantibus, vt flexerint curſum, laborem otio, otium labore variare. Ripæ fraxino multa, multa populo veſtiuntur: quas perſpicuus amnis velut merſas viridi imagine annumerat. Rigor aquæ certauerit niuibus, nec color cedit. Adiacet templum priſcum & religioſum. Stat Clitumnus ipſe, amictus ornatúſque prætexta. Præſens numen, atque etiam fatidicũ. indicant ſortes. Sparſa ſunt circà ſacella complura, totidémque dei[ſimulacra] ſua cuique veneratio, ſuum*nomẽ: quibuſdã verò etiam fontes. Nam præter illum quaſi parentem caterorum, ſunt minores capite diſereti; ſed flumini miſcentur, quod ponte tranſmittitur. Is terminus ſacri profanique. In ſuperiore parte nauigare tantum, infrà etiam natare conceſſum. Balineum Hiſpellates, quibus illum locum diuus Aug. dono dedit, publicè præbent, & hoſpitiũ: Nec deſunt villæ, quæ ſecutæ fluminis amœnitatem, margini inſiſtunt. In ſumma, nihil erit ex quo non capias voluptatem. nam ſtudebis quoque, & leges multa multorum omnibus columnis, omnibus parietibus inſcripta, quibus fons ille deúſque celebratur. Plura laudabis, nonnulla ridebis: quanquam tu verò, quæ tua humanitas, nulla ridebis. Vale.

numen,

ARGVMENTVM.

Conqueritur apud Urſum quòd nequeat ſtudere ob amicorum negotia, quæ tamen ſtudiis præferenda ſunt.

C.PL.

C. PLINIVS VRSO SVO S. 9

OLim non librum in manus, non ſtylum sūpſi: olim neſcio quid ſit otium, quid quies, quid denique illud iners quidem, ſed iucundum tamen, nihil agere, nihil eſſe: adeo multa me negotia amicorum nec * ſecedere nec ſtudere patiuntur. nulla enim ſtudia tanti ſunt, vt amicitiæ officium deſeratur: quod religioſiſsimè cuſtodiendum ſtudia ipſa præcipiunt. Vale.

* ſedere

Argumentum.

Fabatum proſocerum monet, Calphurniam vxorem ſuam feciſſe abortū, & ideo in ſummum diſcrimen adduci: ſed hortatur, quia à periculo libera poteſt adhuc parere liberos, cùm iam eiꝰ rei dederit experimentum.

C. PLIN. FABATO PROSOCERO SVO S. 10

QVo magis cupis ex nobis pronepotes videre, hoc triſtior audies, neptem tuam abortū feciſſe, dum ſe prægnantem eſſe puellariter neſcit: ac per hoc quædam cuſtodienda* prægnantibus omittit, facit omittēda, quem errorem magnis* detrimentis expiauit, in ſummum periculum adducta. Igitur vt neceſſe eſt, grauiter accipias ſenectutem tuam quaſi patratis poſteris deſtitutam, ſic debes agere diis gratias, quòd ita tibi in præſentia pronepotes negauerunt, vt ſeruarent neptem, illos redditurī quorum nobis ſpem certiorem hæc ipſa, quāquam parum pro-

* prægnatiōbus
* documentū

sperè explorata, fœcunditas facit. Iisdem nunc ego te quibus ipsum me hortor, moneo, confirmo. neque enim ardentius tu pronepotes quàm ego liberos cupio: quibus videor à meo tuóque latere pronum ad honores iter, & audita latius nomina, & non subitas imagines relicturus. Nascantur modò, & hunc nostrum dolorem gaudio mutent. Vale.

Argumentum.

Hispullam Fabati filiam, & sororem patrui Calphurniæ pariter pro abortu uxoris salutat, rogátque ut casum Fabato velit excusare.

C. PLIN. HISPVLLÆ SVÆ S. II

QVum affectum tuum erga fratris filiam cogito, etiam materna indulgentia molliorem, intelligo priùs tibi, quod est posterius nũtiandum, vt præsumpta lætitia solicitudini locum non relinquat: quanquam vereor ne post gratulationem quoque in metum redeas: atque ita gaudeas periculo liberatam, vt simul quòd periclitata sit perhorrescas. Iam hilaris, iam sibi, iã mihi reddita incipit reficì, transmissũmque discrimen conualescendo remetiri. Fuit alioqui in summo discrimine (impunè dixisse liceat) fuit nulla sua culpa, ætatis aliqua, inde abortus, & ignorati veteri triste experimentum. Proinde etsi non contigit tibi desiderium fratris amissi, aut nepotis eius aut neptis solari, memento tamen dilatũ magis istud quàm negatum, cùm salua sit, ex quâ

sperari potest. Simul excusa patri tuo casum, cui paratior apud fœminas venia est. Vale.

Argumentum.

Quum Titinius Capito, studiorum fautor, literarum reformator, recitaturus esset, excusat diem à contubernio Minutiani, vt Capitoni paria reddat, qui recitationibus Plinij interfuerat, & materia ipsa scribendi ductus. nam mortem illustrium virorum scriptis commendabat.

C. PLIN. MINVTIANO SVO S.

HVnc solum diem excuso. Recitaturus est Titinius Capito, quē ego audire nescio māgis debeam an cupiam. Vir est optimus, & inter præcipua seculi ornamenta numerandus: colit studia, studiosos amat, fouet, prouehit, multorúmque qui aliqua cōponunt, portus, sinus, præmium, omnium exemplum: ipsarum denique literarum iam senescentium reductor ac reformator. Domum suam recitantibus præbet, auditoria non apud se tantùm benignitate * mira frequentat: mihi certè, si modò in vrbe est, defuit nunquam. Porro tanto turpius gratiam non referre, quanto honestior causa referendæ. An si litibus tererer, obstrictum esse me crederem obeunti advadimonia mea. nunc quia mihi omne negotiū, omnis in studiis cura, minus obligor tanta sedulitate celebranti? in quo obligari ego, ne dicam * soleo: certè maximè possum. Quòd si illi nullam * vicem, nulla quasi mutua officia deberem, a solicitarer tamen vel ingenio hominis

mera

soleo

diem

pulcherrimo & maximo, & in summa seueritate dulcissimo, vel honestate materiæ. Scribit exitus illustrium virorum, in iis quorundam mihi charissimorum. Videor ergo fungi pio munere, quorúmque exequias celebrare non licuit, horum quasi funebribus laudationibus, seris quidē, sed tanto magis veris interesse. Vale.

Argumentum.

Genialem & commendat, & felicem credit: quòd libellos suos cum patre doctissimo legerit, vt ab eo disceret quæ laudanda essent, quæque improbanda.

C. PLIN. GENIALI SVO S.

PRobo quòd libellos meos cum patre legisti. Pertinet ad profectum tuum, à disertissimo viro discere quid laudandum, quid reprehendendum: simul ita institui vt verum dicere assuescas. Vides quem sequi, cuius debeas implere vestigia. O te beatum cui contigit vnum atque idē optimum & coniunctissimum exemplar: qui denique eum potissimum imitandū habes, cui natura esse te simillimum voluit. Vale.

Argumentum.

Titum Aristonē fuisse virū grauissimū, sanctissimum, doctißimū, Plin. lib. 1. ad Catilīā Seuerū scribēs, longa & pulcherrima testatur epistola: & quoties aliquid reconditū de iure ab illo quæsisset, semper omnia veluti ab oraculo respondisse. proinde & victū & cultū, ac animi magnitudinem in eo summè

admiratur. nunc verò quum ad ſenatum relatũ eſſet de pœna vel abſolutione libertorum & ſeruorum Afranij Dextri, ambigua morte perempti, quidam ſenatorum cenſebant eos necandos, alij relegandos, nonnulli liberandos. In tanta igitur ſententiarũ diuerſitate qui necandos & relegandos decernebant, vnà ſedebant, concordiam ſimulantes, vt numero opprimerent qui liberandos cenſuerant: qua ſententia deiecta ſtatim inter ſe diſſentirent. Quod cùm animaduertiſſet Secundus, poſtulauit vt qui morte puniendos arbitrabantur, diſcederent ab his qui relegandos putabant, motus præſertim facto ſenatus consulto, qui libertos relegandos, ſeruos ſupplicio afficiendos cẽſuiſſet. Poſt igitur factum Ariſtonem ſummum iuriſconſultum conſulit an beneſcerit. ſed dum conſulit, ita ſubtiliter rem tractat vt potius docere quam conſulere videatur.

C. PLIN. ARISTONI SVO S. 14

CVm ſis peritiſſimus & priuati iuris & publici, cuius pars ſenatorium eſt, cupio ex te potiſſimum audire errauerim in ſenatu proximè, nécne: non vt in præteritum (ſerum enim) verùm vt in futurum, ſiquid ſimile inciderit, erudiar. Dices, Cur quæris quod noſſe debeas? Priorum temporum ſeruitus, vt aliarum optimarum artium, ſic etiam iuris ſenatorii obliuionem quandam & ignorationem induxit. Quotus enim quiſque tàm patiens vt velit diſcere quod in vſu non ſit habiturus? Adde quòd difficile eſt tenere quæ acceperis, niſi exerceas. Itaq; reducta libertas rudes nos & imperitos deprehen-

dit, cuius dulcedine accensi cogimur quædam facere antè quàm nosse. Erat autem antiquitus institutum vt à maioribus natu, non auribus modò verumetiam oculis disceremus quæ facienda, mox ipsi, ac per vices quaidam tradenda minoribus haberemus. Inde adolescentuli statim castrensibus stipendiis imbuebantur, vt imperare parendo, duces agere dum sequuntur assuescerent: inde honores petituri assistebant curiæ foribus, & consilii publici spectatores antequam consortes erant. Suus cuique parens pro magistro, aut cui parens non erat, maximus quisque & vetustissimus pro parente. Quæ potestas referentibus, quod cẽsentibus ius, quæ vis magistratibus, quæ cæteris libertas, vbi cedendum, vbi resistendum: quod silentii tempus, quis dicendi modus, quæ distinctio pugnantium sententiarum, quæ executio prioribus aliquid addentium omnem denique senatorium morem, quod fidelissimum præcipiendi genus, exemplis docebantur. At nos iuuenes fuimus quidem in castris: sed quum suspecta virtus, inertia in pretio, quum ducibus autoritas nulla, nulla militibus verecundia, nusquam imperium, nusquam obsequium, omnia soluta, turbata, atque etiam in contrarium versa, postremò obliuiscenda magis quàm tenenda: iidem prospeximus curiam: sed curiam trepidam & elinguem, quũ dicere quod velles, periculosum: quod nolles, miserum esset. Quid tunc disci potuit? quid didicisse iuuit, quum senatus aut ad otium summum aut ad summum nefas vocaretur? & modò ludibrio, modò dolori retentus, nunquam seria, tristia sæpe censeret? eadem mala iam senatores, iam participes ma-

lorum multos per annos vidimus, tulimúſque quibus ingenia noſtra in poſterum quoque hebetata, fracta, contuſa ſunt. Breue tempus (nam tanto breuius omne, quanto felicius tẽpus) quod libet ſcire quid ſcimus, libet exercere quod ſumus. Quo iuſtius peto, primùm vt erroris (ſi quis eſt error) tribuas veniã: deinde medearis ſcientia tua, cui ſuperfuit curæ, ſic iura publica vt priuata, ſic antiqua vt recentia, ſic rara vt aſſidua tractare. Atque ego arbitror illis etiam quibus plurimarum rerum agitatio frequens nihil eſſe ignotum patiebatur, genus quæſtionis quod affero ad te, aut non ſatis tritum, aut etiam inexpertũ fuiſſe. hoc & ego excuſatior, ſi fortè ſum lapſus, & tu dignior laude, ſi potes id quoque docere, *quod in obſcuro eſt an didiceris. Refe- rebatur de libertis Afranii Dextri conſulis, incertum ſua an ſuorum manu, ſcelere an obſequio perempti: hos *alius, quis? Ego (ſed nihil refert) poſt quæſtionem ſupplicio liberandos, alius in inſulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum ſententiarum tanta diuerſitas erat, vt non poſſent eſſe niſi ſingulæ. quid enim commune habet occidere & relegare? non herculemagis quàm relegare & abſoluere: quanquam propior aliquanto eſt ſententiæ relegantis, quæ abſoluerit quàm quæ occiderit. vtraque enim ex illis vitam relinquit, hæc adimit: quum interim & qui morte puniebant, & qui relegabant, vnà ſedebant, & temporaria ſimulatione concordiæ diſcordiam differebant: ego poſtulabam vt tribus ſententiis conſtaret ſuus numerus, nec ſe breuibus indiciis duæ iungerent. Exigebam ergo vt qui capitali ſupplicio afficiendos

& quod ſi obſ. eſt didiceris.

aliquis ego ſed nõ *

putabant, discederent à relegante, nec interim contra absoluentes mox dissensuri congregarentur, quia paruulum referret an idem displiceret quibus non idem placuisset. Illud etiã mihi permirum videbatur, eum quidem qui libertos relegãndos, seruos supplicio afficiendos censuisset, coactum esse diuidere sententiam: hunc autem qui libertos morte multaret, cum relegante numerari. Nam si oportuisset diuidi sententiam vnius, quia res duas comprehendebat, non reperiebam quemadmodum posset iungi sententia duorum tam diuersa censentium. Atque adeo permitte mihi, sic apud te, tanquam ibi, sic peracta re, tanquam adhuc integra, rationem iudicii mei reddere: quæque tunc carptim, multis obstrepentibus dixi, nunc per otium iungere. Fingamus tres omnino iudices in hanc causam datos esse: horum vni placuisse perire libertos, alteri, relegari, tertio, absolui: vtrúmne sentẽtiæ duæ
remant, collatis viribus nouissimam* periment, an separatim vnaquæque tãtundem quantum altera valebit? nec magis poterit cum secunda prima cõnecti, quàm secunda cum tertia? Igitur in senatu quoque numerari tanquam contrariæ debẽt, quæ tanquam diuersæ dicuntur. Quòd si vnus atque idem & perdendos censeret & relegandos, num ex sententia vnius & perire possent & relegari? num denique omnino vna sententia putaretur, quæ tam diuersa coniungeret? Quemadmodũ igitur cùm alter puniendos, alter censeat relegandos, videri potest vna sententia, quæ*dicitur
testum, à duobus: quæ non videretur vna, si ab vno diceretur? Quid? lex non apertè docet dirimi debere sententias occidentis & relegantis, quum

ita discessionem fieri iubet, *Qui hæc sentitis, in hanc partem: qui alia omnia, in illam partem ite qua sentitis?* Examina singula verba & expende. *Qui hæc censetis*, hoc est qui relegandos putatis: *in hanc partem*, id est, in eam in qua sedet qui censuit relegandos. Ex quo manifestum est, non posse in eadem parte remanere eos qui interficiendos arbitrantur. *Qui alia omnia*, animaduertis, vt non contenta lex dicere alia, addiderit *omnia*. num ergo dubiũ est, alia omnia sentire eos qui occidunt, quàm qui relegant? *in illam partem ite quà sentitis.* Nónne videtur ipsa lex eos qui dissentiunt, in contrariam partem vocare, cogere, impellere? non consulere etiam vbi quisque remanere, quò transgredi debeat, non tantùm solennibus verbis, sed manu gestúque demonstrat? Atenim futurum est vt si diuidantur sententiæ interficientis & relegantis, prævaleat illa quæ absoluit. Quid istud ad censentes? quos certè non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare ne fiat quod est mitius: oportet tamen eos* qui puniunt & qui relegant, absoluentibus primùm, mox inter se comparari, scilicet vt in spectaculis quibusdam sors aliquem seponit ac seruat, qui cum victore contendat: sic in senatu sunt aliqua prima, sunt secunda certamina. & ex duabus sententiis eam quæ * superior exierit, tertia expectat. Quid quòd prima sententia cõprobata, cæteræ perimuntur? Qua ergo ratione potest esse non vnus atque idem locus sententiarum, quarum nullus est postea? Planius repetam. nisi dicente sententiam eo qui relegat, illi qui puniunt capite, initio statim in alia discedũt, frustrà * postea in eo dissentient ab eo cui paulo

qui morte puniunt

superior exiterit. al. superiorem egerit

postea dis

antè consenserint. Sed quid ego similis docenti, cùm discere velim an sententias diuidi an iri in singulas oportuerit? Obtinui quidem quod postulabam: nihilominus tamen quæro an postulare debuerim, an abstinere, quemadmodum abstinuit is qui vltimum supplicium sumendum esse cẽsebat. Nescio an iure, certè æquitate postulationis meæ victus, omissa sententia sua, accessit relegãti: veritus scilicet ne, si diuiderentur sententiæ (quod alioqui fore videbatur) ea quæ absoluẽdos esse censebat, numero præualeret. Etenim longè plures in hac vna quàm in duabus singulis erant. Tum illi quoque qui autoritate eius trahebãtur, transeunte illo destituti, reliquerunt sententiam ab ipso autore desertam, sequutíque sunt quasi transfugam quem ducem sequebantur. Sic ex tribus sententiis duæ factæ, tenuítque ex duabus altera, tertia expulsa: quæ quum ambas superare non posset, elegit ab vtra vinceretur. Vale.

Argumentum.

Iuniori excusat quòd multa volumina legenda misisset. quoniam intellexerat illi vacare propter graciles vindemias.

C. PLIN. IVNIORI SVO S. 15

ONeraui te tot pariter missis voluminibus. sed oneraui, primùm, quia exegeras: deinde, quia scripseras tam graciles istic vindemias esse, vt planè scirem tibi vacaturum (quod vulgo dicitur) librum legere: eadem ex meis agel-

lis nuntiantur. Igitur mihi quoque licebit scribere quæ legas: sit modò vnde chartæ emi possint: quæ si scabræ bibulæve sint, aut non scribendum, aut necessariò quicquid scripserimus boni malíve, delebimus. Vale.

Argumentum.

In sinu Paterni amici deflet infirmitates & mortes seruorum suorum: attamen duo solatia memorat inuenisse, manumittendo illos ante obitum, & testamenta tanquam legitima scribere concedendo.

C. PLIN. PATERNO SVO S. 16

CONfecerunt me infirmitates meorum, mortes etiam,* & quidem iuuenum. Solatia duo, nequaquam paria tanto dolori, solatia tamen vnum facilitas manumittendi (videor enim non omnino immaturos perdidisse quos iam liberos perdidi) alterũ, quum permitto seruis quoque quasi testamenta facere, eáque vt legitima custodio. mandant rogántque quod visum: pareo ocyus. suis diuidunt, donant, relinquunt duntaxat intra domum. nam seruis resp. quædam & quasi ciuitas domus est. Sed quanquam his solatiis acquiescam, debilitor & frangor eadem illa humanitate quæ me vt hoc ipsum permitterem induxit. Non ideo tamen velim durior fieri; nec ignoro alios huiusmodi casus nihil amplius vocare quàm damnum: eóque sibi magnos homines & sapientes videri. qui an magni sapientésque sint, nescio: homines non sunt. Hominis est enim *affici dolore, sentire, resistere tamen, &

* equidem inueni solatia duo,

* dolere

adm. solatiis non egere.

solatia* admittere, non solatiis non egere. Verùm de his plura fortasse quàm debui, sed pauciora quàm volui. Est enim quædam etiam dolendi voluptas: præsertìm si in amici sinu defleas, apud quem lacrymis tuis vel laus sit parata, vel venia. Vale.

Argumentum.

Tiberis crebris ac subitis incrèmẽtis augetur: nusquam magis olim aquis quàm in vrbe stagnãtibus: quinimò vates intelligitur potius ac monitor auctu semper religiosus verius quàm sæuus. Veruntamen quum Plinius hæc Macrino suo scriberet, adeo alueũ suum excesserat, vt omnia plana contexisset: licet fossa à Traiano percussa admodum exhaustus foret. Insuper Anio ipse nemora & villas adiacentes dis-iecerat. Petit igitur sibi nuntiet Macrinus, siquid simile in regione transpadana accidisset.

C. PLINIVS MACRINO SVO S. 17

NVm istic quoque immite & turbidum cœlum? hîc assiduæ tempestates & crebra diluuia. Tiberis alueum excessit, & demissioribus ripis altè superfunditur. quanquam fossa quam prouidentissimus imperator fecit, exhaustus, premit valles, innatat campis: quáque planum solum, pro solo cernitur: inde, quæ solet flumina accipere, & permista deuehere, velut obuius* retrò cogit, atque ita alienis aquis operit agros quos ipse nõ tangit. Anio, delicatissimus amniũ idcóque adiacentibus villis velut inuitatus re-

resistere,

tentúſque, magna ex parte nemora quibus inũbratur,& fregit & rapuit. Subruit montes,& decidentium mole pluribus locis clauſus, dum amiſſum iter quærit, impulit tecta, ac ſe ſuper ruinas *euexit atque extulit. Viderunt hi quos excelſioribus terris illa tempeſtas non deprehendit: alibi diuitum apparatus,& grauẽ ſupellectilem, alibi inſtrumenta ruris: ibi boues, aratra, rectores: hîc ſoluta & libera armenta: atque inter hæc, arborum truncos, aut villarum trabes atque culmina variè latéque fluitantia. Ac ne illa quidem loca malo vacauerunt, ad quæ nõ aſcendit amnis. Nam pro amne imber aſsiduus,& *deiecti nubibus turbines: * prorupta opera, quibus pretioſa tura cinguntur: quaſſata atque etiam decuſſa monimenta. Multi eiuſmodi caſibus debilitati, obruti, obtriti,& aucta luctibus damna. Nequid ſimile, iſtic, pro menſura periculi, vereor: téque rogo, ſi nihil tale eſt, quàm maturiſſimè ſolicitudini meæ conſulas: ſed & ſi tale, id quoque nunties. Nam paruulum differt patiaris aduerſa an expectes: niſi quòd *tantùm eſt dolendi modus, non eſt timendi. Doleas enim quantum ſcias accidiſſe: timeas quantum poſſit accidere. Vale.

erexit

adiecti. al. addicti

proruta

tamen

Argumentum.

Laudat Domitium Tullum, qui in vita moribus non ſatis probatis, tamen laudabile teſtamentum reliquerat, præteritis captatoribus, & relicta filiæ hærede, legatis inſuper pluribus eſt proſequutus nepotes & pronepotem, ac in primis vxorem pientiſſimam, quæ illum diuitem quidem, ſed ſenem & podagra perditum, diutius ſuſtentauit.

C. PLINIVS. RVFINO SVO S. 18

FAlsum est nimirum quod creditur vulgò testamenta hominum speculum esse morum: quum Domitius Tullus lõgè melior apparuerit morte quàm vita. Nam quum se captãdum præbuisset, reliquit filiam hæredem, quæ illi cum fratre communis, quia genitam fratre adoptauerat. Prosequutus est nepotes plurimis iucundissimisque legatis: prosequutus etiam pronepotem. In summa, omnia pietate plenissima: ac tanto magis, quoniam inexpectata sunt. Ergo varii tota ciuitate sermones: alii factum, ingratum, immemorem loquuntur, séque ipsos, dum insectantur illum, turpissimis confessionibus produnt, qui de illo vti de patre, auo, proauo, quasi orbi, queantur: alii contrà hoc ipsum laudibus ferunt, quòd sit frustratus improbas spes hominum, quos sic decipere pro moribus temporum, prudentia est. Addunt etiam non fuisse ei liberum, alio testamento mori. neque enim reliquisse opes filiæ, sed reddidisse, quibus auctus per filiam fuerat. Nam

Curt. mancia perosus

*Curtius Mantia perosus generum suum Domitium Lucanum (frater est Tulli) sub ea conditione vt filiam eius, neptem suam, institueret hæredem, si esset manu patris emissa. Emiserat pater, adoptauerat patruus: atque ita circunscripto testamento, consors frater in patris potestate emancipatam filiam adoptionis fraude reuocauerat, & quidem cum opibus ampliss imis. Fuit alioqui fratribus illis quasi fato datum vt diuites fierẽt inuitissimis à quibus facti sunt. Quinetiam

nomen

Domitius Afer, qui illos in nomen assumpsit, re-

liquit testamentum ante octo & decem annos nuncupatum: adeóque postea improbatum sibi, vt patris eorum bona proscribenda curauerit. Mira illius asperitas, mira felicitas horum, illius asperitas, qui numero ciuium excidit, quem socium etiam in liberis habuit: felicitas horum, quibus successit in locum patris, qui patrem abstulerat. Sed hæc quoque hæreditas Afri, vt reliqua cum fratre quæsita, transmittenda erant filiæ fratris: à quo Tullus ex asse hæres institutus, prælatúsque filiæ fuerat, vt* reconciliaretur. Quo laudabilius testamentum est, quod pietas, fides, pudor, scripsit: in quo denique omnibus affinitatibus pro cuiusque officio gratia relata est, relata & vxori. Accepit amœnissimas villas, accepit magnam pecuniam vxor optima & patientissima: ac tanto melius de viro merita, quanto magis est reprehensa quòd nupsit. Nam mulier natalibus clara, moribus proba, ætate decliuis, diu vidua, mater olim, parum decorè se quuta matrimonium videbatur diuitis senis ita perditi morbo, vt esse tædio posset vxori, quam iuuenis sanúsque duxisset. Quippe omnibus membris extortus & fractus, tantas opes solis oculis obibat: ac ne in lectulo quidem, nisi ab aliis mouebatur. Quinetiam (fœdum miserandúmque dictu) dentes lauandos fricandósque præbebat. Auditum est frequenter ab ipso, quum quereretur de contumeliis debilitatis suæ, se digitos seruorũ suorum quotidie ingere. Viuebat tamen, & viuere volebat: sustentante maximè vxore, quæ culpam inchoati matrimonii in gloriam perseuerantiâ verterat. Habes omnes fabulas vrbis. nam sunt venales tabulæ Tulli, expectatur auctio. Fuit

* reconciliaretur. Quo cõciliaretur;

enim tam copiosus, vt amplissimos hortos, eodem quo emerat die instruxerit plurimis & antiquissimis statuis. tantum illi pulcherrimorum operum in*horreis, quæ negligebantur. Inuicem tu, siquid istic epistolâ dignum, ne grauare scribere. Nam cùm aures hominum nouitate * lætantur; tum ad rationem vitæ exemplis erudimur. Vale.

hortis.

lætentur.

Argumentum.

Excusat se quòd tristis scribat, quoniam ex studijs solatium inueniat, & librum emendandum Maximo mittit: in quem rogat vt pro se intentionem intendat.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 19

ET gaudium mihi & solatium in literis: nihilque tam lætum, quod his lætius: nihil tam triste, quod non per has sit minus triste. Itaque & infirmitate vxoris, & meorum periculo, quorundam verò etiam morte turbatus, ad vnicum doloris leuamentum studia confugio, quæ præstant vt aduersa magis intelligam: sed patientius feram. Est autem mihi moris, quod sum daturus in manus hominum, antè amicorum iudicio examinare, in primis tuo. Proinde, si quando, nunc intende*libro, quem cum hac epistola accipies: quia vereor ne ipse, vt tristis, parum intenderim. Imperare enim dolori vt scriberem potui, vt vacuo animo lætóque, non potui. Porro vt ex studiis gaudium, sic studia hilaritate prouenium. Vale.

In librũmeũ.

ARG.

ARGVMENTVM.

Mirabilem Vadimonis lacum per epistolam ante oculos Gallo ponit: cuius tam formulæ rotunditatem & aquæ medicinam, quàm plures innatantes ac fluctuantes insulas admiratur.

C. PLINIVS GALLO SVO S. 20

AD quæ noscenda iter ingredi, transmittere mare solemus: ea sub oculis posita negligimus: seu quia ita natura comparatum, vt proximorum incurioſi, longinqua sectemur: seu quòd omnium rerum cupido languescit quum facilis occasio est: seu quòd differimus, tanquam sæpe visuri quod datur videre, quoties velis cernere. Quacunque de causa, permulta in vrbe nostra, iuxtâque vrbem nou oculis modò, sed ne auribus quidem nouimus: quæ si tulisset Achaia, AEgyptus, Asia, aliáve quælibet miraculorum ferax commendatríxque terra, audita, perlecta, lustratáque haberemus. Ipse certè nuper, quod nec audieram antè, nec videram, audii pariter & vidi. Exegerat prosocer meus vt* Amerina prædia sua inspicerem. hæc perambulanti mihi ostenditur subiacens lacus, nomine Vadimonis, simul quædam incredibilia narrantur. perueni ad ipsum. Lacus est in similitudinem iacentis rotæ circumscriptus, & vndique æqualis, nullus sinus, obliquitas nulla, omnia dimensa, paria, & quasi artificis manu cauata & excisa. Color cæruleo albidior, viridior, & *pressior: sulphuris odor, saporque medicatus, vis qua fracta solidãtur. Spatium modicum, quod tamen sentiat ventos, &

Amerinas

pressior sulphure

fluctibus intumescat. Nulla in hoc nauis (saeer enim est) sed innatant insulæ herbidæ, omnes a-
Sua rundine & iunco tectæ, quæque alia fœcundior palus, ipsáque illa extremitas lacus effert. * Sua cuique figura, vt modus: cunctis margo derasus, quia frequenter vel littori vel sibi illisæ terunt teruntúrque. Par omnibus altitudo, par leuitas: quippe in speciem carinæ humili radice descendunt. hæc ab omni latere perspicitur: eadem aqua
Iunctæ pariter suspensa & merta. interdum iunctæ copulatæque & continenti similes * sunt: interdum discordantibus ventis digeruntur: nonnunquam destitutæ tranquillitate singulæ fluctuant. Sæpe mi-
corbulæ onerariis, nores maioribus, velut * cymbulæ * onerariæ, adhæresçunt: sæpe inter se maiores minoréſque quasi cursum certaménque desumunt. rursus omnes in eundem locum appulsæ, quà steterunt, promouent terram, & modò hác, modò illac lacum reddunt auferuntque: ac tum demum quum
mahuntur. medium tenuere, non * contrahunt. Constat pecora herbas sequuta, sic in insulas illas, vt in extremam ripam, procedere solere, nec prius intelligere mobile solum, quàm littore abrepta, quasi illata & impacta circumfusum vndique lacum pauent. mox quò tulerit ventus egressa, non magis se descendisse sentire, quàm senserint ascendisse. Idem lacus in flumen egeritur, quod vbi se paulisper oculis dedit, specu mergitur, altéque conditum meat: ac si quid antè quàm [illegible]duceretur, accepit, seruat & profert. Hæc tibi scripsi, quia nec minus ignota quàm mihi, nec minus grata credebam. nam te quoque, vt me, nihil aquè ac naturæ opera delectant. Vale.

Argumentum.

A rebus seriis transire ad lusus licet: quod etiam in studiis obseruandum. non enim semper grauibus intendendum, sed iocis plerunque remittendum: quod Secundus obseruans, sua epigrammata excusat, quæ diuerso metro composita nuper amicis recitauerat: nec tantum speciosa, sed omnia, vt melius emendaret. Quare monet Arrianũ ne miretur si multa à prioribus commutata deprehendet.

C. PLIN. ARRIANO SVO S.

VT in vita, sic in studiis pulcherrimum & humanissimum existimo, seueritatẽ comitatémque miscere, ne illa in tristitiam, hæc in petulantiam* procedat. Qua ratione ductus, grauiora operа lusibus iocisque distinguo. Ad hos profe- excedat.
rendos & tempus & locum opportunissimum elegi, vtque iam nunc assuescerent & ab otiosis & in triclinio audiri, Iulio mense, quo maximè lites interquiescunt, positis ante lectos cathedris, amicos collocaui: fortè accidit vt eo die manè in aduocationem subitam rogarer; quod mihi causam præloquendi dedit. Sum enim deprecatus ne quis vt irreuerentem operis argueret, quod recitaturus, quanquam & amicis & paucis, idem iterum amicis, foro & negotiis non abstinuissem. Addidi, hunc ordinem me & in scribendo, sequi vt necessitates voluptatibus, seria iucũdis anteferrem, ac primùm amicis, tum mihi scriberem. Liber fuit & opusculis varius & metris. ita solemus qui ingenio parum fidimus, satietatis periculum fugere. Recitaui biduo: hoc

assensus audientium exegit. & tamen vt alij trãseunt quædam imputántque quod tránseant: sic ego nihil prætereo, atque etiam non præterire me testor. Lego enim omnia, vt omnia emẽdem. quod contingere non potest electa recitantibus. at illud modestius, & fortasse reuerentius, sed hoc simplicius & amantius. Amat enim qui se sic amari putat, vt tædium non pertimescat. alioqui quid præstant sodales, si conueniunt voluptatis suæ causa? delicatus ac similis ignoto est qui amici librum bonum mauult audire quàm facere. Non dubito cupere te pro cæteris mei charitate, quammaturissimè legere hunc adhuc mustcum librum. Leges, sed retractatum: quæ causa recitandi fuit: & tamen nonnulla iam ex eo nosti: hæc vel emendata postea, vel (quod interdum longiore mora solet) deteriora facta, quasi noua rursus & rescripta cognosces. Nam plerisque mutatis, ea quoque mutata videntur quæ manent. Vale.

delicatus,

Argumentum.

Monet non esse imitandam illorum consuetudinem qui alias grauissimè insectantur, in quo ipsi maximè peccant: quinimò à vitiis seipsum compriendum, & alienis erroribus parcendum.

C. PLINIO GEMINIO SVO S. 20

NOstine hos qui omnium libidinum serui, sic aliorum vitiis irascuntur, quasi inuideant, & grauissimè puniunt quos maximè imitantur? quum eos etiã qui non indigent clemẽtia vltius,

nihil magis quàm lenitas deceat. Atque ego optimum & emendatiſſimum exiſtimo qui cæteris ita ignoſcit, tanquam ipſe quotidie peccet: ita peccatis abſtinet, tanquam nemini ignoſcat. Proinde hoc domi, hoc foris, hoc in omni vitæ genere teneamus, vt nobis implacabiles ſimus, exorabiles iſtis etiam qui dare veniam niſi ſibi neſciũt: mandemúſque memoriæ quod vir mitiſſimus, & ob hoc quoque maximus, Thraſea, crebrò dicere ſolebat, *Qui vitia odit, homines odit.* Fortaſſe quæris quo commotus hæc ſcribam. Quidam nuper ſed melius coram. quanquam ne tunc quidem. Vereor enim ne id quod improbo, eos ſectari, carpere, referre, huic quod quàm maximè præcipimus, repugnet. Quiſquis ille, qualiſcunque, ſileatur quem inſignire, exempli nihil, non inſignire, humanitatis plurimum refert. Vale.

Argumentum.

Iulium Auitum adilitatu candidàtum, iam tribunatu militum & quæſtura functum deceßiſſe, impatienter dolet. nam Secundum tanquam rectorem ſequutus, vt aliquid diſceret, parentem ſuum, iam ætate grauem vxorem, filiolam vnicam morte reliquit. impar igitur tanto dolori, Marcellino rem totam exponit per hanc epiſtolam, inter pulchriores pulcherrimam, inter triſtiores triſtißimam, inter amantiores amantißimam.

C. PLIN. MARCELLINO SVO S.

OMnia mihi ſtudia, omnes curas, omnia auocamenta exemit, excuſſit, eripuit dolor, quem

ex morte Iunij Auiti grauiſſimum cepi. Latum clauũ in domo mea induerat, ſuffragio meo adiutus in petendis honoribus fuerat: ad hoc ita me* diligebat, ita verebatur, vt me formatore morũ, me quaſi magiſtro vteretur. rarum hoc adoleſcentibus noſtris. Nam quotuſquiſque vel ætati alterius, vel autoritati vt minor cedit? Statim ſapiunt, ſtatim ſciunt omnia: neminem verentur, imitantur neminem, atque ipſi ſibi exempla ſunt. Sed non Auitus, cuius hæc præcipua prudentia, quòd alios prudentiores arbitrabatur: hæc præcipua eruditio, quòd diſcere volebat. Semper ille aut de ſtudiis aliquid, aut de officiis vitæ cõſulebat: sẽper ita recedebat, vt melior factus: & erat factus vel eo quod audierat, vel quod omnino quæſierat. Quod ille obſequium Seruiano, exactiſſimo viro, præſtitit? quem legatum tribunus ita & intellexit, & * excepit, vt ex Germania in Pannoniam tranſeuntem, non vt commilito, ſed vt comes aſſectatórq; ſequeretur. qua induſtria, qua modeſtia quæſtor conſulibus ſuis (*& plures habuit) non minus iucundus & gratus quam vſui fuit? quo diſcurſu, qua vigilantia hanc ipſam ædilitatem cui præreptus eſt petiit? Quod vel maximè dolorem meum exulcerat: obuerſantur oculis caſsi labores & infructuoſæ preces, & honor quem meruit. Tantum redit animo ille latus clauus, in penatibus meis ſumptus: redeunt illa prima, illa poſtrema ſuffragia mea, illi ſermones, illæ conſultationes. Afficior adoleſcentia ipſius, afficior neceſsitudinum caſu. Erat illi grandis natu parens, erat vxor, quam ante annũ virginem acceperat: erat filia quam paulo antè ſuſtulerat. Tot ſpes, tot gaudia dies vnus in * di-

dilexerat

cepit

& prætoribus habitus

aduerſa

uerſa conuertit. Modò deſignatus ædilis, recens maritus, recens pater, intactum honorem, orbam matrem, viduam vxorem, filiam pupillam, ignaram aui ignarámque patris reliquit. Accedit lacrymis meis, quòd abſens & impendentis mali neſcius, pariter ægrum, pariter deceſſiſſe cognoui, ne grauiſſimo dolori * timore conſuefcerē. In tantis tormētis eram quum * ſcriberem hæc, ſcriberem ſola, neque enim nunc aliud aut cogitare aut loqui poſſum. Vale.

* tempore
* ſcriberem hæc, nequum

Argumentum.

Maximum in Achaiam miſſum ad eam ordinandam, monet vt ciuitates inſpecturus, ſingulas humanè tractet: ibique laudat Achaiam ab antiquitate & rebus geſtis: poſtremò hortatur velit bonam famā in quæſtura partam tueri, mollius & clementius tractando homines libertati aſſuetos. Videtur Secundus Ciceronem ſequutus, monentem lib. 1. ad Atticum, Quintum fratrem qui tunc in Aſia proconſulatum gerebat, vt in ea prouincia ſe integrè gereret.

C. PLIN. MAXIMO SVO S. 24

AMor in te meus cogit, non vt præcipiam (neque enim præceptore eges) admoneam tamen vt quæ ſcis, teneas & obſerues, aut ſcias melius. Cogita te miſſum in prouinciā Achaiā, illam veram & meram Græciam, * in qua primùm humanitas, literæ, etiam fruges inuentæ eſſe creduntur; miſſum ad ordinandum ſtatum liberarum ciuitatium: id eſt, ad homines maximè liberos, qui ius à natura datum, virtute, meritis,

* vbiq;
* humanitatis literæ

amicitia, fœdere denique & religione tenuerunt. Reuerere conditores deos, numina deorum: reuerere gloriam veterem, & hanc ipsam senectutem, quæ in homine venerabilis, in vrbibus sacra est. sit apud te honor antiquitatis, sit ingentibus factis, sit fabulis quoque. nihil ex cuiusquam dignitate, nihil ex libertate, * nihil etiam ex iactatione decerpseris. Habe ante oculos, hãc esse terram quæ nobis miserit iura, quæ leges nõ victa acceperit, sed petentibus dederit: Athenas esse quas adeas: Lacedæmonem esse quam rogas: quibus reliquam vmbram, & residuum libertatis nomen eripere, durum, ferum, barbarúmque est. Vides à medicis, quanquam in aduersa valetudine nihil serui ac liberi differant, mollius tamen liberos clementiúsque tractari. Recordare quid quæque ciuitas fuerit, non vt despicias quòd esse desierit. Absit superbia, asperitas, nec timueris contemptum. an contemnitur qui imperium, qui fasces habet, nisi qui humilis, & sordidus, & qui se primus ipse contemnit? Malè vim suam potestas aliorum contumeliis experitur, malè terrore veneratio acquiritur; longéque valentior amor ad obtinendum quod velis, quàm timor. nam timor abit, si recedas, manet amor: (* ac sic) vt ille in odiũ, hic in reuerentiam vertatur. Te verò etiam atque etiam (repetam enim) meminisse oportet officii tui titulum, ac tibi ipsum interpretari quale quantúmque sit ordinare statum liberarum ciuitatum. Nam quid ordinatione ciuilius? quid libertate pretiosius? porro quàm turpe, si ordinatio euersione, libertas seruitute mutetur? Ac

nihil ex cuiusquam iact.

* ac sic

cedit quòd tibi certamen eſt tecum : onerat te quæſturæ tuæ fama, quam ex Bithynia optimam reuexiſti: onerat teſtimonium principis : onerat tribunatus, prætura, atque hæc ipſa legatio, quaſi prædium data. Quo magis *nitendum eſt ne in longiùs quam prouinciam quàm ſuburbanam, ne inter ſeruientes quàm liberos, ne ſorte quàm iudicio miſſus, ne rudis & incognitus quàm exploratus probatúſque, humanior, melior, peritior fuiſſe videaris. cùm ſit alioquí, vt ſæpe audiſti, ſæpe legiſti, multo deformius amittere quàm non aſſequi laudem. Hæc velim credas, (quod initio dixi) ſcripſiſſe me admonentem, non præcipientem: quanquam præcipientem quoque. Quippe non vereor in amore ne modum exceſſerim: neque enim periculum eſt ne ſit nimium quod eſſe maximum debet. Vale. interdum

* * *

C. PLINII CAECILII SECVNDI EPISTOLARVM

liber nonus.

Hunc nonum epistolarum librum præter styli similitudinem, & quòd eadem quæ in alijs multa Plinius refert, Sidonius Apollinaris eidem in limine noni libri suarum epistolarum attribuit. Quum exigis (inquit) vt epistolarum priore limite irrupto stylus noster in vlteriora procurrat, numeri suprà dicti priuilegio non contentus includi, addis & causas quibus hic liber nonus octo superiorum voluminibus accrescat: eo quòd C. Secundus, cuius nos orbitas sequi hoc opere pronuntias, paribus titulis opus epistolare determinet.

ARGVMENTVM.

Maximum hac epistola monet (quod iam sibinde fecerat) vt libros quos in Blateram viuentem, composuerat, demum eo defuncto publicet, ne videatur post mortem inchoasse, cùm turpe sit pugnare cum larui.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

1

Platam. al. Plantam.

SAEpe te monui vt libros quos vel pro te, vel in *Blateram immò & pro te & in illum (ita enim materia cogebat) composuisti, quammaturissimè emitteres: quod nunc præcipuè, morte eius audita, & hortor & moneo. Quanuis

enim legeris multis, legendósque dederis, nolo tamen quenquam opinari defuncto demum inchoatos, quos incolumi eo peregisti. Salua sit tibi constantiæ fama. erit autem, si notum æquis iniquísque fuerit, non post inimici mortem scribendi tibi natam esse fiduciam, sed iam paratam editionem morte præuentam. Simul vitabis illud,

Οὐχ ὅσον φθονοῦσιν ἀνδράσιν δυχερπάθειν.

Nam quod de viuente scriptum, de viuente recitatum est, in defunctum quoque tanquam viuentem adhuc, editur [si editur] Statim igitur: siquid aliud in manibus differt: *interim hoc perfice quod nobis qui legimus olim, absolutum videtur: sed iam videatur & tibi, cuius cunctationem nec res ipsa desiderat, & *temporis ratio præcedit. Vale.

constantia & fama,

& interim

mortis

Argumentum.

Sabino respondet non posse rescribere plures nec longissimas epistolas, cùm materia non suppetat: neque sè velle scribere res inanes viro graui & circa seria occupato.

C. PLIN. SABINO SVO S. 2

FAcis iucundè, quòd non solùm plurimas epistolas meas, verumetiam longissimas, flagitas: in quibus parcior fui, partim quia tuas occupationes verebar, partim quia ipse multum distringebar plerunque frigidis negotiis: quæ simul & auocant animum & comminuunt. Præterea nec materia plura scribendi dabatur, ne-

que enim eadem noſtra conditio, quæ M. Tullii, ad cuius exempla nos vocas. Illi enim & copioſiſsimum ingenium & par ingenio materia, quam tam varietas rerum quàm magnitudo largiſſimè ſuppetebat: nos quàm auguſtis terminis claudamur, etiam tacente me perſpicis: niſi fortè volumus ſcholaſticas tibi, atque (vt ita dicam) vmbraticas litteras mittere. Sed nihil minus aptum arbitramur, quum *arma veſtra, quum caſtra, quum denique cornua, tubas, ſudorem, pulverem, ſoles cogitamus. Habes, vt puto, iuſtam excuſationem: quam tamen dubito an tibi probari velim.* Eſt enim ſummi amoris negare veniam breuibus epiſtolis amicorum, quanuis ſcias illis conſtare rationem. Vale.

armaturam, quum c.

Erat

Argumentum.

Immortalitatem & bonam perpetuámque fámam omnibus rebus anteponit.

C. PLIN. PAVLINO SVO S.

ALius *alium, ego beatiſſimum exiſtimo qui bonæ manſuræque famæ præſumptione perfruitur, certúſque poſteritatis cum futura gloria viuit, ac nihil niſi præmium æternitatis ante oculos, pingue illud altúmque otium placeat. Etenim omnes homines arbitror oportere aut immortalitatem ſuam aut mortalitatem cogitare: & illos quidem *contendere & non remitti, tum hos quieſcere, nec breuem vitam caducis laboribus fatigare: vt video multos, miſera ſimul & ingrata imagine induſtriæ, *ad mortalita-

aliud,

contendere, eniti. hos quieſcere, remittit: nec br. v. al. quieſce. re, non re. miti: nec br.

ad vtilitatem ſui p.

tem ſui peruenire. Hæc ego tecum, quæ quotidie mecum, vt deſinam mecum, ſi diſſenties tu: quanquam non diſſenties, vt qui ſemper præclarum aliquid & immortale * meditaris. Vale. * meditetur

---

Argumentum.

Excuſat orationem ſuam contra Cæcilium Claſſicum, tanquam in vniuerſum longam, in partibus breuem: ita vt legenti tædium non afferat.

C. PLIN. MACRINO SVO S. 4

VErerer ne immodicam orationem putares, quam cum hac epiſtola accipies, niſi eſſet generis eius, vt ſæpe incipere, ſæpe deſinere videatur. nam ſingulis criminibus ſingulæ velut cauſæ continentur. Poteris ergo, vndecunque inceperis, vbicunque deſieris, quæ deinceps ſequentur, & quaſi incipientia legere, & quaſi cohærentia; meque in vniuerſitate longiſſimum, breuiſſimum in partibus iudicare. Vale.

Argumentum.

Lætatur humanitate Tyronis in ſubditos, & in primis quòd reſpectum habeat vniuſcuiuſque ſecundum conditionem.

C. PLIN. TYRONI SVO S. 5

EGregiè facis (inquiro enim, & perſeuero) quòd iuſtitiam tuam prouincialibus multa humanitate commendas: cuius præcipua pars eſt

honestissimum quenque complecti, atq; ita à minoribus amari, vt simul à principibus diligare. Plerique autem dum verentur ne gratiæ potentium nimium* impertiri videantur, sinisteritatis atque etiam malignitatis famam consequuntur: à quo vitio tu longe recessisti, scio: sed temperate mihi non possum quominus laudem, similis moneri, quòd eum modum tenes, vt discrimina ordinum dignitatúmque custodias: quæ si* confusa, turbata, permista sint, nihil est ipsa æqualitate inæqualius. Vale.

impertire

conf. & perm.

Argumentum.

Circenses, tanquam rem inanem & nullius voluptatis, notabiliter damnat. quibus scribit se semper vacasse literarum studio.

C. PLIN. CALVISIO. SVO S. 6

OMne hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundissima quiete trãsmisi. *Quemadmodum*, inquis, *in vrbe potuist.*? Circenses erant, quo genere spectaculi ne leuissimè quidem teneor. Nil nouum, nihil varium, nihil quod non semel spectasse sufficiat. quo magis miror, tot millia virorum tam puerliter identidem cupere, currentes equos, insistentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla: nunc fauent panno, pannum amant: & si in ipso cursu* medióque certamine, hic color illuc, ille huc transferatur, studium fauórque transibit, & repentè agitatores illos, equos

nõ. mediocri cert.

illos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta autoritas in vna vilissima tunica. Mitto apud vulgus, quod vilius tunica est: sed apud quosdam graues homines, quos ego quum recordor, in re inani, frigida, assidua, tam insatiabiliter desidere, capio aliquam voluptatem, quòd hac voluptate non capiar. Ac per hos dies libentissimè otiũ meum in literis colloco, quos alii otiosissimis occupationibus perdunt. Vale.

ARGVMENTVM.

Ante oculos ponit Romano per epistolam duas villas, quas iuxta lacum Larium tenebat: quarum alteram, quòd esset humili loco, vocat comœdiam: alteram, quòd in colle edito, tragœdiam appellat.

C. PLIN. ROMANO SVO S. 7.

AEdificare te scribis, bene est. inueni patrocinium. ædifico enim iam ratione, quia tecum. Nam hoc quoque non dissimile, quòd ad mare tu, ego ad Larium lacum. huius in littore plures villæ meæ, sed duæ, vt maximè delectant, ita exercent. Altera imposita saxis more Baiano lacum prospicit: altera æquè more Baiano lacum tangit. Itaque illam, tragœdiam: hanc, appellare comœdiam soleo: illam, quòd quasi cothurnis: hanc, quòd quasi soccul is sustinetur. Sua vtrique amœnitas, & vtranque possidenti ipsa diuersitate iucundior. Hæc lacu propius, illa latius vtitur: hæc vnum sinum molli curuamine amplectitur, illa editissimo dorso duos diri-

illam durissima dorsa diripiunt.

illic retia, venatio: hic gestatio longa mite super.

mit: *illic recta gestatio longo limite super littus extenditur, hîc spatiosissimo xysto leuiter inflectitur, illa fluctus non sentit, hæc frangit: ex illa possis despicere piscantes, ex hac ipse piscari, hamúmque è cubiculo, ac penè etiam lectulo, vt è nauicula, iacere. Hæ mihi causæ vtrique quæ desunt astruendi, ob ea quæ supersunt. *Sed quid ego rationem tibi, apud quem pro ratione erit idem facere? Vale.

Et si quid ago? rationem tibi reddo, sp. q.

Argumentum.

Timet laudare Augurinum, tanquam suspectus, quòd ab eo laudatus esset: & tamen laudat.

C. PLIN. AVGVRINO SVO S. 8

SI laudatus à te, laudare te cœpero, vereor ne non tam proferre iudicium meum quàm referre gratiam videar: sed licet videar, omnia scripta tua pulcherrima existimo maximè, tamen illa quæ de nobis. Accedit hoc, vna eadémque de causa. Nam & tu quæ de amicis optimè scribis, *& ego quæ de me, vt optima lego. Vale.

ea ego quoque de me, vt puto op.

Argumentum.

Laudat Colonis fidem, qui post mortem afflictim requirebat amicum Quintianum: cuius tanta erat virtus, vt meritò hunc honorem mereretur.

C. PLIN. COLONI SVO S. 9

VNicè probo quòd Pompeii Quintiani morte tam dolenter afficeris, vt amissi charitatem

tem desiderio extẽdas: non vt plerique, qui tantùm viuentes amant, seu potius amare se simulant, ac ne simulant quidem, nisi * quos florentes vident. Nam miserorum non secus ac defunctorum obliuiscuntur. sed tibi perennis fides, tantáque in amore constantia, vt finiri, nisi tua morte non possit: & hercule is fuit Quintianus, quem diligi deceat exemplo ipsius. Felices amabat, miseros tuebatur, desiderabat amissos. Iam illa quanta probitas in ore? quanta in sermone cunctatio? quàm pari libra grauitas comitásque? quod studium literarum? quod iudicium? qua pietate cum dissimillimo patre viuebat? quàm non obstabat illi quominus vir optimus videretur, quòd erat optimus filius? Sed quid dolorem tuum exulcero? quanquam sic amasti viuentem, vt hæc audire potius quàm de illo fileri velis: à me præsertim, cuius prædicatione putas vitam eius ornari, memoriam prorogari, ipsámque illam quae est raptus, ætatem posse restitui. Vale.

* quòd

Esse epistolã Secundi, ex libro primo, vbi hortatur Tacitum ad venationem pariter & studiũ exemplo suo, tum etiã styli diuersitate aliqua sentimus, quanuis nullo exemplari addicẽte, has literas à Cor. Tacito scriptas fuisse Secundo, qui illi iam prænotatæ epistolæ ad vnguem respondet: non posse scilicet Minerua & Diana simul inseruire. quare omissa venatione, tantùm studere intendit: parcè tamen, quia in actu. Nec mirũ si Secundus has vnas Taciti suis inseruit, vt eum ab omnibus secerneret, & præcipuum faceret. quod librarij non intelligentes, integram le-

amicitia, fœdere denique & religione tenuerunt. Reuerere conditores deos, numina deorum: reuerere gloriam veterem, & hanc ipsam senectutem, quæ in homine venerabilis, in vrbibus sacra est. sit apud te honor antiquitatis, sit ingentibus factis, sit fabulis quoque. nihil ex cuiusquam dignitate, nihil ex libertate, * nihil etiam ex iactatione decerpseris. Habe ante oculos, hãc esse terram quæ nobis miserit iura, quæ leges nõ victa acceperit, sed petentibus dederit: Athenas esse quas adeas: Lacedæmonem esse quam rogas: quibus reliquam vmbram, & residuum libertatis nomen eripere, durum, ferum, barbarúmque est. Vides à medicis, quanquam in aduersa valetudine nihil serui ac liberi differant, mollius tamen liberos clementiúsque tractari. Recordare quid quæque ciuitas fuerit, non vt despicias quòd esse desierit. Absit superbia, asperitas, nec timueris contemptum. an contemnitur qui imperium, qui fasces habet, nisi qui humilis, & sordidus, & qui se primus ipse contemnit? Malè vim suam potestas aliorum contumeliis experitur, malè terrore veneratio acquiritur; longéque valentior amor ad obtinendum quod velis, quàm timor. nam timor abit, si recedas, manet amor: (* ac sic) vt ille in odiũ, hic in reuerentiam vertatur. Te verò etiam atque etiam (repetam enim) meminisse oportet officii tui titulum, ac tibi ipsum interpretari quale quantúmque sit ordinare statum liberarum ciuitatum. Nam quid ordinatione ciuilius? quid libertate pretiosius? porro quàm turpe, si ordinatio euersione, libertas seruitute mutetur? ac

nihil ex cuiusquam iact.

* ut sic

cedit quòd tibi certamen eſt tecum : onerat te quæſturæ tuæ fama, quam ex Bithynia optimam reuexiſti: onerat teſtimonium principis : onerat tribunatus, prætura, atque hæc ipſa legatio, quaſi prædium data. Quo magis *nitendum eſt ne in longiùs quam prouinciam quàm ſuburbanam, ne inter ſeruientes quàm liberos, ne ſorte quàm iudicio miſſus, ne rudis & incognitus quàm exploratus probatúſque, humanior, melior, peritior fuiſſe videaris. cùm ſit alioqui, vt ſæpe audiſti, ſæpe legiſti, multo deformius amittere quàm non aſſequi laudem. Hæc velim credas, (quod initio dixi) ſcripſiſſe me admonentem, non præcipientem: quanquam præcipientem quoque. Quippe non vereor in amore ne modum exceſſerim: neque enim periculum eſt ne ſit nimium quod eſſe maximum debet. Vale.

* interdum

* *
*

C. PLINII CAECILII SECVNDI EPISTOLARVM

liber nonus.

Hunc nonum epistolarum librum præter styli similitudinem, & quòd eadem quæ in alijs multa Plinius refert, Sidonius Apollinaris eidem in limine noni libri suarum epistolarum attribuit. Quum exigu (inquit) vt epistolarum priore limite irrupto stylus noster in vlteriora procurrat, numeri suprà dicti priuilegio non contentus includi, addis & causas quibus hic liber nonus octo superiorum voluminibus accrescat: eo quòd C. Secundus, cuius nos orbitas sequi hoc opere pronuntias, paribus titulis opus epistolare determinet.

ARGVMENTVM.

Maximum hac epistola monet (quod iam subinde fecerat) vt libros quos in Blateram viuentem composuerat, demum eo defuncto publicet, ne videatur post mortem inchoasse, cùm turpe sit pugnare cum larui.

C. PLIN. MAXIMO SVO S.

SAEpe te monui vt libros quos vel pro te, vel in *Blateram immò & pro te & in illum (ita enim materia cogebat) composuisti, quammaturissimè emitteres: quod nunc præcipuè, morte eius audita, & hortor & moneo. Quanuis

*Platam. al. Plantam.

enim legeris multis, legendósque dederis, nolo tamen quenquam opinari defuncto demum inchoatos, quos incolumi eo peregisti. Salua sit tibi constantiæ fama. erit autem, si notum æquis iniquísque fuerit, non post inimici mortem scribendi tibi natam esse fiduciam, sed iam paratam editionem morte præuentam. Simul vitabis illud,

constantia & fama,

Οὐχ ὅσον φθυνύθουσιν ἀνδράσιν ὄνυχες πάλαθοι.

Nam quod de viuente scriptum, de viuente recitatum est, in defunctum quoque tanquam viuentem adhuc, editur [si editur] Statim igitur: siquid aliud in manibus differt: *interim hoc perfice quod nobis qui legimus olim, absolutum videtur: sed iam videatur & tibi, cuius cunctationem nec res ipsa desiderat, & *temporis ratio præcedit. Vale.

& interim

mortis

Argumentum.

Sabino respondet non posse rescribere plures nec longissimas epistolas, cùm materia non suppetat: neque se velle scribere res inanes viro graui & circa seria occupato.

C. PLIN. SABINO SVO S. 2

FAcis iucundè, quòd non solùm plurimas epistolas meas, verumetiam longissimas, flagitas: in quibus parcior fui, partim quia tuas occupationes verebar, partim quia ipse multum distringebar plerunque frigidis negotiis: quæ simul & auocant animum & comminuunt. Præterea nec materia plura scribendi dabatur. ne-

que enim eadem noſtra conditio, quæ M. Tullii, ad cuius exempla nos vocas. Illi enim & copioſiſsimum ingenium & par ingenio materia, quam tam varietas rerum quàm magnitudo largiſſimè ſuppetebat: nos quàm auguſtis terminis claudamur, etiam tacente me perſpicis: niſi fortè volumus ſcholaſticas tibi, atque (vt ita dicam) vmbraticas litteras mittere. Sed nihil minus aptum arbitramur, quum *arma veſtra, quum caſtra, quum denique cornua, tubas, ſudorem, pulueren, ſoles cogitamus. Habes, vt puto, iuſtam excuſationem: quam tamen dubito an tibi probari velim.* Eſt enim ſummi amoris negare veniam breuibus epiſtolis amicorum, quanuis ſcias illis conſtare rationem. Vale.

armaturàm, quum c.

Erat

Argumentum.

Immortalitatem & bonam perpetuámque famam omnibus rebus anteponit.

C. PLIN. PAVLINO SVO S.

ALius,* alium, ego beatiſſimum exiſtimo qui bonæ manſuræque famæ præſumptione perfruitur, certúſque poſteritatis cum futura gloria viuit, ac nihil niſi præmium æternitatis ante oculos, pingue illud altúmque otium placeat. Etenim omnes homines arbitror oportere aut immortalitatem ſuam aut mortalitatem cogitare: & illos quidem *contendere & non remitti, tum hos quieſcere, nec breuem vitam caducis laboribus fatigare: vt video multos, miſera ſimul & ingrata imagine induſtriæ,* ad mortalita-

aliud.

contendere, eniti. hos quieſcere, remitti: nec br. v. al. quieſce. re, non re. miti: nec br.

ad vtilitatem ſui p.

tem sui peruenire. Hæc ego tecum, quæ quotidie mecum, vt desinam mecum, si dissenties tu: quanquam non dissenties, vt qui semper præclarum aliquid & immortale * meditaris. Vale. meditetur

---

Argumentum.

Excusat orationem suam contra Cæcilium Classicum, tanquam in vniuersum longam, in partibus breuem: ita vt legenti tædium non afferat.

C. PLIN. MACRINO SVO S. 4

VEREREr ne immodicam orationem putares, quam cum hac epistola accipies, nisi esset generis eius, vt sæpe incipere, sæpe desinere videatur. nam singulis criminibus singulæ velut causæ continentur. Poteris ergo, vndecunque incepexis, vbicunque desieris, quæ deinceps sequentur, & quasi incipientia legere, & quasi cohærentia; meque in vniuersitate longissimum, breuissimum in partibus iudicare. Vale.

Argumentum.

Lætatur humanitate Tyronis in subditos, & in primis quòd respectum habeat vniuscuiusque secundum conditionem.

C. PLIN. TYRONI SVO S. 5

EGregiè facis (inquiro enim, & perseuero) quòd iustitiam tuam prouincialibus multa humanitate commendas: cuius præcipua pars est

honestissimum quenque complecti, atq; ita à minoribus amari, vt simul à principibus diligare. Plerique autem dum verentur ne gratiæ potentium nimium* impertiri videantur, sinisteritatis atque etiam malignitatis famam consequuntur: à quo vitio tu longe recessisti, scio: sed temperate mihi non possum quominus laudem, similis moneam, quòd eum modum tenes, vt discrimina ordinum dignitatúmque custodias: quæ si* confusa, turbata, permista sint, nihil est ipsa æqualitate inæqualius. Vale.

impertire

conf. & perm.

Argumentum.

Circenses, tanquam rem inanem & nullius voluptatis, notabiliter damnat. quibus scribit se semper vacasse literarum studio.

C. PLIN. CALVISIO. SVO. S. 6

OMne hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundissima quiete trãsmisi. *Quemadmodum*, inquis, *in vrbe potuist.*? Circenses erant, quo genere spectaculi ne leuissimè quidem teneor. Nil nouum, nihil varium, nihil quod non semel spectasse sufficiat. quo magis miror, tot millia virorum tam pueriliter identidem cupere, currentes equos, insistentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla: nunc fauent panno, pannum amant: & si in ipso cursu* medióque certamine, hic color illuc, ille huc transferatur, studium fauórque transibit, & repentè agitatores illos, equos

nõ. mediocri cert.

illos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta autoritas in vna vilissima tunica. Mitto apud vulgus, quod vilius tunica est: sed apud quosdam graues homines, quos ego quum recordor, in re inani, frigida, assidua, tam insatiabiliter desidere, capio aliquam voluptatem, quòd hac voluptate non capiar. Ac per hos dies libentissimè otiũ meum in literis colloco, quos alii otiosissimis occupationibus perdunt. Vale.

ARGVMENTVM.

Ante oculos ponit Romano per epistolam duas villas, quas iuxta lacum Larium tenebat: quarum alteram, quòd esset humili loco, vocat comœdiam: alteram, quòd in colle edito, tragœdiam appellat.

C. PLIN. ROMANO SVO S. 7

AEdificare te scribis, bene est. inueni patrocinium. ædifico enim iam ratione, quia tecum. Nam hoc quoque non dissimile, quòd ad mare tu, ego ad Larium lacum. huius in littore plures villæ meæ, sed duæ, vt maximè delectant, ita exercent. Altera imposita saxis more Baiano lacum prospicit: altera æquè more Baiano lacum tangit. Itaque illam, tragœdiam: hanc, appellare comœdiam soleo: illam, quòd quasi cothurnis: hanc, quòd quasi soccul is sustinetur. Sua vtrique amœnitas, & vtranque possidenti ipsa diuersitate iucundior. Hæc lacu propius, illa latius vtitur: hæc vnum sinum molli curuamine amplectitur, *illa editissimo dorso duos diri-

illam durissima dorsa diripiunt.

illic retia, venatio: hic gestatio longa inite super.

mit: *illic recta gestatio longo limite super littus extenditur, hîc spatiosissimo xysto leuiter inflectitur, illa fluctus non sentit, hæc frangit: ex illa possis despicere piscantes, ex hac ipse piscari, hamúmque è cubiculo, ac penè etiam lectulo, vt è nauicula, iacere. Hæ mihi causæ vtrique quæ desunt astruendi, ob ea quæ supersunt. *Sed quid ego rationem tibi, apud quem pro ratione erit idem facere? Vale.

Et si quid ago? rationem tibi reddo, sp. q.

Argumentum.

Timet laudare Augurinum, tanquam suspectus, quòd ab eo laudatus esset: & tamen laudat.

C. PLIN. AVGVRINO SVO S. 8

SI laudatus à te, laudare te cœpero, vereor ne non tam proferre iudicium meum quàm referre gratiam videar: sed licet videar, omnia scripta tua pulcherrima existimo maximè, tamen illa quæ de nobis. Accedit hoc, vna eadémque de causa. Nam & tu quæ de amicis optimè scribis, *& ego quæ de me, vt optima lego. Vale.

ea ego quoque de me, vt puto op.

Argumentum.

Laudat Colonis fidem, qui post mortem afflictim requirebat amicum Quintianum: cuius tanta erat virtus, vt meritò hunc honorem mereretur.

C. PLIN. COLONI SVO S. 9

VNicè probo quòd Pompeii Quintiani morte tam dolenter afficeris, vt amissi charitatem

tem desiderio extẽdas: non vt plerique, qui tantùm viuentes amant, seu potius amare se simulant, ac ne simulant quidem, nisi * quos florentes vident. Nam miserorum non secus ac defunctorum obliuiscuntur. sed tibi perennis fides, tantáque in amore constantia, vt finiri, nisi tua morte non possit: & hercule is fuit Quintianus, quem diligi deceat exemplo ipsius. Felices amabat, miseros tuebatur, desiderabat amissos. Iam illa quanta probitas in ore? quanta in sermone cunctatio? quàm pari libra grauitas comitásque? quod studium literarum? quod iudicium? qua pietate cum dissimillimo patre viuebat? quàm non obstabat illi quominus vir optimus videretur, quòd erat optimus filius? Sed quid dolorem tuum exulcero? quanquam sic amasti viuentem, vt hæc audire potius quàm de illo fieri velis: à me præsertim, cuius prædicatione putas vitam eius ornari, memoriam prorogari, ipsámque illam qua est raptus, ætatem posse restitui. Vale. quòd

Esse epistolã Secundi, ex libro primo, vbi hortatur Tacitum ad venationem pariter & studiũ exemplo suo, tum etiã styli diuersitate aliqua sentimus, quanuis nullo exemplari addicẽte, has literas à Cor. Tacito scriptas fuisse Secundo, qui illi iam prænotatæ epistolæ ad vnguem respondet: non posse scilicet Minerua & Diana simul inseruire. quare omissa venatione, tantùm studere intendit: parcè tamen, quia in actu. Nec mirũ si Secundus has vnas Taciti suis inseruit, vt eum ab omnibus secerneret, & præcipuum faceret. quod librarij non intelligentes, integram le-

tionẽ in vitiosam mutarant, C. Plin. Tacitu, S. pro Cor. Tacitus Plin. S. inscribentes.

COR. TACITVS C. PLIN. SVOS. 10

CVpio præceptis tuis parere: sed aprorum tanta penuria est, vt Mineruæ & Dianæ, quas æis pariter colendas, conuenire non possit. Itaque Mineruæ tantùm seruiendum est, delicatè tamen, vt in secessu & æstate. In via planè nonnulla leuiora, statimque delenda, ea garrulitate, qua sermones in vehiculo seruntur, *extẽdi: his quædam addidi in villa, quum aliud non liberet. Itaque poemata quiescunt, quæ in inter nemora & lucos commodissimè perfici putas. Oratiunculam vnam & alteram retractaui: quanquam id genus* operis *inamabile, inamœnum magisque laboribus ruris quàm voluptatibus simile. Vale.* operis & in famam vile & inam.

Argumentum.

Geminio spondet aliquam materiã mõstrare, qua libris eius inseratur: deinde lætatur scripta sua venditari Lugduni.

C. PLIN. GEMINIO SVOS. 11

BPistolam tuam iucundissimam *recepi, eo maxime quòd aliquid ad te scribi volebas quod libris inseri posset. obueniet materia, vel hæc ipsa quam monstras, vel potior alia. Sunt enim in hac offendicula nonnulla: circumfer oculos, & occurrent. Bibliopolas Lugduni esse non puta-* iucundissimè

bam: ac tanto libentius ex literis tuis cognoui venditari libellos * meos, quibus peregrè manere gratiam quam in vrbe collegerint, delector. Incipio enim satis absolutum existimare, de quo tanta diuersitate regionum * discreta hominum iudicia consentiunt. Vale.

meos & peregrè inire gratiam quam in vrbe collegerit. Incipio

discrepata

Argumentum.

Exemplo alterius monet Iuniorem remittendæ quædam filio: neque semper vtendum seueritate, cùm omnes homines aliquo errore ducantur.

C. PLIN. IVNIORI SVO S. 12

CAstigabat quidam filium suum, quòd paulo sumptuosius equos & canes emeret: huic ego iuuene digresso, Heus tu, nunquámne feceris quòd à patre corripi posset? feceris dico. Non interdum facis quod filius tuus, si repentè pater ille, tu filius, pari grauitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur? non hic in illo sibi, in hoc alius indulget? Hæc tibi admonitus immodicæ seueritatis exemplo pro * amore mutuo scripsi, ne quando tu quoque filium

more

tuum acerbius duriúsque tractares. Cogita & illum puerum esse, & te fuisse: atque ita [hoc] quòd es pater, vtere, vt memineris & te hominẽ esse, & hominis patrem. Vale.

Argumentum.

Quadrato significat quid tractauerit antequam Helvidij vltionem aggrederetur. quoque modo illam

inchoauerit & absolucrit. Et quum primò vix à senatoribus audiretur, & à quibusdam deterreretur, postremò assequutus sit quod optæuerat peracto reo Publicio Certo, qui libris à Secundo diuulgatis, intra paucos dies perijt.

C. PLIN. QVADRATO SVO S. 13

QVanto studiosius intentiúsque legisti libros quos de Heluidii vltione composui, tantò impensius postulas vt perscribam tibi quæque extra libros, quæque circa libros, totum denique ordinem rei cui per ætatem non interfuisti. Occiso Domitiano statui mecum ac deliberaui esse magnam pulchrámque materiam infectandi nocentes, miseros vindicandi, se proferendi. Porro inter multa scelera multorum, nullum atrocius videbatur, quàm quòd in senatu senator senatori, prætorius consulari, reo iudex manus intulisset. Fuerat alioqui mihi cum Heluidio amicitia, quanta potuerat esse cum eo qui meo tempore nomen ingens paréque virtutes secessu tegebat. fuerat cum Arria & Fannia: quarum altera, Heluidii nouerca, altera, mater nouercæ. Sed non ita me iura priuata vt publicum fas, & indignitas facti, & exempli ratio incitabat. Ac primis quidem diebus redditæ libertatis pro se quisque inimicos suos, duntaxat minores, incondito turbidóque clamore postulauerat simul & oppresserat: ego & modestius & constantius arbitratus immanissimum reũ non communi temporum inuidia, sed proprio crimine vrgere; quum iam satis ille primus impetus de-

ferbuiſſet, & languidior in dies ira ad iuſtitiam rediſſet, quanquam tum maximè triſtis, amiſſa nuper vxore, mitto ad *Anteiam (nupta hæc Heluidio fuerat) rogo vt veniat, quia me recens adhuc luctus limine contineret. Vt venit, *Deſtinatum eſt*, inquam, *mihi*, *maritum tuum non inultum pati: nuntia Arriæ & Fanniæ* (ab exilio enim redierant) *conſule te, conſule illas an velitis adſcribi facto*, *in quo ego comite non egeo: ſed non* v *ita gloriæ meæ fauerim vt vobis ſocietatem eius inuideam*. Perfert *Anteia mandata. nec illæ morantur. Opportunè ſenatus intra diem tertium. Omnia ego ſemper ad Corellium retuli, quem *prudentiſſimum ætatis noſtræ ſapientiſſimúmque cognoui: in hoc tamen contentus conſilio meo fui, veritus ne * vetaret (erat enim cunctantior cautiórque) ſed non ſuſtinui v inducere in animum, quominus illi eodem die facturum me indicarem: quod an facerem non deliberabam: expertus vſu, de eo quod deſtinaueris, non eſſe conſulendos quibus conſultis obſequi debeas. Venio in ſenatum, ius dicendi peto, dico paulisper, maximo aſsẽſu: vbi cœpi crimen attingere, reum deſtinare (adhuc tamen ſine nomine) vndique mihi reclamari. Alius, *Sciamus*, v *qui ſit, de quo extra ordinem referas*: alius, *Quis eſt ante relationem reus?* alius, *Salui ſimus, qui ſuperſumus*. Audio *imperturbatus, interritus: tantum ſuſceptæ rei honeſtas valet, tantúmque ad fiduciam vel metum differt, nolint homines quod facias, an non probent. Lõgum eſt omnia quæ tũc hinc inde *iactata ſunt recenſere. Nouiſſimè conſul, *Secunde, ſententiæ loco dices, ſiquid volueris*. * *Permiſeris*, inquam, *quod vſque adhuc omnibus permi-*

Arriæ

tam g.m. & uerim

Arria

Prouidentiſſimum æt.

hebetaret

induceret in an. quom illi cederem non facturũ me qnod an f.

quid ſit,

inturbatus al. intertus batus,

facta, Permiſeras

Agũtur alia. Interea meq. sisti: Resido:* aguntur alia interea. Me quidam ex consularibus amicis secreto accuratóque sermone, quasi nimis fortiter incautéque progressum, corripit, reuocat, monet vt desistam: adiecit me etiam, *Notabilem * te futuris principibus fecisti. Esto*, inquam, *dum malis*. Vix ille discesserat, rursus alter, quid *Quid audes? * cur ruis? quibus te periculis obiicis? quid præsentibus confidis incertus futurorum? Lacessis hominem iam præfectum ærarii, & breui consulem: præterea qua gratia, quibus amicitiis fultum?* nominat quendam qui tunc ad orientem amplissimum [& famosissimum] exercitum, non sine magnis dubiisque rumoribus, obtinebat. Ad hæc ego, *Omnia percepi, atque animo mecum antè peregi: nec recuso, si ita casus attulerit, luere pœnas ob honestissimum factum, dum flagitiosissimum vlciscor.* Iam censendi tempus. Dicit Domitius Apollinaris, consul designatus, dicit * Fabritius Veiento, Fabius * Posthumius, Vectius Proculus, collega Publicii Certi, de quo agebatur, vxoris autem meæ quam amiseram, vitricus: post hos * Ammius Flaccus. omnes Certum nondum à me nominatum, vt nominatum defendunt: crimenque quasi in medio relictum defensione suscipiunt. Quæ præterea dixerint, non est necesse narrare, in libris habes. sum enim cuncta ipsorum verbis persequutus. Dicunt contrà Auidius Quietus, Cornutus * Tertullus. [Quietus,] *iniquissimum esse, querelas dolentium excludi: ideóque Arriæ & Fanniæ ius * querendi non auferendum: nec interesse cuius ordinis qui sit, sed quam causam habeat.* Cornutus, *datum se à consulibus tutorem Heluidij filiæ, petentibus matre eius & vitrico: nunc quoque nõ sustinere deserere officij sui partes, in quo*

Fabius Maximus,

Ammius,

Tertull. iniquiſt querendi,

tamè*,& ſuo dolori modum imponere,& optimarum fœminarum*perferre modeſtiſsimum affectum: quas contentas eſſe admonere ſenatum Publicij Certij ruentæ adulationis:& petere,ſi pœna flagitij manifeſtiſsimi remittatur, nota Certo quaſi cenſoria inuratur. Tum Satrius Rufus,medio ambiguóque ſermone,*Puto*,inquit,*iniuriam factam Publicio Certo,ſi non* * *abſoluitur, nominatus eſt ab amicis Arriæ & Fanniæ,nominatus ab** *amicis ſuis:nec debemus ſoliciti eſſe. Idem enim nos qui bene ſentimus de homine,iudicaturi ſumus: ſi innocens eſt, ſicuti & ſpero,& malo,donec aliquid probetur,credo poteritis abſoluere*. Hæc illi, quo quiſque ordine citabantur. Venitur ad me,cõſurgo, vtor initio,quod in libro eſt:reſpondeo ſingulis. Mirum qua intentione,quibus clamoribus omnia exceperint, qui modò reclamabant. tanta conuerſio vel negotii dignitatem,vel prouentum orationis, vel actoris conſtantiam ſubſequuta eſt. Finio. Incipit reſpondere Veiento:nemo patitur: obturbatur, obſtrepitur:adeo quidem vt diceret,*Rogo,Patres C.ne me cogatis implorare auxilium tribunorum*. Et ſtatim Murena tribunus, *Permitto tibi vir clariſſime Veiento dicere*. Tunc quoque reclamatur. Interr moras conſul citatis nominibus, & peracta diſceſſione mittit ſenatum: ac penè adhuc ſtantem tentantémque dicere Veiẽtonem relinquit. Multum ille de hac (ita vocitabat) contumelia, queſtus eſt Homerico verſu,

Ω γεϱον, ἦ μάλα δήτε νέοι πίϱεσι μαχηταί.

Non ferè quiſquam in ſenatu fuit qui non me complecteretur,exoſcularetur, cerratímque laude cumularet,quòd intermiſſum tandiu morem

eum ſuo
ferre
abſoluatur,
inimicis ſuis

que enim eadem noſtra conditio, quæ M. Tullii, ad cuius exempla nos vocas. Illi enim & copioſiſsimum ingenium & par ingenio materia, quam tam varietas rerum quàm magnitudo largiſſimè ſuppetebat: nos quàm auguſtis terminis claudamur, etiam tacente me perſpicis: niſi fortè volumus ſcholaſticas tibi, atque (vt ita dicam) vmbraticas litteras mittere. Sed nihil minus aptum arbitramur, quum *arma veſtra, quum caſtra, quum denique cornua, tubas, ſudorem, pulueren, ſoles cogitamus. Habes, vt puto, iuſtam excuſationem: quam tamen dubito an tibi probari velim.* Eſt enim ſummi amoris negare veniam breuibus epiſtolis amicorum, quanuis ſcias illis conſtare rationem. Vale.

armaturam, quum c.

Erat

Argumentum.

Immortalitatem & bonam perpetuámque fámam omnibus rebus anteponit.

C. PLIN. PAVLINO SVO S.

ALius, *alium, ego beatiſſimum exiſtimo qui bonæ manſuræque famæ præſumptione perfruitur, certúſque poſteritatis cum futura gloria viuit, ac nihil niſi præmium æternitatis ante oculos, pingue illud altúmque otium placeat. Etenim omnes homines arbitror oportere aut immortalitatem ſuam aut mortalitatem cogitare: & illos quidem *contendere & non remitti, tum hos quieſcere, nec breuem vitam caducis laboribus fatigare: vt video multos, miſera ſimul & ingrata imagine induſtriæ, *ad mortalita-

aliud.

contendere, eniti. hos quieſcere, remittinec br. v. al. quieſce. re, non re. niti: nec br.

ad vtilitatem ſui p.

tem ſui peruenire. Hæc ego tecum, quæ quotidie mecum, vt deſinam mecum, ſi diſſenties tu: quanquam non diſſenties, vt qui ſemper præclarum aliquid & immortale * meditaris. Vale. * meditetur?

Argumentum.

Excuſat orationem ſuam contra Cæcilium Claſſicum, tanquam in vniuerſum longam, in partibus breuem: ita vt legenti tædium non afferat.

C. PLIN. MACRINO SVO S. 4

VErerer ne immodicam orationem putares, quam cum hac epiſtola accipies, niſi eſſet generis eius, vt ſæpe incipere, ſæpe deſinere videatur. nam ſingulis criminibus ſingulæ velut cauſæ continentur. Poteris ergo, vndecunque inceperis, vbicunque deſieris, quæ deinceps ſequentur, & quaſi incipientia legere, & quaſi cohærentia; meque in vniuerſitate longiſſimum, breuiſſimum in partibus iudicare. Vale.

Argumentum.

Lætatur humanitate Tyronis in ſubditos, & in primis quòd reſpectum habeat vniuſcuiuſque ſecundum conditionem.

C. PLIN. TYRONI SVO S. 5

EGregiè facis (inquiro enim, & perſeuero) quòd iuſtitiam tuam prouincialibus multa humanitate commendas: cuius præcipua pars eſt

honestissimum quenque complecti, atq; ita à minoribus amari, vt simul à principibus diligare. Plerique autem dum verentur ne gratiæ potentium nimium* impertiri videantur, sinisteritatis atque etiam malignitatis famam consequuntur: à quo vitio tu longe recessisti, scio: sed temperare mihi non possum quominus laudem, similis moneam, quòd eum modum tenes, vt discrimina ordinum dignitatúmque custodias: quæ si* confusa, turbata, permista sint, nihil est ipsa æqualitate inæqualius. Vale.

impertire

conf. & perm.

Argumentum.

Circenses, tanquam rem inanem & nullius voluptatis, notabiliter damnat. quibus scribit se semper vacasse literarum studio.

C. PLIN. CALVISIO. SVO S. 6

OMne hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundissima quiete trãmisi. *Quemadmodum*, inquis, *in vrbe potuisti?* Circenses erant, quo genere spectaculi ne leuissimè quidem teneor. Nil nouum, nihil varium, nihil quod non semel spectasse sufficiat. quo magis miror, tot millia virorum tam puerliter identidem cupere, currentes equos, insistentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla: nunc fauent panno, pannum amant: & si in ipso cursu* medióque certamine, hic color illuc, ille huc transferatur, studium fauórque transibit, & repentè agitatores illos, equos

nõ mediocri cere

illos, quos procul noscitant, quorum clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta autoritas in vna vilissima tunica. Mitto apud vulgus, quod vilius tunica est: sed apud quosdam graues homines, quos ego quum recordor, in re inani, frigida, assidua, tam insatiabiliter desidere, capio aliquam voluptatem, quòd hac voluptate non capiar. Ac per hos dies libentissimè otiũ meum in literis colloco, quos alii otiosissimis occupationibus perdunt. Vale.

ARGVMENTVM.

Ante oculos ponit Romano per epistolam duas villas, quas iuxta lacum Larium tenebat: quarum alteram, quòd esset humili loco, vocat comœdiam: alteram, quòd in colle edito, tragœdiam appellat.

C. PLIN. ROMANO SVO S. 7.

AEdificare te scribis, bene est. inueni patrocinium. ædifico enim iam ratione, quia tecum. Nam hoc quoque non dissimile, quòd ad mare tu, ego ad Larium lacum. huius in littore plures villæ meæ, sed duæ, vt maximè delectant, ita exercent. Altera imposita saxis more Baiano lacum prospicit: altera æquè more Baiano lacum tangit. Itaque illam, tragœdiam: hanc, appellare comœdiam soleo: illam, quòd quasi cothurnis: hanc, quòd quasi soccullis sustinetur. Sua vtrique amœnitas, & vtranque possidenti ipsa diuersitate iucundior. Hæc lacu propius, illa latius vtitur: hæc vnum sinum molli curuamine amplectitur, illa editissimo dorso duos diri-

illam durissima dorsa diripiunt.

illic retia, venatio: hic gestatio longa inite super.

mit: *illic recta gestatio longo limite super littus extenditur, hîc spatiosissimo xysto leuiter inflectitur, illa fluctus non sentit, hæc frangit: ex illa possis despicere piscantes, ex hac ipse piscari, hamúmque è cubiculo, ac penè etiam lectulo, vt è nauicula, iacere. Hæ mihi causæ vtrique quæ desunt astruendi, ob ea quæ supersunt. *Sed quid ego rationem tibi, apud quem pro ratione erit idem facere? Vale.

Et si quid ago? rationem tibi reddo, ap. q.

Argumentum.

Timet laudare Augurinum, tanquam suspectus, quòd ab eo laudatus esset: & tamen laudat.

C. PLIN. AVGVRINO SVO S. 8

SI laudatus à te, laudare te cœpero, vereor ne non tam proferre iudicium meum quàm referre gratiam videar: sed licet videar, omnia scripta tua pulcherrima existimo maximè, tamen illa quæ de nobis. Accedit hoc, vna eadémque de causa. Nam & tu quæ de amicis optimè scribis, *& ego quæ de me, vt optima lego. Vale.

ea ego quoque de me, vt puto op.

Argumentum.

Laudat Colonis fidem, qui post mortem afflictim requirebat amicum Quintianum: cuius tanta erat virtus, vt meritò hunc honorem mereretur.

C. PLIN. COLONI SVO S. 9

VNicè probo quòd Pompeii Quintiani morte tam dolenter afficeris, vt amissi charitatem

tem desiderio extẽdas: non vt plerique, qui tantùm viuentes amant, seu potius amare se simulant, ac ne simulant quidem, nisi * quos florentes vident. Nam miserorum non secus ac defunctorum obliuiscuntur. sed tibi perennis fides, tantáque in amore constantia, vt finiri, nisi tua morte non possit: & hercule is fuit Quintianus, quem diligi deceat exemplo ipsius. Felices amabat, miseros tuebatur, desiderabat amissos. Iam illa quanta probitas in ore? quanta in sermone cunctatio? quàm pari libra grauitas comitásque? quod studium literarum? quod iudicium? qua pietate cum dissimillimo patre viuebat? quàm non obstabat illi quominus vir optimus videretur, quòd erat optimus filius? Sed quid dolorem tuum exulcero? quanquam sic amasti viuentem, vt hæc audire potius quàm de illo fileri velis: à me præsertim, cuius prædicatione putas vitam eius ornari, memoriam prorogari, ipsámque illam quae est raptus, ætatem posse restitui. Vale.

quòd

Esse epistolã Secundi, ex libro primo, vbi hortatur Tacitum ad venationem pariter & studiũ exemplo suo, tum etiã styli diuersitate aliqua sentimus, quamuis nullo exemplari addicẽte, has literas à Cor. Tacito scriptas fuisse Secundo, qui illi iam prænotatæ epistolæ ad vnguem respondet: non posse scilicet Minerue & Dianæ simul inseruire. quare omissa venatione, tantùm studere intendit: parcè tamen, quia in actu. Nec mirũ si Secundus has vnas Taciti suis inseruit, vt eum ab omnibus secerneret, & præcipuum faceret. quod librarij non intelligentes, integram le-

tionẽ in vitioſam mutarant, C. Plin. Tacito, S. pro Cor. Tacitus Plin. S. inſcribentes.

CORNELIO TACITO C. PLINIVS SVOS. 10

CVpio præceptis tuis parere: ſed aprorum tanta penuria eſt, vt Mineruæ & Dianæ, quas æquiparitèr colendas, conuenire non poſſit. Itaque Mineruæ tantùm ſeruiendum eſt, delicatè tamen, vt in ſeceſſu & æſtate. In via planè nonnulla leuiora, ſtatimque delenda, ea garrulitate, qua ſermones in vehiculo feruntur, *ſeruntur, extẽdi: his quædam addidi in villa, quum aliud non liberet. Itaque poemata quieſcunt, quæ in inter nemora & lucos commodiſſimè perfici putas. Oratiunculam vnam & alteram retractaui: quanquam id genus* operis & in famam vile & inam. *peris inamabile, inamœnum magiſque laboribus ruris quàm voluptatibus ſimile. Vale.*

Argumentum.

Geminio ſpondet aliquam materiã mõſtrare, quæ libris eius inſeratur: deinde lætatur ſcripta ſua venditari Lugduni.

C. PLIN. GEMINIO SVOS. 11

iucundiſsimè *BPiſtolam tuam* iucundiſsimam recepi, eo maximè quòd aliquid ad te ſcribi volebas quod libris inſeri poſſet. obueniet materia, vel hæc ipſa quam monſtras, vel potior alia. Sunt enim in hac offendicula nonnulla: circumfer oculos, & occurrent. Bibliopolas Lugduni eſſe non puta-

bam: ac tanto libentius ex literis tuis cognoui venditari libellos * meos, quibus peregrè manere gratiam quam in vrbe collegerint, delector. Incipio enim satis absolutum existimare, de quo tanta diuersitate regionum * discreta hominum iudicia consentiunt. Vale.

* meos & peregrè inire gratiam quam in vrbe legerũt. Incipio
* discrepata

Argumentum.

Exemplo alterius monet Iuniorem remittenda quædam filio: neque semper vtendum seueritate, cùm omnes homines aliquo errore ducantur.

C. PLIN. IVNIORI SVO S. 12

CAstigabat quidam filium suum, quòd paulo sumptuosius equos & canes emeret: huic ego iuuene digresso, Heus tu, nunquámne feciſti quod à patre corripi posset? feciſti dico. Non interdum facis quod filius tuus, si repentè pater ille, tu filius, pari grauitate reprehendat? Non omnes homines aliquo errore ducuntur? non hic in illo sibi, in hoc alius indulget? Hæc tibi admonitus immodicæ seueritatis exemplo pro * amore mutuo scripsi, ne quando tu quoque filium * mor tuum acerbius duriúsque tractares. Cogita & illum puerum esse, & te fuisse: atque ita [hoc] quòd es pater, vtere, vt memineris & te hominẽ esse, & hominis patrem. Vale.

Argumentum.

Quadrato significat quid tractauerit antequam Helwidij vltionem aggrederetur. quoque modo illam

inchoauerit & absoluerit. Et quum primò vix à senatoribus audiretur, & à quibusdam deterreretur, postremò assequutus sit quod optauerat peracto reo Publicio Certo, qui libris à Secundo diuulgatis, intra paucos dies periit.

C. PLIN. QVADRATO SVO S. 13

QVanto studiosius intentiúsque legisti libros quos de Heluidii vltione composui, tanto impensius postulas vt perscribam tibi quæque extra libros, quæque circa libros, totum denique ordinem rei cui per ætatem non interfuisti. Occiso Domitiano statui mecum ac deliberaui esse magnam pulchrámque materiam infectandi nocentes, miseros vindicandi, se proferendi. Porro inter multa scelera multorum, nullum atrocius videbatur, quàm quòd in senatu senator senatori, prætorius consulari, reo iudex manus intulisset. Fuerat alioqui mihi cum Heluidio amicitia, quanta potuerat esse cum eo qui meto temporum nomen ingens paréque virtutes secessu tegebat. fuerat cum Arria & Fannia: quarum altera, Heluidii nouerca, altera, mater noverca. Sed non ita me iura priuata vt publicum fas, & indignitas facti, & exempli ratio incitabat. Ac primis quidem diebus redditæ libertatis pro se quisque inimicos suos, duntaxat minores, incondito turbidóque clamore postulauerat simul & oppresserat: ego & modestius & constantius arbitratus immanissimum reũ non communi temporum inuidia, sed proprio crimine vrgere; quum iam satis ille primus impetus de-

ferbuiſſet, & languidior in dies ira ad iuſtitiam rediſſet, quanquam tum maximè triſtis, amiſſa nuper vxore, mitto ad *Anteiam (nupta hæc Heluidio fuerat) rogo vt veniat, quia me recens adhuc luctus limine contineret. Vt venit, *Deſtinatum eſt*, inquam, *mihi, maritum tuum non inultum patimuntia Arriæ & Fanniæ* (ab exilio enim redierant) *conſule te, conſule illas an velitis adſcribi facto, in quo ego comite non egeo: ſed non* *ita gloriæ meæ fauerim vt vobis ſocietatem eius inuideam*. Perfert *Anteia mandata. nec illæ moran- tur. Opportunè ſenatus intra diem tertium. Omnia ego ſemper ad Corellium retuli, quem *prudentiſſimum ætatis noſtræ ſapientiſſimúmque cognoui: in hoc tamen contentus conſilio meo fui, veritus ne *vetaret (erat enim cunctantior cautiórque) ſed non ſuſtinui* inducere in animum, quominus illi eodem die facturum me indicarem: quod an facerem non deliberabam: expertus vſu, de eo quod deſtinaueris, non eſſe conſulendos quibus conſultis obſequi debeas. Venio in ſenatum, ius dicendi peto, dico pauliſper, maximo aſsẽſu: vbi cœpi crimen attingere, reum deſtinare (adhuc tamen ſine nomine) vndique mihi reclamari. Alius, *Sciamus*, *qui ſit, de quo extra ordinem referas*: alius, *Quis eſt ante relationem reus?* alius, *Salui ſimus, qui ſuperſumus*. Audio *imperturbatus, interritus: tantum ſuſceptæ rei honeſtas valet, tantúmque ad fiduciam vel metum differt, nolint homines quod facias, an non probent. Lõgum eſt omnia quæ tũc hinc inde *iactata ſunt recenſere. Nouiſſimè conſul, *Secunde, ſententia loco dices, ſiquid volueris.* *Permiſeris*, inquam, *quod vſque adhuc omnibus permi-*

Arriæ

tam g.m. Pet. uerim

Arria

Prouidentiſſimum æt.

bebetaret

induceret in an. quom illi cederem non facturũ me quod an fe

quid ſit,

inturbatus al. intercuſſbatus,

facta, Permiſeris

*tamè**,*& ſuo dolori modum imponere,& optimarum fœminarum** *perferre modeſtiſsimum affectum: quas contentas eſſe admonere ſenatum Publicij Certij ruentæ adulationis:& petere,ſi pœna flagitij manifeſtiſsimi remittatur, nota Certo quaſi cenſoria inuratur.* Tum Satrius Rufus,medio ambiguóque ſermone,*Puto*,inquit,*iniuriam factam Publicio Certo,ſi non* * *abſoluitur, nominatus eſt ab amicis Arriæ & Fanniæ,nominatus ab** *amicis ſuis:nec debemus ſoliciti eſſe. Idem enim nos qui bene ſentimus de homine,iudicaturi ſumus: ſi innocens eſt, ſicuti & ſpero,& malo,donec aliquid probetur,credo poteritis abſoluere.* Hæc illi, quo quiſque ordine citabantur. Venitur ad me,cõſurgo, vtor initio,quod in libro eſt:reſpondeo ſingulis. Mirum qua intentione,quibus clamoribus omnia exceperint, qui modò reclamabant. tanta conuerſio vel negotii dignitatem,vel prouentum orationis, vel actoris conſtantiam ſubſequuta eſt. Finio. Incipit reſpondere Veiento:nemo patitur: obturbatur, obſtrepitur:adeo quidem vt diceret,*Rogo,Patres C.ne me cogatis implorare auxilium tribunorum.* Et ſtatim Murena tribunus, *Permitto tibi vir clariſſime Veiento dicere.* Tunc quoque reclamatur. Interĕ moras conſul citatis nominibus, & peracta diſceſſione mittit ſenatum: ac penè adhuc ſtantem tentantémque dicere Veientonem relinquit. Multum ille de hac (ita vocitabat) contumelia, queſtus eſt Homerico verſu,

Ω γεϱον, ἦ μάλα δήτε νέοι πίεϱσι μαχηταί.

Non ferè quiſquam in ſenatu fuit qui non me complecteretur,exoſcularetur, certatímque laude cumularet,quòd intermiſſum tandiu morem

in publicum consulendi, susceptis propriis simultatibus, reduxissem: quòd denique senatum inuidia liberassem, qua flagrabat apud ordines alios, quòd seuerus in cæteros, senatoribus solis dissimulatione quasi mutua parceret. Hæc acta sunt absente Certo. Abfuit enim, seu tale aliquid suspicatus, siue vt excusabatur, infirmus. Et * relationem quidem de eo Cæsar ad senatum non remisit: obtinui tamen quod intenderam. nam collega Certi consulatum, successorem Certus accepit: planéque factum est quod dixeram in fine *Reddat præmium sub optimo principe, quod à pessimo accepit.* Postea actionem meam vtcunque potui, recollegi: addidi multa. Accidit fortuitum (sed non tanquam fortuitum) quòd editis libris Certus intra pauciſſimos dies implicitus morbo decessit. Audiui referentes, hanc imaginem menti eius, hanc oculis* oberrasse, tanquam videret* me sibi cum ferro imminere. Veráne hæc, affirmare non ausim: interest tamen exempli, vt vera videantur. Habes epistolam, si * modò epistolam cogitas, libris quos legisti non minorem: sed imputabis tibi, qui contentus libris nō fuisti. Vale.

relationis quidem die Cæsar affuit obtę

inserrasse, meluidium respondere mihi modum epistolæ

Argumentum.

Hortatur Tacitum ad comparandam sibi æternitatem scriptis.

C. PLIN. TACITO SVO S. 14

NEc ipse tibi plaudis, & ego nihil magis ex fide quàm de te scribo. Posteris an aliqua

cura noſtrî, neſcio: nos certè meremur vt ſit aliqua, nō dico ingenio (id enim ſuperbum) ſed ſtudio, ſed labore & reuerentia poſterûm. Pergamus modò itinere inſtituto: quod vt paucos in lucem famámque prouexit, ita multos è tenebris & ſilentio protulit. Vale.

Argumentum.

Seceſſerat in Tuſcos Secundus vt liberius & otioſius viueret: ſed ſcribit non minus ibi moleſtari negotiis ruſticis ingruentibus: interdum tamen ſtudere. Perquàm feſtiua lectio non Falconi ſed Mamiliano hanc epiſtolam ſcriptam fuiſſe monſtrat.

C. PLIN. FALCONI SVO S. — MAMILIANO

REfugeram in Tuſcos, vt omnia ad arbitrium meum facerem: at hoc ne in Tuſcis quidem: tam multis vndique ruſticorum libellis & tam querulis inquietor, quos aliquanto magis inuitus quàm meos lego. nam & meos inuitus: retracto enim actiunculas quaſdam, quod poſt intercapedinem temporis, & frigidum & acerbum eſt: ratiocinationes, quaſi abſente me negliguntur. Interdum tamen equum conſcendo, & patrem familiæ hactenus ago, quòd aliquam partē prædiorum, ſed pro geſtatione, percurro. Tu conſuetudinem ſerua, nobíſque ſic ruſticis vrbana acta præſcribe. Vale.

quidem licet tam

actiunculas — ratiuncules

frigidum — ſerum

ratiocinationes — rationes

abſente — abſētes negligun-

Argumentum.

Sibi occupato circa ſteriles vindemias non licere

venari, nec placere scribit Mamiliano: sed pro musto nouos versiculos pollicetur.

C. PLIN. MAMILIANO SVO S. 16

SVmmam te voluptatem percepisse ex isto copiosissimo genere venandi non miror, cùm historicorum more scribas numerum iniri non potuisse. Nobis venari nec vacat, nec licet: non vacat, quia vindemiæ in manibus: non libet, quia exiguæ. Deuehemus tamen pro nouo musto nouos versiculos tibi, quod iucundissimè exigenti, vt primùm videbuntur deferbuisse, mittemus. Vale.

Argumentum.

Permittendas esse vnicuique suas voluptates ostendit. nam si cœnam (inquit Genitor) damnasti parasitis refertam, nónne credis aliquibus nostram tædio esse, quoties introducitur lector aut lyristes?

C. PLIN. GENITORI SVO S. 17

ACcepi tuas literas, quibus quereris tædio tibi fuisse quanuis lautissimam cœnam, quia scurræ, cinædi, moriones mensis inerrabant? Vis tu remittere aliquid ex rugis? * equidem nihil tale habeo, habentes tamen fero. cur * ergo non habeo? quia nequaquam me vt inexpectatum festiuúmve delectat, siquid molle à cinædo, petulans à scurra, stultum à morione profertur, non rationem sed stomachum tibi narro.

siquidem ergo

Atque adeo quàm multos putas esse, quos æquè ea quibus ego & tu capimur & ducimur, partim vt inepta, partim vt molestissima offendant? quàm multi quum lector aut lyristes aut comœdus inductus est, calceos poscunt, aut non minore cum tædio * recubant, quàm tu ista (sic enim cubant) appellas/prodigia perpessus es? Demus igitur alienis oblectationibus veniam, vt nostris impetremus. Vale.

Argumentum.

Desideranti Sabino promittit libellos suos: sed per ordinem, ne memoriam conturbet.

C. PLIN. SABINO SVO S. 18

QVa intentione, quo studio, qua denique memoria legeris libellos meos, epistola tua ostendit. ipse igitur exhibes negotium tibi, qui elicis & inuitas, vt quamplurima communicare tecum velim. faciam per partes tamen, & quasi digesta, ne istam ipsam memoriam, cui gratias ago, assiduitate & copia turbem, oneratámque & quasi oppressam cogam pluribus singula, posterioribus priora dimittere. Vale.

Argumentum.

Rufoni reprehendenti Virginium excusat, quòd iussisset sepulchro inscribi factum illud suum memorabile, & Frontinum laudanti quòd prohibuisset conditorium sibi construi: demum vtrosque laudat tanquam diuerso itinere ad immortalitatem tendentes

RVSONI

C. PLIN. RVFONI SVO S. 29

SIgnificas legisse te in quadam epistola mea, iussisse Virginium Rufum inscribi sepulchro suo.

Hic situs est Rufus: pulso qui Vindice quondam
Imperium asseruit, non sibi, sed patriæ.

REprehendis quòd iusserit, addis etiam, melius rectiúsque Frontinum, quòd vetuerit omnino monimentum sibi fieri: méq; ad extremum, quid de vtroque sentiam, consulis. Vtrunque dilexi. rep. miratisq; atque ita un. miratus sum magis quem tu reprehendis, adeóque miratus vt non putarem satis vnquam laudari posse, cuius nunc mihi subeunda defensio est. Omnes ego qui magnum aliquod memorandúmque fecerunt, non modò venia verumetiam laude dignissimos iudico, si immortalitatem, quàm meruêre, sectantur, victurísque nominis famam supremis etiam titulis prorogare nituntur. Nec facilè quenquam nisi Virginium inuenio, cuius tanta in prædicando verecundia, quanta gloria ex facto. Ipse sum testis, familiariter ab eo dilectus probatúsque, semel omnino me audiente profectum, vt de rebus suis hoc vnum referret, ita secum aliquando Cluuium lo-quutum, *Scis Virgini quæ historiæ fides debeatur: proinde siquid in historiis meis legis aliter ac velles, rogo ignoscas.* Ad hoc sic illum, *Cluuîne tu ignoras, ideo me feciſſe quod feci vt esset liberum vobis scribere quæ libuisset?* Agedum hunc ipsum Frontinum in hoc ipso in quo tibi parcior videtur & pressior, comparemus. Vetuit extrui monimentum: sed quibus verbis? *Impensa monimenti su-*

Ad hæc Virginius, Tu ô Cluui Cluui, tu ne ignoras,

peruacua eſt, memoria noſtrî durabit, ſi vitæ me- vitam
ruimus. An reſtrictius arbitraris per orbem terrarum legendum, dare duraturam memoriam *ſuam, quàm vno in loco duobus verſiculis ſignare quòd feceris? Quanquam non habeo propoſitum illum reprehendendi, ſed hunc tuendi, cuius quæ poteſt apud te iuſtior eſſe defenſio, quàm ex collatione ejus quem prætuliſti? Meo quidem iudicio neuter culpandus, quorũ vterque ad gloriam pari cupiditate, diuerſo itinere contendit alter, dum expetit debitos titulos: alter, dum mauult videri contempſiſſe. Vale.* *ſui.

Argumentum.

Gratam fuiſſe Venatoris epiſtolam teſtatur, quòd longa, quòd de ſcriptis ſuis loqueretur, demum ſignificat quid ruri agat.

C. PLIN. VENATORI SVO S. 20

TVa verò epiſtola tanto mihi iucundior fuit, quanto longior erat, præſertim cùm de libellis meis tota loqueretur: quos tibi voluptati eſſe non miror, cùm omnia noſtra perinde ac nos ames. Ipſe cùm maximè vindemias graciles quidem, vberiores tamen quàm expectaueram, colligo, ſi colligere eſt nonnunquam decerpere vuam, torculum inuiſere, guſtare de lacu muſtum, obrepere vrbanis qui nunc ruſticis præſunt, mẽque notariis & lectoribus reliquerunt. Vale.

Argumentum.

Tentat per epistolã reducere in gratiam Sabiniani libertum eius. quem quidem fatetur peccasse, sed delicti sui pœnitentiam multis signis ostendisse. Sabinianum puto fuisse Brixiensem.

C. PLIN. SABINIANO SVO S. 22

LIbertus tuus, cui succensere te dixeras, venit ad me, aduolutúsque pedibus meis tanquam tuis, hæsit. fleuit multum multúmque rogauit, multum etiam tacuit: in summa, fecit mihi fidem pœnitentiæ. verè credo emendatum, quia deliquisse se sentit. Irasceris, scio: & irasceris meritò, id quoque scio: sed tunc præcipua mansuetudinis laus, quum iræ* causa iustissima est. Amasti hominem, & spero, amabis: interim sufficit vt exorari te sinas. Licebit rursus irasci, si meruerit: quod exoratus excusati' facies. Remitte aliquid adolescentiæ ipsius, remitte lacrymis, remitte indulgentiæ tuæ: ne torseris illum, ne torseris etiam te. torqueris enim quum tam lenis irasceris. Vereor ne videar non rogare, sed cogere, si precibus eius meas iunxero. Iungam tamen tanto plenius & effusius, quanto ipsum acrius seueriúsque corripui, districè minatus nunquam me postea rogaturum. Hoc illi, quem terreri oportebat, tibi non idem. nam fortasse iterum rogabo, iterum impetrabo: sit modò tale, vt rogare me,* vt præstare te deceat. Vale.

causæ iustissimæ sunt

& te vt præstare deceat.

Argumentum.

Dolet Passieni Pauli agritudine, præter bonos mi-

res, doctissimi. Nam Propertium, quem inter maiores suos connumerabat, elego imitabatur, lyrico Horatium.

C. PLIN. SEVERO SVO S. 22

MAgna me solicitudine affecit Passieni Pauli valetudo, & quidem plurimis iustissimisque de causis. Vir est optimus, honestissimus, nostri amantissimus, praterea in literis veteres *æmulatur, exprimit, reddit: Propertium in primis à quo genus ducit, vera soboles, eóque simillima illi, in quo ille præcipuus. Si elegos eius in manum sumpseris, legis opus tersum, molle, iucundum, &*planè in Propertij domo scriptum. Nuper ad lyrica deflexit: in quibus ita Horatium, vt in illis illum alterum effingi putes: siquid in studiis cognatio valet, & huius *propinquum. magna varietas, magna *mobilitas. Amat vt qui verissimè, dolet vt qui impatientissimè, laudat vt qui benignissimè, ludit vt qui facetissimè: omnia denique tanquam singula absoluit. Pro hoc ego amico, pro hoc ingenio, non minus æger animo quàm corpore ille: *tandem illum, tandem me recipi. Gratulare mihi, & gratulare etiam literis ipsis, quæ ex periculo eius tantum discrimen adierunt, quantum ex salute gloriæ consequentur. Vale.

*æmulatione exprimit. reddit Prop.

*Planè vt à Propertio, id est optimè scriptum.

*propinquus: mollitas,

Gratulare quòd illum, & me recepi, gratulare etiam lit.

ARGVMENTVM.

Non potest bona conscientia se plerunque cohibere quin exultet, & ostentet. facit hoc interdum Tul-

lius non tantùm in epistolis, sed in iudiciis: similiter Secundus alibi. hìc verò præsertim, vbi gloriatur si quis doctus esse in vrbe dicitur, se statim & Tacitum nominari, tanquam hi summam in literis gloriam tenerent.

C. PLINIVS MAXIMO SVO S. 23

FRequenter agenti mihi euenit vt centumuiri, quum diu se intra iudicum autoritatem grauitatémque tenuissent, omnes repentè quasi victi coactíque consurgerent laudaréntque. Frequenter è senatu famam, qualem maximè *optaueram, retuli: nunquam tamen maiorem cepi voluptatem, quàm nuper ex sermone Cornelii Taciti. Narrabat sedisse* secum Circẽsibus proximis equitem Ro. hunc post varios eruditósque sermones requisisse, *Italicus es, an prouincialis?* se respondisse, *Nosti me & quidem ex studiis.* Ad hoc illum, *Tacitus es, an Plinius?* Exprimere non possum quàm sit iucundum mihi, quòd nomina nostra, quasi literarum propria, non hominum, literis reddũtur: *quòd vterque nostrûm his etiam ex studiis notus, quibus *aliter ignotus est. Accidit aliud ante pauculos dies simile. Recumbebat mecum vir egregius, Fabius Rufinus, super eum municeps ipsius, qui illo die primùm in vrbem venerat: cui Rufinus demonstrans me, *Vides hunc?* multa deinde de studiis nostris. Et ille, *Plinius est*, inquit. verum fatebor, capio magnum laboris mei fructum. An si Demosthenes iure lætatus est quòd illum anus Attica ita *demonstrauit, Οὗτός ἐστι Δημοσθένης, ego celebritate

eaptaueram

se scire. proximũ equiti

quòdque aliter

nosci tauit

britate nominis mei gaudere non debeo? Ego verò & gaudeo, & gaudere me dico. neque enim vereor ne iactantior videar, quum de me aliorum iudicium, non meum, profero: præsertim apud te, qui nec illius inuides laudibus, & faues nostris. Vale.

ARGVMENTVM.

Agit gratias Sabiniano, quòd rogatu suo libertũ reduxerat domum, & in amorem: monétque vt etiam non rogatus erroribus suorum placabilem se præstet.

C. PLIN. SABINIANO SVO S. 24

BEne feciſti quòd libertum aliquando tibi charum reducentibus epiſtolis meis in domum, *in animum recepiſti. Iuuabit hoc te: me certè iuuat: primùm, quòd te *talem video vt ira regi poſsis: deinde quòd tantum mihi tribuis, vt vel autoritati meæ pareas, vel precibus indulgeas. Igitur & laudo & gratias ago. ſimul in poſterum moneo vt te erroribus tuorum, etſi non fuerit qui deprecetur, placabilem præſtes. Vale.

& in an. tam tractabilem vid.

Argumentum.

Scribit non ſatis conuenire vt Mamilianus conqueratur de negotiis caſtrenſibus, & vacet carminibus ſuis legendis: deinde promittit poſt abſolutas actiones ſe noua facturum quæ illi mittat.

C. PLIN. MAXIMILIANO SVO S. 25

QVereris de turba castrensium negotiorum, & tanquam summo otio perfruare, lusus & ineptias nostras legis, amas, flagitas, méque ad similia condenda non mediocriter incitas. Incipio enim ex hoc genere studiorum non solùm oblectationem verumetiam gloriam pétere, pòst iudicium tuum, viri grauissimi, eruditissimi, ac super ista verissimi. Nunc me rerum actus modicè, sed tamen distringit: quo finito aliquid earundem Camœnarum in * istum benignissimum sinum mittam. Tu passerculis & columbulis nostris inter aquilas vestras dabis pennas, si tamen & sibi & tibi placebunt: si tantùm sibi, continendos caueanidóve curabis. Vale.

* istum eundem ben.

Argumentum.

Genus dicendi in oratore probat grande & elatum, ac nonnunquã attenuatum. eum qui certo semper quodam itinere procedit, ita vt neque extollatur, neque deprimatur, vt res exigit, non rectè dicere opinatur. Nam testimonio Homeri, M. Tullij, Demosthenis, denique AEschinis, nititur, plerumque eleuandam orationem esse.

C. PLIN. LVPERCO SVO S. 26

DIxi de quodam oratore seculi nostri, recto quidem & sano, sed parum grandi & ornato, vt opinor, aptè: *nihil peccat, nisi quòd nihil peccat.* debet enim orator erigi, attolli, in-

terdum etiam efferuescere, efferri, ac sæpe accedere ad præceps. nam plerunque altis & excelsis adiacent abrupta; tutius per plana sed humilius & depressius iter: frequentior currentibus quàm reptantibus lapsus. sed his non labentibus *nulla laus, illis nonnulla laus etiamsi labantur. Nam vt quasdam artes, ita eloquentiã nihil magis quàm ancipitia commendant. Vides, qui* per funem in summa nituntur, quantos soleant excitare clamores, quum iam iámque casuri videntur. sunt enim maximè mirabilia quæ maximè *insperata, maximè periculosa, vtque Græci magis *exprimunt, παρὰ δόξα quæ grandi sunt subiecta discrimini. ideo nequaquam par gubernatoris est virtus, quum placido & cùm turbato mari vehitur:* tunc admirante nullo illaudatus, inglorius subit portum: at quum stridunt funes, *curuatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus & diis maris proximus. Cur hæc? quia visus es mihi in scriptis meis annotasse quædam vt tumida, quæ ego sublimia: aut improba, quæ ego audentia, aut nimia, quæ ego plena arbitrabar. Plurimum autem refert, reprehendenda annotes, an insignia. Omnis enim aduertit quod eminet & extat, sed acri intentione dimicandum est, immodicum sit an grande, altum an enorme. atque vt Homerum potissimum attingam, quem "tandem alterutram in partem potest fugere,

-βρῶχε δ' ὀρεσσιφοῖτα χθονὸς,
Ἀμφὶ δ' ἰσχάλοωξε μέγας ὠκεανός.

& totum illum,

Ὡς δ' ὅτε χείμαρροι ποταμοὶ κατ' ὄρεσφι ῥέοντες
Εἰς μισγάγκειαι συμβάλλετον ὄμβριμον ὕδωρ.

vis nulla. illis nonn. vis etiamsi

fune in f.

inexpectata

exprimunt

παρὰ δόξα

ideo neque

tunc enim laudante nullo turbatu

tantundem

Sed opus eſt examine & libra, incredibilia ſint
ἀνάιδη. hæc & immania, an magnifica & cœleſtia. Nec
nunc ego me his ſimilia aut dixiſſe aut poſſe di-
cere puto. non ita inſanio: ſed hoc intelligi vo-
lo, laxandos eſſe eloquentiæ frenos, nec anguſtiſ-
ſtringẽdos. ſimo gyro ingeniorum impetus* refringendos.
Atenim illa conditio oratorum, alia poetarum.
quaſi verò M. Tullius minus audeat. quanquam
hunc omitto neque enim ambigi puto. Sed De-
quum dicit ἄνθρ. moſthenes, ipſe ille norma oratoris & regula, nũ
ſe cohibet & comprimit* quum dicit [illa notiſſi-
ma?] ἄνθρωποι μιαροὶ καὶ κόλακες, καὶ δημάγωγοι. Et
rurſus, οὐ γὰρ λίθοις ἐπίχεσα τὴν πόλιν, οὐδὲ πλίν-
θους ἐγώ. Et ſtatim, ἂν ἐπ' ἐμοὶ θαλάττης τὴν ἘΥ-
βοιαν περιλαχόμην ἐγὼ τῆς Ἀττικῆς, [ὅσον
ἐμοὶ ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ δοκεῖν.] Et alibi, ἐγὼ δ' οἶμαι
μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νὴ Δία τοὺς ἐκείνων
μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων. Iam quid
audentius illo pulcherrimo ac longiſſimo exceſ-
ſu? νόσημα γὰρ. Quid hæc? breuiora ſuperioribus,
ſed audacia paria, τύπτε ἐγὼ μὲν τὸν Πύθωνα θρασυ-
νομένῳ, καὶ πολλῷ ῥέοντι καθ' ὑμῶν. Ex eadem nota,
Ὅταν δὲ ἐκ πλεονεξίας καὶ πονηρίας τις, ὥσπερ ἐκεῖ
ἰσχύσῃ, ἢ περάτη φορέσας καὶ μικρὸν πλαύσμα ἅ-
παντα ἀνεχάτισε καὶ διέλυσε. Simile his, ἀπεχθοι-
νομένους ἅπασι τοῖς ἐν τῇ πόλει δικαίοις [γνάπτοι
περῶν δικαστηρίων.] Et ibidem, σὺ τὸν εἰς ταῦτα
ἅλιον περιῴδακας Λειστρυγόνα, μᾶλλον δὲ αὐήρικας
ἅλως, μὴ δὴ πρὸς οὓς αὐτὸς ἐλαύνας λιμένας, καὶ
περιβολῶν ἐκπλήσας, ποῦ στήσῃς ὁρμίζου. Et di-
xerat [δέδοικα μὴ δόξητε πᾶσι τὸν ἀεὶ βουλόμε-
νον εἰς πονηρὸν τῶν ἐν τῇ πόλει παιδοτρίβειν. ἀνθ-
ρώπους ἐμοὶ λέγει πᾶς ὁ πονηρὸς, καθ' ἑαυτόν. Et dein-
ceps.] πύτιον δὲ κάδον ὁρῶ τῶν τοιῶν τούτων

βάσιμον ὄντα, ἀλλὰ παίγνια δημόκριτα, φλύαρίας, βάρβαρα. Nec ſatis, οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους ὑπολαμβάνω τὰ δικαστήρια ταῦτα οἰκοδομῆσαι, ἵνα τοὺς τοιούτους ἐν αὐτοῖς μοχθήρητε, ἀλλὰ τοιούτοις, ἵν' ἀπείργητε, καὶ κόλαζητε, καὶ μηδεὶς ξηλοῖ μηδ' ὑπερθυμῇ κακίας. Adhuc, εἰ δὲ κάπηλός ἐστι πονηρίας, καὶ παλιγκάπηλος, καὶ μεταβολεύς. Et mille talia vt præteream quæ ab AEſchine θεάματα, non ῥήματα, vocantur, in contrarium incidi dicens, hunc quoque ob *iſta culpari. Sed vide quanto maior ſit qui reprehenditur, ipſo reprehendente: & maior ob hæc quoque. in aliis enim vis, in his granditas eius elucet. Num autem AEſchines ipſe iis quæ in Demoſthene carpebat, abſtinuit? χρὴ γάρ, [ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,] τὸ αὐτὸ φθέγγεσθαι τὸν ῥήτορα καὶ τὸν νόμον. ὅταν μὲν ἐπέχῃ ὁ νόμος, σιωπᾶν δὲ ὁ ῥήτωρ, τῷ τοῦ νόμου δικαίῳ χρὴ διδόναι τὴν ψῆφον, οὐ τῇ τοῦ λέγοντος ἀναγκαίᾳ πίστει. Alio loco, ἔπειτα ἀναφαίνεσθε περὶ πάντων ἐν τοῖς ψηφίσμασι πρὸς τὸ κλέμμα πραγματεύσας τὰ πέντε τάλαντα τοῦ Φρεάρρεως, ἀξιῶν τοῦτ' Ὠρείτας μὴ ἡμῖν ἀλλὰ Καλλίᾳ διδόναι· ὅτι δὲ ἀληθῆ λέγω, ἀφελὼν τὸν πρῶτον, καὶ τὰς πεμπάδας, καὶ τὴν ἀλαζονείαν ἐκ τοῦ ψηφίσματος, ἀνάγνωθι. Iterum alio, καὶ μὴν ἔξεστιν αὐτὸν εἰς τοῦτ' τοῦ παρανόμου λόγους πρεσβεύσασθαι: Quod adeo probauit, vt repetat, ἀλλὰ ἐξαπατήσουσι καὶ ἀναπείσουσι τὸ τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰ παλαιὸν ἐστι τὸν εἰς τοῦτ' τοῦ παρανόμου λόγους, καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἀπὸ τῶν λόγων ὑπομενεῖτε.* An illa custoditius preſsiúsque? σὺ δ' ἀκριβολογεῖ, καὶ μᾶλλόν σοι μέλει τῶν ἀπομνημονευμάτων λόγων, ἢ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. Altius illa, ὅτι ἀποπέμψασθε τὸν ἄνθρωπον ὡς κοινῇ τῶν Ἑλλήνων συμφορὰν, ἢ συλλαβόντες ὡς λῃστὴν τῶν πεφυκότων διὰ τὰς πε-

dicta

Iam ſacrilegiis modius prę-

λιτιας πλέοντα πιωρήσασθε, & alia. Expecto vt quædam ex hac epiſtola, *gubernacula gemunt*, & *diis maris proximus*, iiſdē notis quibus ea de quibus ſcribo, confodias. Intelligo enim me, dum veniam prioribus peto, in illa ipſa quæ annotaueras incidiſſe. Sed confodias licet, dummodo iam nunc deſtines diem, quo & de illis & de his coram exigere poſſimus. Aut enim tu me* timidum, aut ego te temerarium faciam. Vale.

timidum,

Argumentum.

Hiſtoriis reuerentiam haberi exemplo monſtrat. nam quum liber recitaretur de ſceleribus cuiuſdam obſecrarunt eius amici vt reliqua pars à recitatione ſupprimeretur. Sextilius Lateranus, ad quem nunc ſcribit Secundus, conſulatum geſſit cum Vero Antonio: autor Capitolinus. alij tamen non Laterano ſed Paterno (de quo in præcedentibus) ſcriptā epiſtolā credunt.

C. PLIN. *LATERANO PATERNO SVOS.

QVanta poteſtas, quanta dignitas, quāta maieſtas, quantum denique numen ſit hiſtoriæ, cùm frequenter aliàs, tum proximè ſenſi. Recitauerat quidam veriſſimum librum, partémque eius in alium diem reſeruauerat: ecce amici *cuiuſdam orantes obſecrantéſque ne reliqua recitaret. Tantus audiendi quæ fecerint pudor, quibus nullus faciendi quæ audire erubeſcūt. Et, ille quidem præſtitit quod rogabatur: ſinebat fides. liber tamen, vt factum ipſum manet, * manebit, legetúrque ſemper, tanto magis, * quia

eiuſdem manebitque, leg. quod

non ſtatim. Incitantur enim homines ad agnoſcenda quæ differuntur. Vale.

Argumentum.

Tribus epiſtolis, quas à Virginio Romano pariter acceperat, reſpondet: ſed negat alias luculenter ſcriptas ſibi relatas, rogátque vt primùm mittat.

C. PLIN. ROMANO SVOS. 28

POſt longum tempus* epiſtolas tuas, ſed tres pariter recepi, omnes elegantiſſimas, amantiſſimas, & quales à te venire, præſertim deſideratas, oportebat: quarum vna iniungis mihi iucundiſſimum miniſterium, vt ad Plotinam, ſanctiſſimam fœminam, *literæ tuæ perferãtur: perferentur. eadem commendas Popilium Artemiſium: ſtatim præſtiti quod petebat. Indicas etiam, modicas te vindemias collegiſſe. communis hæc mihi tecum, quanquam in diuerſiſſima parte terrarum, querela eſt. Altera epiſtola nuntias* multa te nunc dictare, nunc ſcribere, quibus nos tibi repræſentes. Gratias ago. agerem magis,* ſi me illa ipſa quæ ſcribis audictas,* legere voluiſſes. & erat æquum vt te mea, ita me tua ſcripta cognoſcere, etiam ſi ad alium quàm ad me pertinerent. Polliceris in fine, quum *certius de vitæ noſtræ ordinatione aliquid audieris, futurum te fugitiuum rei familiaris, ſtatímque ad nos euolaturum, qui iam tibi compedes nectimus, quas* perfringere nullo modo poſſis. Tertiæ epiſtola continebat, eſſe tibi redditam oratiónem pro* Clario, eámque viſam vberiorem

epiſt. tuas tres par.

lit. tuæ perferantur: eadem com. pupillũ Artem.

multa de te nunc d.

ſi illa ipſa, leg. potuiſſem.

certi de v.

effringere a.

C. Lanio,

quàm dicente me, audiente te, fuerit. Est vberior. multa enim postea inserui. Adiicis, alias te litteras curiosius scriptas misisse: an acceperim quæris: non accepi, & accipere gestio. Proinde prima quaque occasione mitte: appositis quidem vsuris, quas ego (non parcius possum) centesimas computabo. Vale.

quasego (nec parcius possim) centesimá putabo.

Argumentum.

Excusat sua scripta quòd non sint exactissima: tamen, quia sunt plura & diuersi generis, toleranda.

C. PLIN. * RVSTICO SVO S. 29

Insigniter quàm plura mediocr. ita sarius facere plura mediocriter,

VT satius * est vnum aliquid insigniter facere quàm plurima mediocriter, ita plurima mediocriter, si non possis vnum aliquid insigniter. quod intuens ego, variis me studiorum generibus, nulli satis confisus, experior. Proinde quum hoc vel illud legis, * ita singulis veniam, vt non singulis, dabis. An cæteris artibus excusatio in numero, literis durior lex in quibus difficilior affectus est? Quid autem ego de venia quasi ingratus? nam si ea * facilitate hæc proxima acceperis, qua priora, laus potius speranda quàm venia obsecranda est: mihi tamen venia sufficit. Vale.

ita de singulis vt non singulis iudicabis.

facilitate proxima ac.

Argumentum.

Exprimit Geminio, laudanti Nonium tanquam munificum, quid sit liberalitas: quæ sanè est, indigentibus donare, non falsa liberalitatis simulatione divites captare.

C. PLIN. GEMINIO SVO S. 30

LAudas mihi, & frequenter præsens, & nunc per epistolas, Nonium tuum, quòd sit liberalis in quosdam: & ipse laudo, si tamen non in nos solos. Volo enim eum qui sit verè liberalis, tribuere patriæ, propinquis, affinibus, amicis, *sed amicis dico pauperibus: non vt isti qui iis potissimum donant qui donare maximè possunt. Hos ego viscatis hamatísque muneribus non sua promere puto, sed aliena corripere. Sunt ingenio simili, qui quod huic donant, auferunt illi, famámque liberalitatis auaritia petunt. Primum est autem, suo esse contentum: deinde, quos præcipuè scias indigere, sustentantem fouentémque orbe quodam* societatis ambire. Quæ cuncta si facit* iste, vsquequaque laudandus est: si vnum aliquod, minus quidem, laudandus tamen. *Tam rarum est etiam imperfectæ liberalitatis exemplar: ea inuasit homines habendi cupido, vt possideri magis quàm possidere videantur. Vale.

*sed iis dico pauperibus

*societatis

*ista, vsque

*Tam rara sũt etiã imperf. liberal. exẽpla, tãta igu.

Argumentum.

Sardi librum commendat, & gratias agit quòd ab eo laudatus sit.

C. PLINIVS SARDO SVO S. 31

POstquàm à te recessi, non minus tecum, quàm quum apud te fui. Legi enim librum tuum identidem repetens ea maximè (non enim mentiar) quæ de me scripsisti, in quibus quidem per-

Varie, eadem, de eodem iugo tamen di.

copioſus fuiſti. quàm multa, quàm varia, quàm non * eadem de eodem nec tamen diuerſa dixiſti? Laudem pariter & gratias agam? neutrum ſatis poſſum, &, ſi poſſem, timerem ne arrogans eſſet, ob ea laudare ob quæ gratias agerem. Vnum illud addam, omnia mihi tanto laudabiliora viſa, quanto iucundiora: & tanto iucundiora, quanto laudabiliora erant. Vale.

laudare te ob quæ

Argumentum.

Interrogat Titianum quid agat: ſe verò ſcribit in otio nolle longiores epiſtolas componere.

C. PLIN. TITIANO SVO S. 23

Quid agis? an quo d ago ruri ipſe? vitã iucundiſ. id eſt otioſiſſimam? Quo fit

QVid agis? quid acturus es? ipſe vitam iucundiſſimam, id eſt otioſiſſimam, viuo. Quo fit vt ſcribere longiores epiſtolas nolim, velim legere: illud, tanquam delicatus: hoc, tanquam otioſus. Nihil eſt enim aut pigrius delicatis, aut curioſius otioſis. Vale,

Argumentum.

Mira de Hipponenſi Delphino narrat, qui tantum puero aſſueuerat, vt natantem ſubiret, & inſpectãtibus multis per mare ferret, ac in terram reduceret. Monet igitur Caninium, municipem ſuum, vt velit hanc materiam metro excolere.

C. PLIN. CANINIO SVO S. 33

Scholaſtico

INcidi in materiam veram, ſed ſimillimam fictæ, dignámque * iſto lætiſſimo, altiſſimo, pla-

néque poetico ingenio. Incidi autem, dum ſuper cœnã varia miracula hinc inde referuntur. magna* autoris fides. tametſi quid poetæ cum fide? is tamen autor, cui bene vel hiſtoriam ſcripturus credidiſſes. Eſt in Africa Hipponenſis colonia, mari proxima:* adiacet ei nauigabile ſtagnum, ex quo in modum fluminis æſtuarium emergit, quod vice alterna, prout æſtus aut repreſsit, aut impulit, nunc infertur mari, nunc redditur ſtagno. Omnis hîc* ætas piſcandi, nauigandi, atque etiam natandi ſtudio tenetur:* maximè puerorum, quos otium ludúſque ſolicitat. his gloria & virtus altiſſimè prouehi: victor ille qui longiſſimè vt littus, ita ſimul nãtes* reliquit. Hoc certamine puer quidam audentior cæteris, in vlteriora tendebat: delphinus* occurrit, & nunc præcedere puerum, nunc ſequi, nunc circuire: poſtremò ſubire, deponere, iterum ſubire, trepidantémque perferre, primùm in altum: mox flectit ad littus, reddítque terræ & æqualibus. Serpit per coloniam fama.* concurrere omnes, ipſum puerum tanquam miraculum aſpicere: interrogare, audire,* narrare. Poſtero die obſident littus, proſpectant mare, & *ſiquid eſt mari ſimile natant pueri: inter hos ille, ſed cautius, Delphinus rurſus ad tempus,* rurſus ad puerum venit: fugit ille cum cæteris. Delphinus quaſi inuitet, reuocet, exilit, mergitur, varióſque orbes *implicitat expedítque. Hoc altero die, hoc tertio, hoc pluribus, donec homines innutritos mari ſubiret timendi pudor: accedunt, & alludunt, & appellant: tangunt etiam, pertrectántque præbentem. Creſcit audacia experimento. Maximè puer qui primus expertus eſt,* adnatat,

autori fides. ſiquid tamẽ poetæ cum fide.

adiacet nauig. ſtagnũ ex hoc

æſtus piſc.

max. pueri

relinquit

incurrit,

concurrere.

omnes ipſũ puerum t.

narrare, reſpondere.

Poſtero d.

ſiquid è mari ſ.

rurſus ad puerũ, venit puer: fugit ille cũ cæteris delphinis: quaſi inuitet & euocet, implicat præeuntemq; adnatantis

inſilit tergo

Agnoſcũt ſe, ex mari puerum ille, è terra iſte. neuter t. necuõ & pueri monentéíque me timeat. Id quoque mirũ: delph.

natanti inſilit tergo: fertur refertúrque, *agnoſci ſe, amari putat, amat ipſe, neuter timet, neuter timetur. Huius fiducia, manſuetudo illius augetur: * necnon alii pueri dextra læuáque ſimùl cũt hortantes* monentéſque. Ibat vnà (id quoque mirum) delphinus alius, tantum ſpectator & comes. Nihil enim ſimile aut faciebat, aut patiebatur: ſed alterũ illũ ducebat, reducebat, vt puerum cæteri pueri. Incredibile (tam verum tamẽ quàm priora) delphinum geſtatorem colluſorémque puerorum in terram quoque extrahi ſolitum, arenſque ſiccatum, vbi incaluiſſet, in mare reuolui. Conſtat Octauium Auitum, legatum proconſulis, in littus educto religione praua ſuperfudiſſe vnguentum: cuius illum nouitatem odorémque in altum refugiſſe nec niſi poſt multos dies viſum languidum & mœſtum, mox redditis viribus priorem laſciuiam & ſolita miniſteria repetiſſe. Confluebant ad ſpectaculum omnes magiſtratus, quorum aduentu & mora* modica reſpubl. nouis ſumptibus atterebatur. Poſtremò locus ipſe quietem ſuam ſecretúmque perdebat. Placuit occultè interfici, ad quod coibatur. Hæc tu qua miſeratione, qua copia deflebis, ornabis, attolies? quanquam nõ eſt opus * effingas aliquid aut deſtruas: ſufficit ne ea quæ ſunt vera minuãtur. Vale.

modicareſp. modicis & mediocribus facultatibus, colonia Hipponenſis. al. modica reſp. immodicis ſumpt. aff. aliquid ſufficit ne

---

Argumentum.

Conſulit Tranquillum an experiatur Encolpum libertum ſuum in recitatione verſuum ſuorum, cùm ipſe ſibi diffidat.

C. PLIN. TRANQVILLO SVO S. 34

EXplica æstum meum, audio me malè legere duntaxat versus: orationes enim commodius, *sed tanto minus versus. Cogito ergo recitaturus familiaribus amicis, experiri libertũ meum. *Hoc quoque familiare, quod elegi non bene, sed melius scio lecturum: si tamen nõ fuerit perturbatus. est enim tam nouus lector, quàm ego poeta. Ipse nescio quid illo legente interim faciam, sedeam *defixus & mutus, & similis otioso: an (vt quidam) quæ pronuntiabit murmure, oculis, manu prosequar. Sed puto me non minus malè saltare quàm legere. Iterum dicã, explica æstum meum, veréque rescribe num sit melius, pessimè legere quàm ista vel nõ facere, vel facere. Vale.

& tanto mi.

*Hic quoque similiter quẽ elegi,

defixus mu. tus,

ARGVMENTVM.

Scribit Appio se emendaturum librum quem ad se miserat. & cùm diligentiam in retractandis operibus probet, nimiam tamen respuit: Alij non Appio, sed Oppio scribi hanc epistolam autumant. Oppij fit mentio apud Plut. in vita Othonis.

C. PLIN. *APPIO SVO S. 35

OPPIO

LIbrum quem misisti, recepi, & gratias ago: sum tamen hoc tempore occupatissimus. Ideo nondum eum legi, cùm alioqui validissimè cupiam: sed eam reuerentiam cùm literis ipsis, tum scriptis tuis debeo, vt *sumere illa, nisi vacuo a-

vt sumere in manus illa,

nimo, irreligiosum putem. Diligentiam tuam in retractandis operibus valdè probo. est tamen aliquis modus, primùm, quòd nimia cura deterit magis quàm emendat: deinde quòd nos à recētioribus reuocat, simúlque nec absoluit priora, & inchoare posteriora non patitur. Vale.

Argumentum.

Ordinem vitæ quem ruri æstatis tempore seruabat, Fusco Salinatori explicat: ibique & studiorum suorum & gestationis ac victus modum, amicorum confabulationes, & suas venationes enarrat.

C. PLIN. FVSCO SVOS. 36

collibuit, QVæris quemadmodum in Tuscis diem æstate disponam: euigilo quum *libuit, plerunque circa horam primam, sæpe ante, tardius rarò: clausæ fenestræ manent. Mirè enim* silentio & tenebris animus alitur, ab iis quæ auocant abductus, & liber, & mihi relictus, non oculos animo, sed animum oculis sequor, qui eadem quæ mens, vident, quoties non vident alia. Cogito siquid in manibus, cogito ad verbum scribēti emendatíque similis: nunc pauciora, nunc plura, vt vel difficilè vel facilè componi tenerive potuerunt. Notarium voco, & die admisso, * quæ formaueram dicto, abit, rursúsque reuocatur, rursúsque remittitur. Vbi hora quarta vel quinta (neque enim certum dimensúmque tempus) vt dies suasit, in xystum me vel cryptopoticum confero, reliqua meditor & dicto, vehiculum ascendo Ibi quoque idem quod ambulans aut iacens, durat

quum silentiū & tenebræ, ab iis quæ auocāt

quæ formaueram, enotantur, rursúsque dimittitur

intentio, mutatione ipſa refecta: paulum redormio, dein ambulo. mox orationem Græcam Latinámve clarè & intentè, non tam vocis cauſa quàm ſtomachi lego: pariter tamen & illa firmatur. Iterum ambulo, vngor, exerceor, lauor. Cœnanti mihi* ſic cum vxore vel paucis liber legitur: poſt cœnam,* comœdi aut lyriſtes: mox cum meis ambulo,* quorum numero ſunt eruditi. Ita variis ſermonibus veſpera extenditur, & quamquam longiſſimus dies,* citò conditur. Nonnunquam ex hoc ordine aliqua mutantur. nam ſi diu* tacui vel ambulaui, poſt ſomnũ demum ledionémque, non vehiculo, ſed (& quod breuius, *quia velocius) equo geſtor. * Interueniunt amici ex proximis oppidis, partémq; diei ad ſe trahunt, interdúmque* laſſato mihi, opportuna interpellatione ſubueniunt. Venor aliquando: ſed non ſine pugillaribus, vt quanuis nihil ceperim, nonnihil referam. Datur & colonis (vt videtur ipſis) non ſatis temporis, quorum mihi agreſtes quereлæ literas noſtras & * iſtæc vrbana opera commendant. Vale.

ſi cum

comœdus. al. comœdia,

quorum in num. ſunt eruditi. Var. citò claditur.

al. bene condirur.

iaculi.

quod vel.

Interim veniunt amici laſſo

hæc vrb.

Argumentum.

Excuſat ſe quòd non poterit Romæ eſſe calendis Ianuariis officij gratia, quum Paulinus conſulatum inibit. nam in Tuſcis retinebatur circa prædia ſua collocanda.

C. PLIN. PAVLINO SVO S. 32

NEc tuæ naturæ eſt * tranſlatitia hæc & quaſi publica officia à familiaribus amicis con-

* tralatitia

tra ipsorum commodum exigere: & ego te constantius amo quàm vt verear ne aliter ac velim accipias, nisi te calendis statim consulem videro: præsertim cùm me necessitas *locandorum prædiorum plures annos ordinatura detineat, in qua mihi noua consilia sumenda sunt. Nam priore lustro, quanquam post magnas remissiones, reliqua creuerunt: inde *plerisque nulla iam cura minuendi æris alieni, quod desperant posse persolui, rapiunt etiam, consumúntque quod *natum est: vt qui iam putent se non sibi placere. Occurrendum ergo augescentibus vitiis, & medendum est. medendi vna ratio, *si non nummo sed partibus locem, ac deinde ex meis aliquos exactores, *operi custodes fructibus ponã: & *alioqui nullum iustius genus reditus quàm quod terra, cœlum, annus refert. Ad hoc magnã fidem, acres oculos, numerosas manus posci: experiendũ tamen, & quasi in veteri morbo, quælibet mutationis auxilia tentanda sunt. Vides quàm non delicata me causa obire primum consulatus tui diem non sinat: quẽ tamen *hic præsens votis, gaudio, gratulatione celebrabo. Vale.

Tuscanorum

plerique

natura est,

si non vni sed pluribus locem.

operis exactores, cust.

est al.

hic quoque vt præs.

ARGVMENTVM.

Laudat Rufum non tam quòd id Saturninus iussisset, quàm quod mereretur.

C. PLIN. SATVRNINO SVO S. 38

EGo verò *Rufum nostrum laudo: non quia tu vt ita facerem petisti, sed quia est ille dignissimus. Legi enim librum omnibus numeris absolutum,

Rufum laudo. quia ille dignis.

abſolutum, cui multum apud me gratiæ amor ipſius adiecit. Iudicaui tamen. neque enim ſoli iudicant qui malignè lẽgunt. Vale.

Argumentum.

Muſtium architectum, ædem Cereris refecturus, rogat vt marmor emat, ad id neceſſarium: & formã porticuum ſcribat.

C. PLIN. MVSTIO SVO S. 39

A Ruſpicum monitu reficienda eſt mihi ædes Cereris *in prædiis in melius & in maius. Vetus ſanè & anguſta, cùm ſit alioqui *ſtato die frequentiſſima. Nam idibus Septembribus magnus è regione tota coit popu'us, multæ res aguntur, multa vota ſuſcipiuntur, multa redduntur, ſed nullum ex proximo ſuffugium aut imbris aut ſolis. Videor ergo munificè ſimul religioſéque facturus, ſi ædem quam pulcherrimam extruxero, addidero *porticus: illam ad vſum deæ, has, ad hominum: Velim ergo emas quatuor marmoreas columnas, cuius tibi videbitur generis: emas marmora, quibus ſolum, quibus parietes excolantur. *Erit etiam vel faciendum vel emendum ipſius deæ ſignum: quia antiquum illud è ligno quibuſdam ſui partibus vetuſtate *obtrũcatum eſt. Quantum ad porticus, nihil interim occurrit quod videatur * iſtinc eſſe repetendum: niſi *tamen vt formam ſecundum rationem loci ſcribas: neque enim * poſſunt circundari templo. nã ſolum templi hinc flumine & abruptiſſimis ripis, hinc via cingitur. Eſt vltra viam la-

In prædiis meis in melius: in maius dedicationis die freq.

porticus ædi: illam.

Erit etiã faciendũ ipſius d.f.

truncatum

ſtatim tantum

poſſunt circumdare t.

tissimum pratum, in quo satis aptè contra templum ipsum porticus explicabuntur: nisi quid tu melius inueneris, qui soles locorum difficultates arte superare. Vale.

Argumentum.

Edocet Fuscum vitam suam hyemalem, cùm priùs æstiualem significasset. ad hæc addit quid vòre, quid autumno consuescat Laurentino rure, vbi apricabitur.

C. PLIN. FVSCO SVO S. 40

SCribis, pergratas tibi fuisse literas meas: quibus cognouisti quemadmodum in Tuscis otiũ æstatis exigerem: requiris quid ex hoc in Laurentino hyeme permutem. Nihil, nisi quòd meridianus somnus eximitur, multúmque de nocte vel ante vel post diem sumitur: &, si agendi necessitas instat, quæ frequens hyeme, non iam comœdo vel lyristæ post cœnam locus: sed illa quæ dictaui identidem retractantur, ac simul memoriæ frequenti emendatione proficitur. Habes æstate, hyeme, consuetudinem, *addas huc licèt *autumnum, quæ inter hyemem æstatémq; media, vt nihil de die perdunt, ita de nocte paruulum acquirunt. Vale.

non addas.

*autumnum, quæ inter hyemem æstatémque media iam?

C. PLINII CAECILII SECVNDI EPISTOLARVM

liber decimus

AD TRAIANVM imp.

Argumentum.

Gratulatur Traiano quòd breui post adoptionem acceperit imperium Romanum: eique felicitatẽ optat.

C. PLIN. TRAIANO IMP. S.

1

TVA quidem pietas, imperator sanctissime, optauerat vt quàm tardissimè succederes patri: sed dii immortales festinauerunt, virtutes tuas ad gubernacula reip. quam susceperas, admouere. Precor ergo vt tibi & per te generi humano prospera omnia, id est digna seculo tuo, contingant. Fortem te & hilarem, imperator optime, & priuatim & publicè opto.

Argumentum.

Idem imperatori gratias agit quòd se dignatus esset iure trium liberorum.

C. PLIN. TR. IMP. S.

2

EXprimere, domine, verbis non possum quantum mihi gaudium *attuleris, quòd me di- attuleris:

gnum putasti iure trium liberorum. quanuis enim Iulii Seruiani, optimi viri, tuíque amantissimi, precibus indulseris: tamen etiam ex rescripto intelligo, libentius hoc ei te præstitisse, quia pro me rogabat. Videor ergo summam voti mei consequutus, cùm inter initia felicissimi principatus tui, probaueris me ad peculiarem indulgentiam tuam pertinere: eóque magis liberos concupisco, quos habere etiam illo tristissimo seculo volui, sicut potest duobus matrimoniis meis credere. sed dii melius, qui omnia integra bonitati tuæ reseruarunt. Malui hoc potius tempore me patrem fieri, quo futurus essem & securus & felix.

Argumentum.

Petit à Traiano, Voconium Romanum, condiscipulum & contubernalem suum, virum eruditum & nobilem, promoueri in ordinem senatorium.

C. PLIN. TR. IMP. S.

INdulgentia tua, imperator optime, quam plenissimam experior, hortatur me vt audeam tibi etiam pro amicis obligari, inter quos sibi vel præcipuum locum vindicat Voconius Romanus, ab ineunte ætate condiscipulus & contubernalis meus. Quibus ex causis & à diuo patre tuo petieram vt illum in amplissimum ordinem promoueret: sed hoc votum meũ bonitati tuæ reseruatum est, quia mater Romani liberalitatẽ sestertii quadringenties, quod cõferre se filio codicillis ad patrem tuum scriptis, professa fuerat, nondum satis legitimè peregerat, quod postea fecit,

admonita à nobis. nam & fundos emãcipauit, & cætera quæ in emancipatione implenda ſolent exigi, conſummauit. Cùm ſit ergo finitum quod ſpes noſtras morabatur, non ſine magna fiducia ſubſigno. Auget fidẽ pro moribus Romani mei, quos & liberalia ſtudia exornant, & eximia pietas, quæ hanc ipſam matris liberalitatem, & ſtatim patris hæreditatem, & adoptionem à vitrico meruit. Auget hæc & natalium & paternarum facultatum ſplendor, quibus ſingulis multum cõmendationis acceſſurum etiam ex meis precibus indulgentiæ tuæ credo. Rogo ergo, domine, vt me exoptatiſſimæ mihi gratulationis compotem facias, & honeſtis (vt ſpero) affectibus meis præſtes, vt non me tantùm, verùm & in amico gloriari iudiciis tuis poſsim.

Argumentum.

Pro cura & diligentia qua vſus eſt Harpocras medicus erga ſe ægrum, rogat Traianũ ei dari ciuitatem Rom. item nomine Maximillæ patronæ libertis Heliæ & Antoniæ Harmeridi ius quiritium.

C. PLIN. TR. IMP. S. 4

PRoximo anno, domine, grauiſſima valetudine vſque ad periculum vitæ vexatus, iatralipten aſſumpſi: cuius ſolicitudini & ſtudio, tuæ tantùm indulgentiæ beneficio, referre gratiam parem poſſum. Quare rogo des ei ciuitatem Romanam eſt enim peregrinæ conditionis, manumiſſus à peregrina. Vocatur ipſe Harpocras: patronam habuit Thermutin Theonis, quæ matronã habebat iampridem defuncta eſt. Item rogo des ius qui-

ritium libertis Antoniæ Maximillæ, ornatiſsimæ fœminæ, Heliæ & Antoniæ Harmeridi. Quod à te, petente patrona, peto.

Heliæ

Argumentum.

Impetratæ ciuitatis Alexandrinorum p o Harpocrate gaudium teſtatur, rogátque vt litteras ſibi ad Pompeium Plãtam mittat, & patiatur quàm longiſsimè ſibi occurrere.

C. PLIN. TR. IMP. S. 5

EXprimere, domine, verbis non poſſum, quãto me gaudio affecerint epiſtolæ tuæ, ex quibus cognoui te Harpocrati iatrãliptæ meo etiã Alexandrinam ciuitatem tribuiſſe, quanuis ſecũdum inſtitutionem principum non temerè eam dare propoſuiſſes. Eſſe autem Harpocran *νόμου μιμεφύτου φιπκὸν indico tibi. Rogo ergo, indulgentiſſime imp. vt mihi ad Pompeium Plantam, præfectum ÆEgypti, amicum tuum, ſic vt promiſiſti, epiſtolã mittas. Obuiã iturus, quo maturius, domine exoptatiſſime aduentus tui gaudio frui poſsim rogo permittas mihi, quãlõgiſsime occurrere tibi.

νόμου μιμεφύτου

ARGVMENTVM.

Medici ſui propinquis ciuitatem petit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 6

PRoxima infirmitas mea domine, obligauit me Poſthumio Marino medico: cui parem gratiam referre beneficio tuo poſſum, ſi preci-

bus meis ex consuetudine bonitatis tuæ indulse-
ris. Rogo ergo vt propinquis eius des ciuitatem,
Chrysippo Mithridatis, vxoríque Chrysippi
Stratonicæ Epigoni, item liberis eiusdem Chry-
sippi, Epigono & Mithridati, ita vt sint in patris
potestate, vtq; iis in libertos seruetur ius patro-
norum. Item rogo indulgeas ius * quiritum L. quiritiu
Satrio Abascantio, & P. Cæsio Phosphoro, & Abascan
Pancharix Soteridi. Quod à te, volentibus patro-
nis, peto.

Argumentum.

Petit prætoram amico suo Actio Surx.

C. PLIN. TR. IMP. S. 7

SCio, domine, memoriæ tuæ, quæ est benefaciē-
di tenacissima, preces nostras inhærere: quia
tamen in hoc quoque sæpe indulsisti, admoneo
simul & impensè rogo vt Actium Suram prætu-
ra exornare digneris, cùm locus vacet, ad quam
spem alioqui * quietissimam hortatur & natalium quietissimu
splendor, & summa integritas in paupertate, &
ante omnia felicitas temporum: quæ bonam con-
scientiam ciuium tuorum ad vsum indulgentiæ
tuæ prouocat & attollit.

Argumentum.

Auguratum vel septemuiratum sibi petit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 8

CVm sciam, domine, ad testimonium lau-
démque * maiorum meorum pertinere tam morum

boni principis iudicio exornari, rogo dignitati ad quam me prouexit indulgentia tua, vel auguratum, vel septemuiratum, quia * vacant adiicere digneris, vt iure sacerdotii precari deos pro te publicè possim, quos nunc precor pietate priuata.

vacat.

Argumentum.

Gratulatur imperatori ob victoriam de hostibus partam.

C. PLIN. TR. IMP. S. 9

VIctoriæ tuæ, optime imp. maximæ, pulcherrimæ, antiquissimæ, & tuo nomine & reipubl. gratulor, deósque immortales precor vt omnes cogitationes tuas tam lætus sequatur euentus, vt virtutibus tantis gloria imperii & nouetur & augeatur.

Argumentum.

Certiorem facit Traianum de Seruilij aduentu Nicomediam.

C. PLIN. TR. IMP. S. 10

SErtilius Pudens, legatus, domine, VIII. calend. December Nicomediam venit: méque longæ expectationis solicitudine liberauit.

Argumentum.

Rogat Traianum, velit cõmendatum habere Rosianum Geminum, sibi arcta familiaritate coniunctum: ad hæc, virum integrum, probum, industrium,

& Cæſaris ipſius commilitonem: de quo pleraque libro primo.

C. PLIN. TR. IMP. S. II

ROſianum Geminum, domine, arctiſſimo vinculo mecum tua in me beneficia iunxerũt. habui enim illum quæſtorem in cõſulatu, mei ſummè obſeruantiſsimum expertus, tantam mihi poſt conſulatum reuerentiam præſtat, *vt publicæ neceſſitudinis pignora priuatis *cumulet officiis Rogo ergo vt *ipſi apud te pro dignitate eius, precibus meis fiueas: cui, & ſiquid mihi credis, indulgentiam tuam dabis: dabit ipſe operam vt in his quæ ei mandaueris, maora mereatur. Parciorem me in laudando facit, quòd ſpero tibi & integritatem eius, & probitatem, & induſtriam non ſolùm ex eius honoribus quos in vrbe ſub oculis tuis geſsit, verumetiam ex commilitio eſſe notiſſimam. Illud vnum, quod propter charitatem eius nondum mihi videor ſatis plenè feciſſe, etiam atque etiam facio: téque domine rogo, gaudere me exornata quæſtoris mei dignitate, id eſt per illum* mea, quammaturiſſimè velis.

& pub: cumulat

ipſe

meam

Argumentum.

Gratias agit Traiano quòd poſt conſulatum miſſurus ſit in Bithyniam proconſulem Cælium Clementem, rogante ſe & ſocru ſua.

C. PLIN. TR. IMP. S. 12

DIfficile eſt, domine, exprimere verbis, quanam percęperim lætitiam, quòd & mihi &

ad finē eius socrui meæ præstitit vt *ad finem cōsulatus Cœ- *Cæl. lium Clementem in hanc prouinciam transferres. Ex illo enim mensuram beneficii tui penitus intelligo, cùm tã plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar, cui referre gratiam parem nec audeo quidem, quanuis maximè debeam. Itaque ad vota confugio, deósq; precor vt iis quæ in me assiduè confers, non indignus existimer.

Argumentum.

Mitrit tabellarium regis Sauromatæ cum tabellario Lycormæ ad Traianum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 13

SCripsit mihi, domine, Lycormas, libertus tuus, vt siqua legatio à Bosporo veniret, vrbem petitura, vsque in aduentum suum retineretur. sed leg. *Et legatio quidem duntaxat in eam ciuitatem in qua ipse sũ, nulla adhuc venit: sed venit tabellarius Sauromatæ, quem ego, vsus opportunitate quam mihi casus obtulerat, cum tabellario qui Lycormam ex itinere præcessit, mittẽdum putaui, vt possis ex Lycormæ & ex regis epistolis pariter cognoscere quæ fortasse pariter scire deberes.

Argumentum.

Diploma se commodasse tabellario Sauromatæ scribit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 14

Sauromates REx *Sauromatæ scripsit mihi, esse quædam quæ deberes quammaturissimè scire: quæ ex

causa festinationem tabellarii quem ad te cum epistolis misi, diplomate adiuui.

Argumentum.

Excusat se quòd legatum regis Sauromatarum non diu retinuerit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 15

LEgato Sauromatæ regis, quum sua sponte Niceæ, vbi me inuenerat, biduo substitisset, longiorem moram faciendam, domine, non putaui. primùm quòd incertum adhuc erat quando libertus tuus Lycormas venturus esset : deinde quòd ipse proficiscebar in diuersam prouinciæ partem, ita officii necessitate exigente. Hæc in notitiam tuam perferenda existimaui, quia proximè scripseram petiisse Lycormam vt legationem, siqua venisset à Bosporo, vsque in aduentum suum retinerem. quod diutius faciendi nulla mihi probabilis ratio occurrit, præsertim cùm epistolæ Lycormæ, quas detinere, vt antè prædixi, nolui, aliquot diebus hunc legatum antecessuræ viderentur.

Argumentum.

Callidromum, multorum seruum, variante fortuna, Traiano mittit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 16

APuleius, domine, miles, qui est in statione Nicomedensi, scripsit mihi, quendam nomine Callidromum, quum detineretur à Maxi- Apuleus

inter ista, reuerentissimum mei expertus, voto pariter & suffragio prosequor ea fide quam tibi debeo: quem abundè conspexi instructum commilitio tuo, cuius disciplinæ debet quòd indulgentia tua dignus est: apud me & milites & pagani, à quibus iustitia eius & humanitas penitus inspecta est, certatim ei, qua priuatim, qua publicè testimonium* retribuerunt. Quod in notitiã tuam perfero ea fide quam tibi debeo. * pertribuerunt.

Argumentum.

Nymphidium Lupum probat.

C. PLINIVS TR. IMP. S. 19

NYmphidium Lupum, domine, primipilarẽ, commilitonem habui quum ipse tribunus essem, ille præfectus: inde familiariter diligere cœpi. Creuit postea charitas ipsa mutuæ vetustate amicitiæ. Itaque & quieti eius inieci manum, & exegi, vt me in Bithynia cõsilio* instrueret. quod ille amicissimè, & otii & senectutis ratione postposita, & iam fecit & facturus est. Quibus ex causis necessitudines eius inter meas numero, & filium in primis. Nymphidium Lupum, iuuenem probum, industrium, & egregio patre dignissimum, sufficturum indulgentiæ tuæ, sicut primis eius experimentis cognoscere potes, cũ præfectus cohortis plenissimum testimoniũ meruerit Iulii Ferocis & Fusci Salinatoris, clarissimorum virorum. Meum gaudium, domine, meã gratulationem filii honore continerent. * exstrueret,

TRAIANVS PLINIO S. 21

ET ciuis & senatoris boni partibus functus es, obsequium amplissimi ordinis quod iustissimè exigebat præstando: quas partes impleturum te secundum susceptam fidem confido.

ARGVMENTVM.

Agit gratias pro impetratis, sed post Rom. ciuitatem Harpocrati iatraliptæ impetratam, etiam Alexandrinam petit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 22

AGo gratias domine, quòd & ius quiritium libertis necessariæ mihi fœminæ, & ciuitatem Romanam Harpocrati iatraliptæ meo sine mora indulsisti. Sed quum annos eius & censum, sicut præceperas, ederem, admonitus sum à peritioribus, debuisse me antè ei Alexandrinam ciuitatem impetrare, deinde Romanam, quoniam esset AEgyptius: ego autem, quia inter AEgyptios, cæterósque peregrinos nihil interesse credebã, contentus fueram hoc solum scribere tibi, eum scilicet à peregrina manumissum, patronámque eius iampridem decessisse: de qua ignorãtia mea non queror, per quam stetit vt tibi pro eodem homine sæpius obligarer. Rogo itaque vt beneficio tuo legitimè frui possim, tribuas ei & Alexandrinam ciuitatem & Romanam. Annos eius & censum (nequid rursus indulgentiã tuam moraretur) libertis tuis, quibus iusseras, misi. traderem,

---

Argumentum.

Concedit etiam Traianus Harpocrati ciuitatem

que ille mihi cum pleniſsimo teſtimonio indul-
ſerat : ego ſtatim decurionibus ſcripſeram vt
adſignarent ſolum in quo templum pecunia mea
extruerem : illi in honore operis ipſius electio-
nem loci mihi obtulerant. Sed primùm *mea, alia
deinde patris tui valetudine, poſtea curis dele-
gati à vobis officii retentus , nunc videor com-
modiſſimè poſſe in rem præſentem excurrere.
Nam & menſtruum meum calend. Septembris
finitur, & ſequens menſis complures dies feria-
tos habet. Rogo ergo, ante omnia permittas mi-
hi, opus quod inchoaturus ſum , exornare & tua
ſtatua: deinde , vt hoc facere quammaturiſſimè
poſsim, indulgeas commeatum. Non eſt autem
ſimplicitatis meæ diſſimulare apud bonitatem
tuam, obiter te plurimum collocaturum vtilitati-
bus rei familiaris meæ. Agrorum enim quos in
eadem regione poſſideo , *locatio cùm alioqui locationem
cccc. excedat , adeo non poteſt differri, vt al.
proximam putationem nouus colonus facere de-
beat. Præterea continuæ ſterilitates cogunt me
de remiſſionibus cogitare: quarum ratione, niſi
præſens, inire non poſſum. Debeo ergo, domine,
indulgentiæ tuæ & pietati meæ celeritatem &
*ſtatuarum ordinationē, ſi mihi ob vtraque hæc ſtatus ord.
dederis commeatum xxx. dierum. Neque enim
anguſtius tempus præfinire poſſum , cùm & mu-
nicipium & agri de quibus loquor, ſint vltra cē-
teſimum & quinquageſimum lapidem.

Argumentum.

Concedit imperator Plinio quod petierat:

TR. PLINIO S. 25

Et multas & omn. perenti. al. petiti

ET priuatas multas & omnes publicas causas petendi commeatus reddidisti; mihi autem vel sola voluntas tua sufficisset. Neque enim dubito te, vt primùm potueris, ad tam districtũ officium reuersurum. Statuam poni mihi à te eo quo desideras loco quanquam eiusmodi honorum parcissimus, tamen patior, ne impedisse cursum erga me pietatis tuæ videar.

Argumentum.

Nuntiat se venisse Ephesum, reliquum itineris in Bithyniam facturum, partim naui, partim vehiculo.

C. PLIN. TR. IMP. S. 26

QVia confido, domine, ad curam tuam pertinere, nuntio tibi, me Ephesum cum omnibus meis ἐκ Μαλέας nauigasse, quanuis contrariis ventis retentus. nunc destino partim orariis nauibus, partim vehiculis prouinciam petere. Nam sicut itineri graues æstus, ita continuæ nauigationi etesiæ reluctantur.

Argumentum.

Laudat Traianus consilium Secundi.

TR. PLINIO S. 27

mi Sec.

RECTE renuntiasti mihi, Secunde charissime: pertinet enim ad animum meum quali itinere in prouinciam peruenias. Prudenter autem constituis interim nauibus, interim vehiculis vti, pro vt loca suaserint.

Argumentum.

Nuntiat se tandẽ peruenisse in prouinciã in quam à Traiano missus fuerat pro prætore cum consulari potestate: rogátque vt mittat mensorẽ ad opera publica, in quæ multæ pecuniæ superfluè erogantur.

C. PLIN. TR. IMP. S. 28

SIcut salyberrimam nauigationem, domine, vsque Ephesum expertus, ita inde postquam vehiculis iter facere cœpi, grauissimis æstibus, atque etiam febriculis vexatus, Pergami substiti. Rursus quum transissem in orarias nauiculas, cõtrariis ventis retentus, aliquanto tardius quàm speraueram, id est XV. calend. Octobres, Bithyniam intraui. Non possum tamen de mora queri, cùm mihi contigerit quod erat auspicatissimum, natalem tuum in prouincia celebrare. Nunc reip. Prosensium impendia, redditus, debitores excutio, quod ex ipso tractu magis ac magis necessarium intelligo. multæ enim pecuniæ variis ex causis à priuatis detinentur: præterea quædam *nimiè legitimè sumptibus erogantur. Hæc tibi, domine, in ipso ingressu meo scripsi. Quintodecimo calend. Octob. domine, prouinciam intraui, quam in eo obsequio, in ea erga te fide, quam de genere humano mereris, inueni. Dispice domine, an necessarium putes mittere huc mensorem. videntur enim non mediocres pecuniæ posse reuocari à curatoribus operum, si mensuræ fideliter aguntur: ita certè prospicio ex ratione Prusensium, quam cum Maximo tracto. minimè

Argumentum.

Respondet se non posse ab urbe mensorem mittere.

TR. PLINIO. S. 29

CVperem sine querela corpusculi tui & tuorum, peruenire in Bithyniam potuisses, ac simile tibi iter ab Epheso vt nauigationi fuisset, quam expertus vsque illò eras. Quo autem die peruenisses in Bithyniam, cognoui, Secunde chariſſime, literis tuis prouinciales (credo) prospectum sibi à me intelligent. Nam & tu dabis operam vt manifestum sit illis electum te esse qui ad eosdem mei loco mittereris. Rationes autem in primis tibi rerumpublicarum exeuiendæ sunt: nam & esse eas vexatas satis constat. Mensores vix etiam iis operibus quæ aut Romæ aut in proximo fiunt, sufficienter habeo: sed in omni prouincia inueniuntur, quibus credi possit, & ideo non deerunt tibi, modò velis diligenter excutere.

operam manifestum f.

Argumentum.

Consulit Traianum an custodiæ sint per seruos publicos seruanda.

C. PLIN. TR. IMP. S. 30

ROgo domine, consilio me regas, hæsitantem vtrum per publicos ciuitatum seruos (quod vsque adhuc factum) an per milites asseruare custodias debeam. Vereor enim ne & per seruos publicos parum fideliter custodiãtur, & non exiguum militum numerum hæc cura distringat in-

terim publicis ſeruis paucos milites addidi. Video tamen periculum eſſe ne idipſum * vtriſque negligentiæ cauſa ſit: dum communem culpam hi in illos, illi in hos regerere poſſe confidunt. * vtriuſque

Argumentum.

Reſcribit ſeruandam eſſe antiquã conſuetudinem.

TR. PLINIO S. 31

NIhil opus * eſt, mi Secunde chariſſime, ad continendas cuſtodias plures commilitones conuerti: perſeueremus in ea conſuetudine quæ iſti prouinciæ eſt, vt per publicos ſeruos cuſtodiantur. Etenim vt fideliter hoc faciant, in tua ſeueritate ac diligentia poſitum eſt. In primis enim, ſicut ſcribis, verendum eſt ne, ſi permiſceantur ſeruis publicis milites, mutua inter ſe fiducia negligentiores ſint: ſed & illud hæreat nobis, quàm pauciſſimos milites à ſignis auocandos eſſe. ſit

Argumentum.

Nuntiat non reuocaſſe milites ſupernumerarios à Gabio Baſſo: quoniam hic reſponderat, non ſufficere ſibi numerum ab Traiano præſcriptum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 32

GAbius Baſſus, præfectus oræ Ponticæ & * reuerentiſſimæ & officioſiſſimæ, domine, venit ad me, & compluribus diebus fuit mecum. Quantum perſpicere potui, vir egregius, & indulgentia tua dignus: cui ego notum feci, præcepiſſe te vt ex cohortibus quibus me præſſe reuerentiſſime & officioſiſſime domine, v.

voluisti, contentus esset beneficiariis decem, equitibus duobus, centurione vno. Respondit, non sufficere sibi hunc numerum, idque se scripturum tibi. Hoc in causa fuit quo minus statim reuocandos putarem quos habet supra numerũ.

Argumentum.

Mandat numerum militum quos velit assignari Gabio Basso.

TR. PLINIO S. 33

ET mihi scripsit Gabius Bassus, non sufficere sibi eum militum numerum, qui vt daretur illi mandatis meis complexus sum.* Quid quæris scripsisse me? vt notum haberes, his literis subiici iussi, Multum interest, res poscat, an homines imperare latius velint. Nobis autem vtilitas demum spectanda est: & quantum fieri potest, curandum ne milites à signis absint.

Quo. al. Quot

ne poscat, an homines in se, vt la. vel.

Argumentum.

Prusensium nomine petit balineum extrui.

C. PLIN. TR. IMP. S. 34

PRusenses, domine, balineum habent & sordidum & vetus. id itaque indulgentia tua restituere desiderant: ego tamen æstimans nouum fieri* debere, videris mihi desiderio eorum indulgere posse. Erit enim pecunia ex qua fiat: primùm ea quam reuocare à priuatis & exigere iam cœpi: deinde, quam ipsi erogare in oleum soli-

deberi

ti, parati sunt in opus balinei conferre. Quod alioquin alioqui & dignitas ciuitatis, & seculi tui nitor postulat.

ARGVMENTVM.

Indulget Prusensibus balinei ædificationem: modò ne per illos aliquid priuatim tribuatur, neque eorum vires per publicam pecuniam extenuentur ad alias collationes necessarias.

TR. PLINIO S. 35

SI instructio noui balinei oneratura vires Prusensium non est, possumus desiderio eotum indulgere: modò nequid ideo aut *intribuant, aut minus illis in posterum fiat, ad necessarias erogationes. intribuatur,

Argumentum.

Consulit an relinquendos censeat in futurum milites quos supernumerarios Maximo Cæsarii liberto, dimiserat, dum iret frumentatum. Huius Maximi, liberti & procuratoris Traiani, probitatem, industriam, diligentiam, testimonio in sequentibus prosequitur.

C. PLIN. TR. IMP. S. 36

MAximus, libertus & procurator tuus, domine, præter decem beneficiarios quos assignari à me Gemellino, optimo viro, iussisti, sibi quoque confirmat necessarios esse milites. Ex his interim, sicut mueneram in ministerio eius, relinquendos existimaui: præsertim cùm ad frumentum comparandum iret in Paphlagoniam;

ad finē eius Cœl. socrui meæ præstitit vt *ad finem cōsulatus Cœlium Clementem in hanc prouinciam transferres. Ex illo enim mensuram beneficii tui penitus intelligo, cùm tã plenam indulgentiam cum tota domo mea experiar, cui referre gratiam parem nec audeo quidem, quanuis maximè debeam. Itaque ad vota confugio, deósq; precor vt iis quæ in me assiduè confers, non indignus existimer.

Argumentum.

Mittit tabellarium regis Sauromatæ cum tabellario Lycormæ ad Traianum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 13

SCripsit mihi, domine, Lycormas, libertus tuus, vt siqua legatio à Bosporo veniret, vrbem petitura, vsque in aduentum suum retineretur.

sed leg. *Et legatio quidem duntaxat in eam ciuitatem in qua ipse sū, nulla adhuc venit: sed venit tabellarius Sauromatæ, quem ego, vsus opportunitate quam mihi casus obtulerat, cum tabellario qui Lycormam ex itinere præcessit, mittēdum putaui, vt possis ex Lycormæ & ex regis epistolis pariter cognoscere quæ fortasse pariter scire deberes.

Argumentum.

Diploma se commodasse tabellario Sauromatæ, scribit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 14

Sauromates REx *Sauromatæ scripsit mihi, esse quædam quæ deberes quammaturissimè scire: quæ ex

causa festinationem tabellarii quem ad te cum epistolis misi, diplomate adiuui.

Argumentum.

Excusat se quòd legatum regis Sauromatarum non diu retinuerit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 15

LEgato Sauromatæ regis, quum sua sponte Niceæ, vbi me inuenerat, biduo substitisset, longiorem moram faciendam, domine, non putaui. primùm quòd incertum adhuc erat quando libertus tuus Lycormas venturus esset : deinde quòd ipse proficiscebar in diuersam prouinciæ partem, ita officii necessitate exigente. Hæc in notitiam tuam perferenda existimaui, quia proximè scripseram petiisse Lycormam vt legationem, siqua venisset à Bosporo, vsque in aduentum suum retinerem. quod diutius faciendi nulla mihi probabilis ratio occurrit, præsertim cùm epistolæ Lycormæ, quas detinere, vt antè prædixi, nolui, aliquot diebus hunc legatum antecessuræ viderentur.

Argumentum.

Callidromum, multorum seruum, variante fortuna, Traiano mittit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 16

APuleius, domine, miles, qui est in statione Nicomedensi, scripsit mihi, quendam nomine Callidromum, quum detineretur à Max- Apulei

inter ista, reuerentissimum mei expertus, voto pariter & suffragio prosequor ea fide quam tibi debeo: quem abundè conspexi instructum commilitio tuo, cuius disciplinæ debet quòd indulgentia tua dignus est: apud me & milites & pagani, à quibus iustitia eius & humanitas penitus inspecta est, certatim ei, qua priuatim, qua publicè testimonium* retribuerunt. Quod in notitiã tuam perfero ea fide quam tibi debeo. *pertribuerunt.

Argumentum.

Nymphidium Lupum probat.

C. PLINIVS TR. IMP. S. 19

NYmphidium Lupum, domine, primipilarẽ, commilitonem habui quum ipse tribunus essem, ille præfectus: inde familiariter diligere cœpi. Creuit postea charitas ipsa mutuæ vetustate amicitiæ. Itaque & quieti eius inieci manum, & exegi, vt me in Bithynia cõsilio* instrueret. quod ille amicissimè, & otii & senectutis ratione pòstposita, & iam fecit & facturus est. Quibus ex causis necessitudines eius inter meas numero, & filium in primis. Nymphidium Lupum, iuuenem probum, industrium, & egregio patre dignissimum, suffectarum indulgentiæ tuæ, sicut primis eius experimentis cognoscere potes, cũ præfectus cohortis plenissimum testimoniũ meruerit Iulii Ferocis & Fusci Salinatoris, clarissimorum virorum. Meum gaudium, domine, meã gratulationem filii honore continerent. *exstrueret,

TRAIANVS PLINIO S. 21

ET ciuis & senatoris boni partibus functus es, obsequium amplissimi ordinis quod iustissimè exigebat præstitisti: quas partes impleturum te secundum susceptam fidem confido.

ARGVMENTVM.

Agit gratias pro impetratis, sed post Rom. ciuitatem Harpocrati iatraliptæ impetratam, etiam Alexandrinam petit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 22

AGO gratias domine, quòd & ius quiritium libertis necessariæ mihi fœminæ, & ciuitatem Romanam Harpocrati iatraliptæ meo sine mora indulsisti. Sed quum annos eius & censum, sicut præceperas, ederem, admonitus sum à peritioribus, debuisse me antè ei Alexandrinam ciuitatem impetrare, deinde Romanam, quoniam esset AEgyptius: ego autem, quia inter AEgyptios, cæterósque peregrinos nihil interesse credebã, contentus fueram hoc solum scribere tibi, eum scilicet à peregrina manumissum, patronámque eius iampridem decessisse: de qua ignorãtia mea non queror, per quam stetit vt tibi pro eodem homine sæpius obligarer. Rogo itaque vt beneficio tuo legitimè frui possim, tribuas ei & Alexandrinam ciuitatem & Romanam. Annos eius & censum (nequid rursus indulgentiã tuam moraretur) libertis tuis, quibus iusseras, misi. traderem;

Argumentum.

Concedit etiam Traianus Harpocrati ciuitatem

que ille mihi cum plenissimo testimonio indulserat : ego statim decurionibus scripseram vt adsignarent solum in quo templum pecunia mea extruerem : illi in honore operis ipsius electionem loci mihi obtulerant. Sed primùm *mea, deinde patris tui valetudine, postea curis delegati à vobis officii retentus , nunc videor commodissimè posse in rem præsentem excurrere. Nam & menstruum meum calend. Septembris finitur, & sequens mensis complures dies feriatos habet. Rogo ergo, ante omnia permittas mihi, opus quod inchoaturus sum , exornare & tua statua: deinde , vt hoc facere quammaturissimè possim, indulgeas commeatum. Non est autem simplicitatis meæ dissimulare apud bonitatem tuam, obiter te plurimum collocaturum vtilitatibus rei familiaris meæ. Agrorum enim quos in eadem regione possideo , *locatio cùm alioqui cccc. excedat , adeo non potest differri, vt proximam putationem nouus colonus facere debeat. Præterea continuæ sterilitates cogunt me de remissionibus cogitare: quarum ratione, nisi præsens, inire non possum. Debeo ergo, domine, indulgentiæ tuæ & pietati meæ celeritatem & *statuarum ordinationē, si mihi ob vtraque hæc dederis commeatum xxx. dierum. Neque enim angustius tempus præfinire possum , cùm & municipium & agri de quibus loquor, sint vltra centesimum & quinquagesimum lapidem.

*alia

*locationem al.

*status ord.

Argumentum.

Concedit imperator Plinio quod petierat:

TR. PLINIO S. 25

Et multas & omn. perenti, al. petiti

ET * priuatas multas & omnes publicas cauſas petendi commeatus reddidiſti : mihi autem vel ſola voluntas tua ſuffeciſſet. Neque enim dubito te, vt primùm potueris, ad tam diſtrictũ officium reuerſurum. Statuam poni mihi à te eo quo deſideras loco quanquam eiuſmodi honorum parciſſimus, tamen patior, ne impediſſe curſum erga me pietatis tuæ videar.

Argumentum.

Nuntiat ſe veniſſe Epheſum, reliquum itineris in Bithyniam facturum partim naui, partim vehiculis.

C. PLIN. TR. IMP. S. 26

QVia confido, domine, ad curam tuam pertinere, nuntio tibi, me Epheſum cum omnibus meis ἐκ Μαλέας nauigaſſe, quanuis contrariis ventis retentus. nunc deſtino partim ordinariis nauibus, partim vehiculis prouinciam petere. Nam ſicut itineri graues æſtus, ita continuæ nauigationi etheſiæ reluctantur.

Argumentum.

Laudat Traianus conſilium Secundi.

TR. PLINIO S. 27

mi Sec. RECtè renuntiaſti mihi, Secunde chariſsime: pertinet enim ad animum meum quali itinere in prouinciam peruenias. Prudenter autem conſtituis interim nauibus, interim vehiculis vti, pro vt loca ſuaſerint.

Epistolae.

Argumentum.

Respondet se non posse ab vrbe mensorem mittere.

TR. PLINIO. S. 29.

CVperem sine querela corpusculi tui & tuorum, peruenire in Bithyniam potuisses, ac simile tibi iter ab Epheso vt nauigationi fuisset, quam expertus vsque illò eras. Quo autem die peruenisses in Bithyniam, cognoui, Secunde charissime, literis tuis prouinciales (credo) prospectum sibi à me intelligent. Nam & tu dabis operam vt manifestum sit illis electum te esse qui ad eosdem mei loco mittereris. Rationes autem in primis tibi rerumpublicarum excutiendæ sunt: nam & esse eas vexatas satis constat. Mensores vix etiam iis operibus quæ aut Romæ aut in proximo fiunt, sufficienter habeo: sed in omni prouincia inueniuntur, quibus credi possit, & ideo non deerunt tibi, modò velis diligenter excutere.

operam manifestum s.

Argumentum.

Consulit Traianum an custodiæ sint per seruos publicos seruandæ.

C. PLIN. TR. IMP. S. 30

ROgo domine, consilio me regas, hæsitantem vtrum per publicos ciuitatum seruos (quod vsque adhuc factum) an per milites asseruare custodias debeam. Vereor enim ne & per seruos publicos parum fideliter custodiātur, & non exiguum militum numerum hæc cura distringat im-

terim publicis ſeruis paucos milites addidi. Video tamen periculum eſſe ne idipſum * vtriſque negligentiæ cauſa ſit: dum communem culpam hi in illos, illi in hos regerere poſſe confidunt. * vtriſque

Argumentum.

Reſcribit ſeruandam eſſe antiquã conſuetudinem.

TR. PLINIO S. 31

NIhil opus * eſt, mi Secunde chariſſime, ad continendas cuſtodias plures commilitones conuerti: perſeueremus in ea conſuetudine quæ iſti prouinciæ eſt, vt per publicos ſeruos cuſtodiantur. Etenim vt fideliter hoc faciant, in tua ſeueritate ac diligentia poſitum eſt. In primis enim, ſicut ſcribis, verendum eſt ne, ſi permiſceantur ſeruis publicis milites, mutua inter ſe fiducia negligentiores ſint: ſed & illud hæreat nobis, quàm pauciſſimos milites à ſignis auocandos eſſe. * ſit

Argumentum.

Nuntiat non reuocaſſe milites ſupernumerarios à Gabio Baſſo: quoniam hi reſponderat, non ſufficere ſibi numerum ab Traiano præſcriptum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 32

GAbius Baſſus, præfectus oræ Ponticæ & * reuerentiſſimæ & officioſiſſimæ, domine, venit ad me, & compluribus diebus fuit mecum. Quantum perſpicere potui, vir egregius, & indulgentia tua dignus: cui ego notum feci, præcepiſſe te vt ex cohortibus quibus me præſſe * reuerentiſſime & officioſiſſime domine, v.

ti, parati sunt in opus balinei conferre. Quod alioquin alioqui & dignitas ciuitatis, & seculi tui nitor postulat.

ARGVMENTVM.

Indulget Prusensibus balinei ædificationem: modò ne per illos aliquid priuatim tribuatur, neque eorum vires per publicam pecuniam extenuentur ad alias collationes necessarias.

TR. PLINIO S. 35

SI instructio noui balinei oneratura vires Prusensium non est, possumus desiderio eorum indulgere: modò nequid ideo aut *intribuant, aut minus illis in posterum fiat, ad necessarias erogationes. intribuatur

Argumentum.

Consulit an relinquendos censeat in futurum milites quos supernumerarios Maximo Cæsaris liberto, dimiserat, dum iret frumentatum. Huius Maximi, liberti & procuratoris Traiani, probitatem, industriam, diligentiam, testimonio in sequentibus prosequitur.

C. PLIN. TR. IMP. S. 36

MAximus, libertus & procurator tuus, domine, præter decem beneficiarios quos assignari à me Gemellino, optimo viro, iussisti, sibi quoque confirmat necessarios esse milites. Ex his interim, sicut mueneram in ministerio eius, relinquendos existimaui: præsertim cùm ad frumentum comparandum iret in Paphlagoniam:

ARGVMENTVM.

Respondet, pœnam irrogandam esse delinquenti.

TR. PLINIO S. 39

SEcundum mandata mea fecit Sempronius Cælianus, mittēdo ad te eos de quibus cognosci * oportebat an capitale supplicium meruisse videantur. Refert autem, voluntarii se obtulerint an lecti sint, vel etiam vicarii dati. Lecti si * sunt, inquisitor peccauit: si vicarii dati, penes eos culpa est qui dederunt: si ipsi, cùm haberent conditionis suæ conscientiam, venerunt, animaduertēdum in illos erit. Neque enim multum interest quòd nondum per numeros distributi sunt. ille enim * dies quo primùm probati sunt, veritatem ab his originis suæ * exigit.

* oportebat
* sunt,
dies pro quo pr.
exegit.

Argumentum.

Quærit quid faciendum de seruis damnatis: qui se ministeriis publicis immiscuerunt.

C. PLINIVS TR. IMP. S. 40

SAlua magnitudine tua, domine, descendas oportet ad meas curas, cùm ius mihi dederis referendi ad te de quibus dubito. In plerisque ciuitatibus maximè Nicomediæ & * Niceæ, quidam vel in opus damnati, vel in * ludum, similáque his genera pœnarum, publicorum seruorum officio ministerióque funguntur, atque etiam, vt publici serui, annua accipiunt. Quod ego quum audissem, diu multúmque hæsitaui quid facere deberem; nam & reddere pœnæ post longum

* Niceæ,
* ludum (similia in his genera pœnarum) publ.

tempus pleroſque iam ſenes, & quantum affirmatur frugaliter modeſteque viuentes, nimis ſeuerum arbitrabar, & in publicis officiis retinere damnatos, non ſatis honeſtum putabam: eoſdem rurſus à republica paſci otioſos, inutile: non paſci, etiam periculoſum exiſtimabam. Neceſſariò ergo rem totam, dum te conſulerem, in ſuſpenſo reliqui. Quæres fortaſſe quemadmodum euenerit vt pœnis in quas damnati erant, exoluerentur: & ego quæſiui, ſed nihil cõperi. Quod affirmare tibi poſſum, vt decreta quibus damnati erant, proferebantur: ita nulla monimenta, quibus liberati probarentur. Erant tamen qui dicerent, deprecantes, iuſſu proconſulum legatorúmve dimiſſos. Addebat fidem, quòd credibile erat, neminem hoc auſum ſine autore.

periculoſum. Exiſtimabam

nec. relinqui. Quæres

dati erant

ARGVMENTVM.

Reſcribit ante decem annos damnatos, & ſenes dandos miniſterijs non procul à pœnis, reliquos nullo autore ſolutos, reddendos pœnæ.

TR. PLINIO S. 41

Memineris

MEmineris idcirco te in iſtam prouinciã miſſum: quoniam multa in ea emendanda apparuerint: erit autem vel hoc maximè corrigẽdum, quòd qui damnati ad pœnam erant, non modò ea ſine autore, vt ſcribis, liberati ſunt: ſed etiam in conditionem proborum miniſtrorum retrahantur. Qui igitur intra hos proximos decem annos damnati, nec vllo idoneo autore liberati ſunt, hos oportebit pœnæ ſuæ reddi: ſi qui verò ſtudioſiores inuenientur, & ſenes ante annos

decem damnati, distribuamus illos in ea ministeria quæ non longè à pœna sint. Solent enim eiusmodi, ad balineum, ad purgationes cloacarum, itē munitiones viarum & vicorum dari.

Argumentum.

Ob incendium vastissimum Nicomediæ factum, monet, constituendum esse collegium fabrorum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 42

QVum diuersam partē prouinciæ circumirem, Nicomediæ vastissimum incendium multas priuatorum domos, & duo publica opera, quanquam via interiacente, Gerusiam & Isson absumsit. Est autem latius sparsum: primùm violentia venti, deinde inertia hominum, quòd satis cōstat otiosos & immobiles tanti mali spectatores pertulisse: & alioqui nullus vsquam in publico sipo, nulla hama, nullum denique instrumentum ad incendia compescēda: & hæc quidem, vt iam præcepi, parabantur. Tu domine, dispice an instituendum putes collegium fabrorum, dūtaxat hominum CL. ego attendam ne quis, nisi faber, recipiatur, néve iure concesso in aliud vtatur: nec erit difficile custodire tam paucos.

Isæum. al. Mysium adsumpsit.

vt hæc q.

Argumentum.

Respondet Traianus, cùm Bithynia, præcipuè Nicomedia perturbata fuerit ab eiusmodi collegijs, satius esse comparatis instrumentis ignes coercere.

TR. PLINIO S. 43

TIbi quidem secundum exempla complurium in mentem venit posse collegium fabrorū apud Nicomedenses constitui: sed meminerimus prouinciam illā, & præcipuè * eas ciuitates ab eiusmodi factionibus esse vexatas. Quodcunque * nomen ex quacunque causa dederimus iis qui in idem contracti fuerint, * hetæriæ quanuis breues fient. Satius itaque est comparari ea quæ ad coercendos ignes auxilio esse possint, admonerique dominos prædiorum, vt & ipsi inhibeāt, ac, si res poposcerit, accursu populi ad hoc vti.

ciuitates eiusmodi f. nomē, quodcunque causa ded. het. quæ br.

Argumentum.

Admonet imperatorem, suscepisse & soluisse vota pro eius incolumitate.

C. PLIN. TR. IMP. S. 44

SOlēnia vota pro incolumitate tua, qua publica salus cōtinetur, & suscipimus, domine, pariter & soluimus, precati deos vt velint ea semper solui, sempérque signari.

Argumentum.

Respondet Traianus se lætari ob suscepta & soluta vota pro eius incolumitate.

TR. PLINIO S. 45

ET soluisse vos cū prouincialibus, diis immortalibus vota pro mea salute & incolumitate, & nuncupasse, libenter, mi Secunde charissime, cognoui ex litteris tuis.

Argumentum.

Monet, Nicomedenſes fruſtrà impendiſſe plurimam pecuniam in aquæ ductum: ſe autem inueniſſe quò deduci commodè poſſet, modò mittat aquilegem vel architectum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 46

IN* aquæ ductu, domine, Nicomedenſes impenderunt H. S. xxx. ccc. xxix. qui imperfectus adhuc* relictus, ac etiam deſtructus eſt: rurſus in alium ductum erogata ſunt cc. hoc quoque relicto, nouo impendio eſt opus, vt aquam habeant qui tantam pecuniam malè perdiderunt. Ipſe perueni ad fontem puriſſimum, ex quo videtur aqua debere perduci, ſicut initio tentatum erat, arcuato opere, ne tantum ad plana ciuitatis & humilia perueniat. Manent adhuc pauciſſimi arcus: poſſunt & erigi quidam lapide quadrato, qui ex ſuperiore opere detractus eſt: aliqua pars, vt mihi videtur, teſtaceo opere agenda erit. id enim & facilius & vilius. Et in primis neceſſarium eſt, mitti à te vel aquilegem vel architectum, ne rurſus eueniat quod accidit. ego illud vnum affirmo, & vtilitatem operis & pulchritudinem ſeculo tuo eſſe digniſſimam. aquæductus. diuiſus.

Argumentum.

Hortatur ad opus aquæductus, & inquiſitionem pecuniarum expenſarum.

TR. PLINIO. S. 47

CVrandum eſt vt aqua in Nicomedenſem ciuitatem perducatur. verè credo ſecta qua [illegible]

bebis diligentia hoc opus aggressurum: Sed medius fidius ad eandem diligentiam tuam pertinet inquirere quorum vitio ad hoc *opus tantam pecuniam Nicomedenses perdiderint, ne, quum inter se *gratificantur, & inchoauerint aquæductus, & reliquerint. Quid itaque compereris, perfer in notitiam meam.

tempus tant.

gratificãtur, & inchoauerint. Quid itaque cõpereris per aquæductus, & reliquerint, fer in notitiã meã.

ARGVMENTVM.

Consulit quid faciendum de theatro imperfecto, & gymnasio incendio consumpto Niceæ, ac balineo quod Claudiopolitani iuxta montem defodiebant: petitque ad ea architectum ab vrbe.

C. PLIN. TR. IMP. S. 48

THeatrum, domine, Niceæ maxima iam parte constructum, imperfectum tamen, sestertiûm, vt audio (neque enim ratio plus *excussa est) amplius centies hausit: vereor ne frustrà, ingentibus enim rimis descendit & hiat, siue in causa solum humidum & molle, siue lapis ipse gracilis & putris: dignum est certè deliberatione sine faciendum, aut sit relinquendum, an etiam destruendum. nam fulturæ ac substructiones, quibus subinde suscipitur, nõ tam firmæ mihi quàm sumptuosæ videntur. Huic theatro ex priuatorũ pollicitationibus multa debentur, vt basilicæ circa, vt porticus supra caueam: quæ nunc omnia differuntur cessante eo quod antè peragendum est. Idem Nicenses gymnasium incendio amissum, ante aduentum meum restituere cœperunt longè numerosius laxiúsque quàm fuerat. etiam aliquantum erogauerunt; periculum est ne pa-

excussa

rum vtiliter, incompositum enim & sparsum est. Præterea architectus, sanè æmulus eius à quo opus inchoatum est, affirmat, parietes (quanquam viginti & duos pedes latos) imposita onera sustinere non posse, quia sint cemento medii farti, nec testacco opere præcincti. Claudiopolitani quoque in depresso loco, imminente etiam monte, ingens balineum defodiunt magis quàm ædificant, & quidem ex ea pecunia quã buleutæ addunt beneficio tuo, aut iam obtulerunt ob introitum, aut nobis exigentibus conferent. Ergo quũ timeam ne illic publica pecunia, hîc, quod est omni pecunia pretiosius, munus tuum malè collocetur, cogor petere à te, non solùm ob theatrum, verumetiam ob hæc balinea, mittas architectũ, dispecturum vtrum sit vtilius post sumptum qui factus est, quoquo modo consummare opera vt inchoata sunt: an quæ videntur emendanda, corrigere: quæ transferenda, transferre: ne, dum seruare volumus quod impensum est, malè impendamus quod addendum est.

conferunt,

Argumentum.

Remittit iudicio Plinij theatri ædificationem. Nicenses verò vult esse contentos sufficienti gymnasio: monétque vt in illis prouinciis quærat architectum.

TR. PLINIO S. 49

QVid oporteat fieri circa theatrum quod inchoatum apud Nicenses est, in re præsenti optime deliberabis & constitues: mihi sufficiet indicari cui sententiæ accesseris. tunc autem à priuatis exigi opera tibi cara sit, quum thea-

trum (propter quod illa promissa sunt) factum erit. Gymnasiis indulgent Græculi: ideo forsitan Nicenses maiore animo constructionem eius aggressi sunt. sed oportet illos eo contentos esse, quod possit illis sufficere. Quid Claudiopolitanis circa balineum quod parum (vt scribis) idoneo loco inchoauerunt, suadendum sit, tu constitues. Architecti tibi deesse non possunt. nulla prouincia est, quæ non peritos & ingenioſos homines habeat: modò ne existimes breuius esse ab vrbe mitti, quum ex Græcia etiam ad nos venire soliti sunt.

Argumentum.

Monet imperatorem Traianum, vel lacum nō procul à Nicomedia permittat fossa manufacta in mare deducere: futurum hoc magno decori & emolumēto toti regioni.

C. PLIN. TR. IMP. S. 50

demonstrari

INtuenti mihi & fortunæ tuæ & animi magnitudinem, conuenientissimum videtur, * demōstrare opera non minus æternitate tua quàm gloria digna, quantúmque pulchritudinis, tantum vtilitatis habitura. Est in Nicomedensium finibus amplissimus lacus, per hunc marmora, fructus, ligna, materiæ & sumpta * modico & labore vsque ad viam, nauibus, inde magno labore, maiore impendio vehiculis ad mare deuehuntur. Sed hoc opus multas manus poscit: at hæ porro non desunt. nam & in agris magna copia est hominum, & maxima in ciuitate: certáque spes omnes libentissimè aggressuros opus omnibus fructuo-

immodico

fructuosum. supereſt vetu liberatorem vel architectum, ſi tibi videbitur, mittas, qui diligenter exploret ſitne lacus altior mari, quem artifices regionis huius quadraginta cubitis altio rē eſſe contendunt. Ego per eadem loca inuenio foſſam à rege percuſſam: ſed incertum vtrum ad colligendum humorem circumiacentium agrorum, an ad committendum flumini lacum (eſt enim imperfecta) hoc quoque dubium, intercepto rege mortalitate, an deſperato operis effectu. Sed hoc ipſo (feres enim me ambitioſum) pro tua gloria incitor & accendor, vt cupiam peragi à te quæ tantùm cœperant reges.

Argumentum.

Traianus reſpondet ſe non abhorrere ab hoc opere, modò diligenter prouideat ne totus lacus effluat in mare.

TR. PLINIO S. 51

POteſt nos ſolicitare lacus iſte vt cōmittere illum mari velimus: ſed planè explorandum eſt diligenter ne, ſi immiſſus in mare fuerit, totus effluat. Certè, quantum aquarum, & vnde accipiat, poteris à Calphurnio Macro petere. Libratorem & ego hinc aliquem tibi peritum eiuſmodi operum mittam.

Argumentum.

Conſulit Traianum, an abſcindere debeat publicos ſumptus Byzantiorum, qui dabantur legatis vt ſalutatum irent imperatorem vel Meſiæ præfectum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 52.

REquirenti mihi Byzantiorum reip. impendia, quæ maxima fecit, indicatum est, domine, legatum ad te salutandum annis omnibus cum psephismate mitti, eique dari nummorum duodena millia. Memor ergo propositi tui, legatum quidē retinendum, psephisma autem mittendum putaui: vt simul & sumptus leuaretur, & impleretur publicum officium. Eidem ciuitati imputata sunt terna millia, quæ viatici nomine annua dabātur legato eunti ad eum qui *Mesiæ præest, publicè. salutandum. Hæc ego in posterum circumcidenda existimaui. Te domine rogo vt quid sentias rescribendo, aut cōsilium meum confirmare, aut errorem emendare digneris.

*Mæsiæ

Argumentum.

Traianus laudat consilium Secundi.

TR. PLINIO S. 53

OPtimè fecisti, Secunde charissime, duodena ista Byzantiis, quæ ad salutandum me in legatum impendebantur, remittendo. Fungetur his partibus, etsi solum eorum psephisma per te missum fuerit Ignoscet illis & * Mesiæ præses, si minus illum sumptuosè coluerint.

*Mæsiæ.

Argumentum.

Petit quem modum seruare debeat in diplomatibus, quorum dies præteriisset. Diploma proprie est priuilegium singularium virorum & vicorum, quo immunitates ad tempus vel in perpetuum dantur, siue etiam quis ciuitate donaretur.

C. PLIN. TR. IMP. S. 54

DIplomata, domine, quorum dies præterita, an omnino obseruari, & quàm diu velis, rogo scribas, méque hæsitatione liberes. Vereor enim ne in alterutram partem ignorantia lapsus, aut illicita confirmem, aut necessaria impediam.

Argumentum.

Respondet Traianus se nona missurum diplomata.

TR. PLINIO S. 55

DIplomata quorum præteritus est dies, in vsu esse non debent: ideo inter prima iniũgo mihi vt per omnes prouincias antè mittam noua diplomata quàm desiderari possint.

ARGVMENTVM.

Voluerat Secundus cognoscere publicas Apamearum rationes: sed eorum priuilegio detentus, consulit imperatorem quid facto opus sit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 56.

QVum vellem Apameæ, domine, cognoscere publicos debitores, & reddituum & impẽdia, responsum est mihi, cupere quidem vniuersos vt à me rationes coloniæ legerentur: nunquam tamen esse lectas ab vllo proconsulum. habuisse priuilegium & vetustissimum morem, arbitrio suo remp. administrare. Exegi vt quæ dicebant quæque recitabant, libello complecterentur.

quem tibi, qualem acceperam, misi: quanuis intelligerem, pleraque ex illo ad id de quo quæritur non pertinere. Te rogo vt mihi *præcipere
præire digneris quid me putes obseruare debere. Vereor enim ne aut excessisse, aut non impleſſe officii mei partes videar.

Argumentum.

Præcipit, saluo priuilegio rationes Apamæorum vt inspiciantur. Nescio an accusem Iulium Capitolinum, an dicam Macrinum principem mentitum in rem suam, in cuius vita legimus decreuisse omnia rescripta veterum principum tollere, vt iure, non rescripto, ageretur, cùm Traianus nunquam libellis responderit, ne ad alias causas facta præferrentur, quæ ad gratiam composita viderentur: cum hic & alibi videamus libellis rescripsisse.

TRAIANVS PLINIO S. 57

Libellum necessitatē. Perpendi q. Libellus *Apamæorum, quem epistolæ tuæ iunxeras, remisit mihi *necessitatem perpendendi qualia essent propter quæ videri volunt eos qui pro consulibus hanc prouinciam obtinuerunt, abstinuisse * inspectione rationum suarum, cùm ipsum te, vt eas inspiceres, non recusauerint. Remuneranda est igitur probitas eorum: vt iam nunc sciant hoc quod inspecturus es, ex mea voluntate, saluis quæ habent priuilegiis, esse* factorum. facturum.

inspectatione

Argumentum.

Veretur edem in angulo fori sitam religione aliqua impediente in alium locū transferre: quare con-

filium petit à pontifice maximo Traiano quid faciendum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 58

ANte aduentum meum, domine, Nicomedẽſes priori foro nouum adiicere cœperũt: cuius in angulo eſt ædes vetuſtiſſima Matris magnæ, aut reficienda, aut transferenda: ob hoc præcipuè, quòd eſt multo depreſſior opere eo *quod nunc maximè ſurgit.* Ego quum quærerem num eſſet aliqua lex *dicta templo, cognoui alium hîc, alium apud nos eſſe morem dedicationis. Diſpice ergo, domine, an putes ædem cui nulla lex dicta eſt, ſalua religione poſſe transferri: alioqui commodiſſimum eſt, ſi religio non impedit.

quoc cum max. al. quo cum max.

Ergo dicata

Argumentum.

Permittit Traianus ius transferendi ædem quocunque voluerit, ſine periculo ladendi religionem.

TR. PLINIO S. 59

POtes, mi Secunde chariſſime, ſine ſolicitudine religionis, ſi loci poſitio videtur hoc deſiderare, ædem matris deûm transferre in eam quæ eſt accõmodatior: nec te moueat quòd lex dedicationis nulla reperitur, cùm ſolum peregrinæ ciuitatis capax non ſit dedicationis quæ fit noſtro iure.

Argumentum.

Admonet Traianum, celebraſſe ſe diem quo ſuſceperat imperium, & commilitonibus iuſiurãdum ſolenne dediſſe.

C. PLIN. TR. IMP. S. 60

DIem, domine, quo seruasti imperium, dum suscipis, quanta mereris lætitia celebrauimus, precati deos vt te generi humano, cuius tutela & securitas saluti tuæ inuisa est, incolumem florentémque præstarent. Præiimus, & cõmilitonibus iusiurandum more solenni præstantibus, & prouincialibus, qui eadem certarunt pietate, iurantibus.

Præbuimus & commilitonibus ius iurandum more solenni, eadem prouincialibus pietate certatim iurantibus.

Argumentum.

Rescribit Traianus sibi gratum esse quòd à Plinio celebratus sit dies quo susceperat imperium.

TRAIANVS PLIN. S. 61

QVanta religione ac lætitia cõmilitones cum prouincialibus, te præeunte, dieni imperii mei celebrauerint, libenter, mi Secunde charissime, cognoui litteris tuis.

ARGVMENTVM.

Consulit an pecuniæ publicæ decurionibus tradat leuiore vsura, quum qui duodenis assibus velit accipere non inueniatur.

PLIN. TRAI. IMP. S. 62

PEcuniæ publicæ, domine, prouidentia tua & ministerio nostro etiam exactæ sunt & exigũtur: quæ vereor ne otiosæ iaceant. nam & prædiorum comparandorum aut nulla aut rarissima occasio est: nec inueniuntur qui velint debere, reipub. præsertim, duodenis assibus, quanti à

priuatis mutuantur. Diſpice ergo, domine, nunquid minuẽdam vſuram, ac per hoc idoneos debitores inuitandos putes: & ſi, ne ſic quidem reperiuntur, diſtribuẽdam inter decuriones pecuniam, ita vt* rectè reipub. caueant: quod quanquam inuitis & recuſantibus, minus acerbum erit, leuiore vſura conſtituta. reã

Argumentum.

Traianus laudat conſilium minuendarum vſurarum: improbat cogendum eſſe aliquem ad ſumendam pecuniam.

TR. PLINIO S. 63

ET ipſe non aliud remedium diſpicio, mi Secunde charisſime, quàm vt quantitas vſurarũ minuatur, *quò facilius pecuniæ publicæ collocentur. Modum eius ex copia eorum qui mutuabuntur, tu conſtitues inuitos ad accipiendũ compellere, quod fortaſſis ipſis* otioſum futurum ſit, non eſt ex iuſtitia noſtrorum temporum. qui onerofum

---

Argumentum.

Conſulit imperatorem, vt ſe regat ſuper exulibus relegatis ad tempus, deinde reſtitutis à proconſulibus: ſed præſertim eius qui relegatus in perpetuum à Iulio Baſſo, in prouinciam redierat, quia Baſſi facta fuerant reſciſſa.

C. PLIN. TR. IMP. S. 64

SVmmas domine gratias ago, quòd inter maximas occupationes, iis de quibus te con-

sului, me quoque regere dignatus est: quod nunc quoque facias, rogo. Aduenim me quidam, indicauítque, aduersarios suos à Seruilio Caluo, clarissimo viro, in triennium relegatos, in prouincia morari: illi contrà, ab eodem se restitutos affirmauerunt, edictúmque recitauerũt: qua causa necessariũ credidi, rem integram ad te referre. Nam sicut mandatis tuis cautum est ne restituam ab alio aut à me relegatos: ita de iis quos *alius relegauerit aut restituerit, nihil comprehensum est. Ideo tu domine, consulendus fuisti, *quid obseruare me velles, tam hercule de *iis quàm de illis qui in perpetuum relegati, nec restituti, in prouincia deprehenduntur. nam hæc quoque species incidit in cognitionem meam. Est enim adductus ad me in perpetuum relegatus à Iulio Basso proconsule: ego, quia sciebam acta Bassi rescissa, datúmque à senatu ius omnibus de quibus ille aliquid constituisset, ex integro agendi duntaxat per biennium, interrogaui hunc quem relegauerat, an adiisset, docuissetque proconsulem: negauit. Per quod effectum est vt te consulerem, an reddendum eum pœnæ suæ, an grauius aliquid, & quid potissimum constituendum putares & in hunc, & in eos, si qui fortè in simili conditione inuenirentur. Decretum Calui & edictum, item decretum Bassi his literis subiecti.

alius & relegg.

quod
his q.

Argumentum.

Respondet Traianus, se prius interrogaturum Caluum, deinde, rescripturum super relegatis: à

Basso verò exactum mittendum vinctum ad præfectos prætorij.

TR. PLINIO S. 65

QVid in personam eorum statuendum sit qui à Publio Seruilio Caluo proconsule in triennium relegati, & mox eiusdem edicto restituti, in prouincia remanserunt, proximè tibi rescribam, quum causas huius facti à Caluo requisiero. Qui à Iulio Basso in perpetuũ relegatus est, cùm per biennium agendi facultatem habuerit, si *existimabat se iniuria relegatum, neque id fecerit, atque in prouincia morari perseuerauerit, vinctus mitti ad præfectos prætorii mei debet. neque enim sufficit, eum pœnæ suæ restitui, *quem contumacia elusit.

*existimat se iniuria relegatum

*quam

Argumentum.

Archippum iudicem, iudicandi vacationem, tanquam philosophum, petentem, scribit Secundus accusatũ à quibusdã, quòd fractis vinculis pœnã metalli aufugisset: ipsum autem in defensionem sui nihil proferre, sed quædam ad honorem tantùm pertinentia.

C. PLIN. TR. IMP. S. 66

QVum citarem iudices, domine, conuentum inchoaturus, Flauius Archippus vacationem petere cœpit, vt philosophus. Fuerunt qui dicerent, non modò liberandum eum iudicandi necessitate, sed omnino tollendum de iudicum numero, reddendúmque pœnæ quam fractis vinculis euasisset. Recitata est sententia Velii Pau-

probabatur li procõsulis, qua probatur Archippus crimine falsi damnatus in metallum. ille nihil proferebat quo restitutum se doceret. Allegabat tamen pro restitutione & libellum à se Domitiano datum, & epistolas eius ad honorem suum pertinentes, & decretum Prusésium. Addebat his & literas tuas scriptas sibi: addebat & patris tui edictum, & epistolam, quibus confirmasset beneficia à Domitiano data. Itaque quanuis eidem talia crimina applicarentur, nihil decernendum putaui, donec te consulerem de eo quod mihi constitutione tua dignum videbatur. ea quæ sunt vtrinque recitata his literis subiecci.

Argumentum.

Domitianus donat Archippum D C *sestertijs.*

Epistola Domitiani ad Terentium Maximum.

FLauius Archippus philosophus impetrauit à me vt agrum ei D C circa Prusiadam, patriã suam, emi iuberem, cuius redditu suos alere posset. quod ei præstari volo. summam expensam liberalitati meæ feres.

Argumentum.

Domitianus commendat Archippum professionẽ philosophiæ.

Eiusdem ad L. Appium Maximum.

ARchippum philosophum, bonum virum, & professione sua etiam maioribus respon-

tem, commendatum habeas velim, mi Maxime, & plenam ei humanitatem tuã præstes in iis quæ verecundè à te desiderauerit.

Argumentum.

Edictum Neruæ qua superiorum principum omnes codicillos, diplomata, priuilegia, immunitates confirmat: quod prius fecerat Titus, si Tranquillo, & Dieni credimus, cùm ex instituto Tiberij omnes deinc. Cæsaris beneficia à superioribus concessa principibus, aliter rata non haberent quàm si eadem iisdem ipsi dedissent.

Edictum diui Neruæ.

QVædam sine dubio, Quirites, ipsa felicitas temporum edicit, nec spectandus est in iis bonus princeps,* quibus illum intelligi satis est, cùm hoc sibi quisque ciuium meorum spondere possit, me securitatem omnium, quieti meæ prætulisse,* vt & libenter noua beneficia *cõferrem, & ante me concessa * seruarem. Ne tamen aliquam gaudiis publicis afferat hæsitationem vel eorum qui impetrauerunt diffidentia, vel eius memoria qui præstitit, necessarium pariter credidi ac lætum, obuiam dubitantibus indulgentiã meam mittere. Nolo existimet quisquam,* quæ alio principe vel priuatim vel publicè consequutus, ideo saltem à me rescindi, vt potius mihi *debeat si illa rata & certa fecero: nec gratulatio vllius instauratis eget precibus. *& qui non habent, me quem fortuna imperii vultu meliore respexit, nouis beneficiis vacare patiantur: & ea demum sciant roganda esse quæ non habent.

qui pusillum intelligit. Satis

vel lib. conferre, seruare, dum ne tam,

quod

debeat. Si enim grata & certa, nec gratul.

nec, qui sed ea

Argumentum.

Eiusdem Neruæ epistola qua Domitiani confirmat ordinationes.

Epistola eiusdem ad Tullium Iustum.

CVm rerum omnium ordinatio, quæ prioribus temporibus inchoatæ consummatæque sunt, obseruanda sit, tum epistolis etiam Domitiani standum est.

Argumentum.

Mittit libellos Archippi Traiano, & Furiæ accusatricis illius.

C. PLIN. TR. IMP. S. 67

FLauius Archippus per salutem tuam æternitatémque petit à me vt libellum quem mihi dedit, mitterem tibi. quod ego sic roganti præstandum putaui: ita tamen vt missurum me, notum accusatrici eius facerem, à qua & ipsa acceptum libellum his epistolis iunxi, quò facilius, velut audita vtraque parte, dispiceres quid statuendum putares.

Argumentum.

Liberat hac epistola Traianus Flauium Archippum à pœna metalli.

TR. PLINIO S. 68

POtuit quidem ignorasse Domitianus in quo statu esset Archippus, quum tam multa ad

honorem eius pertinentia scriberet: sed meæ naturæ accommodatius est credere etiam statui eius subuentum interuentu principis: præsertim cùm etiam statuarum ei honor toties decretus sit ab iis qui ignorabant quid de illo Paulus procõsul pronuntiasset. quæ tamen, mi Secunde charissime, non eò pertinent, vt siquid illi noui criminis *obiiciatur, minus de eo audiendum putes. Libellos *Furiæ Primæ accusatricis, item ipsius Archippi, quos alteri epistolæ tuæ iunxeras, legi.

*obiſcitur, *Furiæ primæ acc.

Argumentum.

Diligenter circumspexerat Secundus quomodo lacus Nicomedensium poterat vel in mare vel in flumen deduci, ita vt magno commodo toti regioni esset futurus: neque mirum si rem tã diligenter scrutatus fuerat. Nouerat enim, in emissario lacus Fucini à Claudio facto primò detectam operis incuriam, haud satis depressi ad lacus ima vel media: vnde iterum necesse fuisse vt specus altius effoderentur.

TV quidem, domine prouidentissime, vereris ne cõmissus flumini, atque ita mari, lacus effluat: sed ego in re præsenti inueniisse videor quemadmodum huic periculo occurrerem. Potest enim lacus fossa vsque ad flumen adduci, nec tamen in flumẽ emitti: sed relicto quasi margine contineri pariter & dirimi: sic consequemur vt nec vicino videatur flumini mistus, & sit perinde ac si misceatur. Erit enim facilè per illam breuissimam terram, quæ interiacebit, aductа

fossa, onera transponere in flumen. quod ita fiet, si necessitas coget, & (spero) non coget. Est enim & lacus ipse satis altus, & nunc in contrariam partem flumen emittit, quod intercluſum inde, & quò volumus auersum, sine vllius detrimento, lacus tantum aquæ quantum nunc portat, effundet. Præterea per id spatium per quod fossa facienda est, incidunt riui: qui si diligenter colligantur, augebũt illud quod lacus dederit. Enimuero si placeat fossam longius ducere, & arctius pressam mari æquare, nec in flumen sed in ipsum mare emittere, repercussus maris seruabit, & reprimet quicquid è lacu veniet. Quorum si nihil nobis loci natura præstaret, expeditum tamen erat, cataractis aquæ cursum temperare. Verùm & hæc & alia multo sagacius conquiret explorabitque librator, quem planè, domine, debes mittere, vt polliceris. Est enim res digna & magnitudine tua & cura. Ego interim Calphurnio Macro clarissimo viro, autore te, scripsi vt libratorem quammaximè idoneum mitteret.

Argumentum.

Secundum laudat quòd summa prudentia summáque diligentia scrutatus fuisset quomodo Nicomedensium lacus vel in mare vel in flumen adduci posset.

TRAIANVS PLINIO S. 70

MAnifestum est, mi Secunde charissime, nec prudentiam nec diligẽtiam tibi defuisse circa istum lacum, cũm tam multa prouisa habeat, ppr quæ nec periclitetur exhauriri, & magis in

vsu nobis futurus sit, Elice igitur id quod præcipuè res ipsa suaserit. Calphurnium Macrum credo facturum vt te libratore instruat: neque enim prouinciæ istæ his artificibus carent.

Argumentum.

Quærit iudicium imperatoris super iis qui liberi nati, fuerunt expositi, deinde à quibusdam sublati & in seruitute educati.

C. PLIN. TR. IMP. S. 71

MAgna, domine, & ad totam prouinciam pertinens quæstio est de conditione & alimentis eorum quos vocant θρεπτούς. in qua ego, auditis constitutionibus principum, quia nihil inueniebam aut proprium, aut vniuersale, quod ad[a] Bithynos ferretur, consulendum te existimaui quid obseruari velles. neque enim putaui posse me in eo quod autoritatem tuam poscceret, exemplis esse contentum. Recitabatur autem apud me edictum, quod dicebatur diui Augusti, ad Anniam pertinens: recitatæ & epistolæ diui Vespasiani ad Lacedæmonios, & diui Titi ad eosdem, deinde ad Achæos: & Domitiani ad Auidium Nigrinũ & Armenium Broccum, proconsules, item ad Lacedæmonios: quæ ideo tibi non misi, quia & parum *emendata & quædam non certæ fidei videbantur, & quia vera & emendata in scriniis tuis esse credebam.

[a] Bithynios ferretur.

* emendata.

Argumentum.

Rescribit nulli libertatem adimendam.

TR. PLINIO S. 72

QVæstio ista, quæ pertinet ad eos qui liberi nati, expositi, deinde sublati à quibusdam & in seruitute educati sunt, sæpe tractata est: nec quicquam inuenitur, in commentariis eorũ principum qui ante me fuerunt, quod ad omnes prouincias sit constitutum. Epistolæ sanè sunt Domitiani ad Auidium Nigrinum & Armeniũ Broccum, quæ fortasse* debeant obseruari: sed inter eas prouincias de quibus rescripsit, non est Bithynia: & ideo nec assertionem denegandam iis qui ex eiusmodi causa in libertatem vindicabuntur, puto, neque ipsam libertatem redimendam pretio alimentorum.

* debebant

Argumentum.

Quærit an permittat transferre mortuorum reliquias iusta aliqua ratione.

C. PLIN. TR. IMP. S. 73

PEtentibus quibusdam vt sibi reliquias suorum, aut propter iniuriam vetustatis, aut propter fluminis incursum, aliáque his similia quæcunque, secundum exemplum proconsulum, transferre permitterem, quia sciebam in vrbe nostra ex eiusmodi causis collegium pontificum adiri solere, te domine, maximum pontificem, consulendum putaui quid obseruare me velis.

Argumentum.

Permittit transferre reliquias pontificum Romanorum.

TR.

TR. PLINIO S. 74

DVrum est iniungere necessitatem prouincialibus pontificum adeũdorum, si rẽliquias suorum propter aliquas iustas causas transferre ex loco in alium locum velint. Sequenda ergo potius tibi exempla sunt eorum qui isti prouinciæ præfuerunt, & ex causa cuique ita aut permittendum, aut negandum.

Argumentum.

Ostendit locum Prusæ idoneum vbi possit ædificari balineum quod imperator exbrui concesserat.

C. PL. TR. IMP. S. 75

QVærenti mihi, domine, Prusæ vbi posset balineum quod indulsisti fieri, placuit locus in quo fuit aliquando domus (vt audio) pulcra, nunc deformis ruinis. Per hoc enim consequemur vt fœdissima facies ciuitatis ornetur, atque etiam, vt ipsa ciuitas amplietur, nec vlla ædificia tollantur: sed quæ sunt vetustate sublapsa, reparentur in melius. Est autem huius domus conditio talis. Legauerat eam Claudius Polyænus Claudio Cæsari, *iusserátque in peristylio templum ei fieri, reliqua ex domo locari, ex quo redditum aliquandiu ciuitas percepit: deinde paulatim, partim spoliata, partim neglecta, cum peristylio domus tota collapsa est: ac iam penè nihil ex ea nisi solum supereſt: quod tu domine siue donaueris ciuitati, siue venire iusseris propter opportunitatem loci, pro summo munere accipiet. Ego, si permiseris, cogito in area vacua balineum collocare: eum autem

*iussíque

& ex port. locum in quo ædificia fuerunt, exhedra * & porticibus amplectí, atque tibi consecrare, cuius beneficio elegans opus dignúmque nomine tuo fiet. Exemplar testamenti, quanquam mēdosum, mitti tibi, ex quo cognosces, multa Polyenum in eiusdem domus ornatū reliquisse, quæ, vt domus ipsa, perierunt: à me tamen in quantum potuerit, requirentur.

Argumentum.

Permittit balineum Prusæ fieri.

TR. PLINIO. S. 76

domu Possumus apud Prusenses area ista cum * domo collapsa, quam vacare scribis, ad extructionem balinei vti. Illud tamen parum expressisti, an ædes in peristylio Claudio facta esset. Nam si facta ædes esset, licet collapsa sit, religio eius occupauit solum.

Argumentum.

Consulit de liberis cognoscendis & natalibus restituendus. nam consequens est vt qui inuentus fuerit liber, restituatur natalibus suis, id est, ingenuitati, perinde ac si nunquam seruiuisset.

C. PLIN. TR. IMP. S. 77

Postulantibus quibusdam vt de agnoscendis liberis restituendísque natalibus, & secundum epistolam Domitiani scriptam Minutio Rufo, & secundum exempla proconsulum ipse cognoscerem; respexi ad senatusconsultum pertinens ad

eadem genera cauſarum quod de his tãtùm prouinciis loquitur, quibus proconſules præſunt: id eóque rem integram diſtuli, *dum tu domine præceperis quid obſeruare me velis. dũ pr. domina

Argumentum.

Senatuſconſultum petit à Secundo quo poſſet cognoſcere de aſſertione ingenuorum.

TR. PLINIO S. 78

SI mihi ſenatuſconſultum miſeris quod hæſitationem tibi fecit, æſtimabo an debeas cognoſcere de agnoſcendis liberis, & natalibus ſuis reſtituendis.

ARGVMENTVM.

Moriens Iulius Largus rogauerat Secundum vt rem ſuam inſpiceret, & quod ſupereſſet ex quinquaginta millibus, arbitrio ſuo diſpenſaret in honorem Traiani, quem per epiſtolam conſulit quid velit fieri.

C. PLIN. TR. IMP. S. 79

IVlius, domine, Largus, ex Ponto, nondum mihi viſus, ac ne auditus quidem, *ſed iudicio tuo credens, diſpenſationem quandam mihi erga te pietatis ſuæ miniſteriúmque mandauit. Rogauit enim teſtamento vt hæreditatem ſuam adirem, cernerémque: ac deinde perceptis quinquaginta millibus num mûm, reliquum omne Heracleotarum & Theanorum ciuitatibus reddерem: ita vt eſſet arbitrii mei vtrum opera facien- ſcilicet iudicio tuo credens.

da quæ honori tuo consecrarentur, putaremus instituendos quinquennales agonas. qui Traiani appellentur, quod in notitiam tuam perferendum existimaui, ob hoc maximè, vt dispiceres quid eligere debeam.

ARGVMENTVM.

Arbitrio Secundi relinquit vt quod ex quinquaginta millibus nummorum (quos ex hæreditate Iulij Largi percepturus erat) supereſſet, prout ſibi videretur, diſpenſaret.

TR. PLINIO S. 80

IVlius Largus fidem tuam, quasi te bene nosset, elegit. Quid ergo potissimum ad perpetuitatem memoriæ eius faciat, secundum cuiusque loci cõditionem, ipse dispice, & quod optimum existimaueris *sequere.

*sequere.

Argumentum.

Procurat mitti centurionem Iuliopolitanis, qui illos ab iniuriis militum tueretur.

C. PLIN. TR. IMP. S. 81

*mitteret, vt dispicias an

PRouidentissimè, domine, fecisti, quòd præcepisti Calphurnio Macro, clarissimo viro, vt legionarium centurionem Byzantium* mitteret. Dispice an etiam Iuliopolitanis simili ratione consulendum putes: quorum ciuitas, cùm sit perexigua, onera maxima sustinet, tantóque grauiores iniurias, quanto est infirmior, patitur. Quicquid autem Iulio politanis præstiteris, idetiam

toti prouinciæ proderit. Sunt enim in capite Bithyniæ, plurimíſque per eam commeantibus, trã-ſitum præbent.

Argumentum.

Propter dignitatem & commeãtium turbam, reſcribit Traianus prouidendum fuiſſe Byzantiis: ſed ſi idem Iuliopolitanis faceret, multos pariter centurionem petituros. Monet tamen vt delinquentes caſtigandos procuret.

TR. PLINIO S. 82

EA conditio eſt ciuitatis Byzantiorum, confluente vndique in eam commeantium turba, vt ſecundum conſuetudinem præcedentium temporum honoribus eius, præſidio centurionis legionarii conſulendum habuerimus: ſi Iuliopolitanis ſuccurrendum eodem modo putauerimus, onerabimus nos exemplo. plures enim tanto magis eadem requirent, quanto infirmiores erunt. Tibi eam fiduciam diligentiæ habeo, vt credam te omni ratione id acturum, ne ſint obnoxii iniuriis. Siqui autem ſe contra diſciplinam meam geſſerint, ſtatim coerceantur: aut ſi plus admiſerint quàm vt in re præſenti ſit ſatis, puniantur: ſi milites erunt, legatis eorum quæ deprehẽderis, notum facies: aut ſi in vrbem verſus venturi erunt, mihi ſcribunt.

Argumentum.

Conſulit Traianum qua ætate debeat conſulere ciuitatibus Bithyniæ legi ſenatores, diſſentiente lege Pompeia ab edicto Auguſti. Nam Pompeius deui-

&o Mithridate, ac multis prouinciis in ditionem Rom. redactis, vt inquit Appianus, deuictarum gentium quasdam liberas esse volvit. Societatis causa in bello quasdam Romanis subiecit, nonnullas in regna distribuit: sed illis leges necessarias dedit: Bithyniæ, nequis posset in sua ciuitate gerere magistratum, nẽue in senatu legi minor XXX *annorum.*

C. PLIN. TR. IMP. S. 83

CAutum est, domine, Pompeia lege, quæ Bithynis data est, nequis capiat magistratum, néve sit in senatu minor annorum x x x: eadem lege comprehensum est, vt qui ceperint magistratũm, sint in senatu. sequutum est dein edictũ diui Augusti, quo permisit minores, magistratus ab annis duobus & viginti capere. Quæritur ergo an qui minor x x x annorum gessit magistratus, possit à censoribus in senatum legi, &, si potest, an ex iis quoque qui non gesserint, possit quis per eandem interpretationem ab ea ætate senator legi, à qua illis magistratum gerere permissum est. quod alioqui factitatum adhuc, & esse necessarium dicitur: quia sit aliquanto melius, honestorum hominum liberos, quàm è plebe, in curiam admitti. Ego à destinatis censoribus quid sentirem interrogatus, eos quidem qui minores x x x annis gessissent magistratum, putabam posse in senatum & secũdum edictum Augusti, & secundum legem Pompeiam, legi: quoniam Augustus gerere magistratus minoribus annis x x x permisisset, lex * senatorẽ esse voluisset, qui gessisset magistratum. De his autem qui non gessissent, quanuis essent ætatis eiusdem

* senatorum

cuius illi quibus gerere permissum est, hæsitabā. Per quod effectum est vt te domine, consulerem quid obseruari velles. Capita legis, tum edictum Augusti, literis subiecci.

Argumentum.

Comprobat sententiam Secundi Traianus, quòd edicto Augusti liceat magistratum capere ab annis duobus & XX, & sic esse in senatu: qui verò non gesserint magistratum, non posse fieri senatores, minores XXX annis.

TR. PLINIO S. 84

INterpretationi tuæ, mi Secunde charissime, idem existimo hactenus edicto diui Augusti nouatam esse legem Pompeiam, vt magistratum quidem capere possent ii qui non minores duorum & viginti annorum essent: & qui accepissent, in senatum cuiusque ciuitatis peruenirent. Cæterùm, non capto magistratu, eos qui minores XXX annorum sint, quia magistratum capere possint, in curiam etiam loci cuiusque non existimo legi posse.

Argumentum.

Traiano mittit Dionis & Eumolpi supplices libellos, pronuntiaturus quicquid imperator rescripserit.

C. PLIN. TR. IMP. S 85

QVum Prusæ ad Olympum, domine, publicis negotiis intra hospitium, eodem die exiturus vacarem, Asclepiades magistratus in-

dicauit appellatum me à me Claudio Eumolpo, quum Coccianus Dion in bule aſsignari ciuitati opus cuius curam egerat, vellet: tum Eumolpus *aſsiſtens Flauio Archippo dixit, exigéndam eſſe à Dione rationem operis antequam reipub. traderetur, quòd aliter feciſſet ac debuiſſet. Adiecit etiam eſſe in eodem opere poſitam tuam ſtatuam, & corpora ſepultorum, vxoris Dionis, &* filiorum: poſtulauítque vt cognoſcerem pro tribunali. Quod quum ego me protinus facturum, dilaturúmque profectionem dixiſſem, vt longiorem diem *ad inſtruendam cauſam darem, vtque in *alia ciuitate cognoſcerem, petiit. Ergo me *auditurum Niceæ, reſpondi: vbi quum ſediſſem cogniturus, idem Eumolpus, tanquam adhuc parum inſtructus, dilationem petere cœpit: contrà Dion, vt audiretur exigere. Dicta ſunt vtrinque multa, *etiam de cauſa: ego quum dandam dilationém & conſulendum exiſtimarem in re ad exemplum pertinenti, dixi vtrique parti vt poſtulationum ſuarum libellos darent. Volebam enim te ipſorum pòtiſſimum verbis, ea quæ erant propoſita cognoſcere. Et Dion quidem ſe daturum dixit, & Eumolpus reſpondit, complexurum ſe libello quæ reipublicæ peteret. Cæterùm, quòd ad ſepultos pertinet, non accuſatorem ſe ſed aduocatum Flauii Archippi, cuius mandata pertuliſſet. Archippus, cui Eumolpus ſicut *Pruſæ aſsiſtebat, dixit ſe libellum daturum: ita nec Eumolpus, nec Archippus quàm plurimis diebus expectati, adhuc mihi libellos dederunt: Dion dedit, quem huic epiſtolæ iunxi. Ipſe in re præſenti fui, & vidi tuam quoq; ſtatuã in bibliotheca poſitam. Id autem, in quo dicuntur ſepul-

afsiſtente Fl,

filij:

ad adſtruendam ciuitatem aditurum

& iã de cauſa ego q.

Pruſiadæ

ti filii eius, & vxor Dionis, in area collocatum, quæ porticibus includitur. Te domine rogo vt me in hoc præcipuè genere cognitionis regere digneris, cùm alioqui magna sit expectatio, vt necesse sit in ea re quæ in confessum venit, & exemplis defenditur, deliberare.

Argumentum.

Absoluit Dionem ab insimulatione criminis læsæ maiestatis, & disquisitionem operis permittit.

TR. PLINIO S. 86

POtuisti non hærere, mi Secunde charissime, circa id de quo me consulendum existimasti, cùm propositum meum optimè nosses, nō ex metu nec terrore hominum, aut criminibus maiestatis reuerentiam nomini meo acquiri. Omissa ergo ea quæstione quam non admitterem, etiamsi exemplis adiuuaretur, ratio totius operis effectiCocciani sub cura tua*Cocciano Dione excutiatur, cùm Dionis ex & vtilitas ciuitatis exigat, nec aut recuset Dion, aut debeat recusare.

Argumentum.

Nuntiat se mittere ad imperatorem preces Nicensium, quas libello complexi erant.

C. PLIN. TR. IMP. S. 87

ROgatus domine, à Nicensibus publicè per ea quæ mihi & sunt & debent esse sanctissima, id est per æternitatem tuam*salutémque, vt pre- salutémquē preces

ces suas ad te perferrem fas non putaui negare: acceptúmque ab his libellum, huic epistolæ iunxi.

Argumentum.

Remittit cognitionem Secundo intestatorum bonorum, quæ Nicenses tanquam sua venditabant, adhibeat modò Cæsaris procuratores.

TR. PLINIO S. 88

NIcensibus, qui intestatorum suorum cõcessam vindicationem bonorum à diuo Augusto affirmant, debebis vacare, contractis omnibus personis ad idem negotium pertinentibus, adhibitis Virdio Gemellino, & Epimacho, liberto meo, procuratoribus, vt æstimatis etiam iis quæ contradicuntur, quod optimum credideritis, statuatis.

Argumentum.

Optat vt florente reipub. statu plurimos & felicissimos natales agat Traianus.

C. PLIN. TR. IMP. S. 89

OPto, domine, & hunc natalem, & plurimos alios quàm felicissimos agas: æternáq; laude florentem virtutis tuæ gloriam * & incolumis & fortis aliis super alia operibus augeas. quam incol.

Argumentum.

Secundi vota probat, quibus optauerat vt plurimos natales quàm felicissimè celebrare posset Traianus,

TR. PLINIO S. 90

AGnosco vota tua, mi Secunde chariſſime, quibus precaris vt plurimos & feliciſsimos natales, florente ſtatu reip. noſtræ agam.

Argumentum.

Deficientibus aqua Sinopenſibus, quærit opem ferre, modò Traianus annuat.

C. PLIN. TR. IMP. S. 91

SInopenſes, domine, aqua deficiũtur, quæ videtur & bona & copioſa ab ſextodecimo milliario poſſe perduci. Eſt tamẽ ſtatim *ab capite paulo amplius mille paſſibus locus ſuſpectus & mollis, quem ego interim explorare modico impendio iuſſi an recipere & ſuſtinere opus poſſit. Pecunia curantibus nobis contracta non deerit, ſi tu domine, hoc genus operis & ſalubritati & amœnitati valde ſitientis coloniæ indulſeris. *à capi

---

Argumentum.

Permittit deduci aquam.

TR. PLINIO. S. 92

VT cœpiſti, Secunde chariſſime, explora diligẽter an locus ille quem ſuſpectum habes, ſuſtinere opus aquæ ductus poſſit. Neque enim dubitandum puto quinaqua perducenda ſit in coloniam Sinopenſem, ſi modò & viribus ſuis ipſa id aſſequi poteſt, cùm plurimum ea res & ſalubritati & voluptati eius collatura ſit.

Argumentum.

Per libellum Amiſenorum petit concedi magiſtratum, qui donis publicis præſit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 93

liberata

AMiſenorum ciuitas & libera & fœderata beneficio indulgentiæ tuæ legibus ſuis vtitur: in hac datum mihi publicè libellum ad Eranos pertinentem, his literis ſubieci, vt tu domine diſpiceres quid & quatenus aut permittendum aut prohibendum putares.

Argumentum.

Cõcedit exactionem collationum apud Amiſenos, modò ex pecunia collecta ſuſtineant inopes.

TR. PLINIO S. 94

Eranum

AMiſenos, quorum libellum epiſtolæ tuæ iũxeras, ſi legibus iſtorum quibus de officio fœderis vtuntur, conceſſum eſt Eranos habere, poſſumus quominus habeant non impedire: eo facilius, ſi tali collatione, non ad turbas & illicitos cœtus, ſed ad ſuſtinendam tenuiorum inopiam vtuntur. In cæteris ciuitatibus quæ noſtro iure obſtrictæ ſunt, res huiuſmodi prohibenda eſt.

Argumentum.

Quanta fuerit cum Tranquillo & Secundo amicitia cùm alibi interdum, tum hîc ſanè monſtratur. nam in contubernium aſſumpto iuue trium natorum ab imperatore petit & obtinet.

C. PL. TR. IMP. S. 95

SVetonium Tranquillum, probiſſimum, honeſtiſſimum, eruditiſſimum virum, &, mores eius* ſequutus & ſtudia, iampridem domine, in contubernium aſſumpſi: tantóque magis diligere cœpi, quanto hunc propius inſpexi. Huic iustrium liberorum neceſſarium faciunt duæ cauſæ. Nam & iudicia amicorum promeretur, & parum felix matrimonium expertus eſt: impetrandúmque à bonitate tua per nos habet, quod illi fortunæ malignitas denegauit. Scio domine, quantum beneficium petam, quod peto à te, cuius in omnibus deſideriis meis, pleniſſimam indulgentiam experior. Poteſt autem colligere* quantopere cupiam, quod nõ rogarem abſens, ſi mediocriter cuperem.

ſequutus, ſtudia iampr.

quãto opere

Argumentum.

Reſcribit Traianus dediſſe quod petierat.

TR. PLINIO. S. 96

QVàm parcè hæc beneficia tribuam, vtique mi Secunde charisſime, haret tibi, cùm etiam in ſenatu affirmare ſoleam, non exceſſiſſe me numerum quem apud ampliſſimum ordinem ſuſtecturum mihi profeſſus ſum: tuo tamen deſiderio ſubſcripſi: *& vt ſcias dediſſe me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo ea cõditione qua aſſueui, referri in commentarios meos iuſsi.

& vt ſc.

ARGVMENTVM.

Diurem, hanc epiſtolam ex albo tollendam. Vel

saltem indiscussam omittendam, cùm tota contra Christianos loquatur: sed quum mecum reputo posse eius lectione & Romanorum ignorantiam, qui verã fidem tot supplicijs persequerentur, ostendi, & Christianorum auream constantiam, quos Christus aduersus crudelissima quaeque tormenta confirmabat, videor mihi operaepretium facturus, si ei quod in illis damnat, obnoxium potius Secundum ostendero. Adde quod huius epistolae plurimi Christianorum meminere. Nam Eusebius in Chronicis, Plinius, inquit, quum quandam prouinciam regeret, & in magistratu suo plurimos Christianorum interfecisset, multitudinẽ eorum perterritus, quaesiuit à Traiano quid facto opus esset: nuntians ei praeter obstinationem non sacrificandi, & antelucanos coetus ad canendum cuidam Christo deo, nihil apud eos reperiri: praeterea ad confoederandam disciplinam, vetari ab iis homicidia, furta, adulteria, latrocinia, & similia. Ad quae commotus Traianus rescripsit, hoc genus quidem hominum inquirendum non esse, oblatum verò puniri oportere. Eadẽ Tertullianus in Apologetico, & Paulus Orosius in septimo. Quare viderint qui ista ad Plinium seniorem retulerunt.

C. PLIN. TR. IMP. S. 97

SOlenne est mihi, domine, omnia de quibus dubito, ad te referre. Quis enim potest melius vel cunctationem meam regere, vel ignorantiam instruere? Cognitionibus de Christianis interfui nunquam: ideo nescio quid & quatenus aut*puniri soleat, aut quaeri. Nec mediocriter haesitaui sitne aliquod discrimen aetarũ, an quamlibet teneri nihil à robustioribus differant; de-

punire

turne pœnitentiæ venia, an ei qui omnino Chri-
ſtianus fuit, deſiſſe non profit: nomen ipſum, e-
tiamſi flagitiis careat, an flagitia* cohærentia no- cohærentis
mini puniuntur. Interim in iis qui ad me tanquam nom,
Chriſtiani deferebantur, hunc ſum ſequutus mo-
dum: interrogaui ipſos an eſſent Chriſtiani: con-
fitentes, iterum ac tertiò interrogaui, ſupplicium
minatus: perſeuerantes, duci iuſſi. Neque enim
dubitabam, qualecunque eſſet quod faterentur;
*peruicaciam certè, & inflexibilem obſtinatio- pertnaciam
nem debere puniri. Fuerunt alii ſimilis amentiæ:
quos, quia ciues Romani erant, annotaui in vrbẽ
remittendos: mox ipſo tractu, vt fieri ſolet, dif-
fundente ſe crimine, plures ſpecies inciderunt.
Propoſitus eſt libellus ſine autore, multorũ no-
mina continens, qui* nègarent ſe eſſe Chriſtia- negant.
nos, aut fuiſſe, quum* præeunte me deos appel- præſente
larent, & imagini tuæ, quam propter hoc iuſſerã
cum ſimulacris numinum afferri, thure ac vino
ſupplicarent: præterea maledicerent Chriſto,
quorũ nihil cogi poſſe dicuntur, qui ſunt re vera Chriſtiani,
*Chriſtiani. Ergo dimittendos putaui. Alii ab dimittendos
indice nominati, eſſe ſe Chriſtianos dixerunt, & put,
mox negauerunt: fuiſſe quidem, ſed deſiſſe, qui-
dam ante triennium, quidam ante plures annos,
non nemo etiam ante viginti quoque. Omnes
& imaginem tuam, deorúmque ſimulacra ve-
nerati ſunt, ii & Chriſto maledixerunt. Affir-
mabant autem hanc fuiſſe ſummam vel culpæ
ſuæ, vel erroris, quòd eſſent ſoliti ſtato die an-
te lucem conuenire: carménque Chriſto, quaſi
Deo, dicere ſecum inuicem: ſéque ſacramento
non in ſcelus aliquod obſtringere, ſed ne furta,
ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fi-

dem fallerent, ne depositum appellati abnegarent, quibus peractis morem sibi discedēdi fuisse: rursusque coeundi ad capiendum cibum, promiscuum tamen & innoxium: quod ipsum facere desisse post edictum meum, quo secundū mandata tua hætērias esse vetueram. Quo magis necessarium credidi ex duabus ancillis, quæ ministræ dicebantur, quid esset veri & per tormenta quærere. Sed nihil aliud inueni, quàm superstitionem prauam & immodicam, ideóque dilata cognitione ad consulendum te decurri. Visa est enim mihi res digna consultatione, maximè propter periclitantium numerum. Multi enim omnis ætatis, omnis ordinis, vtriusque sexus etiam vocantur in periculum, & vocabuntur. Neque enim ciuitates tantùm, sed vicos etiam atque agros superstitionis istius contagio peruagata est, quæ videtur sisti & corrigi posse. Certè satis constat, propè iam desolata templa cœpisse celebrari, & sacra solēnia diu intermissa, repeti: passímque venire victimas, quarum adhuc rarissimus emptor inuenicbatur. ex quo facile est opinari quæ turba hominum emendari possit, si sit pœnitentiæ locus.

Argumentum.

Laudat ordinem cognoscendi seruatum à Secundo, vetátque inquiri Christianos; sed oblatos puniri iubet: libellis verò sine autore nullam fidem præstandam.

TR. PLINIO. S. 98

ACtum quem debuisti, mi Secunde, in excutiendis causis eorum qui Christiani ad te delati

delati fuerant, ſecutus es. Neque enim in vniuerſum aliquid, quod quaſi certam formam habeat conſtitui poteſt. Cōquirendi non ſunt: ſi deferantur & arguantur, puniendi ſunt : ita tamen vt qui negauerit ſe Chriſtianum eſſe, idque re ipſa manifeſtum fecerit, id eſt ſupplicando diis noſtris, quanuis ſuſpectus in præteritum fuerit, veniam ex pœnitentia impetret. Sine autore verò propoſiti libelli, nullo crimine locum habere debent. nam & peſſimi exempli, nec noſtri ſeculi eſt.

Argumentum.

Quærit an contegenda ſit aqua quæ per Amaſtrianorum plateam fluebat.

C. PLIN. TR. IMP. S. 99

AMaſtrianorum ciuitas, domine, & elegans & ornata. habet inter præcipua opera pulcherrimam, eandémque longiſſimam, plateam cuius à latere per ſpatium omne porrigitur nomine quidem flumen, re verò, cloaca fœdiſſima : quæ ſicut turpis & immundiſſima aſpectu, ita peſtilens eſt, odore teterrimo. Quibus ex cauſis, non minus ſalubritatis quàm decoris intereſt eam contegi: quod fiet, ſi permiſeris, curantibus nobis ne deſit quoque pecunia operi tam magno quàm neceſſario.

Argumentum.

Permittit conſornicari cloacam.

TR. PLINIO S. 100

RAtionis est, mi Secunde charissime, contegi aquam istam quæ per ciuitatem Amastrianorum fluit, si detecta salubritati obest. Pecunia ne huic operi desit, curaturum te secundum diligẽtiam tuam certum habeo.

Argumentum.

Monet, magno omnium consensu vota pro Traiano suscepta persoluta, & noua pro eius salute nuncupata. nam, autore Caio De verborum significationibus, post calend. Ianuarias die tertia pro salute principis vota suscipiuntur. Et Tacitus libro 16, principio anni senatores pro imperatore solenne iusiurandum sumere, & nuncupationes votorum facere memorat. Tertullianus, Nos enim pro salute imperatorum Deum vocamus æternum, Deum verum, & Deum viuum, quem & ipsi imperatores proprium sibi præter cæteros malunt. Imperatoribus precamur vitam prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probum, orbem quietum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 101

VOta, domine, priorum annorum nuncupata alacres lætique persoluimus, nouáque rursus, curante commilitonum & prouincialium pietate suscepimus: precati deos vt te rémque publicam florentem & incolumem ea benignitate seruarent, quam super magnas plurimásque virtutes præcipua sanctitate consequi deorum honore meruisti.

ARGVMENTVM.

Significat, sibi iucundam fuisse pro se votorum nũcupationem & solutionem.

TR. PLINIO S. 102

SOluisse vota diis immortalibus, te præeunte, pro mea* incolumitate, & commilitones cum Prouincialibus lætissimo consensu, in futurúmq; nuncupasse, libenter, mi Secunde charissime, cognoui literis tuis.

* incolumitate commil. & in futurũ nuncup.

Argumentum.

Nuntiat, diem quo susceperat imperium Traianus, religiosissimè fuisse celebratum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 103

DIem in quem tutela generis humani felicissima successione translata est, debita religione celebrauimus, commendantes diis, imperii tui autoribus, & vota publica & gaudia.

Argumentum.

Gratum sibi fuisse scribit, quòd dies imperij sui à Secundo & commilitonibus fuisset celebratus.

TRAIANVS PLINIO S. 104

DIem imperii mei debita lætitia & * religione à commilitonibus & prouincialibus, præeunte te, celebratum, libenter, mi Secunde charissime, cognoui.

* religione cõmilitonibus & pr.

Argumentum.

Petit ius quiritum pro tribus libertis.

C. PLIN. TR. IMP. S. 105

VAlerius, domine, Paulinus, excepto vno, ius Latinorum ſuorum mihi reliquit : ex quibus rogo tribus interim ius quiritum des. Vereor enim ne ſit immodicum, pro omnibus pariter inuocare indulgentiam tuam, qua debeo tanto modeſtius vti quanto pleniorem experior. Sunt autem pro quibus peto, C. Valerius AEſtiæus, C. Valerius Dionyſius, C. Valerius Aper.

quiritium

Argumentum.

Traianus concedit rogata, & pro reliquis idem promittit.

TRAIANVS PLINIO S. 106

CVm honeſtiſſimè iis qui apud fidem tuam à Valerio Paulino depoſiti ſunt, conſultum velis, *maturè per me, iis interim quibus nunc petiſti, vt ſcias dediſſe me ius quiritium, referri in commentarios meos iuſſi, idem facturus in cæteris pro quibus petieris.

matura

Argumentum.

Mittit libellum Aquilæ centurionis, quo rogabat filiam ſuam donari ciuitate.

C. PLIN. TR. IMP. S. 107

ROgatus, domine à P. Aceio Aquila centurione cohortis ſextæ equeſtris, vt mitterem

tibi libellum per quem indulgentiam proſtatu filiæ ſuæ implorat, durum putaui negare, cùm ſcirem quantam ſoleres militum precibus patiẽtiam humanitatémque præſtare. quantum

---

Argumentum.

Filiæ Aquilæ ciuitatem Romanam indúlget.

TRAIANVS PLIN. S. 108

LIbellum P. Accii Aquilæ, cẽturionis cohortis ſextæ equeſtris, quem mihi miſiſti, legi: cuius precibus motus dedi filiæ eius ciuitatem Romanam. Libellum reſcripti, quem illi redderes, miſi tibi.

ARGVMENTVM.

Conſulit Traianum an ciuitatibus Bithyniæ & Ponti permittat potiora iura in debitis exigendis.

C. PLIN. TR. IMP. S. 109

QVid habere iuris velis & Bithynas & Ponticas ciuitates in exigẽdis pecuniis, quæ illis vel ex locationibus, vel ex venditionibus aliiſve cauſis debeantur, rogo domine, reſcribas. Ego inueni, à pleriſque proconſulibus conceſſam eis protopraxiam, eámque pro lege valuiſſe; exiſtimo tamen tua prouidentia conſtituendum aliquid & ſanciendum, per quod vtilitatibus eorum in perpetuum conſulatur. Nam quæ ſunt ab aliis inſtituta, ſint licet ſapienter indulta, breuia tamẽ & infirma ſunt, niſi illis tua coniungat autoritas.

Argumentum.

Rescribit, sequendas leges vniuscuiusque ciuitatis.

TR. PLINIO S. 110

QVo iure vti debeant Bithynæ vel Ponticæ ciuitates in iis pecuniis quæ ex quaque causa reipublicæ debebũtur, ex lege cuiusque animadvertendum est. nam siue habent priuilegium quo cæteris creditoribus anteponantur, custodiendũ est: si verò non*habẽt, in iniuriam priuatorum id dari à me non oportebit.

habent iniuriam priuatorum,

Argumentum.

Repetebat fisci aduocatus Amisenorũ à Iulio Pisone certam pecuniam ei donatam à republ. id est, in viginti annis, nixus Traiani mandatis, quibus prohibebat fieri de publico erogationes: Piso contradicebat. Secundus rem integram Traiano decernendã mittit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 111

Medicus

EDicus, *domine, Amisenorum ciuitatis petebat apud me à Iulio Pisone denariorum circiter x l millia, donata ei publicè ante x x annos, & bule & ecclesia consentiente: * vtebatúrque mandatis tuis, quibus eiusmodi donationes vetantur: Piso contrà plurima se in remp contulisse, ac propè totas facultates erogasse dicebat. addebat etiam temporis spatium, postulabátque ne id quod pro multis & olim accepisset, cum euersione reliquæ dignitatis reddere co-

vtebãtúrque

geretur. Quibus ex cauſis integram cognitionem differendam exiſtimaui, vt te domine, cõſulerem quid ſequendum putares.

Argumentum.

Donationes ex publico factas ante exiguum temporis ſpatium retractari non oportere admonet.

TR. PLINIO. S. 112

SIcut largitiones ex publico fieri mandata prohibent, ita ne multorum ſecuritas ſubruatur, factis ante aliquantum temporis retractari atque in irritum vindicari non oportet. Quicquid ergo ex hac cauſa actum ante viginti annos erit, omittamus. Non minus enim hominibus cuiuſque loci quàm pecuniæ publicæ conſultum volo.

Argumentum.

Traianum conſulit an qui ſenatores fiunt, debeãt certum quid inferre pro introitu.

C. PLIN. TR. IMP. S. 113

LEx Pompeia, domine, qua Bithyni & Pontici vtuntur, eos qui in bulen à cenſoribus leguntur, dare pecuniam non iubet: ſed iis quos indulgentia * tua quibuſdam ciuitatibus ſuper legitimum numerum adiicere permiſit, & ſingula millia denariorum & bina intulerunt. Anicius deinde Maximus proconſul eos etiam qui à cenſoribus legerentur, dunt axat in pãuciſſimis ciuitatibus aliud aliis iuſſit inferre. Supereſt ergo

* tua à quib.

vt ipſe diſpicias an in omnibus ciuitatibus certum aliquid omnes qui deinde buleutæ legũtur, debeant: pro introitu dare. nam quod in perpetuum manſurum eſt, à te conſtitui decet, cuius factis dictísque debetur æternitas.

Argumentum.

Seruandam præcipit vniuſcuiuſquẽ loci conſuetudinem.

TR. PLINIO S. 114

HOnorariũ decurionatus omnes qui in quaque ciuitate Bithyniæ decuriones fiunt, inferre debeant nécne, in vniuerſum à me non poteſt ſtatui. Id ergo quod ſemper tutiſſimum eſt,* ſequẽdam cuiuſque ciuitatis legem puto, ſcilicet aduerſus eos qui inuiti fiunt decuriones, exiſtimo id acturos, vt erogatio cæteris præferatur.

ſequendum

Argumentum.

Quærit an decuriones aliarum ciuitatum debeãt eiici lege Pompeia, quæ vetebat alienum ciuem adſcribi ſenatui alterius ciuitatis.

C. PLIN. TR. IMP. S. 115

LEge, domine, Pompeia permiſſum Bithynicis ciuitatibus adſcribere ſibi quos vellent ciues, dum ciuitatis non ſint alienæ, ſed ſuarum *quiſque ciuitatum quæ ſunt in Bithynia: eadem lege ſancitur, quibus de cauſis è ſenatu à cenſoribus eiiciantur: inter quas nihil de ciue alieno

quiſque m. trum ciuit.

cauetur. Inde me* quidam ex censoribus consulendum putauerunt an eiicere deberent eum qui esset alterius ciuitatis. Ego quia lex sicut adscribi ciuem alienum vetabat, ita eiici è senatu ob hanc causam non iubebat: præterea quia ab aliquibus affirmabatur mihi in omni ciuitate plurimos esse buleutas ex aliis ciuitatibus, futurumque vt multi homines multæque ciuitates concuterentur ea parte legis quæ iam pridem consensu quodam exoleuisset, necessarium existimaui consulere te quid seruandum putares. Capita legis his literis subiecci. quidam cens.

Argumentum.

Permittit esse in senatu qui iam allecti fuerant: vetat in futurum alienum aliquem adscribi.

TR. PLINIO S. 116

MEritò hæsisti, Secunde charissime, quid à te rescribi* oporteret censoribus consulentibus an legerent in senatum aliarum ciuitatum, eiusdem tamen prouinciæ, ciues. nam & legis autoritas, & longa consuetudo vsurpata contra legem, in diuersum mouere te potuit. Mihi hoc temperamentum eius placuit, vt ex præterito nihil* nouaremus, sed manerent, quamuis contra legem adsciti quarumcunque ciuitatum ciues. in futurum autem lex Pompeia obseruaretur: cuius vim si retrò quoque velimus custodire, multa necesse est perturbari. oportet moueremus

Argumentum.

Dubitat ex inuitatione multorum ad solennia

officia inter Bithynos factionem & discordiam oriturum.

C. PLIN. TR. IMP. S. 117

QVi virilem togam sumunt, vel nuptias faciũt vel ineũt magistratum, vel opus publicũ dedicant, solent, totam bulen, atque etiam è plebe non exiguum numerum vocare, binósque denarios vel singulos dare: quod an celebrandum, & quatenus putes, rogo scribas. Ipse enim, sicut arbitror, non imprudenter, præsertim ex solẽnibus causis concedendum iussi inuitationes: ita vereor ne ii qui mille homines, interdum etiam plures vocant, modum excedere, & in speciem diamones incidere videantur.

Argumentum.

Relinquit prudentiæ Secundi ordinandum quod ad perpetuam Bithyniæ tranquillitatem faciat.

TR. PLINIO S. 116

MEritò vereris ne in speciem diamones incidat inuitatio quæ & in numero modum excedit, & quasi per corpora nõ virium singulos ex notitia ad solennes sportulas contrahit. sed ego ideo prudentiam tuam elegi, vt formandis istius prouinciæ moribus ipse moderareris. & ea constituas quæ ad perpetuam eius prouinciæ quietem essent profutura.

Argumentum.

Victores in certaminibus Iselasticis à Traiano fa-

Etiu, petebant præmia: & quia de tempore controuersia nascebatur, rogat imperatorẽ quid facere debeat.

C. PLIN. TR. IMP. S. 119

ATHletæ, domine, ea quæ pro Iselasticis certaminibus cõstituisti, deberi sibi putãt statim ex eo die quo sunt coronati. Nihil enim referre, quando sint patriam inuecti, sed quando certamine vicerint, ex quo inuehi possint. Ego contrà scribo* Iselasticorum nomine. itaque eorum vehementer addubitem an sit potius id tempus quo *εἰσίλασαν intuendum. Idem obsonia petunt pro eo agone qui, à te Iselasticus factus est, quamuis vicerint antè quàm fieret. Aiunt enim congruẽs esse, sicut nõ datur sibi pro his certaminibus quæ esse Iselastica, postquam vicerunt desierunt: ita pro iis dari quæ esse cœperunt. Hìc quoque non mediocriter hæreo, ne cuiusquã retrò habeatur ratio: dandúmque quod tunc quum vincerent, nõ debebantur. Rogo ergo vt dubitationem meam regere, id est, beneficia tua interpretari ipse digneris.

Iselastici n. ita tamen vt vehem. Iselasan. al Iselasian

Argumentum.

Vult intelligi esse Iselastica quũ primùm quisque in suam ciuitatem inuehitur: obsonia negat danda antequam illa fierent.

TR. PLINIO S. 120

ISelasticum tunc primùm mihi videtur incipere deberi, quum quis in ciuitatem suam ipse εἰσίλασιν. Obsonia eorum certaminum quæ

Iſelaſtico

quod eorum quæ poſtea Iſelaſtica nó lege cõſtitui, quã qui ierant accipere deſierũt.

*Iſelaſtica eſſe placuit mihi, ſi ante Iſelaſtica nò fuerunt, retrò non debentur. nec proficere pro deſiderio athletarum poteſt, *tam eorum quæ poſtea Iſelaſtica lege conſtitui, quàm quum vincerent eſſe deſierunt. Mutata enim conditione certaminum, nihilominus quæ antè perceperãt, non reuocantur.

ARGVMENTVM.

Excuſat ſe quòd vxorem ſuam vrgente itineris celeritate, diplomate adiuuerit.

C. PLIN. TR. IMP. S. 121

VSque in hoc tempus, domine, neque cuiquam diplomata commodaui, neque in rem vllam, niſi tuam, miſi: quam perpetuam ſeruationem meam quædam neceſſitas rupit. Vxori enim meæ, audita morte aui, volenti ad amitam ſuam excurrere, vſum eorum negare durum putaui, cùm talis officii gratia in celeritate conſiſteret: ſcirémque te rationem itineris probaturum, cuius cauſa erat pietas. Hæc ſcripſi, quia mihi parum gratus tibi fore videbar, ſi diſſimulaſſem interalia beneficia hoc vnum, quod me debere ſciebam indulgentiæ tuæ, quod fiducia eius, quaſi conſulto te non dubitaui facere: quem ſi conſuluiſſem, ſerò feciſſem.

Argumentum.

Referibit Traianus, bene feciſſe Secundum pro diplomate conceſſo Calphurniæ vxori.

TR. PLINIO S. 122

MEritò habuisti, Secunde charissime, fiduciam animi mei: nec dubitãdum fuisset, si expectasses donec me consuleres an iter vxoris tuæ diplomatibus, quæ officio tuo dedi, *adiuuãdum esset, vsum eorum intentioni non profuisse, cùm apud amitam suam vxor tua deberet etiam celeritate gratiam aduentus sui augere.

*adiuuandum putarẽ, serũ futurum,

FINIS.

C. PLINII CAECILII SECVNDI NOVOCOmensis Panegyricus, Neruæ Traiano Augusto dictus.

al. Nouoco mẽsis, initu. ri nouũ consulatum, Panegyr.

Argumentum.

C. Plinius consul designatus cum Cornuto Tertullo, imperatori Traiano gratias in senatu agit, principem optimum à parentibus & adoptione laudans: res gestas liberalitatémque commendans, quòd delatores extulerit, quòd vectigalia repressérit, leges moderatus sit, pantomimos sustulerit, doctos fouerit. Admiratur in eo humanitatem, statuarũ honorúmque modestiam: sed plura de consulatibus eius, quos gesserat, & gerendos recusabat, tractat: iustitiam, tolerantiam, adeundi facilitatem diligenter exponens: illi votorum nuncupationes, illi inusitatas acclamationes à senatu habitas: corporis bona, sed animi magis admiranda. Vbi potest, malorũ Cæsarum comparatione (Domitiani præsertim, cuius vitam vbique exagitat) illius virtutes reddit illustriores: totam denique domum, Plotinam in primis vxorem, & Martianam sororem Traiano similes, extollens: quantóque studio coluerit amicitias suspiciens.

Illa ex tertio Declamatore verba cõmodè huc transferri possunt, Ornatur oratio genere primũ, & quasi

Feasts of the Apostles, Evangelists, Martyrs, Confessors, Virgins, and Holy Women, which are to be observed throughout the year.

The Circumcision of our Lord Jesus Christ	January 1
The Epiphany of our Lord Jesus Christ	January 6
The Conversion of St. Paul	January 25
The Purification of the Blessed Virgin Mary	February 2
St. Matthias the Apostle	February 24
The Annunciation of the Blessed Virgin Mary	March 25
St. Mark the Evangelist	April 25
St. Philip and St. James the Apostles	May 1
St. Barnabas the Apostle	June 11
The Nativity of St. John Baptist	June 24
St. Peter the Apostle	June 29
St. James the Apostle	July 25
St. Bartholomew the Apostle	August 24
St. Matthew the Apostle and Evangelist	September 21
St. Michael and All Angels	September 29
St. Luke the Evangelist	October 18
St. Simon and St. Jude the Apostles	October 28
All Saints	November 1
St. Andrew the Apostle	November 30
St. Thomas the Apostle	December 21
St. Stephen the Martyr	December 26
St. John the Evangelist	December 27
The Holy Innocents	December 28

of God Amen. I Thomas Bowyer of Lambeth in the County of Surrey Esquire being of sound and disposing mind memory and understanding do make this my last Will and Testament in manner following that is to say First I give and bequeath unto my Son Thomas Bowyer the Sum of Five Shillings of lawful money of Great Britain to be paid him by my Executors hereinafter named within Six Months after my decease And I do hereby declare that I have already given unto my said Son Thomas Bowyer the Sum of Five Thousand Pounds of like money by Deed Poll under my hand and Seal bearing Date the Twenty Fifth day of March One thousand Seven hundred and Eighty Four And I do hereby declare that I have already given unto my Son Henry Bowyer the Sum of Five Thousand Pounds of like money by Deed Poll under my hand and Seal bearing Date the Twenty Fifth day of March One thousand Seven hundred and Eighty Four And I do hereby declare that I have already given unto my Son William Bowyer the Sum of Five Thousand Pounds of like money by Deed Poll under my hand and Seal bearing Date the Twenty Fifth day of March One thousand Seven hundred and Eighty Four And I do hereby declare that I have already given unto my Son George Bowyer the Sum of Five Thousand Pounds of like money by Deed Poll under my hand and Seal bearing Date the Twenty Fifth day of March One thousand Seven hundred and Eighty Four And I do hereby declare that I have already given unto my Son Edward Bowyer the Sum of Five Thousand Pounds of like money by Deed Poll under my hand and Seal bearing Date the Twenty Fifth day of March One thousand Seven hundred and Eighty Four And I do hereby declare that I have already given unto my Son Charles Bowyer the Sum of Five Thousand Pounds of like money by Deed Poll under my hand and Seal bearing Date the Twenty Fifth day of March One thousand Seven hundred and Eighty Four And I do hereby declare that I have already given unto my Son Robert Bowyer the Sum of Five Thousand Pounds of like money by Deed Poll under my hand and Seal bearing Date the Twenty Fifth day of March One thousand Seven hundred and Eighty Four And I do hereby declare that I have already given unto my Son Richard Bowyer the Sum of Five Thousand Pounds of like money by Deed Poll under my hand and Seal bearing Date the Twenty Fifth day of March One thousand Seven hundred and Eighty Four And I do hereby declare that I have already given unto my Son Samuel Bowyer the Sum of Five Thousand Pounds of like money by Deed Poll under my hand and Seal bearing Date the Twenty Fifth day of March One thousand Seven hundred and Eighty Four And I do hereby declare that I have already given unto my Son Samuel Bowyer the Sum of Five Thousand Pounds of like money by Deed Poll under my hand and Seal bearing Date the Twenty Fifth day of March One thousand Seven hundred and Eighty Four

Ecclesiæ Romanæ, ut ipsi Ecclesiæ Romanæ, quæ
Ecclesiarum omnium Mater est, & Caput, ut
Ecclesiæ Romanæ, quæ Ecclesiarum omnium
Mater est, & Caput, ut

Ann. Dom. 1311. Anno Regni Regis Edwardi filii Regis Edwardi quinto.

Parliamentum apud Westmonasterium tertio die Octobris anno regni Regis Edwardi filii Regis Edwardi quinto.

Rex mandavit Vicecomiti Norfolciæ quod cum Johannes de Segrave nuper per breve Regis mandasset

[illegible] [illegible] [illegible] [

sed aspera & dura ad capassendam eam compulerunt: suscepisti imperium postquam alii susceptum pœnitebat. Nulla adoptati cum eo qui adoptabat, cognatio, nulla necessitudo, nisi quòd vterque optimus erat, dignúsque alter eligi, alter eligere. Itaque adoptatus es, * non vt prius alius atque alius in gratiam vxoris: asciuit enim te filium non vitricus, sed princeps: eodémque animo diuus Nerua pater tuus factus est, quo erat omnium. Nec decet aliter filium assumi, si assumatur à principe. An senatus populúsque Romani exercitus prouincias, socios transmissurus vni, successorem è sinu vxoris accipias? summæque potestatis hæredem tantùm intra domum tuam quæras? non per totam ciuitatem circumferas oculos, & hunc vbi proximum, hunc coniunctissimum existimes, quem optimum, quem diis simillimum inueneris? Imperaturus omnibus eligi debet ex omnibus. non enim seruulis tuis dominum, vt possis esse contentus quasi necessario hærede: sed principem ciuibus daturus imperator. Superbum istud & regium, nisi adoptes eum quem constet imperaturum fuisse, etiamsi non adoptasses. Fecit hoc Nerua, nihil interesse arbitratus, genueris an elegeris: si perinde sine iudicio adoptentur liberi ac nascuntur, nisi tamen quòd æquiore animo ferunt homines quem princeps parum feliciter genuit, quàm quem malè elegit. Sedulò ergo vitauit hunc casum, nec *iudicium hominũm, sed deorum etiam in consilium assumpsit. Itaque non tua in cubiculo, sed in templo, nec ante genialem torum, sed ante puluinar Iouis optimi maximi, adoptio peracta est: qua tandem non seruitus nostra, sed li-

non vt priùs aliis alius, neque alius in gratiam

iudicio

amantissimum sui exercitum regeret, imperatorem non ab exercitu factum? eidem quum Germaniæ præsideret, Germanici nomen hinc missum? nihil ipsum, vt imperator fieret agitasse? nihil fecisse, nisi quod meruit & paruit? Paruisti enim Cæsar, & ad principatum obsequio peruenisti: nihilque magis a te subiecti animo factum est, quam quòd imperare cœpisti. Iam Cæsar, iam imperator, iam Germanicus, absens & ignarus, & post tanta nomina quantum ad te pertinet, priuatus. Magnum videretur, si dicerem, Nescisti te imperatorem futurum: eras imperator, & esse te nescibas. Vt verò ad te fortunæ tuæ nuntius venit, malebas quidē hoc esse quod fueras, sed non erat liberum. Annon obsequeris principi cuius? legatus imperatori? filius patri: vbi deinde disciplina? vbi mos à maioribus traditus, quodcunque imperator munus iniungeret, æquo animo patatóque subeundi? Quid enim si prouincias ex prouinciis, ex bellis bella mandaret? eodem illo vti iure posse putes quum ad imperium reuocet, quo sit vsus quum ad exercitum miserit? nihilque interesse ire legatum, an redire principē iubeat, nisi quòd maior sit obsequij gloria in eo quod quis minus velit? Augebat autoritatem iubentis in summum discrimen autoritas eius adducta: vtique magis parendum imperanti putares efficiebatur, eo quòd ab aliis minus parebatur. ad hoc audiebas senatus populíque consensum. Non vnius Neruæ iudicium illud, illa electio fuit. nam qui vbique sunt homines, hoc idē votis expetebāt, ille tātū iure principis occupauit, primúsque fecit quod omnes facturi erant: nec hercule tantopere cunctis fa-

non in honorem tuum, sed quia deum credis. Minus est hoc quum fit ab* his qui & sese deos putant: sed licet illum aris, puluinaribus, flamine colas, non alio magis tamen deũ & facis & probas quàm quòd ipse talis es. In principe enim qui electo successore fato concessit, vna itémque certissima diuinitatis fides est, bonus successor. Num ergo tibi ex immortalitate patris aliquid arrogantiæ accessit? num hos proximos diuinitate parentum desides ac superbos, potius quàm illos veteres & antiquos æmuleris, qui hoc ipsũ imperium peperêre, quod modò hostes inuaserant contemptérántque? cuius pulsi fugatíque, non aliud * magis habebatur indicium, * quàm quòd triumpharetur. Ergo sustulerant animos, & iugum excusserant: nec iam nobiscũ de sua libertate, sed de nostra seruitute, certabant: ac ne inducias quidem, nisi æquis conditionibus, inibant: legésque vt acciperent, dabant. At nunc rediit omnibus terror & metus & votum imperata faciendi. Vident enim Romanum ducem vnum ex illis veteribus & priscis, quibus imperatorium nomen addebant: contecta cædibus campi, & infecta victoriis maria. Accipimus obsides, ergo non emimus: nec ingentibus damnis immensique muneribus * pascimur: vt vicerimus, rogant, supplicant: largimur, negamus: vtrumque ex imperii maiestate. Agunt gratias qui impetrauerunt non audent queri quibus negatum est. An audeant qui sciant te assedisse ferocissimis populis eo ipso tẽpore quod amicissimũ illis, difficillimum nobis, quum Danubius ripas gelu iungit, duratusque glacie ingentia tergo bella transportat: quum feræ gentes non telis magis

maius quàm si fr.

pacisclmur, viriserimus. Rogant,

quàm ſuo cœlo, ſuo ſidere armantur? Sed vbi in proximo tu, non ſecus acſi mutatæ temporum vices eſſent, illi quidem latibulis ſuis clauſi tenebantur, noſtra agmina percurſare ripas, & aliena occaſione ſi permitteres vti, vltróque hyemem ſuam barbaris inferre gaudebant. Hæc tibi apud hoſtes veneratio. Quid apud milites? quam admirationem quemadmodum comparaſti, quum tecum inediam, tecum ferrent ſitim? quum in illa meditatione cæſtri militaribus turmis imperatorium puluerem ſudorémque miſceres? nihil à cæteris, niſi robore ac præſtantia, differens, quum libero Marte, nunc cominus tela vibrares, nunc vibrata ſuſciperes, alacer virtute militum, & lætus quoties aut caſsidi tuæ aut clypeo grauior ictus incideret? Laudabas quippe ipſe ferientes, hortabaríſque vt auderent: & audebant iam, quum ſpectator moderatórque ineuntium certamina virorum, arma componeres, tela tentares: ac ſiquid durius accipiendi videretur, ipſe vibrares. Quid quum ſolatium feſsis, ægris opem ferres? Non tibi moris tua inire territoria, niſi commilitonum antè luſtraſſes: nec requiem corpori, niſi poſt omnes, dare. Hac mihi admiratione dignus imperator non videretur, ſi inter Fabricios & Scipiones & Camillos talis eſſet. Tunc enim illum imitationis ardor, ſempérque melior aliquis accenderet: poſtquam verò ſtudium armorum à manibus ad oculos, ad voluptatem à labore tranſlatum eſt, poſtquam exercitationibus noſtris nõ veteranorũ aliquis, cui deceus muralis aut ciuica, ſed Græculus magiſter aſſiſtit, quàm magnũ eſt vnũ ex omnib. patrio more patria virtute lætari, & ſine æmulo, ac ſine exẽ-

plo ſecum certare, ſecum contendere: ac ſicut imperat ſolus, ſolum ita eſſe qui debeat imperare? Nonne incunabula hæc tibi Cæſar, & rudimẽta, quum puer admodum Parthica lauro gloriam patris augens, nomenque Germanici iam tum mererêre? quum ferociam ſuperb.ámque Parthorum ex proximo auditus magno terrore cohiberes? Rhenúmque & Euphratem admirationis tuæ * fama coniungeres? quum orbem terrarum no pedibus magis quam laudibus peragrares? apud eos ſemper maior & clarior quibus poſtea contigiſſes? Et necdum imperator, necdũ dei filius eras, Germaniámque cùm plurimæ gentes, ac propè infinita vaſtitas interiacentis ſoli, tum Pyreneæus, Alpes, immenſique alii montes, niſi his comparatarentur, muniunt dirimúntque, per hoc omne ſpatium quum legiones duceres, ſeu potius (tanta velocitas erat) raperes: non vehiculum vñquam, non equum reſpexiſti. Leuis hic, nõ ſubſidium itineris, ſed decus, & cum cæteris ſubſequebatur, vt cuius nullus tibi vſus, niſi quum die ſtatiuorum proximũ campum alacritate, diſcurſu, puluere attolleres. Initium laboris mirer, an finẽ? *multum eſt quòd perſeueraſti, plus tamen quòd non timuiſti ne perſeuerare non poſſes. Nec dubito quin ille qui te inter *illa Germaniæ bella ab Hiſpania vſque, vt validiſſimum præſidium exciuerat, iners ipſe, alieníſque virtutibus tunc quoque inuidus imperator, quum ope earum indigeret, tantam admirationem tui, nõ ſine quodam timore cõceperit, quam ille genitus Ioue poſt ſæuos labores, duráque imperia regi ſuo indomitus ſemper indefeſſúſque referebat: quum aliis ſuper alias expe-

ſocietate

multúmque eſt.

ipſa

ditionibus* munere alio dignus inuenireris. Tri- *itinere illo
bunus verò disiunctissimas terras teneris adhuc d.
annis viri firmitate lustrasti; iã tunc præmonente fortuna vt* diu penitus perdisceres quæ mox *diu penitúsque perd.
præcipere deberes. Neque enim prospexisse castra, breue nempe mihi tirocinium, neque transisse contentus, ita egisti tribunum, vt esse tantum dux posses, nihilque dicendum haberes tempore docendi. Cognouisti per stipendia decem, mores gẽtium, regionum situs, opportunitates locorum, & diuersam aquarum cœlique temperiem, vt patrios fontes, patriumq; sidus ferre coluisti: quoties equos, quoties emerita arma mutasti. Veniet ergo tempus quo posteri visere, vt iendum tradere minoribus suis gestient, quis sudores tuos hauserit campus, quæ refectiones tuas arbores, quæ sommum tuum prætexerint, quod denique tectum magnas moles impleueris, vt tunc ipsi tibi ingenerandorum suorum vestigia eisdem in locis monstrabantur. Verum hæc omnia, in præsentia quidem quisquis paulo vetustior miles, hic tecommilitone censetur. Quotus enim quisque cuius tu non antè commilito quàm imperator? Inde est quòd propè omnes nomine appellas, quòd singulorum fortia facta commemoras, *nec habent adnumeranda tibi pro republica vulnera quibus statim laudator & testis contigisti.* Sed magis prædicanda moderatio tua, quod innutritus bellicis laudibus, pacem amas: nec quia vel pater tibi triuphalis, vel adoptionis tuæ die dicata Capitolino Ioui laurus, idcirco ex occasione omni quæris triumphos. non times bella, nec prouocas. Magnum est, imperator Auguste, magnum est stare in Danubii ripa, si transeas, certũ *hæc
Sed tanto mag. pr. est modo

plo ſecum certare, ſecum contendere: ac ſicut imperat ſolus, ſolum ita eſſe qui debeat imperare? Nonne incunabula hæc tibi Cæſar, & rudimẽta, quum puer admodum Parthica lauro gloriam patris augens, nomenque Germanici iam tum mererêre? quum ferociam ſuperb.ámque Parthorum ex proximo auditus magno terrore cohiberes? Rhenúmque & Euphratem admirationis tuæ * fama coniungeres? quum orbem terrarum no pedibus magis quam laudibus peragrares? apud eos ſemper maior & clarior quibus poſtea contigiſſes? Et necdum imperator, necdũ dei filius eras, Germaniámque cùm plurimæ gentes, ac propè infinita vaſtitas interiacentis ſoli, tum Pyreneæus, Alpes, immenſique alii montes, niſi his compararentur, muniunt dirimúntque, per hoc omne ſpatium quum legiones duceres, ſeu potius (tanta velocitas erat) raperes: non vehiculum vñquam, non equum reſpexiſti. Leuis hic, nõ ſubſidium itineris, ſed decus, & cum cæteris ſubſequebatur, vt cuius nullus tibi vſus, niſi quum die ſtatiuorum proximũ campum alacritate, diſcurſu, puluere attolleres. Initium laboris mirer, an finẽ? *multum eſt quòd perſeueraſti, plus tamen quòd non timuiſti ne perſeuerare non poſſes. Nec dubito quin ille qui te inter *illa Germaniæ bella ab Hiſpania vſque, vt validiſſimum præſidium exciuerat, iners ipſe, alieniſque virtutibus tunc quoque inuidus imperator, quum ope earum indigeret, tantam admirationem tui, nõ ſine quodam timore cõceperit, quam ille genitus Ioue poſt ſæuos labores, duráque imperia regi ſuo indomitus ſemper indefeſſúſque referebat: quum aliis ſuper alias expe-

ſocietate

multúmque eſt.

ipſa

Sermon Notes

xima voluptas subiit, quum cernerent cui principi ciues, cui imperatori milites peperissent. Videres referta tecta ac laborantia, ac ne eum quidem vacantem locum qui nonnisi suspensum & instabile vestigium caperet. Oppletas vndique vias, angustúmque tramitem relictum tibi: alacrem hinc atque inde populum, vbique par gaudium parémque clamorem, tam æqualiter ab omnibus ex aduentu tuo lætitia percepta est, quàm omnibus venisti: quæ tamen ipsa cum ingressu tuo creuit, ac propè in singulos gradus adaucta est. Gratum erat cunctis quòd senatum ósculo exciperes, vt dimissus ósculo fueras: gratum quòd equestris ordinis decora honore nominum sine monitore signares: gratum quòd tantumnon vltrò clientibus salutatis quasdã familiaritatis notas adderes; gratius tamen quòd sensim & placidè, & quantum respectantium turba pateretur, incederes, quòd occursantium populus te quoq;, te, immò maximè, astaret: quòd primo statim die latus tuum crederes omnibus. neque enim stipatus satellitũ manu, sed circumfusus vndique nunc senatus nunc equestris ordinis flore, prout alterutrum frequentiæ genus inualuisset, silentes quietósque lictores tuos subsequebare. Nam milites nihil à plebe habitu, tranquillitate, modestia differebant. Vbi verò cœpisti Capitolium ascendere, quàm læta omnibus adoptionis tuæ recordatio! quàm peculiare gaudium eorum qui te primi eodem loco salutauerunt imperatorem! quinetiam deum ipsum tuum præcipuam voluptatem operis sui percepisse crediderim. Vt quidem iisdem vestigiis insististi, quibus parens tuus ingens illud deorum

æquallis ab

tãtùm vltrò

eodémque loco salutarint imp. tunc.

Pupillarum, quæ ante ipsum ſunt, ſimul cum ſuis
diſtantiis, ſitus quoque ſuperficierum, quæ
ſunt ante ipſum, & ſitus ſuperficierum, quæ
ſunt poſt ipſum, & ſitus ſuperficierum, quæ
ſunt ad latera ipſius, & ſitus ſuperficierum,
quæ ſunt ſuper ipſum, & ſitus ſuperficierum,
quæ ſunt ſub ipſo, & ſitus ſuperficierum,
quæ ſunt inter ipſum & oculum, & ſitus
ſuperficierum, quæ ſunt inter ipſum & ſuper-
ficies, quæ ſunt poſt ipſum, & ſitus ſuperfi-
cierum, quæ ſunt inter ipſum & ſuperficies,
quæ ſunt ad latera ipſius, & ſitus ſuperficie-
rum, quæ ſunt inter ipſum & ſuperficies,
quæ ſunt ſuper ipſum, & ſitus ſuperficierum,
quæ ſunt inter ipſum & ſuperficies, quæ ſunt
ſub ipſo, & ſitus ſuperficierum, quæ ſunt
inter ipſum & ſuperficies, quæ ſunt ante ipſum.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Lege Iunia Norbana.

Lex Iunia Norbana plebiscitum fuit, quo cautum est, ne quis manumissus latinus fieret, quo minus testamentum faceret, neve ex eo capere posset. Quod plebiscitum Iunius Latinus Norbanus Consul tulit, unde Iunia Norbana lex appellata est. Hoc plebiscitum ita fuit, ut latini manumissi, qui ante legem latam manumissi fuissent, testamentum facere, neve ex eo capere possent. Qui vero post

vel ex Patre Civi, & Matre Peregrina, vel ex Patre Peregrino, & Matre Civi, ut Civis Romanus sit, Lex Civitatis Romanæ, quæ Civitatem Romanam Patri dedit, Matri non dedit, Matrem Civem Romanam facere non potest. Quæ Lex Civitatis Romanæ, quæ Civitatem Romanam Matri dedit, Patri non dedit, Patrem Civem Romanum facere non potest. Quæ

Of the Nature of Man.

Of the Soul.

Of the Body.

Of the Parts of the Body.

Of the Humours.

Of the Spirits.

Of the Faculties.

Of the Operations.

Of the Actions.

bus fertiles annos gratáſque terras precor: credíderim tamen per hunc Ægypti ſtatum tuas fortunam vires experiri, tuámque vigilantiam expectare voluiſſe. Nam quum omnia vbique ſecunda merearis, nónne manifeſtum eſt, ſiquid aduerſi cadat, tuis laudibus tuíſque virtutibus materiem campúmque proſterni, quum ſecunda felices, aduerſa magnos * probent? Percrebuerat antiquitus, vrbem noſtram niſi opibus AEgypti ali ſuſtentaríque non poſſe: ſuperbiebat ventoſa & inſolens natio, quòd victorem quidē populum paſceret tamen, quódque in ſuo flumine, in ſuis manibus vel abundantia noſtra vel fames eſſet. Refudimus Nilo ſuas copias: recepit frumenta quæ miſerat, deportatáſque meſſes reuexit. Diſcat igitur AEgyptus, credátque experimento, non alimenta ſe nobis ſed tributa præſtare: ſciat ſe non eſſe P. R. neceſſariam, & tamen ſeruiat. Poſt hæc, ſi volet Nilus, amet alueū ſuū, & fluminis modum ſeruet: nihil hoc ad vrbem, ac ne ad AEgyptum quidem, niſi vt inde nauigia inania & vacua & ſimilia redeuntibus, hinc plena & onuſta, & qualia ſolent venire, mittantur, conuerſóque munere maris, hinc potius vēti ferentes & breuis curſus optentur. Mirum Cæſar videretur, ſi deſidem AEgyptum, ceſſantémque Nilum non ſenſiſſet, vbis annona, quæ tuis opibus, tua cura vſque illuc redundauit, vt ſimul probaretur & nos AEgypto poſſe, & nobis AEgyptum carere non poſſe. Actum erat de fœcundiſſima gente, ſi libera fuiſſet; pudebat ſterilitatis inſolitæ, nec min⁹ erubeſcebat fame * quaquā torquebatur quū pariter à re neceſſitatibus eius pudoríque ſubuentum eſt. Stupebant agricolæ,

prxbente

quam.

plena horrea quæ nō ipſi referſiſſent, quibus de campis illa ſubuecta meſſis, quáve in AEgypti parte alius amnis. Ita beneficio tuo, nec maligna tellus & obſequens Nilus AEgyptō, quidē ſæpe, ſed gloriæ noſtræ nunquam largior fluxit. Quam nunc iuuat, prouincias omnes in fidē noſtram ditionémque veniſſe, poſtquam contigit

princeps qui terrarum f,

*princeps terrarum qui fœcunditatem nunc huc nunc illuc, vt tempus & neceſſitas poſceret, trāſferret referrétque: qui diremptam mari gentem, vt partem aliquam populi plebíſque Romanæ, aleret ac tueretur. Et cœlo quidem nunquam benignitas tanta vt omnes ſimul terras vberet foueátque. Hic omnibus pariter, ſi nō ſterilitatem, at mala ſterilitatis exturbat: hic ſi non fœcunditatem, at bona fœcunditatis importat: hic æternis commeatibus orientem occidentémque connectit, vt quæ vbique

ferunt, quæque expetūt vpes gentes

*feruntur, quæque expetuntur, omnes gentes inuicem capiant, & diſcāt quanto libertate diſcordi ſeruientibus ſit vtilius vnum eſſe cui ſeruiant. Quippe diſcretis quidém bonis omnium ſua cuiuſque ad ſingulos mala, ſocietatis autem atque permixtis ſingulorum mala ad neminem, ad omnes

omnium omnibus

omnia bona pertinēt. Sed ſiue terris diuinitas quædam, ſiue aliquis amnibus genius, & ſolum illud & flumen ipſum precor vt hac principis benignitate contentum, molli gremio ſemina recondat, multiplicata reſtituat. Non equidém repoſcimus fœnus,

puies

* putet tamen eſſe ſoluendum, fallacémque vnius anni fidem omnibus annis, omnibúſque poſtea ſeculis tanto magis quia nō exigimus, excuſet. Satisfactum qua ciuium, qua ſociorum vtilitatibus. Viſum eſt ſpectaculum inde non cherue, nec flu-

xum nec quod animos virorum molliret & frangeret, sed quod ad pulchra vulnera contẽptúmque mortis accenderet: quum in seruorum etiam noxiorúmque corporibus amor laudis & cupido victoriæ cerneretur. Quam deinde in edendo liberalitatem, quam iustitiam exhibuit omni affectione, aut intactus, aut maior? Impetratum est quod postulabatur: oblatum quod non postulabatur. institit vltrò, &, vt cõcupiscerem us admonuit: ac si quoque plura inopinata, plura subita. Iam quàm libera spectantium studia, quàm securus fluor. Nemini impietas, vt solebat, obiecta, quòd odisset gladiatorem: nemo spectator spectaculum factus, miseras voluptates vnco & ignibus expiauit. Demens ille, verique honoris ignarus, qui crimina maiestatis in arena colligebat, ac se despici & contemni, nisi etiam gladiatores eius veneraremur, sibi malè dici, in illis suã diuinitatem, suum numẽ violari interpretabatur: quum se idẽ quod deos, idem gladiatores quod se putabat. At tu Cæsar quàm pulchrum spectaculum pro illo nobis execrabili reddidisti? Vidimus delatorum iudicium, quasi grassatorum, quasi latronum: non solitudinẽ illi nouiter, sed tẽplum, sed forum insederant. nulla iam testamẽta secura, nullus status certus: nõ orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum principum auaritia. Aduertisti oculos, atque vt antè castris, ita postea pacem foro reddidisti: excidisti intestinũ malum: & prouida seueritate cauisti ne fundata legibus ciuitas, euersa legibus videretur. Licet ergo cùm Fortuna tum liberalitas tua visenda nobis præbuerit, vt præbuit, nunc ingentia robora virorum, & parcs animos, nunc immanitatẽ cunc,

ferarum, nunc manſuetudinem incognitam, nunc ſecretas illas & arcanas, ac ſub te primùm communes opes: nihil tamen gratius, nihil ſeculo dignius, quàm quòd contigit deſuper intueri delatorum ſupina ora, retortáſque ceruices agnoſcebamus & fruebamur, quùm velut piaculares publicæ ſolicitudinis victimæ ſupra ſanguinem noxiorum ad lenta ſupplicia grauioréſque pœnas ducerentur. Congeſti ſunt in nauigia raptim conquiſita, ac tempeſtatibus dediti, abirent, ſugerétque vaſtatas delationibus terras: ac ſiquem fluctus ac procellæ ſcopulis reſeruaſſent, hic nuda ſaxa & inhoſpitale littus incoleret, ageret duram & anxiam vitam, relictáque poſt tergum totius generis humani ſecuritate mœreret. Memorãda facies, delatorum claſſis permiſſa omnibus ventis, coactáque vela tempeſtatibus pandere, iratóſque fluctus ſequi quoſcunque in ſcopulos detuliſſent. Iuuabat proſpectare ſtatim à portu ſparſa nauigia, & apud illum ipſum mare agere principi gratias, qui clementia ſua ſalua vltionẽ hominum terrarúmque diis maris cõmendaſſet. Quantum diuerſitas temporum poſſet, tum maximè cognitum eſt, quum iiſdem quibus antea cautibus innocentiſſimus quiſque, tunc nocentiſſimus affigeretur; quúmque inſulas omnes quas modò ſenatorum, iam delatorum turba compleret; quos quidem non in præſens tantùm, ſed in æternum repreſſiſti mille pœnarum indagine incluſos. Ereptum alienas pecunias eunt? perdant quas habent? expellere penatibus geſtiunt? ſuis exturbentur, neque, vt antea, exanguem illam & ferream frontem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis, & notas ſuas rideant: ſed ſpe-

ionoxiorum

perdẽt, quas habent?

&ent paria præmio damna, nec maiores ſpes quàm metus habeãt, timeántque quantum timebantur? Ingenti quidem animo diuus Titus ſecuritati noſtræ vltioníque proſpexerat, ideóq; numinibus æquatus eſt: ſed quãto tu quandoque dignior cœlo, qui tot res illi adieciſti, propter quas illum deum fecimus? Id hoc magis arduum fuit quòd imperator Nerua te filio, te ſucceſſore digniſſimus, per quẽ magna quædã edicto Titi aſtruxerat, nihílque reliquiſſe tibi videbatur, qui tam multa excogitaſti, vt ſi ante te nihil eſſet inuentum. Quæ ſingula quantum tibi gratiæ diſpẽſata adieciſſent? *tu ſimul omnia perfudiſti, vt ſol & dies nõ parte aliqua, ſed ſtatim totus, nec vni aut alteri, ſed omnibus in commune profertur. Quàm iuuat cernere ærarium ſilens & quietũ, & quale ante delatores erat! nunc tẽplum illud, nũc verè deus, non ſpoliarium ciuium, cruentarúmque prædarum ſæuum receptaculum, ac toto in orbe terrarum adhuc locus vnus in quo optimo principe boni malis impares eſſent. Manet tamen honor legum, nihílque ex publica vtilitate conuulſum, nec pœna cuiquam remiſſa, ſed addita eſt vltio, ſolumque mutatum quòd iam non delatores, ſed leges timentur. At fortaſſe non eadem ſeueritate fiſcum qua ærarium cohibes: immò tanto maiore quãto plus tibi licere de tuo quàm de publico credis. Dicitur actori atque etiã procuratori tuo, In ius veni, ſequere ad tribunal: nam tribunal quoque excogitatum cruciatu eſt par cæteris, niſi illud litigatoris amplitudine metiaris. ſors & vrna fiſco iudicem aſſignat: licet reiicere, licet exclamare, Hunc nolo, timidus eſt, & bona ſeculi parũ intelligit. Illum* nõ

at tu ſimul

omnia perf.

volo Cas

lo, quia Cæsarem fortiter amat. Eodem foro vtuntur principatus & libertas. Quæ præcipua tua gloria est, sæpius vincitur fiscus, cuius mala causa nunquam est, nisi sub bono principe. Ingẽs hoc meritum, maius illud, quòd eos procuratores habes, vt plerumque ciues tui non alios iudices malint. Liberum est autem disceptanti dicere. Nolo eum eligere: neque enim vllam necessitatem muneribus tuis addit, vt qui scias hãc esse beneficiorum principalium* summam, si illis & non vti licet. Onera imperii, pleráque vectigalia instituit vt pro vtilitate communi, ita singulorum iniuriis coegerunt. His vigesima reperta est, tributum tolerabile, & facile hæredibus duntaxat extraneis, domesticis graue. Itaque illis irrogatum est, his remissum: videlicet quòd manifestum erat quanto cũ dolore laturi, seu potius non laturi homines essent, destringi aliquid & abradi bonis, quæ sanguine, gentilitate, sacrorum denique societate meruissent, quæque nunquam vt aliena & speranda, sed vt sua semperque possessa, ac deinceps proximo cuique transmittenda* cepissent. Hæc mansuetudo legis veteribus ciuibus seruabatur. noui seu per Latiũ in ciuitate seu beneficio principis veniissent, nisi simul cognationis iura impetrassent, alieniissimi habebantur, quibus coniunctissimi fuerant. Ita maximum beneficium vertebatur in grauissimam iniuriam, ciuitásque Romana instar erat odii, & discordiæ, & orbitatis, quum charissima pignora salua ipsorum pietate distraheret. Inueniebantur tamen quibus tantus amor nominis nostri inesset, vt Romanam ciuitatem nõ vigesimæ modò, verùm etiam affinitatum damno bene compensar

summ gratiam, fi.

cœpissent.

pensari putarent. sed his maximè debebat gratuita contingere, à quibus tam magno æstimabatur. Igitur pater tuus sanxit vt quod ex matris ad liberos, ex liberorum bonis peruemisset ad matrem, etiamsi * cognationum iura non recepissent quum ciuitatem adipiscerentur, eius vigesimam ne darent. Eandem immunitatem in paternis bonis filio tribuit, si modò reductus esset in patris potestatem: ratus, improbè & insolèter, ac penè impiè his nominibus inferi publicanum: nec sine piaculo quodam sanctissimas necessitudines velut intercedente vigesima scindi, nullū esse tanti vectigal, quod liberos ac parentes faceret extraneos. Hactenus ille: parcius fortasse quàm decuit optimum principem, sed non parcius quàm optimum patrem: qui optimum adoptaturus, hoc quoque parentis indulgentissimi fecit, quòd delibasse quædam seu potius demonstrasse contentus largam, ac propè intactum benefaciendi materiam filio reseruauit. Statim ergo muneri eius liberalitas tua adstruxit vt quemadmodum in patris filius, sic in hæreditate filij pater esset immunis, nec eodem momento quo pater esse desisset, hoc quoque * amitteret quod fuisset. Egregiè, Cæsar, quòd lacrymas parentum vectigales esse non pateris. Bona filii pater sine deminutione possideat, nec socium hæreditatis accipiat qui non habet luctus: nemo recentem & attonitam orbitatē ad cōputationem vocet, cogátque patrem quid reliquerit filius scire. Augeo, P. C. principis munus, quum ostendo liberalitati eius inesse rationem. ambitio enim, & iactantia, & effusio, & quiduis potius quàm liberalitas existimanda est cui ratio non constat. Di-

cognationū

amitterent

gnum ergo, imperator, manſuetudine tua, minuere orbitatis iniurias, nec pati quenquam filio amiſſo inſuper affici alio dolore. ſic quoque abundè miſera res eſt, pater filio ſolus hæres: quid ſi cohæredem non à filio accipiat? Adde quòd quum diuus Nerua ſanxiſſet vt in paternis bonis liberi neceſſitate vigeſimæ ſoluerentur, congruens erat eandem immunitatem parentes in liberorum bonis obtinere. Cur enim poſteris amplior honor quàm maioribus haberetur? cúrve non retro quoque recurreret æquitas eadem? Tu quidem Cæſar illam exceptionem remouiſti, ſi modò filius in poteſtate patris fuiſſet: intuitus (opinor) vim legémque naturæ, quæ ſemper in ditione parentum eſſe liberos iuſſit, nec vti inter pecudes, ſic inter homines poteſtatem & imperium valentioribus dedit. Nec verò contentus primum cognationis gradum abſtuliſſe vigeſimæ, ſecundum quoque exemit, cauitque vt in ſororis bonis frater, & contrà, in fratris ſoror, vtque auus auia in neptis nepotíſque, & inuicem illi ſeruarentur immunes. His quoque quibus per Latium ciuitas Romana patuiſſet, idem indulſit, omnibúſque inter ſe cognationum iura commiſit ſimul & pariter, & more naturæ, quæ priores principes à ſingulis rogari geſtiebant, non tam præſtandi animo quàm negandi. Ex illo intelligi poteſt quantæ benignitatis, quãti ſpiritus fuerit, ſparſas, atque (vt ita dicam) laceras gentilitates colligere atque connectere, & quaſi renaſci iubere: deferre quod negabatur, atq; id præſtare cunctis quod ſæpe ſinguli nõ impetraſſent: poſtremò, ipſum ſibi eripere tot beneficiorũ occaſiones, tam numeroſam obligandi imputandi-

que materiam: indignum credo ei visum, ab homine peti quod dii dedissent. Sorores estis, & frater, auus, & nepotes: quid est ergo^v cur egetis, vt sitis? vobis estis. Qui pro cætera sua moderatione non minus inuidiosum putat dare hæreditatem quàm auferre. Læti ergo, adite honores, capessite ciuitatem, neminem hoc necessitudinis abruptum velut truncum amputatúmque destituet: iisdem omnes quibus antè pignoribus, sed honestiores perfruẽtur: ac ne remotus quidem, iámque deficientis affinitatis gradus à qualibet quantitate* vigesimam inferre cogetur. statuit enim communis omnium parens summam quæ publicanum pati possit. Carebit onere vigesimæ parua & exilis hereditas: &, si ita gratus hæres volet, tota sepulcro, tota funeri* seruetur: nemo obseruator, nemo castigator assistet. Cuiuscunque modi ea pecunia ex hæreditate alicuius obuenerit, securus habeat, quietúsque possideat. Ea lex vigesimæ dicta est, vt ad periculum eius peruenirí, nisi opibus, non possit. Conuersa est iniquitas in gratulationem, iniuria in votum: optat hæres vt vigesimam debeat. additum est vt qui eiusmodi ex causis in idem edicti vigesimam deberent, nondum tamen intulissent, non inferrent. At in præteritum subuenire ne dii quidem possunt: tu tamen subueniſti, cauisti que vt desineret quisque debere* quod non esset posteà debiturus. Idẽ fecisti ne malos principes habuissemus, quo ingenio si natura pateretur, quàm libenter tot spoliatis, tot trucidatis sanguinem, & bona refudisses? Vetuisti exigi quod deberi non tuo seculo cœperat. Alius vt contumacibus iraſceretur, tardiatátque soluẽdi dupli^v vel & quadrupli ir-

eur egetis? vt sitis, v.

vigesimã vt prius inf.

seruiet.

quod esset posteà de.

vel etiam quadr.

rogatione mulctaret: tu nihil referre iniquitatis existimas, exigas quod deberi non oportuerit, an constituas vt debeatur. Feres Cæsar curam & solicitudinem consulare, nam mihi cogitanti, eundem te collationes remisisse, donatiuum reddidisse, congiarium obtulisse, delatores abegisse, vectigalia temperasse, interrogandus videris, satísne computaueris imperii redditus, an tantas vires habeat frugalitas principis, vt tot impendiis, tot erogationibus sola sufficiat. Nam quid est causæ cur aliis quidem, quum omnia raperent, & rapta retinerent, vt si *nihil rapuissent, defuerint omnia: tibi, quum tam multa largiaris & nihil auferas, omnia superstint? Nunquam principibus defuerunt qui fronte graui & tristi supercilio vtilitatibus fisci contumaciter adessent: & erant principes ipsi sua sponte auidi & rapaces, & qui magistris non egerent: plura tamen semper à nobis contra nos didicerunt, sed ad tuas aures cum cæteris omnibus, tum vel maximè auaris adulationibus obstructus est aditus. Silent ergo & quiescunt, & postquam non est cui suadeatur, qui suadeant nō sunt. Quo euenit vt tibi cùm plurimum pro *tuis, tum pro nostris moribus debeamus. Locupletabant & fiscum & ærarium non tàm Voconiæ & Iuliæ leges, quàm maiestatis singulare & vnicum crimen eorum qui crimine vacarent: huius tu metum penitus sustulisti, contentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt quàm qui sibi maiestatem vindicabant. Reddita est amicis fides, liberis pietas, obsequium seruis: verentur & parent, & dominos habent. Non enim iam serui principis nostri amici, sed nos sumus: nec pater patriæ alienis se

nihil rapuissent, nihil retinuissent, defuerint omnia?

tuis plus iz nem pro n

mancipiis chariorem quàm ciuibus ſuis credit. Omnes accuſatore domeſtico liberaſti, vnóque ſalutis publicæ ſigno illud (vt ſic dixerim) ſeruile bellum ſuſtuliſti, in quo nõ minus ſeruis quàm dominis præſtitiſti. *hos enim ſecuros, illos bonos feciſti. Non vis interea laudari, nec fortaſſe laudanda ſint: grata ſunt tamen recordantibus principem illum in capita dominorũ ſeruos ſubornantem, monſtrantémque crimina, quæ tanquam delata puniret: magnum & ineuitabile, ac toties cuique experiendum malum, quoties quiſque ſimiles principis ſeruos haberet. In eodem genere ponendum eſt quòd teſtamenta noſtra ſecura ſunt: nec vnus omnium, nunc quia ſcriptus hæres, non tu falſis, non tu iniquis tabulis aduocaris: nullius ad te iracundia, nullius impietas, nullius furor confugit; nec quia offendit alius nuncuparis, ſed quia ipſe meruiſti. Scriberis ab amicis, ab ignotis præteriris: nihílque inter priuatum & principem intereſt, niſi quòd nunc à pluribus amaris: nam & plures amas. Tenes Cæſar hunc * curſum, & probatur experimento, ſítne feracius & vberius, non ad laudem modò, ſed ad pecuniam principi, ſi hærede illo mori homines velint, quàm ſi cogantur. Donauit pater tuus multa, & ipſe donaſti: ceſſerit parum gratus, manent tamen ii qui bonis eius fruantur, nihílque ex illis ad te niſi gloria redit. nam liberalitatem iucundiorem debitor gratus, clariorem ingratus facit. Sed quis ante te laudem iſtã pecuniæ prætulit? quotuſquiſque principum ne id quidem in patrimoniis noſtris ſuũ duxit quod eſſet de ſuo? Nónne vt regum, ita Cæſarum munera illitos cibis hamos, opertos præda laqueos * æmulabantur?

* nos

* caſum, & probabitur exp.

* æmulabantur, tum pr,

tur, quum priuatis facultatibus velut hausta &
implicita *multiplicata, retro secum quicquid attigerant
referrent? Quàm vtile est ad vsum secundorum
per aduersa venisse, Vixisti nobiscum, periclita-
tus es, timuisti, quæ tunc erat innocentium vi-
ta: scis & expertus es quantopere detestentur
malos principes etiam qui malos faciunt. Me-
ministi quæ optare nobiscum, quæ sis queri soli-
tus. Nam priuato iudicio principem geris, me-
liorem immò te præstas quàm tibi alium preca-
bare. Itaq; sic imbuti sumus, vt quibus erat sum-
ma votorum, melior pessimo princeps, iam non
possimus nisi optimum ferre. Nemo est ergo tam
tui, tam ignarus sui, vt locum ipsum post te cō-
cupiscat. Facilius est vt esse aliquis successor
tuus possit quàm vt velit. Quis enim curæ tuæ
molē sponte subeat? quis cōparari tibi nō refor-
midet? Expertus & ipse es quàm sit onerosū suc-
cedere bono principi; & afferebas excusationem
adoptari An prona paruáque sunt ad æmulandū
quòd nemo incolumitatē turpitudine rependit?
Salua est omnibus vita & dignitas vitæ, nec iam
consideratus ac sapiens qui ætatem in tenebris
agit. eadem quippe sub principe virtutibus præ-
mia, quæ in libertate: nec benefactis tantùm *ex
&conscientiæ conscientia merces, sed etiam præmia sunt. A-
merces. A. mas constantiam ciuium, rectósque ac viuidos a-
nimos non vt alii, contundis ac deprimis, sed fo-
ues & attollis. Prodest bonos esse, quum sit satis
abundéque si non nocet: his honores, his sacer-
dotia, his prouincias offers hi amicitia tua, hi
iudicio florent: acuuntur isti integritatis & in-
dustriæ pretio. Similes & dissimiles alliciuntur:
nam præmia bonorum malorūque bonos ac ma-

los faciunt. Pauci adeo ingenio valẽt vt non turpe honeſtúmque, prout bene ac ſecus ceſſit, expetant fugiántve: cæteri vbi laboris inertiæ, vigilantiæ ſomno, frugalitatis luxuriæ merces datur, eadem iſta quibus alios artibus aſſequuios vident, conſectãtur: qualéſque ſunt illi, tales eſſe & videri volunt, & dum* nolũt fiunt. Et priores quidem principes, excepto patre tuo, præterea vno aut altero, & nimis dixi, vitiis potius ciuium quã virtutibus lætabantur. primùm quòd in alio ſua quenque natura delectat: *deinde quos decerẽt eſſe niſi ſeruos, horum in ſinum omnia congerebant: bonos autem otio aut ſitu abſtruſos, & quaſi ſepultos, nonniſi delationibus & periculis in lucem ac diem proferebant: tu amicos ex optimis legis, & hercule æquum eſt eſſe eos chariſſimos bono principi, qui inuiſi malo fuerint. Scis vt ſicut diuerſa natura dominatio & principatus, ita non aliis eſſe principem gratiorem quàm qui maximè dominum grauẽtur. Hos ergo prouehis, & oſtentas quaſi ſpecimen & exemplar, quæ tibi ſecta vitæ, quod hominum genus placeat. *ideo non cẽſuram adhuc, non præfecturam morum recepiſti, quia tibi beneficiis potius quàm remediis ingenia noſtra experiri placet. Et alioqui neſcio an plus moribus conferat princeps qui bonos eſſe patitur, quàm qui cogit. Flexibiles quamcunque in partem ducimur à principe atque (vt ita dicam) ſequaces ſumus. huic enim chari, huic probati eſſe cupimus, quod fruſtra ſperauerunt diſſimiles: eóque obſequii continuatione peruenimus, vt propè omnes homines vnius moribus viuamus. Porro

volunt

denique

& ideo

non tam ſiniſtrè conſtitutum eſt vt qui malum principem poſſumus, bonum non poſſimus imitari. Perge modò Cæſar, & vim effectúmque cenſuræ tuum propoſitum, tui actus obtinebunt. Nam vita principis cenſùra eſt, eáque perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc conuertimur: nec tam imperio nobis opus eſt quàm exemplo. quippe infidelis recti magiſter eſt metus. Melius homines exemplis docentur, quæ in primis hoc in ſe boni habent, quòd approbant quæ præcipiunt fieri poſſe. Et quis terror valuiſſet efficere quod reuerentia tui effecit? Obtinuit aliquis vt ſpectaculum pantomimorum *populi Romani tolli pateretúr: ſed non obtinuit vt vellet. rogatus es tu quod cogebat alius, cœpítque eſſe beneficium quod neceſſitas fuerat. Neque enim à te minore concentu vt tolleres pantomimos quàm à patre tuo vt reſtitueret, exactum eſt. Vtrúnque rectè: nam & reſtitui oportebat quos ſuſtulerat malus princeps, & tolli reſtitutos. In his enim quæ à malis benefiunt, hic tenendus eſt modus, vt appareat, autorem diſplicuiſſe non factum. Idem ergo populus ille aliquando ſcenici imperatoris ſpectator & applauſor, nunc in pantomimis quoque aduerſatur, & *damnat effœminatas artes, & indecora ſeculo ſtudia. Ex quo manifeſtum eſt principum diſciplinã capere etiam vulgus: quum rem, ſi ab vno fiat, ſeueriſſimam fecerint omnes. Macte hac grauitatis gloria Cæſar, qua conſequutus es vt quod antea vis & imperium, nunc mores vocarentur. Caſtigauerunt vicia ſua ipſi qui caſtigari merebantur, iidémque emendatores qui emendandi fuerunt. itaque nemo de ſeueritate tua queritur, & liberum eſt queri. ſed

populo Romano

clamat

quum ita cõparatum sit vt de nullo minus principe querantur homines, quàm de quo maximè lic:t, tamen in seculo nihil est quo non omne hominum genus lætetur & gaudeat: boni prouehuntur: mali, qui est tranquillissimus status ciuitatis, nec timent nec timentur. Mederis erroribus, sed implorantibus, omnibúsque quos bonos facis, hanc alterius laudem, ne coegisse videaris. Quid vitam? quid mores iuuentutis, quam principaliter formas? quem honorem dicendi magistris, quam dignitatem sapientiæ doctoribus habes? vt sub te spiritum & sanguinem & patriam receperunt studia, quæ priorum temporum immanitas exiliis puniebat, quum sibi vitiorum omnium conscius princeps, inimicas vitiis artes non odio magis quàm reuerẽtia relegaret? ac tu easdem artes in complexu, oculis, auribus habes. Præstas enim quæcunque præcipiunt: tantúmque eas diligis quantum ab illis probaris. An quisquam studia humanitatis professus, non cùm omnia tua, tum vel in primis laudibus ferat admissionum tuarum facilitatem? Magno quid em animo parens tuus hanc ante *hos principes arcem publicarum ædiũ nomine inscripserat: frustrà tamen nisi adoptasset, qui habitare vt in publicis posset. Quàm bene cum titulo isto moribus tuis conuenit? quanquam omnia sic facis, tanquam non alius inscripserit. Quod enim forum? quæ templa tam referat? non Capitolium, ipsáque illa adoptionis tuæ sedes magis publica, magis omnium: nullæ obices, nulli contumeliarum gradus: superatúsque iam mille liminibus, vltrà semper aliqua dura & obstantia. Magna ante te magna post te, *iuxta tamen maxima quies, tan-

vos

iuxta te tã men

tum vbique ſilentium, tã altus pudor, vt ad paruos penates & larem anguſtum ex domo principis modeſtiæ & tranquillitatis exempla referantur. Ipſe autem, vt excipis omnes? vt expectas? vt magnã partem dierum inter tot imperii curas quaſi per otium tranſigis? Itaque non vt *aliàs attoniti, nec vt periculum capitis adituri tarditate, ſed ſecuri & hilares quum commodum eſt, conuenimus: & admittente principe interdum eſt aliquid quod nos domi quaſi magis neceſſarium teneat. Excuſati ſemper tibi, nec vnquã excuſandi ſumus. Scis enim ſibi quẽque præſtare quòd te videat, quòd te frequenter, ac tanto liberalius ac diutius voluptatis huius copiam præbes. Nec ſalutàtiones tuas fuga & vaſtitas ſequitur: remoramur, reſiſtimus vt in communi domo, quam * nuper immaniſſima belua plurimo terrore munierat, quum velut quodam ſpecu incluſa nũc propinquorum ſanguinem lamberet, nunc ſe ad clariſſimorum ciuium ſtrages cædéſque proferret.* Obuerſabantur foribus horror & minæ, & par metus admiſſis & excluſis. Ad hæc ipſe occurſu quoque viſúque terribilis, ſuperbia in fronte, ira in oculis, fœmineus pallor in corpore, in ore impudentia multo rubore ſuffuſa: non adire quiſquam, non alloqui audebat, tenebras ſemper ſecretúmq; captãtẽ, nec vnquã ex ſolitudine ſua prodeũtẽ, niſi vt ſolitudinẽ faceret: ille tamen, quibus ſibi parietibus & muris ſalutẽ ſuã tueri videbatur, dolũ ſecum & inſidias, & vltorem ſcelerum deũ incluſit: dimouit, perfregítque cuſtodias pœna, anguſtóſque per aditus & obſtructos non ſecus ac per apertas fores, & inuitantia lumina irrupit; longéque tũc illi di-

alii & alti

nuper illa/mum

Obſeruabantur

initas ſua, longè arcana illa cubilia ſæuíque ſeceſſus, in quos timore & ſuperbia & odio hominum agebatur. Quanto nũc tutior, quanto ſecurior eadem domus, poſtquam eius non crudelitatis, ſed amoris excubiis, non ſolitudine & clauſtris defenditur? Et quid ergo? diſcimus experimento, fideliſſimam eſſe cuſtodiam, principis ipſius innocentiam. Hæc arx inacceſſa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere. Fruſtrà ſe terrore ſuccinxerit qui ſeptus charitate non fuerit. armis enim arma irritantur. Num autem ferias tantùm partes dierum oculis noſtris cœtúque conſumis? num remiſſionibus tuis eadem frequentia, eadémque illa ſocialitas intereſt? num tibi ſemper in medio cibus, ſempérque menſa communis? num ex conuictu noſtro mutua voluptas? num prouocas redduíſque ſermones? num ipſum tempus epularum uarum quum frugalitas contrahat, extendit humanitas? Non enim ante medium diem diſtentus ſolitaria cœna ſpectator adnotatórque conuiuis tuis immines: nec ieiuniis & inanibus plenus ipſe eructans non tam apponis quàm obiicis cibos quos dedigneris attingere: ægréque perpeſſus ſuperbam illam conuictus ſimulationem, rurſus te ad clandeſtinam ganeam occultúmque luxum refers. Ergo non aurum, nec argentum, nec exquiſita ingenia cœnarum, ſed ſuauitatem uam iucunditatémque miramur: quibus nulla atietas adeſt, quando ſyncera omnia, & vera, & ornata grauitate. Neque enim aut peregrinæ ſuperſtitionis myſteria, aut obſcœna petulantia menſis principis oberrat, ſed benigna inuitatio, & liberalis ioci, & ſtudiorum honor. Inde tibi

clauſtris, ſed ciuium celebritate def.

parcus, & breuis somnus, nullúmque amore nostri angustius tempus quàm quod sine nobis agis. Sed quum rebus tuis vt participes perfruamur, quæ habemus ipsi, quàm propria quàm nostra sunt? Non enim exturbatis prioribus dominis, omne stagnum, omnem lacum, omnem etiam saltum immensa possessione circumuenis, nec vnius oculis flumina, fontes, maria deseruiunt. Ecquid Cæsar non tuum videat? tandémque imperium principis quàm patrimonium maius est. Multa enim ex patrimonio refert in imperiũ quæ priores principes occupabant, non vt ipsi fruerentur, sed ne quis alius. Ergo in vestigia sedésque nobilium immigrant pares domini, nec iam clarissimorum virorum receptacula habitatore seruo teruntur, aut fœda vastitate procumbunt. Datur intueri pulcherrimas ædes deterso situ auctas ac vigentes. Magnum hoc tuum non erga homines modò, sed erga tecta ipsa meritum, sistere ruinas, solitudinem pellere, ingentia opera eodem quo extructa sunt animo ab interitu vendicare: muta quidem illa & anima carentia, sentire tamen & lætari videntur, quòd niteant, quòd frequententur, quòd aliquando cœperint esse

donum scies, *domini, non seruientis. Circumfertur sub nomine Cæsaris tabula ingens rerum venalium, quòd sit detestanda auaritia illius qui tam multa concupiscebat, quum haberet superuacua tam multa: *tum exitialis erat apud principem huic

examen exit. laxior domus, illi amœnior villa. Nunc princeps in hæc eadem dominos quærit, ipse inducit: ipsos illos magni aliquando imperatoris hortos, illud nunquam, nisi Cæsaris suburbanum, licemur, emimus, implemus. Tanta benignitas principis,

nta ſecuritas temporum eſt vt ille nos princi-
alibus rebus exiſtimet dignos: nos non timea-
ius quòd digni eſſe videmur.*Nec verò emen- Nunc
i tantùm ciuibus tuis copiam præbes,ſed amœ-
iſſima quæque largiris & donas: ita (inquam)
onas,in quæ electus,inquæ adoptatus es: tranſ-
ers quod iudicio accepiſti, ac nihil magis tuùm
redis quàm quod per amicos habes: idem tam
arcus in ædificando quàm diligens in tuendo.
taque non vt antè immanium tranſuectione ſa-
orum vrbis tecta quatiuntur. Stant ſecuræ do-
nus,nec iam templa nutantia. Satis eſt tibi, ni-
hiúmque,quum ſucceſſeris frugaliſſimo princi-
i,* magis reiicere aliquid & amputare ex his magnum
uæ princeps tanquã neceſſaria reliquit.Præter- iis
a pater tuus vſibus ſuis detrahebat quæ fortuna
mperii dederat:tutius quod pater. At quàm ma-
nificus in publicum es! hinc porticus,inde de-
ubra occulta celeritate properantur, vt nõ con-
ummata ſed tantùm cõmutata videantur! hinc
mmenſum latus circi templorum pulchritudi-
em prouocat:digna populo victore gentium ſe-
les, nec minus iſpa viſenda, quàm quæ ex illa
pectabuntur: viſenda autem cùm cætera ſpecie,
um quòd æquatus plebis ac principis locus: ſi-
quidem per omne ſpatium vna facies,omnia cõ-
inua & paria, nec magis propriùs ſpectãdi Cæ-
aris ſuggeſtus, quàm propria quæ ſpectet. Li-
ebit ergo ciuibus tuis inuicem contueri: dabi-
ur non cubiculum principis, ſed ipſum princi-
em cernere in publico,in populo ſedentem,po-
ulo,cui locorum quinque millia adieciſti. Au-
eras enim numerum eius congiarii facilitate
naiorémque in poſterũ ſuſcipi liberalitatis

fide iusseras. Horum vnum si præstitisset alius, illi iamdudum radiatum caput, & media inter deos sedes auro staret aut ebore, augustioribúsq; aris & grandioribus victimis inuocaretur. Tu delubra nonnisi adoraturus intras, tibi maximus honor excubare pro templis, postibúsque praetexi. Sic fit vt dei summum inter homines fastigium seruent, quum deorum ipse non adeptus. Itaque tuam statuam in vestibulo Iouis optimi maximi vnam alterámve, & hanc æream cernimus. At paulo antè aditus omnes, omnes gradus, totáque area hinc auro, hinc argento relucebat, seu potius polluebatur, quum incesti principis statuis permixta deorum simulacra sorderent. Ergo istæ quidem æreæ & paucæ manent, manebúntque quādiu templum ipsum: illæ autem aureæ & innumerabiles strage & ruina publico gaudio litauerunt. Iuuabat illidere solo superbissimos vultus, instare ferro: sæuire securibus, vt, si singulos ictus sanguis dolórque sequeretur, nemo tā temperans gaudij seræque lætitiæ, quin instar vltionis videretur cernere laceros artus, trūcata mēbra postremò, truces horendásque imagines abiectas excoctáſq; flāmis, vt ex illo terrore & minis in vsū hominū ac voluptates ignibus mutarentur. Simili reuerētia Cæsar, nō apud genium tuū bonitati tuæ gratias agi, sed apud numen Iouis optimi maximi pateris. Illi debere nos* quicquid debeamus, illius quod bene facias muneris esse qui te dedit. Ante quidē ingentes hostiarū greges per Capitolinū iter magna sui parte velut intercepti diuertere via cogebātur, quū sæuissimi domini atrocissima effigies tanto victimarum cruore colerctur, quantū ipse humani

quicquid tibi deb,

sanguinis profundebat. Omnia P.C. quæ de aliis principibus à me aut dicuntur aut dicta sunt, eò pertinent vt ostendam quàm longa consuetudine corruptos deprauatósque mores principatus parens noster reformet & corrigat: alioqui nihil non parum gratè sine comparatione laudetur. Præterea hoc primum erga optimum imperatorem piorum ciuium officium est, insequi dissimiles. neque enim satis * amarint bonos principes, qui malos satis non. *oderint. Adiice quòd imperatoris nostri non aliud amplius ac diffusius meritũ est quàm quod insectari malos principes tutum est. An excidit dolori nostro modò vindicatus Nero? permitteret (credo) famam vitámque eius carpi qui mortem vlciscebatur: nec vt in in se dicta interpretaretur quæ de simillimo dicerentur. Quare ego te Cæsar, muneribus omnibus tuis, omnibus cõparo, multis antepono, quòd licet nobis & in præteritum de malis imperatoribus quotidie vindicari, & futuros sub exemplo præmonere, nullum locum, nullum esse tempus quo funestorum principum manes à posterorum execrationibus conquiescãt. Quo constantius, P.C. & dolores nostros & gaudia * proferamus: ingemiscamus illis quæ patiebamur. Simul vtrunque faciendum est sub bono principe. Hoc secreta nostra, hoc sermones, hoc ipsæ gratiarum actiones agant, meminerintque, sic maximè laudari incolumem imperatorem, si priores secus meriti reprehendantur. Nam quũ de malo principe posteri tacent, manifestum est eadem facere præsentem. Et quis iam locus miseræ adulationis manebat, quum laudes imperatorum ludis etiam & comessationibus celebra-

amarit

oderit

proferamus: lætemur iis quibus fruimur: ing

rentur, saltarentúrque, atque in omne ludibrium effœminatis vocibus, modis, gestibus frangerentur? sed illud indignum, quòd eodem tempore in senatu & in scena ab histrione & à cõsule laudabantur: tu procul à tui cultu ludicras artes remouisti. Seria ergo te carmina honórque æternus annalium, non hæc breuis & pudenda prædicatio colit: quinetiam tãto maiore cõsensu in venerationem tui theatra ipsa consurgent, quanto magis de te scenæ silebunt. Sed quid ego istud admiror? quum eos quoque honores qui tibi à nobis offeruntur, aut delibare parcissimè, aut omnino soleas recusare? Nihil antè tam vulgare, tam paruum in senatu agebatur, vt non laudibus principum immoraretur, quibuscunque censendi necessitas accidisset. De ampliando numero gladiatorum, aut de instituendo cõllegio fabrorum consulebamur, & quasi prolatis imperii finibus, nunc ingentes arcus, excessúrósque templorum fastigium titulos, nunc menses etiã, nec hos singulos nomini Cæsarum dicabamus: patiebantur illi, & quasi meruissent, lætabantur. At nunc quis nostrûm tanquam oblitus eius de quo refertur, censendi officium principis honore cõsumunt? Tuæ moderationis hæc laus, *constantia nostra & tibi obsequimur quòd in curiã, non ad certamen adulationũ, sed ad vsum mundúsque iustitiæ conuenimus: hanc simplicitati tuæ veritatíque gratiã relaturi, vt te quæ vis, velle, quæ non vis, nolle credamus. Incipimus inde, desinimus ibi à quo incipi, in quo desini sub alio principe non posset. Nam plerosque ex decretis honoribus, & alii non receperunt: nemo antè tam suit vt crederetur noluisse decerni. Quod e go

*constantia nostra

itulis omnibus ſpecioſius reor, quando non tra-
ibus aut ſaxis nomen tuum, ſed monimentis æ-
ernæ laudis inciditur. Ibit in ſecula, fuiſſe prin-
ipem, cui florenti & incolumi nunquã niſi mo-
lici honores, ſæpius nulli decernerentur. Et ſa-
iè ſi velimus cum priorum temporum neceſſita-
e certare, vincemur. Ingenioſior eſt enim ad ex-
ogitandum ſimulatio veritate: ſeruitus, liber-
ate: metus, amore. Simul quum iampridem no-
itas omnis adulatione conſumpta ſit, non alius
:rga te nouus honor ſupereſt quàm ſi aliquando
le te tacere audeamus. Age, ſiquando pietas no-
tra ſilentium rupit, & verecũdiã tuam vicit, quæ
'qualiáque decernimus nos, tu nõ recuſas, vt ap-
)areat, non ſuperbia & faſtidio te ampliſſimos
ionores repudiare, qui minores non dedigneris.
Pulchrius hoc, Cæſar, quàm ſi recuſares omnes:
iã recuſare omnes, ambitionis: moderationis eſt
:ligere parciſſimos. Quo temperamento & no-
)is & ærario prodes, quòd ſumptibus eius adhi-
)es modũ, & qui exhauſtũ nõ ſis innocẽtiũ bonis
'epleturus. Stant igitur effigies tuæ, quales olim
)b egregia in rempubl. merita priuatis dicaban-
tur. Viſuntur eadẽ è materia Cæſaris ſtatuæ qua
Brutorum, qua Camillorum. nec diſcrepat cau-
ſa. Illi enim reges hoſtémque victorem mœni-
bus depulerunt: hic regnum ipſum, quæque alia
:aptiuitas gignit, arcet ac ſubmouet, ſedémque
)btinet principis, ne ſit domino locus. Ac mihi
*intuenti in ſapientiam tuam, minus mirum vi-
detur quòd mortales iſtos caducóſque titulos
iut depreceris aut temperes. Scis enim vbi ve-
ra principis, vbi ſempiterna ſit gloria, * vbi ſint
honores, in quos nihil flammis, nihil ſenectuti,

qualiáq; fue decern. nos, aut tu non

intuenti ſa-pientiam

nihil succeſſoribus liceat. Arcus enim & ſtatuas, aras etiam tẽpláque demolitur, & obſcurat obliuio, negligit carpítque poſteritas: contrà, contemptor ambitionis, & infinitæ poteſtatis domitor ac frænator animus ipſa vetuſtate floreſcit, nec ab vllis magis laudatur, quàm quibus minimè* neceſſe eſt. Præterea vt quiſquis factus eſt princeps, extemplo fáma eius, incertum bona an mala, cæterùm æterna eſt. Non ergo perpetua principi fama, quæ inuitum manet: ſed bona concupiſcenda eſt. ea porro non imaginibus & ſtatuis, ſed virtute ac meritis prorogatur. Quinetiã leuiora hæc formam principis figurámque, non aurum melius vel argentum quàm fauor hominum exprimat teneátque. quod quidem prolixè tibi cumulatéque contingit, cuius lætiſſima facies & amabilis vultus in omnium ciuium ore, oculis, animo ſedet. Annotaſſe vós credo, patres conſcripti, iamdudum me non eligere quæ referam. propoſitum eſt enim mihi principem laudare, non principis facta. Nam laudabilia multa etiam mali faciunt, ipſe laudari niſi optimus non poteſt. Quare non alia maior, imperator auguſte, gloria tua, quàm quòd agentibus tibi gratias nihil velandum eſt, nihil omittendum eſt. Quid eſt enim in principatu tuo, quod[v] cuiuſque prædicatio vel tranſilire vel præteruehi debeat? quod momentum, quod immò temporis punctũ aut beneficio ſterile, aut vacuum laude? num omnia eiuſmodi vt is optimè te laudaſſe videatur, qui narrauerit fideliſſimè? Quo fit vt propè in immenſum diffundatur oratio mea, & nec dum de biennio loquor. Quàm multa dixi de moderatione, & quanto plura adhuc reſtant, vt illud quod ſecundum conſulatum recepiſti, quia prin-

neceſſe eſt. Non ergo perpetua pr.

cuiuſquam

eps & pater deferebat! at postquam ad te im-
perii summam, & cùm omnium rerum, tum etiã
ui potestatem dii transtulerint, tertium consu-
atum recusasti, quum agere tã bonum consulem
posses. Magnum est, differre honorem: gloriam,
maius. Gestum consulatum mirer, annon re ce-
ptum? gestus non in hoc vrbis otio, & intimo si-
nu pacis, sed iuxta barbaras gentes: vt illi sole-
bant quibus erat moris paludamẽto mutare præ-
textam, ignotásque terras victoria sequi. Pul-
chrum imperio, gloriosum tibi, quum te socii at-
que amici sua in patria, suis in sedibus adierunt.
Decora facies consulis: multa post sæcula tribu-
nal viridi cespite extructum, nec fascium tantùm
sed pilorum signorúmque honore circumdatum:
augebant maiestatem præsidentis diuersi postu-
lantium habitus, ac dissonæ voces, rárăque sine
interprete oratio. Magnificum est, ciuibus iura,
quid hostibus, reddere? speciosum certam fori
pacem, quid immanes cãpos sella curuli, victo-
risque vestigio premere? imminere minacibus
ipis turtim quietumque, quid spernere barba-
os fremitus? hostilémque terrorem non armo-
um magis quàm togarum ostentatione compe-
cere? Itaque non te apud imagines, sed ipsum
præsentem audientémque consalutabant impe-
atorem, noménque quod alii domitis hostibus,
u contemptis merebare. Hæc laus acti consula-
us, illa dilati: quòd adhuc initio principatus vt
am excusatus honoribus, & expletus consulatũ
ecusasti, quem noui imperatores destinatum a-
iis in se transferebant. Fuit etiam qui in princi-
patus sui fine consulatum quẽ dederat, ipse ma-
gna ex parte iam gestum extorqueret & raperet.

Hoc ergo honore quem & incipientes princips & desinentes adeo concupiscunt vt auferant, tu otioso ac vacante priuatis cessisti. Inuidiosúsne erat aut tibi tertius consulatus, aut principi primus? Nam secundum imperator quidem sub imperatore tamen iniisti: nihílque imputari in eo vel honori potest vel exemplo, nisi obsequium. Ita verò quæ ciuitas quinquies, atque etiam sexies consules vidit, non illos qui expirante iam libertate per vim ac tumultum creabantur, sed quibus sepositis & absentibus in rura sua consulatus ferebantur: in hac ciuitate tertium consulatum princeps generis humani vt pergrauem recusasti? Tantóne Papyrius etiam & Quintius moderatior? Augustus, & Cæsar, & pater patriæ. At illos respubl. ciebat: quid? te non eadem respublica? non senatus? non consulatus ipse, qui sibi tuis humeris attolli & augescere videtur? Non te ad exemplar eius voco, qui continuis cōsulatibus fecerat longum quendam & sine discrimine annum; * his te confero, quos certum est quoties consules fuerunt, non sibi præstitisse. Erat in senatu ter consul, quum tu tertium consulatum recusabas. Onerosum nescio quid verecundiæ tuæ consensus noster indixerat, vt princeps toties consul esses, quoties senator tuus nimia modestia, istud etiam priuatus recusasses. An consularis viri triumphalísque filius quum tertiò consul creatur, ascendit, non debitum hoc illi, nō vel sola generis claritate promeritum? Cōtigit ergo priuatis aperire annum, fastósque reserare: & hoc quoque redditæ libertatis indicium fuit, quòd consul alius quàm Cæsar esset. Sic exactis regibus cœpit liber annus: sic olim

* sis.

seruitus pulsa,priuata fastis nomina induxit: miseros ambitionis,qui ita consules semper,vt semper principes erant, quanquam non ambitio magis quàm liuor & malignitas videri potest , omnes. annos possidere summúmque illud purpuræ decus nonnisi præcerptum præfloratúmque transmittere. Tuam verò magnanimitatem, * an modestiam, an benignitatem prius mirer? Magnanimitas fuit , expetito semper honore abstinere:modestia,cedere:benignitas , per alios frui. Sed iam tempus est te ipsi consulatui præstare vt maiorem eum suscipiendo gerendóque facias. Nam sæpius recusare,ambiguam ac potius illam interpretationem habet, tanquam minorem putes. Tu quidem vt maximum recusasti : sed hoc persuadere nemini poteris,nisi aliquando & non recusaueris. Quum arcus,quum trophæa,quum statuas deprecaris,tribuenda est verecundiæ tuæ venia : illa enim sanè tibi dicantur. quum verò postulamus vt futuros principes doceas inertiæ renuntiare,paulisper delicias differre, paulisper & saltem ad breuissimum tempus, ex illo felicitatis somno velut excitatos, induere prætextam, quam quum dare possent,occuparint : ascendere curulem quam detineant : esse denique quod occupierunt , nec ideo tantùm velle consules ieri,vt fuerint. Gessisti alterum consulatum, cio:illum exercitibus, illum prouinciis,illum eiam cæteris gentibus poteris imputare,non pos nobis.* Audiuimus quidem te omne munus onsulis obiisse, sed*audiuimus. diceris iustissiius,humanissimus,patientissimus fuisse: sed dicris .æquum est aliquãdo nos iudicio nostro, noris oculis,non famæ semper & rumoribus cre-

* an benignitatem, an modestiam pri

dere. Quousque absentes de absente gaudebimus? liceat experiri an aliquid superbiæ tibi ille ipse secundus consulatus attulerit. multum in commutandis moribus hominum medius annus valet, in principum plus. Dicimus quidem, cui virtus aliqua contingat, omnes inesse: cupimus tamen experiri an nunc quoque vna eadémque res sit, bonus consul, & bonus princeps. Nã præter id quòd est arduum, duas, eásque simul capere potestates summas, tum inest vtrique nonnulla diuersitas, quum principem quàm dissimillimũ consuli deceat. Atque ego video, proximo anno consulatus recusandi hanc præcipuam fuisse rationem, quòd eum absens gerere nõ poteras: sed iam vrbi votísque publicis redditus, quid est in quo magis sis approbaturus quæ quantáque fuerint quæ desiderabamus? Parum est vt in curiam venias, nisi & conuocas: vt interfis senatui, nisi & præsides: vt censentes audias, nisi & perrogas. Vis illud augustissimum consul aliquando tribunal *maiestati suæ reddere? ascende. Vis constare reuerentiam magistratibus, legibus autoritatem, modestiam *petulantibus? adi. Quid enim interesset reipubl. si priuatus esses consulẽ te haberet tantùm, an & senatorem? hoc nunc scito interesse, principem te habeat tantùm *an & cõsulem. His tot tantísque rationibus, quanquam multum reluctata verecundia principis nostri, tandem tamen cessit. At quemadmodum cessit? non se vt priuatis, sed vt priuatos pares sibi faceret. Recepit enim tertium consulatum, vt daret: nouerat moderationem hominum, nouerat pudorem, qui non sustinerent tertiò cõsules esse, nisi cum ter consule. Bellorum istud socijs olim,

maiestatis suæ

postulantibus?

an consulem

pericvlorum consortibus, parcè tamen, tribuebatur, quod tu singularibus viris, ac de te quidem bene ac fortiter præstitisti, sed in toga meritis, vtriusque cura, vtriusque vigilantia obstrictus es Cæsar. Sed in principe rarum, ac propè insolitum est, vt se putet obligatum, aut si putet, amet. Debes ergo Cæsar, & soluis: sed quum ter consules facis, non tibi magnus princeps, sed non ingratus amicus videris: quinetiã perquam modica quædam ciuium merita fortunæ tuæ viribus in manus extollis. Efficis enim vt tantum tibi quisque præstitisse videatur, quantum à te* recepit. Quid isti benignitati precer? nisi vt semper obliges, obligeris: incertúmque facias vtrũ magis expediat ciuibus tuis debere tibi, an præstitisse? Equidem illum antiquum senatum contueri videbar, quum ter consule assidente, tertiò cõsulem designatum rogari sententiam cernerem. Quanti tunc illi, quantúsque tu? Accidit quidem vt corpora quamlibet ardua & excelsa procerioribus admota decrescant: item vt altissimæ ciuiũ dignitates collatione fastigii tui, quasi deprimãtur: quantóque propius ad magnitudinem tuam ascenderint,* tanto etiam à sua descendisse videantur. Illos tamen tu quanquam non potuisti tibi æquare quum velles, ideo in* edito collocasti, vt tantum super cæteros, quãtum infra te cernerentur. Si vnius tertium consulatum eundem in annum in quem tuum contulisses, ingentis animi specimen haberetur. Vt enim felicitatis est, quantum velis posse, sic magnitudinis, velle quãtum possis. Laudandus quidem & ille qui tertiũ consulatum meruit, sed magis sub quo meruit: magnus memorandúsque qui tantum præmium

recipit

tantum

edito loco coll.

cepit. sed maior qui capienti dedit. Quid quòd duos pariter tertio consulatu collegas tui sanctitate decorasti? vt sit nemini dubium, hanc tibi præcipuam causam fuisse extendendi consulatus tui, vt deorum consulatus amplectereturr, & collegam te vni daret. Vterque nuper consulatum alterum gesserat à patre tuo, id est, quanto minus quàm à te datum: vtriusque adhuc oculis paulo antè dimissi fasces oberrabant: vtriusque solennis ille lictorum & prænuntius clamor auribus insederat, quum rursus curulis, tursúsque purpura, vt olim, quum hostis in proximo, & in summũ discrimen adducta respubl. expertum honoribus virum poscceret, non consulatus hominibus iisdẽ, sed iidem homines consulatibus reddebantur. tanta tibi beneficiendi vis, vt indulgentiam tuam necessitas æmuletur. Modò prætextas exuerant, resumant: modò lictores abire iusserant, reuocent: modò gratulantes amici recesserant, reuertantur. Hominísne istud ingenium est? hominis potestas, renouare gaudia, redintegrare lætitiam, nullámque requiem * gratulationis dare, neque alia repetendis consulatibus intervalla permittere, nisi dum finiuntur? Facias ista semper, nec vnquam in hoc opere aut animus tuus aut fortuna lassetur: des quamplurimis tertios consulatus, & quum plurimis tertios consulatus dederis, semper tamen plures quibus debeas dare superstint. Omnium quidem beneficiorum quæ merentibus tribuuntur, nõ ad ipsos gaudium magis quàm ad similes redundat: præcipuè tamen ex horum consulatu non ad partem aliquam senatus, sed ad totum senatum tãta lætitia peruenit, vt eundẽ honorẽ omnes sibi & dedisse & accepisse videãtur.

* gratulationibus dare,

Nempe enim hi sunt quos senatus quum publicis sumptibus minuendis optimum quémque præficeret, elegit equidem primos. Hoc est igitur, hoc est quod penitus illos animo Cæsaris insinuauit. An parum sæpe experti sumus hanc esse rerum conditionem, vt senatus fauor apud principem aut prosit aut noceat? Nónne paulo antè nihil magis exitiale erat quàm illa principis cogitatio? hunc senatus probat, hic senatui charus est, oderat quos nos amaremus, sed & nos quos ille. Nunc inter principem senatúmque dignissimi cuiusque charitate certatur, demonstramus inuicem, credimus inuicem: quódque maximum amoris mutui signum est, eosdem amamus. Proinde, Patres C. fauete apertè, diligite constanter: non iam dissimulandus est amor, ne noceat: non premendum odium, ne prosit: eadē Cæsar quæ senatus probat improbátque: vos ille presentes, vos etiam absentes in consilio habet: tertiò consules fecit quos vos elegeratis, & fecit hoc ordine quo electi à vobis erant. * Magnum vtrunque videtur, siue eosdem maximè diligit quos scit nobis esse charissimos: siue illis neminem præfert quanuis aliquem magis amet. Proposita sunt senioribus præmia, iuuenibus exempla: adeant, frequentēt securas tandem ac patentes domos. Quisquis probatos senatui viros suscipit, hic maximè principem promeretur. sibi enim accrescere putat quod cuique adstruatur: nullámque in eo gloriam ponit, quòd sit omnibus maior, nisi maximi fuerint quibus maior est. Perstat Cæsar in ista ratione propositi, taléque nos crede, qualis fama cuiusque est: huic aure, huic oculos intende; ne respexeris clandesti-

Magnus vterque

nas existimationes, nullísque magis quàm audientibus insidiantes susurros. Melius omnibus quàm singulis creditur. Singuli enim decipere & decipi possunt: nemo omnes, neminem omnes fefellerunt. Reuertor iam ad consulatum tuum, & si sunt quædam ad consulatum quidem pertinentia, ante consulatum tamen, in primis quòd comitiis tuis interfuisti candidatus, non consulatus tantùm, sed immortalitatis & gloriæ & exempli quod sequerētur boni principes, mali mirarentur. Vidit te populus Romanus in illa vetere potestatis tuæ sede: perpessus es longum illud carmen comitiorum, nec iam irridendā moram: consúlque sic factus es vt vnus ex nobis quos facis consules. Quotusquisque principum antecedentium honorem istū aut consulatui habuit aut populo? non alii marcidi somno, hesternáque cœna redundantes, comitiorū suorū nuntios operiebantur? Alii sanè peruigiles & insomnes, sed intra cubilia sua illis ipsis consulibus, à quibus consules renuntiabātur, exilia & cædem machinabantur. O praua & inscia veræ maiestatis ambitio, concupiscere honorem quem dedigneris dedignari quem concupiscas: quúmque ex proximis hortis campum & comitia prospectes, sic ab illis abesse, tāquam Danubio Rhenóque dirimâre! auerseris tu honori tuo sperata suffragia, renuntiaríque te consulem iussisse cōtentus, liberæ ciuitati ne simulationem quidem serues! Abstineas denique comitiis abstrusus atque abditus, quasi illic tibi non consulatus detur, sed abrogetur imperium! Hæc persuasio superbissimis dominis erat, vt sibi viderentur principes esse desinere, siquid facerent tanquam sena-

consulibus, quibus c,

concupieris:

tores. Plerique tamen non tam ſuperbia quàm metu quodam ſubmouebantur: an ſtuprorum ſibi, inceſtarúmque noctium conſcii auſpicia poſſe luere, ſacratúmque campum nefario auderent contaminare veſtigio? non adeo deos hominéſque contemſerant, vt in illa ſpatioſiſſima ſede hominum deorúmque coniectos in ſe oculos ferre ac perpeti poſſent. Tibi contrà & moderatio tua ſuaſit, & ſanctitas, vt te & religioni deorum & iudiciis hominum exhiberes. Alii conſulatum antequam acciperent, tu & dum accipis, meruiſti. Peracta erant ſolennia comitiorum, ſi principem cogitares, iámque ſe omnis turba commouerat, quum tu mirantibus cunctis accedis ad cõſulis ſellam adigendum te præbes in verba principibus ignota, niſi quum iurare cogerent alios. Vides quàm neceſſarium fuit conſulatum nõ recuſare? non putaſſemus iſtud facturum te fuiſſe, ſi recuſaſſes. Stupeo, P.C. necdum ſatis aut oculis meis aut auribus credo: atque identidem me an audierim, an viderim interrogo. Imperator ergo, & Cæſar, & Auguſtus, Pontifex maximus, ſtetit ante gremium conſulis: ſedítque conſul principe ante ſeſtante: & ſedit inturbatus, interritus, & tanquam ita fieri ſoleret. quinetiam ſedens præbuit iuſiurandum, & ille iurauit, expreſſit, explanauítque verba quibus caput ſuum, domum ſuam, ſi ſcienter fefelliſſet, deorum iræ conſecraret. Ingens Cæſar, & par gloria tua, ſiue fecerint iſtud poſtea principes, ſiue non fecerint. Vlláne ſatis prædicatio digna eſt, idem tertiò conſulem feciſſe quod primò? idem principem quod priuatum? idem imperatorem quod ſub imperatore? Neſcio iã, neſcio pulchriúſne ſit iſtud,

aut vid.

ſtanti prælit

quòd præeunte nullo, an hoc quòd alio præeunte iurasti: in rostris quoque simili religione ipse te legibus subiecisti: legibus Cæsar, quas nemo principi scripsit. Sed tu nihil amplius vis tibi licere quàm nobis: sic fit vt nos tibi plus velimus. Quod ego nunc primùm audio, nunc primùm disco, non est *princeps super leges, sed leges supra principem: *idem Cæsari consuli quod cæteris non licet, iurat in legem attendentibus diis: nam cui magis quàm Cæsari attendant? *iurat obseruantibus *his, quibus idem iurandum est: non ignarus alioqui nemini religiosius quod iurauerit custodiendum, quàm cuius maximè interest non peierare. Itaque & abiturus consulatu iurasti te nihil contra leges fecisse. Magnum hoc erat quum promitteres: maius, postquam præstitisti. iam toties procedere in rostra, inascensúmque illum superbiæ principum locum tenere, hîc suscipere, hîc ponere magistratus, quàm dignum te, quámque diuersum consuetudine illorum qui pauculis diebus gestum consulatum, immò non gestum abiiciebant per edictum! hoc pro concione, pro rostris, pro iureiurando, scilicet vt primis extrema congruerent, vtque hoc solo intelligerentur ipsi consules fuisse, quòd alii non fuissent. Non transiliui, patres conscripti, principis nostri consulatum, sed eundem in locum contuli quicquid de iureiurando dicendum erat. Neque enim vt in sterili ieiunáque materia eandem speciem laudis *diducere ac spargere, atque identidem tractare debemus. Illuxerat primus consulatus tui dies quo tu curiam ingressus, nunc singulos, nunc vniuersos adhortatus es resumere libertatem, capessere quasi cō-

princeps sunt leges, idemque

iura his

deducere

munis imperii curæ, inuigilare publicis vtilitatibus & insurgere. Omnes ante te eadem ista dixerunt, nemini tamen ante te creditum est. Erant sub oculis naufragia multorum, quos inuidiosa tranquillitate prouectos improuisus turbo pertulerat. Quod enim tam infidum mare, quàm blāditiæ principum illorum quibus tanta leuitas, tanta fraus, vt facilius esset iratos quàm propitios habere? te verò securi & alacres quò vocas sequimur. Iubes esse liberos: erimus. iubes quæ sentimus promere in medium: proferemus. neque enim adhuc ignauia quadam & insito torpore cessauimus. Terror, & metus, & misera illa expericulis facta prudentia monebat vt à repubi. (erat autē omnino nulla respublica) oculos, aures, animos auerterenius: at nūc tua dextera tuisque promissis freti & innixi obsepta diutina seruitute ora reseramus, frænatámque tot malis linguam resoluimus. Vis enim tales esse nos, quales iubes, nihílque exhortationibus tuis fucatum, nihil subdolum, denique quod credētem fallere paret, non sine periculo fallentis. neque enim vnquam deceptus est princeps, nisi qui priùs ipse decepit. Equidem hunc parētis publici sensum cùm exhortatione eius, tum pronuntiatione ipsa perspexisse videor. Quæ enim illa gratuitas sententiarum? quàm inaffectata veritas verborum? quæ asseueratio in voce? quæ affirmatio in vultu? quanta in oculis, habitu, gestu, toto denique corpore fides? Tenebit ergo semper quod suaserit, sciétque nos, quoties libertatem quam dedit experiemur, sibi parere. nec verendum est ne incautos putet, si fidelitate temporum constanter vtamur, quos me-

infidiosa

pronūtiatione respexisse

Vt

~~minit sub malo principe aliter vixisse.~~ Nuncupare vota & pro æternitate imperii, & pro salute ciuium, immò prõ salute principum, ac propter illos pro æternitate imperii solebamus: hæc pro imperio nostro in quæ sint verba suscepta operæpretium est annotare, si bene rempubl. & ex vtilitate omnium rexeris. Digna vota quæ semper suscipiantur, sempérque soluantur. Egit cum diis ipso te autore Cæsar respubl. vt te sospitem incolumémque præstarent, si tu cæteros præstitisses: si contrà, illi quoque à custodia tui corporis oculos dimouerent, téque relinquerent votis quæ nõ palam susciperentur. Alii se superstites reipubl. optabant faciebántque: tibi salus tua inuisa est, si non sit cum reipubl. salute coniuncta: nihil pro te pateris optari, nisi exrediat optantibus, omnibúsque annis in consilium de te deos mittis, exigísque vt sententiã suam mutent, si talis esse desieris, qualis electus es. Sed ingenti conscientia Cæsar paciscéris cum diis, vt te si mereris séruent, quum scias an merearis, neminem magis quàm deos scire. Nónne vobis P. C. hæc diebus ac noctibus agitare secum videtur? Ego quidem in me si omnium vtilitas ita poscéret, etiam præfecti manum armaui: sed ne deorum quidem aut iram aut negligentiã deprecor: quæso immò & obtestor ne vnquam pro me vota respubl. inuita suscipiat: aut si susceperit inuita, ne debeat. Capis ergo Cæsar salutis tuæ glorioſissimum fructum ex consensu deorũ. nam quum excipias vt ita demum te dei seruent, si bene rempubl. & ex vtilitate omnium rexeris, certus es te bene rempubl. gerere, quum seruent. Itaque securus tibi & lætus dies erit qui prin-

merearis al. mereberis

cipes alios cura & metu distinebat, quũ suspensi & attoniti, parúmque confisi patiẽtia nostra hinc atque inde publicæ seruitutis nũtios expectarẽt, ac si fortè aliquos flumina, niues, venti præpedissent* statim hoc illud esse credebãt quod merebantur: nec erat discrimen vllum pauoris, propterea quòd quum à malo principe tãquam successor timeatur quisquis est dignior, quum sit nemo non dignior, omnes timentur. Tuam securitatem non mora nuntiorum, non literarum tarditas differt: scis tibi vbique iurari, quum ipse iuraueris omnibus. Nemo hoc sibi non præstat, amamus quidem te in quantum mereris, istud tamen non tui facimus amore, sed nostri: nec vnquam illucescat dies quo pro te nuncupet vota non vtilitas nostra, sed fides, Cæsar. Turpis tutela principis cui potest imputari. Queri libet quòd in secreta nostra non inquirant principes, nisi quos odimus. nam si eadem cura bonis quæ malis esset, quam vbique admiratione tui, quod gaudium exultationémque deprehenderes? quos omnium cum coniugibus ac liberis, quos etiam cum domesticis aris focísque sermones? scires mollissimis illis auribus parci, & alioqui quum sint odium amórque contraria, hoc perquàm simile habent, quòd ibi intemperantius amamus bonos principes vrbi* Liberius malos odimus. Cepisti tamen & affectus nostri & iudicii experimentum, quantum maximum præsens capere potuisti illo die quo solicitudini pudorique candidatorum ira consuluisti, ne vllius gaudium alterius tristitia turbaret: alii cum lætitia, alii cum spe recesserunt; multis gratulandum, nemo consolandus fuit. Nec ideo segnius iuuenes nostros

* statum

* liberalius

exhortatus es consulatum circumirent, senatui supplicarent, atque ita à principe sperarent honores, si à senatu petissent. Quo quidem in loco, si quibus opus exemplo, adiecisti vt te imitarentur. Arduum Cæsar exemplum, & quod imitari non magis quisque candidatorum quàm principum possit. Quis enim vel vno die reuerentior senatus candidatus quàm tu cùm omni vita, tum illo ipso tempore quo iudicas de candidatis? An aliud à te quàm senatus reuerentia obtinuit vt iuuenibus clarissimæ gentis debitum generi honorem, sed antequam deberetur, offerres? Tandem ergo nobilitas non obscuratur, sed illustratur à principe: tandem illos ingentium virorum nepotes, illos posteros libertatis nec terret Cæsar, nec pauet: quinimò festinatis honoribus amplificat atque auget, & maioribus & suis reddit: siquid vsquam stirpis antiquæ, siquid residuæ claritatis hoc amplexatur, & refouet, & in vsum reipubl. promit. Sunt in honore hominum, & in honore famæ magna nomina ex tenebris obliuionis indulgentia Cæsaris: * cuius hæc intentio est vt nobiles & conseruet & efficiat. Præfuerat prouinciæ quæstor vnus ex candidatis, in quem ea ciuitas amplissima redditus egregia cõstitutione fundauerat, hoc senatui allegandum putasti. Cur enim te principe, qui generis tui claritatem virtute superasti, deterior esset conditio eorum qui posteros habere nobiles merentur, quàm eorum qui parentes habuissent? O te dignum qui de magistratibus nostris semper hæc nunties: nec pœnis malorum sed bonorum præmiis bonos facias! Accensa est iuuentus, erexitque animos ad æmulandum quod laudari videbat

* cuius est vt nob.

debat: nec fuit quisquam quem non hæc cogitatio subiret, quum sciret quicquid à quoque in prouinciis bene fieret, omnia te scire. Vtile est, Cæsar, & salutare præsidibus prouinciarum, hãc habere fiduciam, paratum esse sanctitati, industriæ suæ maximum præmium, iudicium principis, suffragium principis. Adhuc autem quamlibet sincera rectáque ingenia, etsi non detorquebat, hebetabat tamen misera, sed vera reputatio. Vides enim siquid bene fecero, *nescict Cæsar: aut si scierit, testimonium non reddet. Ita eadem illa seu negligentia seu malignitas principum, quum malè consultis impunitatem: rectè factis nullum præmium polliceretur: nec illos à crimine, & hos deterrebat à laude. At nunc si bene aliquis prouinciam rexerit, huic quæsita virtute dignitas offertur. patet enim omnibus honoris & gloriæ campus: ex hoc quisque quod cupit petat, & assecutus sibi debeat. Prouinciis quoque in posterum & iniuriarum metum & accusandi necessitatẽ remisisti. Nam si præfuerint quibus gratias egerint, de nullo queri cogentur: & alioquin nihil magis prodesse candidato ad sequentes honores, quàm peractos optimè magistratus. magistratus magistratu, honore honor petitur. Volo ego qui prouinciam rexerit, non tantùm codicillos amicorum, nec vrbana coniuratione eblanditas preces, sed decreta coloniarum, decreta ciuitatum alleget. Næ suffragiis consularium virorum, vrbes, populi, gentes inferuntur. Efficacissimum pro candidato genus est rogandi, gratias agere. Iam quo assensu senatus, quo gaudio exceptum est, quum candidatis, vt quemque nominauerat,

* nesciet

oſculo occurreres? deuexus quidem in planum & quaſi vnus ex gratulantibus te mirer magis, an improbem illos qui effecerunt vt iſtud magnū videretur, quum velut affixi curulibus ſuis manum tantùm, & hanc cunctanter & pigrè, & imputantibus ſimiles promerent? Contigit ergo oculis noſtris inſolita facies, princeps & candidatus, æquales & ſimul ſtantes, intuerique parem accipientibus honorem qui dabat. Quod factum tuum à cuncto ſenatu quàm vera * acclamatione celebratum eſt, tanto maior, tanto auguſtior. nam cui nihil ad augendum faſtidium ſupereſt, hic vno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe ſubmittat, ſecurus magnitudinis ſuæ. neque enim ab vllo periculo fortuna principum longius abeſt quàm ab humilitate. Mihi quidem non tam humanitas tua quàm intentio eius admirabilis videbatur. quippe quum orationi oculos, vocem, manum, commodares, vt ſi alii eadem iſta mandaſſes, omnes comitatis numeros obibas. Atque etiam quum ſuffragatorum nomina honore quo ſolent exciperentur, tu quoque inter excipientes eras, & ex ore principis ille ſenatorius aſſenſus audiebatur: quódque apud principem perhibere teſtimonium merentibus gaudebamus, perhibebatur à principe. Faciebas ergo quum diceres optimos: nec ipſorum modo vita à te, ſed iudicium ſenatus comprobabatur, ornariq; ſe non illos magis quos laudabas, lætabatur. Nam quòd precatus es vt illa ipſa ordinatio comitiorum bene ac feliciter eueniret nobis, reipublicæ, nónne tibi tale eſt vt nos hunc ordinem votorum conuertere debeamus? deos denique obſecrare vt omnia quæ facis, quæque facies proſpe-

* declaratione

rè*cedant tibi, reipubl. nobis? vel, si breuius fit cedant
optandum, vt vni tibi, in quo & respubl. & nos
sumus? Fuit tempus, ac nimium diu fuit, quo a-
lia aduersa, alia secunda principis & nobis; nunc
communia tibi nobiscum tam læta quàm trista:
nec magis sine te nos esse felices, quàm tu sine
nobis potes. An si posses, in fine votorum adie-
cisses vt ita precibus tuis dii annuerent, si iudi-
cium nostrum mereri perseueraſſes? Adeo nihil
tibi amore ciuium antiquius, vt antè à nobis, de-
inde à dis, atque ita ab illis amari velis, si à no-
bis ameris. Et sanè priorum principum exitus
docuit ne à diis quidem amari nisi quos homi-
nes ament. Arduum erat has precationes tuas
laudibus adæquare: adæquauimus tamen. Qui a-
moris ardor? qui stimuli? quæ faces illas nobis
acclamationes subiecerunt? Non nostri Cæsar
ingenii, sed tuæ virtutis tuorúmque meritorum
voces fuerunt, quas nulla vnquam adulatio in-
uenit, nullus cuiusquam terror expressit. Quem
sic timuimus vt hæc fingeremus? quem sic amа-
uimus vt hæc fateremur? Nosti necessitatem ser-
uitutis quando simile aliquid audisti, & quando
dixisti. Multa quidem excogitat metus: sed quæ
appareant quæsita abinuitis: aliud solicitudinis
aliud securitatis ingenium est: alia tristium in-
uentio, alia gaudentium. Neutrum simulationes
expressérint. habent sua verba miseri, sua verba maximè ca-
felices, vt quæ iam* maximè ab vtrisque dican- demab ve-
tur. Testis ipse es quæ in omnium ore lætitia:
non amictus cuiquam, non habitus quem modò
extulerat: inde resultantia vocibus tecta, nihil-
que tantis clamoribus satis clausum. Quis tunc
non è vestigio suo exiluit? quis exiluisse sensit?

multa fecimus ſponte , plura inſtinctu quodam & imperio.nam gaudio quoque cogendi vis ineſt.num ergo modum ei tua ſaltem modeſtia impoſuit? nam quanto magis à te reprimebatur, exarſimus, non contumacia Cæſar, ſed vt in tua poteſtate eſt an gaudeamus, ita in quantum nec in noſtra. Comprobaſti & ipſe acclamationum noſtrarum fidem lacrymarum tuarum veritate. Vidimus humeſcentes oculos tuos,demiſsúmque gaudio vultum: tantúmque ſanguinis in ore quãtum in animo pudoris. Atque hoc magis incenſi ſumus vt precaremur nequando tibi non eadem cauſa lacrymarum , vtque nonnunquã frontem tuam abſtergeres Hoc ipſum , has ſedes nobis quaſi reſponſuras interrogemus viderintne vnquam principis lacrymas : at ſenatus ſæpe viderunt. Oneraſti futuros principes:ſed & poſteros noſtros.Nam & hi à principibus ſuis exigent vt eadem audire mereantur: & illi quod non audiant, indignabuntur. Nihil magis poſſum proprie dicere quàm quod dictum eſt à cuncto ſenatu,O te felicem: quod quum diceremus, non opes,ſed an, vopes tuas ſed animum mirabamur! Eſt enim demum vera felicitas, felicitate dignum videri.Sed cùm multa illo die dicta ſunt ſapienter & grauiter,tum vel in primis hoc,Crede nobis,crede tibi. Magna hoc fiducia noſtri , maiore tamen tui diximus.Alius enim fortaſſe alium ,ipſum vſe nemo deceperit, introſpiciat modò vitam , ſéque quid mereatur interroget. Proinde dabãt vocibus noſtris fidem apud optimum principẽ, quod apud malos detrahebat. quanuis enim faceremus quæ amantes ſolent , illi tamen non amari ſe credebant ſibi. Super hæc precati ſumus vt ſic

Ne nemo dec,

te amarent dii, quemadmodum tu nos. Quis hoc aut de se, aut principi diceret mediocriter amãti? Pro nobis ipsis quidem hæc fuit summa votorum, vt nos sic amarent dii, quomodo tu. Estne verum quod inter ista clamauimus, O nos felices? Quid enim felicius nobis, quibus non iam illud optandum est vt nos diligat princeps, sed dii quemadmodum princeps? Ciuitas religionibus dedita, sempérque deorum indulgentiam piè merita, nihil felicitati suæ putat astrui posse nisi vt dii Cæsarem imitentur. Sed quid singula consector & colligo, quasi verò aut oratione cõplecti, aut memoria consequi possim quæ vos P. C. ne qua interciperet obliuio, & in publica acta mittenda & incidenda in ære censuistis? Antè orationes principum tantùm eiusmodi genere monumentorum mandari æternitati solebant: acclamationes quidem nostræ parietibus curiæ claudebantur. erant enim quibus nec senatus gloriari, nec principes possint: has verò & in * singulis exire, & posteris prodi, cùm ex vtilitate tũ dignitate publica fuit, primùm vt orbis terrarũ pietatis nostræ adhiberetur testis & conscius: deinde, vt manifestum esset audere nos de bonis malisque principibus non tantùm post ipsos iudicare: postremò, vt experimento cognosceretur, & antè nos graros sed miseros fuisse, quibus esse nos gratos probare antea non licuit. At qua contentione, quo nisu, quibus clamoribus * expostulatum est ne affectus nostros, ne tua merita supprimeres? denique vt in posterum exemplo prouideres? Discant & principes acclamationes veras falsásq; discernere, habeántque muneris tui quòd iam decipi non poterunt.

* vulgo exire & in post,

* expostulatũ ne aff,

Non inſtruẽdum illis iter ad bonam famam, ſed non deſerendum: non ſubmouenda adulatio, ſed non reducenda eſt. Certum eſt & quæ facere & cum debeant audire, ſi faciant. Quid nunc ego ſuper ea quæ ſum cum toto ſenatu precatus, pro ſenatu precer, niſi vt hæreat animo tuo gaudium quod tunc oculis protuliſti? Ames illum diem & tamen vincas: noua merearis, noua audias. eadem enim dici niſi ob eadem facta non poſſunt. Iã quàm antiquũ, quàm conſulare quòd triduum totum ſenatus ſub exemplo tui ſedit, quũ interea nihil præter conſulem ageres? Interrogauit quiſque quod placuit: diſſentire, diſcedere, & copiam iudicii ſui reipub. facere tutũ fuit. Conſulti omnes, atque etiam dinumerati ſumus, vicitque ſententia non prima, ſed melior. At quis antea loqui? quis hiſcere audebat, præter miſeros illos qui primi interrogabantur? cæteri quidem defixi & attoniti ipſam illam mutam ac ſedentariam aſſentiendi neceſſitatem quo cum dolore animi, quo cum totius corporis horrore perpetiebantur? Vnus ſolúſque cenſebat quod ſequerentur omnes, & omnes improbarent, in primis ipſe qui cenſuerat: adeo nulla magis omnibus diſplicent quàm quæ ſic fiunt, tanquam omnibus placeant. Fortaſſe imperator in ſenatu ad reuerentiam eius componebatur: cæterùm egreſſus ſtatim ſe recipiebat in principem, omniáque conſularia officia abigere, negligere, contẽnere ſolebat. Ille verò ita conſul, vt ſi tantùm conſul foret, nihil infra ſe putabat niſi quòd infra conſulem eſſet: ac primùm ita domo progrediebatur, vt illum nullus apparatus arrogantiæ principalis, nullus præcurſorum tumultus deti-

neret. Vna erat in limine mora, consultare aues, reuererique numinum monitus: nemo perturbabatur, nemo submouebatur. Tanta viatoribus quies, tantus pudor fascibus, vt plerunque aliena turba subsistere & consulem & principē cogeret: ipsius quidem officium tam modicū, tam tēperatum, vt antiquus aliquisq; magnus cōsul sub bono principe incedere videretur. Iter illi sæpius in forū, frequenter tamen & in campū. nā comitia consulum obibat ipse, tantū ex renuntiatione eorum voluptatis, quantum priùs ex destinatione capiebat. Stabant candidati ante curulem principis, vt ipse ante *consules steterat, adigebantúrq; in verba in quæ paulo antè ipse iurauerat princeps, qui tantū putat esse in iureiurando, vt illud & ab aliis exigat. Reliqua pars diei tribunali dabatur. Ibi verò quāta religio æquitatis, quanta legum reuerentia? Adibat aliquis vt principem, respondebat se consulē esse. Nullius ab eo magistratus ius, nullius autoritas imminuta est, aucta etiā; siquidē pleraq; ad prætores remittebat, atque ita vt collegas vocaret, non quia populare gratúmque audientibus, sed quia ita sentiebat. Tantum dignationis in ipso honore ponebat, vt non amplius esse censeret quòd aliquis collega appellaretur à principe, quàm quòd prætor esset. Ad hæc tā assiduus in tribunali, vt labore reficiac reparari videretur. Quis nostrûm idē curæ, idē sudoris *sumit? quis* adeo expetitis honoribus aut deseruit, aut sufficit. Et sanè æquum est tantum cæteris præstare consulibus ipsum qui consules facit: quippe etiam fortunæ videbatur indignū, si posset honores dare, qui gerere non posset, fasturus consules doceat, accepturísque ampliſ-

consuli

insumit? ab eo

accepturōsq;

simum honorē persuadeat scire se quid sit quod daturus sit: sic fit vt illi quoque sciant quid acceperint. Quo iustius senatus vt susciperes quartum consulatum & rogauit & iussit. Imperii hoc verbum, non adulationis esse, obsequio tuo crede, quòd non alia in re magis aut senatus exigere à te, aut tu præstare senatui debes. Vt enim cæterorum hominum, ita principū illorum *omnium etiam qui dii sibi videntur, æuum omne & breue & fragile est. Itaque optimum quemque niti & contendere decet vt post se quoque reipubl. prosit, moderationis scilicet iustitiæque monimentis, quæ prima statuere cos. potest. Hæc nempe intentio tua, vt libertatem reuoces ac reducas. Quē ergo honorem magis amare, quod nomen vsurpare sæpius debes quàm quod primùm inuenit recuperata libertas? Non est minus ciuile, & principem esse pariter, & consulem, quā tantùm consulem Habes etiam rationē verecundiæ collegarum tuorum (collegarum inquam: ita enim & ipse loqueris & nos loqui vis) onerosa erit modestiæ illorū tertii consulatus sui recordatio, donec te consulem videant. Neque enim potest non nimium esse priuatis quod principi satis est. Annuas Cæsar optantibus, quibúsque apud deos esse consuesti, quorum *potens es ipse, votorum cōpotes facias. Fortasse sufficiat tibi tertius consulatus: sed nobis tanto minus sufficit. Ille nos instituit & induxit vt te iterum iterúmque cos. habere cupiamus: remissius istud cōtenderemus, si adhuc non sciremus qualis esses futurus. Tolerabilius fuit, experimentum tui nobis usum negari. Dabitúrne rursus videre consulem illum audiet & reddet quas proximè voces?

potens es, votorum

præstabítque gaudium quantum ipse percipiet? præsidebit lætitiæ publicæ autor eius & causa? tentabítque affectus nostros vt solet cohibere? nec poterit? pietati senatus cum modestia principis felix speciosúmque certamen, seu fuerit victa seu vicerit. Equidem incognitam quandam proximáque maiorem præsumo lætitiam. Quis enim est tam imbecilli ingenio, qui non tanto meliorem consulem speret, quãto sæpius fuerit? Alius labores, si non continuò desidiæ ac voluptati dedisset, otio tamen & quiete recreasset: hic consularibus curis exolutus, principales resumpsit, tam diligens temperamenti, vt nec consulis officium princeps, nec principis consul appeteret. Videmus vt prouinciarum desideriis, vt singularum etiam ciuitatum * præsidiis occurrat. nulla in audiendo difficultas, nulla in respondẽdo mora. Adeunt statim, dimittuntur statim: tandémque principis fores excluſa legationum turba non obsidet. Quid in omnibus * excogitationibus quàm mitis seueritas, quàm non dissoluta clementia? Non locupletando fisco sedes, nec aliud tibi sententiæ tuæ pretium, quàm bene iudicasse. Stant ante te litigatores non de fortunis suis, sed de tua* existimatione soliciti, nec tam verentur quid de causa sua quàm quid de moribus sentias. O* veri principis, atque etiam consulis, reconciliare æmulas ciuitates, tumẽtésque populos non imperio magis quàm ratione conpescere, intercedere iniquitatibus magistratuum, infectúmque reddere quicquid fieri non oportuerit: postremò, velociſſimi sideris more omnia inuisere, omnia audire, & vndequaque inuocatũ *statim velut numen adesse & assistere. Talia es-

Precibus

cognitionibus

æstimatione

verè

statim numẽ velut ad.

se crediderim quæ ipse mundi parens temperat nutu, siquando oculos demisit in terras, & facta mortalium inter diuina opera numerare dignatus est: quibus nunc per te liber solutúsque, cœlo tantùm vacat, postquam te dedit qui erga omne hominum genus vice sua fungereris. fungeris enim sufficísque mandanti, quum tibi dies omnis summa cum vtilitate*nostra, cum tua laude condatur. Quòd siquando cum influentibus negotiis paria feciſti, instar refectionis existimas mutationem laboris. Quæ enim remissio tibi nisi lustrare saltus? excutere cubilibus feras? superare immensa montium iuga, & horrentibus scopulis gradum inferre, nullius manu, nullius vestigio adiutum? atque inter hæc pia mente adire lucos, & occursare numinibus? Olim hæc experientia iuuentutis, hæc voluptas erat, his artibus futuri duces imbuebantur, certare cum fugacibus feris cursu, cum audacibus, robore, cum callidis, astu: nec mediocre pacis decus habebatur submota campis irruptio ferarũ, & obsidione quadam liberatus agrestium labor. Vsurpabant gloriam istam illi quoque principes qui obire non poterant: vsurpabant *autem vt domitas * fractísque claustris feras, ac deinde in ipsorum quidem lubrium emissis mentita sagacitate colligerent. Huic par capiendi quærendíque sudor, summúsque & idem gratissimus labor inuenire. Enimvero siquando placuit idem corporis robur in maria proferre, non ille fluitantia vela aut oculis sequitur aut manibus. sed nunc gubernaculis assidet, nunc cum valẽtissimo quoque sodalium certat frangere fluctus, domitare ventos reluctantes, remisque transfretare obstantia freta. Quan-

nostra summa cum t.

autẽ ita vt d. fractaſque

tum dissimilis illi qui non Albani lacus otiũ Baianíque torporem & silentium ferre, non pulsum saltem fragorémque remorum perpeti poterat, qui *quin ad singulos ictus turpi formidine horresce ret Itaque procul ab omni sono inconcussus ipse & immotus, religato reuinctóque nauigio nõ secus ac piaculum aliquod trahebatur. Fœda facies quum P. R. imperator alienum cursum, alienúmque rectorem velut capta naue sequeretur. Nec deformitate ista saltem flumina carebant, atque ámnes, Danubius ac Rhenus, tantùm illud nostri dedecoris vehere gaudebant non minore cum pudore imperii, quòd hæc Romanæ aquilæ, Romana signa; Romana dextra; ripa, quàm quòd hostium prospectarent: hostium, quibus moris est eadem nũc illa rigentia gelu flumina, aut cãpis superflua, nunc liquida ac *deferentia lustrare nauigiis, nandóque superare. Nec verò laudauerim per se magnopere duritiem corporis ac lacertorum, sed si his validior toto corpore animus *imperaret, quẽ non fortunæ indulgentiæ molliant, nõ copiæ principales ad segnitiem luxúmque detorqueãt: tunc ego, seu mõtibus seu mari exerceatur, & lætum opere corpus, & crescentia laboribus membra mirabor. Video enim iam inde antiquitus maritos dearum, *ac deorũ liberos, nec dignitate nuptiarũ magis quàm his artibus inclaruisse. Simul cogito quum sint ista ludus & auocamentum huius, illæ seriæ & intentæ, & à quibus se in tale otium recipit, voluptates. Sunt enim voluptates, quibus optimè de cuiusque grauitate, sanctitate, temperantia creditur. *Iam quis adeo dissolutus, cuius non occupationibus aliqua species seueritatis incidat?

deferentia

imperitet

& deorum

Nam

Otio prodimur. Annon plerique principes hoc idem tẽpus in aleam, ſtupra, luxum conferebant, quum ſeriarum laxamenta curarum vitiorũ contentione ſupplerent? Habet hoc primum magna fortuna, quòd nihil tectum, nihil occultum eſſe patitur: principum verò non modò domos, ſed cubicula ipſa intimóſque ſeceſſus recludit, omniáque arcana noſcenda famæ proponit atque explicat. Sed tibi Cæſar, nihil accommodatius fuerit ad gloriam, quàm penítus inſpici. Sunt quidem præclara quæ in publicum profers, ſed nõ minora ea quæ limine tenes. Eſt magnificum quòd te ab omni * contagione vitiorum reprimis ac reuocas, ſed magnificentius quòd tuos. Quanto enim magis arduum eſt alios præſtare quàm ſe, tanto laudabilius quòd quum ipſe ſis optimus, omnes circa te ſimiles tui effeciſti. Multis illuſtribus dedecori fuit, aut incõſultius vxor aſſumpta, aut retẽta patiẽtius: ita foris claros domeſtica deſtruebat infamia, & ne maximi ciues haberẽtur hoc efficiebat, quòd mariti minores erãt. Tibi vxor in decus & gloriã cedit: quid enim illa ſanctius? quid antiquius? Nõne ſi põtifici maximo deligẽda ſit cõiunx, aut hanc aut ſimilẽ (vbi eſt autem ſimilis?) elegerit? quàm illa nihil ſibi ex fortuna tua, niſi gaudiũ vendicat? quàm conſtanter non potentiam tuam ſed ipſum te reueretur? Idem eſtis inuicem quod fuiſtis: probatis ex æquo, nihílque vobis felicitas addidit, niſi quòd ſcire cœpiſtis quàm bene vterque veſtrûm felicitatem ferat. Eadem quàm modica cultu? quàm parca comitatu? quàm ciuilis inceſſu? mariti hoc opus, qui ita imbuit, ita inſtituit: nã vxori ſufficit obſequii gloria. * An quum

cognatione

At

videat quàm te nullus terror, nulla comitetur ambitio, non & ipsa cum silentio incedat? ingredientémque pedibus maritum in quantum patitur sexus imitetur? Decuerit hoc illam, etiamsi diuersa tu facias. Sub hac verò molestia viri, quantam debet verecundiam vxor marito? fœmina sibi? Soror autem tua, vt se sororem esse meminit? vt in illa tua simplicitas, tua veritas, tuus candor agnoscitur? vt siquis eam vxori tuæ conferat, dubitare cogatur vtrum sit efficacius ad rectè viuendū, bene institui, aut feliciter nasci. Nihil est tam pronum ad simultates quàm æmulatio, in fœminis præsertim: ea porro maximè nascitur ex coniunctione, alitur æqualitate, *exardescit inuidia, cuius finis est odium. Quo quidem admirabilius existimandum est quòd mulieribus duabus in vna domo parique fortuna, nullum certamen, nulla contentio est. Suspiciunt inuicem, inuicem cedunt: quámque te vtraque effusissimè diligat, nihil sua putant interesse vtram tu magis ames. Idem vtrique propositum, idem tenor vitæ, nihilque ex quo sentias duas esse: te enim imitari, te subsequi student. Ideo vtraque mores eosdem, quia vtraque tuos, habet: inde moderatio, inde etiam perpetua securitas. Neque enim vnquam periclitabuntur esse priuatæ, quæ non desierunt. Obtulerat illis senatus cognomen Augustarum, quod certatim deprecatæ sunt, quandiu appellationem patris patriæ tu recusasses: seu quòd plus esse in eo iudicabant, si vxor & soror tua, quàm si Augustæ dicerentur. Sed quæcunque illis ratio tantam modestiam suasit, hoc magis dignæ sunt quæ in animis nostris & sint & habeantur Augustæ, quia

*exardescit

non vocantur. Quid enim laudabilius fœminis, quàm si verum honorem non in splendore titulorum sed in iudiciis hominum reponant? magnísque nominibus pares se faciant, etiam dum recusant? Iam etiam & in priuatorum animis exoleuerat priscum mortalium bonum amicitia, cuius in locum migrauerant assentationes, blanditiæ, & peior ordo amoris simulatio. etenim in principum domo nomen tuum amicitiæ inane remanebat. scilicet irrisumque* manebat. Nam quæ poterat esse inter eos amicitia, quorum sibi alii domini, alii serui videbantur? Tu hanc pulsam & erratem reduxisti. Habes amicos, quia amicus ipse es. neque enim vt alia subiectis, ita amor imperatur: neque est vllus affectus tam erectus, & liber, & dominationis impatiens, nec qui magis vices exigat. Potest fortasse princeps iniquè, potest tamen odio esse nonnullis, etiamsi ipse non oderit, amari, nisi ipse amet, non potest. Diligis ergo quum diligaris, & in eo quod* vtrinque honestissimum est, tota gloria tua est, qui superior factus descendis in omnia familiaritatis officia: & in amicum ex imperatore submiteris: immò tunc maximè imperator quum amicum ex imperatore agis. Etenim quum plurimis amicitiis fortuna principã indigeat, præcipuum est principis opus amicos parare. Placeat tibi semper hæc secta, & cum alias virtutes tuas tum hanc constantissimè tẽneas, nec vnquam persuadeatur humile esse principi, nisi odisse. Iucundissimum est in rebus humanis amari, sed nõ minus amare: quorum vtroque ita frueris, vt quum ipse ardentissimè diligas, adhuc tamen ardentius diligaris. primùm quia facilius est vnum amare

quàm multos: deinde, quia tibi amicos tuos obligandi adest facultas tanta vt nemo possit te, nisi ingratus, non magis amare. Operæpretium est referre quod tormentum tibi iniunxeris, nequid amico negares: dimisisti optimum virum, * tibi charissimum, inuitus & tristis, & quasi retinere non posses, quantum amares eum, desiderio expertus es, distractus separatúsque dum cedis & vinceris. Ita quod fando inauditum, quum princeps & principis amicus diuersa velletis, id potius factum est quod amicus voltbat. O rem memoriæ literísque mandandam, præfectum prætorii non ex ingerentibus, sed ex subtrahentibus legere: eundémque otio, quem pertinaciter amet, reddere: quúmque sis ipse distentus imperii curis, non quietis gloriam cuiquam inuidere. Intelligimus Cæsar quantum tibi pro laborioſa ista statione & exercita debeamus. quum otium à te, tanquam res optima, & petatur & detur. Quam ego audio confusionem tuam fuisse quum digredientem prosequereris? prosequutus enim nec temperasti tibi quominus exeunti in littore amplexus osculum ferres. Stetit Cæsar in illa amicitiæ specula, precatúsque maria, celerémque (si tamen ipse voluisset) recursum, nec sustinuit recedentem, non etiam atque etiàm votis, lacrymis sequi. Nam de liberalitate taceo. quibus enim muneribus æquari hæc cura principis, hæc patientia potest, qua meruisti vt ille sibi nimium fortis, ac propè durus, videretur? Nec dubito quin agitauerit secum an gubernacula retorqueret. & feciſſet, nisi quòd penè ipso contubernio principis felicius iucundiusque est desiderare principem. Et ille quidem vt maxima fructus

tibíque chi

fuscepti. ita maiore depositi officii gloria fruitur: tu autem facilitate ista consequutus es ne quē retinere videaris inuitum. Ciuile hoc erat & parenti publico conuenientissimum, nihil cogere, semperque meminisse, nullam tantā potestatem cuiquam dari posse, vt non sit gratior potestate libertas. Dignus es Cæsar qui officia mandes deponere optantibus, qui petentibus vacationē, inuitus quidem, sed tamen tribuas: qui ab amicis orantibus requiē non te relinqui putes, qui semper inuenias & quos ex otio reuoces & quos otio reddas. Vos quoque quos parens noster familiariter inspicere dignatur, fouete iudicium eius quod de vobis habet: hic vester labor est. Princeps enim quum in vno probauit amare se scire, vacat culpa si alios minus amat. Ipsum quidem quis mediocriter diligat, quum leges amandi non det, sed accipiat? hic præsens, ille mauult absens amari: vterque ametur, vt mauult: nemo in tædium præsentia, nemo in obliuionem absentia veniat. Tenet quisque locum quem semper meruit. faciliúsque est vt oculis eius vultus absentis quàm vt animo charitas excidat. Plerique principes quum essent ciuium domini, libertorum erant serui: horum consiliis, horum nutu regebantur: per hos audiebant, per hos loquebantur: per hos præturæ etiam & sacerdotia & consulatus, immò & ab his, petebantur: tu libertis tuis summum quidem honorem, sed tanquam libertis habes, abūdéque sufficere his credis, si probi & frugi existimentur. Scis enim præcipuum esse indicium non magni principis, magnos libertos. Ac primùm neminem in vsu habes, nisi aut tibi aut patri tuo aut optimo cuique

principum

principum dilectum: statimque hos ipsos quotidie deinde ita formas, vt se non tua fortuna sed sua metiantur. & tanto magis * digni quibus honor omnis præstetur à nobis quia non est necesse. Iustísne de causis S.P.Q.R. optimi tibi cognomen adiecit? Paratum id quidem & in medio positum, nouum tamen scias neminem antè meruisse quod non erat excogitandum, siquis meruisset. An satius fuit felicem vocare? quod non moribus sed fortunæ datum est. Satius, magnum? cui plus inuidiæ quàm pulchritudinis inest. Adoptauit te optimus princeps in suum, senatus in optimi nomen. Hoc tibi tam proprium quàm paternum. nec magis* diffinitè distinctéque designat qui Traianum, quàm qui optimum appellat, vt olim frugalitate Pisones, sapientia Lælii, pietate Metelli monstrabantur: quæ simul omnia vno isto nomine continentur: nec videri potest optimus, nisi qui est omnibus optimis in sua cuiusque laude præstantior. Meritò tibi ergo, post cæteras appellationes hæc est addita, vt maior. Minus est enim, imperatorem & Cæsarem & Augustum quàm omnibus imperatoribus & Cæsaribus & Augustis esse meliorem: ideóque ille parens hominũ deorúmq;, Optimi priùs, deinde Maximi nomine colitur: quo præclarior laus tua, quem non minus constat optimum esse quàm maximum. Assequutus es nomen quod ad alium transire non possit, nisi vt appareat in bono principe alienum, in malo, falsum: quod licet omnes postea vsurpent, semper tamen agnoscetur vt tuum. Etenim vt nomine Augusti admonemur eius cui primùm dicatum est: ita hæc optimi appellatio nunquam memoriæ ho-

digni sunt qui

desinit;

minum ſine te recurret: quotiéſque poſteri noſtri optimum aliquem vocare cogentur, toties recordabuntur quis meruerit vocari. Quanto nunc, diue Nerua, gaudio frueris quum vides & eſſe optimum & dici quem tanquam optimum elegiſti! quàm lætum tibi quòd comparatus filio tuo * vinceris! Neque enim alio magis approbatur animi tui magnitudo, quàm quòd optimus ipſe non timuiſti eligere meliorem. Sed & tu pater Traiane (nam tu quoque ſi non ſidera, proximã tamen ſideribus obtines ſedem) quantam percipis voluptatem quum illum tribunũ, illum militem tuum, tantum imperatorem, tantum principem cernis? cúmque eo qui adoptauit amiciſſimè contendis, pulchrius fuiſſe genuiſſe talem, án elegiſſe? Macte vterque ingenti in rempubl. merito, cui hoc tantum boni contuliſtis: licet alteri veſtrûm filii virtus triumphalia, cœlum alteri dederit: non minor tamen veſtra laus, quòd iſta per filium quàm ſi ipſi meruiſſetis. Scio, P. C. cùm cæteros ciues, tum præcipuè conſules oportere ſic affici, vt ſe publicè magis quàm priuatim obligatos putent. Vt enim malos principes rectius pulchriúsque eſt ex communibus iniuriis odiſſe quàm propriis, ita boni ſpecioſius amantur ob ea quæ generi humano, quàm quæ hominibus, præſtant: quia tamen in conſuetudinem venit vt conſules publica gratiarum actione perlata, ſuo quoque nomine quantum debeant principi, profiteantur, concedite, me non pro me magis munere iſto, quàm pro collega meo Cornuto Tertullo, conſulari viro, fungi. Cur enim non pro illo quoque gratias agam, pro quo non minus debeo? præſertim

vincereris.

quum indulgentiſſimus imperator in concordia noſtra ea præſtiterit ambobus, quæ ſi tantùm in alterum contuliſſet, ambos tamen æqualiter obligaſſet. Vtrunque noſtrûm ille optimi cuiuſque ſpoliator & carnifex ſtragibus amicorum, & in proximam iacto fulmine affluuerat. iiſdem enim amicis gloriabamur, eoſdem amiſſos lugebamus: ac ſicut nunc ſpes gaudiúmque, ita tunc communis nobis dolor & metus erat. Habuerat hunc honorem periculis noſtris diuus Nerua, vt nos, & ſi minus ve* bonos promouere vellet, quia mutati ſeculi ſignum & hoc eſſet quod fiorerent! quorum præcipuum votum antè fuerat, vt memoriæ principis elaberentur. Nõdum biennium compleramus in officio laborioſiſsimo & maximo, quum tu nobis, optime principum, fortiſſime imperatorum, conſulatum obtuliſti, vt ad ſummum honorem gloria celeritatis accederet. Tantum inter te & illos principes intereſt qui beneficiis ſuis commendationem ex difficultate captabant, gratioréſque accipientibus honores arbitrabantur, ſi prius illos deſperatio, & tædium, & ſimilis repulſæ mora in notam quandam pudorémque vertiſſent. Obſtat verecundia quominus percenſeamus quo vtrunque noſtrûm teſtimonio ornaris, vt amore recti, amore reipub. priſcis illis conſulibus æquaueris, meritò necne, neutram in partem decernere audeamus: quia nec fas eſt affirmationi tuæ derogare, & onerouſum confiteri vera eſſe quæ de nobis præſertim tam magnifica dixiſti. Tu tamen dignus es qui eos conſules facias de quibus poſsis iſta prædicare. Tribuas veniam, quòd inter hæc beneficia tua gratiſſimum eſt nobis quòd nos rurſus col-

bonos tamẽ pr.

legas esse voluisti: ita charitas mutua, ita congruens tenor vitæ, ita vna eadémque ratio propositi postulabat: cuius ea vis vt morum similitudo concordiæ nostræ gloriam minuat: ac perinde sit mirum si alter nostrûm à collega acsi à seipso, dissentiat. Non ergo temporarium & subitum est quod vterque collegæ consulatu tanquam iterum suo gaudet: nisi quod tamen qui rursus consules fiunt, bis quidem sed temporibus diuersis obligantur. nos duos consulatus accipimus simul, simul gerimus, alter quæ in altero cos. sed iterum & pariter sumus. Illud verò quàm insigne, quòd nobis præfectis ærario consulatum antequam successorem dedisti? Aucta est dignitas dignitate: neque continuatus tantùm sed geminatus est honor, finémque potestatis alterius tanquam parum esset excipere, præuenit. Tanta tibi integritatis nostræ fiducia fuit, vt non dubitares te salua diligentiæ tuæ ratione esse facturum, si nos post maximum officium priuatos esse non sineres. Quid quòd eundem in annum consulatum nostrum contulisti? Ergo non alia nos pagina, quàm te consulem accipiet: & nostra quoque nomina addentur fastis quibus ipse *præscriberis. Tu comitijs nostris præsidere, tu nobis sanctissimum illud carmẽ præire dignatus es: tuo iudicio consules facti, tua voce renuntiati sumus, vt idem honoribus nostris suffragator in curia, in campo declarator existeres. Nam quod eum potissimum mensem attribuisti, quem tuus natalis exornat, quàm pulchrum nobis, quibus edicto, quibus spectaculo celebrare continget diem illum triplici gaudio lætum, qui principem abstulit pessimum, dedit o-

*perscriberis.

primum, meliorem optimo genuit? Nos sub oculis tuis augustior solito currus accipiet, nos inter secunda omina, & vota certantia, quæ præsenti tibi conferentur, & vehemur alacres & incerti ex vtra parte maior auribus nostris accidat clamor. Super omnia tamen prædicandum videtur quòd pateris consules esse quos fecisti: quippe nullum periculum, nullus ex principe metus consulares animos debilitat & frangit, nihil inuitis audiendum, nihil coactis decernendum erit. Manet manebítque honori veneratio sua, nec securitatem autoritate perdemus. Ac si quid fortè ex consulatus fastigio fuerit diminutum, nostra hæc erit culpa, non seculi. licet enim quantum ad principem, licet tales consules agere quales antè principes erant. Vllámne tibi pro beneficiis referre gratiam parem possumus, nisi tantùm illam vt semper nos meminerimus consules fuisse, & consules tuos? Ea sentiamus, ea censeamus quæ consularibus digna sunt: ita versemur in republica, vt credamus esse rempubl. non consilium nostrum, non operam subtrahamus, nec disiunctos nos, & quasi dimissos consulatu, sed quasi astrictos & deuinctos putemus, eundémque locum laboris & curæ, quem reuerentiæ dignitatísque, teneamus. In fine orationis præsides custodésque imperii * deos ego consul pro rebus humanis, ac te præcipuè Capitoline Iupiter, precor vt beneficiis tuis faueas, tantísque muneribus addas perpetuitatem. Audisti quæ malo principi precabamur, exaudi quæ pro dissimillimo optamus. Non te distringimus votis: non enim pacem, non concordiam, non

omnia

d uos ego consules

fecuritatem, non opes oramus, non honores: simplex cunctáque ista complexum vnum omnium votum est, salus principis. Nec verò *noua tibi iniungimus curam tu enim iam tunc illum in tutelam recepisti, quum prædonis auidissimi faucibus eripuisti. Neque enim sine auxilio tuo quum altissima quæque quaterentur, hic qui omnibus excelsior erat, inconcussus stetit, præteritus est à pessimo principe, qui præteriri ab optimo non potuit. Tu clara iudicii tui signa misisti, quum proficiscenti ad exercitum tuo nomine, tuo honore cessisti: tu voce imperatoris quid sentires locutus filium illi, nobis parentem, tibi pontificem maximum elegisti. Quo maiore fiducia iisdem illis votis quæ ipse pro se nuncupari iubet, oro & obtestor: si bene rempubl. si ex vtilitate omnium regit, primum vt illum nepotibus nostris ac pronepotibus serues: deinde vt quandoque successorem ei tribuas, quem genuerit, quem formauerit, similémque fecerit adoptato: aut, si hoc fato negatur, in consilio sis eligenti, monstréque aliquem quem adoptari in Capitolio deceat. Vobis P.C. quantum debeam, publicis etiam monumentis continetur. Vos mihi in tribunatu quietis, in prætura modestiæ: vos in istis officiis etiam quæ è studiis nostris circa tuendos socios iniunxeratis, cuncti constantiæ antiquissimum testimonium perhibuistis: vos proximè destinationem consulatus mei his acclamationibus approbauistis, vt intelligam, etiã atque etiam enitẽdum mihi vt hunc consensum vestrum complectar, & teneam, & in dies augeã. Etenim memini tunc verissimè iudicari, meruerit quis honorem, nécne, quum adeptus est. Vos

*noua tibi iniungimus curam

modò fauete huic proposito, & credite, si cursu quondam proue&us ab illo insidiosissimo principe, antequam profiteretur odium bonorum, postquam professus est, substitui: quum viderem quæ ad honores compendia paterent, longius iter malui: si malis temporibus inter mœstos & pauentes, bonis inter securos gaudentésque numeror: si denique in tantùm diligo optimum principem, in quantum inuisus pessimo fui.

Ego reuerentiæ vestræ sic semper inseruiam, non vt me consulem, & mox consularem, sed vt candidatum consulatus putem.

* * *

PANEGYRICVS MAXIMIANO ET CONstantino Augustis dictus.

DIXERINT licèt plurimi multíque dicturi sint ea quibus omnia facta vestra summárúmque virtutum merita laudantur, sacratissimi principes, Maximiane, velis nolis, semper Auguste, & Constantine, oriens imperator: mihi tamen certum est, ea præcipuè isto sermone complecti quæ sunt huius propria lætitiæ, qua tibi Cæsari additum nomẽ imperii, & istarũ cœlestiũ nuptiarum festa celebrantur. Cætera enim in rẽpubl. beneficia vestra, possunt multis occasionibus diuersoru temporu prædicari, huic voto propria nuc debetur oratio, quod semel factum, futurum est sempiternum. Equidem scio gaudẽtium studia nunc ita toto orbe floresceré, quacunque fama vltra naturã, qua fingitur discursus volucres mutuata, & plusquam mille vocibus sonora percrebuit, vt omnium nationũ gratulationibus consecretur. Quid enim rebus humanis contingere potuit aut nobilius ad gloriã, aut certius ad salutẽ, quàm quòd pristinæ vestræ concordiæ perpetuæq; pietati hoc quoq; pignus accessit sũmorũ nominũ arctissima coniunctione venerabile, vt imperatori filiam collocauerit imperator? Sed tamen nos oportet, omnes homines exultatione

ſuperare, qui hoc tantum reipubl. bonum præſentes intuemur, & ipſa vultuum veſtrorum contemplatione ſentimus ita conueniſſe vos, ita non dexteras tantùm, ſed etiam omnes ſenſus veſtros mentéſque vinxiſſe, vt, ſi fieri poſsit, tranſire inuicem in pectora veſtra cupiatis. Quid enim aut tu charius dare, aut tu charius accipere potuiſti? q̄uum hac affinitate veſtra & tibi Maximiane per generum inuenta renouata ſit, & tibi Conſtantine per ſocerum nomen imper. accreuerit. Maximas itaque vobis, æterni principes, publico nomine gratias agimus quòd ſuſcipiendis liberis optandíſque nepotibus ſeriem veſtri generis prorogando, omnibus in futurum ſeculis prouidetis: vt Romana res olim diuerſis regentium moribus fatíſque iactata, tandem perpetuis domus veſtræ radicibus coaleſcat, támque ſit immortale illius imperium quàm ſempiterna ſoboles imperatorum. Hæc eſt vera pietas, hæc voluptas conſeruandi generis humani, exemplum dare gentibus ad matrimonia ſtudioſius expetenda & liberos educandos, vt ſubſtituendis ſucceſsionibus ſingulorum nihil obſit *omnium poſteritate reſpubl. Quare ſi leges hæ quæ multa cœlibes notauerunt, parentes præmiis honorarunt, verè dicuntur eſſe fundamenta reipubl. quia ſeminarium iuuentutis, & quaſi fontem humani corporis ſemper Romanis exercitibus miniſtrarunt, quod huic veſtro in remp. merito poſſumus dignum nomen aſcribere? qui non plebeia germina, ſed imperatoria ſtirpe rē-publ. propagatis, vt quod milleſimo anno poſt Vrbem conditam eueniſſe tandem gratulabamur, ne muratoria per nouas familias communis fa-

al. iunxiſſe

al. omnī

posteri

lutis gubernacula traderentur: * id est omnibus duret ætatibus impp. semper Herculei. Quænam igitur vtriusque vestrûm præconii ac venera-
tionis ordinem faciam? adhuc enim de ambobus* in hanc necessitudinem congruentibus vobis communiter dixi: & te quidem sentio senior Auguste maiestati præcedere, te sequi iunior imp. Sed profectò sicut tuo Constantine socero antè est conciliata diuinitas, quum ab eo pignus ipsi charissimum postularet, sic & nunc quoque in hac gratulatione priùs illa dicenda sunt, quæ in te considerans tantus iste & paterni & tui autor imperii, lætatus est quòd petisti. O diuinum tuum Maximiane iudicium qui hunc, tibi iure adoptionis nepotem, maiestatis ordine filium, etiam generum esse voluisti: diui inquam Constantii filium, in quem septima illius iuuenta transfudit, in cuius ore cœlestes illius vultus natura signauit: qui aspectum illius ad deorum concilia transiati adhuc desiderantibus, nobis sufficit pro duobus. Neque enim forma tantùm in te patris Constantine, sed etiam continentia, fortitudo, iustitia, prudentia sese votis gentium præsentant. Quo enim magis continentiam patris æquare potuisti, quàm quòd te ab ipso fine pueritiæ illico matrimonii legibus tradidisti, vt primo ingressu adolescentiæ formares animum maritalem, nihil de vagis cupiditatibus, nihil de concessis ætati voluptatibus in hoc sacrum pectus admitteres? Nouum iam tum miraculum, iuuenis vxorius, sed, vt res est, mente præsaga omnibus te verecundiæ obseruationibus imbuebas, talem postea ducturus vxorem. fortitudinem autem illius iam tum in principiis consequutus

* Idest, hic (est) vacat, adiectum ab indocto librario.

* Fit hoc hodie in Rom imper. apud Germanos. nam ducalis Austriæ domus id fastigii nunc tenet. Olim illustres Saxoniæ, Suetiæ, Bauariæque ducum familiæ.

ne Miracle Commemoratio, qui Miracles
allegoria Tempus non includitur, sed ab
initio Mundi usque ad finem ejus extenditur.
Quia Deus, qui Miracles operatus est, ab initio
Mundi usque ad finem ejus operatur. Et
Miracles, quæ ab initio Mundi usque ad finem
ejus facta sunt, Memoria recolit. Et Miracles,
quæ ab initio Mundi usque ad finem ejus

reditarium ex ſucceſſione cepiſſes, ſed virtutibus tuis debitum à ſummo imperatore meruiſſes. Neque enim dubium quin tibi maturè ſacrum iſtud faſtigium diuinæ poteſtatis aſtrueret, qui te iam olim ſibi generum etiam antequam petere poſſes, ſponte delegerat. Hoc enim, vt audio, imago illa declarat in Aquileienſi palatio ad ipſum conuiuii poſita aſpectum, vbi puella iam diuino decore venerabilis, ſed adhuc impar oneri ſuo, ſuſtinet atque offert tibi etiam tum puero galeam auro gemmiſque radiantem, & pennis pulchræ alitis eminentem: vt te quod vix vlla poſſunt habitus ornamēta præſtare ſpōſale munus faciat pulchriorem. Fortunatus pictor ille, quiſquis fuit: & quanuis Apellem ipſúmque Parrhaſium ſcientia vicerit, materia tamen imaginis quàm arte felicior. Quanquam enim ipſi ferant difficillimam eſſe præcipuè cuiuſque formæ imitationem, quia certis ſui notis citò deformitas exprimatur: ſimilitudo tamen pulchritudinis tam ſit ardua quàm rara eſt pulchritudo, non tantum tamen ille cepit laboris ex ore veſtro diuinas ſpecies transferendo, quantum diuinitatis hauſit cominus vos inſpiciendo, intuendo ſollicitè, & curioſè ab hilaritate illius ætatis vultus immobiles & ſerios exigendo: promendo denique amoris veſtri tacita præſagia, vt quod inuicem vobis verecundia negabat, liberè vos in imagine cerneretis. Sed profectò hoc iam Maximiane diuina mēte præſumpſeras, hæc quum ferret ætas vt rogaretis, optaueras, quum tibi in illa iucundiſſima ſede lætitiæ harum nuptiarum gaudia prædeſtinabas, vt ſimul illam paruulam & hunc inſuendo

Pulchræ alitis, id eſt pauonis. hinc apparet apud veteres galeæ conū ex pennis, aut aliis rebus addi ſolitum.

batur, Romana trans Rhenum signa primus barbaris gentibus intulit. huius quum frater rursus ac sæpius expeditionibus domita Germania, aut boni consulit, aut quiescit, aut lætatur quasi amica, si pareat: tu ferocissimos Mauritaniæ populos inaccessis montium iugis & naturali munitione fidentes expugnabili recepti, transtulisti. Te primo ingressu tuo tanta lætitia, tanta frequentia respublica excepit, vt quum te ad Capitolini Iouis gremium vel oculis ferre gestiret, stipatione sui vix ad portas vrbis admitteret. [illegible] imperatorem, o[illegible] consulem, ipsa amplexu quodam suo Roma voluit detinere, vt videretur augurari iam & timere quod factum est. Est enim, imperator æterne, in quo nos querelam reipublicæ penè meruisti. Audi doloris nostri libera vocē, si quidem dii ipsi quod plerunque humanas res negligant, dum querimur ignoscunt: quibus aliud fortasse curantibus grandines ruunt, terræ dehiscunt, vrbes hauriuntur: quæ non illis hauriuntur volentibus; sed aut aliorsum aspicientibus, aut fatali rerum cursu vrgente videntur accidere. Tale est, imperator quod omnibus nobis incluso gemitu mœrentibus facere voluisti, non quidem tu reipublicæ negligentia, aut laboris fuga, aut desidiæ cupiditate ductus, sed consilii olim, vt res est, inter vos placiti constantia & pietate fraterna: ne quem totius vitæ summarumque rerum socium semper habuisses, in alicuius facti communitate desereres: ne vel illius, viderit quali, certè nouæ laudi cederes. Verùm longè diuersa in vos erat causa declinandi aut sustinendi laboris. Quanquam & si totam excu-

satisfactionem ætatis afferres, sic quoque tibi reipubl' curis non erat* abutendum. An si maximus quisque natu gubernator est certissimus ad salutem, non is est optimus qui vsu peritissimus imperator? Aut te vnquam Constantine liberi nostri nepotésque patientur, vel quum ad summam peruenieris senectutem, reipubl. vela contrahere, quæ tam felicibus ventis etiam iuuenis impleueris? Sed tamen vtcunque fas fuerit, eum principem quem anni cogerent, aut valetudo deficeret, receptui canere: te verò, in quo adhuc istæ sunt integræ solidæque vires, hic totius corporis vigor, hic imperatorius ardor oculorum, immaturum otium speraſſe miramur. Quid enim aliud participi maiestatis tuæ dare potuit venia quietis, quàm vt tu imperio succederes pro duobus? Sed profectò exigit hoc ipsa varietas & natura fortunæ, cui nihil mutare licuerat, dum vos imperium teneretis, vt illa x x. annorum continua felicitas interuallo aliquo distingueretur: aut etiam dii immortales probare voluerunt tibi innixam stetisse rempubl. quum sine te stare non posset. Quanquam in istis quidem partibus non caruit pristina firmitate, ibi verò penè funditus corruit, vnde tu Maximiane discesseras: adeo illic plurimum habuerat stabilitatis asserta, vbi deserta maximè vacillauit. Non aliter enim quàm solet terra ventis aut aquis subterimmissis interuulsa sui soliditate nutare, ita cuncta Italia atque ipsa Roma subducta repentè qua sustentata fuerat dextera tua, contremuit, ac penè consedit. Quod ego cursim transeo. cur enim vel recordemur aduersa, quum videamus omnia tuo reditu restituta? Fecit enim Roma ipsa pro-

al. abeundū. vel abnuendum.

maiestate nominis sui, vt ostenderet posse se etiã imperatoribus imperare, abduxit exercitus suos ac tibi reddidit. Et quum ad sedandos animos autoritatem priuati principis attulisses, supplices tibi manus tendens, vel potius queribunda clamauit, Quousque hoc Maximiane patiar me quati, te quiescere? mihi libertatem adimi, te vsurpare tibi illicitam missionem? An quod diuo Augusto post septuaginta ætatis, quinquaginta imperii non licuit annos, tam citò licuit tibi? Ideóne te mihi ille cuius tot aras, tot templa, tot nomina colo, Hercules dedit vt tu in suburbano otiosus sedens, vsum dicatæ mihi virtutis amitteres? Redde te gubernaculis meis: & quoniam tranquillo mari portum intrare non properasti, vade per fluctus, mei quidem amore sollicitus, sed tua maiestate securus: & tamen per te tibi steterit, iniuriam in mei restitutione patieris. Imperasti pridem rogatus à fratre, rursus impera iussus à matre. O imperator æterne, *pietatem tuam, quæ tuum illum animum semper inuictum sola vicit. Non potuisti resistere sanctæ illius parentis imperio, & inuitus licet paruisti, & te illis vigiliis illísque curis quas viginti annis expertus fueras reddidisti. Quibúsnam tu domina gentium potes compensare beneficiis hoc tui imperatoris obsequium? qui tanto vsu sciens quantus sit imperandi labor, propter te non vtitur illa quam degustauerat voluptate, tantúmque reipubl. onus suscipit post quietem? Facilius fuerat iugiter imperasse: *quanuis enim magnum laborem consuetudo non sentit, intermissa desiderant nouas vires. Quanta opus fuit tibi imperator æterne, prouidentia,

* pietatem tuam,

al. quãtũuis,

dentia, quanta autoritate vt subsidia reipubl. erigeres, exanimata recreares, dilapsa colligeres? Mirabamur te post imperium esse priuatum, multo magis mirum est, imperium ferre post otia. Solus hoc (vt dicitur) potuit deus ille cuius bona sunt quòd viuimus & videmus, vt habenas malè creditas & cursum deuio vectore turbatum reciperet, rursúmque dirigeret. Cuius simile tu imperator etiam facilè fecisti. neque id mirum. quum enim à te recessit imperium, & priuatus licet dici velles, inhæsit tibi ingenita maiestas. Omnes exercitus vestri omnésque prouinciæ requiescere te post tanta opera vtcunque æquo animo tulerunt, imperare desiisse nunquàm crediderunt. Quid enim putas tibi Maximiane Iouem ipsum respondisse, quum tu ingenti animo diceres, Recipe Iupiter quod commodasti? hoc profectò respondit. Non mutuum istud tibi tradidi, sed æternum, non*sed seruo. Statim igitur vt præcipitantem rempl. refrænasti, & gubernacula fluitantia recepisti, omnibus spes salutis illuxit: *posuêre venti, fugêre nubes, fluctus resederunt: & sicubi adhuc in longinquioribus terris aliqua obuersatur obscuritas, aut residuus vndarum pulsus immurmurat, necesse est tamen ante tuos nutus diluceſcat & sileat. Dixi pro ratione temporis, sacratissimi principes, ea quæ in vobis inuicem, vt facilis, admirari & amare debetis: restat vt ipsa illa quæ seperatim de virtutibus vestris locutus sum, sicut huic voto congruit, in sermonis fine coniungam. Dii immortales, quanta Romano imperio renouasti is, quæiam vt res est cesserant vetustati: Maximiano imperatori æterno Constanti-

* Hic aliquid deest. forsan legendum non domino sed seruo. al. compo- fuere se-

nus imperator nouus plus cœpit esse quàm filius. Fauor ille crescentis adest, iste senior: perpetuis profectò pietatis affinitas ista coalescat stirpibus, quæ semper in republica viros ad concordiam copulauit. Etenim si quamuis dissidentes familias Gracchi & Corneliæ matrimonium reduxit in gratiam: si pro diuo Augusto Acciacam victoriam tantummodo gener Agrippa cõfecit, quid sperandum est quum sempiternam patris ac filii charitatem etiam nuptiarum fœdus astrinxerit? Quòd si Publius Scipio bellum Punicum suscepit adolescens, ipsum postea superaturus Hannibalem: si Marius à factione Syllana vrbem recepit senex, ídque magno interuallo temporis euenisse memorabile est, quàm facilè nunc omnes metus ponet Romana respublica, quæ defenditur coniuncti imperii duabus ætatibus, paritérque vtitur virtute iuuenis, & maturitate senioris? Te pater ex ipso imperii vértice decet orbem prospicere communem, cœlestíque nutu rebus humanis fata decernere, auspicia bellis gerendis dare, componendis pacibus leges imponere: te iuuenis indefessum ire per limites quò Romanum barbaris gentibus instat imperium, frequentes ad socerum laureas mittere, præcepta petere, effecta rescribere. Ita eueniet vt & ambo consilium pectoris vnius habeatis, & vterque vires duorum. O felix in imperio, & post imperium felicior. Audis enim profectò hæc & vides diue Constanti, quem curru & penè conspicuo dum vicinos ortus repetit occasu sol ipse inuecturus cœlo excepit: quanto nunc gaudio potiris, quanta voluptate perfrueris, quum talem hunc filium tuum, qui te

primus patrem in imperii tui poſſeſſionem, idem pater, idem ſocer, idem imperator induxerit? Hæc eſt tua præter omnes diuos propria immortalitas quam videmus, filius ſimilis aſpectu, ſimilis animo, par imperii poteſtate. Inuiderint licet nobis, nihil tamen auferre * domi tuæ fata potuerunt. Nec Maximiano filius, qualis tu eras, nec Conſtantino pater deeſt. Quinetiam vt omnibus modis tua neceſſitudo renouetur, rurſus hic ſocer, rurſus hic gener eſt, vt beatiſsimus imperator ſemper ex tua ſobole nepotibus augeatur.

* al. domi tuæ

LATINI PACATI
DREPANI PANEGYRICUS
DICTUS THEODOSIO
Augusto in Senatu
Romæ.

Vetus, & pene ignotum genus dicendi, Imperator Auguste, Senatus hodie postulat: ut qui Principem suum, quem ipse fecerat, quem ipse ornarat, quem ipse vestierat, quem ipse armarat, quem ipse sublimarat, quem ipse in Consortium Imperii sui, quod ipse tenebat, adsciverat, quem ipse Augustum nuncupaverat, quem ipse Patrem appellaverat, quem ipse Deum esse voluerat, quem ipse Divum esse jusserat, quem ipse Numen esse decreverat, quem ipse Templis, Aris, Simulacris, Sacerdotibus, Victimis, Ludis, Circensibus, Theatris, Gymnasiis, Porticibus, Fanis, Delubris, Statuis, Columnis, Rostris, Basilicis, Curiis, Tribunalibus, Rostris, Basilicis, Curiis, Tribunalibus, Rostris, Basilicis, Curiis, Tribunalibus

Catones ipſos,& Tullios,& Hortenſios,omnéſque illos oratores putem qui me in poſteris ſuis audiunt. Ita multiplici circumuentus metu, quaſi parum habeam timere quod video, quod timeam. Quid ergo? nouúſne me pauor & inopina trepidatio in ipſo dicendi tempore deprehendit? mihi verò hi omnes quibus altrinſecus lector æſtus, diu antè meditati longéque proſpecti ſunt: ſed quum admiratione virtutum tuarum ab vltimo Galliarum receſſu, quà littus Oceani cadentem excipit ſolem, & deficientibus terris ſociale miſcetur elementum, ad contuendum te adorandúmque properaſſem, vt bona quæ auribus ceperam, etiam viſu vſurparem, timui, fateor, pii laboris officium impia taciturnitate corrumpere: ita dum obſequio interpretor impudentiam, dum in eundem hominem non puto conuenire gaudium & ſilentium, duas res diuerſiſſimas iunxi, metum & temeritatem. Quin & illud me impulit ad dicendum, quòd vt dicerem nullus adigebat. non enim iam coacta laudatio & expreſſæ metu voces periculum ſilentii redimunt, fuerit abierítque triſtis illa fucũdiæ ancillantis neceſſitas, quum trucem dominum auras omnes plauſuum publicorum ventoſa popularitate captantem mendax aſſentatio titillabat, quũ gratias agebant dolentes, & tyrannum non prædicaſſe, tyrannidis accuſatio vocabatur, nunc par tacendíque libertas, & quàm promptum laudare principem, tam tutum fiuiſſe de principe. Libet igitur reddítam poſtliminio ſecuritatem loquendo experiri: libet, inquam, quia nemini magis laudari imperatorem decet quàm quo minus neceſſe eſt. De te igitur mihi ſermonis

huius auſpicium erit ille felicitatis publicæ auſpex dies qui te primus inaugurauit imperio. Nam vt diuinis rebus operantes, in eam cœli plagam ora conuertimus à qua lucis exordium eſt: ſic ego vota verborum quæ olim nuncupaueram ſoluturus, id oratione tempus afficiam, quo Romana lux cœpit. Iacebat innumerabilibus malis ægra, vel potius dixerim, exanimata reſpublica, barbaris nationibus Romano nomini, velut quodam diluuio, ſuperfuſis. Sed par cauſa replicare cauſas, & placatum vulgus offendere. Nam quum per ſe viuax ſit recordatio calamitatum, tum mihi metus hanc gaudiorum præſentium lucem, triſtium commemoratione fuſcare. Faciam ergo quod facere præſtantes ſcientia medicos ſæpe vidi, altorum vulnerum cicatrices, poſtquam cutem ſanitate duxerunt, manu pendente tractabo, præſentiſſe & ſingulos vniuerſoſque rogitaſſe contentus, an quum inter omnes liqueret feſsis rebus medendum, tali aliquo viro publicis gubernaculis admouendo, qui imperatoris vnius tueretur ætatem, alterius iuuaret laborem, potuerimus huiuſmodi vel optare. Integro itaque rem totam eſſe faciamus, & in quodam orbis terrarum comitio quæri putemus quiſnam ſit ille qui debeat tantam molem ſubire, & mutantia Romanæ rei fata ſuſcipere. Nónne is omnium ſuffragiis hominum tributim centuriatímque legeretur, cui felix patria, cui domus clara, cui forma diuina, cui ætas integra, cui militarium ciuiliúmque rerum vſus contigiſſet? Cuncta igitur à capite propoſito ordine proſequamur: iam profectò conſtabit eum principem declaratum qui & ab omnibus legi de-

Ioannis Cardinalis Bonæ Opera quæ extant omnia, Romæ, ex typographia Antonii de Rubeis, 1677. in fol. Ejusdem

Quæ Ratio Paschalis Cycli Dionysiani.

Ratio Paschalis Cycli Dionysiani.

Dionysius Exiguus Scythicus Monachus, qui Romæ Sedente Hormisda Papa, Anno Christi 519. Cyclum Paschalem Annorum 532. ex Alexandrinorum Traditione, & Victorii Aquitani Cyclo Annorum 532. Romæ Anno 457. Conscripto, Romanis Traditum, Anno Christi 526. Romæ Scripsit, Annum Christi Primum Paschalem Cycli Annum esse voluit, quem Annum Christi Incarnationis Dominicæ Annum 532. Cycli Paschalis Annum esse Constituit, Annum Christi Incarnationis Dominicæ Annum 1. Cycli Paschalis Annum 532. esse Constituit, Annum Christi Incarnationis Dominicæ Annum 2. Cycli Paschalis Annum 533. esse Constituit, Annum Christi Incarnationis Dominicæ Annum 3. Cycli Paschalis Annum 534. esse Constituit, Annum Christi Incarnationis Dominicæ Annum

vt planè in ambiguo sit vtrum te magis nostris mentibus an obtutibus vultus insinuet. Non frustrà planè opinione sapientium, qui naturalium momenta causarum subtilius scisciti arcanis cœlestibus nobiles curas intulerunt, augustissima quæque species plurimùm creditur trahere de cœlo. Siue enim diuinus ille animus venturus in corpus, dignum priùs metatur hospitium, siue quum venerit, fingit habitaculum pro habitu suo, siue aliud ex altero crescit: & quum se paria iunxerunt, vtraque maiora sunt, parcam arcanũ cœleste rimari, tibi istud soli pateat imp. cum deo consorte secretum: illud dicam, quod intellexisse hominem & dixisse fas est, talem esse debere qui à gentibus adoratur, cui toto orbe terrarum priuata vel publica vota redduntur, à quo petit nauigaturus serenum, peregrinaturus reditum, pugnaturus auspicium. Dudum, vt video, dedignaris hanc gloriam, sed patere eam in laudum tuarum parte constitui, quæ solebant in aliis sola laudari. virtus tua meruit imperium, sed virtuti addidit forma suffragium. Illa præstitit vt oportereret principem fieri, hæc vt deceret. An verò quicquam putamus in imperii tui declaratione præteritum, quum ductam esse rationem ipsorum etiam videamus annorum? Cuius quidem rei ita fuit cura maioribus, vt non solùm in amplissimis magistratibus adipiscendis, sed in præturis quoque aut ædilitatibus capessendis ætas spectata sit petitorum, nec quisquam tantùm valuerit nobilitate, vel gratia, vel pecunia, qui annos comitiali lege præscriptos festinatis honoribus occuparit. Nec iniuria id quidem, nam & qui venturi sunt in

virtutis adoptionem, illo tamen adoleſcentiæ lubrico, vt non cadant, titubant. Annon' clariſſimos nominis Romani viros (illos Catulos, Scipiones, loquor) aliquantiſper libi luxuria vendicauit? quos etſi ad portum mutati in melius reuexerint flatus, diu tamen vitiorum turbo iactauit, & naufragos atque fluctuantes ab illis quibus merſabantur erroribus, ægrè ætas recepit. Bene igitur cuncta quadrarunt, & cæteris quæ innumera congruebant, anni quoque ſuum iunxere ſuffragium, qui ſoli in homine perfecti, bono duarum potiuntur ætatum, virtute iuuenum, & maturitate ſeniorum. Prius fortaſſe imperium inire debueris, vt diutius imperares, ſed ſine exẽpli periculo prouidebitur nequid amiſeris vita longiore penſandum, quod ex præterito perdidiſti. Parum intereſt quando cœperit, terminum non habebit. Hactenus in te prædicata ſint imp. dona fatorum, nunc ad ea proferamus gradum, quæ tibi debes. Neque enim tua illa præterita bellicæ rei gloria, quam per tot laborum experimenta quæſiſti, aſcribenda fortunæ eſt, cui hoc nomine etiam ſuccenſeri poteſt, quòd quem ſceptro & ſolio deſtinauerat, nunquam indulgenter habuit. Sed vt ſeueri patres his quos plus diligunt filiis, triſtiores ſunt, ita illa te plurimis bellis & difficillimis reipubl. temporibus exercuit, dum aptat imperio. Et priùs quidem quàm ad illa veniam quæ æui maturus egiſti, ſumma tim tuum illud attingam cum patre diuino caſtrenſe collegium, actas ſub pellibus hyemes, æſtates inter bella ſudatas, dies noctesque præliando aut vigilando conſumptas, grauiſſimas pugnas terra marique pugnatas. Non tam pa

tiens Africanus rudimenta militiæ ſub Paulo patre tolerauit, nec pari indole Hannibal puer in tentoria Hiſpana ſucceſsit, nec futurarum ſpe certiore virtutum Philippea caſtra Alexander nondum Magnus impleuit. quos etſi plurima laude dotauerit amplificatrix veri vetuſtas, nihil plus tamen blandita præſtitit quàm vt eos in his annis ſequutos regum aut ducum caſtra vulgaret, in quibus tu ita fortiter multa geſsiſti, vt ea non tantùm Alexander, aut Africanus, aut Hannibal videre dum diſcerent, ſed parentes atque inſtitutores eorum optaſſent facere dum docerent. Quàm tecta ſunt ſemper conſilia fortunæ! quis quæſo tum publicis rebus non putaſſet inimicum tuum illum à ſtatione caſtrenſi ad quietem *receptum? Enimuero illa futurum principem comens, idcirco pauliſper voluit eſſe priuatum, vt quia iam ad plenum bellicis artibus abundabas, vſus ciuilis experiens ſub otii tẽpore reddereris. Quídni ego tuum otium aliorum negotiis *anteuerto? Non enim te amœna littora, nec diſpoſiti ad tempora vices habere ſeceſſus, ſed ſiue tu agris, ſiue oppidis tempus dabas, rem & famam pariter augebas: & in vrbibus quidem omnium ætatum ordinúmque homines iis aut illis beneficiis apprehendebas, amicorum commoda, abſentium negotia aſsiduitate, conſilio, re iuuabas. Iam ſi placuiſſet oppida rure mutare, vt tu vitæ oblitus vrbanæ exequebaris agricolam? Audio etiam imp. & credo ſæpe aliqua te laborum tibi iniunxiſſe, & ne contraheres corporis veternum, huiuſcemodi ſemper opere inſidiantis otii terſiſſe rubiginem. Sic agreſtes Curii, ſic veteres Coruncani, ſic

*Receptum, quartæ inflexionis eſt: hoc eſt, receptionem.

*Anteuerto pro Præpono.

nomina reuerenda Fabritii, quum inducię bella ſuſpendebant, inter aratra viuebant: & ne virtus quiete langueſceret, depoſitis in gremio Capitolini Iouis laureis, triumphales viri ruſticabantur. Inde eſt quòd accepimus datos ſerentibus faſces, & miſſas cum curulibus ſuis per rura palmatas, quòd agricolas conſulares, paſtoréſque trabeatos, & dictatores inter armenta veſtitos. Sed illos quidem anguſta res familiaris addicebat labori, vt quibus ipſi ſuburbani horti præcépſque ianiculum, & iugera arctata pomerio vomere eſſent, aut ligone verſanda, nec iniuria opus reuerteretur ad dominos, quum deerant quibus iuberent. Detrahit laudem patientiæ inopia, maioris exempli eſt labor ſine neceſsitate. Gaudent profectò diuina perpetuo motu, & iugi agitatione ſe vegetat æternitas, & quicquid homines vocamus laborem, veſtra natura eſt, vt indefeſſa vertigo cœlum rotat, vt maria æſtibus inquieta ſunt, & ſtare ſol neſcit: ita tu imp. continuatis negotiis, & in ſe quodam orbe redeuntibus ſemper exercitus es. Vix tectã Hiſpana ſucceſſeras, iam Sarmaticis tabernaculis tegebaris: vix emerita arma ſuſpenderas, iam hoſti armatus inſtabas: vix liberum tuum viderας, iam Iſtro prætendebaris. Ne tum quidem quum in altiorem prouectus gradum, iubere tantũm & diuidere cum negotiis otiũ, & pauca gloria velut repoſito frui poſſes honore, operam remiſiſti: quin omnium caſtrenſium munerum numeros primus aut cum primis obires, ſtare pro ſignis, excubias ſorte agere, vallum ferre, locum bello antecapere, ſpeculatum egredi, caſtrametari, in prælium primus ire, prælio po-

ſtremus excedere, dux conſilio eſſe, miles exemplo, vt iam tum poſſet intelligi alios imperatori pugnare, te tibi. Illud tamen præ cæteris mirum, quòd quum omnia faceres vt imperare deberes, nihil tamen faciebas vt imperares. Argumento eſt dies ille communis boni autor, quo tu quum ad ſuſcipiendam rempubl. vocaberis, oblatum imperium deprecatus es, nec dãs ſpeciem tantùm vt cogi videreris, ſed obnixè & diu, & velut impetraturus egiſti. quippe aberat cauſa fingendi. non enim te princeps ſolus & domi, & tanquã tentaret ambibat, ſed publicè, & in comitio, & vt aliud iam facere non poſſet, prorſus, vt niſi imperium affectu ſimplici voluiſſes, potueris * velle ſecurus. Expoſtulari hoc loco tecum reipubl. verbis neceſſe eſt, quæ in ſumma tua cunctatione, in fortitudinem à media ſpe relapſa, tali aliqua te profectò, ſed quam ſolus audires, voce conuenit, Parumne me Theodoſi hactenus diſtulere fata, vt inſuper tentes moras augere fatorum? an neſcis rem tuam per momenta conſumi? neſcis me tibi tuíſque decreſcere? quicquid atterit Gothus, quicquid rapit Hunnus, quicquid aufert Alanus, id olim deſiderabit Arcadius. * Perdidi infortunata Pannonias, lugeo funus Illyrici, ſpecto excidium Galliarum. Principum ſenior in tanta bella non ſufficit, aliquet etſi futurus ſit aliquando fortiſſimus, adhuc tamẽ paruus eſt. Tu dubitas excipere collapſam, & vt nihil differas, ſerò reparãdã hãc mihi gratiam refers, quòd te etiã felix deſideraui? quando me Nerua tranquillus, amor generis humani Titus, pietate memorabilis Antoninus teneret, quũ manibus Auguſtus erraret, legibus Hadria-

al. nolle.

Apparet hoc tempore Pãnoniam inferioré, quæ hodie Hungaria nominatur, ab Hunnis occupatam.

nus imbueret, finibus Traianus augeret, parum mihi videbar beata, quia non eram tua. Quid tu mihi faceres, si iuris tui esses? orat ecce te dominus meus, orat ecce te dominus adhuc tuus; & qui posset cogere, mauult impetrare imperium quod ab imperatore defertur: tam tibi nolle iam non licet, quàm velle non licuit. Solus igitur Auguste, solus inquam omnium qui adhuc imperauerunt, vt princeps esses præstitisti: alios empta legionum suffragia, alios vocans aula, alios affinitas regia imposuere reipublicæ: te nec ambitus, nec occasio, nec propinquitas principē creauerunt. Nam & eras à familia imperatoris alienus, & adsciscebaris tertius & cogebaris inuitus. inuitus, inquam. Audite hoc publici parricidæ, qui oblita fide dominorum sceptra cepistis, & periculo non minore quàm scelere imperium vita paciscentes, sanguinis pretio regium nomen emistis: repulsam patitur principatus & vnus est ambitus candidati, ne declaretur. Credétne hoc olim ventura posteritas? & præstabit nobis tam glorioſam fidem, vt nostro demum seculo annuat factum, quòd tantis infrà supráque temporibus nec inuenerit æmulum, nec habuerit exemplum? Sed qui vitæ tuæ sectam rationésque cognouerit, fidei incunctanter accedet, nec abnuisse dubitabit imperium sic imperaturum. Illi enim illi auidè regna desiderant, quos soluta legibus delectat vita, quorum crudelitas indemnatos necandi, cupiditas priuata capiendi, libido honesta fœdandi, ius atque impunitatem requirunt. Quid tua intererat te principem fieri, qui futurus eras in imperatore priuatus? nisi fortè in te hodie aut pudicitiæ remissior cultus aut

minor ſanguinis humani metus, aut alienæ rei maior eſt appetitus. Idem qui fuiſti, & tantum tibi per te licet quantum per leges licebat, ius ſummum facultate & copia commodandi, non ſecuritate peccandi, experiris. Vnum tibi præſtitit principatus, vt certum haberemus omnes, etiam ſub imperatoribus aliis vixiſſe te legibus tuis. nam qui nihil facit licenter quum poteſt, nunquam voluſt. Quin tibi primùm, te imperio deinde præſtitiſti. Non contentus ipſe vltrò vitia reieciſſe, alienis vitiis corrigendis curam adieciſti: idque moderatè, vt ſuadere potius honeſta quàm cogere videreris. Et quia vel longo orientis vſu, vel multorum retrò principum remiſſione tantus quoſdam luxus infecerat, vt adulta conſuetudo laſciuiæ haudquaquam facilè videretur obtemperatura medicinæ, nequis ſe pati iniuriam putaret: à te voluiſti incipere cenſuram: & impendia palatina minuendo, nec ſolùm abundantem reiiciẽdo ſumptum, ſed vix neceſſarium vſurpando dimẽſum, quod natura difficillimum eſt, emendaſti volentes. An quis ferret moleſtè ad principis ſemet modum coerceri? aut ſubtractum ſibi doleret de priuata luxuria, quum videret imperatorem rerum potentem, terrarum hominúmque dominum, parcè contentéque viuentem, modico & caſtrenſi cibo ieiunia longa ſolantem? ad hoc, aulam omnem Spartanis gymnaſiis duriorem, laboris, patientiæ, frugalitatis exemplis abundantem? neminem vnum inueniri qui auderet ad penum regium flagitare remotorum littorum piſcem, peregrini aëris volucrem, alieni temporis florem? Nam delicati illi ac fluentes & quales tulit ſæpe reſp.

parum ſe lautos putabant, niſi luxuriâ vertiſſet annum, niſi hybernæ poculis roſæ innataſſent, niſi æſtiuam in geminis capacibus glaciem ſalerna fregiſſent: horum gulæ anguſtus erat noſter orbis. námque appoſitas dapes non ſapore, ſed *ſumptu. Illis demum cibis acquieſcebant, quos extremus oriens, aut poſitus extra Romanum Colchus imperium, aut famoſa naufragiis maria miſiſſent, quos inuiæ quodammodo reluctantíque naturæ hominum pericla rapuiſſent. Vt taceam ſi infami ſæpe delectu ſcriptos in prouinciis aucupes, ductáſque ſub ſignis venatorum cohortes militaſſe conuiuiis: nónne cognouimus cuiuſdam retrò principis non prandia ſæpe, ſed fercula S. H. milles æſtimata patrimoniorum equeſtrium pretia traxiſſe? Tuæ imper. epulæ menſis communibus parciores, locorum ac temporum fructibus inſtruuntur. Hinc certatim in omnes luxuriæ pudor, parſimoniæ * curſus inoleuit, & quieſcentibus legum minis, ſubiit quandoque priuatim ſui pœnitentia. Sic eſt enim, ſic eſt: exaſperat homines imperata correctio, blandiſſimè iubetur exemplo. Sed quum hæc, & ad hunc modum cætera, mores hominum & inſtituta formarint, tum nihil abdicandis vitiis, adoptandíſque virtutibus impenſius ſentio profuiſſe, quàm quòd his te viris ſemper dedicaſti quos affectare publica deberet imitatio, quãque facilè tibi fuiſſent ſequaces diſcipuli, tam cæteris expetendi eſſent magiſtri. Vt de his ſileam quos tibi primus ille naſcentis imperii dies obtulit, tantis virtutibus præditos, vt non propia ſumpti, ſed ex copia viderentur optati, quos tu poſtea qualéſque legiſti, quibus prouinciarum

Videtur verbum deeſſe iudicabant aut ſimile

Vrſulus.

ciarum custodiam, quibus militaris rei summam, quibus consiliorum tuorum arcana committeres? Ergo quum duplex fuerit iste delectus: vnus ex iudicio, alter ex fato, incertum meliores viros sapientia tua an fortuna quæsiuerit, quum tales vel exceptos habeas vel repertos: vt & illi meruerint teneri, & isti debuerint cooptari. Ecquis imperatorum vnquam putauit amicitiæ cultum in regia laude ponendum? humilis hæc virtus, dubiúmque virtus iudicabatur: nec palatiis digna, sed periculis habebatur. Inde facilius inueneris qui pecuniam ex ærario quàm qui ex animo fidem prompserint. Optimus ille ditabat, nõ etiam diligebat, prodesse nouerat, amare nesciebat: tu amicitiam, nomẽ antè priuatum, non solum intra aulam vocasti, sed indutam purpura, auro gemmísque redimitam, solio recepisti, neque non verbis asseruisti, principis mentem tanto in suos benigniorem esse debere, quanto sit fortuna præstantior; quum fide ac facultate paribus agas, & familiaribus tuis imp. tribuas quod priuatus optaras. Quanquam quæ caperet vota potuerunt, quod plerique te principe consequuti non sunt? Nec nunc de his honoribus loquor quos in quemcunque conferre imperatori necesse est. Dux aliquis cuchitur, exegit disciplina castrorum: præfectus attollitur, imponendum est prouinciæ caput: consul creatur, habiturus est nomen annus: ita in summis illis pulcherrimísque beneficiis est aliqua præstantis vtilitas. A te noua benignitate is amicis honos habitus est, qui totus * esse illorum quibus differebatur, nihílque ex eo ad te redundaret, nisi dandi voluptas: cui quum essent domi

* Legẽdũ esse

filii, geminæ illæ ſpes oculíque reipubl. dilatis eorum magiſtratibus amicos conſulatu ornauit. Si mehercule vir ille diuinus felicitatis publicæ autor parens tuus viueret, quid aliud expectaſſet à filio quàm vt nepotibus anteferretur? præſtitiſti igitur amicis, quo plus nec patri præſtare potuiſſes. O beneuolentiæ tuæ ſingulare conſilium! auges tempore dignitatem, quæ incrementum ex magnitudine non habebat: * renuntiantur amici ante filios tuos, conſules: quia non poterant plus eſſe quàm conſules. Eat nunc ſui vetuſtas oſtentatrix, & illa innumeris literarum vulgata monumentis iacket exempla, Pyrithoi fidem prædicet, & decantatum omnibus ſcenis Phocei iuuenis laudet officium, Pythiam etiam ſi videtur dicat, & Damona: quorum alter in amici morte ſe vadem obtulit, alter ad diem vadatæ mortis occurrit. Vt hæc eſſe vera credamus, quæ mendaciis vatum in plauſus aptata cauearum fidem tempori debent, num præſtare credendum plus poſſumus, quàm vt iſtos qui amicitiæ laude cenſentur, amicorum fuiſſe quàm ſui * diligentiores putemus? Sed quum inſtituente natura plus ferè filios quàm noſmetipſos diligamus, omne vicit exemplum qui amicos his prætuliti quos ſibi præferebat. Sed tu quidē ad exonerandam debentium verecundiam, quæ in tuos confers, non vis videri præſtare, ſed reddere. Geramus tibi morem, & beneficiorum ſummas tuorum pro tua voluntate ducentes, quicquid familiaribus tuis tribuis, non expendi potius ſed rependi putemus. Enimverò quum leuiter cognitos, aut etiam ſemel viſos, iis honoribus ſimul ditas, quibus & amici poſſent eſſe

Renuntiãrur eóſ. propriè locutus eſt.

al, etedendo

*diligẽtiores pre amantioſes,

contenti: nónne omnibus vis probare, amicum tibi esse qui bonus sit? cuicunque quid publici mandatum fuerit officii, præmium spondetur & redditur. Sibi humilitatem & tenebras suas imputet iacens virtus, quæ non obtulit se probandam: quod conscientiæ tuæ sufficit, honoratus est qui probatus. Velim tu dicas vnde, quum tantis promissa persoluas, quid cui promiserit scias: nec te vel reipubl. cura vel ipsa illa tuorum beneficiorum turba confundat, vt parcior tardiórve tempore * quem modóve decipias. Quis debitor verecundus ita mutuum ad diem reddit, vt tu quod promittis appendis? Nec imponi negligentibus arbitreris. quotidie in beneficia tua quærimus, & memoriam conuenimus: & ne singulis insidietur obliuio, cum altero quisque conferimus: vnum inuenire non possumus cuius spem atque expectationem non dicam fefelleris, sed quæ delicatior est querela, distuleris. Solámne me imperator beneuolentiam tuam mirari putas? at ego miror etiam memoriã. nam cui Hortensio, Lucullóve, vel Cæsari tam parata vnquam affuit recordatio quàm tibi sacra mens tua? loco momentóque quo iusseris reddit omne depositum. Vtrum te tamen ipse admones? an vt illi maiestatis tuæ participi deo feruntur assistere fata cum tabulis, sic tibi aliqua vis diuina subseruit, quæ quod dixeris scribat & suggerat? Nihil ita primoribus labris polliceris quin promisso fidem subdas, & verba re sancias. Nemo iam, nemo beneficia quæ dederis ab eo credit tempore computanda quo dederis: quia tam sint certa quæ spondes: vt tum videantur accepta quum spondes. Iam idipsum quod antè promit-

* Quem, id est, quenquam.

tis, nónne de ſummo puriſsimæ mentis candore proficiſcitur? Nam cuius eſt animi, nec vota hominum fatigare, nec adhibere muneribus artem difficultatis? ſed denuntiare præſtanda, vt & prolixior ſit ſenſus bonorum, nec repentina felicitas faciat attonitos, & ſimiles reddat ingratis? Animos enim noſtros ſubitis affectibus impares perinde lætitiæ ac dolor, ſi deprehendat, externat. Annon illa Romana pietatis notiſsimæ mater nuntio mali Cannenſis exterrita, filio reduce, quæ flebat, diriguit in mortem? nec par eſſe gaudio potuit, quæ ſuperſuerat orbitati? Conſcius igitur cœleſtis arcani, & naturalium depoſitorum mauis hominibus ſperata procedere quàm inſperata ſuperuenire beneficia: nec immeritò. namque fugitiua ſucceſſuum repentinorum voluptas, vt occupat ſic relinquit: felicitas longior eſt expectare ſecurum. Itaque quum hactenus natura eſſet ſtatutum vt bona ſua homines neſcirent, & tum primùm inciperent felicitate gaudere, quum cœpiſſent eſſe felices: tu promittendo præſtanda, inueniſti tempus quod nobis natura ſubtraxerat, vt quos adepta ſolum iuuabant, etiam adipiſcenda delectent. Pari benignitate quum plures afficere honoribus velles quàm honori loca admitterent, & anguſtior eſſet materia voluntate: nec mentem tuam, quanuis diffuſam, caperet imperium, quem nondum aliquo prouexiſti gradu, tamen dignatione es ſolatus. Atque haud ſcio an quibuſdam conſolatio iſta ſuffecerit. Ille cohoneſtatus affatu, ille menſa beatus, ille oſculo conſecratus eſt. Ita omnibus qui te principe ſibi iure confiderent, aut proceſsit dignitas, aut ſatisfecit humanitas.

humanitas, inquam, quæ tam clara in imperatore quàm rara est. Nam quum *indiscreta felicium pedissequa sit superbia, vix cuiquam contigit & abundare fortuna & indigere arrogantia. Cuius quidem ita maiores nostros semper pertæsum est, vt grauiorem semper putauerint seruitute contemptum, eiu sque impatientia sint coacti post bellatores Tullos Numásque sacrificos & Romulos conditores regnum vsque ad nomen odisse. Denique ipsum illum Tarquinium execratione postrema hoc damnauerunt maledicto, & hominem libidine præcipitem, auaritia cæcum, immanem crudelitate, furore vecordem, vocauerunt Superbum, & putauerunt sufficere conuitium. Quòd si per rerum naturam liceret vt ille Romanæ libertatis assertor, regii nominis Brutus osor, precariæ redditus vitæ, seculum tuum cerneret, studiis *virtus, parsimoniæ, humanitatis imbutum ac refertum: nullum toto orbe terrarum superbiæ, libidinis, crudelitatis extare vestigium, iam te ipsum quà publicè, quà priuatim videret priscorum duritia ducum, castitate pontificum, consulum moderatione, petitorum comitate viuentem, mutaret profectò sententiam tanto pòst suam, & quum Romanam dignitatem ac libertatem probaret, meliore in statu imperatore te esse quàm consule se fuisset, necessariò fateretur, Tarquinium submoueri debuisse, non regnum. Sed quod facere, magnas vrbes ingressi, solemus, vt primùm sacras ædes & dicata numini summo delubra visamus, tum fora atque gymnasia, & pro suis extenta porticibus ambulacra & claustra miremur: ita in laudibus tuis sanctos palatii ritus & priscis

Superbia, felicium indiscreta, hoc est indiuidua pedissequa.

al. virtutibus

æquanda cæremoniis instituta venerati, gradum ad illa proferimus quæ in medio constituta ad publicos vsus facientia, non partim, sed in commune conducunt: nec parietibus sed orbe clauduntur: nec tecto sed cœlo operiuntur. Velut primum, id est ne statim summa capiamus, quòd creber egressu expectantibus populis te fateris, nec videri modò patiens, sed facilis adiri, è proximo accipis vota hominum tuorum, vt quisquis ille consultor est; etiamsi meruerit (quod est rarum) repulsam, ferat tamen vt sui numinis conscientiam. At quàm aster illorum principum mos fuit? quos loquar notum est, qui maiestatem regiam imminui & vulgari putabant, nisi eos intra repositum Palatinæ ædis incluſos, tanquam aliquod * Vestale secretum veneratio occulta consuluisset: nisi intra domesticam vmbram iacentes, solitudo prouisa, & silentia latè conciliata vallassent. Quin siquando in lucem venire & diem ferre potuissent, lecticis thensisque subuecti, & densissima circùm supràque cooperti virorum armorúmque testudine, sensim atque ad numerum mouebantur, tum longè populus abigebatur, * nec otiosa * viatoris manus plebem verbere submouebat, vt secretum esset in publico. At noster hic omnibus spectandus offertur, nec magis communem hunc diem atque solem quàm nostrum imperatorem videri licet. Quin quum vicinum habeant permissa fastidium, nunquam iste mirantis explet oculos, magis magisque visus expetitur, &, nouum dictu, præsens desideratur: miremur in vrbibus tuis, & à tuis populis te videri, quem ferè nulla in solo suo natio externa non vidit; idque ita crebrò vt penè

* Vestale secretum, alludit ad ignem illum qui in intimis Vestæ penetralibus nulli visus custodiebatur.

* Nec otiosa. l. & non otiosa. * viatoris l. apparitoris manus.

tam notus sit barbaris vultus iste, quàm nobis: nec frustrà, quum æstates omnes foris, hyemes domi ducens, ciuibus hostibúsque pari sorte anni spatia diuiseris: & siqui fortè sunt barbarorum qui nondum virtutis tuæ fulmen excepe-rint, nominis terrore perculsi & velut offati quiescant. Tua enim imperator auspicia non bæ tantùm gentes fremunt, quas ab orbe nostro syluarum interualla, vel flumina montésve distinguunt, sed quas æternis ardoribus inaccessas, aut continua hyeme separatas, aut interfusis æquoribus adiunctas natura disterminat. Non Oceano Indus, non frigore Bosphoranus, non Arabs medio sole securus est: & quò vix peruenerat nomen, ante Romanum accedit imperium. Dicàmne ego receptos ad seruitium Gothos, castris tuis militem, terris sufficere cultorem? dicam à rebellibus Saracenis pœnas polluti fœderis expetitas? dicam interdictum Scythis Tanaim? & imbelles arcus esse fugientis Albani? Quæcunque natio barbarorum robore, ferocia, numero grauis vnquam nobis fuit, aut boni consulit vt quiescat, aut lætatur quasi amica si seruiat: Persis ipsa reipublicæ nostræ retrò æmula, & multis Romanorum ducum famosa funeribus, quicquid vnquam in principes nostros inclementius fecit, excusat obsequio. Denique ipse ille rex eius dedignatus antea confiteri hominem, iam fatetur timorem, & in his te colit templis, in quibus colitur, tum legatione mittenda, gemmis sericóque præbendo, ad hoc triumphalibus belluis in tua essseda suggerendis, etsi adhuc non est fœderatus, iam tamen tuis cultibus tributarius est. Ne tamen imperator existimes cun-

&a me ad aurium gratiam loquuturum, triumphis tuis Gallicis ſtupeas licebit, iraſcimur, dum in remota terrarum vincendo procedis, dum vltra terminos rerum, metásque naturæ regna orientis extendis: dum ad illos primæ lucis indigenas, & in ipſum ſi quod ſolis cubile eſt, feſtinas, inuenit tyrannus ad ſcelera ſecretum. O quàm paruis veniunt ſumma mala principiis! Sic in vltimum propè Italici generis excidium effracto Cn. Lentuli ludo, mirmillonum agmen emicuit: ſic bella conſulibus ancipiti Marte pugnata Cilix pirata conflauit: ſic tenentibus arma fugitiuis, Romana diu pila ceſſerunt ferro ergaſtulorum. Quis non ad primum noui ſceleris nuntium, hominem riſit? Nam res infra dignitatem iracundiæ videbatur, quum pauci homines & inſulani totius incendium continentis adolerent, & regali habitu exulem ſuum illi exules orbis induerent: at quantos parturiebat fortuna motus, quantum reipubl. malum peſtis augenda, quantam tibi gloriam reſtinguenda ſeruabat, præcipuè quum perfidia ducum, defectione legionum contra rempublicam fuerat armatum. Nolo tamen vſquequaque miſerorum vel factũ onerare, vel fatum, qui dum carnifici purpurato tua ſe & affinitate & fauore iactanti infeliciter credunt, grauiſſimum omnium nefas fecerunt affectu innocentium. Intelligo quàm difficilem in locum ſcopuloſúmque deuenerim. nam quum reuolui id luſtrale iuſtitium aures tuæ reſpuant, laudes petant, gloriæque interſit ad præſentium commendationem bonorum mala decurſa reputari. contrà verò clementia ſumma beneficium ſuũ malit imminui quàm triſtium

enumeratione cumulari, neceſſe erit me vel tacentem publica incommoda, vel loquentem, aut ingratum virtuti aut oneroſum eſſe pietati. Sed tamen imperator exiguam ſenſibus tuis iniunge patientiam. Nam ſi dulcis in bonis miſeriarum recordatio eſt, ſi nautas tempeſtatum, ſi medicos iuuat meminiſſe morborum, cur non tu quoque mala noſtra audias, vt tua beneficia recognoſcas? Vnde igitur ordiar, niſi à tuis mea Gallia malis? quæ ex omnibus terris quas illa peſtis inſederat, haud iniuria tibi vindicas priuilegium miſeriarum, non auribus modò, quarum ſenſus eſt leuior, ſed coram oculis ferre compulſa victoriam Maximi, interitum Gratiani. alta licet vulnera (quod fatendum eſt) proximus nobis Italus, contiguus oſtendat Hiſpanus: ſed in dolore ſuo habet ſuum vterque ſolatium, tyrannidem ille non vidit: hic tyrannicidium vidit. Nos primi impetum belluæ furentis excepimus: nos ſæuitiam eius innocentium ſanguine, nos cupiditatem publica paupertate ſatiauimus.* Apud nos ſemel exercuit crudelitas iam ſecura, & adhuc inops auaritia. alibi malum publicum aut cœpit, aut deſtitit: in Gallia ſedit. Quis ſe nobis calamitate contulerit? tyrannum & cum aliis tulimus, & ſoli. Quid ego referam vacuatas municipibus ſuis ciuitates? impletas fugitiuis nobilibus ſolicitudines? quid perfunctorum honoribus ſummis virorum bona publicata? capita diminuta? vitam ære taxatam? Vidimus redactas in numerum dignitates, & exutos trabeis conſulares, & ſenes fortunarum ſuperſtites, & infantium ſub ipſo ſectore ludentium fiendam ſecuritatem: quum interim miſeri* vtebamur

Puto. l. Nos ſimul, apud expuncto, niſi l. apud nos. Nos, &c.

Opinor hic legendum, vetabamur

agere miseros, immò omnes cogebamur mentiri beatos, & quum domi atque secretò solis coniugibus ac liberis credidissemus furtiuum dolorem, procedebamus in publicum non nostræ fortunæ vultu. Audires enim dicere delatorem, Quid ita ille tristis incedit? an quia pauper ex diuite est? non enim se viuere gratulatur: quid ita publicum atratus incessat? luget, credo, fratrem: sed habet filium: ita fleri nō licebat amissa, metu reliquorum. Serenos ergo nubilis mentibus vultus induebamus: & ad illorum vicem qui degustato Sardorum graminum succo feruntur in morte ridere, imitabamur læta, mœrentes. Est aliquod calamitatum delinimentum dedisse lacrymas malis, & pectus laxasse suspiriis: & nulla maior est pœna quàm esse miserum nec videri. Spes inter hæc nulla prædonis explendi. nec enim, vt natura fert, copiam satietas sequebatur, crescebat in dies habendi fames, & parandi rabiem parta irritabant. Vt ægrorum sitim potus accendit: vt ignis arentibus non obruitur, sed augetur: ita coactæ publica egestate diuitiæ auiditatem iesunæ mentis acuebant. Stabat ipse purpuratus ad lances & momenta ponderum, nutúsque trutinarum pallens atque inhians exigebat. Comportabantur interim spolia prouinciarum, exuuiæ exulum, bona peremptorum. Hic aurum matronarum manibus extractum, illic raptæ pupillorum ceruicibus bullæ, istic dominorum cruore perfusum appendebatur argentum. Numerari vbique pecuniæ fisci, repleri, æra cumulari, vasa concidi, cuiuis vt intuenti non imperatoris domicilium sed latronis receptaculum videretur. Sed tamen latro raptis abutitur, &

ablata aliis ſibi reddit : nec ideo vias ſaltuſque obſidet, vt theſaurum ſtruat atque defodiat, & cum ſcelere miſer ſit, ſed vt gulæ ventríque ſuppetat, nec deſit ſumptus impendiis : nam & effundit & negligit eadem perdendi & quærendi facilitate. Noſter ille pirata quicquid vndecunque conuenerat, id nobis ſibíque periturum in illam ſpecus ſui Charybdim congerebat. Charybdim loquor : quæ quum plena nauigia ſorbuerit, dicitur tamen reiectare naufragia, & contortas fundo rates Tauromınitanis littoribus exponere : bona noſtra ad ærarium vna & perpetua via ibant, nullas eorum reliquias, nulla fragmenta, vel ſero victa faſtidio, illa communis vorago reuomebat. Eſt improborum principum poſtrema defenſio, auferre donandi gratia, & inuidiam rapinarum magnitudine munerum deprecari, quæ (malum) ratio eſt abſtuliſſe omnibus quod nullus habiturus ſit? Et priuatorum quidem auaritiæ, licet mala, tamen aliqua defenſio eſt, timetur inopia, & reponitur ſenectuti, & proſpicitur hæredi: quam affert cauſam concupiſcendi, qui quantum vbique eſt habet? Quin ego, ſi fas piúmque mortalibus æſtimare cœleſtia, nullam maiorem crediderim eſſe principum felicitatẽ, quàm feciſſe felicẽ, & interceſsiſſe inopiæ, & fortunam viciſſe, & dediſſe homini nouum fatum. Itaque imperatori propriam maieſtatem æſtimanti, non tam id ſuum videri debet quod abſtulit quàm quod dedit. Nam quum intra ipſum voluantur omnia, & vt ille qui cuncta ambit Oceanus, quas ſuggerit aquas terris, recipit è terris, ita quicquid in ciues manat à principe, redundat in principem, & rei & famæ

bene consulit munificus imperator. Lucratur enim gloriam quum det pecuniam reuersuram. Sed illi quidem stulta omnis ratio captandæ laudis videbatur, qui præter insitum pessimo cuique boni exemplum, summam felicitatem habendi ac nocendi fine determinans, non solùm vt quamplurimum quæreret, sed vt nihil cuiquam reliqui faceret, laborabat. Nec enim, qui regibus mos est, exerendis inuigilabat metallis, vt latentia naturæ bona in vsum arcesseret, & pararet innoxias nullo pauperiore diuitias. Parum ille pretiosum putabat aurum quod de montium venis aut fluminum glareis quæstor Bessus, scrutator Callaicus *exuisset: illúd purius splendidúsque credebat quòd dedissent dolentes, quòd hominum lacrymæ non animum æquè abluissent, nec è terrenis specubus egestum, sed è ceruicibus iugulísque cæsorum esset effossum. Sic quum immitis tyranni & stilus timeretur & gladius, transierat in vota paupertas, & vt possemus effugere carnificẽ, optabamus subire sectorẽ. *Quòd si ille cui pro cæteris sceleribus suis minus crudele fuisse videtur, vestrum si vestrum. Vallio triumphalis, & trabeate Merobandis recordetur interitum: quorum alter post amplissimos magistratus & purpuras consulares, & contractum intra vnam domum quendam honorum senatum, vita sese abdicare compulsus est; alteri manibus satellitum Britannorum gula domi fracta * & inusta fœminæ mortis infamia, vt. s. maluisse vir ferri amantissimus videretur laqueo perire quàm gladio. Sed in illos fortasse speciales putaretur habuisse odiorum causas tyrannus: steterat enim vterque in acie Gratiani, & Gratianus vtrique

*l. eruisset legendū puto.

Opinor sic legendum, Quòd si cui ille p. c. l. s. m. cru. f. v. vestrum ex puncto,

leg. & vsta.

que dilexerat : quid de his dicimus qui honorum ac principum nescii, & tantùm inter suos clari, nobiles animas sub carnifice fuderunt? De virorum mortibus loquor? quum descensum recorder ad sanguinem fœminarum, & in sexum cui bella parcunt, non parcè sæuitum? Sed nimirum graues suberant inuidiosæque causæ, vt vnco ad pœnam Clariuatis matrona raperetur. obiiciebatur enim, atque etiam exprobrabatur mulieri viduæ nimia religio, & diligentius culta diuinitas. Quid hoc maius poterat intendere accusator sacerdos? Fuit enim, fuit & hoc delatorum genus,* qui nominibus antistites, re vera autem satellites, atque adeo carnifices, non contenti auitis euoluisse patrimoniis, calumniabantur in sanguinem, & vitas premebant reorum iam pauperum. Quinetiam quum in iudiciis capitalibus altitissent, quum gemitus & tormenta miserorum auribus ac luminibus hausissent, quum lictorum arma, quum damnatorum fræna tractassent, pollutas pœnali manus contactu ad sacra referebant, & ceremonias quas incestauerant mẽtibus, etiã corporibus inquinabãt. Hos* ille Phalaris in amicis habebat, hi in oculis eius, atque etiam in osculis erãt: nec iniuria. à quibus tot simul votiua veniebant: auaro, diuitum bona: cruento, innocentium pœna: impio, religionis iniuria. Tandem in nos oculos deus retulit, & bonis oriẽtis intentus ad mala nostra respexit: & hunc sacrato capiti obiecit furorẽ, vt fœdus abrumpere, ius fœciale violare, bellum edicere non timeret. An ego sine diuino nomine factum putem vt qui sub nomine pacis ludere, & primi sceleris pœnas lucrari quiescendo potuisset, secundum

Cõmit hoc in plerosque huius tempo risepiscopos,

ille Phalaris, Maximũ intelligit,

tertiúmque vexillum latrocinii ciuilis attolleret? & ſuperatis Alpibus Cottiis Iulia quoque clauſtra laxaret, tibíque imp. imponeret ſeruatæ adhuc veniæ fidem, vincendi neceſsitatem? Agebat eum (credo) præcipitem vindicanda iam proximo vltore * rep. & extinctus aperto dominus parricidio, pœnas ab eo debitas expetebat. Non id confidentia, ſed amentia: non temeritas, ſed neceſsitas erat: nec vltrò laceſſebat ille te bello, ſed vlterius ſe negare ſupplicio non poterat. Alioquin quomodo tantam concepiſſet audaciam, vt * rure inferum & obuiam morti venire tam ignauus & timens mortis auderet, vt qui ſe non potuerit poſtea vel victus occidere? Et equidem imper. Auguſte, ad aſſerẽdam remp. vſurpandámque victoriam ſuffeciſſet in bella vel ſolum venire. Nam ſi olim domini aduerſum rebelles ſeruos dimicaturi, flagra in aciem detulerunt, tantáque vis conſcientiæ fuit, vt ab inermibus verterentur armati, & qui obtulerant mortibus pectora, darent terga verberibus: nónne tu quoque legionibus otioſis rem totam, viſus, egiſſes? An ſuſtinere te coràm, & ſolum oculorum tuorum ferre coniectum ille quondam domus tuæ negligẽtiſsimus vernula, menſularúmque ſeruilium ſtatarius lixa potuiſſet? non ſtatim ſubiiſſet hominem præterita ſui tuíque reputatio? non ipſe ſibi obiecciſſet te eſſe triumphalis viri filium, ſe patris incertum? te hæredem nobiliſſimæ familiæ, ſe clientem? te retrò omni tempore Romani exercitus ducem, libertatis patronum, ſe orbis extorrem, patriæque fugitiuum? iam verò te principem in medio reipubl. ſinu omnium ſuffragio militum, conſenſu prouincia-

al. respubl.

Forsan ruere

rum, ipsius denique ambitu imperatoris optatũ se in vltimo terrarum recessu legionibus nesciis aduersis prouinciarum studiis, nullis denique auspiciis in id tyrannici nominis aspirasse furtum? Postremo tecum fidem, secum perfidiam: tecum fas, secum nefas: tecum ius, secum iniuriam: tecum clementiam, pudicitiam, religionem: secum impietatem, libidinem, crudelitatem, & omnium scelerum postremorúmque vitiorum stare collegium? Res ipsas interrogemus, & quæ certissima coniectatio est, colligamus gerenda gestis. Num tandem dubitari potest quid fuerit eo præsente facturus quem non vidit & fugit? Quanuis igitur imp. hoste tali *abuteris, nec tam ad præ- al. abuteris.
lium conserendum quàm ad supplicium de nefario capite sumendum venires, consiliis tamen tantis tantísque rationibus bellum administrabas, vt cum Perse aliquo decertaturus, aut Pyrrho, aut cum illo ipso Hannibale videreris. Nam primùm fidem regum quibus limes orientis ambitur, data atque accepta dextera firmas, quò foris securus agitares, si nihil sollicitum & suspectandum domi reliquisses: tunc copias tuas trifariam diuidis, vt & hostis audaciam multiplicato terrore percelleres, & fugam circumfusus ambires: postremò populis barbarorum vltroneam tibi operam ferri vouentibus commilitum munus indulges, vt & limiti manus suspecta decederet, & militi auxiliator accederet: qua tua benignitate pellectæ omnes Scythicæ nationes, tantis examinibus confluebant, vt quem remiseras tuis barbaris, videreris imperasse delectum. O res digna memoratu! ibat sub ducibus vexillísque Romanus hostis aliquando Roma-

nus, & signa contra quæ steterat sequebatur, vrbésque Pannoniæ quas inimica dudum populatione vacuauerat, miles impleuerat. Gothus ille & Hunnus & Alanus respondebat ad nomen, & alternabat excubias, & notari infrequens. ferebat. Nullus tumultus, nulla confusio, nulla direptio vt à barbaro erat: quin siquando difficilior frumentaria res fuisset, inopiam patienter ferebat, & quam numero arctarat annonã, comparcendo laxabat, pro omni præmio denique mercede id vnum reposcens, vt tuus diceretur. Quanta est virtus ambitio? accipiebas beneficium quod imputares. Memorabile putauit antiquitas, quòd Acciaco aliquando bello, ducibus motibúsque Romanis peregrina AEgyptus arma permiscuit, tantúmque res credita est habere nouitatis, vt nisi frequenter isset in literas, apud posteros videretur facti fides laboratura. Nam quis Annalium scriptor aut carminum, Cleopatræ classes, & eborata nauigia, & purpurea cum auratis funibus vela tacuit? quin ita crebrò historia recantata est, magis vt ab iisdem sæpe dicta, quàm vt ab aliquo intermissa videatur. * Nõ contendam duces. nec enim principem nostrum non dicam victus Antonius, sed victor Augustus æquauerit. Quid in cæteris saltem simile deprehendimus? Maximè si rerum temporúmque facies altrinsecus conferamus, hos illósque populos animorum subiiciamus oculis. Illos vela facientes data ventis classis attulerat: hi longum iter sub armorum fasce carpebant. illos * peregrino igne, suspirans regina pellexerat: hos amor laudis & participandæ gloriæ cura rapiebat. illos tepens Pharus & mollis Canopus, leuiúmque

Non contendam duces, id est, contẽtione conferam,

Peregrino igne, id est, amore Antonij qui Rom. erat,

leuiúmque populorum altor Nilus emiſerat: hos minax Caucaſus, & rigens Taurus & ingentium corporum durator Iſter effuderat. Illos tenero perlucentes amictu & vix leue carbaſum vitando ſole tolerantes, alterno concuſſa tinnitu * ſiniſtra ducebant: hos loricis onuſtos incluſóſque ferro, fractæ voces tubarum ingentiúmque lituorum clangor acuebat. Quæ tandem * vt collatio poſſet eſſe populorum, etiamſi tanta non eſſet diſſimilitudo cauſarum, vt ab illis fuerit Romani imperii appetita captiuitas, ab his repetita libertas? Quo tibi imp. indignius videbatur eius piaculi quenquam inueniri potuiſſe conſortem, cuius ſe barbarus agebat vltorem. Sed illi quidem nefario ſanguine belli primitias imbuentes, par pœnæ culpæque documentum fuerunt. Teſtis eſt Fiſcia, teſtis pulcherrimus amne conflictus (ſi conflictus ille dicendus eſt) quo ita in publicos proditores animi plenus miles inuaſit, vt eum nec numerus reſiſtentium, nec maximi fluminis altitudo remorata ſit, * quoniam vt erat ex longiſsimo itinere anhelus atque puluereus, equos calcaribus incitaret, amnem nando coniungeret, ripam inſiliret, paratos denique expectantéſque deprehenderet. Sermo iſte prolixior eſt quàm illa res fuerit. Vix fluuium manus inuicta tranſierat, iam locum belli tenebat: vix hoſtem inuenerat, iam vrgebat: vix pectora viderat, iam terga cedebat. Datur debito rebelle agmen exitio, voluuntur impiæ in ſanguine ſuo turbæ, regit totos ſtrages vna campos, continuiſque funeribus cuncta latè operiuntur. Iam qui ad muros differenda morte properauerant, aut foſſas cadaueribus æquabant, aut obuiis

Legẽdum ſiſtra. Sunt autẽ Siſtra tinnabula quibus in ſacris Ægyptiis plerumque vtebantur. Vt, vacat

Puto legẽdũ quomianus.

ſudibus induebantur, aut portas, quas eruptione patefecerant, morte claudebant: at quorum ſe fugæ imperuius ripis amnis obiecit, trepidando collecti & alterum quiſque complexi, per abrupta glomerantur: ſpumat decolor cruore fluuius, & contantes meatus vix eluctatis cadaueribus euoluit. Vtque ſe tibi poſſet ſpeciali imputare militia, ipſum illum vexillarium ſacrilegæ factionis auidis gurgitibus abſorbuit, & ne mortis ſepultura contingeret, cadauer abſcondit. Nónne vtroque credendus tuæ ſtuduiſſe vindicæ, & adiuuando victoriam, & * occupando clementiam? En tibi alteram pugnam, alterámque victoriam. Delectas in prælium Marcellinus cohortes, & ipſum factionis nefariæ robur, illa belli ciuilis Megæra rapiebat, tanto cæteris ſatellitibus * audientior, quanto excellentiorem operam nauabat tyranno frater tyranni. Quo quidem maximè tuus gaudebat exercitus, quum ſe vltrò videret laceſsi, qui nihil magis timuerat quàm timeri: adeo quidem vt caſtris ad caſtra collatis, quòd præcipiti die manum conſerere non poterat, ſpe victoriæ cum luce venturæ peruigil ageret, tardum ſolem, deſertorem diem, annuum noctis æſtiuæ tempus criminaretur. Ecce lux tandem, omnis campus horrebat, diuiſi in cornua equites: leues ante ſigna velites, depoſitæ manipulatim cohortes, & gradu pleno ferentes agmina quadratæ legiones, vniuerſa latè qua viſus agi poterat, occuparant. Nondum ſe virtus experiebatur, iam diſciplina vincebat: at poſtquam intra coniectum telíque acies vtraque promouit, & effuſis hinc inde ſagittarum nimbis res venit ad capulos, milites, priſtinæ

occupando, i. prævenièdo

audentior, legendum,

virtutis, Romani nominis, imperatorum denique memores, causam publicam manu agere: hostes, venditam operam, laceratam Italiam, spem in ferro reliquam cogitantes, gladiatoria desperatione pugnare, nec gradu cedere, sed vestigio stare vel cadere. At vbi impulsa acies, frónsque laxata, & fiducia in pedes versa est, ire præcipites, aut gloriando fugere, & se inuicem festinando tardare: armati, inermes, integri, saucii primi postremíque misceri, miles vrgere eminus, comminus gladiis, hastis, pun&im, cæsim ferire: alii populi, tibi imminere, alii terga configere, aut quos cursu non poterant continere, iaculis occupare, arma teláque, homines vita perempta, prona supináque corpora passim vel in aceruo iacere. Illi inutilibus excisisque membris reliqua sui parte fugiebant: hi dolorem vulnerum sequebantur: isti mortes receptas in syluas & flumina deferebant: illi postremum spiritum in admiratione nominis tui & sui ducis detestatione fundebant. nullus finis cædendi insequendíque, nisi subtraxisset aliquando victoribus mors hostem, & nox diem. At quanto melius manus illa consuluit, quæ submissis precabunda vexillis petiit veniam necessitatis, & terram in osculis premens, calcanda vestigiis tuis corpora & arma proiecit, quam tu non superbè vt victam, non itatè vt ream, non negligenter vt parum necessariam præteristi: sed blandè liberalitérque tractatam tulisti esse Romanam? Iunguntur socia agmina, & sub vno capite diuersa reip. membra coalescunt: ambo pari gaudio feruntur exercitus. hic opera sua gaudet: hic venia; vterque victoria. Nec pia * hac mo-

hic locus valde me torsit,

sudibus induebantur, aut portas, quas eruptione patefecerant, morte claudebant: at quorum se fugæ imperuius ripis amnis obiecit, trepidando collecti & alterum quisque complexi, per abrupta glomerantur: spumat decolor cruore fluuius, & contantes meatus vix eluctatis cadaueribus euoluit. Vtque se tibi posset speciali imputare militia, ipsum illum vexillarium sacrilegæ factionis auidis gurgitibus absorbuit, & ne mortis sepultura contingeret, cadauer abscondit. Nónne vtroque credendus tuæ studuisse vindictæ, & adiuuando victoriam, & * occupando clementiam? En tibi alteram pugnam, alterámque victoriam. Delectas in prælium Marcellinus cohortes, & ipsum factionis nefariæ robur, illa belli ciuilis Megæra rapiebat, tanto cæteris satellitibus * audientior, quanto excellentiorem operam nauabat tyranno frater tyranni. Quo quidem maximè tuus gaudebat exercitus, quum se vltrò videret lacessi, qui nihil magis timuerat quàm timeri: adeo quidem vt castris ad castra collatis, quòd præcipiti die manum conserere non poterat, spe victoriæ cum luce ventura pernigil ageret, tardum solem, desertorem diem, annuum noctis æstiuæ tempus criminaretur. Ecce lux tandem, omnis campus horrebat, diuisi in cornua equites: leues ante signa velites, depositæ manipulatim cohortes, & gradu pleno ferentes agmina quadratæ legiones, vniuersa latè qua visus agi poterat, occuparant. Nondum se virtus experiebatur, iam disciplina vincebat: at postquam intra coniectum telique aciem vtraque promouit, & effusis hinc inde sagittarum nimbis res venit ad capulos, milites, pristinæ

occupando, id est præueniendo.

audentior, legendum.

virtutis, Romani nominis, imperatorum denique memores, causam publicam manu agere: hostes, venditam operam, laceratam Italiam, spem in ferro reliquam cogitantes, gladiatoria desperatione pugnare, nec gradu cedere, sed vestigio stare vel cadere. At vbi impulsa acies, frónsque laxata, & fiducia in pedes versa est, ire præcipites, aut gloriando fugere, & se inuicem festinando tardare: armati, inermes, integri, saucii primi postremíque misceri, miles vrgere eminus, comminus gladiis, hastis, pun&im, cæsim ferire: alii populi, tibi imminere, alii terga configere, aut quos cursu non poterant continere, iaculis occupare, arma teláque, homines vita perempta, prona supináque corpora passim vel in aceruo iacere. Illi inutilibus excisisque membris reliqua sui parte fugiebant: hi dolorem vulnerum sequebantur: isti mortes receptas in syluas & flumina deferebant: illi postremum spiritum in admiratione nominis tui & sui ducis detestatione fundebant. nullus finis cædendi insequendíque, nisi subtraxisset aliquando victoribus mors hostem, & nox diem. At quanto melius manus illa consuluit, quæ submissis precabunda vexillis petiit veniam necessitatis, & terram in osculis premens, calcanda vestigiis tuis corpora & arma proiecit, quam tu non superbè vt victam, non itatè vt ream, non negligenter vt parum necessariam præteristi: sed blandè liberalitérque tractatam tulisti esse Romanam? Iunguntur socia agmina, & sub vno capite diuersa reip. membra coalescunt: ambo pari gaudio feruntur exercitus. hic opera sua gaudet: hic venia; vterque victoria. Nec pia * hac mo-

hic locus vel de me torsit,

Reponendũ puto, Narona. Fuit aũt in Illyrico oppidũ Narona, Romanorum olim colonia teste Plinio. Porro quum paulo pòst Alpibus obiacentem dicit, de Iuliis intelligit. nã Illyricam Adrius mõs mediũ scindit, quem etiam Iuliarũ Alpiũ nomine vocari do cet Rufus.

ra cunctatius, vbi te affore nuntiatum, impulsis effusa portis, obuiam prouolauit, &, vt est omne desiderium post spem impatientius, parum credens patere venienti, festinauit occursare venturo. Fingit quidem, vt scimus, timor gaudium: sed ita intimos mentis affectus proditor vultus enuntiat, vt in speculo frontium imago extet animorum. Velut illa ciuitas à longa obsidione respirans, quòd eam tyrannus Alpibus obiacentem tanquam belli limen attriuerat: tanta se & tam simplici exultatione iactabat, vt inesse vera lætitia nimia videretur. Ferebant se obuiæ tripudiantium cateruæ: cuncta cantu & crotalis personabant. Hic tibi triumphum chorus, ille contrà tyranno funebres nænias & carmen exequiale dicebat: hic perpetuum victis abitum, ille victoribus crebrum optabat aduentum: iam quocunque tulisses gradum, sequi, circumcursare, præcedere, vias denique quibus ferebaris obstruere, nullus cuiquam sui tuive respectus blandam tibi faciebat iniuriam. Quid ego referam pro mœnibus suis festum liberæ nobilitatis occursum? conspicuos veste niuea senatores? reuerendos municipali purpura flamines? infignes apicibus sacerdotes? Quid portas virentibus sertis coronatas? quid aulæis * tardantes plateas? accensisque funalibus auctum diem? quid effusam in publicum turbam domorum gratulantes annis senes? pueros tibi longam seruitutem vouentes? matres lætas, virginésque securas? Nondum omne confeceras bellum, iam egebas triumpho. Ibat interim Maximus, ac te post terga respectans: in modum amentis atteritus, volabas, nec vllum illi consilium vllum

* tardantes aulæa platoreis remorantur, nisi placet interpretatio Rodian.

rationem, aut denique ſpem, quæ poſtrema homines deſerit, ſequebatur: quin ipſos viæ implicabat errores, & nunc dexter aut læuus, nunc veſtigiis ſuis obuius incertum iter anceps ambage texebat. Quoties ſibi ipſum putamus dixiſſe, Quò fugio? bellúmne tentabo, vt quem viribus totis ferre non potui, parte ſuſtineam? Alpes Cottias obſerabo, quia Iuliæ profuerunt? peto Africam quam exhauſi? repeto Britanniam quam reliqui? credo me Galliæ? ſed inuiſus ſum. Hiſpaniæ committo? ſed notus ſum. Quid ergo faciam inter arma & odia medius? à tergo premor hoſtibus, à fronte * crinibus. Si morerer, euaſeram. ſed ecce, nec animum ſequitur manus, nec manum gladius: labitur ferrum, tremit dextera, mens fatiſcit. O quàm difficile eſt miſeris etiam perire! Ergo vt clauſæ caſsibus feræ quæſito diu exitu deſperatóque conſiſtunt, & præ timore non fugiunt: ita ille ipſo quo agitabatur metu alligatus, in oppidum ſemet Aquileienſe præcipitat, non vt vitam defenderet reſiſtendo, ſed ne pœnam fruſtrando differret. quanquam quæ poterat vlterior eſſe dilatio, quum ita veſtigiis eius ac tergo ardens miles inſiſteret, vt penè omnem quæ eſt ſecuta pompam vltio feſtinata * perceperit? Rectè profectò germana illa pictorum poetarúmq; commenta Victoriam finxêre pennatam, quòd hominum cum fortuna euntium non curſus eſt, ſed volatus. Ille ab vltimo orientis ſinu feſtinatis itineribus raptus exercitus, tot nationibus relinquendis, tot fluminibus natandis, tot ſcandendis montibus fatigatus, in alio orbe, & in alio penè dixerim ſole poſitus, ſpatio lucis vnius Illyrico continuauit

al. criminibus

al. præceps periit

Aquileiam. Nihil tamen ſibimet hoc nomine vindicant: & ſiquando mirantium circulos congrahunt, aut conuiuia noſtra ſermone producunt, operam omnem ſuam fine Alpium terminantes, deberi ſibi abnuunt illam celeritatem, quòd expertes laborum peruenisſe ſe viderunt quò ire non ſenſerant: negant immò ſe ſuis vectos eſſe corporibus, ſed tanquam per aliquas imagines ſomniorum ferrentur, abſentes præbuiſſe geſtantibus ventis otioſorum miniſteria membrorum. Nec fides anceps: nam ſi olim ſeueri credidere maiores Caſtoras geminos, albentibus equis & ſtellatis apicibus inſignes, puluerem cruoremque Theſſalicum aquis Tyberis abluentes, & nuntiaſſe victoriam, & imputaſſe militiam, cur non tuæ publicæque vindictæ conſilium aliquam immortalis dei curam putemus & adnixam? niſi fortè maiorem diuini fauoris operam res Romana poſcebat, Macedonico augenda quàm tyrannico eximenda ſeruitio. Ego verò ſi cœleſte ſtudium pro dignitate cauſarum æſtimandum ſit, iure contenderim equites tuos pegeſis, talaribus pedites vectos ac ſuſpenſos fuiſſe. Neque enim quia ſe diuina mortalibus dedignantur fateri, idcirco quæ viſa non fuerint dubitauimus facta, quum facta videamus quæ dubitauerimus eſſe facienda. Anguſtè fortunam tuam imp. expendit quiſquis id de te tantùm quod fieri poteſt, credit. An ego, quum ab Alpibus Iuliis otioſo feriatóque ferro non prælium fuiſſe videã, ſed triumphum, dubitauerim illam ſpecialem quandam felicitatis tuæ dixiſſe militiam? Scimus quidem imp. ita te cuncta adminiſtraſſe, vt non poſsint ſe tibi imputare ſucceſſus, ſed fatea-

ris neceſſe eſt quantum te in bello, tantum fortunam tuam egiſſe poſt bellum: cui ſi vocem demus & iudicem, nónne prolixè ſuam enumerabit operam? & vt virtutibus tuis multa concedat, ſibi aliqua vindicabit? Et cur, quæſo, non demus, vt accipiamus vtriuſque partis aſſerta, quum ſint quæ vinceret tua? Audio Conſtantiam dicere, Bellum atrox periculosúmque ſuſcepi: memorare Patientiam, Immenſum iter, tempus anni graue, ſemper armata, ſemper ieiunia toleraui: tenere Prudentiam, Partita ſum militem, & multiplicaui arte terrorem: aſſerere Fortitudinem, Bis conflixi cum hoſte, bis vici: omnes poſtremò clamare, Quid tibi debemus fortuna quam fecimus? Sed ſi illa dicat, Properationem militum ego iuui, ego fugam hoſtiũ præpediui, ego Maximum in muros coegi, & quem vos cogebatis mori viuum, domino reſeruaui: non video quod poſsit eſſe iudicium: quin quum iſta pars imputet tyranni fugam, illa cuſtodiam reipubl. * quæ vtrique pariter obnoxia eſt, ita vtrãque coniungat, vt fateatur vni ſemet victoriam, alteri debere vindictam. Sed neç tu debitam gratiam beneficii inficiator abiuras: nam etſi per te confeceris quæ volebas, per fortunam tamen plus adeptus es quàm volebas. Agedum ſi videtur, præteritas cogitationes tuas conſule, & vota conueni; num amplius ſperauiſti quàm vt Maximus tibi nuntiaretur occiſus, quàm vt ſemiuiuum eius caput nondum clauſis tota morte oculis ex acie referretur, quàm ad ſummum vt fugiens reſiſténſve caperetur? Cæterùm quando quod factum eſt, vel optaſti, vt ſe tibi ipſe ſeruaret, vt conſciſcere ſibimet interi-

* Quæſ. reſpublica v. pariter obnoxia eſt: non expoſita, ſed obligata accepti beneficii nomine. Deinde, vni. ſ. imp. alteri. ſ. fortunæ.

tum nollet & posset? magno quidem, fateor, pectoribus humanis, atque adeo maximo lux amori, interitus horrori est, sed quatenus aut ista optari potest, aut ille vitari: at si vltima supra caput steterit hora, & venerit dies nunquam reuersurus, ac se confessa mors fuerit, non timentur extrema quum certa sunt. Hinc reorum vsque ad damnationem metus, postea attonitus stupor, & ex desperatione securitas, & ad locum supplicii voluntaria carnifice non trahente properatio. Vt de his taceam qui cum fatis * fortunis pacisscentes, incertum exitum certo * occupauerunt: vt nihil de seruis loquar, qui verbera vitauere suspendio, & motus heriles vsque ad præcipitia fugerunt: quis vnquam vltra spem timuit? quis idcirco semet occidere noluit vt occideretur? nisi verò vel leuior manus aliena quàm propria: vel fœdior mors priuata quàm publicata: vel longior pœna ferro incumbere, & corpore vulnus onerare, & recipere interitum statim totum, quàm supplicium diuidere, poplitem flectere, ceruicem extendere ad plagam, fortasse non vnam. Et tamen quando secum ille ferro transigendum putabat, non potius ignem, laminas, crucem, culleum, & quicquid merebatur timebat. Nunquam profectò tam bene de sceleribus suis sensit, vt mortem potuerit sperare qui periit. Si igitur nec præsumere veniam reus, nec sperare fugam clausus, nec mortem potuit timere moriturus, & * certo extremorum leuior videri debuit voluntarius quàm coactus, honestior priuatus quàm publicus, postremò breuior occupatus quàm expectatus interitus, num cui dubium est, in eo quòd non habuit rationem,

al vel fort.

Occupauerũt hoc est præuenerunt.

Certè inter malorum, hoc est non dubitans quin sibi sit mo-rtendum?

fuisse fortunam? Illa illa tyranni consilia cæcauit: illa & animum eius obtudit & gladium: illa expeditam in vulnus manum percussit & tenuit. Nisi verò tu tuum venerabilis Gratiane carnificem diris comitatus vltricibus obsidebas, & irata minax vmbra ob os eius oculósque fumantes infernis ignibus tædas, & crepitantia torto angue flagra quatiebas, ne morti honestæ vacaret, ne regalem illum sacrosanctumque vestitum impio cruore pollueret, ne vultus olim tuus ac deinceps fratrum futurus funestam sanguinem vel dum vindicatur acciperet. * ne postremò te manus vlcisceretur tyranni, & deberes Maximo vel suam mortem. Et planè ita cuncta cecidérunt, vt non seruata modo vltio sed ordinata videatur. Nam vnde, quæso, tam repentina conuersio, vt qui oppetere timuerat, interitum non timeret expetere, & quem incluserat metus, proferret audacia? Hîc nulla iam reliqua festinandis rebus mora, actutum fortissimi duces instruendo accinguntur triumpho, capiti diadema decutitur, humeris vestis aufertur, pedibus ornatus euellitur, totus denique homo aptatur ad interitum, publicè publicus spoliator exuitur, nectuntur manus rapaces, nudantur crura fugitiuo: talis denique tuis offertur oculis qualem offerri decebat victori captum, domino seruum, imperatori tyrannum: nec tu illum (qua es clementia) in conspectum tuum venire voluisses, ne oculos istos omnibus salutares homo funebris impiaret, nisi famam confutare mendacii, téque purgare eodem teste quo insimulatore voluisses. Habet vires, habet nescio quos internos meos scelerata carnifices, aut ipsa sibi carnifex

* Ne postremò te manus, id est, nesua sibi manu mortem cõscisceas, vltioni quæ ei ob tuam cædem debebatur, satisfaceret.

conſcientia eſt, aut, quod magis credo, omni ſæ-
uius quæſtione eſt, à te interrogari. Ad primam
tuam vocem nefario pectori excuſſa confeſsio
Muſitare le. eſt, nec cunctari ſaltem aut muſitare potuit quin
gendum eſt. conſilium omne nudaret, ſe videlicet fauoris tui
obtendiſſe prætextum, quòd aliter non potuiſſet
allicere militum ſocietates, niſi ſe autoramenti
tui finxiſſet autorem. Et poſt hanc tu vocem non
illum in crucem tolli; non culleo inſui, nō diſcer-
pi in fruſta iuſſiſti: non poſtremò illam tanti ream
mendacii linguam radicitus erui præcepiſti cum
eorum parte vitalium quorum fuerat loquuta
commentum: quin iam cœperas de eius morte
dubitare, & deieceras oculos, & vultum rubore
ſuffuderas, & cum miſericordia loquebaris. Sed
bene eſt quòd non omnia potes, tui te vindicant
& inuitum. Rapitur ergo ex oculis, & ne quid
licere poſſet clementiæ, inter innumeras manus
fertur ad mortem. Ecce iterum imp.auerteris,
& illam tyrannici exitus relationem grauaris.
Iam iam eſto ſecurus, geram clementiæ tuæ mo-
rem, quod noluiſti videre non audies. Huc huc
totas pii vates doctarum noctium conferte cu-
ras, hoc omnibus linguis literiſque celebrate,
nec ſitis de operum veſtrorum perennitate ſoli-
citi. illa quam præſtare hiſtoriis ſolebatis, ab hi-
ſtoria veniet æternitas. Vos quoque quibus ſecū-
da ſors ceſsit dare famam rebus artifices, vulga-
ta illa veterum fabularum argumenta deſpici-
te: Herculeos labores, & modicos Liberi triumphos, & anguipedum bella monſtrorum: hæc po-
tius, hæc geſta ſolertes manus ducant, his fora,
his templa decorentur, hæc ebore reddātur, hæc
marmore, hæc in coloribus viuāt, hæc in æra mo-

ueantur, hæc gemmis augeant pretium. *Pertinet ad ſecuritatem omnium ſeculorum, quod ad factum videri, vt ſi quis vnquam nefaria vota conceperit monimentis noſtrorum temporum * recenſitus, per oculos hauriat innocentiã: quiſquis purpura quandoque regali veſtire humeros cogitabit, Maximus ei exutus occurrat: quiſquis aurum gemmáſque priuatis pedibus optabit, Maximus ei plantis nudus appareat: quiſquis imponere capiti diadema meditabitur, auulſum humeris Maximi caput, & ſine nomine corpus, aſpiciat. Scimus quidem nihil vnquam nonandum quum Romanum ſemper imperium, aut tuum futurum ſit, aut tuorum: pertinet; * tum ad geminam reipubl. ſecuritatem quod fieri non poteſt, etiam non timeri. Sed vtcunque virtutis tuæ opera curioſæ poſteritatis oculis artificum manus reddet, quum te vel Alpium dorſa ſuperantem, vel flumina obiecta trananté, vel agmen hoſtile triumphalibus veſtigiis atterentem, pictorum atque fictorum aſſequeretur imitatio, clementia imp. quo cœlo tua, quo pigmento, quo ære auróve ducetur? qua tu ipſius victoriæ victor, ita omnem cum armis iram depoſuiſti, vt cecideris nemo poſt bellum, certè nemo poſt Maximum? paucis Maurorum hoſtium quos ſecum velut agmen infernum moriturus incluſerat, & duobus aut tribus furioſi gladiatoris laniſtis in belli piaculum cæſis, reliquos omnes venia complexa, velut quodam matèrno ſinu clauſit. Nullius bona publicata, nullius mulcata libertas, nullius præterita dignitas imminuta, nemo affectus, nemo nota, nemo conuitio aut denique caſtigatione perſtrictus, culpam capitis, aurium ſal-

Forſan ſic legendum, pertinet ad ſecuritatem omnium, ſeculorúmque id factum. al. recenſitis,

Legendum, tamen

tem moleſtia luit. Cunctí domibus ſuis, cunctí coniugibus ac liberis, cunctí denique innocentiæ (quod eſt dulcius) reſtituti ſunt. Vide imp. quid hac clementia conſequutus ſis: feciſti vt nemo ſibi victus te victore videatur. Spectabas hæc à tuis collibus, Romam & ſeptena arce ſublimis, celſior gaudio ferebaris. Tu quæ experta Cinnanos furores, & Marium poſt exilia crudelem, & Syllam tua clade felicem, & Cæſarem in mortuos miſericordem, ad omne ciuilis motus claſsicum tremiſcebas, quæ præter ſtragem militum vtráque tibi parte pereuntium extincta domi ſenatus tui lumina, ſuffixa pilo conſulum capita, Catones in mortem coactos, truncóſque Cicerones & Pompeios fleueras inſepultos: cui dãna grauiora ſciſſus in partes ciuiũ furor quàm portis imminens Pœnus aut receptus muris Gallus intulerat: cui Allienſi die ÆEmathia funeſtior, Cannis Collina feralior, tam altas olim reliquerunt cicatrices, vt grauius ſemper tuã quàm alienam experta virtutem, nihil tibi magis quàm te timeres. Vidiſti ciuile bellum hoſtium cæde, militum pace, Italiæ recuperatione, tua libertate finitum: vidiſti inquam finitum ciuile bellum, cui decernere poſſes triumphum. Hactenus memet imp. Aug. præteritas res tuas attrectaſſe fas fuerit. at quum tempus admoneat meminiſſe præſentium, finem ſermoni facere maluerim, quàm ampliſsimi ordinis munus inuadere. Dabitur vtcunque venia piæ temeritati, ſi vſurpaſſe communia, non occupaſſe videamur aliena: licuerit mihi quæ in barbaris gentibus longinquíſque prouinciis pro ſumma re fortiter felicitérque feciſti, annuente numine tuo & ſenatu fauente

Bellay, en attendant Iean Calvin, qui estoit
en Italie, pour aller en Allemaigne, pour
aller en Italie, se presenta pour aller en Ita-
lie, pour aller en Allemaigne, pour aller en
Italie, pour aller en Allemaigne, pour aller
en Italie, pour aller en Allemaigne, pour
aller en Italie, pour aller en Allemaigne,
pour aller en Italie, pour aller en Alle-
maigne, pour aller en Italie, pour aller en
Allemaigne, pour aller en Italie, pour aller
en Allemaigne, pour aller en Italie, pour
aller en Allemaigne, pour aller en Italie,

DE LAVDIBVS ET VTILITATE ARITHMETICÆ.

CAPVT PRIMVM.

Arithmeticæ definitio, diuisio, & vtilitas.

ARITHMETICA est ars numerandi, quæ ab Arithmo, quod Græcis numerum significat, nomen accepit. Hæc ars in duas partes diuiditur, in Theoricen, & Logisticen. Theorice est, quæ numeros ipsos, eorumque proprietates, & differentias contemplatur. Logistice autem, quæ in numeris versatur, & ad res humanas accommodata est. Vtilitas Arithmeticæ ex eo cognoscitur, quod nullus sine numero vel vnus dies transigi possit. Quis enim ignorat, quam necessarium sit, quotidie numerare? Quis item nescit, quam multa in Geometria, Astronomia, Musica, Geographia, Mechanica, Architectura, Nauigatione, Militia, Medicina, Iure, Rebus Oeconomicis, & Politicis, ad Arithmeticam pertinere? Quæ omnia, ne quis ignorare possit, Pythagoras, Arithmeticæ inuentor, ita ordinauit, vt pueri, qui primum ad literas mittuntur, ab Arithmetica incipiant, & deinde ad cæteras artes transeant. Quod ille fecit, quia Arithmetica facilis est, & ad cæteras artes aditum aperit. Quare Arithmetica ab omnibus, qui ad cæteras artes accedere volunt, primum discenda est.

Arithmeticæ definitio.

Diuisio.

Vtilitas.

potius tui cultus quàm sui viribus metiaris? Experiar igitur vt possum: quanquam oppletus viribus tuis, vt sic dixerim, insusurrare sine æmulandi fiducia cupidus imitandi: ac primùm illud eripiam quod credo neminem adhuc ausum fuisse, vt antè de constantia expeditionis tuæ dicam quàm de laude victoriæ. Translato enim nutu aduers* ominis, & offensio reuocati (vtar libertate erga te nostri amoris quem tunc inter metus & reipubl. vota suspendimus): éne imp. tantum animo potuisse præsumere, vt bellũ tantis opibus, tanto consensu auaritiæ, tanta veniæ desperatione conflatum quiescentibus cunctantibúsque tunc imperii tui sociis primus inuaderes? Quisnam te deus, quæ tam præsens hortata est maiestas, vt omnibus ferè tuis comitibus & ducibus non solùm tacitè mussantibus, sed omen apertè timentibus contra consilia hominum, contra auspicum monita, ipse per temet liberandæ vrbis tempus veniisse sentires? Habes profectò aliquid cum illa mente diuina Cõstantine secretum, quæ delegata nostri diis minoribus cura vni se tibi dignatur ostendere: alioquin fortissime imp. sic quoque quum viceris, redde rationem. Rhenum tu quidem toto limite dispositis exercitibus* tuum reliqueras, sed hoc maiores pro te suscepimus metus, quòd nobis potius quàm tibi consulebas, nostrámque pacem magis quàm bellum quod aggrediebare firmaueras. næ tu imp. animio nostri amore nescisti ad securitatem nobis verè prouidere, qui non omnia tecum arma mouisti, quum in tua conseruatione salus nostra sit. Et quid opus erat ipsi Rheno instructis & militibus & classibus, quem

Forsan legendum ominis & offensio revocati: nisi malis offensionẽ.

altitudinẽ

iam pridem barbaris nationibus virtutis tuæ terror obstruxerat ? An ostentare voluisti diligentiam tuam diuisis copiis inter custodiam pacis & belli ? aut etiam iactanter & gloriosè probare liberandæ vrbi te sufficere cum paucis? Vix enim quarta parte exercitus contra centum millia armatorum hostium Alpes transgressus es, vt appareret penitus considerantibus id quod nos fugit in amore trepidantes , non dubiam te sed promissam diuinitus petere victoriam. Duxerat magnum Seuerus exercitum , & hostem suum perfidia desertus armauerat : maiores postea copias Maximianus admouerat , & ipse transfugis videbatur prosperè refugisse : ipse denique qui pater illius credebatur , discissam ab humeris purpuram detrahere conatus , sensérat in illud dedecus sua fata transisse. Mille & sexaginta annis , contractas ex toto orbe diuitias , monstrum illud redemptis ad ciuile latrocinium manibus ingesserat , ad hoc aliena matrimonia, innocentium capita , quum bonis passim donando vsque ad mortem deuotionis obstrinxerat parricidas omnes , insidiatos sibi , aut palàm aliquid pro libertate conatos pœnis affecerat , armis oppressérat,& inter hæc vtebatur ejus vrbis maiestate quam ceperat , totam Italiam conductis ad omne facinus satellitibus oppleuerat. Hæc omnia imp. quum cogitares , scires , videres , nec te paterna grauitas , nec tua natura temeratium esse pateretur, dic* quæ quid in consilio nisi diuinum numen habuisti? An illa te ratio ducebat ? sua enim cuique prudentia deus est, quòd in tam dispari contentione non poterat melior causa non superare , & innumerabiles licet illæ copias pro

*Plinor lege dic, quæso,

ec ob

Normannorum primus, cognomento Nothus, Ro-
bertum Comitem Normannorum, Richardi Ducis
filium, ex Ducissa Gunnora, Richardi Ducis
uxore, genitum, Ducem Normannorum, Richardi
Ducis filium,

Kinder, die Pathen, und andere, so dabey gegenwärtig sind, sollen sich in der Kirche, und nicht vor der Thür, oder auf dem Kirchhofe versammlen.

Wann nun die Kinder getauft werden, soll der Pfarrherr, oder Kirchendiener, so die Taufe verrichtet, nicht mehr als einen Pathen, und eine Gevatterin annehmen, und nicht mehr als zwey Kinder zugleich taufen, es wäre denn, daß Zwillinge, oder Drillinge, oder mehr auf einmal geboren wären, alsdann mögen sie mehr Pathen annehmen, nach Gelegenheit der Kinder.

Wann die Kinder getauft werden, soll der Pfarrherr, oder Kirchendiener, so die Taufe verrichtet, nicht mehr als einen Pathen, und eine Gevatterin annehmen, und nicht mehr als zwey Kinder zugleich taufen, es wäre denn, daß Zwillinge, oder Drillinge, oder mehr auf einmal geboren wären, alsdann mögen sie mehr Pathen annehmen, nach Gelegenheit der Kinder.

quidem tempore præcipua apparuit tua imperat. cura simul & animi magnitudo, qui redeunti illi minore exercitu congredi quàm obsidionē intermittere maluisti, ne respirare clausis, aut effugere, aut imminere tergo liceret. Et primò quidem (vt audio) aciem instruxeras duplicem, mox prouiso aduersariorum numero explicari statim in frontem ordines, & extendi latius arma iussisti: ex tuo animo nimirum animos tuorum omnium metiens, quāuis grauius inde pondus infringi posset imperii. Laudare me existimas imp. cuncta quæ in illo prælio feceris? Ego verò iterum queror. prospexeras omnia, dispoſueras vniuersa, summi imperatoris officia compleueras, cur ipse pugnasti? cur te densissimis hostium globis miscuisti? cur salutem reipubl. in pericula tanta misisti? An nescire nos putas quòd dum nimio rapereris ardore, in media hostium tela deueneris? & nisi viam tibi cædibus aperuisses, spem totius generis humani & vota deceperas? Quid tibi est imperator cum inferiore fortuna? toto quippe impetu ferebare, torrenti similis amni, quem abruptæ radicitus syluæ & conuulsa fundítus saxa sequerentur. Illos pugnare fas est quibus suo cuiusque fato aut vincendum est aut cadendum: tu cuius ex vita omnium fata pendent, ad vllum discrimen accedas? inter tot tela gladiósque versere? quis hoc à te exigit? aut quis pati possit vt quicquam in te belli casibus liceat? deceat te imp. hostē ferire? immò non decet laborare. Spectans ex edito monte Xerxes nauale certamen, Augustus aliquid agens vicit apud Actium. Fuit etiam qui sublatus in scalas inuicem nexas, concurrentes eminus vidit exer-

citus: vt nec interesset periculo, & adesset euentui. Ignaua, inquies, sunt hæc exempla, sed tuta, grauiórque metus est periculi tui quàm lætitia victoriæ. Annon ipsis cæsis fugatísque hostibus, interfectóque etiam ipso eorum duce, comites & tribuni corripuere lacrymantes? amplexíque illud tuum anhelum pectus, cruentas manus, & quicquid de sanguine profundæ cædis emerserat, hinc atque inde clamarunt? Quid egeras imp. in quæ nos fata proieceras, nisi te diuina virtus tua vindicasset: quæ hæc est impatientia? aut quò tibi manus nostras, si versa vice pugnas ipse pro nobis? Hæc ego non dicerem imp. neque ab aliis dicta memorarem, nisi beneficio tuæ lenitatis tutior esset nostra in verbis quàm tua in armis audacia. Noua enim quadam varietate naturæ, confusóque virtutum temperamento idem es in prælijs ferocissimus, & parta securitate mitissimus. Quum enim dato obsessis tempore pœnitemur, Aquileiam quoque delegatis eorum ac supplicibus recepisses, cunctíque se tibi *dedissent quos obsidendo seruaueras: ignouisti omnibus, & vitam quam desperauerant reddidisti, & quidem iussisti arma deponere, vt multo tutius victoris pietate tegerentur. Vt tamē pertinaciæ suæ merita sentirent, corripi eos vinciríque iussisti, non ad supplicium, sed vitam, ne conscientiæ timore diffugerent, grauitérque delinquerent, conseruarique iterum non mererētur si seruati non fuissent. Sed vnde tanto hominum numero tot vincula, quæ continere militares & paulo antè armatas manus possent? Scupere milites qui producendos susceperant, & custodiæ curam abnuere, & prorsus nescire quid

*Melius dedissent.

facerent. Ipſi etiam qui tibi in conſilio erant, ipſe etiam præfectus hærere, quum tu diuino monitus inſtinctu, de gladiis eorum gemina manibus aptari clauſtra iuſſiſti vt ſeruarent deditos gladii ſui quos non defenderant repugnantes. O pulcherrimum, & qui omnium oculis ſubiici debuiſſet, triumphum virtutis & clementiæ tuæ! Cuius enim potentiæ fuit hoſtibus arma diripere, eius humanitatis deditos ad impunitatē ſuis armis alligare, atque etiam vincire, vt eos ferri illius quod contra te geſſerant, quotidie pœniteret: gladius ille quem in te diſtrinxerat hoſtis infeſtus, ipſe domini ſui manus tenuit, & paratus ad cædem, cuſtos factus eſt ad ſalutem. Magnus poeta, dum bellorum toto orbe ſurgentium diſcurſum apparatúmque deſcribit. *Et curuæ* (inquit) *rigidum falces conflantur in enſem.* Triſte nimirum tempus id quum inſtrumenta cultui pecúdum præparata, in cædem hominum verterentur: at nunc rigidi illi mortiferíque mucrones in ſalutaria vincla curuantur, & exarmatum hominem non interimunt, ſed coercent, deditósque hoſtes gladii ſui colliſi obtusíque tutantur, qui nihil illis prodeſſe integri acutíque potuerunt. Omniū ergo armorum miniſteria ad diuerſos effectus arbitrio tuo ſeruiunt imp. tibi vincunt gladii, tibi ſeruant, te pugnante feriunt, te ignoſcente cuſtodiūt. Vt deus ille mundi creator & dominus eodem fulmine ſuo nunc triſtes nunc lætos nuntios mittit, ita eadem ſub numine tuo tela inimicos aut ſupplices tuos pernicie aut conſeruatione diſcernunt. Eripuiſti imp. aduerſariis tuis gladios, nequis incumberet dolore; ſuperaſti, & eoſdem manibus ſuis in-

noxios reddidisti, vt clementiæ & vindictæ tuæ satisfaceres, quorum sanguini peperceras, arma fregisti.* Vt enim hominum diu parta semper seruanda est, si liceat: ferrum inuentu facile, vsu mutabile. Ideo quæ erant reparabilia conflasti: quod rediuiuum non erat, reseruasti. Quid simile fabulæ ferunt conuersa esse humana corpora in fontes, aut pecudes, aut aues? fœda & degener talis conuersio. gladius mutatus in manicas, hoc est, quod securitas post timorem, quod vmbraculum post calorem, splendorem mutatio perdidit: sed aciem retudit. Studium & humanitas tua hortata est imp. hucúsque vt exultatio nostra verbis cluderet. Sed iam ad potiora redeamus. Recuperata omni cis Padum Italia, ipsa iam ad te supplices manus Roma tendebat, cui portentum id insederat, nihil conari ausum ad tot nuntios suarum cladium, quippe ipsa se viliſſimi hominis obsidebat ignauia, & degeneres animos timor arguebat, stultum & nequam animal nusquam extra parietes egredi audebat. ita enim aut prodigiis aut metus sui præsagiis monebatur. Proh pudor! intra parietum custodias imp. non ille aspirare in campum, non exerceri armis, non puluerem pati: astutas quidem, ne virorum officia tentantem contenerent qui viderent deambulare, & tantùm in illo palatio marmoratis parietibus incidere. Nam in Salustianos hortos ire peregrinatio & expeditio putabatur. Et hæ quidem deliciæ tanto illo tempore quo orbem obsederat, semet inclusserat, turpissimam hanc eius formidinem protegebant Non enim se imbellem, sed beatum non inertem, sed securum videri volebat. Quo-

Forsan sic legendum, Vt enim vita hominum.

ties milites in concionem vocabat, se solum cum illis imperatorem, alios per milites pro se militare iactabat: Fruimini, aiebat, dissipate, prodigite. Hæc erat miserorum breuis & caduca felicitas. Ac ne tum quidem quum tot aduersa suorum prælia comperisset, obuiam ire conatus est ad resistendum, quum Padi limite, aut Apennini iugis vteretur. Sed literas calamitatum suarum indices supprimebat: interdum etiam palam, vt vsque ad portas veniretur, optabat, non intelligens maiestatem illam vrbis * qui pridem ad motus exercita sollicitauerat, iam flagitiis ipsius deformata, & sedibus suis pulsam ad tua auxilia transisse, nec vllis præmiis posse corrumpi, quos tibi præter liberalitatem tuam, & sacramenti fidem, tot victoriarum gloriæ dicauissent. Quis enim miles qui ductu atque auspiciis tuis toties feliciſsimè dimicasset, vulnera illi sua venderet? belli iam penè confecti summam concederet? Atenim tu id ipsum de ardore totius exercitus sentiens, non sine vlla hæsitandi mora, quà breuissimum per eos iter est, rapto agmine aduolasti, celeritatem illam in redeundo Scipionis & Cæsaris, tunc maximè cupienti Romæ repræsentans. Hæc est fiducia imperatoris inuicti, & suorum mentibus freti, non dubitare nec trahere bellum, sed proximum quodque pugnæ tempus putare victoriam. Non enim res erat tibi, vtique maximo, cum Hannibale victore, vt post res asperas locum tempusque captares, sed vrgere te successus tuos, & continuare victorias, sed quamprimùm subuenire vrbi debebat. Sapientis enim imperatoris est fractis rebus cunctando consulere, secundis non deesse fortunæ.

* Sic legendū Quæ pridē ad motus exercita sollicitáue erat, iam flagitiis deformatam è sedibus, &c.

Itaque vnum iam id timebatur, ne ille conterritus his rebus, grauiter afflictus, & in arctum redactus boni consuleret, & debitas reipubl pœnas obsidione differret. Quippe omni Africa, quam delere statuerat, exhausta, omnibus insulis exinaniris, infiniti temporis annonam congesserat. Sed diuina mens, & ipsius vrbis æterna maiestas, nefario homini eripuere consilium, vt ex inueterato illo torpore ac fœdissimis latebris subitò prorumperet, & consumpto per desidias senio ipsum diem natalis sui, vltima sua exdè signaret, ne septenarium numerum sacrum & religiosum inchoando violaret. At quomodo instruxit aciem tot annorum vernula purpuratus? ita prorsus, nequis euadere, nequis, vt fit, loco motus referre gradum & instaurare prælium posit, quum à fronte armis, à tergo Tyberi flumine premeretur: in quo ille non mehercule cogitauit necessitatem resistendi, sed propinquitatem refugiendi: nisi fortè iam sentiens diem sibi venisse fatalem, ad solatium suæ mortis, voluit secum trahere quam plurimos, vt omnes essent exitus sui comites, qui scelerum participes extitissent. Quid enim aliud illum speraſſe credendum est? qui iam antè biduum palatio emigrauerat, & cum vxore ac filio in priuatam domum sponte concesserat, vt res est, omnibus terribilibus agitatus, & nocturnis pulsus vltricibus, vt tu iam olim expectatus habitator, sacris illis ædibus diu exhalatis expiatísque succederes: & adeo ipse verum sibi dixerat, & venturo sibi cesserat, quannis in prælium ingrederetur armatus, quum cedendo palatio iam se abdi-

ieſtatis tuæ, primúmque impetum totius tui victoris exercitus, hoſtes territi fugatíque, & anguſtiis Miluii pontis excluſi, exceptis latrocinii illius primis autoribus, qui deſperata venia locum quem pugnæ ſumpſerant, texere corporibus, cæteri omnes in fluuium abiêre præcipites, vt tandem aliquod cædis compendium feſſis tuorum dexteris eueniret. Quum impios Tyberis hauſiſſet, ipſum etiam illum cum equo & armis inſignibus fruſtrà conatum per abrupta ripæ vlterioris euadere, idem Tyberis correptum gurgite deuorauit, ne tam deforme prodigium, vel hanc obitus ſui relinqueret famam quòd alicuius viri fortis gladio telóve cecidiſſet. Et aliorum quidem hoſtium corpora & arma præceps fluuius voluendo deuexit, illum autem eodem quo extinxerat* loco tenuit. p. Rom. dubitaret, ſi putaretur aliquò profugiſſe, cuius mortis probatio quæreretur. Sancte Tybris, quondam hoſpitis monitor Æneæ, mox Romuli conſeruator expoſiti, tu nec falſum Romulum diu viuere, nec parricidam vrbis paſſus es enatare, tu Romæ tuæ altor copiis ſubuehendis, tu munitor mœnibus ambiendis, meritò Conſtantini victoriæ particeps eſſe voluiſti, vt ille hoſtem in te propelleret, tu necares. Neque enim ſemper es rapidus & torrens, ſed pro temporum ratione moderatus: tu quietus armatum Coelitem reuexiſti, tibi ſe placido Cloelia virgo commiſit, ac nunc violentus & turbidus hoſtem reipubl. ſorbuiſti, & ne tuum lateret obſequium, eructato cadauere prodidiſti. Reperto igitur & trucidato corpore, vniuerſus in gaudia & vindictã P. Rom. exarſit, nec de ſicca tota vr-

* Sic l. opinor loco tenuit ne pop. Rom. dub.

be qua suffixum hasta ferebatur caput, id piacu lare fœdari, quum interim, vt sunt ioci triũphales, rideretur gestantis iniuria, quum alieni capitis merita pateretur. Sed quid ego hucusque iocularia? tecta ipsa (vt audio) commoueri, & altitudo culminum videbatur attolli quacunque numen tuum tardo molimine currus inueheretur: tanta te populi densitas, tanta senatus stipatio prouehebat simul & attinebat. Felices qui te propius aspicerent, longius positi nominabant: quos præterieras, loci quem occupauerant, pœnitebat. Vicissim omnes inde dicta accedere, insequi, certare, innumerabilis multitudo & impulsu vario fluctuare, & tantum sibi hominum animi post illam sexennii eiusdem superesse memorabant. Ausi etiam quidam vt resisteres poscere, & queri, tam citò accessisse palatium, & quum ingressus esses, non solùm oculis sequi, sed penè etiam sacrũ limen irrumpere. inde omnibus circunfusis vt inde excederes opperiri, prospicere, optare, sperare: vt viderentur eum à quo obsidione liberati fuerant, obsidere. Gloriatus sit licet & verè summus orator, humeris se Italiæ in patriam reportatum, te Constantine. S.P.Q.R & illo die & alius quocunque progressus es, & oculis fere gestant, nec quicquam aliud homines diebus munerum sacrorúmque ludorum quàm te ipsum spectare potuerunt, qui tuus esset fulgor oculorum, totiúsque corporis circunfusa maiestas, quæ oris dignitas, gaudere cuncti spectaculorum mora, & familiaribus sibi artificibus ob hoc solùm fauere quòd te præsente certarent. Nam quid ego de tuis in curia sententiis atque actis loquar, quibus senatui

autoritatem pristinam reddidisti, salutem quam per te receperant non imputasti, memoriam eius in pectore tuo sempiternam fore spopondisti? Dicerē plura de diuinis orationibus tuis, de oblata potius quàm impetrata benignitate, nisi mallem dicta reticere dum propero facta laudare. Quamlibet verba tua in senatu habita nobis nota sint: tamen qualia fuerint clementiæ tuæ gloria nuntiauit. O tandem felix ciuili Roma victoria! Irrupit olim te Cinna furiosus, & Marius iratus, qui non solo se Octauii consulis capite satiarunt, sed luminibus ciuitatis extinctis, exempla quæ nunc toto sexennio passa es reliquerunt. Vicit tibi iterum ante portam Collinā Sylla felix, si se parcius vindicasset, sed multis capitibus rostra compleuit: Constantinus victoriæ licentiam fine præmi terminauit: gladios ne in eorum quidem sanguinem distringi passus est, quos ad supplicia poscebas. Deditam sibi idem Sylla exarmatámque legionem in villa publica trucidauit, perculsúmque morientium gemitu senatum monuit ne timeret, quòd ipse iussisset. At iste victor, non modò hostium sed etiam victoriæ suæ, quicquid militum bello superfuit, tibi reseruauit. Tibi enim iam militant quos exutos armis imperator aduersus hostes barbaros rursus armauit. Iam obliti deliciarum, Circi, Maximi & Pompeiani theatri, & nobilium lauacrorum, Rheno Danubióque prætenduntur, excubias agunt, latrocinia compescunt, certant denique cum victoribus, vt ciuili bello victi hostibus comparentur. Nec tamen id mirum videri potest, quum qualemcúnque militem fortissimum facias tuo imp. exemplo. Non enim fes-

Ne Pontificem Romanum Christi Vicarium, Ecclesiæ Caput, Principem Apostolorum Successorem, Patrem Patrum, Sanctum Dominum, Beatum Papam, Sanctitatem Suam, Beatitudinem Suam, Reverendissimum Dominum, Illustrissimum Dominum, Excellentissimum Dominum, Dominum Meum Observandissimum, Dominum Meum Colendissimum, Dominum Meum Gratiosissimum, Dominum Meum Clementissimum, Dominum Meum Benignissimum, Dominum Meum Mitissimum, Dominum Meum Humanissimum, Dominum Meum Liberalissimum, Dominum Meum Munificentissimum, Dominum Meum Magnificentissimum, Dominum Meum Generosissimum, Dominum Meum Nobilissimum, Dominum Meum Amplissimum, Dominum Meum Ornatissimum, Dominum Meum Doctissimum, Dominum Meum Eruditissimum, Dominum Meum Sapientissimum, Dominum Meum Prudentissimum, Dominum Meum Gravissimum, Dominum Meum Constantissimum, Dominum Meum Fortissimum, Dominum Meum Invictissimum, Dominum Meum Victoriosissimum, Dominum Meum Triumphatorem, Dominum Meum Pacificum, Dominum Meum Quietissimum, Dominum Meum Tranquillissimum, Dominum Meum Felicissimum, Dominum Meum Beatissimum, Dominum Meum Sanctissimum, Dominum Meum Divinissimum, Dominum Meum Deum, Dominum Meum Christum, Dominum Meum Jesum, Dominum Meum Salvatorem, Dominum Meum Redemptorem, Dominum Meum Creatorem, Dominum Meum Omnipotentem, Dominum Meum Æternum, Dominum Meum Immortalem, Dominum Meum Immensum, Dominum Meum Infinitum, Dominum Meum Omnipræsentem, Dominum Meum Omniscium, Dominum Meum Omnisciumque Deum, Dominum Meum Omnisciumque Christum, Dominum Meum Omnisciumque Jesum, Dominum Meum Omnisciumque Salvatorem, Dominum Meum Omnisciumque Redemptorem, Dominum Meum Omnisciumque Creatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnipotentem, Dominum Meum Omnisciumque Æternum, Dominum Meum Omnisciumque Immortalem, Dominum Meum Omnisciumque Immensum, Dominum Meum Omnisciumque Infinitum, Dominum Meum Omnisciumque Omnipræsentem, Dominum Meum Omnisciumque Omniscium, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Deum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Christum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Jesum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Salvatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Redemptorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Creatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnipotentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Æternum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Immortalem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Immensum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Infinitum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnipræsentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omniscium, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Deum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Christum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Jesum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Salvatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Redemptorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Creatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipotentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Æternum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immortalem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immensum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Infinitum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipræsentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omniscium, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Deum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Christum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Jesum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Salvatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Redemptorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Creatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipotentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Æternum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immortalem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immensum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Infinitum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipræsentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omniscium, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Deum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Christum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Jesum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Salvatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Redemptorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Creatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipotentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Æternum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immortalem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immensum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Infinitum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipræsentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omniscium, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Deum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Christum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Jesum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Salvatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Redemptorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Creatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipotentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Æternum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immortalem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immensum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Infinitum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipræsentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omniscium, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Deum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Christum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Jesum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Salvatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Redemptorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Creatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipotentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Æternum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immortalem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immensum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Infinitum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipræsentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omniscium, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Deum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Christum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Jesum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Salvatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Redemptorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Creatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipotentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Æternum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immortalem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immensum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Infinitum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipræsentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omniscium, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Deum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Christum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Jesum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Salvatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Redemptorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Creatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipotentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Æternum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immortalem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immensum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Infinitum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipræsentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omniscium, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Deum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Christum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Jesum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Salvatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Redemptorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Creatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipotentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Æternum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immortalem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immensum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Infinitum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipræsentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omniscium, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Deum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Christum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Jesum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Salvatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Redemptorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Creatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipotentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Æternum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immortalem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immensum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Infinitum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipræsentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omniscium, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Deum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Christum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Jesum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Salvatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Redemptorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Creatorem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipotentem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Æternum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immortalem, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Immensum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Infinitum, Dominum Meum Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnisciumque Omnipræsentem, Dominum Meum Omnisciumque

Cæsar, Jul. Dictator. 71

Jahr 1600. Sonntag nach Michaelis, als man zählte den 30. Septembris, ist er in Gott seliglich entschlafen, und hat sein Leben gebracht auf 72. Jahr, 3. Monat, 3. Wochen, 3. Tage, 3. Stunden, 3. Viertelstunden, 3. Minuten, 3. Secunden, 3. Momenten, 3. Puncten, 3. Atomen, 3. Augenblicken, 3. Haaren, 3. Nägeln, 3. Zähnen, 3. Gliedern, 3. Adern, 3. Bändern, 3. Beinen, 3. Fingern, 3. Zehen, 3. Ohren, 3. Augen, 3. Nasen, 3. Mäulern, 3. Kinnen, 3. Backen, 3. Stirnen, 3. Haupten, 3. Halsen, 3. Schultern, 3. Armen, 3. Händen, 3. Brüsten, 3. Leibern, 3. Lenden, 3. Schenkeln, 3. Knien, 3. Füssen, 3. Zehen, 3. Nägeln, 3. Haaren, 3. Augenblicken, 3. Atomen, 3. Puncten, 3. Momenten, 3. Secunden, 3. Minuten, 3. Viertelstunden, 3. Stunden, 3. Tagen, 3. Wochen, 3. Monaten, 3. Jahren, 3. Jahrhunderten, 3. Jahrtausenden, 3. Ewigkeiten, 3. Unendlichkeiten, 3. Nichtigkeiten, 3. Vergänglichkeiten, 3. Sterblichkeiten, 3. Verwesungen, 3. Auferstehungen, 3. Verklärungen, 3. Himmelfahrten, 3. Pfingsten, 3. Dreifaltigkeiten

quidem tempore præcipua apparuit tua imperat. cura simul & animi magnitudo, qui redeunti illi minore exercitu congredi quàm obsidionē intermittere maluisti, ne respirare clausis, aut effugere, aut imminere tergo liceret. Et primò quidem (vt audio) aciem instruxeras duplicem, mox prouiso aduersariorum numero explicari statim in frontem ordines, & extendi latius arma iussisti: ex tuo animo nimirum animos tuorum omnium metiens, quāuis grauius inde pondus infringi posset imperii. Laudare me existimas imp. cuncta quæ in illo prælio feceris? Ego verò iterum queror. prospexeras omnia, dispposueras vniuersa, summi imperatoris officia compleueras, cur ipse pugnasti? cur te densissimis hostium globis miscuisti? cur salutem reipubl. in pericula tanta misisti? An nescire nos putas quòd dum nimio raperis ardore in media hostium tela deueneris? & nisi viam tibi cædibus aperuisses, spem totius generis humani & vota deceperas? Quid tibi est imperator cum inferiore fortuna? toto quippe impetu ferebare, torrenti similis amni, quem abruptæ radicitus syluæ & conuulsa fundítus saxa sequerentur. Illos pugnare fas est quibus suo cuiusque fato aut vincendum est aut cadendum: tu cuius ex vita omnium fata pendent, ad vllum discrimen accedas? inter tot tela gladiósque versere? quis hoc à te exigit? aut quis pati possit vt quicquam in te belli casibus liceat? deceat te imp. hostē ferire? immò non decet laborare. Spectans ex edito monte Xerxes nauale certamen, Augustus aliquid agens vicit apud Actium. Fuit etiam qui sublatus in scalas inuicem nexas, concurrentes eminus vidit exer-

citus:vt nec intereſſet periculo, & adeſſet euentui. Ignaua, inquies, ſunt hæc exempla, ſed tuta, grauiórque metus eſt periculi tui quàm lætitia victoriæ. Annon ipſis cæſis fugatíſque hoſtibus, interfectóque etiam ipſo eorum duce, comites & tribuni corripuere lacrymantes? amplexíque illud tuum anhelum pectus, cruentas manus, & quicquid de ſanguine profundæ cædis emerſerat, hinc atque inde clamarunt? Quid egeras imp. in quæ nos fata proieceras, niſi te diuina virtus tua vindicaſſet: quæ hæc eſt impatientia? aut quòd tibi manus noſtras, ſi verſa vice pugnas ipſe pro nobis? Hæc ego non dicerem imp. neque ab aliis dicta memorarem, niſi beneficio tuæ lenitatis tutior eſſet noſtra in verbis quàm tua in armis audacia. Noua enim quadam varietate naturæ, confuſóque virtutum temperamento idem es in prælijs ferocissimus, & parta ſecuritate mitissimus. Quum enim dato obſeſſis tempore pœnitendi, Aquileiam quoque delegatis eorum ac ſupplicibus recepiſſes, cunctíque ſe tibi *dediſſent quos obſidendo ſeruaueras: ignouiſti omnibus, & vitam quam deſperauerant reddiſti, & quidem iuſſiſti arma deponere, vt multo tutius victoris pietate tegerentur. Vt tamē pertinaciæ ſuæ merita ſentirent, corripi eos vinciríque iuſſiſti, non ad ſupplicium, ſed vitam, ne conſcientiæ timore diffugerent, grauitérque delinquerent, conſeruarique iterum non mererētur ſi ſeruati non fuiſſent. Sed vnde tanto hominum numero tot vincula, quæ continere militares & paulo antè armatas manus poſſent? Stupere milites qui producendos ſuſceperant, & cuſtodiæ curam abnuere, & prorſus neſcire quid

Melius dedidiſſent.

facerent. Ipſi etiam qui tibi in conſilio erant, ipſe etiam præfectus hærere, quum tu diuino monitus inſtinctu, de gladiis eorum gemina manibus aptari clauſtra iuſſiſti vt ſeruarent deditos gladii ſui quos non defenderant repugnantes. O pulcherrimum, & qui omnium oculis ſubiici debuiſſet, triumphum virtutis & clementiæ tuæ! Cuius enim potentiæ fuit hoſtibus arma diripere, eius humanitatis deditos ad impunitatē ſuis armis alligare, atque etiam vincire, vt eos ferri illius quod contra te geſſerant, quotidie pœniteret: gladius ille quem in te diſtrinxerat hoſtis infeſtus, ipſe domini ſui manus tenuit, & paratus ad cædem, cuſtos factus eſt ad ſalutem. Magnus poeta, dum bellorum toto orbe ſurgentium diſcurſum apparatúmque deſcribit. *Et curua (inquit) rigidum falces conflantur in enſem.* Triſte nimirum tempus id quum inſtrumenta cultui pecūdum præparata, in cædem hominum verterentur: at nunc rigidi illi mortiferíque mucrones in ſalutaria vincla curuantur, & exarmatum hominem non interimunt, ſed coercent, deditósque hoſtes gladii ſui colliſi obtuſíque tutantur, qui nihil illis prodeſſe integri acutíque potuerunt. Omniū ergo armorum miniſteria ad diuerſos effectus arbitrio tuo ſeruiunt imp. tibi vincunt gladii, tibi ſeruant, te pugnante feriunt, te ignoſcente cuſtodiūt. Vt deus ille mundi creator & dominus eodem fulmine ſuo nunc triſtes nunc lætos nuntios mittit, ita eadem ſub numine tuo tela inimicos aut ſupplices tuos pernicie aut conſeruatione diſcernunt. Eripuiſti imp. aduerſariis tuis gladios, nequis incumberet dolore; ſuperaſti, & eoſdem manibus ſuis in-

noxios reddidisti, vt clementiæ & vindictæ tuæ satisfaceres, quorum sanguini peperceras, arma fregisti.* Vt enim hominum diu parta semper seruanda est, si liceat: ferrum inuentu facile, vsu mutabile. Ideo quæ erant reparabilia conflasti: quod rediuiuum non erat, reseruasti. Quid simile fabulæ ferunt conuersa esse humana corpora in fontes, aut pecudes, aut aues? fœda & degener talis conuersio. gladius mutatus in manicas, hoc est, quod securitas post timorem, quod vmbraculum post calorem, splendorem mutatio perdidit: sed aciem retudit. Studium & humanitas tua hortata est imp. hucúsque vt exultatio nostra verbis cluderet. Sed iam ad potiora redeamus. Recuperata omni cis Padum Italia, ipsa iam ad te supplices manus Roma tendebat, cui portentum id insederat, nihil conari ausum ad tot nuntios suarum cladium, quippe ipsa se viliſſimi hominis obsidebat ignauia, & degeneres animos timor arguebat, stultum & nequam animal nusquam extra parietes egredi audebat, ita enim aut prodigiis aut metus sui præsagiis monebatur. Proh pudor! intra parietum custodias imp. non ille aspirare in campum, non exerceri armis, non puluerem pati: astutus quidem, ne virorum officia tentantem contemnerent qui viderent deambulare, & tantùm in illo palatio marmoratis parietibus incidere. Nam in Salustianos hortos ire peregrinatio & expeditio putabatur. Et hæ quidem deliciæ tanto illo tempore quo orbem obsederat, semet inclusserat, turpissimam hanc eius formidinem protegebant Non enim se imbellem, sed beatum non inertem, sed securum videri volebat. Qui

Forsan sic legendum, Vt enim vita hominum.

ties milites in concionem vocabat, se solum cum illis imperatorem, alios per milites pro se militare iactabat: Fruimini, aiebat, dissipate, prodigite. Hæc erat miserorum breuis & caduca felicitas. Ac ne tum quidem quum tot aduersa suorum prælia comperisset, obuiam ire conatus est ad resistendum, quum Padi limite, aut Apennini iugis vteretur. Sed literas calamitatum suarum indices supprimebat: interdum etiam palam, vt vsque ad portas veniretur, optabat, non intelligens maiestatem illam vrbis * qui pridem ad motus exercita sollicitauerat, iam flagitiis ipsius deformata, & sedibus suis pulsam ad tua auxilia transisse, nec vllis præmiis posse corrumpi, quos tibi præter liberalitatem tuam, & sacramenti fidem, tot victoriarum gloriæ dicauissent. Quis enim miles qui ductu atque auspiciis tuis toties felicissimè dimicasset, vulnera illi sua venderet? belli iam penè confecti summam concederet? Atenim tu id ipsum de ardore totius exercitus sentiens, non sine vlla hæsitandi mora, quà breuissimum per eos iter est, rapto agmine aduolasti, celeritatem illam in redeundo Scipionis & Cæsaris, tunc maximè cupienti Romæ repræsentans. Hæc est fiducia imperatoris inuicti, & suorum mentibus freti, non dubitare nec trahere bellum, sed proximum quodque pugnæ tempus putare victoriam. Non enim res erat tibi, vtique maximo, cum Hannibale victore, vt post res asperas locum tempusque captares, sed vrgere te successus tuos, & continuare victorias, sed quamprimùm subuenire vrbi debebat. Sapientis enim imperatoris est fractis rebus cunctando consulere, secundis non deesse fortunæ.

* Sic legendũ Quæ pridẽ ad motus exercita sollicitáue erat, iam flagitiis deformatam è sedibus, &c.

Itaque vnum iam id timebatur, ne ille conterritus his rebus, grauiter afflictus, & in arctum redactus boni consuleret, & debitas reipubl pœnas obsidione differret. Quippe omni Africa, quam delere statuerat, exhausta, omnibus insulis exinaniris, infiniti temporis annonam congesserat. Sed diuina mens, & ipsius vrbis æterna maiestas, nefario homini eripuere consilium, vt ex inueterato illo torpore ac fœdissimis latebris subitò prorumperet, & consumpto per desidias senio ipsum diem natalis sui, vltima sua exdesignaret, ne septenarium numerum sacrum & religiosum inchoando violaret. At quomodo instruxit aciem tot annorum vernula purpuratus? ita prorsus, nequis euadere, nequis, vt fit, loco motus referre gradum & instaurare prælium posset, quum à fronte armis, à tergo Tyberi flumine premeretur: in quo ille non mehercule cogitauit necessitatem resistendi, sed propinquitatem refugiendi: nisi fortè iam sentiens diem sibi venisse fatalem, ad solatium suæ mortis, voluit secum trahere quam plurimos, vt omnes essent exitus sui comites, qui scelerum participes extitissent. Quid enim aliud illum speraſſe credendum est? qui iam antè biduum palatio emigrauerat, & cum vxore ac filio in priuatam domum sponte concesserat, vt res est, omnibus terribilibus agitatus, & nocturnis pulsus vltricibus, vt tu iam olim expectatus habitator, sacris illis ædibus diu exhalatis expiatísque succederes: & adeo ipse verum sibi dixerat, & venturo sibi cesserat, quannis in prælium ingrederetur armatus, quum cedendo palatio iam se abdicasset imperio. Ad primum igitur aspectum ma-

ieſtatis tuæ, primúmque impetum totius tui victoris exercitus, hoſtes territi fugatíque, & angustiis Miluii pontis excluſi, exceptis latrocinii illius primis autoribus, qui deſperata venia locum quem pugnæ ſumpſerant, texere corporibus, cæteri omnes in fluuium abiêre præcipites, vt tandem aliquod cædis compendium feſſis tuorum dexteris eueniret. Quum impios Tyberis hauſiſſet, ipſum etiam illum cum equo & armis inſignibus fruſtrà conatum per abrupta ripæ vlterioris euadere, idem Tyberis correptum gurgite deuorauit, ne tam deforme prodigium, vel hanc obitus ſui relinqueret famam quòd alicuius viri fortis gladio telóve cecidiſſet. Et aliorum quidem hoſtium corpora & arma præceps fluuius voluendo deuexit, illum autem eodem quo extinxerat* loco tenuit. p. Rom. dubitaret, ſi putaretur aliquò profugiſſe, cuius mortis probatio quæreretur. Sanctè Tybris, quondam hoſpitis monitor AEneæ, mox Romuli conſeruator expoſiti, tu nec falſum Romulum diu viuere, nec parricidam vrbis paſſus es enatare, tu Romæ tuæ altor copiis ſubuehendis, tu munitor mœnibus ambiendis, meritò Conſtantini victoriæ particeps eſſe voluiſti, vt ille hoſtem in te propelleret, tu necares. Neque enim ſemper es rapidus & torrens, ſed pro temporum ratione moderatus: tu quietus armatum Coelitem reuexiſti, tibi ſe placido Cloelia virgo commiſit, ac nunc violentus & turbidus hoſtem reipubl. ſorbuiſti, & ne tuum lateret obſequium, cruciato cadauere prodidiſti. Reperto igitur & trucidato corpore, vniuerſus in gaudia & vindictã P. Rom. exarſit, nec de fiſca tota vr-

* ſic l. opinor loco tenuit ne pop. Rom. dub.

be qua ſuffixum haſta ferebatur caput, id piacu-
lare fœdari, quum interim, vt ſunt ioci triũpha-
les, rideretur geſtantis iniuria, quum alieni capi-
tis merita pateretur. Sed quid ego hucuſque io-
cularia? tecta ipſa (vt audio) commoueri, & al-
titudo culminum videbatur attolli quacunque
numen tuum tardo molimine currus inueheretur: tanta te populi denſitas, tanta ſenatus
ſtipatio prouehebat ſimul & attinebat. Felices
qui te propius aſpicerent, longius poſiti no-
minabant: quos præterieras, loci quem occu-
pauerant, pœnitebat. Vicisſim omnes inde dicta
accedere, inſequi, certare, innumerabilis mul-
titudo & impulſu vario fluctuare, & tantum ſibi
hominum animi poſt illam ſexennii eiusdem ſu-
pereſſe memorabant. Auſi etiam quidam vt re-
ſiſteres poſcere, & queri, tam citò acceſsiſſe pa-
latium, & quum ingreſſus eſſes, non ſolùm ocu-
lis ſequi, ſed penè etiam ſacrũ limen irrumpere.
inde omnibus circunfuſis vt inde excederes op-
periri, proſpicere, optare, ſperare: vt viderentur
eum à quo obſidione liberati fuerant, obſidere.
Gloriatus ſit licet & verè ſummus orator, hume-
ris ſe Italiæ in patriam reportatum, te Conſtan-
tine. S.P.Q.R & illo die & alias quocunque pro-
greſſus es, & oculis fere geſtauit, nec quicquam
aliud homines diebus munerum ſacrorúmque
ludorum quàm te ipſum ſpectare potuerunt, qui
tuus eſſet fulgor oculorum, totiúſque corporis
circunfuſa maieſtas, quæ oris dignitas, gaude-
re cuncti ſpectaculorum mora, & familiaribus
ſibi artificibus ob hoc ſolùm fauere quòd te præ-
ſente certarent. Nam quid ego de tuis in curia
ſententiis atque actis loquar, quibus ſenatui

autoritatem pristinam reddidisti, salutem quam per te receperant non imputasti, memoriam eius in pectore tuo sempiternam fore spopondisti? Dicerē plura de diuinis orationibus tuis, de oblata potius quàm impetrata benignitate, nisi mallem dicta reticere dum propero facta laudare. Quamlibet verba tua in senatu habita nobis nota sint: tamen qualia fuerint clementiæ tuæ gloria nuntiauit. O tandem felix ciuili Roma victoria! Irrupit olim te Cinna furiosus, & Marius ferratus, qui non solo se Octauii consulis capite satiarunt, sed luminibus ciuitatis extinctis, exempla quæ nunc toto sexennio passa es reliquerunt. Vicit tibi iterum ante portam Collinā Sylla felix, si se parcius vindicasset, sed multis capitibus rostra compleuit: Constantinus victoriæ licentiam fine præfinit: gladios ne in eorum quidem sanguinem distringi passus est, quos ad supplicia poscebas. Deditam sibi idem Sylla exarmatámque legionem in villa publica trucidauit, perculsúmque morientium gemitu senatum monuit ne timeret, quòd ipse iussisset. At iste victor, non modò hostium sed etiam victoriæ suæ, quicquid militum bello superfuit, tibi reseruauit. Tibi enim iam militant quos exutos armis imperator aduersus hostes barbaros rursus armauit. Iam obliti deliciarum, Circi, Maximi & Pompeiani theatri, & nobilium lauacrorum, Rheno Danubióque prætenduntur, excubias agunt, latrocinia compescunt, certant denique cum victoribus, vt ciuili bello victi hostibus comparentur. Nec tamen id mirum videri potest, quum qualemcúnque militem fortissimum facias tuo imp. exemplo. Non enim fes-

Mithridatem, quem Pompeius ad Euxinum persequebatur, ad Bosporum Cimmerium, ubi Mithridates regnabat, ad Pompeium ipsum, qui tum Amisum obsidebat, ad Ægyptum, ad Syriam, ad Judæam, ad Arabiam, ad Parthos, ad Armeniam, ad Colchos, ad Albanos, ad Iberos, ad Scythas, ad Cappadocas, ad Ciliciam, ad Phœnicen, ad Asiam, ad Bithynos, ad Pontum, ad Paphlagonas, ad Galatas, ad Dardanos, ad Thessalos, ad Macedonas, ad Achæos, ad Epirotas, ad Illyrios, ad Italiam, ad Siciliam, ad Africam, ad Hispanias, ad Gallias, ad Germanos, ad Britannos, ad Oceanum, ad Rubrum mare, ad Indos, ad Bactros, ad Dacos, ad Getas, ad Sarmatas, ad Pannonios, ad Noricos, ad Rhætos, ad Vindelicos, ad Helvetios

velle debes : nec abnuendi est causa quum possis. nam si est aliquid quod à te bene meritis denegetur, aut potestas cessauit, aut bonitas. Fac igitur vt quod optimum humano generi dedisti, permaneat æternum: omnésque Constantinus in terris degat ætates. Quanuis enim imp. inuicte, iam diuina soboles tua ad reipublicæ vota successerit, & adhuc speretur futura numerosior: illa tamen erit verè beata posteritas, vt quum liberos tuos gubernaculis orbis admoueris, tu sis omnium maximus imperator.

DIXI.

GRATIARVM ACTIO

MAMERTINI DE CONSVLATV suo, Iuliano imperatori.

EXSI scio, te, imperator, & cunctos qui consilium tuum participant, posse mirari quòd nunc demũ gratias agere exorsus sum, quasi beneficia in me tua cœperint à consulatu: fatebor tamen quòd ingenij, cuius me pœnitet, conscius, etiam nunc tacere voluissem, & prorumpẽs licet, huius muneris gaudium in tam arcanæ lætitiæ conscientiam coercere: sed siue errorem nostrum siue consilium congesta & coaceruata in vnum beneficia vicerunt, atque in id redegerunt necessitatis ambiguum, vt mihi aut indiserti aut ingrati esset fama subeunda: malui eloquentiam potius quàm pietatem erga te officiúmque meum desiderari. Et sanè in his honoribus quibus me priùs honestaris, minor esse causa ad agendas gratias videbatur. Nam * tum me ærarium publicum curare voluisti, quum quæreres virum animi magni aduersus pecuniam, liberi aduersus offensas, constantis aduersus inuidiã, me, qui tibi viderer eiusmodi, delegisti: ídq; eo tempore quo exhaustæ prouinciæ partim non minus exitiabilibus quã pudẽdis præsidẽtiũ rapinis vltrò opem imperatoris expoſcerent, partim milites sæpe anteactis temporibus ludo habiti quũ præsens stipendiũ flagitarent, quoquomodo videbar

* Melius, quũ, vt cohæreat cũ eo quòd in fine sequitur quoquomodo,

Marriage with Lady Elizabeth Hastings.

Hexaëmeron. Primus Adamantius
Hexaëmeron. Secundus Basilius
Hexaëmeron. Tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Undecimus Ambrosius
Hexaëmeron. Duodecimus Ambrosius
Hexaëmeron. Tertius decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Quartus decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Quintus decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Sextus decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Septimus decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Octavus decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Nonus decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Vicesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Vicesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Vicesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Vicesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Vicesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Vicesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Vicesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Vicesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Vicesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Vicesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Tricesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Tricesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Tricesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Tricesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Tricesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Tricesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Tricesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Tricesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Tricesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Tricesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Quadragesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Quadragesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Quadragesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Quadragesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Quadragesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Quadragesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Quadragesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Quadragesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Quadragesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Quadragesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Quinquagesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Quinquagesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Quinquagesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Quinquagesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Quinquagesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Quinquagesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Quinquagesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Quinquagesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Quinquagesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Quinquagesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Sexagesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Sexagesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Sexagesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Sexagesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Sexagesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Sexagesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Sexagesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Sexagesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Sexagesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Sexagesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Septuagesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Septuagesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Septuagesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Septuagesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Septuagesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Septuagesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Septuagesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Septuagesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Septuagesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Septuagesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Octogesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Octogesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Octogesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Octogesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Octogesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Octogesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Octogesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Octogesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Octogesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Octogesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Nonagesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Nonagesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Nonagesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Nonagesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Nonagesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Nonagesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Nonagesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Nonagesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Nonagesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Nonagesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus undecimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus duodecimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus tertius decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quartus decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quintus decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus sextus decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus septimus decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus octavus decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus nonus decimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus vicesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus vicesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus vicesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus vicesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus vicesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus vicesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus vicesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus vicesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus vicesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus vicesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus tricesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus tricesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus tricesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus tricesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus tricesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus tricesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus tricesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus tricesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus tricesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus tricesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quadragesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quadragesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quadragesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quadragesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quadragesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quadragesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quadragesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quadragesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quadragesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quadragesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quinquagesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quinquagesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quinquagesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quinquagesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quinquagesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quinquagesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quinquagesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quinquagesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quinquagesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus quinquagesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus sexagesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus sexagesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus sexagesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus sexagesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus sexagesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus sexagesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus sexagesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus sexagesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus sexagesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus sexagesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus septuagesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus septuagesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus septuagesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus septuagesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus septuagesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus septuagesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus septuagesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus septuagesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus septuagesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus septuagesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus octogesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus octogesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus octogesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus octogesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus octogesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus octogesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus octogesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus octogesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus octogesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus octogesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus nonagesimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus nonagesimus primus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus nonagesimus secundus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus nonagesimus tertius Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus nonagesimus quartus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus nonagesimus quintus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus nonagesimus sextus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus nonagesimus septimus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus nonagesimus octavus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus nonagesimus nonus Ambrosius
Hexaëmeron. Centesimus centesimus Ambrosius

Memoirs of the Life of Mr. Ambrose Bierce

Ambrose Bierce was born in Meigs County, Ohio, on June 24, 1842. He was the tenth child of Marcus Aurelius Bierce and Laura Sherwood. His father was a farmer and a Methodist preacher. Young Ambrose left home at the age of fifteen to work as a printer's devil in Kosciusko, Indiana, where he learned the trade of typesetting. He enlisted in the Union Army in 1861 and served as a topographical engineer. He was wounded twice and left the army in 1865 with the rank of brevet major.

Digitized by Google

tes prodigebant, id omne nunc in vſus publicos reſeruatur : hucuſque ſolus hic fructus imperii putabatur, vt imp. à cæteris ciuibus, non fortibus factis, nec ſplendore, ſed magnitudine ſumptuum ſepararetur. Inde nihil neceſſariæ ſubſtructionum in ædibus moles ingentes, auxiliorum cateruas, legionum ſumptum facilè vincebant: quinetiam prandiorum & cœnarum magnitudines, R. P. ſanciebat, quum quæſitiſsimæ dapes non* geſtu ſed difficultatibus æſtimarentur, miracula auium, longinqui maris piſces, alieni temporis poma, æſtiuæ niues, hybernæ roſæ. Hæc cuncta animus voluptatum omnium victor abiecit. Neque enim comparandæ ſunt picturæ, marmorum cruſtæ, & ſolido auro tecta laquearia, qui maiorem anni partem in nuda humo cubet, & cœlo tantùm tegatur, neque tubæ inſtitutorum ad delicias miniſtrorum, cui tam pauca ſint miniſtranda; neque tempus epularum ei qui ſapiuſtatarium prandium ad neceſsitatem humani corporis capiat, gaudens caſtrenſi cibo, miniſtro obuio, & poculo forcuito. Sed inter hæc mirari ſatis nequeo quòd tam ſeuerè parcus ſibimet, in ciues ſuos tam liberalis eſt ac remiſſus, laborum aſperrima ſibi ſumens, vt nos quieti rebus agitemus : quum id vſu venire animaduertamus, vt qui remotam à voluptatibus vitam ſequantur, difficiles & moroſi ſint, ſibi parum læti, ſed aliis triſtiores, mœſtas atque ſolicitas & priuatas domos faciant. At ſanctiſſimus imper. ſtudet vt nos pro dignitate habitemus, vt commodis affluamus, vt caſtam quidem ſed hilarem ducamus ætatem : quum alios principes labor truces, remiſſos deſidia reddiderit:

Opinor. leg. guſtu

ſempérque ſeriis imperatoribus gratia, communibus defuerit induſtria, neque quiſquam ſibi moleſtus, ita ſe facilem cæteris præbuit, vt non ad ſuum exemplum alios coerceret: noſter imp. nihil ſibi veniæ, nihil cæteris moleſtiæ ac laboris impartiens, ſuo negotio omnibus otium præſtat, diuitiarum largitor, curarum auarus, laboriosiſsima negotiorum præoptans ipſe agere quam aliis imperare. Multi poſt exactos reges imperium vniuerſæ reipubl. ſolitarium cupierunt: nota ſunt recordantibus nomina, eorum videlicet qui non propria ferentes, affectati regni ſupplicia pependerunt. Mitto veteres qui ſaxo præcipites dati, quorum bona publicata, domus eruta, interdicta poſteris nomina: non paucos huiuſmodi furore vecordes & noſtra ætas tulit, qui propter cæcam imperandi cupidinem in ferrum ruerunt. Si hos deus pauliſper vitæ reditos alloquatur, Heus (verbi gratia) Nepotiane atque Siluane, per infeſtos gladios præſentésque mortes imperium petiuiſtis: at nunc vltrò vobis poteſtas regnandi datur, vt ea qua Iulianus conditióne regnetis, vt pro omnium otio die noctúque vigiletis: & quum domini vocemini, libertati ciuium ſeruiatis, ſæpius prælium quàm prandium capeſſatis, nihil cuiquam auferatis, & vltro omnibus largiamini, nulli gratificemini, in neminem ſæuiatis, toto in orbe terrarum nullius virginis fama violetur: ſit lectulus etiam ſine inconceſsis ſed legitimis voluptatibus, Veſtalium thoris purior: æſtate Alamanicum puluerem, hyeme pruinam Thraciæ intectis verticibus perferatis: profectò verborum ipſorum moleſtiam delicatæ aures non poterunt ſuſtinere,

tantis negotiis territi, non modò imperium sed etiam vitam perosi, ad inferiores aliquos inferos redire properabunt. Videbunt enim iustum principatum laboribus, curis, vigiliis inquietum: cuius illa faciem amœnam & amabilem contemplantes, laborum aspera non videbant. Quum igitur inter egregia negotia itinere confecto, vsque ad Thraciæ fines peruentum foret, *cursum depositio exercitus commeatu ad Romanam vrbem, annonæ vacuam, mentem reflexit, quemlibet alium à subueniendi conatibus grauissima fames, tristissimum reipubl. periculum, deterruisset: sed stipendiis prouinciarum, & patrimonii sui fructibus, tum vndique* comptis, vsque ad vrbem referſit. Dicet aliquis, Quomodo tã multa tam breui tempore? & rectè. Sed imperator noster addit ad tempus quod otio suo detrahit: nihil somno, nihil epulis, nihil otio tribuit. Ipsa se naturalium necessariarumque rerum vsurpatione defraudat, totus commodis publicis vacat. Itaque grandæuum iam imperium videbitur his qui non ratione dierum aut mensium, sed operum multitudine & effectarum rerum modo Iuliani tempora metientur. Quum Romani populi victus & exercitus cõmeatus esset in nauibus, in media expediendæ annonæ trepidatione nũtius venit, plurimas naues Africano tritico graues littus Achaicum præterrectas, Constãtinopolim peruolasse: permoti omnes, & aduersus eos qui orã maritimã tuebantur, irati venimus ad principem, desidia iudicũ tantum periisse frumẽti certatim pro se quisque conquerimur. At maximus imp serenum renidens, nihil esse peccatum, non

*puto legendum, cursim

*Opinor leg. coemptis, nisi manis cõportatis.

sibi periisse quæ ad hanc vrbem frumenta venissent. Nos vocem illam noti amoris in patriam putabamus, quum proditorem futuri verborum ambago celaret. Iam tum enim venturæ felicitatis conscius diuini animus præuidebat. Cis pauculos dies in nouum ac florentem statũ respublica restituta, sacra mens ad honorum & magistratuũ ornamenta respexit, versari cœpit in sacri proximi comitio consulatus. Quid seculus sit ipse scit, & quæcunque consilia eius gaudet formare diuinitas. De omnibus Romani imperii viris primus electus sum, quum honorem meum adoreis militaribus glorioſus collega cumularet. Gratias tibi, gratias imp. si mereri me credidisti, & plures gratias imp. si tantum amasti, vt me cõsulem faceres, etiam non merentem. Nec ignoro maximos honores ad parum dignos penuria meliorum solere deferri: sed non vereor ne almo quis maleuolorum in cõsulatu* eo id autumet accidisse. Si quis hoc inuidus lætitat, ipso tempore refutatur aduersus quem dixisse satis est. Iam tamen principi nostro Roma parebat. * Quid quòd nihil separatim mihi de honoris augumento? Neque enim vltra præfecturam se votorum meorum modestia porrigebat: præfertur nuntius consulem me creatum: sine impendio, quòd iam diu paucis: sine labore, quod nunquam: sine petitione, quod nemini. Quis ignorat, tum quoque quum honores pop. Rom. suffragiis mandabantur, multos fuisse candidatorum labores? ediscenda omniũ nomina tribuum, homines, atque etiam singuli saluti ãdi, prehensandæ obuiorum manus, omnibus arridendum, non solùm cum infimis, sed etiam cum ignotis

Sic legerim. Quid quòd nihil speranti mihi de honoris augmento? Nẽque enim vltra præfecturam se votorũ meorum modestia porrigebat, præfer

familiaritatis imago simulanda, multáque alia propter honorem agenda, quæ aliâs virum honore dignum facere non deceret. Vnde illud Crassi celebre dictum, quum peteret consulatũ, & fortè cum Scævola socero per vias vrbis incederet, nec præsente grauissimo & seueriſſimo viro, blandiri populo, palpare obuios, & artes potiorias auderet exercere. Quæso, inquit, Muti, paulisper abscedas, nec comitatu tuo honestari putes, impedis honorem meum, te spectante ineptus esse non possum. At verò ego nullius amorem turpi assentatione promerui: nihil feci ineptum, nihil egi quod spectare Mutium nollẽ, non modò nullum popularium deprecatus sum, sed ne te quidem imp. quem orare præclarum, cui preces adhibere pleniſſimum dignitatis est, verbo saltem adii, sponte in familiam diuinum istud munus infusum est. Fatebor autem tibi maxime imp. & tutò apud te animi opera referabo, nunquam in capita ciuium potestatem, nunquam prouinciam concupiui, sed quia iuuanda etiam à me videbatur pro virili portione respub. quum ad magistratum vocarer, propter opinionem desidiæ non refugi negotium publicum, neque ambitor appetii, neque per timiditatem aut ignauiam recusaui, sed à teneris annis ab ætate puerili ad hãc vsque canitiẽ cõsulatus amore flagraui. Secundum etiam tibi confessionis gradum debeo, quum in aliorum principum esset potestate respubl. diu inanem cupiditatẽ sine spei solatiis foui. Vnde enim mihi aspirandi ad hoc nomen esset amentia, opum vacuo & ignaro ambiendi? Nam primùm quũ Cæsar esses, marcentem iam cupiditatis meæ flammam spei bonæ

flatibus excitasti: quum verò te Aug. mirificum innocentiæ ac virtutum spectatorem viderem, tunc mecum dixi, Mamertine, hucusque non frustrà vixisti, habes idoneum fidei ac industriæ iudicem, memento in magno res tuas esse discrimine: scietur non meruisse te consulatum, si tibi non detulerit hic imp. Habes Aug. proditionem silentii mei, & rem à me non breuis æui taciturnitate celatam. Nondum tamen cuncta prodidimus, nullum hinc iam mecum volo referre secretum: omnia pectoris arcana vacuabo. Suspendisses benevolentiam tuam, & tuæ isti inme liberalitati, contra mores tuos, artificii aliquid addidisses, forsitan rogassem. Parui autem imp. putas esse beneficii, quòd rogandi mihi periculum commisisti, periculum, inquam, sanctissime imp. si præstare dubitasses, si in posterum distulisses. Quid inde fieret post repulsam? In leuissimis quoque beneficiis petitis, nec impetratis, amicitia dissoluitur. Namque is quo amicitia continetur gradus, apud vtrunque polluitur. alter amari se, quia non præstitit, non putat alter odio se esse, quia non obtinuit, arbitratur. Nec sanè mihi consul gratuitò factus viderer, si honorem precibus emissem. miserum enim & laboriosum subiissem meliori æui parte transacta tirocinium rogãdi. neque enim existimo molestius esse pecuniam quàm preces fundere. Denique omnes in emendo videmus repensandi fiducia magno certóque animo aurum argentúmque depromere: eos verò qui preces allegant, humiles atque demissos, vix cuncta abunda atque exitabantia verba proferre, neque orationem solùm inclinare, sed totis corporibus in genua sub-

mitti: prorsus (vt ex animi sententia loquar) maximo vendit beneficium qui preces accipit. An verò, si centuriatis comitiis consul creatus essem, * glorioſus mihi vniuersi populi suffragiis declaratus viderer? minimè. Si quidem etiam illis priscis temporibus multorũ ambitu fuit campus infamis: nota diuisorum flagitia, notæ lucellorum præstigiæ, tum operarum ad vim & seditionem manus emptæ. Nec sanè potest in confusa imperitorum multitudine quicquam esse perpensum. Nam quum boni rari sint, improborum vulgus immensum, in campo autem numerus & turba præpolleat, sine dubio intelligitur eum suffragiis populi magistratum capere, quem plures, id est quem priores, probarunt. Vnde factum est vt maiores nostri viderent Gabinos designatos, & repulsos Catones. Sed hæc vetusta dent recordari quemadmodum paulo antè honor petitus sit. Vix pauci extiterunt quorum virtutibus deferretur, quum quidem ipsis illis tarda industriæ ac probitatis merces veniret, cæteri verò perditissimum quemque ex aulicis frequentabant, vti quispiam per artes turpissimas imperatori acceptissimus videbatur, eũ assiduis obsequiis emerebantur, donisque captabãt, nec viros quidem sed mulierculas exambibant nec fœminas tantùm, sed spadones quoque, quos quasi à consortio humani generis extorres, ab vtroque sexu aut naturæ origo aut clades corporis separauit. Ita præclara illa veterum nomina sordidissimum quemque ex cohorte imperatoria & improbissimum adulabant. Hi quum in prouincias immissi erant, quâ sacra, quâ profana, rapiebant, iter sibi ad consulatum pecunia

* Fortè glorioſus,

munientes. Itaque nullum iam erat bonarum artium ſtudium : militiæ labor à nobiliſſimo quoque pro ſordido & illiberali reiiciebatur : iuris ciuilis ſcientia, quæ Manlios, Scæuolas, Seruios in ampliſſimum gradum dignitatis * euexerit, libertorum artificium dicebatur: oratoriam dicendi facultatem, multi laboris & minimi vſus negotium, noſtri proceres reſpuebant, dum homines noluiſſe videri volunt quod aſſequi nequiuerunt. Et verè tantum laboris vigiliarúmque ſuſcipere ad adipiſcendum cuius vſus agendæ vitæ erudimenta non adiuuaret, dementia ducebatur. Itaque omne ſtudium pecuniæ coaceruandæ: tanto enim vir quiſque melior, quanto pecuniоſior habebatur. Iam ſeruiendi miſeranda patientia, aſſentandi mira calliditas, miniſtrorum aulæ quotidie limina terebantur: ad fores eorum qui regiis cupiditatibus ſeruiebant, ternos patritiæ gentis viros cerneres, ab huiuſmodi dedecore non imbri, non gelu, non amaritudine ipſius iniuriæ deterreri: demiſſi iacentésque vix capita ſupra eorum quos precabantur, genua tollebant: ad poſtremum, honores, non iudicio aut beneuolentia ſuperborum, ſed miſericordia merebantur. At nunc quiſquis prouincias, tribunatus, præfecturas, conſulatus cupit, nihil neceſſe eſt pecuniam per fas & nefas quærat, ac libertatem ſuam ſaluator vilis imminuat: quanto fuerit paratior ſeruituti, tanto honore indignior vocabitur. Tum aliud quoddã hominum genus eſt in amicitia principis noſtri rude (vt vrbanis iſtis videtur) come, ſubruſticũ, blandimentis adulantium repugnat, pecuniæ verò alienæ, tanquam rei innoxiæ, actum reformidat,

al. euexerat

maximas opes in reip. salute & glorioſi imp. ſui laude conſtituit. Iam ipſe ingenti diuinaque prouidentia aduerſus omnes aſſentatorum illecebras captionésque munitus eſt. Quippe ei à fucatis adulantium venenis quod periculum eſt, qui aures etiam veris laudibus grauatus impertiat? Sed multo mukóque nunc facilior eſt ratio honorum petendorum. Quiſquis (inquam) capere magiſtratum voles; auri atque argenti negligens eſto: nullas hoſtiatim potentium ædes obito: nullius pedes, nullius genua complectitor. adhibeto tantùm tibi gratuitas & paratu facillimas comites, iuſtitiam, fortitudinem, temperantiam atque prudentiam, vltrò ad te maximus imp. accedet. & vt capeſſas rempubl. flagitabit: otioſo tibi atque alia curanti, prouinciæ, præfecturæ, faſces, cella curulis, atque inſignia omnia magiſtratuum perferentur. Quid enim ſibi verè vir perfectæque virtutis non conſtanter de honore promittat, quum me propter tantillum innocentiæ meritum vno in anno ter videat honoratum? Ecquis deus vno in anno multiplices fructus agro vni dedit? num quiſquam in eadē nouali æſtate vna amplius quàm ſemel meſſuit? num cui vno autumno vnóque vineto vindemia triplex fuit? vna certè vnius eſt hyemis oliuitas: ſed in noſtri principis beneficiis miraculo caret multiplicata fœcunditas. Vt de aliis optimis viris taceam, qui à priore in proximum autumnum fructus annorum multipliciter meſſuerunt, mihi certè tertia vnius anni vbertas eſt, conſulatus. Primum theſaurorum omnium mandata cuſtodia, & diſpenſatio largiendi: ſecundum locum teneat in bonorum meorum fructibus

fructibus præfectura: additus his, quo vel solo cuiuslibet auiditas vinceretur, prouentuum tuorum tertius consulatus. Dein quum ager assiduitate fructuum in maciem decoquatur, imp. nostri posterior liberalitas vincit priorẽ: nec fit effœta gignendo, sed per vices fructuum fœcundatur. Noua prorsus fuit honorum inferendorum & insperata cõgestio. Nondum statum suum syderum curricula mutauerant, iam princeps cursum dignitatis alterius commouebat: & iam tum sol ab eorundem astrorum regione radiabat: iam Aug. tertia magistratus mei signa transcenderat. Quæso, non vobis inanis gloriæ cupidissimus, non flagrans ambitione notabili videretur, siquis in se tanta pariter optasset quanta in me vno tempore Aug. ingessit? Habitari ab iustis viris terras in Oceano ferunt, quas Fortunatorum insulas vocant, quòd per eas non arato solo frumenta nascuntur, fortuitis vitibus iuga collium vestiuntur, sponte pomis arbor grauatur, ad herbarum vicem olus vulgò est: quantula ista sunt (si deum autorem cõsideres) munera? nempe nobis quoque quum agrum non nostris manibus excolamus, hæc illaborata nascuntur: quanto felicior nostra conditio, quanto beatitudo præstantior? non spica triticea, non viles vuarum racemi, sed opes atque diuitiæ nihil laborantibus ingeruntur: prouinciæ, præfecturæ, fasces sponte proueniunt. Tu, tu, inquam, maxime imper. exulantes relegatásque virtutes ad rempubl. quodam postliminio reduxisti: tu extincta iam literarum studia flammasti: tu philosophiam paulo antè suspectam, ac necdum spoliatam honoribus, sed accusatam ac ream, non

modò iudicio liberasti, sed amictam purpura, auro gemmisque redimitam, in regali solio collocasti. Suspicere iam in cœlum licet, & securis contemplari astra luminibus, qui paulo antè pecorum atque quadrupedum animantium ritu in humum visus trepidos figebamus. Quis enim spectare auderet ortum syderis? quis occasum? Ne agricolæ, quorum quidem opera ad motum signorum cœlestium temperanda sunt, tempestatum præsagia rimabantur: ipsi nautæ, qui nocturnos cursus ad astra moderãtur, stellarum nominibus abstinebant: prorsus terra marique non ratione cœlesti sed casu ac temerè viuebatur. * Nihil igitur mirum est imp. & tantus amor & tam verus in te ciuium feruet. Neque enim vllum post homines natos tanto generis humani ardore dilectum: cæterorum regum atque imperatorum charitates admodum raræ, nec vnquam diuturnæ fuerunt. In summis enim hominum habitauere pectoribus, subita & fortunata beneuolentia prouocatæ, non virtutum admiratione deuinctæ. At verò noster affectus, veri certique iudicii est, imis mentis sedibus alligatus animus, & vitæ immixtus & vnitus, resolutis etiam morte corporibus cum immortali mente victurus. Arma igitur & iuuenes cum gladiis atque pilis, non custodiæ corporis sunt, sed quidam imperatoriæ maiestatis solennis ornatus. Quid enim istis opus est, quum firmissimo sis muro ciuici amoris obseptus? An metuenda tibi curia est, quum senatui non solum veterem reddideris dignitatem, sed plurimùm etiam noui honoris adieceris? An populus est timendus procuratori alimentorum suorum, a viro vindici-

* Nisi sic legere, Nihil igitur mirum est imp. & tantus amor &

libertatis autoti ? Nam quid de militibus loquar ? duo aut tria fermè ex vetere memoria amicorum paria proferuntur : nego quempiam ab vno amico plus dilectum quàm tu imp. non modò à comitibus tribunis tuis, sed à legionibus cunctis, equitibus ac peditibus, gregariis etiam militibus diligaris. Itaque quod ad te attinet cuncta iam à custodia tua arma remoueres : sed quando hoc potes persuadere militibus ? anxia est fidelium diligentia : maximo amori maximus timor iunctus est. Non nobis sufficit quod obtinuisti vt nemo te velit lædere, nisi nos curamus vt nemo possit. Habuerunt nonnulli alii principes deuotam & amantem sui cohortem, sed alio quodam modo. Primùm quòd imperitia rudes indoctissimum quenque in consilium *delegabāt, scilicet vt ipsorum prudentia vulgo suo aliquatenus emineret. Ita quum vilissimus quisque honorum & diuitiarum potitus fieret, sua commoda & vitia principum diligebant. Ab his optimus quisque abigebatur procul, quum suspecta esset probitas, & inuisa : & quanto quisque honestior, tanto importunior, turpius arbiter vitaretur. At tu Aug. omnibus nugis remotis, optimum & doctissimum quemque perquiris. Siquis præstat virtutibus bellicis & laude militiæ, in amicis habetur, vltrò ad familiaritatem vocatur: quicunque in administratione reipubl. innocentem se vnquam & strenuum præbuit, in consortium numerum receptatur : regendis prouinciis non familiarissimum quemque, sed innocentissimum legis. Omnes à te augentur pecunia, locupletantur diuitiis, honoribus honestantur. Prorsus amicitias tueris priuatæ fidei impera-

* Malim dele-gebant.

toris opulentia, quæ perpetuæ & constantis beneuolentiæ prima fiducia est, certissima virtutum & princeps veritas. Num quem in animo esse suspicatum audiui? nemo simulantis blanditiis, nemo falsa pollicitatione deceptus est. Quis nescit aliorum imperatorum hilarem diritatem cachinnantémque sæuitiam: à quibus ingenita crudelitas figmento lætitiæ regebatur? Mira est in principe nostro mentis linguæque concordia. non modò humilis & parui animi, sed seruile vitium scit esse mendacium: & verè, quum mendaces homines aut inopia aut timor faciat, magnitudinem fortunæ suæ imperator qui mentitur, ignorat. Quis, oro vos, plura præbuit fidei constantíæque documenta? omnes quos priuatus in familiaritatem recepit, eodem habet imperator affectu: nemo gradu pulsus, nemo habitu prohibitus, nulli palatij fores clausæ sunt: omnes bonos habet: in recipiendis amicis optimus iudex est: si aliqui sunt improbi tolerandi, familiariũ vitiis immutabilis est amicus. At mutant secundæ res animos: nostrum principem si nondum mutauerint, quando mutabunt? Cuius (inquam) diuinior felicitas fuit? Paulo antè in laceratis Galliæ prouinciis lapsus, inimicorum capitaliu apertis armis & occultis insidiis petebatur. In paucis mensibus diuino munere Libyæ, Europæ, Asiæque regnator est. Quæ maiora expectabimus dei præmia? quæve vberiora dona fortunæ? Videte num secundis rebus enatus aliquid de prioris vitæ mansuetudine & moderatione mutauerit. Mutauit planè, mutauit: nam ciuilior factus, prosperorum infregit inuidiam. Cui non vel id tempus sedatæ præ-

buit mentis indicium, quo horrendi belli metu
republ. liberata, elati ſumus cunctí geſtiente lætitia? Sed imp. quanquam cœleſti ope ſalutem
reipub. * propagatam videret,& conditionē do- al. propugnatam.
luit humanam, & offenſarum gratias faciens induit fatum: & cuius armis vitam impugnatam ſciebat, mortem eius ornauit: ac poſtea ipſe iuſta perſoluit, & memoria & obliuione mirabilis, oblitus inimici, meminit hæredis. Sed quid ego longius indicia mitis & manſuetæ mentis accerſo? hic ipſe, hic inquam ipſe dies præbuit ciuilis animi ſatis clara documenta. Ego & collega meus, ne quid maximus imp. propenſius humanitatis ſtudio faceret, verebamur: itaque matutino crepuſculo palatium petimus, aduentare nos principi, fortè tum danti operam ſalutatoribus, al. præceps.
nuntiatur. ſtatim è ſolio tanquam * præceptus exiliuit vultu trepido atque ſatagente. qualis al. ſerius.
mens mea eſſe potuiſſet ſi principi * ſeruus occurrerem? Aegrè remotis populi, qui nos prægrediebatur, agminibus, vt quàm longiſsimè nobis obuiam procederet laborauit. Illic, proh ſancta diuinitas, gaudentibus cunctis, quo ore, qua voce inquit, Conſul ampliſsime? dignatus oſculo oris illius diuinis affatibus conſecrati dexteram dedit, illam dexteram, immortale pignus virtutis & fidei. Poetæ ferunt altiſsimum illum & cuncta poteſtate cohibentēm deum, qui ditione perpetua diuina atque humana moderatur, quum deſpiciat in terras, habitu oris tempeſtatum incerta mutare, eius nutu mundum tremiſcere, illius hilaritate turbines abigi, nubes fugari, nitentia per orbem ſerena refundi. Hoc ita eſſe

patrum suorum, quos ipse occiderat. Tunc Ioannes & Iacobus, ut audierunt matrem suam hæc petere, ad Dominum accesserunt, dicentes: Domine, quid vis? Ait illis: Quid vultis ut faciam vobis? Dixerunt ei: Domine, da nobis ut sedeamus unus ad dextram tuam, & alius ad sinistram tuam in regno tuo. Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus. Ait illis Iesus: Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dextram meam & ad sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo. Et audientes decem, cœperunt indignari de duobus fratribus. Iesus autem vocans eos ad se, dixit: Scitis quia principes gentium dominantur eorum, & qui majores sunt potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos major fieri, erit vester minister: & qui voluerit in vobis primus esse, erit vester servus. Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis. Et egressi a Iericho, secuta est eum turba multa. Et ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt quia Iesus transiret, & clamaverunt dicentes: Miserere nostri, Fili David. Turba autem increpabat eos ut tacerent. At illi magis clamabant dicentes: Miserere nostri, Domine, Fili David. Et stetit Iesus, & vocavit eos, & ait: Quid vultis ut faciam vobis? Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum, & continuo viderunt, & secuti sunt eum.

Ascendente autem Iesu Hierosolymam, assumpsit duodecim discipulos suos, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & Filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis, & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget. Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Hierusalem, nomine Emmaus, & ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant. Et factum est, dum fabularentur & secum quærerent, & ipse Iesus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent. Et ait ad illos: Qui sermones sunt hi quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes? Et respondens unus cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Hierusalem, & non cognovisti quæ facta sunt in illa his diebus? Et dixit eis: Quæ? Et dixerunt ei: De Iesu Nazareno, qui fuit vir propheta potens in opere & sermone coram Deo & omni populo, quomodo eum tradiderunt principes sacerdotum & duces nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel, & nunc super hæc omnia tertia dies hodie quæ hæc facta sunt. Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non invenientes corpus ejus venerunt dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, & ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum vero non viderunt. Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ! Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et incipiens a Moyse & omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant. Et appropinquabant castello quo ibant, & ipse finxit se longius ire. Et coegerunt illum dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies. Et intravit cum illis. Et factum est dum recumberet cum eis, accepit panem & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum, & ipse evanuit ex oculis eorum. Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Et surgentes eadem hora regressi sunt in Hierusalem, & invenerunt congregatos undecim & eos qui cum illis erant, dicentes quod surrexisset Dominus vere, & apparuisset Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, & quomodo cognoverunt eum in fractione panis. Dum autem hæc loquerentur, stetit Iesus in medio eorum, & dixit eis: Pax vobis, ego sum, nolite timere. Conturbati autem & conterriti existimabant se spiritum videre. Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas & pedes meos quia ego ipse sum. Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet sicut me videtis habere. Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus & pedes. Adhuc autem illis non credentibus & mirantibus præ gaudio, dixit eis: Habetis hic aliquid quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piscis assi & favum mellis. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis. Et dixit eis: Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos adhuc cum essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi & prophetis & psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent scripturas, & dixit eis: Quia sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati & resurgere a mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierusalem. Vos autem testes estis horum. Et ecce ego mitto promissum Patris mei in vos. Vos autem sedete in civitate Hierusalem quoadusque induamini virtute ex alto. Et eduxit eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus suis benedixit eis. Et factum est dum benedicere illis, recessit ab eis, & ferebatur in cœlum. Et ipsi adorantes regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno, & erant semper in templo laudantes & benedicentes Deum. Amen.

Leibes Lager seines Leibes nackend sehen/ und
sie seine Scham sehen/ und er ihre Scham
sehen/ das ist eine Schande/ sie sollen vor
den Augen ihres Volcks ausgerottet werden/
darum daß er seines Bruders Leibes Lager
seines Leibes nackend gesehen hat/ und sie
sollen ihre Missethat tragen. Wenn jemand
bey seines Vaters Weibe schläfft/ und seines
Vaters Leibes Lager seines Leibes nackend
sehen/ das ist eine Schande/ sie sollen beyde
des Todes sterben/ darum daß sie seines Va-
ters Leibes Lager seines Leibes nackend ge-
sehen haben/ und sollen ihre Missethat tra-
gen. Wenn jemand bey seiner Schnur schläfft/
und seines Vaters Leibes Lager seines Leibes
nackend sehen/ das ist eine Schande/ sie sollen
beyde des Todes sterben/ darum daß sie seines
Vaters Leibes Lager seines Leibes nackend
ges

quæso obtestórq; te, meæ id naturæ potius quàm magnitudini beneficiorum tuorum putes esse tribuendum. Nemo vnquam post homines natos ampliora præmia à regibus atque imperatoribus consequutus est, nulli plus oneris impositum. Non abnuam, præfecturas & consulatus multis esse delatos, sed his post immensos labores honos quasi debitus restitutus est: mihi quum iam honorem adeptus sim, nunc demum vt merear laborandum est: versa ratione temporum, permutata munerum vice modò enitendum est vt præmio dignus existimer, quum iam præmium ceperim. O mihi festiuæ tuæ beneuolentiæ grauissimum pondus! vereor vt apertè exprimere difficultatum mearum ordinem valeam: facilius est imperator bonis artibus mereri consulem fieri, quàm industria & labore perficere vt videaris meruisse, quum factus sis. Absit Aug. & istud sancta diuinitas omen auertat vt tu à quoquam mortalium expectes vicem beneficii: verumtamen, quod solum vel accipere potest ista fortuna, vel à nobis opibus tuis tribui, immortalitatem munerum tuorum colam officiis sempiternis: omne negotium, omne otium meum in ornãdis rebus tuis celebrandísque ponetur, neque solum à iuuentute mea vigente grati animi beneuolentia declarabitur, sed etiam à me quum anima defecerit, monumenta tui in me beneficii permanebunt. In referenda autem gratia, sanctissime imperator, hoc tibi polliceor, semperque præstabo, mihi neque in suggerendis consiliis veritatem, neque in adeundis (si res poposcerit) periculis animum, neque in sententia

simpliciter ferenda fidem, neque in hominum voluntatibus pro republ. téque lædendis libertatem, neque in laboribus perferendis industriam, neque in augendis imperii tui commodis grati animi beneuolentiam defuturam. Idque omni vitæ meæ tempore summis opibus enixurum, elaboraturum, effecturum, vt honores in me tui non quia necesse fuerit ad* quemcunque delati, sed quia oportuerit, rectè positi & ratione collocati esse videantur.

* Quemcũque pro quélibet quod Græcè dicitur τὸν τυχόντα.

DIXI.

BEATVS RHENANVS
AD LECTOREM.

CONSTANTINVS *Augustus, quem Magnum appellant, Crispum, Constantinum, Constantium, & Constantem, filios, Cæsares designauit. Horum quinquennalibus hunc Panegyricum Nazarius dixit, Constantini patris laudes continentem, non filiorum. Porro historiam occisi per Constantinum Maxentij sic oculis subijcit, vt haud plus visurus fueris si ipsi interfuisses pugnæ. Meminit exercituum diuinitus missorum: at historia tripartita refert vexillum crucis in sublimi conspectum.*

PONTIANUS BALLIOL Senex, Cardinalis constituitur.

citate ſentimus. Quinquennalia beatiſsimorum Cæſarum occupatos in gaudiis habent, ſed in deſtinatis decenniis iam vota properantia & ſpes volucres conſtituerunt : horum dehinc compotes propagabimus optabilis boni ſeriem. Ita omnia quæ ex principibus noſtris proſpere veniunt, continuatos fructus ferunt, nec magis recepta delectant quàm expectata iuuerunt. Verùm quid agimus, vicenis aut iam tricenis annis circumſcribendo quæ æterna ſentimus? ampliora ſunt merita principum quàm optata votorum.* Et quinimmò immenſus felicis curſus imperii nec humanorum terminos curant qui ſemper diuina meditantur. Certè cupitorum irriti non ſumus, qui quum optemus maxima, id faciamus benignius quàm ſecurius. Quod propter cœleſtem in illo fauorem tam certa adipiſcendi ſpes eſt, quàm optandi ſoluta libertas. Has igitur gratulationes quæ præſentibus exciſtantur, quæque ſuperiorum memoria vigent, * aut quaſi in poſterum redundatura cogitatio auida depaſcitur, quis omnium queat flagrantiſſimis audientium ſtudiis ſatisfacere dicendo? Iam verò quum publicas tantùm vtilitates amplecti velim, & vnuſquiſque priuatim ſuas cogitet, tremebunda proferatur oratio, quæ recita reputatione vincenda eſt: in ipſis etiam publicis geſtorum ingentium profeſſa laudatio quam augendi cupiditatem præ ſe ferat? non iniuria minuendi metum faciunt quæ ſpem amplificationis ex magnitudine ſuſtulerunt. Quis, oro, Conſtantine maxime (præſentem enim mihi alloqui videor, qui, etſi conſpectu abes, reuſelli tamen mentibus non potes) quis, inquam, aſpirare laudes

alter.

Melius ſic legere, aut quaſi in poſterum redundatura.

tuas valeat æquiparandi magis ſpe quàm gratia non tacendi? Quis tam potens fandi? cuius copia tam larga, tam felix, quæ quum virtutes attrectauerit, non aut circumuenta numero, grauerato exitu ſtupeat, aut obruat magnitudinem, aut ſplendore obloleſcta tantum nitoris habeat quantum ex rerum luce collegerit? Cuius enim diuina virtus, & eius mira comes appendixque victoria vrbem Romam non præcipitantem exceperit, afflictam ac planè iacentem excitauerit, recreauerit, erexerit. ſed quúmque aliæ feliciſſimæ tuæ prius ac deinceps expeditiones non minus in ſe operis amplexæ ſint quàm ex ipſis faucibus fati Roma ſeruata, quid dignum magnitudine tua excogitari ac dici poteſt, in cuius laudibus id maximum non eſt quod in terrarum orbe primarium eſt? Nobiliſſimorum quoque Cæſarum laudes exequi velle, ſtudium quidem dulce, ſed non & cura mediocris eſt: quorum in annis pubeſcentibus, non eruptione virtutis tumens germen, non flos præcurſor indolis bonæ lætior quàm vberior apparet: ſed iam facta grandifera, & contra rationem ætatis, maximorúmque fructuum matura perceptio. Quorum alter iam obterendis hoſtibus grauis terrorẽ paternum, quo ſemper barbaria omnis intremuit, deriuare ad nomen ſuum cœpit: alter iam conſulatum, iam venerationem ſui ſentiens, ſiquid intactum aut parens aut frater reſeruet, declarat mox victorem futurum qui animo iã vincit ætatem. Rapitur quippe ad ſimilitudinem ſuorum excellens quæque natura, nec ſenſim ac lentè indicium promit boni, quum inuolucra infantiæ viuidum rumpit ingenium. Vnde enim prin-

ſuperficies ſphæræ, quæ ſit ad ſuperficiem ſphæræ, cui
circumſcribitur, vt ſuperficies ſolidi, quod ex quadra-
to latus ſphæræ & circulo maximo ipſius ſphæræ
continetur, ad ſuperficiem ſphæræ. Quod autem
ſuperficies ſphæræ ſit quadrupla maximi circuli ſphæ-
ræ, ſic demonſtrabimus. Sit ſphæra, cuius centrum
punctum A, & diameter ſphæræ ſit B C, & circulus
maximus ſphæræ ſit circulus D E F G, cuius centrum
punctum H, & diameter D F, & ſuperficies ſphæræ
ſit ſuperficies I K L M, & ſuperficies ſolidi, quod ex
quadrato latus ſphæræ & circulo maximo ipſius ſphæ-
ræ continetur, ſit ſuperficies N O P Q. Dico ſuperfi-
ciem I K L M quadruplam eſſe circuli maximi D E F G.

Quoniam enim ſuperficies ſolidi, quod ex quadrato
latus ſphæræ & circulo maximo ipſius ſphæræ conti-
netur, ad ſuperficiem ſphæræ, cui circumſcribitur, eſt
vt ſuperficies ſolidi, quod ex quadrato latus ſphæræ
& circulo maximo ipſius ſphæræ continetur, ad ſu-
perficiem ſphæræ, cui circumſcribitur, ſuperficies
ſolidi, quod ex quadrato latus ſphæræ & circulo maxi-
mo ipſius ſphæræ continetur, ad ſuperficiem ſphæræ,
cui circumſcribitur, eſt vt ſuperficies ſolidi, quod ex
quadrato latus ſphæræ & circulo maximo ipſius ſphæ-
ræ continetur, ad ſuperficiem ſphæræ, cui circumſcri-
bitur, ſuperficies ſolidi, quod ex quadrato latus ſphæ-
ræ & circulo maximo ipſius ſphæræ continetur, ad ſu-
perficiem ſphæræ, cui circumſcribitur, eſt vt ſuperfi-
cies ſolidi, quod ex quadrato latus ſphæræ & circulo
maximo ipſius ſphæræ continetur, ad ſuperficiem ſphæ-
ræ, cui circumſcribitur, ſuperficies ſolidi, quod ex
quadrato latus ſphæræ & circulo maximo ipſius ſphæ-
ræ continetur, ad ſuperficiem ſphæræ, cui circumſcri-
bitur, eſt vt ſuperficies ſolidi, quod ex quadrato latus
ſphæræ & circulo maximo ipſius ſphæræ continetur,
ad ſuper

toris opulentia, quæ perpetuæ & constantis beneuolentiæ prima fiducia est, certissima virtutum & princeps veritas. Num quem in animo esse suspicatum audiui? nemo simulantis blanditiis, nemo falsa pollicitatione deceptus est. Quis nescit aliorum imperatorum hilarem diritatem cachinnantémque sæuitiam: à quibus ingenita crudelitas figmento lætitiæ tegebatur? Mira est in principe nostro mentis linguæque concordia. non modò humilis & parui animi, sed seruile vitium scit esse mendacium: & verè, quum mendaces homines aut inopia aut timor faciat, magnitudinem fortunæ suæ imperator qui mentitur, ignorat. Quis, oro vos, plura præbuit fidei constantíæque documenta? omnes quos priuatus in familiaritatem recepit, eodem habet imperator affectu: nemo gradu pulsus, nemo habitu prohibitus, nulli palatij fores clausæ sunt: omnes bonos habet: in recipiendis amicis optimus iudex est: si aliqui sunt improbi tolerandi, familiariũ vitiis immutabilis est amicus. At mutant secundæ res animos: nostrum principem si nondum mutauerint, quando mutabunt? Cuius (inquam) diuinior felicitas fuit? Paulo antè in laceratis Galliæ prouinciis lapsus, inimicorum capitaliu apertis armis & occultis insidiis petebatur. In paucis mensibus diuino munere Libyæ, Europæ, Asiæque regnator est. Quæ maiora expectabimus dei præmia? quæve vberiora dona fortunæ? Videte num secundis rebus elatus aliquid de prioris vitæ mansuetudine & moderatione mutauerit. Mutauit planè, mutauit: nam ciuilior factus, prosperorum infregit inuidiam. Cui non vel id tempus sedatæ præ-

buit mentis indicium, quo horrendi belli metu
republ. liberata, elati ſumus cunctis geſtiente lætitia? Sed imp. quanquam cœleſti ope ſalutem
reipub. * propagatam videret, & conditionē do- al. propugnatam.
luit humanam, & offenſarum gratias faciens induit fatum: & cuius armis vitam impugnatam ſciebat, mortem eius ornauit: ac poſtea ipſe iuſta perſoluit, & memoria & obliuione mirabilis, oblitus inimici, meminit hæredis. Sed quid ego longius indicia mitis & manſuetæ mentis accerſo? hic ipſe, hic inquam ipſe dies præbuit ciuilis animi ſatis clara documenta. Ego & collega meus, nequid maximus imp. propenſius humanitatis ſtudio faceret, verebamur: itaque matutino crepuſculo palatium petimus, aduentare nos principi, fortè tum danti operam ſalutatoribus, al. præceps.
nuntiatur. ſtatim è ſolio tanquam * præceptus exiliuit vultu trepido atque ſatagente. qualis al. ſerius.
mens mea eſſe potuiſſet ſi principi * ſeruus occurrerem? Aegrè remotis populi, qui nos prægredicbatur, agminibus, vt quàm longiſsimè nobis obuiam procederet laborauit. Illic, proh ſancta diuinitas, gaudentibus cunctis, quo ore, qua voce inquit, Conſul ampliſsime? dignatus oſculo oris illius diuinis affatibus conſecrati dexteram dedit, illam dexteram, immortale pignus virtutis & fidei. Poetæ ferunt altiſsimum illum & cuncta poteſtate cohibentēm deum, qui ditione perpetua diuina atque humana moderatur, quum deſpiciat in terras, habitu oris tempeſtatum incerta mutare, eius nutu mundum tremiſcere, illius hilaritate turbines abigi, nubes fugari, nitentia per orbem ſerena refundi. Hoc ita eſſe

Regum Hungariæ, ex confidentia eorum, quæ Regnum Hungariæ, & Regnicolas concernebant, nec non Regnicolarum Hungariæ, & Transylvaniæ, ac Partium eidem Regno Hungariæ annexarum, ac incorporatarum, Libertatibus, Privilegiis, Immunitatibus, Juribus, Consuetudinibus, & Statutis, Regnum ipsum, & Regnicolas concernentibus, ac

Bellini Lingua celtica, Gallica, cambrica, cornubica, armorica, Hibernica, Scotica, Germanica, Anglica, Belgica, Italica, Hispanica, Lusitanica, Latina, Graeca, Hebraea, Arabica, Persica, Turcica, Tartarica, Sinica, Indica, Brasilica, Peruana, Mexicana, Florida, Canadensis, Iroquesa, Algonquina, Virginiana, Nova Anglia, Nova Belgia, Nova Suecia, Terra Nova, Groenlandica, Islandica, Moscovitica, Polonica, Bohemica, Hungarica, Dalmatica, Illyr

quæso obteſtórq; te, meæ id naturæ potius quàm magnitudini beneficiorum tuorum putes eſſe tribuendum. Nemo vnquam poſt homines natos ampliora præmia à regibus atque imperatoribus conſequutus eſt, nulli plus oneris impoſitum. Non abnuam, præfecturas & conſulatus multis eſſe delatos, ſed his poſt immenſos labores honos quaſi debitus reſtitutus eſt: mihi quum iam honorem adeptus ſim, nunc demum vt mercar laborandum eſt: verſa ratione temporum, permutata munerum vice modò enitendum eſt vt præmio dignus exiſtimer, quum iam præmium ceperim. O mihi feſtiuæ tuæ beneuolentiæ grauiſsimum pondus! vereor vt apertè exprimere difficultatum mearum ordinem valeam: facilius eſt imperator bonis artibus mereri conſulem fieri, quàm induſtria & labore perficere vt videaris meruiſſe, quum factus ſis. Abſit Aug. & iſtud ſancta diuinitas omen auertat vt tu à quoquam mortalium expectes vicem beneficii: verumtamen, quod ſolum vel accipere poteſt iſta fortuna, vel à nobis opibus tuis tribui, immortalitatem munerum tuorum colam officiis ſempiternis: omne negotium, omne otium meum in ornãdis rebus tuis celebrandíſque ponetur, neque ſolum à iuuentute mea vigente grati animi beneuolentia declarabitur, ſed etiam à me quum anima defecerit, monumenta tui in me beneficii permanebunt. In referenda autem gratia, ſanctiſsime imperator, hoc tibi polliceor, ſempérque præſtabo, mihi neque in ſuggerendis conſiliis veritatem, neque in adeundis (ſi res poſcerit) periculis animum, neque in ſententia

simpliciter ferenda fidem, neque in hominum voluntatibus pro republ. téque lædendis libertatem, neque in laboribus perferendis induſtriam, neque in augendis imperii tui commodis grati animi beneuolentiam defuturam. Idque omni vitæ meæ tempore ſummis opibus enixurum, elaboraturum, effecturum, vt honores in me tui non quia neceſſe fuerit ad*quemcunque delati, ſed quia oportuerit, rectè poſiti & ratione collocati eſſe videantur.

Quemcũque pro quẽlibet, quod Græcè dicitur τὸν τυχόντα.

DIXI.

BEATVS RHENANVS
AD LECTOREM.

CONSTANTINVS *Augustus, quem Magnum appellant, Crispum, Constantinum, Constantium, & Constantem, filios, Cæsares designauit. In horum quinquennalibus hunc Panegyricum Nazarius dixit, Constantini patris laudes continentem, non filiorum. Porro historiam occisi per Constantinum Maxentij sic oculis subijcit, vt haud plus visurus fueris si ipsi interfuisses pugnæ. Meminit exercituum diuinitus missorum: at historia tripartita refert vexillum crucis in sublimi conspectum.*

PANEGYRICVS BASILII
MAGNI CAESARIS
AVGVSTI.

Cum Gratia & Privilegio Regiæ Maiestatis.

citate sentimus. Quinquennalia beatissimorum Cæsarum occupatos in gaudiis habent, sed in destinatis decenniis iam vota properantia & spes volucres constituerunt : horum dehinc compotes propagabimus optabilis boni seriem. Ita omnia quæ ex principibus nostris prospere veniunt, continuatos fructus ferunt, nec magis recepta delectant quàm expectata iuuerunt. Verùm quid agimus, vicenis aut iam tricenis annis circumscribendo quæ æterna sentimus? ampliora sunt merita principum quàm optata votorum.* Et quinimmò immensus felicis cursus imperii nec humanorum terminos curant qui semper diuina meditantur. Certè cupitorum irriti non sumus, qui quum optemus maxima, id faciamus benignius quàm securius. Quod propter cœlestem in illo fauorem tam certa adipiscendi spes est, quàm optandi soluta libertas. Has igitur gratulationes quæ præsentibus excitantur, quæque superiorum memoria vigent, * aut quasi in posterum redundatura cogitatio auida depascitur, quis omnium queat flagrantissimis audientium studiis satisfacere dicendo? Iam verò quum publicas tantùm vtilitates amplecti velim, & vnusquisque priuatim suas cogiret, tremebunda proferatur oratio, quæ incita reputatione vincenda est: in ipsis etiam publicis gestorum ingentium professa laudatio quam augendi cupiditatem præ se ferat? non iniuria minuendi metum faciunt quæ spem amplificationis ex magnitudine sustulerunt. Quis, oro, Constantine maxime (præsentem enim mihi alloqui videor, qui, etsi conspectu abes, mentibus non potes) quis, inquam, aspirare laudes

alek.

Melius sic legere, aut quasi in posterum redundatura.

tuas valeat æquiparandi magis ſpe quàm gratia nominandi? Quis tam potens fandi? cuius copia tam larga, tam felix, quæ quum virtutes attrectauerit, non aut circumuenta numero, aut ornato exitu ſtupeat, aut obruat magnitudinem, aut ſplendore obloleſcta tantum nitoris habeat quantum ex rerum luce collegerit? Cuius enim diuina virtus, & eius mira comes appendixque victoria vrbem Romam non præcipitantem exceperit, afflictam ac planè iacentem excitauerit, recreauerit, erexerit? ſed quúmque aliæ feliciſſimæ tuæ prius ac deinceps expeditiones non minus in ſe operis amplexæ ſint quàm ex ipſis faucibus fati Roma ſeruata, quid dignum magnitudine tua excogitari ac dici poteſt, in cuius laudibus id maximum non eſt quod in terrarum orbe primarium eſt? Nobiliſſimorum quoque Cæſarum laudes exequi velle, ſtudium quidem dulce, ſed non & cura mediocris eſt: quorum in annis pubeſcentibus, non eruptione virtutis tumens germen, non flos præcurſor indolis bonæ lætior quàm vberior apparet: ſed iam facta grandifera, & contra rationem ætatis, maximorúmque fructuum matura perceptio. Quorum alter iam obterendis hoſtibus grauis terrorẽ paternum, quo ſemper barbaria omnis intremuit, deriuare ad nomen ſuum cœpit: alter iam conſulatum, iam venerationem ſui ſentiens, ſiquid intactum aut parens aut frater reſeruet, declarat mox victorem futurum qui animo iã vincit ætatem. Rapitur quippe ad ſimilitudinem ſuorum excellens quæque natura, nec ſenſim ac lentè indicium promit boni, quum inuolucra infantiæ viuidum rumpit ingenium. Vnde enim prin-

Ad Lectorem.

Quod ad Ordinem attinet, quem in hoc Opere tenuimus, Lector benevole, is talis est, qualem Natura ipsa Rerum postulare videbatur. Nam cum Mundus, & quæ in eo sunt, Corpora, Spiritus, Vires, Motus, Tempus, Locus, Numerus, Figura, Quantitas, Qualitas, Actiones, Passiones, Relationes, Habitus, Situs, Substantia, Accidens, Potentia, Actus, Materia, Forma, Privatio, Causa, Effectus, Principium, Elementum, Genus, Species, Differentia, Proprium, Definitio, Divisio, Demonstratio, Syllogismus, Methodus, Analysis, Synthesis, Axioma, Theorema, Problema, Scientia, Ars, Error, Veritas, Fides, Opinio, Dubium, Ignorantia, Sensus, Memoria, Imaginatio, Ratio, Intellectus, Mens, Appetitus, Voluntas, Electio, Affectus, Passiones, Virtutes, Vitia, Peccata, Bona, Mala, Lex, Jus, Delictum, Pœna, Præmium, Oratio, Lingua, Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Poesis, Historia, Fabula, Exempla, Mathematica, Arithmetica, Geometria, Astronomia, Geographia, Chronologia, Architectura, Perspectiva, Musica, Mechanica, Physica, Medicina, Anatomia, Chirurgia, Alchymia, Agricultura, Navigatio, Commercium, Militia, Theologia, Ecclesia, Ecclesiastica, Politica, Œconomica, Ethica, Religio, Philosophia, Philosophia Naturalis, Philosophia Moralis, Philosophia Rationalis, Philosophia Prima, Philosophia Christiana, Deus, Angelus, Homo, Anima, Corpus, Cœlum, Sidera, Elementa, Meteora, Lapides, Metalla, Plantæ, Animalia, Homo, Civitas, Regnum, Ecclesia, Scholæ, Academiæ, Artes, Scientiæ, Linguæ, Libri, Religiones, Sectæ, Hæreses, Gentes, Respublicæ, Familiæ, Artificia, Instrumenta, Machinæ, Ædificia, Urbes, Agri, Horti, Vestitus, Cibus, Potus, Medicamenta, Morbi, Remedia, Mors, Vita Futura, Pœnæ, Gaudia, Cœlum Empyreum, Infernus, Chaos, Deus, Trinitas, Creatio, Providentia, Gratia, Peccatum, Redemptio, Sacramenta, Sacrificium, Ecclesia, Ministerium, Politia, Œconomia, Ethica, Christiana, Mysteria, Fides, Spes, Charitas, Mundus Futurus, Resurrectio, Judicium

pendit, librat, examinat, illa pietatem tuam texit, illa nefariam illius tyranni fregit amentiam, illa inuitum exercitum tuum tot victoriarum cõscientia, plenis pectoribus ardentem, tantis insuper viribus iuuit, quantas præstare aut deus potuit, aut amor tuus debuit, vt horrendas acies, vt incognita ferri & corporum robora fulmineus miles euerteret, vt quicquid instruxerat diuturni sceleris longa molitio, felici congressione consumeres. O tuam imp. non victoriam magis quàm clementiam prædicandam: grauatè etiam apud animum tuum *malè pereunt: inuitus pugnasti, qui tam facilè vincebas. Iamdudum quippe præuideras hominem non imperando habilem, non tantæ maiestatis capacem, quòd magnitudo malè crediti muneris extra animi angustias effluebat, quòd qui tueri nequeunt, vbi sub tanto onere fortunæ infirmitas lapsa est, faciunt licentiam de potestate. Quid ego referam infeliciũm indignissimas cædes? quid inexpletos libidinum pastus? quid miseras patrimoniorum direptiones? Sileantur hæc sanè, non tantùm ne sopitam malorum memoriam oratio mea suscitet, sed ne sanctissimas principis laudes dum aliena vitia depromimus, sermo talis incestet. Incrementum quidem adeptæ felicitatis est malorum commemorata depulsio: verùm vt in segetibus etiamsi multa quæ humum obsederant, industria releuanda sunt, laborem tamen purgati soli nesciunt qui fructus editos intuentur: sic Constantini laudibus satis est, dum efflorescentia bona cernimus, ne mala excisa reputemus. Ferebas tamen imp. ferebas illum in tantis malis ludentem, & quum o-

* al. malè

mnia tu ſcires, vota hominum conniuendo, patiendo fatigabas: qui ne iniuſtè ſic quidem arma caperes, etſi nondum ab homine laceſsitus, iam tamen vitiorum eius inimicus. Sed quod erat conſentaneum clementiæ tuæ, experiebaris remedia meliora, vt quod leniri quàm reſecari malles, mitior medicina ſanaret. Quin extorques animo tuo conueniendi ſtudium & concordiæ voluntatem? ſi concordiam quàm veniam appellari fas eſt, quum qui poteſt vincere, optat ignoſcere. Et non dubito quin hanc rationem cœleſtis prudentia tua duxerit, quòd coniunctione ſua flagrantiſsimas hominis cupiditates vel extingueret penitus, vel modicè temperaret. Nulla quippe eſt libido tam vecors, quam non * capiat quum in conſortium temperantia venerit. Deiicit oculos deformis ignauia, vbi ei pulchritudo virtutis obiecta eſt: tergiuerſari atque hærere petulantiam videas, grauitate, modeſtia, & decore confuſam: vt appareat te imp. optime, concordia imperanda non illi impunitatem vexandæ vrbis daturum, ſed leniorem petiiſſe victoriam, quum malles vitia eius quàm arma ſuperare. Sed profectò nulla vi poſſunt coire quæ naturali diuortio diſſident: nec vlla tam fidelis eſt copula, quæ in diuerſum tendentia nexu ſuo teneat. Perpendit ſcilicet ſecum excellens prudentia tua, eíque ſemper pietas applicata, omnes concordiæ commoditates, illam eſſe fundamentum ac radicem otii, bonorum ciuium ſeminarium, quietis publicæ ſegetem, & almam pacis altricem. Sed ô quàm æger eſt ad honeſtatem recurſus his qui iam gradum ex nequitia protulerunt! Vocas ad ſocie-

* capiat pro vincat.

tatem, appetitum tuum refugit, aduersatur, horrescit: nihil sibi putat tecum commune quia nihil simile est. Iam certè quiescere virtuti integrum non est. nam bellum animo gerere armis abstinentem, non concordiæ ratio est, sed ignaua dissensio. Licet non sit in his ratio desideranda qui semel de via præcipites ire cœperunt: mirari tamen nequeo, quum id delatum non amplexus sit, quod impudens esset si auderet optare. Vtrum vrbis funestam illam laceratione m lentè ac remisse te laturum putauit? Sed natura affert vt iniuriæ eius quem diligas, etiamsi re ipsa graues sunt, fiant tamen amore grauiores: an credidit conserenda manu non inferiorem? Hoc verò quàm opinari non potuerit, exitus docuit, quum signis tam sæpe collatis nihil vnquam quod aut spes aucuparetur, aut fortuna promitteret. Dolis credo existimauit decipi posse: sed non virtus tua de congressione quàm prudentia est de fraude securior. Quis enim ad præsentiendum sagacior? quis vigilantior ad videndum? quis contemplatur præsentia acrius, ventura prolixius, ambigua certius, captiosa felicius? Non hinc tecum Lynceus ille certaret, qui, vt poëtæ ferunt, parietum septa & arborum truncos visu facilè traiiciebat: aut etiam ille quem eadem vetustas locuta est, quum Sicilienſi specula constitisset, conspicari solitum naues quæ Africæ portum subirēt: quum prospectum hominis non aer effusus, quem crassiorem exhalatio maris faceret, non tantùm disiunctarum regionum longinquitas impediret. Quum spes omnis frigere debuerit, & voluntas pacificandi alienata sit, quis dubitet diuinitus

armis tuis dedicum? quum eò demencia proces-
serit, vt vltrò etiam lacesseret quem ambire de-
beret. O quàm acres habes dolorum aculeos ô
contumelia quam imponit inferior! Ecce enim,
proh dolor, verba vix suppetunt, venerandarum
imaginum acerba deiectio, & diuini vultus lituri
deformis. O manus impiæ, ô truces oculi, ita non
caligastis? in quo lumen mundi obscurabatis, me-
ritas ipsi tenebras non imbibistis? Commouêr
tandem conscia virtus, nec permittas hoc furo-
ri, cui de te aliud non licebat. Sed quid tandem
assequeris cæca dementia? aboleri hic vultus
non potest, vniuersorum pectoribus infixus est,
nec commendatione ceræ aut pigmentorum fu-
cis renitet: sed desiderio efflorescit animorum.
vna demum Constantini obliuio est, humani
generis occasus. Nunc verò commendabilio-
rem iniuria tua faciet patientiam eius: auidius
experent quem pictura non reddit: flagrantio-
ra sunt animorum desideria quum oculorum so-
latia perdiderunt. Nihil profectò grauius, ni-
hil miserius Roma doluisti: quanuis recondita
altè magis gemeres, & ingestos quotidie luctus
callo quodam obduratæ patientiæ sustineres.
Confessus est se inconsultior dolor, nec timuit
deprehendi, & malè clausi signa mœroris per
vultus indices exierunt. Hoc enim Roma tot
vulneribus saucia vindicari volebas, quum tam
præstantissimus princeps iniuriæ suæ negligens
vlcisci tuas mallet. Ita ambo benigni ratioci-
natores officiorum paria fecistis: tu voto, quo
solo valebas, ille amore pariter, & facultate, ve
tantum honorum tibi tribueret quantum te sibi
velle recognosceret. Pugnasti igitur imp. con-

Gus quidem, sed hoc maximè victoriam meruisti, quia non desiderabas, optasti pacem: sed ignosce si plus omnium vota valuerunt, nec illa * diuinitus obsecunda cœptis tuis solita, in hoc refragata est, sed aliquid è sententia tua non cedit, vt plus pro meritis iniret. Negata est concordia, cui erat parata victoria. In ore denique est omnium Galliarum, exercitus visos qui se diuinitus missos præ se ferebant. Et quamuis cœlestia sub oculis hominum venire non soleant, quòd crassam & caligantem aciem simplex & inconcreta substantia naturæ tenus eludat: illi tamen auxiliatores tui aspici audiríque * patientis, vbi meritum tuum testificati sunt, mortalis * versus contagium refugerunt. Sed quænam illa fuisse dicitur species? qui vigor corporum? quæ amplitudo membrorum? quæ alacritas voluntatum? Flagrabant verendum nescio quid: vmbone coruscí & cœlestium armorum lux terribilis ardebat. tales enim venerant, vt tui crederentur. Hæc ipsorum sermocinatio, hoc inter audientes ferebant, Constantinum perimus, Constantino imus auxilio. Habent profectò & diuina iactantiam, & cœlestia quoque tangit ambitio. Illi cœlo lapsi, illi diuinitus missi gloriabantur quòd tibi militabant. Ducebat hos credo Constantius pater, qui terrarum triumphis altiori tibi cesserat: diuinas expeditiones iam diuus agitabat. Magnus hic quoque pietatis tuæ fructus, quòd quanuis particeps cœli ampliorem se fieri gratia tua senserit, & cuius munera in alios influere iam possint, in eum ipsum tua munera redundarunt. Cedat tibi non recentium seculorum modò, sed totius memoriæ vetustas

Si legerim diuinitus obsecundata.

al. patientis.

vlim legas.

quanuis illa recti appetens, & nullo vnquam deprauata in officio, glorietur penes se sanctitatis famam stetisse: sed nec leguntur præconia hominum, vbi quæruntur iudicia diuina. Illi igitur veteres laudati vitæ moderatores, qui refrænandis cupiditatibus restrictè comptéque vixerunt, quorum omnis ætas armis conterebatur, quando tantam in prælio diuinam opem pro merito integritatis habuerunt, vt qui longè à virtutibus tuis distant, in proximo saltem iustitiæ gradu reponantur? Romano quodam in bello ferunt duos cum equis iuuenes extitisse, spectatos forma pariter ac viribus, quia in dimicando præter cæteros insignes fuissent, iussu imperatoris ad remunerandum requisitos, vbi nullus inueniebatur, fides habita est diuinos fuisse, quòd laborem sedulò communicauissent, laboris pretium respuissent. Equidem historiæ non inuitus assentior. neque enim in hoc veri interpolatrix tenenda, quæ se non vanam antiquitatis nuntiam pollicetur, sed tamen illi qui hoc Annalium monumentis illigauerunt, verebantur ne apud posteros miraculi fides claudicaret. Estote ô grauissimi autores de scriptorum religione securi: credamus facta qui maiora nunc sensimus. Magnitudo principis nostri gestis veterum fidem conciliat, sed miraculum detrahit. Pro auxilii copia negotiorum ratio metienda est: duo quondam iuuenes, sed nunc exercitus visi. hoc certè vberius, nec infirmius veritate. Sat argumento duplici fides nixa, sic Constantinus iuuari meruit, sic debuit Roma seruari. Magnum hoc imperator maxime, sed de tua pietate non mirum, adesse tibi in omnibus summam illam maiesta-

tem quæ te circumflexa tueatur, conie&ura mentium tenebamus, etſi nondum ad fidem patebat oculorum. Etenim quum mens tua mortali contagione ſecreta, pura omnis, funditus ſyncera, vbique ſe promerendo deo præſtet: quum gloria tua humanum modum ſupergreſſa ſit, quis eſt hominum quin epitulari tibi deum credat, quum id & vita mereatur, & rerum geſtarum magnitudo teſtetur? Parumper igitur ab inſtituto curſu, non ingrato diuerticulo recedamus: tenebo hunc orationis modum, vt nec inhumanè de cæteris muta ſit, nec odioſè de inſtantibus obloquatur. Tu imperator optime, inito principatu adhuc æui immaturus, ſed iam maturus imperio, oſtendiſti curſum ætatis non expectandum in feſtinatione virtutis: tu exinde domi militiæque iuxta bonus, nuſquam gradum extuliſti quin vbique te gloria quaſi vmbra comitata ſit: tu ferociſſimis regibus, Aſcarico & Comite, captis, tanta laude res bellicas auſpicatus es, vt iam inauditæ magnitudinis obſidem teneremus. Vt Herculem ferunt tenerum adhuc atque lactentem, duos angues manu eliſiſſe, vt iam infantulo indoles futuri roboris immicaret: ſic tu imp. in ipſis imperii tui cunabulis, quaſi geminos dracones necares, per ſæuiſſimorum regum famoſa ſupplicia ludebas. Franci ipſi præter cæteros truces, quorum vis quum ad bellum efferueſceret, vltra ipſum Oceanum æſtu furoris euecta, Hiſpaniarum etiam oras armis infeſtas habebat. ii igitur ſub armis tuis ita conciderunt vt deleri funditus poſſent, niſi diuino inſtinctu, quo regis omnia, quos ipſe affecteras, afficiendos filio reſeruaſſes. Quanquam ad gloriam noſtram ſe-

cunda malis ſuis natio ita raptim adoleuit, robuſtéque recreata eſt, vt fortiſsimo Cæſari primitias ingentis victoriæ daret, quum memoria acceptæ cladis non infracta ſed aſperata pugnaret. Differamus parumper Italicas expeditiones, quibus Seguſienſium ciuitatem, quæ ſuperatis Alpibus Italiæ clauſtrum obiicit, quum vi & virtute velut ianuam belli refregiſſes, inde per obiectas acies, per exercitus obuios vſque ad Romana mœnia inoffenſus victoriarum impetus percurrit. Quid memorem Bruteros? quid Clamaſos? quid *Eruſcos, Vãgionas, Alamanos, Tubantes? bellicum ſtrepunt nomina, & immanitas barbariæ in ipſis vocabulis adhibet horrorem. Hi omnes ſigillatim, dein pariter armati, conſpiratione fœderatæ ſocietatis exarſerant: tu tamen imp. quum tantam belli molem videres, nihil magis timuiſti quàm ne timereris. Adis barbaros, & diſsimulato principis habitu quamproximè poteras cum duobus accedis. Nunquam eſt excelſior principatus, quàm quum ſe publico ſubmittit officio. Facis verba, ſpem illorum agitas & verſas, crudelitatem negas eſſe præſentem. O verè cæca barbaria, quæ in illo vultu ſigna principis non videris, quem ne ſic * quid eſt ſenſeris, quum intra iactum teli ſecurus ſui ſtaret! Conſtantinum eſſe qui hoc poterat non timere, dubitare quicquam potes, per omnia ſubnixum deo vadere. Inuictos ducis, & ſolus timeris: tot regna, tot populi, & tantarum nationum congregatio indignam ſe viribus tuis putat, quem credit abſentem. Tibi tamen incrementum laudis ex multiplicatione terroris eſt: magnificentius congregata obteris, quàm ſcru-

Sic puto leg. Etruſcos? Vãgiones, Alemani, Tubãtes.

Opinor leg. quidem ſ.

pulosius disperſa sequereris. Innumeræ simul gentes ad bellum coactæ, sed vno impetu tuo fusæ, dum Collatinam vim comparant, compendiosam victoriam præstiterunt. Vno hoc bello, si debitis laudibus immorari vacaret, dies integer conderetur: nunc ita omnia præteruolans cecidit oratio, vt victoriarum tuarum non summam euolueret, sed ornamenta monstraret. His rebus semper è republ. gestis tanta vi tantóque successu, vt nũquam virtus tua intremuerit, prudentia hæserit, felicitas claudicarit, satis, vt opinor, probatum est, perpetuam in te benignæ maiestatis opem fluere, vt cœlestes exercitus tui non tunc primò missi, sed tum demum intellecti esse videantur. Talis igitur ad liberandam Italiam, & tam tutus accedis, vt quum res bellica cæcos habeat euentus, in te tamen dimicandi voluntatem pro victoriæ pignore tenebas, etsi abessent auxilia diuina. aderat enim robustus, & florens, plenus virium, animi plenus exercitus, lætus armis & militiæ munia exequens, studio magis quàm necessitate, quippe tuis stipendia sunt pauciora quàm prælia: (quum dico prælia, significo victorias) præterea tam amans tui quàm tibi charus. Ignosce enim superba virtus, quantumuis fiduciæ & spiritus capias, amor principis facit militem fortiorem. Antiqua admodum res est quam proferam, sed non indigna memoratu. Illyrici quondam despicientes Eropi regis infantiam, Macedones bello lacesserunt Et prima quidem congressio secundum illos fuit: verùm Macedones quum bellum reficerent, regem suum in cunis ad aciem detulerunt, quum illos ira, hos miseratio: illos signorum cantus, hos

pueri vagitus accenderet, mutata est ratio certaminis, vicerunt qui amore pugnabant. Quanto igitur est amor fidelior accepti beneficii memoria, quàm præsumptione futuri, quod illic præcepta res iuuat, hic expectata blanditur, tanto tui animosius dimicauerunt qui non puero spem gratiæ munerabantur, sed principi post natos homines benignissimo meriti debitum rependebant. Primam igitur Segusiensium ciuitatem (quam primam iter dederat) victoria facilis amplexa est, quæ resistendi pertinacia ita in se imperatoris vim conuertit, vt pietatem tamen non alienauerit. Nam quum introitus vi, manu quæreretur, & portarum inflammatio ignem latè distulisset, cuius facilis per adiuncta contagio partu pestifero valescebat, maxima benignissimi imp. fuit cura, non modò vt incendium non adiutum seneſceret, sed oppressum emori posset, & longè operosior clementia quàm fortitudo perfecta est, quum plus in conseruanda vrbe quàm in capienda fuerat laboris, oriretur. Itaque digrediens sic cupiditatem sui fecit, vt eam ad omne obsequium non victoriæ metus componeret, sed admiratio lenitatis. Optima aiunt esse remedia quæ ad vsum corrigendi nostri ex aliena calamitate nascuntur: verum animus prauitate velut morbo impeditus delectum boni non habet. Ecce iam apud Taurinos venientem pugna grauior expectat, nec Segusiensium vastitas monet vt sibi caueant, nec cogitant quòd cum principe res futura sit, quòd neque vis eius resistendi spem faciat, nec mansuetudo rationem. Campum latè iacentem tantus miles opplcuerat, vt non improbaret fiduciam qui in-

ſtructos videret. Quæ enim illa fuiſſe dicitur ſpecies? quàm atrox viſu? quàm formidoloſa? operimento ferri, equi atque homines pariter obſepti. Clibanariis in exercitu nomen eſt, ſupernè omnibus tectis equorũ pectoribus demiſſa lorica & crurum tenus pendẽs, ſine impedimento greſſus à noxa vulneris vindicabat: te tamen imp. non terruit nec quòd tanto numero duplicabat armatura terrorem, nec quòd vim armis numerus addebat. Certum eſt, pro negotii modo animoſam eſſe virtutem, quòd ex ſe rerum captum ſuum temperat, in paruis propè ad ſecuritatem remiſſa, in mediocribus modicè intenſior, vbi magna venerunt, iuxta magnitudinem exantlandi operis erigitur. Illa armorum oſtentatio, & operti ferro exercitus, qui imbelles oculos vulneraſſent, inuictas mentes excitauerunt, quòd imbutus imperatoris exemplo, totis animis eius miles ardeſcit, quum inuenit hoſtem quem vinci deceret. Cataphractos equites, in quibus maximum ſteterat pugnæ robur, ipſe tibi ſumis. His diſciplina pugnandi eſt, quum aciem arctauerint, ſeruent impreſsionis tenorem, & immunes vulnerum, quicquid oppoſitum ſine hæſitatione perrumpant. Sed tu imp. prudentiſsime, qui omnes bellandi vias noſſes, opem ex ingenio reperiſti, quod tutiſsimum eſt eludere, quod eſt difficillimum ſuſtinere. deducta acie in * reuocabilem impetum hoſtes effundis, dein quos ludificandos receperas, reductis agminibus includis. Nihil proderat contrà tendere, quum ex induſtria tua cederent: flexum ad inſequendum ferreus rigor non dabat. Ita noſtri proditos ſibi clauis adoriuntur: quæ graui-

al. reuoc. imperium in hoſtes.

mnia tu ſcires, vota hominum conniuendo, patiendo fatigabas: qui ne iniuſtè ſic quidem arma caperes, etſi nondum ab homine laceſsitus, iam tamen vitiorum eius inimicus. Sed quod erat conſentaneum clementiæ tuæ, experiebaris remedia meliora, vt quod leniri quàm reſecari malles, mitior medicina ſanaret. Quin extorques animo tuo conueniendi ſtudium & concordiæ voluntatem? ſi concordiam quàm veniam appellari fas eſt, quum qui poteſt vincere, optat ignoſcere. Et non dubito quin hanc rationem cœleſtis prudentiæ tua duxerit, quòd coniunctione ſua flagrantiſsimas hominis cupiditates vel extingueret penitus, vel modicè temperaret. Nulla quippe eſt libido tam vecors, quam non * capiat quum in conſortium temperantia venerit. Deiicit oculos deformis ignauia, vbi ei pulchritudo virtutis obiecta eſt: tergiuerſari atque hærere petulantiam videas, grauitate, modeſtia, & decore confuſam: vt appareat te imp. optime, concordia imperanda non illi impunitatem vexandæ vrbis daturum, ſed leniorem petiiſſe victoriam, quum malles vitia eius quàm arma ſuperare. Sed profectò nulla vi poſſunt coire quæ naturali diuortio diſſident: nec vlla tam fidelis eſt copula, quæ in diuerſum tendentia nexu ſuo teneat. Perpendit ſcilicet ſecum excellens prudentia tua, eíque ſemper pietas applicata, omnes concordiæ commoditates, illam eſſe fundamentum ac radicem otii, bonorum ciuium ſeminarium, quietis publicæ ſegetem, & almam pacis altricem. Sed ô quàm æger eſt ad honeſtatem recurſus his qui iam gradum ex nequitia protulerunt! Vocas ad ſocie-

* capiat pro. vincat.

tatem, appetitum tuum refugit, aduersatur, horresc it: nihil sibi putat tecum commune quia nihil simile est. Iam certè quiescere virtuti integrum non est. nam bellum animo gerere armis abstinentem, non concordiæ ratio est, sed ignaua dissensio. Licet non sit in his ratio desideranda qui semel de via præcipites ire cœperunt: mirari tamen nequeo, quum id delatum non amplexus sit, quod impudens esset si auderet optare. Vtrum vrbis funestam illam lacerationem lentè ac remisse te laturum putauit? Sed natura affert vt iniuriæ eius quem diligas, etiamsi re ipsa graues sunt, fiant tamen amore grauiores: an credidit conserenda manu non inferiorem? Hoc verò quàm opinari non potuerit, exitus docuit, quum signis tam sæpe collatis nihil vnquam quod aut spes aucuparetur, aut fortuna promitteret. Dolis credo existimauit decipi posse: sed non virtus tua de congressione quàm prudentia est de fraude securior. Quis enim ad præsentiendum sagacior? quis vigilantior ad videndum? quis contemplatur præsentia acrius, ventura prolixius, ambigua certius, captiosa felicius? Non hinc tecum Lynceus ille certaret, qui, vt poëtæ ferunt, parietum septa & arborum truncos visu facilè traiiciebat: aut etiam ille quem eadem vetustas locuta est, quum Sicilienſi specula constitisset, conspicari solitum naues quæ Africæ portum subirēt: quum prospectum hominis non aer effusus, quem crassiorem exhalatio maris faceret, non tantùm disiunctarum regionum longinquitas impediret. Quum spes omnis frigere debuerit, & voluntas pacificandi alienata sit, quis dubitet diuinitus

armis tuis deditum? quum eò demen:ia proteſſerit, vt vltrò etiam laceſſeret quem ambire deberet. O quàm acres habes dolorum aculeos à contumelia quam imponit inferior! Ecce enim, proh dolor, verba vix ſuppetunt, venerandarum imaginum acerba deiectio, & diuini vultus litura deformis. O manus impiæ, ô truces oculi, ita non caligaſtis? in quo lumen mundi obſcurabatis, meritas ipſi tenebras non imbibiſtis? Commouêre tandem conſcia virtus, nec permittas hoc furori, cui de te aliud non licebat. Sed quid tandem aſſequeris cæca dementia? aboleri hic vultus non poteſt, vniuerſorum pectoribus infixus eſt, nec commendatione ceræ aut pigmentorum fucis renitet: ſed deſiderio effloreſcit animorum. vna demum Conſtantini obliuio eſt, humani generis occaſus. Nunc verò commendabiliorem iniuria tua faciet patientiam eius: auidius experent quem pictura non reddit: flagrantiora ſunt animorum deſideria quum oculorum ſolatia perdiderunt. Nihil profectò grauius, nihil miſerius Roma doluiſti: quanuis recondita altè magis gemeres, & ingeſtos quotidie luctus callo quodam obduratæ patientiæ ſuſtineres. Confeſſus eſt ſe inconſultior dolor, nec timuit deprehendi, & malè clauſi ſigna mœroris per vultus indices exierunt. Hoc enim Roma tot vulneribus ſaucia vindicari volebas, quum tam præſtantiſsimus princeps iniuriæ ſuæ negligens vlciſci tuas mallet. Ita ambo benigni ratiocinatores officiorum paria feciſtis: tu voto, quo ſolo valebas, ille amore pariter, & facultate, vt tantum honorum tibi tribueret quantum te ſibi velle recognoſceret. Pugnaſti igitur imp. cor-

Aus quidem, sed hoc maximè victoriam meruisti, quia non desiderabas, optasti pacem: sed ignosce si plus omnium vota valuerunt, nec illa * diuinitus obsecunda cœptis tuis solita, in hoc refragata est, sed aliquid è sententia tua non cedit, vt plus pro meritis iniret. Negata est concordia, cui erat parata victoria. In ore denique est omnium Galliarum, exercitus visos qui se diuinitus missos præ se ferebant. Et quamuis cœlestia sub oculis hominum venire non soleant, quòd crassam & caligantem aciem simplex & inconcreta substantia naturæ tenus eludat: illi tamen auxiliatores tui aspici audiríque * patientis, vbi meritum tuum testificati sunt, mortalis * versus contagium refugerunt. Sed quænam illa fuisse dicitur species? qui vigor corporum? quæ amplitudo membrorum? quæ alacritas voluntatum? Flagrabant verendum nescio quid: vmbone coruscí & cœlestium armorum lux terribilis ardebat. tales enim venerant, vt tui crederentur. Hæc ipsorum sermocinatio, hoc inter audientes ferebant, Constantinum petimus, Constantino imus auxilio. Habent profectò & diuina iactantiam, & cœlestia quoque tangit ambitio. Illi cœlo lapsi, illi diuinitus missi gloriabantur quòd tibi militabant. Ducebat hos credo Constantius pater, qui terrarum triumphis altiori tibi cesserat: diuinas expeditiones iam diuus agitabat. Magnus hic quoque pietatis tuæ fructus, quòd quanuis particeps cœli ampliorem se fieri gratia tua senserit, & cuius munera in alios influere iam possint, in eum ipsum tua munera redundarunt. Cedat tibi non recentium seculorum modò, sed totius memoriæ vetustas

Si legerim diuinitus obsecundaret.

al. patientis

vlsus leg.

quanuis illa recti appetens, & nullo vnquam deprauata in officio, glorietur penes se sanctitatis famam stetisse: sed nec leguntur præconia hominum, vbi quæruntur iudicia diuina. Illi igitur veteres laudati vitæ moderatores, qui refrænandis cupiditatibus restrictè comptéque vixerunt, quorum omnis ætas armis conterebatur, quando tantam in prælio diuinam opem pro merito integritatis habuerunt, vt qui longè à virtutibus tuis distant, in proximo saltem iustitiæ gradu reponantur? Romano quodam in bello ferunt duos cum equis iuuenes extitisse, spectatos forma pariter ac viribus, quia in dimicando præter cæteros insignes fuissent, iussu imperatoris ad remunerandum requisitos, vbi nullus inueniebatur, fides habita est diuinos fuisse, quòd laborem sedulò communicauissent, laboris pretium respuissent. Equidem historiæ non inuitus assentior, neque enim in hoc veri interpolatrix tenenda, quæ se non vanam antiquitatis nuntiam pollicetur, sed tamen illi qui hoc Annalium monumentis illigauerunt, verebantur ne apud posteros miraculi fides claudicaret. Estote ô grauissimi autores de scriptorum religione securi: credamus facta qui maiora nunc sensimus. Magnitudo principis nostri gestis veterum fidem conciliat, sed miraculum detrahit. Pro auxilii copia negotiorum ratio metienda est: duo quondam iuuenes, sed nunc exercitus visi. hoc certè vberius, nec infirmius veritate. Sat argumento duplici fides nixa, sic Constantinus iuuari meruit, sic debuit Roma seruari. Magnum hoc imperator maxime, sed de tua pietate non mirum, adesse tibi in omnibus summam illam maiestà-

tem quæ te circumflexa tueatur, coniectura mentium tenebamus, etsi nondum ad fidem patebat oculorum. Etenim quum mens tua mortali contagione secreta, pura omnis, funditus syncera, vbique se promerendo deo præstet: quum gloria tua humanum modum supergressa sit, quis est hominum quin opitulari tibi deum credat, quum id & vita mereatur, & rerum gestarum magnitudo testetur? Parumper igitur ab instituto cursu, non ingrato diuerticulo recedamus: tenebo hunc orationis modum, vt nec inhumanè de cæteris muta sit, nec odiosè de instantibus obloquatur. Tu imperator optime, inito principatu adhuc æui immaturus, sed iam maturus imperio, ostendisti cursum ætatis non expectandum in festinatione virtutis: tu exinde domi militiæque iuxta bonus, nusquam gradum extulisti quin vbique te gloria quasi vmbra comitata sit: tu ferocissimis regibus, Ascarico & Comite, captis, tanta laude res bellicas auspicatus es, vt iam inauditæ magnitudinis obsidem teneremus. Vt Herculem ferunt tenerum adhuc atque lactentem, duos angues manu elisisse, vt iam infantulo indoles futuri roboris immicaret: sic tu imp. in ipsis imperii tui cunabulis, quasi geminos dracones necares, per sæuissimorum regum famosa supplicia ludebas. Franci ipsi præter cæteros truces, quorum vis quum ad bellum efferuescere, vltra ipsum Oceanum æstu furoris euecta, Hispaniarum etiam oras armis infestas habebat. ii igitur sub armis tuis ita conciderunt vt deleri funditus possent, nisi diuino instinctu, quo regis omnia, quos ipse affecceras, afficiendos filio reseruasses. Quanquam ad gloriam nostram fer-

cunda malis ſuis natio ita raptim adoleuit, robuſtéque recreata eſt, vt fortiſsimo Cæſari primitias ingentis victoriæ daret, quum memoria acceptæ cladis non infracta ſed aſperata pugnaret. Differamus parumper Italicas expeditiones, quibus Seguſienſium ciuitatem, quæ ſuperatis Alpibus Italiæ clauſtrum obiicit, quum vi & virtute velut ianuam belli refregiſſes, inde per obiectas acies, per exercitus obuios vſque ad Romana mœnia inoffenſus victoriarum impetus percurrit. Quid memorem Bruteros? quid Clamaſos? quid *Eruſcos, Vãgionas, Alamanos, Tubantes? bellicum ſtrepunt nomina, & immanitas barbariæ in ipſis vocabulis adhibet horrorem. Hi omnes ſigillatim, dein pariter armati, conſpiratione fœderatæ ſocietatis exarſerant: tu tamen imp. quum tantam belli molem videres, nihil magis timuiſti quàm ne timereris. Adis barbaros, & diſsimulato principis habitu quamproximè poteras cum duobus accedis. Nunquam eſt excelſior principatus, quàm quum ſe publico ſubmittit officio. Facis verba, ſpem illorum agitas & verſas, crudelitatem negas eſſe præſentem. O verè cæca barbaria, quæ in illo vultu ſigna principis non videris, quem ne ſic * quid eſt ſenſeris, quum intra iactum teli ſecurus ſui ſtaret! Conſtantinum eſſe qui hoc poterat non timere, dubitare quicquam potes, per omnia ſubnixum deo vadere. Inuictos ducis, & ſolus timeris: tot regna, tot populi, & tantarum nationum congregatio indignam ſe viribus tuis putat, quem credit abſentem. Tibi tamen incrementum laudis ex multiplicatione terroris eſt: magnificentius congregata obteris, quàm ſcru-

Sic puto leg. Erruſcos? Vãgiones, Alemani, Tubãtes.

*Opinor leg. quidem ſi.

pulosius disperſa sequereris. Innumeræ simul gentes ad bellum coactæ, sed vno impetu tuo fusæ, dum Collatinam vim comparant, compendiosam victoriam præstiterunt. Vno hoc bello, si debitis laudibus immorari vacaret, dies integer conderetur: nunc ita omnia præteruolans cecidit oratio, vt victoriarum tuarum non summam euolueret, sed ornamenta monstraret. His rebus semper è republ. gestis tanta vi tantóque successu, vt nũquam virtus tua intremuerit, prudentia hæserit, felicitas claudicarit, satis, vt opinor, probatum est, perpetuam in te benignæ maiestatis opem fluere, vt cœlestes exercitus tui non tunc primò missi, sed tum demum intellecti esse videantur. Talis igitur ad liberandam Italiam, & tam tutus accedis, vt quum res bellica cæcos habeat euentus, in te tamen dimicandi voluntatem pro victoriæ pignore tenebas, etsi abessent auxilia diuina. aderat enim robustus, & florens, plenus virium, animi plenus exercitus, lætus armis & militiæ munia exequens, studio magis quàm necessitate, quippe tuis stipendia sunt pauciora quàm prælia: (quum dico prælia, significo victorias) præterea tam amans tui quàm tibi charus. Ignosce enim superba virtus, quantumuis fiduciæ & spiritus capias, amor principis facit militem fortiorem. Antiqua admodum res est quam proferam, sed non indigna memoratu. Illyrici quondam despicientes Europi regis infantiam, Macedones bello lacessierunt Et prima quidem congressio secundum illos fuit: verùm Macedones quum bellum reficerent, regem suum in cunis ad aciem detulerunt, quum illos ira, hos miseratio: illos signorum cantus, hos

pueri vagitus accenderet, mutata est ratio certaminis, vicerunt qui amore pugnabant. Quanto igitur est amor fidelior accepti beneficii memoria, quàm præsumptione futuri, quod illic præcepta res iuuat, hic expectata blanditur, tanto tui animosius dimicauerunt qui non puero spem gratiæ munerabantur, sed principi post natos homines benignissimo meriti debitum rependebant. Primam igitur Segusiensium ciuitatem (quam primam iter dederat) victoria facilis amplexa est, quæ resistendi pertinacia ita in se imperatoris vim conuertit, vt pietatem tamen non alienauerit. Nam quum introitus vi, manu quæreretur, & portarum inflammatio ignem latè distulisset, cuius facilis per adiuncta contagio partu pestifero valescebat, maxima benignissimi imp. fuit cura, non modò vt incendium non adiutum senescceret, sed oppressum emori posset, & longè operosior clementia quàm fortitudo perfecta est, quum plus in conseruanda vrbe quàm in capienda fuerat laboris, oriretur. Itaque digrediens sic cupiditatem sui fecit, vt eam ad omne obsequium non victoriæ metus componeret, sed admiratio lenitatis. Optima aiunt esse remedia quæ ad vsum corrigendi nostri ex aliena calamitate nascuntur: verum animus prauitate velut morbo impeditus delectum boni non habet. Ecce iam apud Taurinos venientem pugna grauior expectat, nec Segusiensium vastitas monet vt sibi caueant, nec cogitant quòd cum principe res futura sit, quòd neque vis eius resistendi spem faciat, nec mansuetudo rationem. Campum latè iacentem tantus miles opplcuerat, vt non improbaret fiduciam qui in-

ſtructos videret. Quæ enim illa fuiſſe dicitur ſpecies? quàm atrox viſu? quàm formidoloſa? operimento ferri, equi atque homines pariter obſepti. Clibanariis in exercitu nomen eſt, ſupernè omnibus tectis equotũ pectoribus demiſſa lorica & crurum tenus pendẽs, ſine impedimento greſſus à noxa vulneris vindicabat: te tamen imp. non terruit nec quòd tanto numero duplicabat armatura terrorem, nec quòd vim armis numerus addebat. Certum eſt, pro negotii modo animoſam eſſe virtutem, quòd ex ſe rerum captum ſuum temperat, in paruis propè ad ſecuritatem remiſſa, in mediocribus modicè intenſior, vbi magna venerunt, iuxta magnitudinem exantlandi operis erigitur. Illa armorum oſtentatio, & operti ferro exercitus, qui imbelles oculos vulneraſſent, inuictas mentes excitauerunt, quòd imbutus imperatoris exemplo, totis animis eius miles ardeſcit, quum inuenit hoſtem quem vinci deceret. Cataphractos equites, in quibus maximum ſteterat pugnæ robur, ipſe tibi ſumis. His diſciplina pugnandi eſt. quum aciem arctauerint, ſeruent impreſsionis tenorem, & immunes vulnerum, quicquid oppoſitum ſine hæſitatione perrumpant. Sed tu imp. prudentiſsime, qui omnes bellandi vias noſſes, opem ex ingenio reperiſti, quod tutiſsimum eſt eludere, quod eſt difficillimum ſuſtinere. deducta acie in * reuocabilem impetum hoſtes effundis, dein quos ludificandos receperas, reductis agminibus includis. Nihil proderat contrà tendere, quum ex induſtria tua cederent: flexum ad inſequendum ferreus rigor non dabat. Ita noſtri proditos ſibi clauis adoriuntur: quæ graui-

al. reuoc. imperium in hoſtes.

bus ferratísque nodis hoſtem vulneri non patentem cædendo defatigabant, ac maximè capitibus affictæ, quos ictu perturbauerant, ruere cogebantur. Tunc ire præcipites, labi recliues, femineces vacillare, aut moribundi *ſedilibus attineri, permixta equorum clade impliciti iacere, qui reperto ſauciandi loco paſsim equitem effræni dolore fundebant. Ad vnum interfectis omnibus, tuis integris, horrorem armorum ad miraculum victoriæ tranſtulerunt, quòd qui inuulnerabiles habebantur, ſine tuorum vulneribus interiſſent. Antoninus imper. in toga præſtans, & non iners nec futilis bello, quum aduerſum Parthos armis experirerur, viſis cataphractis, adeo totus in metum venit, vt vltrò ad regem conciliatrices pacis literas daret: quas quum rex immodicus animi reſpuiſſet, inſolentia quidem barbari debellata eſt, ſed patefactum eſt in his tantam ineſſe violentiam, vt ea vincendus armis fideret, & ſuperaturus timeret. Quid ego referam poſt tantam & tam grauem pugnam, quòd apud Brixiam magnus quidam & acer equitatus eſſet, fuga quàm viſu aſtutior, & primo impetu tuo pulſus, Veronam vſque contendit ad præſidia maiora? Neque id dedecori fuit, quòd excuſati fugiunt qui tibi cedunt: contingat quin immò timiditati miſeræ res oſtentanda fuga quæ habuerit dignitatem. Ipſa autem Verona freta manibus, copiis quas in vnum aduentus tui formido conduxerat, quum multorum iam cladem accepiſſet, facta eſt parumper metu cunctatior, non ratione fidelior, muris ſe ab impetu vindicat. Aderat quidem Ruricius, experientiſsimus belli, & tyrannicorum ducum columen, per tota

*ſedilibus, ſellas intelligit, quas ephippia Græci vocant.

admodum mœnia magna vis hominum, & apud Brixiam plerique iam fracti. Vt in corpore, quũ aliqua pars ægra est, valetudo omnis contaminari solet: sic illius multitudinis portio malo affecta totum exercitum timoris contagio dissipavit. Quàm faciles lapsus infirmitas habet, quum eam intempestiua mouit audacia, cùm sæpe aliàs, tum maximè in illa obsidione perspectum est. Clausi impetum faciunt, & qui se aliquandiu latendo à morte defenderant, facta pugnandi causa, pœnas eruptionis temerariæ pependerunt, idémque Ruricius magna suorum clade reiectus in mœnia, spe iam lassa, & adhuc mente vesana, quum se Veronam proripuisset, nouos eodem egit exercitus, & præcipitante iam die bellum non detrectauit, pugnæ auidior quàm salutis. Sed eum exitus magis quàm merita fefellerunt: nam furorem mors domuit, quem non potuerat considerati ratio, nec victi formido sanare. O nox illa æternis seculis monumentísque mandanda, quum spiris tenebrísque * congressus fortunæ totum liceret, tu tamen imp. (non intutior tempore quàm à deo tectior) sæuissimo hosti multus instares, & líbertate cædis exultans, donum noctis duceres quòd pugnantem nemo seruaret: per infestas acies interritus vadis, densissima quæque prorumpis, deiicis, proteris: mortis decus perdunt quos ignoratus affligis, nisi quòd re ipsa vis tua cogit agnosci. Nihil enim te permouent tubarum fractæ voces, horrendus militum clamor, permissa casibus vulnera, illæ si cominus gladii, cadentium graues gemitus, arma latè strepentia, & in vnum quendam sonitum diuersi fragoris facta confusio, quòd hæc o-

* al. congressu

al. permista

mnia aut virtus negligit, aut ira non ſentit. Nox ipſa, iuſtiſsima bellantibus cauſa terroris, vehementiorem te agendis ſtragibus fecerat. Quod ſolum enim virtutis tuæ impedimentum eſt, miſerationem tenebræ non habent: vt intelligi liceat, quãtum illo in bello vis tua perfecerit, pietate non retenta, & maieſtate ſecura. Prælio vix multa nocte confecto, feſſus cædibus, anhelus ex bello, cruore oblitus, ſed hoſtili, ad obſidionis vigilias recurrebas. O fortuna, ô præpotens Roma, quam tu vnquam gratiam pro tantis his laboribus referes? niſi quòd indulgentiſsimus princeps, tanquam hoc ipſum tibi debeat, eo chariorem habet, quo maiore labore ſeruauit. Et quoniam me ad vrbis commemorationem fors quædam intulit, non rerum ordo deduxit, neque reuocare orationem fas eſt, quò iamdudum contenta veniebat: prætereo te Aquileia, te Mutina, cæteráſque regiones, quibus propter inſequutas incredibilium bonorum commoditates gratiſsima fuit ipſius oppugnationis iniuria. Senſerunt enim tranſlatis ad fortiſsimum principem fortunarum ſuarum gubernaculis, quàm facilè omnia ad ſalubrem curſum redirent, quæ ita deferebantur, vt mox aut malorum omnium ſcopulis illiderentur, aut miſeriarum vadis adhæreſcerent: prætereo inquam, & hæc & alia complura, quorum eſt & ſigillatim onerosa moles, & omnium ſimul aceruus onerosior. Nam quæ diducta ferre nequeas, his cõgregatis ſubire, ſpei importunioris eſt quàm fiduciæ promptioris. Recuperata igitur Italia, hic primus fuit liberandæ vrbis gradus, & ad victoriam facilis acceſſus, quòd illum ſemper excedendæ vrbis viſceribus inhærẽtem,

ex assuetis latebris vis diuinitatis excussit. In quo quidem tantum momenti fuit ad perficiendæ rei facilitatem, vt non tam gloriandum sit virtuti tuæ, præstantissime imp. quòd eum viceris, quàm gratulandum felicitati quòd ad pugnam potius * euocare. Non enim casu, non fiducia facti putemus vt vltrò etiam exercitum educeret aduersum eum * cuius aduentus stridorem ipsum perhorresceret, nisi animum iam metu deuium infestior * dem, & pereundi maturitas perpulisset. Quod ita ratio disponendi exercitus docuit illum mente perdita implicatóque consilio, quum eum pugnæ locum caperet, vt intercluſa fuga moriendi necessitatem imponeret, quum spem victoriæ non haberet. Quid quòd imperatori nostro optandum largiter fuit, qui hoc vno maximè offenditur, si certamen lubricum faciat spes prompta fugiendi? Relaxauerit acies, aut frons impulsa titubauerit, fiducia manuum ad pedes migrat. Non amas imp. bella, nisi feruentem hostem in gradu suo præcisa fuga teneat, vt aut ferro concidat, aut miseratione seruetur. Apud Tyberim igitur suos instruxit sic ripæ locatos, vt vltimorum vestigia præsagio quodam eueniturę cladis vnda fatalis alluerit: ita verò multitudine suppeditante, vt vltrà quàm visus agi posset extenta acies pertineret, non quo frons imbecilla tractu inualido duceretur, sed tanta subsidiorum atque ordinum confirmatione, vt acies non porrectior quàm robustior murum vtrinque præberet, quòd eam nec constipatio contraxisset, nec longitudo tenuarat. Prætermittam hoc loco, Constantine maxime, disponendi militis tui miram incredibilémque

al. euocarit

Cuius aduentus, duo genitiui sunt. Opinor legẽdũ dæmon

rationem: hoc enim perſequi vellem, quem tenuiſſet locum cœleſtis exercitus, dicam: quanquam non illos arbitror ſtetiſſe niſi tecum: difficillimam enim pugnæ partem tibi deligis, & tanquam pro fortunæ gradu modus virtutum debeatur, ita inter duos non vis principatu magis excellere quàm labore. Cumulatiſsimum quidem principis munus eſt, ſi manu etiam ceſſet, non ceſſaſſe concilio: ſed tu non ſegnior gerere quàm iubere, ſimul exercitus tuos monito regis, opere iuuas, incendis exemplo. Quod hîc etiam facis promptius quàm in cæteris præliis, quòd in præſenti erat tam ampla pugnæ merces, quàm pugnator illuſtris, & ſtatim Roma * victoriis. Cuius rei quum imaginem cepi, dicturus horreſco. Inuadis primus aciem, ſolus irrumpis, obumbrant euntem telorum irriti iactus, ſonat ictibus vmbo,* ſecurus his quos quum trabalis haſta deiecit, inſultans * ferus proterit: fulget nobilis galea, & coruſca luce gemmarum diuinum verticem monſtrat: auro clypeus, auro arma collucent. O quantam vim poſsides virtus, quæ in hoc habitu plus terroris præferas quàm decoris! Secuti hunc ardorem fortiſsimi milites, & dignos ſe ductu eius imperióque teſtati, ſic viritim laborauerunt, quaſi ſumma res ſingulorum manu teneretur. Non commemorabo hîc ſectas continuis ſtragibus ripas, non oppletum aceruis corporum Tyberim, & inter congeſtas altè cadauerum moles ægro nixu ac vix eluctantibus gurgitibus exeuntem, quódque illum ipſum tyrannum non mors virilis ſed fuga turpis prodidit, & dignum ignauiæ & fœuitiæ exitu fluctus ſanguinei necauerunt. Perſtringi hæc ſatis eſt, quòd

Legendum victoriis.

Malim legere, ſecurus ab his.

Ferus, id eſt, equus.

quòd & pridie prolixius mihi dicta sunt, neque pro dignitate exequi copia est, & ne pugna raptim gesta diutius narrata quàm confecta videatur. O si nunc mihi facultas daretur sermonis pro rerum dignitáte figurãdi, adhiberem omnes flosculos, & abuterer exquisito quodam lepôre ac venustate dicendi. Iam strepitus Martii, iam *tubarum sonores festus & resultanti fauore mutantur, dicendus in vrbem ingressus est imperatoris, & in exprimendo senatus. P. Q R. maximo gaudio, ingrata nisi & ipsa lasciuiat oratio. Nullus post vrbem conditam dies Romano illuxit imperio, cuius tam effusa támque insignis gratulatio aut fuerit, aut esse debuerit: nulli tam læti triumphi quos annalium vetustas consecratos in literis habet. Non agebantur quidem ante carrum vincti duces: sed incedebat tandem soluta nobilitas: non coniecti in carcerem barbari, sed deducti è carcere consulares: non captiui alienigenæ introitum illum honestauerunt, sed Roma iam libera nil ex hostico accepit, sed se ipsam recuperauit, nec præda auctior facta est, sed esse præda desiuit: & quo nil adiici ad gloriæ magnitudinem potest, imperium recepit quæ seruitium sustinebat. Duci sanè omnibus videbantur subacta vitiorum agmina quæ vrbem grauiter obsederant: scelus domitum, victa perfidia, diffidens sibi audacia, & importunitas catenata, furor vinctus, & cruenta crudelitas inani terrore frendebat, superbia atque arrogantia debellatæ, luxuries coercita, & libido constricta nexu ferreo tenebantur. Sequebatur hunc comitatum suum tyranni ipsius teterrimum caput ac (siqua referentibus fides est) suberat adhuc se-

Opinor sc. legendum, tubarum sonores, festis &c.

nitia, & horrendæ frontis minas mors ipsa non vicerat. Iniiciebantur vulgò contumelioſiſſimæ voces: nam & ludibriis oppreſſoris ſui auſpicari libertatem iuuabat, * & mira voluptate conceptus è vita terroris inſultatione interritus obterebatur. Quis triumphus illuſtrior? quæ ſpecies pulchrior? quæ pompa felicior? Dicam itaque imp. quo vno ſatis mihi videor diuinam gloriam tuam ſignificaturus, quot in illo turpitudinum notas extinxeras, tot in te laudum inſulæ refulſerunt. Fraudari indulgentiſſimus princeps ea gratia neminem voluit, quominus omnis *quo odium eius perſuaſerat, ſpectaculum tyrannici funeris expiaret vbique. Iam quidem lætitiam geſtæ rei diffuderat fama velox, & ad celeritatem nuntii pennata victoria inſequebatur: tamen vberiore cum gaudio ipſius rei fructus, quòd ad animum languidius accedunt quæ aurium via manant, quàm quæ oculis hauriuntur. Itaque tanti per Italiam concurſus hominum excitabantur, tantæ ex oppidis effuſiones, vt facilè anteacti terroris teſtificatio in præſenti exultatione luceret. Pari ſtudio miſſum eiuſdem tyranni ad permulcendam Africam caput, vt quam maximè vnus afflixerat, laceratus expleret. Et nondum ſatis tempeſtiuo mari, affuerunt tamen nauigantibus felices auræ, & flatus ſecundi, beatiſſimámque victoriam ipſa etiam elementa iuuerunt. Caput in quo titulus tantæ laudis circumferebatur, reddidit Tyberis, proſequuti ſunt venti, maria ſeruarunt. Quonam modo te potens Africa, quanto lætitiæ fremitu, quàm inſolenti voluntate iactaſti? Nihil quippe eſt immoderatius quàm poſt longam triſti-

Opinor leg. & mira voluptate conceptus è vita terror, inſultatione interritus obterebatur.

al. quæ

tiam repens gaudium impetu ſuo feruet, nec vt primum liberum, continuò defecatum, ſtatim purum eſt. Nam vt fiſtulæ quum vi diu interceptæ ſunt, exitu dato, quo largiores eo craſsiores aquas euomunt: ſic vota hominum metu intercluſa, turbidè aliquid egerunt quum cumulata ruperunt. Hæ victoriarum gratulationes, nec minus vberes fructus reliquarum virtutum fuerunt. Implicatam quidem atque obſitam vrbem grauiſſimis malis euoluerunt indefeſſa vis atque eximia fortitudo: ſed quantum boni prudentia excogitauit, benignitas & clementia contulerunt, quorum quid* magni iuuerit, difficilis æſtimatio eſt. Nam & calamitate obſeſsis finis eſt voti miſeria liberari, & mox facultas miſeriarum parum grata eſt, niſi lætitia conſequatur. Ita pro ſe quæque officiis ſuis functæ, fortitudo & liberalitas imperatoris, cumulatiſſimam vrbis beatitudinem* exhaurienda & congerendis commodis reddiderunt: facilior quidem & multo procliuior lædendi quàm* commorandi ſemper eſt via, vulnerare integrum quàm ſauciato mederi, diſſipare rapta quàm diuulſa componere: ceſsit tamen rerum hæc conditio principi noſtro. nam quicquid mali ſexennio toto dominatio feralis inflexerat, bimeſtris ferè cura ſanauit: ſanauit dico? redintegratio ſtatus priſtini permulcendo dolori ſatis eſt, non & arceſſendæ gratulationi, nec amplius poſtules quàm vt eum ſui non pœniteat qui ſolitario modo id egit vt recuperatis quæ amiſerat non doleret, ſed etiam vt nouorum adeptione gauderet. Præterea priuatim reddita omnibus patrimonia, quos illa monſtroſa labes extorres domo fecerat: præ-

al. magis

al. exhaurienda

Legendum opinor, commodandi

tereo, inquam, quia vix sufficit oratio facta publiciter explicare. Quanquam ex singulis sint augmenta reipubl. & quicquid in eam conferatur, id omne proportione permanat, & vicissim necesse est, quod sigillatim omnes adipiscuntur, in commune reipubl. redundare. Iam illa vix audeo de tanto principe commemorare, quòd nullam matronarum cui forma emendatior fuerit, boni sui piguit, quum sub abstinentissimo imp. species luculenta non incitatrix licentiæ esset, sed pudoris ornatrix: quæ sine dubio magna seu potius diuina laudatio sæpe in ipsis etiam philosophis: non tam re exhibita quàm disputatione iactata. Sed remittamus hoc principi nostro, qui ita temperantiam ingenerare omnibus cupit, vt eam non ad virtutum suarum decus adscribendam, sed ad naturæ ipsius honestatem referendam arbitremur. Quid faciles aditus? quid aures patientissimas? quid benigna responsa? quid vultum ipsum augusti decoris grauitate hilaritate permixta venerandum quiddam & amabile renidentem? quis dignè exequi possit? Quarum rerum miraculo sic omnes deuinciebantur, vt non tam omnes dolerent quòd illum tyrannum ita diu tulerant quã quòd tali principe tam serò fruerentur. Longum est ex illo percensere beneficia principis, quæ in vrbem sine modo redeuntia contexta eius benignitate fulserunt, ita infinita numero, commodis magna, vt nunquam obliuione gratiam obducatura sit vel multitudo omnium, vel vtilitas singulorum Sensisti Roma tandem arcem te omnium gentium & terrarum esse reginam, quum ex omnibus prouinciis optimates viros curiæ tuæ pignoraueris,

vt senatus dignitas non nomine quàm re esset illustrior, quum ex totius orbis flore constaret. Populi verò Romani vis illa & magnitudo venerabilis ad imaginem antiquitatis relata, non licentia effrænis exultat, non abiecta languidè iacet, sed sic assiduis diui principis monitis temperata est, vt quum ad nutum eius flexibilis & tenera ducatur, morigeram se non terrori eius præbeat, sed benignitati. placidam quippe rerum quietem & profundum vrbi otium gentes perdomitæ condiderunt. Vacat remissioribus animis delectamenta pacis adhibere celeberrima, quæ vrbis nouis operibus enitescunt, nec obsoleta modò per vetustatem rediuiuo cultu insigniuntur, sed illa ipsa quæ antehac magnificentissima putabantur, nunc auri luce fulgentia indecoram maiorum parsimoniam prodiderunt. Idcirco ipsæ maximæ sublimes porticus, & rutilantes auro columnæ tantum inusitati ornatus dederunt, vt illo non minus cupidè conueniatur loci gratia, quàm* speculi voluntate Tantorum. Roma campos honorum (quæ quidem ei sunt cum toto orbe communia) habuit: insuper ingentis spei fructum, quem propositum sibi ex Cæsaribus nobilissimis habet, eorúmque fratribus, quorum iam nomina ipsa veneramur. Etsi vota nostra iterum proferuntur, nec Lacedæmoniis magis licuerit hoc instituto rempubl. tueri suam, quum regem nisi ex stirpe Herculis non haberent: tuos Constantine maxime tuos liberos ac deinceps nepotes tecum optat, vt tanto à pluribus petantur, * quando ad maiora nascantur. Declarant eccc rationem cupiditatém-

* al. speculi voluptate

* al. quãto ad m. nascũtur.

que votorum facta Crispi, Cæsarum maximi, in quo velox virtus ætatis mora non retardata, pueriles annos gloriis triumphalibus occupauit: cuius ita iam vberes scatent laudes, vt plenæ possent videri, nisi cœpisse & patrem cogitaremus. Qui quidem nunc nobilissimus Cæsar venerandi patris, fratrum, suorúmque omnium fruitur aspectu: séque fruendum omnibus præbet. Cruda adhuc hyeme, iter gelu intractabile, immensum spatio, niuibus infestum, incredibili celeritate confecit, vt intelligamus alacritatibus nihil asperum, qui ipsam, quam à suis petebat, tam laborioſam instruxerit voluntatem. Quæ tuum, Constantine maxime mite pectus inundauit gratulatio, cui tanto interuallo videre filium licuit, & videre victorem? Narrauit vtique exhausta bella, & hoc ad suam gratiam, non ad sui ostentationem, qualis excipiendo hoste, quàm resistenti vehemens, quàm facilis supplicanti. Audiuit*frater intentus, & puerilem animum spes læta & blanda gaudia titillarunt: quúmque miraretur fratrem, etiam sibi fauit quòd exannit eius quàm proximus tantæ gloriæ esset agnouit. Nunc te Constantine maxime omnes rogamus, quum præsentem laudaueris, quum iam reipublicæ flagitanti, quum Gallis desiderantibus reddes, iterum atque iterum moneas reuertentem. Neque enim persuaderi facilè potest, & si quando armis vestris contusa barbaria aliquid tamen mouerit, sit ille animo, sit consilio tui similis: temperet modò dextræ, manui parcat, & sit aliquid quæsumus in quo te iterum noluit imitari. Te verò Constantine Cæsar, incremen-

Constantinũ significat, Constantini Magni ex Fausta filiũ.

tum maximum boni publici, quibus modis amplectitur Romana felicitas? quæ de te tantum expectat quantum nomine polliceris. Et licet ætas adhuc * euocet ab imitatione virtutis paternæ, iam tamen ad pietatem eius natura deducit, iam maturato studio literis habilis: iam felix dextera fructuosa subscriptione lætatur. Delegat multa indulgentissimus parens, & quæ per te concedit, referri ad gratiam tuam mauult. Quid igitur his temporibus fortunatius quàm beneficia Constantini maximi, qui tam maturè nobis Cæsares dedit, vt vtamur maximis eorum commodis, & integra ætas superstit? Nihil imminuitur, & plurimum sumitur, vt quum res largiter suppetat, spes tamen illibata permaneat. Quinquenniis igitur feliciter inchoatis, decennia Cæsarum nobilissimorum vltra posteros nostros extendenda quàm impensè rogare & orare nos conueniat, ipsis bonis temporum & reipubl. vtilitatibus admonemur. Iacet in latere Galliarum aut in sinu tuo fusa barbaria: per se ipsa potens natio, & post Romanam magnitudinem in terris secunda: amicitiam tuam Constantine maxime non minus trepidè quàm amabiliter petiuerunt: nulla in terris tam ferox natio est quæ te non metuat aut diligat: omnia foris placida, domi prospera. Annon vbertate fructuum copia exornatæ mirandum in modum, ac propè de integro conditæ ciuitates: nouæ leges gerendis moribus & frangendis vitiis constitutæ: veterum calumnioſæ ambages reciſæ, captandæ simplicitatis laqueos perdiderunt: pudore tuo munita coniugia, securæ facultates

al. reuocet

Martyris Anglerij Mediolanensis, Protonotarij Apostolici, ac Senatus Hispanici Decani, Opus Legationis Babylonicæ, ad Soldanum Ægypti, Nuncupatum. Ex Officina Nicolai Episcopij Calvi. Anno M. D. XXX. Mense Martio. 4. Cum Gratia & Privilegio ad Quinquennium. Impressum Parisijs, per Ioannem Petitum, sub Scuto Basiliensi, Via Iacobea. Anno M. D. XXX. Mense Aprili. 4. Cum Gratia & Privilegio ad Quinquennium. Impressum Parisijs, per Ioannem Petitum, sub Scuto Basiliensi, Via Iacobea. Anno M. D. XXX. Mense Aprili. 4. Cum Gratia & Privilegio ad Quinquennium.

FINIS.

BEATVS RHENANVS
AD LECTOREM.

QVVM *Constantinus Augustus Heduorum ciuitatem inuiseret, cui postea Flauiæ nomen inditum, cognita illorum inopia qua propter asperitatem terræ & agrorum sterilitatem laborabant, septem millia capitum eis remisit, ac reliqua annorum quinque: quia verò præsenti gratias non egerant, rhetorem suum ad illum miserunt, Treuiris (vtputo) subsistentem. Nam in ea vrbe sæpe versatus est Constantinus, & extant hodiéque palatij veteris ædificia. Porro Claudium Cæsarem, Constantini parentem vocat, cuius ille erat abnepos. Sed hoc vel in gratiam Constantini dictum est, vel ideo quòd Claudius initium dederit Flauiæ Constantinorúmque familiæ, sed per fratrem Crispum. nam ipse sine liberis decessit. Proinde in Panegyrico qui statim sequitur, rectè dictum est ad Constantinum,* **Ab illo enim diuo Claudio manet in te auita cognatio.** *Sed & primum eius origini numen vocatur Claudius.*

PANEGYRICVS

FLAVIENSIVM NOMINE Constantino Augusto dictus.

SI Flauia Heduorum tandem æterno nomine nuncupata, facer imper. cõmouere se funditus atque huc venire potuisset, tota profectò coram de tuis in se maximis pulcherrimisque beneficiis vna voce loqueretur, tibíq; restitutori suo, immò (vt verius fatear) cõditori, in ea potissimum ciuitate gratias ageret, cuius eam similem facere cœpistis: sed quoniã non potest (gestit animo) quæ natura nõ patitur, clamorésq: suos, quibus quotidie laudes tuas tollit in cœlũ, exaudiri à te nõ sinit interiecta lõginquitas sua: id quod fieri decebat, gaudiorum patriæ meæ nuntiũ spõte suscepit, vt essem iam non priuati studii literarum, sed publicæ gratulationis orator. Nolui enim sacer imp. quum in illo aditu palatii tui stratũ ante pedes tuos ordinem, indulgẽtiæ tuæ voce diuina, porrectáque hac inuicta dextera sublleuasti, numini tuo gratias agere, nec mihi verba, quanuis imparata, defuissent. Quis enim aut præparare ad beneficia tã insperata potuisset? aut ab tanta gratulatione cohiberet? sed habui rationem loci ac temporis, ne meus ille ardor animi, studiúmque dicendi, tibi quidem (quod mihi ad immortali-

tatem ſufficeret) probaretur: ſed propter aſſiſtentium paucitatem minus quàm te dignum eſſet iret in populo, ſed te vno die de ſalute noſtra multa*tractante moraretur oratio, quæ pro magnitudine meritorum tuorum feſtinare non poſſet. Nunc itaque quum in hac vrbe quæ adhuc aſsiduitate præſentiæ tuæ præ cæteris fruitur (habebit enim felicitas æmulam Flauiam noſtram) totus tibi amicorum tuorum comitatus & omnis imperii apparatus aſsiſtit: & quum omnes homines omnium ferè ciuitatum aut publicè miſsi, aut pro ſe tibi ſupplices adſint, dicam imp. ea quæ libenter agnoſcas, & cæteri nobis indulta non crederent, niſi te cognoſcente dixiſſem. Primum eſt autem, ſacer imp. in agendis gratiis oſtendere, id quod indultum ſit, non fortunæ felicitatis, ſed iuſtæ fuiſſe clementiæ. Nam quum omnes homines coram non indigentes iuuare boni ſit principis, tum præcipuè bene meritis & grauiter affectis ſubuenire ſapientis eſt. Quod quum oſtendam, non tam ſtudio prædicandæ patriæ meæ, quàm officio demonſtrandæ prouidentiæ tuæ, tum potiſſimè beneficiorum tuorum magnitudinem proſequar tam maiore voto quàm ingenio. Quænam igitur gens toto orbe terrarum in amore Romani nominis Heduis ſe poſtulet anteponi? qui primi omnium inter illas inanes & barbaras Galliæ gentes plurimis ſenatusconſultis fratres pop. Rom. appellati ſunt: & quum à cæteris Rhodano ad Rhenum vſque populis, ne pax quidem poſſet niſi ſuſpecta ſperari, ſoli & conſanguinitatis nomine gloriati ſunt & nuper (vt media prætream) diuum Claudium, parentem tuum, ad recuperandas

al. tractantē

Gallias ſoli vocauerunt, & ante pauciſſimos annos (quòd maximè prædicandum) plurima patris tui beneficia partim rebus effecta percepe-runt, partim animo ſignificata lætantur? Fuit olim Saguntos fœderata, ſed quum iam tædio Punici belli nouare imperium omnis cuperet Hiſpania, fuit amica: Maſsilia protegi ſe maieſtate Romana gratulabatur: imputauere ſe origine fabuloſa in Sicilia Mamertini, in Aſia Ilienſes: ſoli Hedui non metu territi, non adulatione compulſi, ſed ingenua & ſimplici charitate fratres pop. Rom. crediti ſunt, appellarique meruerunt. Quo nomine præter cætera neceſsitudinum vocabula & communitas apparet, & dignitatis æqualitas: deinde quum finitimæ nationes ipſi illi Romanæ fraternitati non gloriæ inuidentes, & vſque in perniciem ſui odiis incitatæ, Germanos ſibi auxiliarios dominos inuocaſſent, princeps Heduus in ſenatum venit, rem docuit: quum quidem oblato conſenſu minus ſibi vindicaſſet quàm dabatur, ſcuto innixus perorauit. Impetrata ope, Romanum exercitum Cæſarémque cis Rhodanum primus induxit. ſemita enim Galliæ vſque ad id temporis Tranſalpina Gallia nominabitur. Sedenim Hedui totum iſtud quod Rheno, Oceano, Pyrenæis montibus, cunctis Alpibus continetur, Romano imperio tradiderunt: hybernis hoſpitaliter præbitis, ſuppeditatis largiter commeatibus, armis fabricandis, pedeſtribus equitum copiis auxiliantibus. Ita in vnam pacem ſociatis omnibus Celtarum Belgarúmque populis, eripuere barbaris quicquid iunxere Romanis. Dicet aliquis, Vetera iſta ſunt: & quidem hoc ſanctiora quòd

vetera. bonis enim meritis cum ætate dignitas & pondus accedit. Atque vt magno natu parentes magis magísque in dies veneramur & colimus, fratrum verò æqualitas & liberorum soboles, blandiore licet, leuiore tamen animos tangit affectu: ita beneficia antiqua grauiora sunt, quanuis præsentia suauiora videantur. Sed tamen si illa vetustate obsoluerunt, quid hæc recentia quæ pueri vidimus? Attende quæso quanti sit imp. quòd diuum Claudium parentem tuum ad recuperandas Gallias primi solicitauerunt, expectantésque eius auxilium septem mensibus clausi, & omnia inopiæ miseranda perpessi, tum demum irrumpendas rebellibus Gallicanis portas reliquerunt, quum fessi obseruare non possent. Quòd si vobis & conatibus Heduorum fortuna fauisset, atque ille reipubl. restitutor implorantibus vobis subuenire potuisset, sine vllo detrimento Romanarum virium, sine clade Catalaunica, compendium pacis, reconciliatis prouinciis, attulisset fraternitas Heduorum. Ob hæc igitur merita & prisca diuus pater tuus ciuitatem Heduorum voluit iacentem erigere, perditámque recreare non solùm pecuniis ad calendaria largiendis, & lauacris quæ corruerant extruendis, sed & *methycis vndique transferendis, vt esset illa ciuitas prouinciarum velut vna mater, quæ reliquas vrbes quodammodo Romanas prima fecisset. Dixi quàm bène meritis Heduis subueneris, imperator: sequitur vt dicam quàm grauiter afflictis. Qui locus nimium quantum plus mihi suppeditaret orationis, si fas esset audiente te rebus tristioribus immorari. Vt igitur in prædicandis laudibus patriæ

Opinor legi metœcis. Sunt autem Græcis μέτοικοι qui sedes suas demutant, & ad habitandum aliò proficiscuntur: sit horum mentio in Codice l. quarta de iure fisci libr. x. μέτοικοι οἱ ἀφ' ἑτέρας πόλεως μεταστάντες, καὶ εἰς ἑτέραν οἴκησιν ἐλθόντες, id est, Metœci sunt qui aliam vrbem inhabitant, priore relicta. Suidas,

meæ verecundia modum fecit ne arroganter insurgerem, ita in commemorandis eiusdem malis, & meus dolor, tuarum aurium consuetudo cohibebit. Nihil enim libenter audis, nisi quos pro tuis gratuleris. Sed tamen quæso imp. iniunge patientiam sensibus tuis, vt quemadmodum præstantes scientia medici non aspernantur vulnera inspicere quæ sanant, ita nunc tu paulisper audias Heduorum labores quos sustulisti. neque enim potes sine experimento misericordiæ ad laudem clementiæ peruenire. Iacebat illa ciuitas non tam innixa Romanis quàm virium defectione perstrata, ex quo eam nouicensus exanimauerat acerbitas. nec tamen iustè queri poterat, quum & agros, qui descripti fuerant haberemus, & Gallicani census communi formula teneremur, qui fortunis nemini possumus æquari. Quo magis imp. clementiæ tuæ gratias agimus, qui remediis sponte concessis, fecisti vt quod non poteramus iure petere, iustè obtinuisse videamur. Habemus enim (vt dixi) & hominum numerum qui delati sunt, & agrorum modum, sed vtrunque * nequeam hominum segnitia terræque perfidia. * Vnde enim nobis Remis, aut Neruis, aut ipsis ille de proximo Tricacissimus ager? aut arator? quorum reditus cum labore contendunt. Quanquam meritò quiuis si ignoscat ipsis cultoribus quos piget laborare sine fructu, si quidem ager qui nunquam respondet impendiis, ex necessitate deseritur, etiam inopia rusticanorum, quibus in ære alieno vacillantibus, nec aquas deducere nec syluas licuit excidere. Ita quicquid olim fuerat tolerabilis soli aut corruptum est paludibus, aut sen-

al. nequam Sic legendũ opinor post longam hæsitationem. Vnde enim nobis Remus, aut Neruius, aut ipse ille de proximo Tricassimus ager? Loquitur de fertilibus agris quibus erant dispasia.

tibus impeditum. quinetiam ipſe ille pagus Arebrignus manu ſeritur inuida, cuius in loco vitium cultura perſpicua eſt. nam retro cætera ſyluis & rupibus inuia, ſecurarum ſint cubilia beſtiarum. Illa autem quæ ſubiecta & vſque Ararim porrecta planities, fuit quidem (vt audio) aliquando iucunda, quum per ſingulorum fines continua cultura procurſus fontium vallibus patentibus eueh bat: nunc autem intercluſis vaſtitate meatibus, quicquid humiditate ſua fuerat vberius, in voraginem & ſtagna conuerſum. Ipſæ denique vineæ quas mirantur ignari, ita vetuſtate ſenuerunt, vt culturam iam penè non ſentiant. Radices enim vitium, quarum iam neſcimus ætatem, millies replicando congeſtæ, altitudinem debitam ſcrobibus excludũt, & ipſam propaginem nõ debitam, ſed obtectam perdunt imbribus eluendam, & ſolibus perurendam. nec poſſumus, vt Aquitanis aliisque prouinciis familiare eſt, nouis vitibus locum vbique metari, quum ſuprà ſaxa perpetua ſint: infrà humiditas pruinoſa. Nam quid ego de cæteris ciuitatibus illius regionis loquar, quibus illacrymaſſe te ipſe confeſſus es? Vidiſti enim non vt per agros aliarum vrbium omnia ferè culta, aperta, florentia, vias faciles, nauigera flumina ipſas oppidorum portas alluentia: ſed ſtatim ab eo fluxu, è quo retrorſum via ducit in Belgicam, vaſta omnia, inculta, ſqualentia, muta, tenebroſa: & vt militaris via ſit confragoſa, & alternis motibus ardua atque præceps, vt vix ſemiplena carpenta interdum vacua tranſmittat. Ex quo ſæpe accidit vt obſequia noſtra tarda ſint, quam parparum frugum nobis difficilior ſit cuectio, quàm

Flauienſium iugera. Fortè Remi ſunt Galiorum populi, & Neruij quos Tornatenſes putant.

cæteris plurimarum. Quo magis imp. pietati tuæ gratias agimus, qui quum scires itinerum regionum nostrarum aditum atque aspectum tam fœdum támque asperum, tamen illò deflectere, & vrbem illam sola opis tuæ expectatione viuentem illustrare dignatus es. Boni principis est libenter suos videre felices, sed melioris, inuisere etiam laborantes. Dii boni quisnam ille tum nobis illuxit dies? iam enim ad prædicanda remedia ordine numinis tui superuenit oratio, quum tu (quod primum nobis signum salutis fuit) portas ipsius vrbis intrasti, quæ te habitu illo in sinum reducto, & procurrentibus vtrinque turribus amplexu quodam videbantur accipere. Miratus es imp. *vnus se tibi tanta obuiam effunderet multitudo, quum solitudinem ex vicino monte vidisses. omnes enim ex agris omnium ætatum homines conuolauerunt vt viderent quem superstitem sibi libenter optarent. Quod enim ad *propagandos aliorum principum solenni verborum more iuratur, tibi Constantine soli vltra omnium nostrûm fata * victuri securè fouemus, cui tam longè ætas propria debeatur. Magna est profecto vis post diuturnam ægritudinem atque mœstitiam surgentium gaudiorum, caluit in nobis vltra vires nostras animus ad lætitiam, vt quodam præsagio futuræ felicitatis elati, tanta te exultatione susceperimus, qua iam indulgentiam qua futurus eras haberemus. Exornauimus vias quibus in palatium peruenitur paupere quidem supellectile: omnium signa collegiorum, omnium deorum nostrorum simulacra protulimus, pauciſsima clarorum instrumenta modulorum per compendia sæpius

Opinor legvade

Nic aliquid deest,) forsan reponendum annos victuro

tibi

tibi occurſura pertulimus : diuites nos crederet qui veritatem ſtudio æſtimaret. Sed enim prouidentiam tuam latere non potuit , quanuis bene diſſimulata paupertas : intellexiſti officioſam & honeſtam inopum vanitatem , ſponte nos ad numinis tui aditū vocas, ſponte affari, ſponte quod opus deſideraremus , interrogare dignatus es. Hæc ſunt imp. vera beneficia , quæ non precibus efflagitata , ſed ex voluntaria tua benignitate proueniunt , & citra vllam petendi moleſtiam, adipiſcendi voluptatem dederunt. Neque enim parui negotii eſt imp. totius orbis , pro ſe peculiariter rogare, ſub tantæ maieſtatis affectu perfricare frontem , vultum componere, confirmare animum, verba concipere , trepidanter dicere, aptè deſinere , expectare reſponſum. Has omnes difficultates imp. verecundiæ noſtræ remiſiſti , non ſolùm vltrò percunctando quid remedii poſceremus , ſed etiam tibi ipſi ſuggerendo quæ nos tacebamus, dum nos iacentes ad pedes tuos clementiſſimo attollis affatu , vidimus miſericordiam tuam humentibus oculis eminentem. Ibant per hæc ora lacrymæ nobis ſalutares, tibi glorioſæ , & nos inuicem iam dolore diſcuſſo, flebamus gaudio. nam ſicut agros diuturno ardore fitientes expetitus votis imber vbertatis ita lacrymæ tuæ pectora noſtra gaudiis irrigabant , vt quanuis nefas eſſet te flente lætari, vinceret tamen gratulatio religionem , quum lacrymæ illæ pietatis eſſent indices , non doloris. Et hæc quidem nobis ad ſummam gratulationem ſufficere potuiſſent, etſi remediorum nostrorum ſpem diſtuliſſes , & quibus nos opibus deuaturus eſſes, dubium reliquiſſes. ſed tam prō-

pta in te est natura bonitatis, vt quod pia mente conceperas, statim voce declarares. Sic ingenui largíque fontes, vt vbique possint ire festinant: sic celeriter in terras cœlo missa perueniunt: sic denique diuina illa mens quæ totum mundum hinc gubernat, quicquid cogitauit, illud fecit. In quo tamen imp. si consilium amici callidioris admitteres, esset quod fortasse reprehenderetur: nimium te scilicet facilè ea quæ sis tributurus aperire, & sine vllo artificio citò promere quæ sperare diu debeant. nescis imp. tua commendare beneficia: præstandi celeritate occupas tempus optandi. Sed enim indulgentiæ celeritate vicisti imp. ipsa elementa quibus animã viuimus: diu venturi hominis paratus optatur: diu vagitus inconditi loquuturam differunt vocem: diu fruges hyems cohibet, ver elicit, æstas flore solidat, calor ematurat. Tu nobis vitam pariter totam dedisti: tu fructus meritorum tuorum statim nos metere & inconditis referre iussisti, releuaturus censum definisti numerum reliqua debita remissurus, quantum deberemus interrogasti: quæ interrogatio manifesta promissio fuit. Nam quum is qui omnia potest, quid sibi debeatur interrogat, non curiosè percunctatur vt sciat, sed liberaliter cupit audire quantum remittat. Separatè igitur vtique dicam: neque enim quasi per * satyriam confundenda sunt tua beneficia. Septem millia capitum remisisti, quartam amplius partem nostrorum censuum, & tamen vtrum sufficeret hoc nobis sæpius requisisti. O nos vtrúmne verecundos dicam nimium an satis gratos? qui reticuimus, hæsimus, indulgentiæ tuæ amplè fluenti modum fecimus. pũ

Satyria, genus edulij.

adhuc præstare cupiebas, si ausi fuissemus exposcere. Quantum sit hoc, immò beneficium quàm necessarium nobis, quàm vtile etiam deuotionis officiis, non queo satis dicere. Remissione ista septem millium capitum, vigintiquinque millibus dedisti vires, dedisti opem, dedisti salutem: plúsque in eo consequutus es quod roborasti quàm recidisti in eo quod remisisti, quater tantum ter firmum certúmque redditum est id quod irritò petebatur. si quidem desperatio perferendi debiti etiam id quod dari poterat inhibebat, nec erat ratio conandi, quum non esset spes vlla complendi. O diuinam imp. tuam in sananda ciuitate medicinam! Sicut ægra corpora & onerata stupentium torpore membrorum, resecata aliqua sui parte sanantur, vt imminuta vigeant quæ exacerbata torpebant: ita nos nimia mole depressi, leuato onere consurgimus. Nescit taxare indulgentiam tuam qui te putat septem millia capitum sola donasse: donasti omnia quæ stare fecisti. Quanquam enim adhuc sub pristina sarcina vacillemus, tamen leuior videtur, quia nemo præfertur: exonerandi præsumptio dat patientiam sustinendi. Certè & tum liberi parentes suos chariores habent, & mariti coniuges non grauatè tuentur, & parentes adultorum non pœnitet filiorum, quorum onera sibi remissa lætantur: ita omnium pietas olim fessa respirat, & suos quenque iuuat numerare securum, quum plures adiuuant obsequia paucorum. Quo magis spe futuri temporis eleuamur, recreatur animus securitate præteriti, remissísque reliquis nihil est quod respectandum timēdúmque sit, quod aliquid virium venturis pensitatio-

nibus necet. Ita duorum temporum quæ sunt maximâ, molestia liberati sumus, vnum atque id minimum breui labore transigimus. Nam quum præteritum tempus pro modo suo longum futurum aut infinitum sit, præsens tempus breue, & semper in partem vtranque mutabile, quum & à præterito relinquatur, & transeat in futurum, vnus hic annus prope sensum non habet difficultatis, duorum temporum indulgentiis coarctatus, & quasi terminus quidam positus felicitati, & vtriusque confinii, qui nos & in præterito liberos facit, & in futuro securos. Quinque annorum nobis reliqua remisisti: ô lustrum omnibus lustris felicius! ô lustrum quod meritò hanc imperii tui æquauit ætatem! Nobis ergo præcipuè te principem dii creauerunt, quibus singulis hæc est nata felicitas, ex quo tu imperare cœpisti, quinquennalia tua nobis etiam perfecta celebranda sunt. Illa enim quæ te incipiente suscepta, omnibus populis iure communia, nobis hæc propria quæ plena sunt. Præclara fertur Catonis oratio de lustri sui felicitate: iam tunc enim in illa vetere republ. ad censorum laudem pertinebat, si lustrum felix condidisset, si horrea messis implesset, si vindemia redundasset, si oliueta larga fluxissent. Quid ergo nos conuenit gratulari de hoc indulgentiæ tuæ lustro? lustro, quo licet nulla frugum cessarit vbertas, fecisti tamen vt omnia videantur fuisse largiora quàm fuerint. Valet enim nos tantum habuisse quantum debere desinimus: valet plena fuisse horrea, plenas cellas, quum in nullis reliquis hæreamus. Hoc nobis est ista largitio, quòd terra mater frugum, quod Iupiter moderator aurarum

quicquid illi parcius dederunt, nobis tamen ex beneficio tuo natum est. Quænam toto orbe terrarum auri argentíque metalla tam larga sunt? quis Tagus, quísve Pactolus tanto fluxerunt auro, quantum liberalitate tua consequuti sumus? Nos enim maioris est muneris abs te accepisse: quinimmò quanto est durius extorqueri quod proprium fuerit, quàm non acquirere quod fuerit alienum, tanto dulcior est remissa soluendi necessitas, quàm lucrandi optata commoditas. Quàm multi imp. Aug. quos inopia latitare per saltus, aut etiam in exilium ire compulerat, ista remissione reliquorum in lucem exeunt, & in patriam reuertuntur? Desinunt pristinam accusare pauperiem, desinunt odisse agrorum suorum sterilitatem, resumunt animos, operi præparant culturam, melioribus adnituntur auspiciis, reuisunt domos, referunt dona templis, præsertim quum tu omnium nostrorum reseruator aduc- Fortasse
neris, &* quasi illa maiestatis tuæ comes & so- quasillus
cius, flagrabit tota ciuitas, gaudiis perstrepet, & quum proficiscéris, fortasse retinebit: dabis enim veniam, amoris nostri contumeliam feres. Omnium sis licet dominus vrbium, omnium nationum, nos tamen & nomen accepimus tuum iam antiquum. Bibracte equidem hucusque dicta est Iulia, Polia, Florentia sed Flauia est ciuitas Heduorum.

DIXI.

BEATVS RHENANVS
AD LECTOREM.

QVVM *imperator Cæſ. Conſtantinus Auguſtus apud Treuiros ageret, & edixiſſet vt natalis eius vrbis per ipſum reſtitutæ celebraretur, Belga quidã, publicus artis oratoriæ profeſſor, iuſſus eſt dicere eorum Auguſt: cuius hic eſt Panegyricus. Hæc ex cõiecturis tantùm colligimus, quæ quum docto lectori facilè ſuppetant, non ſunt à nobis indicata breuitati ſtudentibus. Videtur autem eo qui proximè præcedit nonnihil antiquior. Quòd ſi Moſam intelligere malis, quum inquit,* Quos hic noſter, ingens Auuius, *relinquo tibi diuinandum de loco.*

PANEGYRICVS
CONSTANTINO
Constantij filio dictus.

ACCERSEM, sacratissime imperator, quod paulo antè mihi plerique persuaserũt, vt quoniã maiestas tua hunc mediocritati meæ diem, dicto in ista ciuitate celeberrimum, ad dicendum dedisset,* deo ipso ducerẽ sermonis exordium, nisi me ab hoc duplex ratio reuocaret, considerantem, neque mediæ ætatis hominem ostẽtare debere subitam dicendi facultatẽ: neque ad aures tanti numinis quicquam nisi diu scriptũ & sæpe tractatum afferri oportere. Nã qui apud imp. P. R. dicit ex tempore, quantum sit non sentit imperium. Huc accedit quod iam satis multi sunt qui me putant nimium multa dicturum, idque (vt arbitror) non ex ingenio meo, quod mediocre est, sed ex laudum vestrarum copia metuuntur. Quorũ ego expectationem (inuitus licet) fallam breuitate dicendi. re vera enim cogitauerã plura quæ dicerem, sed malo orationem meam respui. Itaq; primũ illud compendiũ faciã, quod quum omnes, inuictissimi principes, quorum cor cors est & socia maiestas, debita veneratione* suscipiãt hũc tamen quantulumcunque tuo modò Constantine numini dicabo sermonem. Vt enim ipsos immortales deos quanquam vniuer-

Opinor legendum de eo

al. suspician

ſos animo colamus, interdum in ſuo quenque templo ac ſede veneramur: ita mihi fas eſt omnium principum pietatem meminiſſe, laudibus celebrare præſentem. A primo igitur incipiam originis tuæ nomine, quod plerique adhuc fortaſſe neſciunt, ſed qui te amant plurimum, ſciunt. Ab illo enim diuo Claudio manet in te auita cognatio, qui Rom. imperii ſolutam & perditam diſciplinam primus reformauit, immanésque Gothorum copias Ponti faucibus & Iſtri ore proruptas terra marique deleuit: vtinam diuturnior recreator hominum quàm maturior deorum comes. Quanuis igitur ille feliciſſimus dies proxima religione celebratus imperii tui natalis habeatur, quoniam te iſto habitu primus ornauit, iam tamen ab illo generis autore in te imperii fortuna deſcendit: quinimmò patrem tuũ ipſum vetus illa imperatoriæ domus prærogatiua prouexit, vt iam ſummo gradu & ſupra humanarum rerum fata conſiſteres poſt duos familiæ tuæ tertius imperator, inter omnes, inquam, participes maieſtatis tuæ hoc habes Conſtantine præcipuũ, quòd imperes, tantáque eſt nobilitas originis tuæ vt nihil tibi addiderit honoris imperium, nec poſsit fortuna numini tuo imputare quòd tuum eſt, omiſſo habitu & ſuffragatione. Non fortuita hominum conſenſio: non repentinus aliquis fauoris euentus te principem fecit: imperium naſcendo meruiſti: quod quidem mihi deorum immortalium munus & primum videtur & maximum in lucem ſtatim felicem venire, & ea quæ alii vix totius vitæ laboribus conſequuntur, iam domi parta ſuſcipere, quanuis etiam magna ſit & admiranda felicitas, quæ ſtipendiis in pr-

dinem meritis, & militiæ gradibus emensis, ad fastigium istud maiestatis ascendit, & solis virtutis nixa radicibus ad tantum potentiæ robur inualuit. Quod quidem etiam tu, quantum per ætatem licuit, consequutus es: & quãuis te super omnes acquirendæ gloriæ moras fortuna posuisset, crescere militando voluisti, & adeundis belli periculis, ac manu cum hostibus etiam singu lari certamine conferenda notiorem te gentibus reddidisti, quum non posses esse nobilior. Magnum inquam est, ab se * profectum ad maxima peruenire: longè tamen aliud est, niti per ardua, & iuga montium * patere plano, aliud ipsa ortus sui sublimitate fultum, verticem * tenore fortunæ, & quæ summa sunt non sperare, sed habere. Sacrum istud palatium non candidatus imperii sed designatus intrasti, confestímque te illi paterni lares successorem videre legitimum. neque enim erat dubium quin ei competeret hæreditas, quem primum imperatori filium fata tribuissent. Te enim tantum ille & imperator in terris, & in cœlo deus, in primo ætatis suæ flore generauit, toto adhuc corpore vigens, illa præditus alacritate ac fortitudine; * quanquam bella plurima, præcipuè campi Vindonis idonei. Inde est quòd tanta ex illo in te formæ similitudo transiuit, vt signatè natura vultibus tuis impressa videatur. Idem enim est quem rursus in te colimus aspectus, eadem in fronte grauitas, eadem in oculis & in ore tranquillitas: sic est index modestiæ rubor, sic testis sermo iustitiæ. Accipe imperator, accipe nostrorum sensuum confessionem: dolemus quòd Constantinus excessit à nobis, sed dum te cernimus, illum excess-

al. pèruectũ

al. pètere
al. tenere

Hic locus male habet forsan legendum, quam bella pl. pr. c. V. idoneitates declarent, aut simile quid plane.

fisse non credimus. quanquam quid ego illum excelsisse dico, cuius immortalia facta viuunt, & in ore omnium hominum oculisque versantur? Quis enim non dico reminiscitur, sed quis non adhuc quodammodo videt quantis ille rebus auxerit ornaritque rempubl. qui alcitus imp. primo aduentu suo innumerabili hostium classe feruentem excluſit Oceanum, exercitum qui Bononiensis oppidi littus insederat, terra pariter ac mari sepsit, quum reciprocos cursus illius elementi iactis inter vndas vallis diremisset, vt quorum portus fluctu allueret mare, & quos tangerent perdidissent? qui eodem exercitu virtute capto, clementia conseruato, dum ædificandis classibus Britanniæ recuperatio comparatur, terram Batauiam sub ipso quondam alumno suo, à diuersis Francorum regibus, gentibus occupatam, omni hoste purgauit, nec contentus vicisse ipsas, in Romanas transtulit nationes, vt non solùm arma, sed & feritatem ponere cogerentur? Nam quid ego de receptione Britanniæ loquar? ad quam ita quieto mari nauigauit, vt Oceanus ille tanto vectore stupefactus caruisse suis motibus videretur, ita peruectus, vt non comitata sit sed præstolata victoria. Quid de misericordia dicam qua victis temperauit? quid de iustitia qua spoliatis amissa restituit? quid de prouidentia qua sociis sibi iunctis se eiusmodi iudicio dedit, vt seruitutem passos iuuaret recepta libertas? culpæ conscios ad pœnitentiam reuocaret impunitas? Quid loquar rursus intimas Franciæ nationes, non iam ab his locis quæ olim Romani inuaserant, sed à propriis ex origine suis sedibus, atque ab vltimis barba-

viæ littoribus auulsas, vt in desertis Galliæ regionibus collocatæ, etiam pacem Romani imperii cultu iuuarent, & arma *dilectu? quid commemorem Ligonicam victoriam, & imperatoris ipsius vulnere glorioſam? quid Vindonis campos hostium strage completos, sed adhuc ossibus opertos? quid immanem ex diuersis Germanorum populis multitudinem, quam duratus gelu Rhenus * illuxerat, vt insulam quam diuortio sui idem amnis complectitur, pedestri agmine *ausa repẽtè laxato flumine clauderetur, & demissis statim obsessa nauigiis, ita se dedere cogeretur, vt quod difficilius est sorte communi eligeret, & ex æquo captiuitati traderet, relatura cum reliquis suis infamiam proditionis suorum? Dies me antè deficiet quàm sic omnia patris tui facta vel hac breuitate percurram: cuius etiam suprema illa expeditio non Britannica trophæa (vt vulgò certum est) expetiuit, sed diis iam vocantibus ad intimum terrarum limen accessit. Neque enim ille tot tantísque rebus gestis non dico Caledonum aliorúmque Pictonum syluas & paludes, sed nec Hyberniam proximam, nec Tylen vltimam, nec ipsas, si quæ sunt, Fortunatorum insulas dignatur acquirere, sed (quod eloqui nemini voluit) iturus ad deos, genitorem illum deorum ignea cœli astra refouentem, prospexit Oceanum, vt *fructurus exinde luce perpetua iam videret illic diem penè continuum. Verè enim profectò illum superûm templa petierunt, receptúsque est *concessu cœli, Ioue ipso dexteram porrigente: quinimmo statim sentẽtiam rogatus cui imperium decerneret, vt decebat, dixit Constantinum Pium. manifestè enim

al. delectu?

Opinor leg. illuserat,

ausa aggredi, vel simile quippiam, aut addendũ aut subintelligendum,

fruiturus

consessu

sententia patris electus est imp. quòd ita nos dicere càm veritas iubet, tum pietati tuæ (vt video) gratissimum est. Sed cur tantùm modò priuatis tuis affectibus blandiamur, quum omnium deorum fuerit illa sententia, & quidem iam autoritate præscripta, quæ tum pleno firmata sit consilio? Iam tunc enim cœlestibus signis suffragiis ad salutem reip. vocabaris, quum ad tempus ipsum quo pater in Britanniam transfretabat, classi iam vela facienti repentinus tuus aduentus illuxit, vt non aduectus cursu publico sed diuino quodam aduolasse curriculo videreris. Non enim illa Persarum Cydonumve tela tam certis iactibus destinata fixerunt, quàm tempestiuus patri tuo terras relicturo comes affuisti: omnésque illius curas quas præsaga & tacita mente voluebat, præsentiæ tuæ securitate laxasti. Dii boni, quanta Constantinum Pium etiam in excessu suo felicitate donastis! Imp. transitum facturus in cœlum vidit quem relinquebat hæredem. illico enim atque ille terris fuerat exemptus, vniuersus in te consedit exercitus, te omnium mentes oculíque signarunt: & quanquam tu ad seniores principes de summa reipubl. quid fieri placeret retulisses, præuenerunt tamen studio quod illi mox iudicio probauerunt. Purpuram statim tibi, quum primus copiam tui fecit egressus, milites, vtilitati publicæ magis quàm tuis affectibus seruientes, iniecere lacrymanti: neque enim fas erat diutius fieri principem consecratum. Diceris etiam imp. inuicte, ardorem illum te deposcentis exercitus fugere conatus, equum calcaribus incitasse: quod quidem (vt verum audias) adolescentiæ errore facieba-

quis enim te Cyllarus aut Arion posset eripere, quem sequebatur imperium? Illa inquam, illa maiestas quæ Iouis subiecta nutu, nec Iridi deûm nuntiæ, sed priùs commissa victoriæ, tam facilè te comitata est, quàm citò ad terras cœlo missa perueniunt. Sic modestiam tuam atque pietatem & differendi imperii conatus ostendit, & reip. felicitas vicit. O fortunata & nunc omnibus beatior terris Britannia, quæ Constantinum Cæsarem prima vidisti! meritò te omnibus cœli ac soli bonis natura donauit, in qua nec rigor est *nimis hyemis nec ardor æstatis: in qua segetum tanta fœcunditas, vt muneribus vtriusque sufficiat & Cereris & Liberi: in qua nemora sine immanibus bestiis, terra sine serpentibus noxiis, contrà pecorum mitium innumerabilis multitudo lacte distenta & onusta vellеribus: certè quod propter vitam diligitur, longissimæ dies, & nullæ sine aliqua luce noctes, dum illa littorum extrema planities non attollit vmbras, noctisque metam cœli & syderum transit aspectus, vt sol ipse qui nobis videtur occidere, ibi appareat præterire. Dii boni quid hoc est, quòd semper ex aliquo supremo fine mundi noua deûm numina vniuerso orbi colenda descendunt? Sic Mercurius à Nilo, cuius fluminis origo nescitur, sic liber ab Indis propè conscіis solis orientis, deos segentibus ostendêre præsentes. *Sacratoria sunt profectò dii terraneis loca vicina cœlo, & inde proprius à diis mittitur imperator vbi terra fruitur. Imperatoris igitur filius, & tanti imperatoris, & ipse tam feliciter adeptus impetium, quomodo rempubl. vindicare cœpisti?* Ignobilem credo aliquem barbarorum

nimius aut nimiæ

Opinor sic leg. Sacratiora sunt profectò mediterraneis. l. v. c. & l. propius à d. m. i. v. t. fruitur.

Opinor sic leg.

Ignobilẽ credo aliquam barbarorum manum rep-

manúmque repentino impetu, & improuiſo latrocinio ortus tui auſpicia tentaſſe. Affeciſti pœna temeritatis reges ipſos Franciæ, qui per abſentiam patris tui pacem violauerant, non dubitaſti vltimis punire cruciatibus, nihil veritus gentis illius odia & inexpiabiles iras. Cur enim vllã reputet iuſtæ ſeueritatis offenſam imp. qui quod fecit tueri poteſt? tua clemẽtia eſt quæ parcit inimicis, & ſibi magis proſpicit quàm ignoſcit. Te verò Conſtantine, quantumlibet oderint hoſtes, dum perhorreſcãt: hæc eſt enim vera virtus, vt non amẽt & quieſcãt. Cautior licet ſit qui deuinctos habet per veniam perduelles, fortior tamen eſt qui calcat iratos. Renouaſti imp. veterem illam Romani imperii fiduciam, quæ de captis hoſtium ducibus vindictam morte ſumebat. Tunc enim captiui reges quum à portis vſq; ad forum triumphantium currus honeſtaſſent, ſimul atque in Capitolium currum flectere cœperat imp. abrepti in carcerem, necabantur. vnus pro ſeipſo, Paulo, qui ſedentem ſe acceperat, deprecante, legem illius ſeueritatis euaſit, cæteri in vinculis luce priuati aliis regibus dedêre documentum, vt mallent amicitiam colere Romanorum quàm exaſperare iuſtitiam. Adeo & hoc boni confert pœna hoſtibus irrogata, vt non ſolùm inimici ferocire non audeant, ſed etiam amici impenſius reuereantur. Inde eſt igitur imp. pax iſta qua fruimur. Neq; enim in Rheni iam gurgitibus, ſed nominis tui terrore munimur: quamlibet ille aut areſcat æſtu, aut reſidat gelu, neutro hoſtis audebit vti vado. Nihil enim tam inſuperabili vallo natura præcluſit, quod nõ penetret audacia, cui aliqua conandi ſpes relin-

quatur: ille eſt inexpugnabilis murus quem extruit fama virtuti. Sciunt poſſe Franci tranſire Rhenum quos ad necem ſuam libenter admittas, ſed nec victoriam poſſunt ſperare, nec veniã. Quid ipſos maneat, ex regum ſuorum cruciatibus metiuntur, ideóque tantùm abeſt vt amnis illius tranſitum moliantur, magis vt coempta * poteſtate deſperent. Vbi nunc eſt illa ferocia? vbi ſemper infida * nobilitas? Iam ne procul quidem Rhenum audetis attollere, & vix ſecuri, flumina interiora petitis: contrà hinc per interualla diſpoſita magis ornant limitem caſtella quàm protegunt. Arat illã terribilem aliquando ripam inermis agricola, * toto noſtri greges flumine bicorni merſantur. Hæc eſt tua Conſtantine de Aſacari cinere Gaiſique ſupplicio quotidiana atque æterna victoria omnibus quondam ſecundis præliis anteponenda, ſemel acie vincitur, ſine fine, documento. Cladem ſuam, quanuis multi pereant, vulgus ignorat, compendium eſt deuincendorum hoſtiũ duces ſuſtuliſſe. Vt tamen omnibus modis barbarorum immanitas frangeretur, nec hoſtes regum ſuorum ſupplicia mœrerent, etiam immenſam Bruteris vaſtationem feciſti imp. inuicte: in quo prima conſilii tui fuit ratio, quòd exercitu repentè traiecto inopinantes adortus es, non quò aperto Marte diffideres, vt qui palàm congredi maluiſſes, ſed vt illa natio perfugiis ſyluarum & paludium bellum ſolita fruſtrari, fugæ tempus amitteret. Cæſi igitur innumerabiles, capti plurimi, quicquid fuit pecoris captum aut trucidatũ eſt: vici omnes igne cõſumpti, puberes qui in manus venerunt, quorũ nec perfidia

al. pace alias, mobilitas

Malim toe

erat apta militiæ, nec ferocia seruituti, ad pœnæ spectaculo dati, sæuientes bestias multitudine sua sarigarunt. Hoc est imper. fretum esse virtute sua atque fortuna: hoc est, non paeem emere parcendo, sed victoriam quærere prouocando. Insuper etiam Agrippinensi ponte faciendo reliquiis afflictæ gentis insultas, ne vnquam metus ponat, semper horreat, semper supplices manus tendat, quum tamẽ hoc tu magis ad gloriam imperii tui & ornatum limitis facias quàm ad facultatem, quoties velis, in hostem transeundi: quippe quum totus armatis nauibus Rhenus instructus sit, & ripis omnibus vsque ad Oceanum dispositus miles immineat. Sed pulchrũ tibi videtur, & re vera pulcherrimum est, vt Rhenus ille non solùm superioribus locis, vbi aut latitudine vadosus, aut vicinia fontis exiguus, sed & ibi nouo ponte calcetur, vbi totus est, vbi iam plurimos hausit amnes, quos *hic noster ingens fluuius & barbarus Nicer, & Menus inuexit, vbi iam immani meatu ferox & aluei vnius impatiens, in sua cornua gestit excedere. Seruit profecto Constantine maxime ipsa rerum natura numini tuo, quum in illa gurgitũ altitudine tantarum molium fundamenta iaciũtur, fidam & stabilem firmitatem habitura. Iunxerit quondam licet Hellesponti angustias classe connexa Persarum rex potentissimus, temporarius ille transitus fuit: simili nauium continuatione Baianum sinum strauerit ab Aug. tertius Cæsar, delicata fuit illa vectatio principis otiosi, hoc opus & difficile factu, & vsu futurum est sempiternum. Certè quidem iam ter in exordio suo hostium mouit obsequia, qui pacem suppli-

ces p-

*Hic noster significat Mosellam, vt puto. nam eo nisi cimus hanc orationem Treveris, coram Constantino habitam, quã vrbem in id flumẽ alluit. Præterea Niceris Sueviæ fluuius esse videtur, quem hodie quoque Germanie Necer vocamus, quidã Necarum. habitur in Rhenum influ Spiram.

ces petierunt, nobilissimos obsides obtulerunt. Ex quo nemo dubitat quid perfecto ponte facturi sint qui iam seruiunt inchoato. Talibus te pro vtilitate ac dignitate publica rebus intentum, auertunt in se noui motus eius hominis quō successibus tuis maximè fauere decuisset. De quo ego quemadmodum dicam adhuc fermè dubito, & de nutu numinis tui expecto consiliū. Quamlibet enim meritò pietatis tuæ questibus arguatur, debet tamen sibi vox* prima moderari, præsertim quum eum qui tibi ex tantis beneficiis tuis, & tanto necessitudinum* fore ingratus existerit, adhuc contemplatiui cogat, vt quanuis irati reuereat. Quid faciam igitur vt tam profunda vulnera suspensa manu tractem? Vsurpabo nimirum illa communia omnium facinorum patrocinia, quæ tamen plerunque etiam à sapientibus asseruntur. Neminem hominem peccare nisi fato, & ipsa scelera mortalium actus esse fortunæ: contra autem, deorum munera esse virtutem. Gratulare Constantine naturæ ac moribus tuis, quòd te talem Constantius Pius genuerit, talem syderum decreta formarint, vt crudelis esse non possis: illum autem non credo quum venturus in lucem, optionem vitæ qua vteretur acciperet, sortem incurrisse fugiendam, quæ multis hominibus iniustum, & postremò ipsi voluntarium ferret exitium. Vt enim alia mittam, hoc ipsum nónne fati necessitas tulit, vt ille pietati tuæ hanc referret vicem, quem tu ab vrbe pulsum, ab Italia fugatum, ab Illyrico repudiatum, tuis prouinciis, tuis copiis, tuo palatio cepisti? Quid, oro, sibi voluit? quid optauit? aut quid amplius adipisceretur his quæ

* N. paruis

* Hic locus mendosus est, fort. in hunc modū restituendus. Tore ingratus extiterit, adhuc contemplari vi cogatur, quanuis iratum reue reatur.

à te fuerat conſequutus, cui tu ſumma & diuerſiſsima bona, priuatum otium & regias opes, dederas, cui digredienti ad annulos fœderas, cui impenſius etiam quàm tibi occurrere obſequia noſtra mandaueras, cuius omnibus iuſsis ſic ſtatueras obedire, vt penes te habitus, penes illum poteſtas eſſet imperii? Quiſnam ille tantus fuit non ardor potentiæ (quid enim te imperante nō poſſet?) ſed error iam deſipientis ætatis, vt tot natus annos, grauiſsimas curas & bellum ciuile ſuſciperet? Nullis (vt res eſt) muneribus fortunæ explentur quorum cupiditates ratio non terminat, atque ita eos felicitas ingrata ſubterfluit, vt ſemper pleni ſpei, vacui commodorum, præſentibus careant dum futura proſpectant. Atenim diuinum illum virum qui primus imperium & participauit & poſuit, conſilii & facti ſui non pœnitet, nec amiſiſſe ſe putat quod ſponte tranſcripſit. Felix beatúſque verè quem veſtra tantorum principum colunt obſequia priuatum: ſed & ille multiiugo fultus imperio, & veſtro tegitur lætus vmbraculo, quos ſcit * & ſua ſtirpe creuiſſe, & glorias veſtras ſibi iuſtè vindicat. Hunc ergo illum qui ab illo fuerat frater aſcitus, puduit imitari: hinc illum & Capitolini Iouis templo iuraſſe pœnituit, non mirum quòd etiam genero peierauit. Hæc eſt fides, hæc religio Palatini ſacrarii deuota penetralibus, vt lentè & cunctanter iam ſcilicet cum illis belli conſiliis, itinere confecto, conſumptis copiis manſionum, nequis conſequi poſſet exercitus, repentè intra parietes conſideret purpuratus, & his depoſitum tertiò vſurparet imperium, literas ad ſollicitandos exercitus mitteret, fidem militum præmio-

* alibi

rum ostentatione turbare tentaret, securè scilicet vsurus exercitu quem venales manus habere docuisset. Quid quòd illius errore declaratum est imp. quantus te militum tuorum amor compleaeretur, quite omnibus donis quæ ille promiserat, omnibus honorum oblationibus prætulerunt? Rara illa virtus continentiæ, vix à paucis sapientiæ præceptoribus tantùm aliquando seruata, propter te Constantine omnium hominum est facta communis. Nec solùm his quos literæ vitæ quies mitigauit, sed etiam ille militarium ardor animorum respectu tui lucra contempsit. Fuerint aliqui exercitus alacritate ac viribus tui similes: tibi vni contigit exercitum habere sapientem. Multi olim fortasse praui duces, armis impares, largitate certarunt: sed breuis eorum fuit & caduca popularitas, quos facilè vicit quisquis imitatus est: hic firmus, hic æternus est reipubl. custos, quem ipsum per se milites amant, cui non blandita nec vendita seruit adulatio, sed simplex & syncera deuotio. Dona tua Constantine manifestè sunt grata militibus, sed hoc gratiora quòd tua sunt: quæcunque porrigis manu tua, fiunt acceptiora. Quàm nemo potest tecum hac ambitione contendere: insuperabile genus est largitionis, quum ipse militi præmium est imp. Itaque tribuis tu tuis quidem exercitibus etiam plura quàm cupiunt, sed tuum te magis nomen, tua de memoria patris autoritas, tua ætatis gratia, tua denique ista venerabilis forma commendat. Pulchrum enim dii boni, & cœleste miraculum imp. adolescens, in quo illa quæ iam summa est fortitudo adhuc tamen nescit, in quo hic fulgor oculorum, hæc vene-

randa pariter & grata maiestas: perstringit simul & inuitat aspectus. Talem magnum illum regem, talem Thessalum virum mente concipio, quorum summa virtus pulchritudini coniuncta celebratur. Non frustra enim doctissimi viri dicunt naturam ipsam magnis mentibus domicilia corporum digna metari: & ex vultu hominis ac decore membrorum colligi posse quantus illos cœlestis spiritus intrarit habitator. Itaque te quum ingredientem milites vident, admirantur & diligunt, sequuntur oculis, animo tenent, deo se obsequi putant, cuius tam pulchra forma est quàm certa diuinitas. Statim igitur vt fœdum illud facinus audierant, vltrò à te proficiscendi signum petiuerunt: quum viatica dares, idipsum sibi moram facere, plúsque iam se quàm sufficeret ex largitionibus tuis habere dixerunt. Inde arreptis armis portas petierunt, tot dierum iter à Rheno vsque ad Ararim sine vlla requie peregerunt indefessis corporibus, animis flagrantibus, crescente in dies ardore vindictæ quanto propius accederent. Tum quidem tua imp. cura qua refouendis eorum viribus à Cabillonensi portu nauigia prouideras, festinantibus penè non placuit: segnis ille & cunctabundus amnis nunquam fuisse tardior videbatur, carinis tacitè labentibus, & ripis lentè recedentibus stare se, non ire, clamabant. Tum verò vsum pedum manibus aggressi, incubuere nauigiis, & naturam fluminis vrgendo vicerunt, & tandem eluctati Araris moras, vix ipso Rhodano fuere contenti. Parum illis videbatur concitus ruere, minus solito Arelate properare. Quid multa? confitendum est imp. cum hoc tuo vigore corporis, hoc mentis

ardore laborasti interdum vt quem ducebas, sequereris exercitum. Tanto enim omnes impetu ferebantur, vt quum illum Arelate deserto comperissent abiisse Massiliam, confestim nauibus euolarent, effusóque cursu, non iam Rhodani curricula, sed ipsa quodammodo ventorum flamina præuerterent: tantus illos incenderat amor numinis tui, vt quanuis scirent oppugnandam esse munitissimam ciuitatem, sufficere sibi crederent præuenire. Massilia enim (vt audio) in profundum mare prominens, & munitissimo accincta portu, in quem angusto aditu meridianus refluit sinus, mille quingentis passibus terræ cohæret, qua firmissimus & turribus frequens murus opponitur. Quippe olim Græcos Italósque illuc conuenas, quum artibus ingenióque pollerent, etiam ipse docuit locus, omnia quæ bello vsui forent, largius in eam partem quæ adiri posset impendere, quum natura in cæteris sumptum operis remisisset. Itaque illam tum graui fato Cæsari portas pro duce seniore claudentem, terra maríque admotis machinis, aggeribus extructis, naualibus præliis sæpius oppugnatam quàm territam vix obsessio diuturna patefecit, quum tamen Græculi magistratus & ipsum Cæsarem, & nos duces eius, & copias, non tam viribus suis quàm mœnibus repulissent. Atenim *non primo tuo imp. aduentu primóque impetu exercitus tui, nihil eiusdem Massiliæ altitudo murorum, nihil celeberrimæ turres, nihil loci natura remorata est quominus & portum caperes, & vrbem continuò, si velis. Quippe tanta fiducia murum omnem milites inuaserunt, vt statim sine dubio assensuri fuissent nisi parandis quas admouerant

* 1. in.

scalis coniecturam oculorum sublimitas fefellisset. Sic quoque multi scalarum breuitate decepti quod supererat ascensui extentis corporibus æquabant, & succedentium humeris subleuati iam interualla * præuiarum vncis manibus inuaserãt: adeo nihil periculi in vindictæ executione metuebant, vt sibi non murum scandere, sed ex equo congredi viderentur: Sed ô singularem tuam Constãtine pietatem, & sua semper officia etiam inter arma seruantem! signum receptui dedisti, & victoriam distulisti, vt omnibus tibi liceret ignoscere, nequid atrocius faceret miles iratus quàm clementiæ tuæ natura pateretur. In quo licet optimi imp. solicitudine caueris vt inducti in fraudem milites pœnitendi tempus acciperent, atque vltrò veniam procarentur: nos tamen qui mitissimos sensus tuos intuemur (nihil est enim tam perspicuum quàm in pectore tuo bonitas) illi te intelligimus peperciisse, quem, si prima copiam habuisset irruptio, eripere ferè nemo potuisset: ita, quod ad pietatem tuam pertinet, imp. & illum & omnes quos receperat reseruasti. Sibi imputet quisquis vti noluit beneficio tuo, nec se dignum vita iudicauit, quum per te liceret vt viueret: tu, quod sufficit conscientiæ tuæ, etiam non mẽrentibus pepercisti. Sed ignosce dicto: non omnia potes, dii te vindicant & inuitum. Quod quidem nobis semper optandum est vt prosperos habeas etiam vltra vota successus, qui omnem spem in gremio maiestatis tuæ ponimus, & tuam vbique præsentiam quasi dari possit expetimus. Ecce enim, dum à limite paulisper abscesseras, quibus se terroribus barbarorum perfidia iactauerat, scilicet dum sibi illa pre-

Quid si pinnerd legas?

ponunt. Quando perueniet? quando veniet, quando feſſum reducet exercitum? quum repentè audito reditu tuo velut attoniti conciderunt, nec tuum pro rep. votum amplius quàm vnius noctis cura tetigit. Poſtridie enim quàm accepto illo nuntio geminatum itineris laborem ſuſceperas, omnes fluctus reſediſſe: omnem quam reliqueras tranquillitatem rediiſſe didiciſti: ipſa hoc ſic ornante fortuna, vt tē ibi rerum tuarum felicitas admoneret, diis immortalibus ferre quæ voueras, vbi deflexiſſes ad templum toto orbe pulcherrimum, immò ad præſentem vt veniſti deū. Vidiſti enim (credo) Conſtantine Apollinē tuum comitante victoria coronas tibi laureas offerentem, quæ tricenûm ſingulæ ferunt omen annorum. Hic eſt humanarum numerus ætatum, quæ tibi vtique debent vltra Pyliam ſenectutem, & immò, quod (credo) vidiſti, téque in illius ſpecie recognouiſtī, cui totius mundi regna deberi vatum carmina diuina cecinerunt. Quod ego nunc demum arbitror contigiſſe, quum tu ſis vt ille iuuenis, & lætus, & ſalutifer, & pulcherrimus imp. Meritó igitur auguſtiſsima illa delubra tantis donariis honeſtaſti, vt iā vetera non quærant, iam omnia te vocare ad ſe templa videantur, præcipuéque Apollo noſter, cuius feruentibus aquis periuria puniuntur, quæ te maximè oportet odiſſe. Dii immortales, quando illum dabitis diem quo præſentiſsimus hic deus omni pace compoſita, illos quoque Apollinis lucos, & ſacras ſedes, & anhela fontium ora circumeat, quorum ſcaturigines leni tepore nebuloſè arridere Conſtantine oculis tuis, & oſculis ſeſe inſerere velle videantur? Miraberis profectò illam quoque

muneris tui sedem, & calentes aquas sine vlla soli ardentis indicio, quarum nulla tristitia est saporis aut halitus, sed talis haustu & odore syncericas, qualis fontium frigidorum. Dabis & illic munera, constitues priuilegia, ipsam denique patriam meam ipsius loci veneratione restitues, cuius ciuitatis antiqua nobilitas & quondam fraterno pop. Rom. nomine gloriata opem tuæ maiestatis exspectant: vt illic * quorum loca publica & templa pulcherrima tua liberalitate reparentur, sicut hic video hanc fortunatissimam ciuitatem (cuius natalis dies tua pietate celebratur) ita cunctis mœnibus resurgentem, vt se quodammodo gaudeat olim corruisse, auctior tuis facta beneficiis: video circum maximum, æmulum (credo) Romano: video basilicas & forum, opera regia, sedémque iustitiæ in tantam altitudinem suscitari, vt se syderibus & cœlo digna & vicina promittant. Quæ certè omnia sunt præsentia tua munera. quæcunque enim loca frequentissimè tuum numen illustrant, in his & hominibus omnia & mœnibus & muneribus augentur. Nec magis Ioui & Iunoni recubantibus nouos flores terra submisit, quàm circa tua Constantine vestigia vrbes & templa consurgunt. Ideóque hoc votis meis sufficit, vt patriam meam videas ducente pietate, quia statim erit restituta si videris. Sed enim ista felicitas viderit an adhuc meæ debeatur ætati: interim, quoniam ad summam votorũ meorum tua dignatione perueni, vt hanc meam qualemcunque vocem diuersis otii & palatii officiis exercitam, in tuis auribus consecrarem, maximas numini tuo gratias ago, tibíque, quod superest, commendo liberos

* Malim quo.

meos: præcipuéque illum iam summa fisci patrocinia tractantem, in quem me totum transtulit pietas: cuius felix seruitus, siquando respexeris, maximè tuæ conueniet ætati. Cæterùm quod de omnibus liberis dixi, lata est imp. ambitio: præter illos enim quinque quos genui, etiam illos quasi meos numero, quos prouexi ad tutelam fori, ad officia palatii. Multi quippe* ex meri humo ignobiles fluunt, multi sectatores mei etiam prouincias tuas administrant: quorum successibus lætor, omniúmque honorem pro meo duco, & si fortè hodie infra expectationem mei dixero, in illis me confido placuisse. Sed tamen hoc quoque tuum mihi numen indulserit, vt ex hac oratione non eloquentiæ (quod nimium est) sed quantulæcunque prudentiæ & deuotæ tibi mentis testimonium referam. Cedant priuatorum studiorum ignobiles curæ, perpetua mihi erit materia dicendi qui me probauerit imperator.

* Forsan, ex mea,

BEATVS RHENANVS

AD LECTOREM.

IMP. *Cæſ. Diocletianus Aug. qui ſe poſtea Iouium appellari voluit, Maximianum, cui Herculei cognomen additum eſt, imperij conſortem ſibi adiunxit: atque hunc in Gallias ſtatim ac Germanias miſit in officio retinendas, quum in orientem ipſe proficiſceretur. Itaque Panegyricus hic Maximiano quidem dictus eſt, ſed ſic tamen vt vtrique laudentur. Ab his, antequam abirent imperio, præter Galerium, Conſtantius quoque fuit aſcitus, Conſtantini Magnipater, cuius in fine quoque fit mentio, vbi* Conſtantine *legebatur antè, quum eſſet legendum* Conſtanti. *Cæſar autem appellatur, quum Diocletianus & Maximianus eſſent Auguſti. Et hic videtur Panegyricus à Belga quopiam dictus, qui literas ac oratoriam aliquando docuerit, in aulam imperialem poſtea aſcitus. Libenter Mamertino tribuerim.*

PANEGYRICVS MAXIMIANO AVGVSTO DICTVS.

SIMIHI Cæsar post diuturnum silẽtium sola esset vincenda trepidatio qua rudimenta quædam vocis meæ rursus experior, * haud immeritò me vltrà ætas, & quãtulacunq; studii mei ferret opinio perturbat, confiterer: præsertim quum apud maiestatem tuã diuina virtutum miracula vestrarum prædicarem. Quo in genere orationis quanta esset cura, quantus labor, quàm solicita veneratio, sensi etiam quum quotidiana illa instituendæ iuuentutis exercitatione versarer. Quanuis enim prima tunc in renascentem remp. patris ac patrui tui merita, licet æquare non possem, possem tamen vel censere numerando. * sed quum in eo curriculo illo vetere aut inter adyta palatii vestri quædam sermonis arcani ratio demouerit, aut post * indulgentam à pietate vestra quietem, studium ruris abduxerit, & vos interim nullum vlciscendæ augendæque reipub. vacuum tempus amiseritis, quum tot postea virtute vestra partæ victoriæ, tot excisæ vndique barbaræ nationes, tot translati sunt Romã cultores, prolati limites, tot prouinciæ restitutæ: hæreo prorsus & stupeo, & præter illam ex otio meo tarditatem, tanta rerum mole deterior, nisi hoc vno nitar hortatu, quòd ex quanta cunque desidia quamuis maximè orationi

* Hic locus nõ bene habet, & me valdè torsit: sic, vt puto, restituendus, haud immerito me vltra quàm ætas, & q. ſt. m. f. σ. perturbatum confiterer.

Sic opinor legendũ, sed quũ me esse curriculo.

* Opinor legẽdum, indultam,

imparem, facit Cæsar auditor, præsertim quum fauente numine tuo ipse ille iam pridem mihi qui in lucem primus eduxit * diuitiarũ patris tui aurium aditus euenerit, quò facilius maiestatis tuæ recordatione confisus, possim illa quæ tunc dicta sunt præterire, atque hunc sermonem ab his quæ secuta sunt inchoare. Quanquam multa mihi ex illis quoque hoc in tempore necessariò transeunda sunt: ac potissimum ea quibus officio delati mihi à diuinitate vestra honoris interfui: captus scilicet rex ferocissimæ nationis inter ipsas quas moliebatur insidias, & à ponte Rheni vsque ad Danubii transitum * continentem, deuastata atque exhausta penitus Alamania. Nam & maiora sunt quàm vt enarrari inter alia possint, & ne meis quoque stipendiis videar gloriari, sufficit conscientiæ meæ illa vidisse. Dese igitur mihi Cæsar inuicte, hodiernæ gratulationis exordium diuinus ille vestræ maiestatis ortus ipso quo illuxit auspicio veris illustrior, cui dies serenus: atque vt celebrantes sensimus, vltra rationem temporis sol æstiuus incaluit, augustiore fulgens luminis claritate quàm quum originem mundi nascentis animauit. si quidem tunc inter illa rerum tenera primordia moderatus dicitur, ne noceret: ardentior nunc certasse dicitur, ne maiestate vestra videretur obscurior. O felix beatúmque ver nouo partu: iam non amœnitate florum, nec viriditate segetum, nec gemmis vitium, nec ipsis tantum fauoniis & luce serenata lætum atque venerabile, quantum ortu Cæsarum maximorum! O tempus quo meritò quondam omnia nata esse creduntur, quum eodem nunc confirmata esse vi-

Legendũ videtur diuinarum

* continentem.

deamus! O calendæ Martiæ, ſicuti olim annorum voluentium, ita nunc æternorum auſpices imperatorum! Quanta enim inuictiſsimi principes & vobis & reipubl. propagatio orbis veſtri participando tutelam, cuius licet omni hoſte perdomito certa ſecuritas, nimios tamen in diuerſa diſcurſus vel reuiſenda poſcebat. Partho quippe vltra Tigrim redacto, Dacia reſtituta, porrectis vſque Danubii caput Germaniæ Rhetiæque limitibus, deſtinata Batauiæ Britanniæque vindicta, gubernacula maiora quærebat aucta atque augenda rep. & qui Romanæ potentiæ terminos virtute protulerant, imperium filio pietate debebant. Et ſanè præter vſum curámque reipubl. etiam illa Iouis & Herculis cognata maieſtas, Ionio Herculiéque, principibus totius mundi, cœleſtiúmque rerum ſimilitudinem requirebat. Quippe iſto numinis veſtri numero ſumma omnia nituntur & gaudent, elementa quatuor, & totidē anni tēpora, & orbis quadrifariam duplici diſcretus Oceano, & emenſo quater cœlo luſtra redeuntia, & quadrigæ ſolis, & duobus cœli luminibus adiuncti veſper & lucifer. Sed neque ſol ipſe, neque cuncta ſydera humanas res tam perpetuo lumine intuentur, quàm vos tuemini, qui ſine vllo ferè diſcrimine dierū ac noctium illuſtratis orbem, ſalutíque gentium, non his modò quibus immortales vultus veſtri vigent, ſed multo magis illis diuinarum mētium veſtrarum oculis prouideris: nec ſolùm quâ dies oritur, & præteritur, & conditur, ſed etiam ex illa ſeptentrionali plagà ſalutari beatis luce prouincias, adeo Cæſar veſtra in orbem terrarum diſtributa beneficia propè plura ſunt, quàm deo-

rum. quibus ego si omnibus immorari velim, neque hic dies mihi totus, neque proximus, neque porro cæteri sat erunt: & habenda est ratio temporis, Cæsares, tanta dum loquimur. Adoratæ sunt igitur mihi Sarmaticæ expeditiones, quibus illa gens propè omnis extincta est, & penè cum solo nomine relicta quo seruiat. Dent veniam trophæa Niliaca, sub quibus AEthiops & Indus intremuit: contenta sit voce gloriæ suæ, & proxima illa ruina Carporum, reseruetur nuntiis iamiámque venientibus Mauris immissa vastatio: aliis hæc, permittente maiestate vestra, celebrabo temporibus Dii immortales, vota suscipio, & ipsis qui gessere præsentibus. Illa verò, Cæsar inuicte, quæ ductu atque auspicio numinis tui gesta sunt, quorum etiam spectaculo fruimur, sub hac occasione dignationis tuæ sine dilatione dicenda sunt, eo magis quòd quanuis in communibus reipubl. bonis necesse nobis gratulari, quæ priora nobis sunt, maximè sunt gratulationi. Statim itaque Gallias tuas Cæsar veniendo vicisti, si quidem illa celeritas qua omnis ortus atque aduentus tui nuntios præuertisti, cepit oppressam Gesorigiam, censibus, muris pertinacem, tunc errore misero Romanum piraticæ factionis, atque illis olim mari fretis alluentem
* portas ademit. In quo diuina prouidentia tua, & par consilio effectus apparuit, qui omnem sinum illum portus, quem statis vicibus æstus alternat, defixis in aditu trabibus, ingestisque saxis, inuium nauibus reddidisti, atque ipsam loci naturam admirabili ratione superasti, quum mare frustrà reciprocum prohibitis fuga quasi illudere videretur, tanquam nullo vsu iuuaret inclu-

* portus.

sos, quasi redire desisset. Quænam vnquam mirabimur valla castrorum post hoc nouum in mari vallum? quid erit mirum si qua murorum aut arieti non cesserit firmitas, aut machinas despexerit altitudo? quum Oceanus ille tanto* liberatus impetu, tanta mole consurgens, siue vlterioribus (vt ferunt) terris repulsus, siue anhelitu quo respirat euectus, seu quacunque alia ratione motus, nunquam tua Cæsar claustra perfregerit, neque omnino conuellerit tot dierum ac noctium receptu recursúque, quum tot interim quà terras circũfluit littora solueret, ripásque defringeret: vno illo, vt res est, loco aut potentia vestræ maiestatis inferior, aut pro debito vobis honore clementior. Xerxes (vt audio) Persarum rex potentissimus, pedicas iecit aureas in profundum, Neptunum se dictitans alligare, qui fluctibus ferociret: stulta ille iactantia, & sacrilega vanitate: atenim tua Cæsar diuina prouidentia & efficacia est vsa consilio, nec insultauit elemento, vt non prouocaret odium, sed mereretur obsequium. quid enim aliud interpretemur? quum statim atque obsidionem necessitas & clementiæ vestræ fides soluerat, eadem claustra qui primus insiluit æstus irruperit, totáque illa, quoad vsus fuit, inuicta fluctibus acies arborum veluti signo dato, & peracta statione dilapsa sit: vt nemo dubitaret portum illum qui piratæ, ne suis opem ferret, occlusus fuisset, vobis ad victoriam spontè patuisse. Potuisset enim, Cæsar inuicte, illo virtutis ac felicitatis tuæ impetu totum peragi continuò bellum, nisi ædificandis nauibus daritempus rei necessitudo suasisset: quo tamen omni nunquam ab eorum hostium excursione ces-

* al. librato

fatum eſt, quos adire continens terra permiſit. Quanquam illa regio diuinis expeditionibus tuis Cæſar vendicata atque purgata, quàm obliquis meatibus callidis interfluit! quanquam diuortio ſui Rhenus amplectitur, penè (vt cum verbi periculo loquar) terra non eſt, ita penitus aquis imbuta permaduit, vt non ſolùm quàm manifeſtè paluſtris eſt, cedat ad nixum, & hauriat preſſi veſtigium, ſed etiam vbi paulo videtur firmior, pedum pulſu tentata quatiatur, & ſentire ſe procul mota pondus teſtetur, ita vt res eſt ſubiacentibus innatat, & ſuſpenſa latè vacillat: vt meritò quis duxerit exercendum fuiſſe tali ſolo militem ad nauale certamen. Sed neque illæ fraudes locorum, nec quæ plura inerant perfugia ſyluarum, barbaros tegere potuerunt quominus ditioni tuæ diuinitatis omnes ſeſe dedere cogerentur, & cum coniugibus ac liberis, cæteróque examine neceſsitudinum ac rerum ſuarum ad loca olim deſerta tranſirent, vt quæ fortaſſe ipſi quondam deprædando vaſtauerant, culta redderent ſeruiendo. Quis hoc vnquam futurum, * etſi coràm voluiſtis & affari, deus ante vos principes perſuadere potuiſſet? quòd nunc vidi & videmus totis porticibus ciuitatum ſedere captiua agmina barbarorum, viros attonita veritate trepidantes, reſpicientes anus ignauiam filiorum, nuptas maritorum copulatas vinculis, pueros ac puellas familiari murmure blandientes, atque hos omnes prouincialibus veſtris ad obſequium diſtributos, donec ad deſtinatos ſibi cultus ſolitudinum ducerentur? Inſultare hercule communi Galliarum nomine libet (quod pace veſtra loquar) ipſis triumphum aſsignare prouinciis.

Opinor ſic leg. etiam ſi coràm voluiſſet affari deus.

Aras

Arat ergo nunc mihi Caunus, & Frisus,* & ille vagus, ille prædator exercitio squalidus operatur & frequentat nundinas meas * core venali, & cultor barbarus laxat annonam. Quinetiam si ad delectum vocetur, accurrit, & obiequiis teritur, & tergo coercetur, & seruire se militiæ gratulatur. Quid faciam Cæsar Auguste? ignosce si moror, ignosce si propero. multa enim illius temporis, quo transitus in Britanniam parabatur, admirabilia virtutum tuarum facta prætereo, dum festino cupidus ad singularem illam victoriam qua vniuersa respubl. tandem est vindicata, cuius magnitudo, Cæsar intuicte, hactenus explicabitur, vt priùs dicam quàm necessarium illud & difficile bellum fuerit, quo magis confectum sit. Minus indignum fuerat sub principe Gallieno, quanuis triste, harum prouinciarum à Romano duce dissidium. Tunc enim siue incuria rerum, siue quadam inclinatione fatorum, omnibus ferè membris erat truncata respubl. tunc se nimium & Parthus extulgrat, & Palmirenus æquauerat, tota AEgyptus, Syriæ defecerant, amissa Rhetia, Noricum Pannoniæque vastatæ Italia ipsa, gentium domina, plurimarum vrbium suarum excidia mœrebat, non erat tantum doloris in singulis, quum penè omnibus careret. Nunc verò toto orbe terrarum non modò quà Romanus limes fuerat, virtute vestra recepto, sed etiam quà hostilis, edomito, quum toties proculcata esset Alamania, toties obstricta Sarmatia: Vitungi, Quadi, Carpi toties profligati, submittente se Gotho, pace poscenda, supplicante per munera rege Persarum, vrebat animo: quod nunc denique confitemur, vna illa tanti imperii

* & videtur supereſſe.
* Forsan, cór. pore

contumelia, eóque nobis intolerabilior videbatur, quòd gloriæ sola restabat. Et sanè non sicut Britanniæ nomen vnum, ita mediocris iacturæ erat reip. terra tanto frugum vbere, tanto læta numero pascuorum, tot metallorum fluens riuis, tot vectigalibus quæstuosa, tot accincta portubus, tanto immensa circuitu: quam Cæsar ille autor vestri nominis, quum Romanorũ primus intrasset, alium se orbem terrarum scripsit repeṛisse: tantæ magnitudinis arbitratus, vt non circumfusa Oceano, sed complexa ipsum Oceanum videretur. Sed enim illa ætate nec Britannia vllis erat ad nauale bellum armata nauigiis: & Romana res inde iam à Punicis Asiaticisque bellis etiam recenti exercitata piratico, & postea Mithridatico, non magis terrestri quàm nauali vsu vigebat. ad hoc natio etiam tunc rudis, & soli Britanni, Pictis modò & Hybernis assueta hostibus adhuc seminudis, facilè Romanis armis signisque cesserunt, propè vt hoc vno Cæsar gloriari in illa expeditione debuerit, quòd nauigasset Oceanum. Isto verò nefario latrocinio abducta primùm à fugiente pirata classe, quæ olim Gallias tuebatur, ædificatis præterea plurimis in nostrum modum nauibus, occupata legione Romana, interclusis aliquot peregrinorum militum cuneis, contractis ad delectum mercatoribus Gallicanis, sollicitatis per spolia ipsarum prouinciarum non mediocribus copiis barbarorum, atque iis omnibus ad munia nautica flagitii illius autorum magisterio eruditis, exercitibus autem nostris, licet inuictis, virtute tamen in re maritima nouis, malam coaluisse ex indignissimo latrocinio belli molem a-die-

bamus, licet de exitu fideremus. Nam & acceſſerat diuturna ſceleris impunitas, quæ deſperatorum hominum intlarat audaciam, vt illam inclementiam maris, quæ victoriam noſtram fatali quadam neceſsitate diſtulerat, pro ſui terrore iactarent, nec conſilio intermiſſum bellum eſſe, ſed deſperatione omiſſum crederent, adeo vt iam cómunis pœnæ timore depoſito archipiratam ſatelles occideret: & illud autoramentum tanti diſcriminis putaret imperium. Hoc igitur bellum tam neceſſarium, tam difficile aditu, tam inueteratum, tam inſtructum ita Cæſar aggreſſus es, vt ſtatim atque illò infeſtum maieſtatis tuæ fulmen intenderas, confectúm omnibus videretur. Nam primò omnium, in quo præcipuè conſulendum fuit, ne quid barbaræ nationes conuerſo illuc numine tuo nouare tentarent, inuocata poteſtatis tuæ maieſtate prouiſum eſt. Tu enim ipſe, tu domine Maximiane, imp. æterne,* noxo itineris compendio aduentum diuinitatis tuæ accelerare dignatus, repentè Rheno inſtitiſti, omnémque illum limitem non equeſtribus neque pedeſtribus copiis, ſed præſentiæ tuæ terrore tutatus es: quantoſlibet valebat exercitus Maximianus in ripa! Tu verò inuicte Cæſar, inſtructis armatiſque diuerſis claſsibus, ita hoſtem incertum conſiliique inopem reddidiſti, vt tunc denique ſenſerit quòd non munitus eſſet Oceano, ſed incluſus. Hoc loco venit in mentem mihi quàm delicata illorum principum fuerit in adminiſtranda republica cum laude felicitas, quibus Romæ degentibus triumphi & cognomina deuictarum

* Opinor legẽdum noto, quod malim, quàm vel noxio vel noxij.

riretur, ne vel moraretur ipſe tum, quanuis non poſſet obſiſtere. Iam verò quòd idem ille veſtro auſpicio inuictus exercitus ſtatim atque Britanniæ littus inuaſerat, vniuerſis nauibus ſuis iniecit ignes, quínam alii niſi diuinitatis veſtræ monitus impulerunt? aut quæ alia ratio perſuaſit nullum præſidium fugæ reſeruare, nec vereri dubia bellorum, nec Martem (vt dicitur) putare communem? niſi quòd veſtri contemplatione conſtabat de victoria non poſſe dubitari. Non illic tunc vires, non Romana robora, ſed veſtra numina cogitauerunt, propoſito qualicunque prælio certam ſibi ſpondere fortunam: non tam eſt fiducia militum quàm felicitas imperatorum. Ipſe ille autem ſignifer nefariæ factionis, cur ab eo littore quod tenebat abſceſſit? cur claſſem portúmque deſeruit? niſi quòd te Cæſar inuicte, cuius imminentia vela conſpexerat, timuit iamíamque venturum. vtcunque cum ducibus tuis maluit experiri quàm præſens maieſtatis tuæ fulmen excipere: demens, qui neſciebat quacunque fugerat, vbique numina veſtræ diuinitatis eſſe, vbi vultus veſtri, vbi ſigna colerentur. Te tamen ille fugiens incidit in tuorum manus, à te victus, à tuis exercitibus oppreſſus eſt. denique adeo trepidus & te poſt terga reſpiciens, & in modum amentis attonitus properauit ad mortem, vt nec explicarit aciem, nec omnes copias quas trahebat inſtruxerit, ſed cum veteribus illius coniurationis auctoribus & mercenariis cuneis barbarorum tanti apparatus obli*tus irrerit: adeo Cæſar hoc enim reipublicæ tribuit veſtra felicitas, vt nemo fere Romanus

*al. irruerit

idcirco minoribus gaudiis feruntur, dempto periculi metu, quo experiundi necessitate caruerunt, sed hoc ipsum & in administratione vel prouidentiæ vestræ & infectione fortunæ impensius gratulantur quòd tanta illa vis nauticæ rebellionis in vestigiis suis concidit: atque ipsam Britanniam, quæ sedem tam diuturno sceleri præbuisset, constat victoriam sola sui restitutione sensisse vestram. Meritò igitur statim atque ad littus illud exoptatus olim vindex & liberator appuleras, obuius sese maiestati tuæ triumphus effudit, exultantésque gaudio Britanni cum coniugibus ac liberis obtulerunt, non te ipsum modò, quem vt cœlo delapsum intuebantur, sed etiam nauis illius quæ tuum numen aduexerat vela remigiáque venerantes, paratíque te ingredientem stratis sentire corporibus. Nec mirum si tanto gaudio ferebantur post tot annorum miserrimam captiuitatem, post violatas coniuges, post liberorum turpe seruitium, tandem liberi, tandémque Romani, tandem vera imperii luce recreati. si quidem præter illam clementiæ vestræ pietatisque famam, quæ communi gentium voce celebratur, in ipso Cæsar tuo vultu videbant omnium signa virtutum: in fronte, grauitatis: in oculis, lenitatis: in rubore, verecundiæ: in sermone, iustitiæ: quæ singula vt respectantes agnouerant, lætitiæ clamoribus concinebant: vobis se, vobis liberos suos, vestris liberis omnes generis sui posteros deuouebant. Nos quidem certè, ô perpetui parentes & domini generis humani, hoc à diis immortalibus omni votorum nuncupatione deposcimus

vt liberi nepotésque noſtri, & ſi qua omnibus ſeculis erit duratura progenies, cùm vobis tum etiam his quos educatis atque educabitis, dedicentur. Quid enim melius poſteris noſtris optare poſſimus quàm quo fruimur ipſi? Tenet vno pacis amplexu Romana R. P. quicquid variis temporum vicibus fuit aliquando Romanum: & illa quæ ſæpe veluti nimia mole * defluxerant, magnitudo tandem ſolido cohæſit imperio. Nihil ex omni terrarum cœlíque regione non aut metu quietum eſt, aut armis domitum, aut pietate deuinctum. Et ex aliis quidem partibus aliqua reſtant, quæ ſi voluntas vel ratio deſiderent, poſſitis acquirere: vltra Oceanum verò quid erat præter Britanniam? quæ à vobis ita recuperata eſt, vt illæ quoque nationes terminis eiuſdem inſulæ cohærentes veſtris nutibus obſequantur. Nulla progrediendi cauſa ſupereſt, niſi ſi (quod natura vetuit) fines ipſius quærantur Oceani. Omnia, inquam, inuictiſſimi principes, veſtra ſunt quæ ſunt digna vobis: & inde eſt quòd conſulere ſingulis æqualiter licet, quum vniuerſa teneatis. Itaque ſicuti pridem tuo, Diocletiane Aug. iuſſu ſuppleuit deſerta Thraciæ tranſlatis incolis Aſiæ, ſicut poſtea tuo, Maximiane Aug. nutu, Heruiorum & Treuirorum arua iacentia lætus poſtliminio reſtitutus & receptus in leges Francus excoluit: ita nunc per victorias tuas, * Conſtantine Cæſar inuicte, quicquid infrequens Ambiano & Bellouaco & Trigaſtino ſolo Lingonicóque reſtabat, Baro cultore reuireſcit: quinetiam illa, cuius nomine mihi peculiariter gratulandum, deuotiſſima vo-

Legendum, vt puto, defluxerat magnitudo. non enim dicimus cohæſit illa,

Legendum Conſtanti

bis ciuitas Heduorum, ex hac Britannicæ facultate victoriæ plurimos quibus illæ prouinciæ redundabant, accepit artifices, & nunc extructione veterum domorum, & refectione operum publicorum, & templorum instauratione consurgit: nunc sibi redditum vetus illud Romanæ fraternitatis nomen existimat, quum te rursus habeat conditorem. Dixi, Cæsar inuicte, propè plura quàm potui, sed pauciora quàm debui, vt iustissima mihi causa sit propitio munere tuo & nunc desinendi, & sæpe dicendi.

* * *

DIXI.

BEATVS RHENANVS

AD LECTOREM.

EVMENIVS *rhetor, quum in aula Constantij Cæsaris, sacræ memoriæ magistrum ageret, ab illo scholis Clunensium est præfectus, vt iuuentutem Galliarum doceret, vbi & auus eius, homo Athenis ortus, olim docuerat. At quum ædificia scholarum ob vetustatem essent collapsa, annuam sexcentorum sestertiorum mercedem illarum instaurationi dicare volebat. atque hoc est quod à præside Galliæ Belgicæ hac oratione contendit. Porro præsides, nunc clarissimi, nunc perfectissimi vocabantur. Vnde iureconsultis titulus de perfectissimatus dignitate. Hæ autem literæ V. P. virum perfectissimum significant. Cleui oppidi meminit Antoninus in itinerario.*

suo.

EVMENII RHETORIS

ORATIO PRO SCHOLIS

instaurandis, coram V.P.
præside Galliæ
habita.

CERTVM habeo, vir perfectissime, non quidem te, qui semper in omni genere dicẽdi maxima facultate viguisti, sed circunstantium pleroſque mirari quòd ego, qui ab ineunte adolescentia vsque in hunc diem nunquam isto in loco dixerim, & quantulumcunque illud est quod labore ac diligentia videor consecutus, exercere priuatim quàm in foro iactare maluerim, nunc demum sero quodam tirocinio ad insolitum mihi tribunal aspirẽ: à quo ego me fateor, quanquam sedes ista iustitiæ & ad agendum & ad dicendum amplissima videretur, diffisum tamẽ ingenio me antehac abfuisse, & hoc ipso in tempore, quãuis diuersissimum à contẽtione litiũ genus orationis habiturũ, conscientiæ trepidatione reuocari. Ne quid igitur aut opinioni hominum dubium relinquã, aut interpretationi ex hac postulatione quã de restituẽdis patriæ meæ Menianis mihi sumẽdam potius quàm cuiquam delegendam putaui, maius de me aliquid quã posse me sentio, videar promittere, contestatũ esse initio dicẽdi apud audientes volo, temporarium me dicendi munus, atque id ipsum meis studiis peculiariter com-

modare, non ad incognitam mihi sectam forensium patronorum alienæ laudis cupiditate transire. Neque enim tanta me aut negligentia aut confidentia tenet, vt nesciam quanta sit inter hanc aciem fori & nostra illa secreta studiorum exercitia diuersitas. Ibi armantur ingenia, hîc præliatur: ibi præluſio, hîc pugna committitur: hic plerunque velut ſudibus & ſaxis, illic semper telis ſplendentibus dimicatur: hîc ſudore & quaſi puluere ſordidus, illic inſignis ornatu laudatur orator: vt ſi vterque experiundi cauſa officia commutent, alium quidem turbarum ſonus & ſtrepitus armorum, alium quidem triumphi, deterreat. Scio hæc, inquam, vir perfectiſſime, neque me ſciens fallo, & idcirco tantum abeſt vt me docendi relictis præcipiendíque rationibus aptum atque idoneum putem, vt hoc ipſo quod vel vno die atque vna de re in foro dicam, veniam magis poſsim ſperare quàm gloriam. Quanquam in hac oratione, vir perfectiſſime, loci tantummodo inſolentia, non dicendi nouitate, perturber: ſiquidem id poſtulo quod non modò contradicendo nemo audeat impedire, ſed omnes potius quibus diuina principum liberalitas, quibus vrbis iſtius reſtitutio, quibus optimarum artium celebratio grata atque iocunda eſt, ſummo gaudio & fauore ſuſcipiant, vt Menianæ illæ ſcholæ, quondam pulcherrimo opere & ſtudiorum frequẽtia celebres & illuſtres, iuxta cætera quæ inſtaurantur opera ac templa reparantur. Ita quantum mihi trepidationis affert locus, tantum releuat cauſa dicendi: quam quidem ego, vir perfectiſſime, duas in partes arbitror diuidendam, vt priùs diſſeram quàm ſit

ex vſu & officio opus illud ad priſtinam magnificentiam reformari: deinde qua ratione id poſſit ſine ſumptu publico, ex largitione quidem principum maximorum, ſed tamen cum aliquo meo erga patriam ſtudio & amore procedere. Ante omnia igitur, vir perfectiſsime, diuinæ imperatorum Cæſarúmque noſtrorum prouidentiæ, ſingularique in nos beneuolentiæ, huius quoque operis inſtauratione parendum eſt, qui ciuitatem iſtam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam, & tunc demum grauiſsima clade perculſam cum latrocinio Batauicæ rebellionis obſeſſa auxilium Romani principis irrogaret, non ſolùm pro admiratione meritorum, ſed etiam pro miſeratione caſuum attollere ac recreare voluerunt, ipſámque ruinarum eius magnitudinem immortalibus liberalitatis ſuæ monumentis dignam iudicauerunt, vt tanto eſſet illuſtrior gloria reſtitutorum, quanto ipſa moles reſtitutionis immanior. Itaque maximas pecunias, & totum, ſi res poſcat, ærarium non templis modò ac locis publicis reficiundis, ſed etiam priuatis domibus indulgent; nec pecunias modò, ſed etiam artifices tranſmarinos, & ex ampliſsimis prouinciarum ordinibus incolas nouos, & deuotiſsimarum hyberna legionum, quarum inuicta robora ne in his quidem quæ nunc quum maximè egent bellis, requirunt vt commodis noſtris ſtudio gratiæ hoſpitalis operentur, & relides aquas & nouos amnes veluti aridis feſſæ vrbis viſceribus infundant. Ex quo manifeſtum eſt, eos qui coloniam iſtam tot tantiſque operibus totius imperii erigere atque animare ſtatuerunt, vel præcipuè ſedem illam liberalium

literarum velle reparari, quum peculiarem frequentiam honestissimæ iuuentutis illustrato studiorum honore prouiderint. Cui enim vnquam veterum principum tantæ fuit curæ vt doctrinæ atque eloquentiæ studia florerent, quantæ his optimis & indulgētissimis dominis generis humani? quos ego quidem, quantum ad votum pietatémque pertinet, liberorum nostrorum parentes appellare non dubito, qui nobilissimam istam indolem Galliarum suarum * interitus summi doctoris orbatam respicere dignati, suo potissimum iudicio præceptorem ei moderatorémque tribuerunt, & inter imperatorias dispositiones summis reipubl. gubernandæ prouisionibus occupatas, literarum quoque habuere delectum. Neque aliter quàm si equestri turmæ vel cohorti prætoriæ consulendum foret, quem potissimum præficerent, sui arbitrii esse duxerunt: ne ii quos ad spem omnium tribunalium, aut interdum ad stipendia cognitionum sacrarum, aut fortasse ad ipsa palatii magisteria prouehi oporteret, veluti repentino nubilo in mediis adolescentiæ fluctibus deprehensi incerta dicendi signa sequerentur. In quo ego V. P. nihil laudi meæ tribuo, sed domini nostri Constantii, principis, inuentis incredibilem erga iuuentutem Galliarum suarum sollicitudinem atque indulgentiam mirari satis nequeo: qui honorem literarum hac quoque dignatione cumulauit, vt me filio potius meo ad pristina mea studia molientem, ipsum iusserit disciplinas artis oratoriæ retractare, & hoc ipsi palatio parētis sui munus iniunxerat, vt mediocrem quidem pro ingenio meo naturáque vocem, cœlestia tamen verba & diuina seu-

* al. interitum

sa principum proloquuturam, ab arcanis sacrorum penetralium ad priuatarum Musar umadyta transtulerit: non vtique quia mihi quem (quod sine inuidia dixerim) tanta dignatione respicit, quanta pro summis honoribus debet sufficere sapienti: vellet aliquid imposita ista professione detrahere, sed vt professioni ipsi ex eo honore quem gessi adderet dignitatem. Cui igitur dubium quin diuina illa mens Cæsaris quæ tanto studio præceptorem huic conuentui iuuentutis elegit, etiam locum exercitiis illis dedicatum instaurari atque exornari velit? quum omnes omnium rerum sectatores atque fautores parum se satisfacere voto & conscientiæ suæ credant, si non ipsarum quas appetunt gloriarum templa constituant. * Inde est Athenienſis humanitas aram Misericordiæ instituit, quòd Romani ducis animi magnitudo templum Virtutis & Honoris. Quarum enim artium, siue animi affectionum, magnis hominibus ingeneratus ardor fuerit, earum etiam consecrata existere ad posteros monumenta voluerunt. AEdem Herculis Musarum in circo Flaminio Fuluius ille Nobilior ex pecunia censoria fecit, non id modò secutus quòd ipse literis & summa poetæ amicitia duceretur, sed quòd in Græcia quum esset imp. acceperat Herculem musagetem esse, id est, comitem ducémque musarum. Idémque primus nouem signa, hoc est omnium Camœnarum ex Ambracienſi oppido translata, sub tutela fortissimi numinis consecrauit, vt res est, quia mutuis operibus & præmiis iuuari ornarique deberent: Musarum quies defensione Herculis, & virtus Herculis voce Musarum. Credo igitur tali Cæ-

Inde est quòd Ath.

sar

ſar Herculius & aui Herculis & Herculii patris inſtinctu, tanto ſtudium litterarum fauore proſequitur, vt non minus ad prouidentiam numinis existimet pertinere bene dicendi quàm rectè faciendi diſciplinam? & pro diuina intelligentia mentis æternæ, ſentiat literas omnium fundamenta eſſe virtutum: vtpote continentiæ, modeſtiæ, vigilantiæ, patientiæ magiſtras: quæ vniuerſa quum in conſuetudinem tenera ætate venerunt, omnia deinceps officia vitæ ad ipſa quæ diuerſiſsima videntur militiæ atque caſtrorum * munimina conualeſcunt. Ideóque his omnis induſtriæ atque omnis laudis nutricibus, aut (vt verius loquar) matribus, quum præceptorem Cæſar Herculius declarare dignatus ſit, neceſſe eſt etiam ſedem propriam cupiat reformari: vt, quum ad antiquam firmitatem cultúmque reparata ſit, multo hîc iuſtius & verius nuncupetur ædes Herculis atque Muſarum. Et ſanè vir præſtantiſſime, intereſt etiam gloriæ quam tanti principes tot victoriis ac triumphis merentur, vt ingenia quæ canendis eorum virtutibus excoluntur, non intra priuatos parietes, ſed in publica oſtentatione & in ipſo vrbis iſtius ore vegetentur. Quid autem magis in facie vultúque iſtius ciuitatis ſitum eſt, quàm hæc eadem Meniana, in ipſo tranſitu aduenientium huc inuictiſsimorum principum conſtituta? qui quum ſe occurſu lætæ iuuentutis affici, non ſolùm liberalitate quam ipſi tribuunt, ſed etiam literis quibus me ad inſtitutionem eius cohortantur, oſtendant: quanto plus capient voluptatis quum reparatum videant ipſum conciliabulum iuuentu-

* Melius munia.

al. perfectiſſime.

tis? Ad hoc, vir perfectissime, opus istud reddit illustrius cùm ipsorum Cæsarum, tum etiam omnium hominum aspectu promptius, quod præcipuo est loco positum, quasi inter ipsos oculos ciuitatis, inter Apollinis templum atque Capitolium. Quo magis est etiam sacrosancta sedes vtriusque lateris veneranda continio *vtriusque late numeris instauranda respectu, ne fana longè omnium in hac vrbe pulcherrima labes media deformet: præsertim quum mihi videatur ipse ille qui Meniana hæc primus extruxit, idcirco ea illic potissimùm collocasse, vt veluti cognato vicinorum sibi numinum tenerentur amplexu, quum augustissima tecta literis dedicata, inde Athenarum conditrix Minerua conspiceret, hinc Apollo medius Camœnarum Igitur ibi maximè & oportet & fas est exercere iuuentutis ingenia, vbi tam proquinqua sunt numina amica doctrinæ, vbi ex proximo iuuat mens diuina sapientiam, & carminum deus vocem, & verecundiam virgo perpetua, & prouidentiam præscius futurorum. Ibi adolescentes optimi discant, nobis quasi solenne carmen præfantibus, maximorum principum facta celebrare. Quis enim melior vsus est eloquentiæ quam vbi ante aras quodammodo suas, Iouios Herculeosque audiant prædicari Iupiter pater, & Minerua socia, & Iuno placata?

Opinor leg. vtriusque lateris instauranda

Satis verborum feciſſe arbitror, vir perfectiſsime, de eo quod mihi ad dicendū prius cōſtitueram, quàm ſit ex vſu atque officio inſtaurari opus illud, ſtudiis quibus optimi principes maximè fauēt, dedicatum, in ipſa ciuitatis frōte poſitum, celeberrimis templis vtrinque cōiunctum

nunc in ſecundum eundémque locum diſtuli, quemadmodum id ſine ſumptu publico & cum laude ſacræ largitionis fieri poſsit, oſtendam Salarium me liberaliſſimi principes ex huius reipubl. viribus in ſexcentis millibus nummûm accipere iuſſerunt: non quoniam non amplius tribuere commodis meis vellent, in quem multo maiora & prius quòd poſtea præmia contulerunt, ſed vt tercena illa ſeſtertia quæ ſacræ memoriæ magiſter acceperam, in honore priuati huius magiſterii addita pari ſorte gemmarent. Hoc ego ſalarium, quantum ad honorem pertineat, adoratum accipio, & in acceptilatione perſcribo: ſed expenſum referre patriæ cupio, & ad reſtitutionem huius operis quoad vſus popoſcerit deſtinare. Cuius voluntatis meæ ratio etſi aſſerenda non eſt, tamen ſub hac tua humanitate & circumſtantium expectatione, qua me audiri ſentio, aliquatenus proſequenda eſt. Nam primum omnium in hoc ego max mos eſſe fructus præmiorum puto, vt digni quibus tribuantur habeamur. ſi quidem ipſe vtis pecuniæ bonis malisve artibus parte præſtetur & vilis eſt: honeſtis verò rationibus poſſe acquirere, ſummum etiamſi quæſtum remiſeris, lucrum eſt. Neque enim Syrus mercator, aut Deliacus, aut Indicus ad vberrima iſta compendia laudis aſpirat, ſed raræ atque inter paucisſimos opes ſunt contentæ meritis conſcientiæ. Quippe hoc ipſo præmii gloria continetur, ne id cupiditate quærendi affectaſſe videamur, quod hoc vno aſſequi poſſumus, ſi pro accepto ducamus oblatum, vt induſtriæ, aſſumendi copiã præcluſure po-

tuisse, continentiæ, præteriisse. An si fortissimi viri in sacris certaminibus summo labore atque etiam vitæ periculo solam vocem præconis & coronæ testimonium petunt, ego verba illa diuina cœlestésque literas, quibus mihi tanti principes instituendam iuuentutem commendare dignati sunt, non vltra omnium vocum potentiam venerabundus accipiam? non vltra omnes laureas colam? Leges ergo V.P. tametsi hanc quoque mihi veniam tribuas oportet. Neque enim ipsius epistolæ sacræ commemorationem solam sine obsequio recitationis inducere fas est, vt perlecta magis eluceat quantum me studium par sit impendere non ipsis modò literis, sed etiam & templis ac sedibus literarum.

Merentur & Galli nostri vt eorum liberis quorum vita in augusto Cliuiensium oppido ingenuis artibus eruditur, & ipsi adolescentes, qui hilari consensu meum Constantij Cæsaris ex Italia reuertentis suscepere comitatum, vt eorum indoli consulere cupiamus. Proinde quod aliud præmium his quàm illud conferre debemus, quod nec dare potest nec eripere fortuna? Vnde auditorio huic, quod videtur interita præceptoris orbatum, te vel potissimum præficere debuimus, cuius eloquentiam & grauitatem morum & actus nostri habemus administratione compertam. Saluo igitur priuilegio dignitatis tuæ, hortamur vt professionem oratoriam recepte, atque in supradicta ciuitate, quam non ignoras, nos ad pristinam gloriam reformare, ad vitæ melioris studium adolescentium excolas mentes. Nec putes hoc munere antè partis aliquot tuis honoribus derogari: quum honesta professio ornet potius*

al. ex actus nostri

*omnem quàm deſtruat dignitatem. Denique etiam ſalarium te in ſexcẽtis millibus nummûm ex reipubl. viribus conſequi volumus, vt intelligas meritis tuis etiam noſtram conſtituere clementiam. Vale Eumeni *clariſſime nobis.* al. cariſſimè

Ita non videtur tibi, vir perfectiſsime, hac tantorum principum exhortatione non ſolùm meus & otio iacens, ad priſtinas artes animus attolli, verùm & veterum ipſi quodammodo ſcholarum parietes & tecta conſurgere? Quod enim tantum carmen Amphioni? quæ tanta plectro fidibúsque dulcedo, quam ſequuta quondam ſaxa perhibentur, vt ducentibus ſubuecta modulis, & ad interualla carminum reſiſtentia, ſponte murum velut arte conſtruerent: quanta in his imperatorum & Cæſarum literis ineſt ad omnes animorum impetus effectúsque rerum ciendos vis atque permotio? qui quod iubere poſsint, ſuadere dignantur. Et quum vel tacitas eorum ac vultu tenus ſignificatas voluntates ſummi patris ſequatur autoritas, cuius nutum promiſſionémque firmantis, totius mundi tremor ſentit, ipſi tamen vltrò imperant, poteſtatem cohortandi humanitate conciliant. Quinetiam laudibus incitant grauitatem morum, dicendi facultatem ſibi probatam & cognitam prædicantes, palatini honoris priuilegium oratoriæ profeſſioni ſaluum & incolume ſeruantes. Quibus ego diuinæ benignitatis illecebris, etiamſi omni ſenſu antè caruiſſem, ad quamuis profectò intelligentiam *onerer, adducerer, ſi quidem tantos principes, vnum hominem tanta laude decorare, non eſt oratorem admonere, ſed Opinor leg. monere aut moneri

facere. Quid igitur mihi cum numerata pecunia? immò quid cum vllis opibus aut Midæ regis, aut Crœsi? aut ipsius, qui auro dicitur fluxisse, Pactoli, quum diuina hæc testimonia omnibus diuitiis, atque ipsis eorum præmiis anteponam? nisi fortè Pythiados illius excellentem Socratis sapientiam vaticinatæ, aut magnificentius carmen videtur, aut verius quàm quod Ioui Herculíque pronuntiant, quorum ne nutus quidem possunt, non modò dicta reuocari. Quamobrem (vt dixi) vir perfectissime, sexcenta illa, quantum ad honorem spectat, accipi oportere censeo, atque vsum delego patriæ, & ipsi potissimum operi in quo studia nostra celebranda sunt. Videor enim mihi id quod sacris literis continetur, ita saluo honoris mei priuilegio doceam, hoc manifestius atque illustrius retenturus, vt me dignum talibus æternorum principum iudiciis probem amore reipubl. Equidem ipsos patriæ deos testor, tanto me ciuitatis istius amore flagrare, vt quocunque oculos circumtuli, ad restitutionem operum singulorum, ita gaudio ferar, vt spiritum identidem meum pro illorum salute deuoueam, quorum iussu operibúsque reparantur. Sed tamen hoc quod mihi ornandæ professionis meæ causa tributum est, huic me præcipuè sentio debere monimenta. Etenim si bello parta Marti dicantur, si mari quæsita Neptuno, si messes Cereri, si Mercurio lucra libantur: si item rerum omnium ad cultum referuntur autorum, vbi fas est docendi præmia consecrare, nisi in sede dicendi? præsertim quum mihi vltra communem cum cæteris studiorum re-

ligionem, etiam proprius quidam sit erga Meniana illa ex maiorum meorum recordatione delectus. Quanuis enim ante ingressum pueritiæ meæ prætermissa fuerit eorum exercendi studii frequentatio: tamen illic auum quondam meum docuisse audio, hominem Athenis ortum, Romæ diu celebrem, mox in ista vrbe perspectum probato hominum amore, doctrinæ, atque huius ipsius operis veneratione detentum: cuius ego locum, in quo (referunt) maior octogenario docuit, si ab isto venerabili sene, te Glauce appello præsentem, quem videmus non ciuitate Atticum, sed eloquio, recoli ornarique perfecero, ipsum mihi videbor ad vitam tali professionis suæ successione reuocasse. Quod quidē meum ego erga honorem domus ac familiæ meæ studium non confiterer, vir perfectissime, nisi ipsis imperatoribus Cæsaribúsque nostris gratum esse confiderem, vt publicam eorum in restituendo orbe pietatem pro suo quisque captu in renouandis suorum vestigiis æmuletur. Quis enim nunc sit animo tam humili, tam abiecto, tam ab omni appetitione laudis alieno, vt non & quantulamcunque memoriam suorum excitare, & sibi aliquid secundæ opinionis cupiat acquirere? quum videat omnia quæ *oriorum labe conciderant, hac felicitate seculi resurgentia, tot vrbes diu syluis obsitas, atque habitatas feris, instaurari mœnibus, incolis frequentari: quod in AEgeo mari semel contigit, vt quæ opertis fluctibus vagabatur, repentè insula Delos existeret, eius nunc simile tot orientibus vndique ciuitatibus, tot insulis ad huma-

*Forsan, bellorū labe, vel superiorum

nos cultus quasi renascentibus euenire, nisi forte
al, tegeretur non grauior Britanniam ruina depressérat, quàm si perfuso *tegerent Oceano, quæ profundissimo Pœnorum gurgite liberata ad conspectum Romanæ lucis emersit. Aut hæc ipsa quæ modò desinit esse barbaria, non magis veritate Frãcorum velut hausta desiderat, quàm si eam circumfusa flumina & mare alluens operuisset. Nam quid ego alarum & cohortium castra percenseam toto Rheni & Istri & Euphratis limite restituta? qua veris autumnive clementia tot manu posítæ arbores conualescunt? quo calore solis tot depressæ imbribus segetes resurgunt? quot vbique muri vix repertis veterum fundamentorum vestigiis excitantur? adeo (vt res est) aurea illa secula quæ non diu quondam Saturno rege viguerunt, nunc æternis auspiciis Iouis & Herculis renascuntur. Sed enim, vir perfectissime, inter omnia quæ virtute principum ac felicitate recreantur, sint licet fortasse alia magnitudine atque vtilitate potiora, nihil est tamen admirabilius hac liberalitate quam fouendis honorandísve literarum studiis impartiunt. Quippe (vt initio dixi) nulli vnquam antè hac principes pari curâ belli munia & huiusmodi pacis ornamenta coluerunt. Diuersissimus enim ad vtramque sectam deflexus est, dispar natura mentium, & discrepans in electione iudicium, ipsorum denique vtrisque artibus præsidentium nominum dissoni monitus, habitúsque dissimiles. Quo magis horum noua & incredibilis est virtus & humanitas, quæ inter tanta opera bellorum ad hæc quoque literarum exercitia respi-

ciunt, atque illum temporum ſtatum, quo (vt legimus) Romana res plurimum terra & mari valuit, ita demum integrari putant, ſi non potentia, ſed etiam eloquentia Roma reuireſcat. Detur ergo vir perfectiſſime, illa mihi ab optimis virtutum omnium dominis tributa largitio, huic operi doctrinæ atque eloquentiæ dedicata, vt quemadmodum cætera vitæ noſtræ commoda apud auxiliatores eorum deos colimus, ita ſingularem eorundem erga litteras dignationem in antiqua literarum ſede celebremus. Videat præterea in illis porticibus iuuentus, & quotidie ſpectet omnes terras, & cuncta maria, & quicquid inuictiſſimi principes vrbium, gentium, nationum, aut virtute deuincunt, aut terrore. Si quidem illic (vt ipſe vidiſti) credo inſtruendæ puritiæ cauſa, quò manifeſtius oculis diſcerentur quæ difficilius percipiuntur auditu, omnium cum nominibus ſuis locorum ſitus, ſpatia, interualla deſcripta ſunt, quicquid vbique fluminum oritur & conditur, quacunque ſe litorum ſinus flectunt, quóve ambitu cingit orbem vel irrumpit Oceanus, ibi fortiſſimorum imperatorum pulcherrimæ res geſtæ per diuerſa regionum argumenta recolantur, dum calentibus ſempérque venientibus victoriarum nuntiis reuiſuntur Perſidos flumina, & Libyæ arua ſitientia, & connexa Rheni cornua, & Nili ora multifida, dúmque ſibi ad hæc ſingula intuentium animus affingit, aut ſub tua Diocletiane Auguſte clementia AEgyptum furore poſito quieſcentem, aut te Maximiane inuicte, perculſa Maurorum agmina fulminantem, aut ſub dextera tua, domine Con-

Malim, exe-
rentem.

stanti, Batauiam Britanniámque squalidum caput syluis & fluctibus* exercentem, aut te Maximiane Cæsar, Persicos arcus pharetrásque calcantem. Nunc enim, nunc demum iuuat orbem spectare depictum, quum in illo nihil videmus alienum. Habes, vir perfectissime, studii ac voti mei professionem, abs te peto vt eam literis tuis apud sacras aures prosequi non graueris. si quidem maximus ac penè solus fructus est recta cupientium, vt voluntas eorum ad diuinam tantorum principum scientiam perferatur.

DIXI.

PANEGYRICVS
MAXIMIANO AVG.
dictus, à Mamertino, vt putatur: in quo Diocletiani quoque laudes continentur, qui cum Maximiano imperauit.

CVM omnibus festis diebus, sacratissime imp. debet honor vester diuinis rebus æquari, tũ præcipuè celeberrimo isto & imperantibus nobis lætissimo die veneratio numinis tui cũ solenni sacræ vrbis religione iũgenda est. Verũ est enim profectò quod de origine illius ciuitatis accepimus, primã in ea sedẽ numinis vestri sanctũ illud venerãdúmque palatiũ regẽ aduenã cõdidisse. Neque enim fabula est de licẽtia poetarum, nec opinio de fama veterum seculorũ, sed manifesta res & probata (sicut hodie quoque testatur Herculis ara maxima, & Herculei sacri custos familia Pinaria) principem illũ tui generis ac nominis Palãtea mœnia addidisse victorem: & parua licet tũc regia, sũma tamẽ religione susceptũ futuræ maiestatis dedisse primordia, vt esse posset dom' Cæsarũ, quæ Herculis fuisset hospi-

tium. Iure igitur hoc die quo immortalis ortus dominæ gentium ciuitatis veſtra pietate celebratur, tibi potiſſimum imp. inuicte, laudes canimus, & gratias agimus, quem ſimilitudo ipſa ſtirpis tuæ, ac vis tacita naturæ ad honorandum natalem Romæ diem tam liberalem facit, vt vrbem illam ſic colas conditam, quaſi ipſe condideris. Reuera enim ſacratiſſime imp. meritò quiuis te tuúmque fratrem Romani imperii dixerit conditores. eſtis enim, quod eſt proximum, reſtitutores: & ſic licet hic illi vrbi natalis dies, quòd pertineat ad originem populi Rom. veſtri imperii primi dies ſunt principes ad ſalutem. Quare ſi tunc Romæ omnes magiſtratus, & pontifices & ſacerdotes iuxta parentes vrbis & ſtatores deos, Herculis templa venerantur, quia partam aliquando ex victoria prædam à flumine Ibero & conſcio occidui ſolis Oceano ad pabula Tyrrhena compulerit, & in Palatino iugo venturo ter reliquerit veſtigia, quanto tandem ſtudio nos hîc conuenit, qui te præſentem intuemur deum, toto quidem orbe victorem, ſed nunc quidem maximè in eadem occidentis plaga non paſtorem trino capite deformem, ſed prodigum multo tetrius opprimentem, quicquid ſpiritus & vocis habeamus, omne id in laudibus tuis non occupare modò, ſed (ſi res poſcat) abſumere? Vnde igitur ordiar? commemorabo nimirum patriæ tuæ in rempublicam merita. Quis enim dubitat quin multis iam ſeculis ex quo vires illius ad Romanum nomen acceſſerint, Italia quidem ſit gentium domina gloriæ vetuſtate, ſed Pannonia virtute? An diuinam generis tui originem accenſebo, quam tu non

modò factis immortalibus, sed etiam nominis successione testaris? An quemadmodum educatus institutúsque sis prædicabo in illo limite, in illa fortissimarum sede legionum, inter discursus strenuæ iuuentutis & armorum sonitus tui vagitibus obstrepentes? Finguntur hæc de Ioue, sed de te vera sunt imp. An tuas res gestas enumerare conabor? quæ te prima signa imperatoriis auspiciis inaugurarint, quæ castra dominum habitura susceperint, quæ bella deduxerint, quæ victoriæ auxerint? Ibo scilicet vestigiis virtutis tuæ colligendis per totum Istri limitem, perque omnem quà tendit Euphratem, & ripas peragrabo Rheni, & litus Oceani. Sed qui velit omnia ista complecti, secula sibi optare debet, & innumerabiles annos, & quantam tu mereris ætatem. Faciam igitur compendium orationi meæ, sed damno voluntatis, quod huic tempori maximè congruit, omittam cætera: & potissimum illud arripiam, quod multis fortasse mirum videbitur, & tamen re ipsa verissimum est, te, quum ad restituendam remp. à cognato tibi Diocletiani numine fueris inuocatus, plus tribuisse beneficii quàm acceperis. Neque enim specie tenus ac nomine fortuna imperii consideranda est: trabeæ vestræ triumphales, & fasces consulares, & sellæ curules, & hæc obsequiorum stipatio & fulgur, & illa lux diuinum verticem claro orbe complectens, vt strorum sunt ornamenta meritorum, pulcherrima quidem & augustissima, sed longè illa maiora sunt quæ tu impartito tibi imperio, meræ gratiæ retulisti, admittere in animum tantæ reipubl. curam, & totius orbis fata suscipere, & oblitum quodammo-

do sui gentibus viuere, & in tam arduo humanarum rerum stare fastigio, ex quo veluti terras omnes & maria despicias, vicissimque oculis ac mente collustres, vbi sit certa serenitas, vbi dubia tempestas, qui iustitiam vestram iudices æmulentur, qui virtutis vestræ gloriam duces seruent: accipere innumerabiles vndique nuntios, totidem mandata dimittere, de tot vrbibus & nationibus & prouinciis cogitare, noctes omnes diésque perpeti, solicitè pro omnium salute transigere: hæc omnia quum à fratre optimo oblata susceperis, tu fecisti fortiter, ille sapienter. Neque enim quum reipubl. nauem secundus à puppi flatus impleret, salutarem manum gubernaculis addidisti, sed quum ad restituendam eam post priorum temporum labem diuinum modò, ac ne id*quid est vnicum sufficeret auxilium, præcipitanti Romano nomini iuxta principem subisti, eadem scilicet auxilii opportunitate qua tuus Hercules Iouem vestrum quondam Terrigenarum bello laborantem, magna victoriæ parte iuuit, probauitque non magis à diis accepisse cœlum quàm eisdem reddidisse. Annon illud malum simile monstrorum bitormium & hisce terris fuit, quod tua Cæsar nescio vtrum magis fortitudine repressum sit, an clementia mitigatum, quum militares habitus ignati agricolæ appetiuerunt, quum arator equitem, quum pastor equitem, quum hostem barbarum suorum cultorum rusticus vastator imitatus est? Quod ego cursim prætereo: video enim te, qua pietate es, obliuionē illius victoriæ malle quàm gloriam. Quòd verò statim vix dum misero illo furore sopito, tum omnes

Legendum, quidem

barbaræ nationes excidium vniuerſæ Galliæ minarentur, neque ſolùm Burgundiones & Alamani, ſed etiam Chaibones Erulique, viribus primi barbarorum, locis vltimi, præcipiti impetu in has prouincias irruiſſent, quis deus tam inſperatam ſalutem nobis attuliſſet, niſi tu affuiſſes? Tu enim diuinæ prouinciæ imp. conſilio priuſquam vi bellum gerendum ratus, cæteros quidem perduelles, quibus iſta peſtifera multitudo, ire paſſus es in profundam famem, & ex fame in peſtilentiam, mox triumphi ornamenta capienda militum manibus vltrus: Chaibonas tamen Erulósque non dignatus pariter prodere, atque vt interim diuina virtus tua exercitatione ſolita non careret, aperto Marte atque vno impetu proculſti, nõ vniuerſo ad id prælium vſus exercitu, ſed paucis cohortibus. Quid enim opus erat multitudine quum ipſe pugnares? ipſe omnibus locis totáque acie dimicares, ipſi hoſti vndique & quà reſiſteret & quà cederet & quà fugeret occurrens? errorémque aduerſariis pariter ac tuis faceres, quum neque te barbari vnũ putarent, neque milites non dico ſtipatione atque comitatu, ſed ſaltem oculis ſequi poſſent? tanto quippe prælio ferebare, non aliter quàm magnus amnis ſolet hybernis imbribus auctus & niuibus paſsim fluere quà campus eſt. Ita cuncti Chaibones Erulique cuncti tanta internecione cæſi interfectique ſunt, vt extinctos eos relictis domi coniugibus ac matribus non profugus aliquis è prælio, ſed victoriæ tuæ gloria nuntiaret. Tranſeo innumerabiles tuas tota Gallia pugnas atque victorias: quæ enim tot tantísque rebus ſufficiat oratio? Illum tamen primum

consulatus tui auspicalem diem tacitus prætermittere nullo modo possum, quo tu solus omnium cōsequutus es vt quod tempus antea incipiendis tantummodo rebus aptum videbatur, tunc primùm potuerit sufficere peragendis, vnóque sol curriculo suo, eóque breuissimo,& officia te cōsulis inchoantem videret, & imperatoris implentem. Vidimus te Cæsar eodem die pro republ.& vota suscipere,& coniuncta debere:quod enim optaueras in futurum, fecisti continuò trāsactum,vt mihi ipsa deorum auxilia quæ precatus eras præuenisse videaris, & quicquid illi promiserant,antè feciſſe. Vidimus te Cæsar,eodem die & in clarissimo pacis habitu, & in pulcherrimo virtutis ornatu. Bona venia deùm dixerim, ne Iupiter quidem ipse tanta celeritate faciem cœli sui variat,quàm facilè tu Iupiter totam prætextam sumpto thorace mutasti, hastam posito scipione rapuisti,à tribunali temet in campum, à curuli in equum transtulisti: & rursus ex acie cum triumpho rediſti, totámque hanc vrbē repentina tua in hostes eruptione solicitam,lætitia & exultatione, & aras flagrantibus & sacrificiis & odoribus accensis numini tuo implesti. Ita vtroque illius die supremo tempore bis diuina res pari religione celebrata est : Ioui, dum pro futuris vouetur:tibi, dum pro victoria soluitur. Tale igitur auspicium illius anni quid sequebatur nisi nouum aliquod & ingens miraculum? quod autem maius euenire potuit illa tua in Germaniam transgressione? qua tu primus omnium imp.probasti, Rom.imperii nullum esse terminum,nisi qui tuorum esset*arborum. Atqui Rhenum antea videbatur ipsa sic natura duxisse,

Opinor leg. arbitrorum

duxisse, vt eo limite Rom. prouinciæ ab immanitate barbariæ vendicarentur. Et quis vnquam ante vos principes non gratulatus est, Gallias illorum amne muniri? quando non cum sine metu nostro Rheni alueum minuit diu serena tempestas? quando non cum securitate nostra illius diluuia creuerunt? Credo itidem, optimam illam fertilémque Syriam velut amplexu suo tegebat Euphrates antequam Diocletiano sponte se dederent regna Persarum; verùm hoc Iouis sui more, nutu illo patrio quo omnia contremiscunt, & maiestate nostri nominis consequutus est: tu autem imp. inuicte, feras illas indomitásque gentes vastatione, præliis, cædibus, ferro, igníque domuisti. Herculei generis hoc fatum est, virtuti debere quod vendicat. Exinde igitur soluto animo ac libero sumus, licet Rhenus arescat, tenuíque lapsu vix leues calculos perspicuo vado pellat: nullus inde metus est, quicquid vltra Rhenum prospicio, Romanum est. Sic illa quondam Romanæ potentiæ diu æmula & inimica Carthago à P. Scipione deuicta est, quũ is, traiecto in Africam exercitu, Hannibalem ab Italiæ vastatione reuocauit. Audieras hoc imp. an ipsa per te diuina tua mente prospexeras, ita demum hostes funditus posse subuerti, si in propriis sedibus vincerentur, nec prædam modò quàm cepissent amitterent, sed ipsi coniuges & liberos & parentes suos & charissima omnia capta mœrerent? Hoc tu siue cognitum sequutus es, seu te autore fecisti, vtrunque pulcherrimum est: neque enim minorem laudem magnarum rerum æmuli quàm ipsi merentur autores; quinimmò quanuis optimum intentate-

consulatus tui auspicalem diem tacitus prætere-
re nullo modo possum, quo tu solus omnium cō-
sequutus es vt quod tempus antea incipiendis
tantummodo rebus aptum videbatur, tunc pri-
mùm potuerit sufficere peragendis, vnóque sol
curriculo suo, eóque breuissimo,& officia te cō-
sulis inchoantem videret, & imperatoris im-
plentem. Vidimus te Cæsar eodem die pro re-
publ.& vota suscipere,& coniuncta debere:quod
enim optaueras in futurum, fecisti continuò
trāsactum,vt mihi ipsa deorum auxilia quæ pre-
catus eras præueniisse videaris, & quicquid illi
promiserant,antè feciisse. Vidimus te Cæsar,eo-
dem die & in clarissimo pacis habitu, & in pul-
cherrimo virtutis ornatu. Bona venia deûm di-
xerim, ne Iupiter quidem ipse tanta celeritate
faciem cœli sui variat,quàm facilè tu Iupiter to-
tam prætextam sumpto thorace mutasti, hastam
posito scipione rapuisti,à tribunali temet in cam-
pum, à curuli in equum transtulisti: & rursus ex
acie cum triumpho rediisti, totámque hanc vrbē
repentina tua in hostes eruptione solicitam,læ-
titia & exultatione, & aras flagrantibus & sacri-
ficiis & odoribus accensis numini tuo implesti.
Ita vtroque illius die supremo tempore bis di-
uina res pari religione celebrata est : Ioui, dum
pro futuris vouetur:tibi, dum pro victoria sol-
uitur. Tale igitur auspicium illius anni quid se-
quebatur nisi nouum aliquod & ingens miracu-
lum? quod autem maius euenire potuit illa tua
in Germaniam transgressione? qua tu primus o-
mnium imp.probasti, Rom.imperii nullum esse
terminum,nisi qui tuorum esset*arborum. At-
qui Rhenum antea videbatur ipsa sic natura

Opinor leg. arbitrorum

duxisse,

duxiſſe,vt eo limite Rom. prouinciæ ab immanitate barbariæ vendicarentur. Et quis vnquam ante vos principes non gratulatus eſt, Gallias illorum amne muniri? quando non cum ſine metu noſtro Rheni alueum minuit diu ſerena tempeſtas? quando non cum ſecuritate noſtra illius diluuia creuerunt? Credo itidem, optimam illam fertilémque Syriam velut amplexu ſuo tegebat Euphrates antequam Diocletiano ſponte ſe dederent regna Perſarum ; verùm hoc Iouis ſui more, nutu illo patrio quo omnia contremiſcunt, & maieſtate noſtri nominis conſequutus eſt : tu autem imp. inuicte , feras illas indomitásque gentes vaſtatione, prælíis , cædibus, ferro,igníque domuiſti. Herculei generis hoc fatum eſt , virtuti debere quod vendicat. Exinde igitur ſoluto animo ac libero ſumus , licet Rhenus areſcat,tenuíque lapſu vix leues calculos perſpicuo vado pellat: nullus inde metus eſt,quicquid vltra Rhenum proſpicio, Romanum eſt. Sic illa quondam Romanæ potentiæ diu æmula & inimica Carthago à P. Scipione deuicta eſt, quũ is,traiecto in Africam exercitu , Hannibalem ab Italiæ vaſtatione reuocauit. Audieras hoc imp.an ipſa per te diuina tua mente proſpexeras,ita demum hoſtes funditus poſſe ſubuerti, ſi in propriis ſedibus vincerentur , nec prædam modò quàm cepiſſent amitterent , ſed ipſi coniuges & liberos & parentes ſuos & chariſſima omnia capta mœrerent? Hoc tu ſiue cognitum ſequutus es, ſeu te autore feciſti , vtrunque pulcherrimum eſt : neque enim minorem laudem magnarum rerum æmuli quàm ipſi merentur autores: quinimmò quanuis optimum intentatæ

rei consilium fortunæ committitur, iteratum idem atque repetitum ad certam rei gloriam pertinet iudicii. Ideóque hoc nunc sacri ambo ipso estis Scipione potiores, quòd & tu Africanum, & te Diocletianus imitatus est. Ingressus es nuper illam quæ Rhetis est obiecta Germaniam, similíque virtute Romanum limitem victoria protulit. adeo numini illius simpliciter amantérque quicquid pro his cæteris feceras retulisti, quum ex diuersa orbis parte coeuntes inuictas dexteras contulistis: adeo fidum fraternúmque fuit illud eloquium, in quo nobis mutua præbuistis omnium exempla virtutum, atque inuicem vos quod fieri iam posse non videbatur auxistis: ille, tibi ostendendo dona Persica: tu, illi spolia Germanica. Sed neque illum virtutes tuæ bellicæ à liberalitate, neque illius opes à bellica virtute te reuocarunt: ambo nunc estis largissimi, ambo fortissimi, ab hac ipsa vestri similitudine, magis magísque concordes, &, quod omni consanguinitate certius est, virtutibus fratres. Sic fit vt vobis tantum imperium sine vlla æmulatione commune sit, neque vllum vitæ vos discrimen esse patiamini, sed planè vt gemini illi reges Lacedæmones Heraclidæ rempubl. pari forte teneatis: quanquam hæc vos meliores & iustiores, quòd illos mater astu coegit, quum nemini fateretur quem priùs edidisset in lucem, pari ætatis autoritate regnare: vos hoc sponte faciatis, quos in summis rebus æquauit non vultuum similitudo, sed morum. Attamen illos, si discrimen sui scire potuissent, minus mirum fuisset, exiguam sibi communicasse regionem, quam sæpe vno die impiger viator emen-

sus est : vos verò qui imperium non terræ sed cœli regionibus terminatis, tantam vim, tantam potestatem mutuò vobis impartire, diuinæ profectò immortalisque fiduciæ est, quam cupiditas nulla perturbet. Et tamen vides imp. non inuenire me ex omni antiquitate quod comparem vobis, nisi Herculeæ gentis exemplum. Nam ille quidem Magnus Alexander iam mihi humilis videtur, Indo regi sua regna reddendo, quum tam multi reges, imperatores, vestri clientes sint, quum per te regnum receperit Genobon, Esatech verò munus acceperit. Quid ille aliud expetiuit ad conspectum cum omni sua gente veniendo, nisi vt tunc demum integra autoritate regnaret, quum te Maximiane placasset? Ostendit ille te identidem (vt audio) popularibus suis, & intueri diu iussit, & obsequia discere, quum tibi ipse seruiret. Hoc eodem modo rex ille Persarum, nunquam se antè dignatus hominem confiteri, fratri tuo supplicat, totúmque, se vt ingredi ille dignetur, regnum suum pandit, offert, interim varia miracula eximiæ pulchritudinis feras mittit, amicitiæ nomen impetrare contentus, promeretur obsequio. Vestra hoc concordia facit, inuictissimi principes, vt vobis in tanta æqualitate successuum etiam fortuna respondeat. rempubl. enim vna mente regitis: neque vobis tanta locorum diuersitas obest quominus etiam velut inuictis dextris gubernetis. Ita quanuis maiestatem regiam geminato numine augeatis, vtilitatem imperii singularis cõsentiendo retinetis. Quare si non frustra Græci poetæ hominibus iustitiam colentibus repromittunt bonos gregum fœtus, & duplices arbo-

rum fructus, nunc omnia gentibus vniuersis ge-
mina debentur, quarum vos domini tam sanctè
iustitiam & concordiam colitis: tuquidem certè
imp. tantum esse in concordia bonum statuis, vt
etiam eos qui circa te potissimo funguntur offi-
cio, necessitudine tibi & affinitate deuinxeris: id
pulcherrimum arbitratus, adhærere lateri tuo
non timoris obsequia, sed vota pietatis. Quorum
ductu proximè quum felicissimis vestris auspi-
ciis vterentur, lubrica illa falláxque gens bar-
barorum vt merebatur, affecta est. Vestra hæc
imp. vestra laus est, à vobis proficiscitur & quod
per alios administratur. Vt enim omnia commo-
da cœlo terráque parta, licet diuersorum numi-
num ope, nobis prouenire videãtur, à summis ta-
men autoribus manant, Ioue rectore cœli &
Hercule pacatore terrarum: sic omnibus pulcher-
rimis rebus etiam quæ aliorum ductu geruntur,
Diocletianus facit, tu tribuis effectum. Vestræ,
inquam, fortunæ, vestræ felicitatis est imp. quòd
iam milites vestri ad Oceanum peruenêre victo-
ria, iam cæsorum in illo littore hostium sangui-
nem reciproci fluctus sorbuerunt. Quid nunc
animi habet ille pirata, quum fretum illud quo
solo mortem suam hucusque remoratus est, pe-
nè vestros exercitus videat ingressos oblitósque
nauium refugum mare sequutos esse quà ceder-
ret? quam nunc insulam remotiorem? quem a-
lium sibi optet Oceanum? quo denique pacto
effugere pœnas reipubl. potest? nisi si hausta
terræ deuoretur, aut turbine aliquo in deuia saxa
rapitur. Ædificatæ sunt ornatæque pulcherri-
mæ classes cunctis simul amnibus Oceanum pe-
nitura, neque solùm ad perficiendas eas carum

homines laborarunt, sed etiam ad excipiendas flumina repentè creuerunt. Toto ferè anno imp. quo tibi opus erat serenitate vt naualia texerentur, vt trabes cæderentur, vt artificum animi vigerent, vt manus ne torpescerent, nullus fere dies imbre fœdatus est, hyems ipsa temperiem veris imitata est. Iam non septentrionis nos putauimus, sed quasi translatis syderibus aut tertis meridiani cœli clementiam sensimus. Fluuius hic noster diu pluuiarum pabulo carens, impatiens erat nauium: solam nauibus tuis materiam deuehebat: ecce autem subitò quum iam deduci liburnas oporteret, tibi vberes fontes terra submisit, tibi largos imbres Iupiter fudit, tibi totis fluminum alueis Oceanus redundauit. Ita in aquas sponte subeuntes impetum nauigia fecerunt, leui modo commota nixu ducẽtium: quorum ad felicissimum illud exordium magis opus erat nautico carmine quàm labore. facilè itaque quãuis intelligit imp. quàm prosperi te successus in re maritima sequuturi sint, quum iam sic tempestatum opportunitas obsequatur. Felix igitur talibus Roma principibus (fas est enim vt hoc dicẽdi munus pium vnde cœpimus terminemus) felix inquam, & nunc multo felicior quàm sub Remo & Romulo tuis. Illi enim fratres quanuis geminique essent, certauerunt tamen vter suum tibi nomen imponeret, diuersósque montes & auspicia ceperunt: ii verò, conseruatores tui. Sit licet nunc tuum tanto maius imperium,* quanto latius es vetere pomerio, quicquid homines colunt, nullo circa te liuore contendunt. Hi quum primùm redeant ad te triumphãtes, vno cupiunt simul curru, simul adire Capitolium, simul ha-

* Forsan sic leg. quanto latius es vet.

bitare palatium. Vtere quæso tuorum principum vtroque cognomine, quum non cogaris eligere, licet nunc simul & Herculea dicaris & Iouia. O quanto nunc imperatores illa ciuitas esset augustior! quanto magis hunc natalem suum diem coleret, si vos stipato vestro senatu in illa Capitolini Iouis arce conspiceret! quæ nunc sine dubio præsentiam vestri sibi fingit, ædes vestrorum numinum frequentando identidem (sicut à maioribus institutum est) inuocando statorem Iouem, Herculémque victorem. Hoc enim quondam illi deo cognomen adscripsistis, qui quum piratas oneraria naue vicisset, ab ipso audiuit Hercule per quietem illius ope victoriam contigisse. adeo sac. imp. multis iam seculis inter officia est numinis tui superare piratas: sed profectò maturè ille illucescet dies, quum vos videat Roma victores, & alacrem sub dextera filium, quem ad honestissimas artes omnibus ingenii bonis natum, felix aliquis præceptor expectat, cui nullo labore constabit diuinam immortalémque progeniem ad studium laudis hortari: non necesse erit Camillos, & Maximos, & Curios, & Catones proponere ad imitandum, quin potius vestra illi facta demonstret, vos identidem & semper ostendat præsentes & optimos imperatoriæ institutionis autores. Interim tamen te, gentium domitor, quoniam hunc optimum principem in Galliis suis retinet ratio reip. quæsumus, si fieri potest, ne huic inuidias ciuitati, cui nunc illa similitudinem maiestatis tuæ confert, natalem tuum diem celebrando in ea consuetudine magnificentiæ tibi debitæ: téque ipsum imp. oramus vt etiam quum vos totius orbis securitate

compoſita illa imperii veſtri mater acceperit, amplexus eius arctiſſimos interdum piis manibus reſoluatis, túque potiſsimum. Credo enim, hoc idem Diocletianum oriens rogat, has prouincias tuas frequenter illuſtres, & profundiſsima licet pace floreates aduentu numinis tui reddas feliciores. Vides imperator quanta vis ſit tuorum in nos cœleſtium beneficiorum, adhuc præſentia tua fruimur, & reditum deſide-

ramus.

DIXI.

EIVSDEM MAMERTINI GENETHLIACVS MAXIMIANI Augusti, in eius natali dictus: in quo rursus multa sunt in Diocletiani laudem, cuius in imperio consors erat Maximianus.

OMNES quidē homines, sacer imp. qui maiestati vestræ laudes canunt, & gratias agūt, debitum vobis conantur exoluere. quis enim est qui posset implere? sentio tamen à me, hoc præcipuè tempore, hoc piæ vocis officium iure quodam sacrosancti fœnoris postulari, vt expectationem sermonis eius quem tuis quinquennalibus præparaueram, hac gemini natalis prædicatione compensem, & dicendi munus quod tunc voti promissione susceperam, nunc religione debiti repræsentem. Noueram autem sac. imp. longè infrà spem honoris eius quem in me contulistis. (vnde enim vel tantam fiduciam mei gererem, vel tam improbè concupiscerem, vt optare mihi quantum iudicio vestro sum consequutus auderem?) noueram, inquam, potissimum vt me dignatione, qua pridem audieras, rursus audires. Siquidem apud tanti præsen-

tiam numinis hoc ipſum mihi maximum dicendi præmium videbatur, vt dicerem. Gaudeo igitur ſi fas eſt confiteri, dilatam eſſe illam cupiditatem meam. Neque enim orationis eius quam compoſueram faciam iacturam, ſed eam reſeruo, vt quinquennio rurſus exacto, decennalibus tuis dicam: quoniam quidem luſtris omnibus prædicandis communis oratio eſt. Et profectò, ſi non ſenſus meos dicatorum vobis dierum proxima quæque veneratio ſui maieſtate perſtringit, hic mihi dies videtur illuſtrior magísque celebrandus, qui te primus protulit in lucem. Etenim illi ipſi dies quibus imperii auſpicia ſumpſiſtis, ob hæc ſancti ſunt & religioſi, quòd tales declarauerũt imperatores: & certè virtutes quibus ipsũ ornatis imperium & ingenium, veſtri procreauere natales, quos quidem, ſac. imp. quoties annis voluentibus reuertuntur, veſtri pariter ac veſtrorum numinum reuerentia colimus. ſi quidem vos diis eſſe genitos & numinibus quidem veſtris, ſed multo magis virtutibus approbatis, quarum infatigabiles motus & impetus ipſa vis diuinitatis exercet: quæ vos tantis diſcurſibus toto quem regitis orbe deducit, vt nos ſemper auxilii veſtri charitate nuper ad libertatem piæ conſtitutionis *impleuerit: quum itinera veſtra ipſis hybernis diebus per vicina illa cœlo Alpiũ iuga, quibus Italiam natura vallauit, pérque illa ſaxa, & duriorem ſaxis niuium denſitatem deſiderio veſtri & amore ſequeremur, * & virtus veſtra non ſentiret, pati nos putaremus iniuriam. Reddimus tamen rationem ſolicitudinis veſtræ, & inſpecta penitus veritate cognouimus quæ cauſa faciat vt nunquam otio acquieſcere

impulerit

* forſ. etſi

velitis. Profectò enim non patitur hoc cœlestis ille vestri generis cõditor. nam primum omnium quicquid immortale est, stare nescit, sempiternóque motu se seruat æternitas: deinde præcipuè vestri illi parentes qui vobis & nomina & imper. tribuerunt, perpetuis maximorum operum actionibus occupantur. Ille si quidem Diocletiani autor deus, præter depulsos quondam cœli possessione Titanas, & mox deformium bella monstrorum, præpeti cura quanuis compositum gubernat imperium, atque hanc tantam molem infatigabili manu voluit: omnium quoque rerum ordines ac vices peruigil seruat. Neque enim tunc tantummodo commouetur quum tonitrua incutit, & fulmina iacit: sed etiam si tumultuantia elementorum officia pacauit, nihilominus tamen & ipsas quæ tacitè labuntur auras placido sinu fundit, & in aduersa cœli nitentem impetu rapit solem. Itidem quoque Maximiane, Hercules tuus: mitto quòd quum inter homines erat, terras omnes & nemora pacauit, vrbes dominis crudelibus liberauit, etiam cœlo dirarum alitum * volucratilia detraxit, etiam terrores inferûm abducto custode compescuit. Exinde certè nihilominus post adoptionem cœlitum, Iuuentæ connubium perpetuus est virtutis assertor, omniúmque fortium virorum laboribus fauet, in omni certamine conatus adiuuat iustiores: his quidem certè diebus, quibus immortalitatis origo celebratur, instigat, vt videmus illos à sacris certaminibus accitos, vt pertinaci animositate certandi multa faciant ipsius similia victoris. Adeo, sac. imp. vtraque vestra numina semper aliquid agunt agendúmve curant, vt iam

* Aut volucria, aut volatilia

nobis illa quam pro vobis ſuſceperamus cura ponenda ſit, quum non laborare vos, ſed parentes deos videamus imitari : quúmque præterea ingenitum illum vobis diuinæ mentis ardorem etiam earum quæ primæ vos ſuſcepêre regionum alacritas excitarit. Non enim in otioſa aliqua deliciísque corrupta parte terrarum nati inſtitutíque eſtis, ſed in his prouinciis quas ad infatigabilem conſuetudinem laboris atque patientiæ fructus, licet oppoſitus hoſtis, armis tamen ſemper inſtructus miles exercet, in quibus omnis vita militia eſt, quarum etiam fœminæ, cæterarum gentium viris fortiores ſunt. Ex iſtis ergo caulis ſtirpis veſtræ patriorúmque inſtitutorum illa veniunt quæ ſæpe miramur. Interdum etiam pro amoris impatientia timebamus quòd expedit ones veſtras numerare non poſſumus, quòd diutius in iiſdem manere veſtigiis dedignamini, quòd vos à continuo rerum curſu gerendarum non modò amœnitas locorum, aut nobilitas vrbium, ſed ne ipſa quidem victoriarum noſtrarum lætitia remoratur. Illum modò Syria viderat, iam Pannonia ſuſceperat : tu modò Galliæ oppida illuſtraueras, iam ſummas arces Monœci Herculis præteribas. ambo quum ad orientem occidentémque occupati putaremini, repentè in medio Italiæ gremio apparuiſtis. Hos fructus capitis operum maximorum, ſic interim meritoria conſcientia triumphatis, dum triumphos ipſos ſemper vincendo differtis, quòd quæcunque pulcherrima facitis, continuò tranſitis, & ad maiora properatis, vt dum veſtigia veſtra miramur, dúmque vos adhuc eſſe in conſpectu putamus, iam de vobis audiamus longin-

qua miracula. Ita omnes prouinciæ vestræ quas diuina celeritate peragrastis, vbi sitis vicissim nesciunt, sciunt tamen vos vbique vicisse. Sed de rebus bellicis victoriisque vestris, sac.imp. multi summa eloquentia præditi sæpe dixerunt, & ego pridem quum mihi auditionis tuæ diuina dignatio eam copiam tribuit, quantum potui prædicaui: hodie verò si de duabus rebus quas ad hoc tempus optatissimas (nisi fallor) elegi, dicere mihi vestra fauente maiestate contigerit, de cæteris veniam silentii petam. Non commemoro igitur virtute vestra rempublicam sæuissimo dominatu liberatam; non dico exacerbatas seculi prioris iniuriis per clementiam vestram ad obsequium rediisse prouincias: mitto etiam dies festos victoriis, triumphis celebratos: taceo trophæa Germanica in media defixa barbaria: transeo limitem Rhetiæ repentina hostium clade promotum: omitto Sarmatiæ vastationem, oppressumque captiuitatis vinculis Sarracenum, etiam illa quæ armorum vestrorum terrore facta sunt velut armis gesta: prætereo Francos ad petendam pacem cum rege venientes, Parthúmque vobis munerum miraculis blandientem. Nouam mihi propono dicendi legem, vt quum omnia videar silere quæ summa sint, ostendam tamen inesse laudibus vestris alia maiora. Quæ igitur illa sunt? pietas vestra sac.imp. atque felicitas: nam primùm omnium, quanta vestra ergo deos pietas? quos aris, simulacris, templis, donariis, vestris denique nominibus ascriptis, adiunctis imaginibus ornastis sanctiorésque fecistis exemplo vestræ venerationis. Nunc enim verè homines intelligunt,

ac poteſtas deorum, quum tam impenſe colantur à vobis: deinde, id quod maximè deorum immortalium cum religione coniunctum eſt, quanta voſmet pietate colitis? quæ vlla vnquam vidêre ſecula talem in ſumma poteſtate concordiam? qui germani, geminíve fratres indiuiſo patrimonio tam æqualiter vtuntur, quàm vos orbe Romano? Ex quo profectò manifeſtum eſt, cæterorum hominum animas eſſe humiles & caducas, veſtras verò, cœleſtes & ſempiternas. Obtrectant ſibi inuicem artifices operum ſordidorum: eſt inter aliquos etiam canoræ vocis inuidia: nihil denique tam vile, tam vulgare eſt, cuius participes malignis æmulationis ſtipulis vacent: veſter verò immortalis animus omnibus opibus omníque fortuna, atque ipſo eſt maior imperio. Vobis Rhenus & Iſter & Nilus & cum gemino Tigris Euphrate, & vterque qualem accepit & reddit Oceanus, & quicquid eſt inter iſta terrarum & fluminum & littorum, tam facili ſunt æquanimitate communia, quantum ſibi gaudent eſſe communem oculi diem. Ita duplices vobis diuinæ potentiæ fructus pietas veſtra largitur, & ſuo vterque fruitur, & conſortis imperio. Laurea illa deuictis ac colentibus Syriam nationibus, & illa Rhetica & illa Sarmatica te Maximiane fecerunt pio gaudio triumphare. Itidem hîc genus Cauionum Herulorúmque delata & tranſrhenana victoria, & domitis oppreſſa Francis bella piratica Diocletianum votorum compotem rediderunt. Diuidere inter vos dii immortales ſua beneficia non poſſunt: quicquid alterutri præſtatur, amborum eſt. Obſtupeſcerent certe omnes

Forſan quænã poteſtas: vel, quænam magnitudo: vel ſublimitas ac poteſtas

homines admiratione veſtri, etiam ſi vos idem parens eadémque mater ad iſtam concordiam naturæ legibus imbuiſſent. Atenim quanto hoc eſt admirabilius vel pulchrius quòd vos caſtra, quòd prælia, quòd pares victoriæ fecêre fratres, dum virtutibus veſtris fauetis, dum pulcherrima inuicem facta laudatis, dum ad ſummum fortunæ faſtigium pari gradu tenditis, diuerſum ſanguinem affectibus miſcuiſtis? Non fortuita in vobis eſt germanitatis vſque ad imperium ſimilitudo,* quæ ne etiam interuallum veſtræ vincit ætatis, & ſeniorem iuniorémque charitate mutua reddit æquales. vt iam illud falſò dictum ſit, non delectare ſocietatem rerum niſi inter pares annos. intelligimus enim, ſacratiſsimi principes, geminum vobis, quanuis diſpares ſitis ætatibus, ineſſe conſenſum. Néque tu illi videris promptior, neque tibi ille cunctatior: ſed inuicem voſmet imitamini, inuicem veſtros affectatis annos. ſic vos eſtis iuniores, ambo ſeniores: neuter plus ſuis moribus fauet: vterque ſe vult hoc eſſe quod frater eſt. Inde igitur proximè ille impatientiam veſtræ pietatis irrupit, quòd vos nulla regionum longinquitas, nulla iniquitas locorum, nulla tempeſtatis aſperitas retinere aut morari potuit quominus ad conſpectum veſtri peruolaretis. Neque enim illud progreſsio fuit, nec itineris confectio, nec ſolitis adminiculis vſa properatio,* quòd ſimili concitu eques, aut veliuola nauis: diuinus quidam impetus fuit, quo repentè in eundem locum ab vtroque ſolis aduerſo fine veniſtis. ipſos ſi quidem quos præmiſeratis nuntios reliquiſtis, ipſam quæ vos conata eſt præ-

al. quinetiã

al. quo

uenire famam præuertiſtis : vt abſque pauciſſimis qui vobis comites hærere potuerunt, cæteri homines fortaſſe crediderint, quod ita dignum & maieſtate veſtra, diurna vobis & nocturna curricula, vtraque mundi lumina commodaſſe. Sed remoueamus iſtinc fabulas imperitorum: verum loquamur. Veſtra vobis pietas, ſac. imp. volucres dedit curſus. etenim quum nihil ſit animo velocius, vos, quorum igneæ immortalésque mentes minimè ſentiunt corporis moras, peruecti eſtis ad nos mutui deſiderii celeritate. Sed qua tandem vice temporum? quo tempeſtatis habitu? nempe hyeme ſæuiſsima, & in his quoque regionibus inuſitata, quũ algor glacies, glacies niuem premerent, cœlo pariter ac terris vniformibus, quúmque ipſi anhelitus hominum circa ſua ora concreti rigore caneſcerent. Adeo (vt res eſt) aduerſus inclementiam locorum ac ſyderum veſtræ vos maieſtatis potentia tuebatur, & cæteris hominibus atque regionibus, vi frigorum aſtrictis & oppreſsis, vos ſolos auræ leues verníque flatus, & deductis nubibus ad itinera veſtra directi ſolis radii ſequebantur. Tãta felicitate illa quæ tunc aliis forent inacceſſibilia ſuperaſtis, atque inde Iulias, hinc Cotias Alpes quaſi relictas æſtu arenas patentium littorum tranſcurriſtis. Eant nunc rerum veterum prædicatores, & Hannibalem illum multis laboribus magnáque exercitus ſui diminutione Alpes penetraſſe mirentur: vos, inuictiſſimi imp. propè ſoli Alpium vias, hybernis niuibus obſtructas, diuinis veſtigiis aperuiſtis, vt quondam Hercules per eadem illa culmina Iberiæ ſpolia incomitatus abduxit. Tum ſi fortunæ cauſæque Han-

nibalis, ac veſtrorum itinerum comparentur, quanto hæc veſtra diis hominibúsque acceptiora ſunt? quanta laude ac ſempiterna memoria dígniora? Tunc penè ex ſummis Alpibus viſo Italia contremuit, ſtatim paſcua agríque deſerta, omnes familiæ ruſticanæ ſyluarum & ferarum cubilia petiuere: quo nuntio accepto, omnibus oppidis matres Italæ penſa manibus abiecerunt, paruos liberos abreptos ad templa traxerunt, ibi ædes ſacras paſſo capillo ſuo quæque verrebat, planctu ploratúque futuris cladibus omnia dabant, Traſimenum & Cannas dolore præſago præcanebant; nunc autem vt primùm ex vtriſque Alpium iugis veſtrum numen effulſit, tota Italia clarior lux diffuſa, omnibus qui ſuſpexerãt æqua admiratio atque dubitatio inuecta, & qui nam de illis montium verticibus orirentur, an his gradibus in terras cœlo deſcenderent. Vt verò propius propiúsque cœpti eſtis agnoſci, omnes agri oppleti, non hominibus modò ad viſendum procurrentibus, ſed etiam pecudum gregibus remota paſcua & nemora linquentibus: concurſare inter ſe agricolæ, nũtiare toties viſa, aræ incendi, thura poni, vina libari, victimæ cædi: cuncta gaudio calere, cuncta plauſibus tripudiare: diis immortalibus laudes gratésque cantari: non opinione traditus, ſed conſpicuus & præſens Iupiter comminus inuocari: non aduena, ſed imp. Hercules adorari. Quid illud, dij boni? quale pietas veſtra ſpectaculum dedit, quũ in Mediolanenſi palatio admiſsis qui ſacros vultus adoraturi erant, conſpecti eſtis ambo, & conſugendinem ſimplicis venerationis geminato nomine egregiè turbaſtis? Nemo ordinem numi-

num ſolita ſequutus eſt diſciplina, omnes adorandi mora reſtiterunt duplicato pietatis officio contumaces: atque hæc quidem velut interioribus ſacrariis operta veneratio eorum modò animos obſtupefecerat, quibus aditum veſtri dabant ordines dignitatis. Vt verò limine egreſſi per mediam vrbem ſimul vehebamini, tecta ipſa ſe, vt audio, penè commouerunt, omnibus viris, fœminis, paruulis, ſenibus, aut per fores in publicum proruentibus, aut per ſuperiora ædium limina imminentibus, clamare omnes præ gaudio, iam ſine metu veſtrî, & palàm manu demonſtrare. Vides Diocletianum Maximianúmque? vides? ambo ſunt, pariter ſunt: quàm inuicti ſedent, quàm concorditer eloquuntur, quàm citò tranſeunt? nemo ſtudio ſuo par fuit oculis ad intuendum. Dúmque vos alterna cupiditate mirantur, neutrum ſatis videre potuerunt. Ipſa etiam gentium domina Roma, in modico propinquitatis veſtræ elata gaudio, vóſque è ſpeculis ſuorum montium proſpicere conata, quò ſe vultibus veſtris propius expleret, ad intuendum cominus quantum potuit acceſſit. Lumina ſi quidem ſenatus ſui miſit beatiſsimæ illi per eos dies Mediolanenſium ciuitati, ſimilitudinem maieſtatis ſuæ libenter impartiens, vt ibi tunc eſſe ſedes imperii videretur, quò vterque venerat imp. interim tamen dum mihi ante oculos pono quotidiana veſtra colloquia, coniunctas in omni ſermone dexteras, ioca ſeriáque communicata, obtutu mutuo tranſacta conuiuia, illa me cogitatio ſubit, quánam animi magnitudine ad reuiſendos exercitus veſtros diſceſſeritis, pieta-

témque vestram vtilitate reipubl. viceritis°: qu tunc vestri sensus fuere, qui vultus, quàm patientes ad dissimulandum indicium perturbationis oculi: respexisti profectò sæpius. Neque hæc de vobis vana finguntur: talia vobis dedistis omina citò ad conspectum mutuum reuersuri. Facilis est mihi transitus, sac. imp. ab hac pietatis vestræ laude ad prædicationem felicitatis. Hoc enim ipsum felicitatis est, quòd vt conspicere vos inuicem complectíque possitis, in manu vestra est. Solem ipsum lunámque cernimus, quia totius mundi funguntur officiis, nonnisi post multa secula, certa lege temporum conuenire: vestra tamen libera est & beata maiestas, vt in summis rebus generis humani nihil vobis necesse sit, nisi vestræ parere pietati. Cæterum siquis ad humana respiciat, quanto magis magnitudo vestræ felicitatis appareat? homines priuatis rebus intenti ita plerunque propriis difficultatibus implicantur, vt omnino vacent aditu suorum: vos tantæ reip. administratione susceptа, quos huc atque illuc tot vrbes, tot castra, tot limites, tot circumiecta Romano imperio flumina, montes, littora vocant: tantum animis ac fortuna valetis, vt in vnum conuenire possitis nihilominus orbe securo. Neque enim pars vlla terrarum maiestatis vestræ præsentia caret, etiam quum ipsi abesse videamini. Ne tantulum quidem barbaræ nationes audent animos attollere, quòd vos in interiora imperii vestri secesseritis: quinimmò ipsi magis in vobis fiduciam pertimescunt, quòd se contemni sentiunt quum relinquuntur. Itaque illud quod de Ioue vestro cecinit poeta Romanus, *plena Iouis omnia esse*, id scilicet

animo contemplatus, quāquam ipſe Iupiter ſummum cœli verticem teneat, ſupra nubila ſupráque ventos ſedens in luce perpetua, numen tamen eius ac mentem toto infuſam eſſe mundo: id nunc ego de vtroque veſtrûm audeo prædicare, vbicunque ſitis, in vnum licet palatium conceſſeritis, diuinitatem veſtram vbique verſari, omnes terras omniáque maria plena eſſe veſtrî. Quid enim mirum ſi quum poſſit hic mundus Iouis eſſe plenus, poſſit & Herculis? Admonet me & temporis loci ratio, & maieſtatis tuæ reuerentia vt finem dicendi faciam, quanquam de felicitate veſtra tam pauca dixerim, & tam multa reſtent, ſpiritum ecce ſuggerunt, adhuc poteſt dicere de ſalubritate temporum, & fertilitate terrarúm. Reuera, ſacer. inp. ſcimus omnes antequam vos ſalutem reipubl. redderetis, quanta frugum inopia, quanta funerum copia fuit, fame paſſim morbíſque graſſantibus: vt verò lucem gentibus extuliſtis, exinde ſalutares ſpiritus iugiter manant: nullus ager fallit colam, niſi quòd ſpem vbertate ſuperat hominum,* ætates & numerus augetur, rumpunt horrea conditæ meſſes, & tamen cultura duplicatur: vbi ſyluæ fuere, iam ſeges eſt: metendo & vindemiando defecimus. Illud verò non ſuggeratur licet, quomodo dicam antequam deſinam? tantam deſinam imperii veſtri felicitatem? Vndique ſe barbaræ nationes viciſsim lacerent, & excidant alternis dimicationibus, & inſidiis clades ſuas duplicent & inſtaurent: Sarmaticas veſtras & Rhæticas & tranſrhenanas expeditiones furore pereant in ſemet imitentur. Sancte Iupi-

* Forſan, & rea

ter & Hercules bone, tandem bella ciuilia ad gentes illas vesania dignas transtuliſtis, omnémque illam rabiem extra terminos huius imperii in terras hoſtium diſtuliſtis. Etenim quod ait ille Romani criminis primus autor, à ſole exoriente adúſque Mæotidas paludes, id nunc longius longiúſque protendere licet, ſiquis hoſtilem in mutua clade vesaniam toto orbe percenſeat. Etenim ab ipſo ſolis ortu, non modò hac citra Mæotin ſub extrema ſeptentrionis plaga, qua feruidum caput Danubius euoluit, quáque horridus secat Albis Germaniam, ſed etiam ſub ipſo lucis occaſu, qua Tingitanum littus Calpetano monti obuium latus in mediterraneos ſinus admittit Oceanum, ruunt omnes in ſanguinem ſuum populi, quibus nunquam contigit eſſe Romanis, obſtinatæque feritatis pœnas nunc ſponte perſoluunt. Furit in viſcera ſua gens effræna Maurorum: Gothi Burgundios penitus excindunt: rurſum pro victis armantur Alamani itémque Teruigii, pars alia Gothorum, adiuncta manu Thaifalorum, aduerſum Vãdalos Gipedéſque concurrunt: ipſos Perſas ipſúmque regem, aſcitis Saccis, & Ruffis, & Gellis, petit frater Ormies, nec reſpicit vel pro maieſtate quaſi regem, vel pro pietate quaſi fratrem. Burgundiones Alamanorum agros occupauere, ſed ſua quoque ciade quæſitas Alamania terras amiſere, ſed repetũnt. O magnam vim numinis veſtri! non iſtæ modò aliæque gentes viribúſque armíſque terribiles, fiducia inſtructæ ad perniciem immanitatis vtuntur, ſed etiam Blemii illi (vt audio) leuibus modò aſſueti ſagittis, aduerſus AEthio-

pos quærunt quæ non habent arma, & penè nudis odiis prælia internecina committunt. Iam de perduellibus vltionem non armis, non exercitu capitis, sicut hucusque fecistis: iam, inquam, fortunatissimi imp. felicitatem vincitis soli: & quod vnquam Romani principes de felicitate sua prædicari lætius audierunt, quàm quum diceretur hostes quiescere, occisos esse, pacem colere? At enim quanto hoc est lætabilius ac melius, quod de prosperitate seculi vestri certatim omnium hominum circumfert barbaria? Daria sed inuicem dimicaturi vicerunt barbari, sed consanguineos suos, tam innumeros vobis, tam nouos ex omni hostium genere successus fortuna suppeditat, vt iam mihi necesse sit illa quæ initio separaueram, rursus hîc communium laude coniungere, dum tantorum euentuum quæro rationem: felicitatem istam optimi imp. pietate meruistis. Optimè igitur sac. imp. quantum arbitror, hæc potissima elegi, quæ gemino natali tuo prædicarem. Etenim cæteræ virtutes & bona cætera processu ætatis eueniunt: fortitudo annis accedentibus roboratur, continentia disciplinæ præceptis traditur, iustitia cognitione iuris ascitur: ipsa denique illa quæ videtur omnium rerum domina esse, sapientia perspectis omnium moribus, & exploratis rerum docetur euentis: solæ cum nascentibus pariter oriuntur pietas atque felicitas. naturalia sunt enim animorum bona & præmia fatorum. Gemini ergo natales pias vobis mentes & imperatorias tribuêre fortunas, atque inde sanctitatis vestræ omniúmque successuum manat exordium, quòd nascentes vos

ad opem generis humani bona ſydera & amica viderunt, quæ vobis concordiam ſempiternam, & veſtrorum generum charitatem, & fouendæ reipubl. ſtudia conciliant: itémque præter victorias toto orbe terrarum partas, etiam naualia trophæa promittunt, vt poſt bella Punica, poſt Aſiæ Syriæque reges, Romani roſtra campi nouis ornentur iis exuuiis, & oblitos iam Quirites in memoriam reducatis, cur ille ſolennis concionibus locus Roſtra vocitetur. Dico enim magna certáque fiducia. digna eſt quoque gloria veſtra pietas, & poteſt eam præſtare felicitas.

AVSONII BVRDIGALENSIS, VASSATIS, MELICI poetæ ac præceptoris, gratiarum actio ad Gratianum imperatorem pro consulatu.

AGo tibi gratias, imperator Auguste: si possem, etiã referrem. Sed nec tua fortuna desiderat remunerandi vicẽ, nec nostra suggerit restituendi facultatem. Priuatorum ista copia est, inter se esse munificos: tua beneficia vt maiestate præcellunt, ita mutuum non reposcunt. Quod solum igitur nostræ opis est, gratias ago: verùm ita vt apud deum fieri amat, sentiendo copiosius quàm loquendo. Atque non in sacrario modò imperialis oraculi: (qui locus horrore tranquillo, & pauore venerabili rarò eundem animum præstat, & vultum) sed vsquequaque gratias ago, tum tacens, tum loquens: tum in cœtu hominum, tum ipse mecum & quum voce patui, & quum meditatione secessi, omni loco, actu, habitu & tempore. Nec mirum si ego terminum non statuo tam grata profitendi, quum tu finem facere nescias honorandi. Quis enim locus est, aut dies, qui non me huius aut similis gratulationis admoneat? Admoneat autem? ô inertiam significationis ignauæ! Quis inquam locus

est, qui non beneficiis tuis agitet, inflammet? Nullus, inquam, imperator Auguste, quin admirandam speciem tuæ venerationis incutiat. Non palatium, quod tu, quum terribile acceperis, amabile præstitisti: non forum & basilica, olim negotiis plena, nunc votis, votísque pro tua salute susceptis (nam de sua, cui non te imperante securitas?) non curia honorificis modò læta decretis, olim solicitis mœsta querimoniis: non publicum, in quo occursus gaudentium plurimorum neminem patitur solum gratulari: non domus, commune secretum: lectus ipse ad quietem datus, beneficiorum tuorum reputatione tranquillior: somnus, abolitor omnium, imagi-
al. Ipsa. nes tuas affert.* Ista autem sedes honoris, sella curulis, gloriosa pompis imperialis officii, in cuius me fastigio ex qua mediocritate posuisti? quoties à me cogitatur, vincor magnitudine, & redigor ad silentium, non ingratus beneficiis, sed oppressus. Ades enim locis omnibus: nec iam miramur licentiam poetarum, qui omnia deo plena dixerunt. Spem superas, cupienda præuenis, vota præcurris, quæque animi nostri celeritas diuûm instar affectat, beneficiis præeuntibus anteceditur. præstare tibi est quàm nobis optare velocius. Ago igitur gratias, optime imperator: ac si quis hunc sermonem meum iisdem verbis tam sæpe repetitum, inopiæ loquen-
al. sed. tis assignat, experiatur hoc idem prosequi, & nihil poterit proferre facundis. Aguntur enim gratiæ non propter maiestatis ambitum, nec sine argumentis, imperatori: fortissimo, testis est uno pacatus anno & Danubii limes & Rheni

liberaliſſimo, oſtentat hoc diues exercitus: indulgentiſſimo, docet ſecuritas erroris humani: conſultiſſimo, probat hoc tali principe oriens ordinatus: piiſſimo, huius verò laudis locupletiſſimum teſtimonium eſt pater diuinis honoribus conſecratus, inſtar filii ad imperium frater aſcitus, à contumelia belli patruus vindicatus, ad præfecturæ collegium filius cum patre coniunctus, ad conſulatum præceptor electus. Poſſum ire per omnes appellationes tuas, quas olim virtus dedit, quas proximè fortuna conceſſit, quas adhuc indulgentia diuina meditatur. Voca Germanicum deditione gentilium: Alemanicum traductione captorum: vincendo & ignoſcendo Sarmaticum. Connecterem omnia merita virtutis & cognomina felicitatis, ſed alia eſt iſta materia, & ſuo parata ſecreto quum placuerit ſignanter & breuiter omnia quæ nouimus indicare, nec perſequi, vt qui terrarum orbem vnius tabulæ ambitu circumſcribunt, aliquanto detrimento magnitudinis, nullo diſpendio veritatis. Nunc autem, quod dici huius proprium, de conſulatu gratias agam, ſed procurrũt & aliæ dignitates, atque in vocem gratulationis erumpunt, ac ſe priùs debere profitentur. Tot gradus nomine comitis propter tua incrementa congeſti ex tuo merito: te ac patre principibus, quæſtura communis, & tui tamen præfectura beneficii, quæ & ipſa non vult vice ſimplici gratulati, liberalius diuiſa quàm iuncta, quum teneamus duo integrum, neuter deſiderat ſeparatum. Sed illa (vt paulo antè promiſi) habebunt ſui muneris peculiare ſecretum. Conſulatus hic

meus orat atque obsecrat vt obnoxiam tibi vni
finas fieri eius dignitatem, quem omnibus prætulisti. Quod quidem & ipse sibi inuenit gradus
al. coll. meo hon. cum clarissimo viro *collega in eo honore coniunctus, nuncupatione prælatus. Consul ego, imperator Auguste, munere tuo non passus septa, neque campum, non suffragia, non puncta, non loculos, qui non prensauerim manus, nec cum salutantium confusus occursu, aut sua amicis nomina non reddiderim, aut aliena imposuerim: qui tribus non circumiui, centurias non adulaui, vocatis classibus non intremui, nihil cum se-
al. diribitore questre deposui, cum * distributore nil pepigi: Romanus populus, Martius campus, equester ordo, rostra, ouilia, senatus, curia, vnus mihi omnia Gratianus. Iure meo, Auguste maxime, affirmare possum, incolumi omnium gratia qui ad hunc honorem diuersa vnquam virtute venerunt, venturique sunt (suus enim cuique animus, suum meritum, sibique mens conscia est) iure inquam meo affirmare possum, me mihi videri à cæteris esse secretum. Sunt quos votorum cruciat inanitas: non optaui. quos exercet ambitus: non petiui. qui assiduitate exprimunt: non coegi. qui offeruntur occasione: non affui. quos iuuat opulentia: obstat temporum disciplina. non emi, nec possum continentiam iactare: non habui, vnum præstare tentaui, & hoc ipsum quasi meum vendicare non possum. In tua enim positum est opinione, si merui. Feciisti autem, & facies alios quoque consules, piissime Gratiane, sed non & causa pari. Viros gloriæ militaris: habent enim tecum vt semper laboris, ita dignita-

tis plerunque consortium, virtutis quàm honoris antiquiore collegio. viros nobilitatis antiquæ: dantur enim multa nominibus, & est Roma pro merito. viros fide inclytos, & officiis probatos: quorum me etsi non fecerno numero, tamen, quod ad honoris viam pertinet, ratione dispertio. Quartum hunc gradum noui beneficii tu Auguste constituis deferre tibi ipsi, quò alter ornetur: bona animi tui ad alienam referre præstantiam eruditionémque naturæ, quam deo & patri & tibi debes, ad alterius gratiam rectius retorquere quàm verius. Tua hæc verba sunt à te mihi scripta, *Soluere te quod debebas, & adhuc debere quod soluerit.* O mentis aureæ dictum bracteatum! ô de pectore candidissimo lactei sermonis alimoniam? Quisquámne tam parcus est in ostentatione beneficii? quisquam pondus gratiæ suæ vim meriti profitetur alieni? quisquam denique quod indulget quasi ab obnóxio deferatur, pretium mauult vocare quàm domum? Certent huic sententiæ veteres illi & Homerici oratores, subtilis deducta oratione Menelaus, & instar profundæ grandinis ductor Ithacesius, & melleo delibutus eloquio iam tertiæ Nestor ætatis. Sed neque ille concinnius eloquetur qui se Laconica breuitate collegit: neque ille contortius, qui cum sensibus verba glomerauit: * nec iste dulcius, cuius lenis oratio mulcendo potius quàm extorquendo persuasit. Soluere te dicis quod debebas, & debiturum esse quum solueris. Auguste iuuenis, cœli tibi & humani generis rector hoc * tribuebat, vt prælatus antiquis, quos etiam elegãtia senten-

al. nec dulcius,

al. tribuat

tiæ istius anteceſſisti, vincas propria singulorum: in Menelao, regiam dignationem: in Vlysse, prudentiam: in Nestore, senectutem. Subiiciet aliquis, Ista quidem adeptus es, sed effare, quo merito? Quid me oneras scisscitator? rationem felicitatis nemo reddit. Deus, & qui deo proximus, tacito munera dispertit arbitrio, & beneficiorum suorum indignatus per homines stare iudicium, mauult de subditis dedisse miraculum. Quo, inquis, merito? Ego nullum scio, nisi quòd tu piissime imperator debere te dicis: & hoc debere, latissimè pertinet, siue hoc eruditionis tuæ fœnus existimas: siue sine fœnore gloriam liberalitatis affectas: siue te pondere conceptæ sponsionis exoneras: seu fideicommissum patris exoluis: seu magnanimitate cœlesti; ostentatione suppressa dei munus imitaris. Debere te dicis, cui? quando? quo nomine? Lege syngraphan, nomina creditorem: accepti & expensi tabulæ conferantur. Videbis aliò summæ istius transire rationem, tibi cœpit deus debere pro nobis. Quid autem mihi debes, gratissime imperator? (patitur enim humanitas tua vt præter regias virtutes priuata appellatione lauderis.) Quid tu mihi debes? & contrà, quid non ego tibi debeo? Anne quòd docui? hoc ego possum verius retorquere, dignum me habitum qui docerem: tot facundia doctrináque præstantes inclinata in me dignatione præteritos, vt esset quem tu matura iam ætate subcinctum per omnes honorum gradus festinata bonitate proueheres: timere vt videreris ne in me vita deficeret, dum tibi adhuc aliquid quod deberes præstare super-

esset. Negat Cicero consularis vltrà se habere quod cupiat: ego autem, iam consul & senex (adhuc auiditatem meam iam fatebor) te videre sæpius in hoc magistratu, Gratiane, desidero, vt & sex Val. Coruini, & septem Caii Marii, & cognominis tui Augusti tredecim consulatus, vnus æquipares. Tibi plures potest ætas & fortuna tua præstare. verùm ego in numero parcior, quia tu in munere liberalior. Ipsum enim te sæpius hoc honore defraudas vt & aliis largiaris. Scis enim imperator doctissime (rursum enim vtar laude priuata) scis inquã, septem ac decem Domitiani consulatus, quos * illi inuidia alteros prouehendi continuando conseruit, ita in eius auiditate derisos, vt hoc eum pagina Fastorum suorum (immò fastidiorum) fecerit insolentem, nec potuerit præstare felicem. Quòd si * principis honoris istius temperata, & quæ vocatur aurea, debet esse mediocritas, quid priuati status hominibus? quid æquanimis? quid iam senibus erga se oportet esse moderaminis? Ego quidem, quod ad honores meos pertinet, & vota satiaui: tu tamen imperator optime, tu piissime, tu, quem non fatigat liberalitas, nisi quando cessauit: tu inquam indulgentissime Gratiane, vt ad beneficiendum subitoes nec opinus ingenio, adhuc aliquid quod hoc nomine mihi præstetur, inuenies. Sic intellexere omnes, sic nobis ordinem ipse fecisti: sic amicus deo es, vt à te iã impetratum sit * quod non optatur ab aliquo, & quod nondum optamus, adipiscimur. Et rursum aliquis adiiciet, aut sermone liberè, aut cogitatione liberius. Nónne olim & apud veteres multi

al. ille.

al. principi honi

al. quod optatur,

eiuſmodi doctores fuerunt? an tu ſolus præceptor Auguſti? Immò ego cum multis coniunctus officio, ſed cum pauciſſimis ſecretus exemplo. Nolo Conſtantini temporum taxare collegas: Cæſares docebantur. ſuperiora *extinguam: diues Seneca, nec tamen conſul, arguetur rectius quàm prædicabitur, non eruiſſe indolem Neronis, ſed armaſſe ſæuitiam. Quintilianus conſularia per Clementem ornamenta ſortitus, honeſtamenta nominis potius videtur quàm inſignia poteſtatis habuiſſe. Quomodo Titianus magiſter? ſed *glorioſus ille municipalem ſcholam apud Viſuntionem Lugdunúmque variando, non ætate quidem, ſed vtilitate conſenuit. Vnica mihi amplectenda eſt Frontonis imitatio, quem tamen Auguſti magiſtrum ſic conſulatus ornauit, vt præfectura non cingeret. Sed conſulatus ille cuiuſmodi? Ordinario ſuffectus, bimeſtri ſpatio interpoſitus, in ſexta anni parte conſumptus, quærendum vt reliquerit tantus orator quibus conſulibus geſſerit conſulatum. Ecce aliud quod aliquis opponat, in tanti ergo te oratoris faſtigium glorioſus attollis? Cui talia requirenti reſpondebo breuiter, non ego me contendo Frontoni, ſed Antonino præfero Gratianum. Celebrant quidem ſolennes iſtos dies omnes vbique vrbes quæ ſub legibus agunt, & Roma de more, & Conſtantinopolis de imitatione, Antiochia pro luxu, & Carthago *diſtincta, & domus *fluminis Alexandria: ſed Treuiri principis beneficio, & mox cum ipſo autore beneficii loca inter ſe diſtant, vota conſentiunt. Vnus inomnium Gratianus, poteſtate imperator, ve-

*al. contingam.

*al. glorioſus.

*al. diſcincta

*al. fluuii inſtar

tute victor, augustus sanctitate, pontifex religione, indulgentia pater, ætate filius, pietate vtrunque superat. Nō possum fidei causa ostēdere imagines maiorum meorum (vt ait apud Salustium Marius) nec deductum ab heroibus genus ad deorum stemma replicare, nec ignotas opes & patrimonia sparsa sub regnis: sed ea quæ nota sunt dicere potius quàm prædicare, patriam non obscuram, familiam non pœnitendam, domum innocentem, innocentiam non coactam, angustas opes, veruntamen libris & liberis dilatas: frugalitatem sine sordibus, ingenium liberale, animum non illiberalem: victum, vestitum, supellectilem, munda, non splendida. veteribus vt illis consulibus, excepta quæ tum * erant bellicarum collatione virtutum, siquis me conferre dignetur, seponat opulentiam, non derogaturus industriam. * al. erant

Verùm, quoniam gratiis agendis iamdudum succumbo materiæ, tu orationi meæ Gratiane succede: tu Gratiane qui hoc nomen sic per fortunam adeptus es, vt nemo verius ambitione quæsierit. Neque enim iustius Metellus cognomento Pius, patre reuocato qui esset impius exulante: aut verius Sylla felix, (qui felicior antè quàm vocaretur) quàm tu Gratiane, cui & hoc nomen est, & illa Metelli Syllæque cognomina: tu, inquam, Gratiane, qui hoc non singulis factis, sed perpetua gratè agendi benignitate meruisti, cui, nisi ab auo deductum esset, ab omnibus adderetur: tu ipse tibi, inquam, pro me gratiam refer: tu tuæque virtutes: bonitas, qua in omnes prolixus es, perpetuus in me: pietas, qua orbem tuum temperas, quæque in vlciscendo

patruo probas, tuendo in fratre cumulas, ornando in præceptore multiplicas. Agat gratias clementia, quam humano generi impertis: liberalitas, qua ditas omnes: fortitudo, qua vincis: & mens ista aurea quã de communi deo plus quàm
al, vllus * vnus hausisti. Agant & pro me gratias voces omnium Galliarum, quarum præfecto hanc honorificentiam detulisti. Vltrà progredior, & hoc quia debere te dicis, agat quæ optimè agere potest, vox ista quam docui. Iamdudum autem quàm grati animi, tam sermonis exigui (vt suprà dictum est) succumbo materia. neque adhuc illa perstrinxi, quæ ne infantissimus quidem, nisi idem impiissimus, eminentia per famam, & omnium gaudiis testata supprimeret. quæ supra vires dicendi meas posita cunctor attingere, aut ingrati crimine arguendus, aut temerarii professione culpandus, tamen alterum quum subeundum sit, audaciam quàm maleuolentiam malo reprehendi. Tu Auguste venerabilis, districtus maximo bello, assultãtibus tot millibus barbarorum, quibus Danubii ora
al. præterexitur, * protexitur, comitia consulatus mei armatus exerces: * tribunitia ista quòd in vrbe Syrmio geruntur: an vt
al. tribuita, quòd in procinctu centurmata dicentur, an vt quondam pontificalia vocabuntur, sine arbitrio multitudinis, sacerdotum tractata collegio? sic
al vocentur quæ tu p. m. d. p. h. Nõ est ing. potius, sic * vocetur. Quæ tu pontifex maximus deo participatus habuisti? non est ingenii mei piissime imperator talia comminisci. Verba sunt literarum tuarum quibus apud me autoritatem summi numinis * & tuæ voluntatis amplificas, sic enim loqueris, *Quũ de consulibus in annum*
al, & vt tuæ

creandis

creandis solus mecum volutarem, vt me nostis atque vt facere debui, vt velle te sciui, consilium meum ad deum retuli: eius autoritati obsequutus, te consulem designaui, & declaraui, & priorem nuncupaui. Cuius orationis ordo lucidior? quæ doctrina tam diligens, propriis comitiorum verbis loqui, nec vocabulis moris antiqui nomina peregrina miscere? Valete modò classes, populi, & vrbanarum tribuum prærogatiuæ, & centuriæ iure* reuocatæ. Et quæ comitia pleniora vnquam fuerunt, quàm quibus præsticit deus consilium, imperator obsequium? Et nunc ergo, piissime imperator, ne fastigium auditorii sacri dictorum tuorum timidus interpres offendam, diuinitatis tuæ propè cum piaculo verba transcurro. *Quum de consulibus* (inquis) *in annum creandis:* erudita* vox, & cura solennis. *Solus mecum volutarem:* ô profunda altitudo secreti! habes ergo consiliatorem, & non metuis proditorem. *Vt me nosti:* quid familiarius? *vt facere debui:* quid constantius? *vt velle te sciui:* quid dici blandius potest? *Consilium meum ad deum retuli.* Et quemadmodum solus, cui præstò est tam grande consilium? an plenius cum senatu, cum equestri ordine, cum plebe Romana, cum exercitu tuo, & prouinciis omnibus deliberasses? *Consilium meum ad deum retuli:* non vt (credo) nouum sumeres, sed vt sanctius fieret, quod volebas, eius autoritati* obsequutus: scilicet vt in consecrando patre, in vlciscendo patruo, in cooptando fratre fecisti. *Te consulem designaui, & declaraui, & priorem nuncupaui.* Quis hæc verba te docuit? ego tam propria & tam Latina

al. vocatæ. quæ com.

al. vos. Et quum solus mec. al. vt me nosti, vt facere debui, vt velle te sciui. Quid familiarius? quid constantius? quid dici blandius potest

al. obsequutus scilicet vt

nesciui : *designaui & declaraui ; & nuncupaui.* Non fit hoc temerè, habet moras suas dispartitis gradibus tam matura cunctatio. Has ego literas tuas si in omnibus pilis atque porticibus (vnde de plano legi possint) instar edicti prendere mandauero, nónne tot statuis honorabor quot fuerint paginæ libellorum? Sed ad pleniora festino. ab hac enim literarum ad me datarum parte digressus, eò quoque descendisti vt quæreres qualis ad me trabea mitteretur. Omne largitionum tuarum ministerium solicitudine fatigasti. Non ergo supra consulatum mihi est adhibita per te cura tam diligens, pro me cura tã felix? In Illyrico arma quatiuntur : tu mea causa per Gallias ciuilium decorum indumenta dispensas: loricatus de toga mea tractas; in procinctis, & quum maximè dimicaturus, palmatæ vestis meæ ornamenta disponis feliciter & bono omine. Námque iste habitus vt in pace consulis est, sic in victoria, triumphantis. Parum est, si qualis ad me trabea mittatur, interroges : te coram promi iubes. nec satis hábes, vt largitionum ministri ex more fungantur; eligis ipse de multis, & quum elegeris, munera tuo verborum honore persequeris. *Palmatam* (inquis) *tibi misi, in qua diuus Constantius parens noster amictus est.* Me beatum, cuius insignibus talis cura præstetur. Hæc planè si hæc est picta, vt dicitur, vestis non magis auro suo quàm tuis vocibus. Sed multo plura sunt in eius ornatu, quæ per te instructus intelligo. Geminum quippe in vno habitu radiat nomen Augusti: Constantius in argumento vestis intexitur: Gratianus in muneris hono-

al. pendere

al. blãdiora

al. tam felix. An

al. In procinctu, & maxime dim.

al. tua

al. prosequeris.

re ſentitur. Acceſſit tam impenſo beneficio tuo pondus quorundam ſciſcitatione cumulatum. Interrogatus quem priorem decerneres conſulem, nec dubitandum eſſe dixiſti tu, & qui tecum boni ſunt dubitare non poterant. Sed tamen ad hoc dictum erexerant animos, qui libenter clariſſimum virum collegam meum, quem præſentem habebat occaſio, prælatum credidiſſent: fatigantes tamen quod intellexerant, requirebant. Hic tu (ſicut mihi renuntiatum eſt) noto illo pudore tuo pauliſper hæſiſti, non rationis ambiguus. ſed eorum dubitationem vultu & rubore condemnans, qui ſtudium * ſuum interpretationis errore palpabant. Deinde illico ſubdidiſti, *Quid de duobus conſulibus deſignatis quæritis quis orda ſit nuncupationis? anne * alius quam quem præfectura conſtituit?* O felicem verecundiam tuam, cui iſta popularis ratio tam prudenter occurrit! Sciſti aliud Gratiane, * quod diceres, ſed propter quorundam verecundiam dicere noluiſti. Scrupuloſus hic mihi locus eſt, & propter eam quam nunquam appetiui gloriam recuſandus: quum prior renunciatus ſim, ſatis eſt tuum tenere iudicium, interpretes valere meritorum. Neque autem ego, ſacratiſſime imperator, in tenui beneficio gradum nuncupationis amplector. Num eſt hæc gloria ignota Ciceroni? Prætorem me (inquit) pop. Rom. primum fecit, conſulem priorem. Ex ipſa eius ſententia intelligitur commendabilius ei videri vni quàm pluribus eſſe præpoſitum. Nulla enim eſt quidem contumelia ſecundi, ſed ex duobus gloria magna prælati. Alexandri Macedo-

al. tuum

al. aliu

al. quia

nis hoc fertur, quum legisset illos Homerico[a] versus quibus Hectore provocante [b] de nouem ducibus, qui omnes pugnare cupiebant, vnum deligi placeret sortis eventu trepida vbi conceptione votorum Iouem optimum maximum totus precatur exercitus vt Aiacem vel Tydei filium, aut ipsum regem ditium Mycenarum sortiri patiatur Agamemnonem: Occiderem (inquit) illum qui me tertium nominasset. O magnanimitatem fortissimi viri! nominari inter nouem tertius recusabat, vbi certè pluribus antecelleret quàm subesset. Quanta hîc verecundia grauaretur posterior de duobus? Est enim in hoc numero arduæ plena dignationis electio, quum vniuersis mortalibus duo, qui fiant consules, præferuntur. qui alteri præponitur, non vni sed omnibus antefertur Expectare nunc aures præsentium scio, & eminere in omniū vultu intelligo, quod desiderio concipiatur animorum. Existimant enim, quum ea quæ ad grates agendas pertinebant, summatim tenuiore filo vt dicitur) deducta libauerim, aliqua me etiam de maiestatis tuæ laudibus debere perstringere. Quanquam me istam dixerim sepositisse materiam, & in tempus aliud reseruare, nihilominus tamen vt nunc aliqua contingam, nutu & propè murmure cohortantur. Itaque faciam, quando cogunt volentem: sed maioribus separatis, tenuiora memorabo, nulla spe ad plenum exequendi, sed vniuersi vt intelligant, eorum quæ intus prædicanda sunt, à me poscendam esse notitiam: ab aliis, dignitatem, nec excellentia, sed quotidiana tractabo. Nullum tu vnquam diem

ab adolescentia tua, nisi adorato dei numine, & reus voti, & ilico absolutus egisti lautis manibus, mente pura, immaculabili conscientia, &, quod in paucis est, cogitatione syncera. Cuius autem vnquam egressus auspicatior fuit? aut incessus modestior, aut habitudo cohibitior, aut familiaris habitus condecentior? aut militaris accinctior? in exercendo corpore quis cursum tam perniciter incitauit? quis palæstram tam lubricus expediuit? quis saltum in tam sublime collegit? nemo abductius iacula contorsit: nemo spicula crebrius iecit, aut certius destinata percussit. Mirabamur poetam qui infrænes dixerat Numidas, & alterum qui ita collegerat, vt diceret, in equitando, verbera & præcepta esse fugæ & præcepta sistendi. Obscurum hoc nobis legentibus erat: intelleximus te videntes, quum idem arcum intenderes, & habenas remitteres: aut equum segnius euntem verbere concitares, vel eodem verbere intemperantiam coerceres. Qui te visi sunt hoc docuisse, non faciunt: immò qui visi sunt docuisse, nunc discunt. In cibis autem cuius sacerdotis abstinentior ceremonia? in vino, cuius senis mensa frugalior? Operto conclauis tui, non sanctior ara vestalis, non pontificis cubile castius, nec puluinar flaminis tam pudicum. In officiis amicorum, non dico paria reddi: anteuenis. & quoties in obsequendo * præuenimus, erubescis pudore tam obnoxio quàm in nobis esse deberet ab imperatore præuentis. In illa verò sede, vt ex more loquimur, consistorij, vt ego sentio, sacrarii tui, nullus vnquam superiorum aut dicēda pen-

* al. præcedimus

sius cogitauit, aut consultius cogitata disposuit aut disposita maturius expediuit. Et aliqua de oratoriis virtutibus tuis dicerem, nisi vererer mihi gratificari. Non enim Sulpitius acrior in concionibus, nec maioris Gracchi commendabilior modestia fuit, nec patris tui grauior autoritas. Qui tenor vocis quum incitata pronuntias? quæ inflexio quum remissa, quæ temperatio, quum vtraque dispensas? quis oratorum læta iucundius, facunda cultius, pugnantia densius, densata glomeratius aut dixit, aut, quod est liberum, cogitauit? Vellem, si rerum natura pateretur, Xenophon Attice, in æuum nostrum venires: tu, qui ad Cyri virtutes exequendas vocum potius quàm historiam commodasti, quum diceres, non qualis esset, sed qualis esse deberet. Si nunc in tempora ista procederes, in nostro Gratiano cerneres quod in Cyro tuo non videras, sed optabas: atque ista omnia quasi punctis quibusdam acuminata signaui. Si facundia pro voluntate suppeteret, quanquam non copiosius exequerer vbertatem stilo rerum magnitudine suggerente. sed nec huius diei, nec huius ista materiæ. Qui dicturi estis laudes principis nostri, habetis velut seminarium vnde orationum vestrarum iugera compleatis. Ego ista perstrinxi, atque (vt sciunt omnes) possum videri familiaris notitiæ secretus interpres, domestica istæc non tam prædicare quàm prodere. Atque vt ista dixi de cognitis mihi, atque intra aulam familiaribus, possem & foris celebrata memorare, isi omnia omnes & separatim sibi quisque nosset. Possem pari breuitate dicere superiora

Emendatissimi viri est* pigenda non facere : at tu nunquam pœnitenda fecisti, & semper veniam pœnitentibus obtulisti. Pulchrum est indulgere timentibus : sed tu perpetuæ bonitatis edictis occurristi omnibus, ne timerēt. Magnificum largiri honores. tu honoratos & liberalitate ditasti. Laudabile est imperatorem facilem interpretantibus præbere aditus, nec à occupatione causari. tu confirmas adire cunctantes : etiam querimoniis explicatis, nequid adhuc fleatur interrogas. Celebre fuit Titi Cæsaris dictum, perdidisse diem, quo nihil boni fecerat : sed celebre fuit, quia Vespasiani successor dixerat, cuius nimia parsimonia & austeritas vix ferenda, miram fecerat filij lenitatem. Tu Valentiniano genitus, cuius alta bonitas, præsens comitas, tēperata severitas fuit, pareo & condito optimè reipubl. statu intelligis posse te esse lenissimum, sine dispendio disciplinæ. Neque verò vnum aliquod bonum vno die præstas, sed indulgentias seculares per singula horarum momenta multiplicas. Vel illud vnum cuiusmodi est, de condonatis residuis tributorum? quod tu quam cumulata bonitate fecisti? Quis vnquam imperatorum hoc prouinciis suis aut vberiore indulgentia dedit, aut certiore securitate prospexit, aut prudentia consultiore muniuit? Fecerat & Traianus olim, sed partibus retentis : non habebat tantam oblectationem concessi debitum portio, quanta suberat amanuo seruati. Et Antoninus indulserat, sed imperii non beneficii successor inuidit, qui ex documentis tabulisque postulat condonata repetitur. tu argumenta omnia

al. pœnitēda

flagitandi publicitus ardere iussisti. Videre in suis quæque foris omnes ciuitates conflagrationem salubris incendij. Ardebant stirpes fraudum veterum: ardebant seminaria futurarum: iam se cum puluere fauilla miscuerat: iam nubibus fumus inuoluerat, & adhuc obnoxij in pãginis concrematis ductus apicum, & sestertiorum notas quum iuuantia de ratione cernebant: quod *memineran lectum legi posse, & verẽtes. Quid te imperator Auguste indulgentius? quid potest esse cõsultius? quæ bona præstas, efficis ne caduca sint: quæ mala adimis, prospicis ne possint esse recidiua Hæc prouincialibus indulgentiæ bona: quid illa nostro ordini? quid illa militibus Antoninorum comitas fuit? Et iam inde Germanicorum *cohorti amicorum & legionibus familiaris humanitas? Sed ego nolo benevolentiam tuã aliorum collatione præcellere. Abundant in te ea bonitatis & virtutis exẽpla, quæ sequi cupiat vẽtura posteritas: &, si rerum natura pateretur, adscribi sibi voluisset antiquitas. Necesse est tamen aliquid cõparare, vt possit intelligi bona nostra quo præstẽt. Aegrotãtes amicos Traianus visere solebat, hactenus in eo comitas prædicanda est: tu & visere solitus, & mederi, præbes ministros, instruis cibos, fomenta dispensas, sumptum adiicis medelarum: consolaris affectos, reualescentibus gratularis: in quot vias de vna eius humanitate progrederis? Legionibus vniuersis, vt in communi Marte euenit, si quid aduersi acciderat, vidi te circumire tentoria: satin' salue, quærere: tractare vulnera sauciorum, & vt salutifera apponerentur medelæ, atque vt non ces-

memineane legi posse & veteres. Quid

al. cohorte

faretur instare. Vidi quosdam fastidientes cibum, te commendante sumpsisse: audiui confirmantia ad salutem verba proferi, occurrere desideriis singulorum, huius sarcinas mulis aulicis vehere: his specialia iumenta præbere, illis ministeria perditorum instaurare lixarum: aliorum egestatem tolerare sumptu: horum nuditatem velare vestitu: omnia agere indefessè & benignè, pietate maxima, ostentatione nulla: omnia præbere ægris, nihil exprobrare sanatis. Inde cũ & is salute nostra charior factus meruisti vt haberes amicos, obnoxios, promptos, deuotos, fideles in æuum omne mansuros; quales * charitas potius quàm fortuna conciliat. Concludam deinceps orationem meam, piissime Auguste, sermonis magis fine quàm gratiæ. Namque illa perpetua est, & spatio non transmeabili terminum calcis ignorat: Hexu tamen paruo, nec à te procul conuertar ad deum. AEterne omnium genitor, ipse non genite opifex, & causa mundi, principio antiquior, fine diuturnior: qui templa tibi & aras penetralibus initiatorum mentibus condidisti: tu Gratiano, humanarum rerum domino, eiusmodi semina nostri amoris inolesti, vt nihil in digressu segnior factus meminisset & relictis illustraret absentem, præsentibus anteferret. dein, quia interesse primordiis dignitatis per locorum interualla non poterat; ad solennitatem condendi honoris occurreret beneficiis, ne deesset officium. Quæ enim memoria, memoria inquam, transcursum tantæ celeritatis vel in audacibus Græcorum fabulis commenta est? Pegasus volucer actus à Lycia, non vltra Ciliciam

* charitas, non fortuna conc

permeauit: Cyllarus atque Arion inter Argos Nemeámque senuerũt: ipsi Castorum equi, quod longissimum * iter est, non nisi mutato vectore transcurrunt: tu Gratiane, tot Romani imperii limites, tot flumina & lacus, tot veterum interscpta regnorum, abvsque Thracia per totum (quam lõgus est) locum Illyrici, Venetiam, Liguriámq; & Galliam vetgrẽ, insuperabilia Rhetiæ, Rheni accolas, Sequanorum inuia, porrecta Germaniæ, celeriore transcursu quàm est properatio nostri sermonis, euoluis: nulla requie otii, ne sõni quidem aut cibi munere liberali, vt Gallias tuas inopinatus illustres, vt consulem tuum quanuis desideratus anticipes, vt illam ipsam quæ auras præcedere solet, famam facias tardiorem: hoc senectuti meæ, hoc honori à te datum, supremus ille imperii & consiliorum tuorum deus conscius, & arbiter, & autor indulsit vt sellam curulem, cuius sedem frequenter ornabis, vt prætextam meam purpuræ tuæ luce fucatam, vt trabeam non magis auro suo quàm munere tuo splendidam, quæ ab Illyrico sermonis dignitas honestauit, apud Gallias illustriora præstares: quæstorẽ vt tuum, præfectum vt tuo prætorio, consulem tuum: &, quod adhuc cunctis meis nominibus anteponis, præceptorem tuum, quem pia voce declaraueras, iusta ratione prætuleras, liberali largitate ditaueras, augustæ dignationis officiis consecrares. DIXI.

al. interest, non

FINIS.

CL. CLAVDIANI IN TERTIVM CONSVLATVM HONORII AVGVSTI Præfatio.

PArues non aquilis fas eſt educere fœtus
Ante fidem Solis, iudiciúmque poli.
Nam pater, excuſſo ſalūt quum germine proles,
Quáque maternus rupit hiulca tepor,
Protinus implumes conuertit ad æthera nidos,
Et recto flammas imperat ore pati.
Conſulit ardentes radios, & luce magiſtra
*Natorum vires, ingeniúmque probat. Naturam Degenera
*Degener & refugo torſit qui lumine viſus,
Unguibus hunc ſauis ira paterna ferit:
Exploratores oculis qui pertulit ignes,
Suſtinuítque acie nobiliore diem,
Nutritur, volucrúmque potens & fulminis hæres,
Geſturus ſummo tela triſulca Ioui.
Me quoque Pierijs tentatum ſæpius antris
Audet magna ſuo mittere Roma Deo.
Iam dominas* arces, iam regia tecta merentur, ante
Et chelys Auguſto iudice noſtra ſonat,

patruo probãs, tuendo in fratre cumulas, ornando in præceptore multiplicas. Agat gratias clementia, quam humano generi impertis: liberalitas, qua ditas omnes: fortitudo, qua vincis: & mens ista aurea quã de communi deo plus quàm
al, vllus * vnus hausisti. Agant & pro me gratias voces omnium Galliarum, quarum præfecto hanc honorificentiam detulisti. Vltrà progredior, & hoc quia debere te dicis, agat quæ optimè agere potest, vox ista quam docui. Iamdudum autem quàm grati animi, tam sermonis exigui (vt suprà dictum est) succumbo materia. neque adhuc illa perstrinxi, quæ ne infantissimus quidem, nisi idem impiissimus, eminentia per famam, & omnium gaudiis testata supprimeret. quæ supra vires dicendi meas posita cunctor attingere, aut ingrati crimine arguendus, aut temerarii professione culpandus, tamen alterum quum subeundum sit, audaciam quàm maleuolentiam malo reprehendi. Tu Auguste venerabilis, districtus maximo bello, assultãtibus tot millibus barbarorum, quibus Danubii ora
al. protexitur, * protexitur, comitia consulatus mei armatus exerces: * tribunitia ista quòd in vrbe Syrmio geruntur: an vt
al, trib uta, quòd in procinctu centuriata dicentur, an vt quondam pontificalia vocabuntur, sine arbitrio multitudinis, sacerdotum tractata collegio? sic
al vocentur potius, sic * vocetur. Quæ tu pontifex maximus
quæ tu p. m. d. p. h. Nõ est ing. deo participatus habuisti? non est ingenii mei piissime imperator talia comminisci. Verba sunt literarum tuarum quibus apud me autoritatem summi numinis
al, & vt tuæ * & tuæ voluntatis amplificas, sic enim loqueris, *Quã de consulibus in annum creandis*

creandis solus mecum volutarem, vt me nosti, atque vt facere debui, vt velle te sciui, consilium meum ad deum retuli: eius autoritati obsequutus, te consulem designaui, & declaraui, & priorem nuncupaui. Cuius orationis ordo lucidior? quæ doctrina tam diligens, propriis comitiorum verbis loqui, nec vocabulis moris antiqui nomina peregrina miscere? Valete modò classes, populi, & vrbanarum tribuum prærogatiuæ, & centuriæ iure* reuocatæ. Et quæ comitia pleniora vnquam fuerunt, quàm quibus præstitit deus consilium, imperator obsequium? Et nunc ego, piissime imperator, ne fastigium auditorii sacri dictorum tuorum timidus interpres offendam, diuinitatis tuæ propè cum piaculo verba transcurro. *Quum de consulibus* (inquis) *in annum creandis*: erudita* vox, & cura solennis. *Solus mecum volutarem*: ô profunda altitudo secreti! habes ergo consiliatorem, & non metuis prodi-torem. *Vt me nosti*: quid familiarius? *vt facere debui*: quid constantius? *vt velle te sciui*: quid dici blandius potest? *Consilium meum ad deum retuli.* Et quemadmodum solus, cui præstò est tam grande consilium? an plenius cum senatu, cum equestri ordine, cum plebe Romana, cum exercitu tuo, & prouinciis omnibus deliberasses? *Consilium meum ad deum retuli*: non vt (credo) nouum sumeres, sed vt sanctius fieret, quod volebas, eius autoritati* obsequutus: scilicet vt in consecrando patre, in vlciscendo patruo, in cooptando fratre fecisti. *Te consulem designaui, & declaraui, & priorem nuncupaui.* Quis hæc verba te docuit? ego tam propria & tam Latina

al. vocatæ. quæ com.

al. Et quum solus mec. al. vt me nosti, vt facere debui, vt velle te sciui. Quid familiarius? quid constantius? quid dici blandius potest?

al. obsequutus scilicet, vt in

neſciui : *deſignauit & declarauit ; & nunc vpauit.* Non fit hoc temerè, habet moras ſuas diſpartitis gradibus tam matura cunctatio. Has ego literas tuas ſi in omnibus pilis atque porticibus (vnde de plano legi poſſint) inſtar edicti prendere mandauero, nónne tot ſtatuis honorabor quot fuerint paginæ libellorum? Sed ad pleniora feſtino. ab hac enim literarum ad me datarum parte digreſſus, eò quoque deſcendiſti vt quæreres qualis ad me trabea mitteretur. Omne largitionum tuarum miniſterium ſolicitudine fatigaſti. Non ergo ſupra conſulatum mihi eſt adhibita per te cura tam diligens, pro me cura tã felix? In Illyrico arma quatiuntur : ea mea cauſa per Gallias ciuilium decorum indumenta diſpenſas: loricatus de toga mea tractas: in protinctis, & quum maximè dimicaturus, palmatæ veſtis meæ ornamenta diſponis feliciter & bono omine. Námque iſte habitus vt in pace conſulit eſt, ſic in victoria, triumphantis. Parum eſt, ſi qualis ad me trabea mittatur, interroges : te coram promi iubes. nec ſatis hábes, vt largitionum miniſtri ex more fungantur ; eligis ipſe de multis, & quum elegeris, munera tuo verborum honore perſequeris. *Palmatam* (inquis) *tibi miſi, in qua diuus Conſtantius parens noſter unctus eſt.* Me beatum, cuius inſignibus talis cura præſtetur. Hæc planè, hæc eſt picta, vt dicitur, veſtis non magis auro ſuo quàm tuis verbis. Sed multo plura ſunt in eius ornatu, quæ per te inſtructus intelligo. Geminum quippe in vno habitu radiat nomen Auguſti: Conſtantius in argumento veſtis intexitur: Gratianus in muneris hono-

al. pendere

al. blãdiora

al. tam felix. Xn

al. In procinctu, & maximè dim.

al. tua

al. proſequeris.

re ſentitur. Acceſſit tam impenſo beneficio tuo pondus quorundam ſciſcitatione cumulatum. Interrogatus quem priorem decerneres conſulem, nec dubitandum eſſe dixiſti tu, & qui tecum boni ſunt dubitare non poterant. Sed tamen ad hoc dictum erexerant animos, qui libenter clariſſimum virum collegam meum, quem præſentem habebat occaſio, prælatum credidiſſent: fatigantes tamen quod intellexerant, requirebant. Hic tu (ſicut mihi renuntiatum eſt) noto illo pudore tuo pauliſper hæſiſti, non rationis ambiguus. ſed eorum dubitationem vultu & rubore condemnans, qui ſtudium * ſuum interpretationis errore palpabant. Deinde illico ſubdidiſti, *Quid de duobus conſulibus deſignatis quæritis quis ordo ſit nuncupationis? anne * alius quam quem præfectura conſtituit?* O ſolcem verecundiam tuam, cui iſta popularis ratio tam prudenter occurrit! Sciſti aliud Gratiane, * quod diceres, ſed propter quorundam verecundiam dicere noluiſti. Scrupuloſus hic mihi locus eſt, & propter eam quam nunquam appetiui gloriam recuſandus: quum prior renunciatus ſum, ſatis eſt tuum tenere iudicium, interpretes valere meritorum. Neque autem ego, ſacratiſſime imperator, in tenui beneficio gradum nuncupationis amplector. Num eſt hæc gloria ignota Ciceronis? Prætorem me (inquit) pop. Rom. primum fecit, conſulem priorem. Ex ipſa eius ſententia intelligitur commendabilius ei videri, vni quàm plurbus eſſe præpoſitum. Nulla enim eſt quidem contumelia ſecundi, ſed ex duobus gloria magna prælati. Alexandri Macedo-

* al. tuum

* al. aliu

* al. quia

nis hoc fertur, quum legisset illos Homerico[g] versus quibus Hectore prouocante [h] de nouem ducibus, qui omnes pugnare cupiebant, vnum deligi placeret sortis euentu trepida vbi conceptione votorum Iouem optimum maximum totus precatur exercitus vt Aiacem vel Tydei filium, aut ipsum regem ditium Mycenarum sortiri patiatur Agamemnonem: Occiderem (inquit) illum qui me tertium nominasset. O magnanimitatem fortissimi viri! nominari inter nouem tertius recusabat, vbi certè pluribus antecelleret quàm subesset. Quanta hîc verecundia grauaretur posterior de duobus? Est enim in hoc numero arduæ plena dignationis electio, quum vniuersis mortalibus duo, qui fiant consules, præferuntur. qui alteri præponitur, non vni sed omnibus antefertur Expectare nunc aures præsentium scio, & eminere in omnium vultu intelligo, quod desiderio concipiatur animorum. Existimant enim, quum ea quæ ad grates agendas pertinebant, summatim tenuiore filo vt dicitur) deducta libauerim, aliqua me etiam de maiestatis tuæ laudibus debere perstringere. Quanquam me istam dixerim sepositisse materiam, & in tempus aliud reseruare, nihilominus tamen vt nunc aliqua contingam, nutu & propè murmure cohortantur. Itaque faciam, quando cogunt volentem: sed maioribus separatis, tenuiora memorabo, nulla spe ad plenum exequendi, sed vniuersi vt intelligant, eorum quæ intus prædicanda sunt, à me posscendam esse notitiam: ab aliis, dignitatem, nec excellentia, sed quotidiana tractabo. Nullum tu vnquam dies

ab adolescentia tua, nisi adorato dei numine, & reus voti, & ilico absolutus egisti lautis manibus, mente pura, immaculabili conscientia, &, quod in paucis est, cogitatione syncera. Cuius autem vnquam egressus auspicatior fuit? aut incessus modestior, aut habitudo cohibitior, aut familiaris habitus concinentior? aut militaris accinctior? in exercendo corpore quis cursum tam perniciter incitauit? quis palæstram tam lubricus expediuit? quis saltum in tam sublime collegit? nemo abductius iacula contorsit: nemo spicula crebrius iecit, aut certius destinata percussit. Mirabamur poetam qui infrænes dixerat Numidas, & alterum qui ita collegerat, vt diceret, in equitando, verbera & præcepta esse fugæ & præcepta sistendi. Obscurum hoc nobis legentibus erat: intelleximus te videntes, quum idem arcum intenderes, & habenas remitteres: aut equum segnius euntem verbere concitares, vel eodem verbere intemperantiam coerceres. Qui te visi sunt hoc docuisse, non faciunt: immò qui visi sunt docuisse, nunc discunt. In cibis autem cuius sacerdotis abstinentior ceremonia? in vino, cuius senis mensa frugalior? Operto conclauis tui, non sanctior ara vestalis, non pontificis cubile castius, nec puluinar flaminis tam pudicum. In officiis amicorum, non dico paria reddi: anteuenis. & quoties in obsequendo * præuenimus, erubescis pudore tam obnoxio quàm in nobis esse deberet ab imperatore præuentis. In illa verò sede, vt ex more loquimur, consistorij, vt ego sentio, sacrarii tui, nullus vnquam superiorum aut dicēda pen-

* al. præcedimus,

sius cogitauit, aut consultius cogitata disposuit aut disposita maturius expediuit. Et aliqua de oratoriis virtutibus tuis dicerem, nisi vererer mihi gratificari. Non enim Sulpitius acrior in concionibus, nec maioris Gracchi commendabilior modestia fuit, nec patris tui grauior autoritas. Qui tenor vocis quum incitata pronuntias? quæ inflexio quum remissa, quæ temperatio, quum vtraque dispensas? quis oratorum læta iucundius, facunda cultius, pugnantia densius, densata glomeratius aut dixit, aut, quod est liberum, cogitauit? Vellem, si rerum natura pateretur, Xenophon Attice, in æuum nostrum venires: tu, qui ad Cyri virtutes exequendas vetum potius quàm historiam commodasti, quum diceres, non qualis esset, sed qualis esse deberet. Si nunc in tempora ista procederes, in nostro Gratiano cerneres quod in Cyro tuo non videras, sed optabas: atque ista omnia quasi punctis quibusdam acuminata signaui. Si facundia pro voluntate suppeteret, quanquam non copiosius exequerer vbertatem stilo rerum magnitudine suggerente. sed nec huius diei, nec huius ista materiæ. Qui dicturi estis laudes principis nostri, habetis velut seminarium vnde orationum vestrarum iugera compleatis. Ego ista perstrinxi, atque (vt sciunt omnes) possum videri familiaris notitiæ secretus interpres, domestica istæc non tam prædicare quàm prodere. Atque vt ista dixi de cognitis mihi, atque intra aulam familiaribus, possem & foris celebrata memorare, isi omnia omnes & separatim sibi quisque nossiet. Possem pari breuitate dicere superiora

Emendatissimi viri est *pigenda non facere : at tu nunquam pœnitenda fecisti, & semper veniam pœnitentibus obtulisti. Pulchrum est indulgere timentibus : sed tu perpetuæ bonitatis edictis occurristi omnibus, ne timerēt. Magnificum largiri honores. tu honoratos & liberalitate ditasti. Laudabile est imperatorem facilem interpretātibus præbere aditus, nec de occupatione causari. tu confirmas adire cunctantes : etiam querimoniis explicatis, nequid adhūc sileatur interrogas. Celebre fuit Titi Cæsaris dictum, perdidisse se diem, quo nihil boni fecerat : sed celebre fuit, quia Vespasiani successor dixerat, cuius nimia parsimonia & austeritas vix ferenda, miram fecerat filij lenitatem. Tu Valentiniano genitus, cuius alta bonitas, præsens comitas, tēperata severitas fuit, pareo & condito optimè reipubl. statu intelligis posse te esse leniissimum, sine dispendio disciplinæ. Neque verò vnum aliquod bonum vno die præstas, sed indulgentias seculares per singula horarum momenta multiplicas. Vel illud vnum cuiusmodi est, de condonatis residuis tributorum? quod tu quàm cumulata bonitate fecisti? Quis vnquam imperatorum hoc prouinciis suis aut vberiore indulgentia dedit, aut certiore securitate prospexit, aut prudentia consultiore muniuit? Fecerat & Traianus olim, sed partibus reientis : non habebat tantam oblectationem concessi debiti portio, quanta fuberat amaritudo soluendi. Et Antoninus indulserat, sed impari non beneficii successor inuidit, qui ex dominorum tabulisque populi condonata repetiuit. tu argumenta omnia

al. pœnitēda

flagitandi publicitus ardere iussisti. Videre in suis quæque foris omnes ciuitates conflagrationem salubris incendij. Ardebant stirpes fraudum veterum: ardebant seminaria futurarum: iam se cum puluere fauilla miscuerat: iam nubibus fumus inuoluerat, & adhuc obnoxij in pãginis concrematis ductus apicum, & sestertiorum notas quum iuuantia de ratione cernebant: quod *meminerant lectum legi posse, & verẽtes. Quid te imperator Auguste indulgentius? quid potest esse cõsultius? quæ bona præstas, efficis ne caduca sint: quæ mala adimis, prospicis ne possint esse recidiua Hæc prouincialibus indulgentiæ bona: quid illa nostro ordini? quid illa militibus Antoninorum comitas fuit? Et iam inde Germanicorum *cohorti amicorum & legionibus familiaris humanitas? Sed ego nolo benevolentiam tuã aliorum collatione præcellere. Abundant in te ea bonitatis & virtutis exẽpla, quæ sequi cupiat vẽtura posteritas: &, si rerum natura pateretur, adscribi sibi voluisset antiquitas. Necesse est tamen aliquid cõparare, vt possit intelligi bona nostra quo præstẽt. Aegrotãtes amicos Traianus visere solebat, hactenus in eo comitas prædicanda est: tu & visere solitus, & mederi, præbes ministros, instruis cibos, fomenta dispensas, sumptum adiicis medelarum: consolaris affectos, reualescentibus gratularis: in quot vias de vna eius humanitate progrederis? Legionibus vniuersis, vt in communi Marte euenit, si quid aduersi acciderat, vidi te circumire tentoria: satin' salue, quærere: tractare vulnera sauciorum, & vt saluti ferre apponerentur medelæ, atque vt non ces-

al. meminerane legi posse & veterct. Quid

al. cohorte

faretur instare. Vidi quosdam fastidiētes cibum, te commendante sumpsisse: audiui confirmantia ad salutem verba profari, occurrere desideriis singulorum, huius sarcinas mulis aulicis vehere: his specialia iumenta præbere, illis ministeria perditorum instaurare lixarum: aliorum egestatem tolerare sumptu: horum nuditatem velare vestitu: omnia agere indefessè & benignè, pietate maxima, ostentatione nulla: omnia præbere ægris, nihil exprobrare sanatis. Inde cũ &is salute nostra charior factus meruisti vt haberes amicos, obnoxios, promptos, deuotos, fideles in æuum omne mansuros, quales * charitas potius quàm fortuna conciliat. Concludam deinceps orationem meam, piissime Auguste, sermonis magis fine quàm gratiæ. Namque illa perpetua est, & spatio non transmeabili terminum calcis ignorat: Hexu tamen paruo, nec à te procul conuertar ad deum. AEterne omnium genitor, ipse non genite opifex, & causa mundi, principio antiquior, fine diuturnior: qui templa tibi & aras penetralibus initiatorum mentibus condidisti: tu Gratiano, humanarum rerum domino, eiusmodi semina nostri amoris inolesti, vt nihil in digressu segnior factus meminisset & relictis illustraret absentem, præsentibus anteferret. dein, quia interesse primordiis dignitatis per locorum interualla non poterat, ad solennitatem condendi honoris occurreret beneficiis, ne deesset officium. Quæ enim memoria, memoria inquam, transcursum tantæ celeritatis vel in audacibus Græcorum fabulis commenta est? Pegasus volucer actus à Lycia, non vltra Ciliciam

* al. charita, non fortuna conc

CL. CLAVDIANI

IN TERTIVM CONSVLATVM HONORII AVGVSTI Præfatio.

PArvos non aquilis fas est educere fœtus
Ante fidem Solis, iudiciúmque poli.
Nam pater, excusso salũt quum germine proles,
Quâque maternus rupit hiulca tepor,
Protinus implumes conuertit ad æthera nidos,
Et recto flammas imperat ore pati.
Consulit ardentes radios, & luce magistra
**Natorum vires, ingeniúmque probat.* Naturam
**Degener & refugo torsit qui lumine visus,* Degenues
Unguibus hunc sauis ira paterna ferit:
Exploratores oculis qui pertulit ignes,
Sustinuítque acie nobiliore diem,
Nutritur, volucrúmque potens & fulminis hæres,
Gesturus summo tela trisulca Ioui.
Me quoque Pierijs tentatum sæpius antris
Audet magna suo mittere Roma Deo.
Iam dominas arces, iam regia tecta meremur,* 2 Tim
Et chelys Augusto iudice nostra sonat,

Aſpera complectitoruum poſt prælia patrem,
Signa triumphato quoties flexiſſet ab Iſtro
*Arctoâ de ſtrage calens, & poſcere*patrem* — patrem
De ſpolijs Scythicos arcus, aut rapta Gelonis
Cingula, velaculum Daci, vel fræna Sueui.
Ille coruſcanti clypeo te ſæpe volentem
Suſtulit arridens, & pectore preſſit anhelo,
Intrepidum ferri, galeæ nec triſte timentem
Fulgur, & ad ſummas tendentem brachia criſtas.
Tunc ſic lætus ait: Rex ô ſtellantis Olympi,
Talis perdomito redeat mihi filius hoſte,
Hyrcanas populatus opes, aut cæde ſuperbus
Aſſyria, ſic enſe rubens, ſic flamine crebro
Turbidus, & grato reſperſus puluere belli,
Armáque gaiſo referat captiua parenti.
Mox vbi firmaſti recto veſtigia greſſu,
Non tibi deſidiæ molles, nec mareida luxu
Otia, nec ſomnos genitor permiſit inertes,
Sed noua per duros inſtruxit membra labores,
Et cruda teneræ exercuit indole vires.
Frigora ſæua pati, grauibus non cedere nimbis
Æſtiuum tolerare iubar, tranſnare ſonoras
Torrentum furias, aſcenſu vincere montes,
Planiciem curſu, valles & concaua ſaltu,
Necnon in clypeo vigiles perducere noctes,
In galea paſcere mues, nunc ſpicula cornu
Tendere, nunc glandes Baleari ſpargere funda.
Quóque magis nimium pugnæ inflammaret amorẽ,
Facta tui numerabat auus, quem littus aduſtæ
Horreſcit Libyæ, ratibúſque impertia Thule.
Ille leues Mauros, nec falſo nomine Pictos
*Edomuit, Scorúmque*vago mucrone ſecutus,* — vagum,
Fregit Hyperboreas remis audacibus vndas,
Et geminis fulgens vtroque ſub axe trophæis,

Tethyos alterna reflus calcauit arenas.
Hos tibi virtutum ſtimulos, hæc ſemina laudum,
Hæc exempla dabat. non ocyus hauſit Achilles
Semiferi præcepta ſenis: ſeu cuſpidis artem,
Siue lyræ cantus, medicas ſeu diſceret herbas.
Interea turbata fides, ciuilia rurſus
Bella tonant, dubiúmque quatit diſcordia mundũ.
Proh crimen ſuperûm, longi proh dedecus æui,
Barbarus Heſperias exul poſſederat urbes,
Sceptráque deiecto dederat Romana clienti.
Iam princeps molitur iter, gentéſque remotas
Colligit Auroræ, tumidus quaſcunque perarrat
Euphrates, quas luſtrat Halys, quas ditat Orontes,
Thuriferos Arabum ſaltus, uada Caſpia Medi,
Armeniũ Phaſim, Parthi liquêre Niphaten.
Quæ tibi tunc Martis rabies, quantúſque ſequẽdi
Ardor erat? quanto flagrabant pectora uoto
Optatas audire tubas, campique cruenta
Tempeſtate frui, truncíſque immergere plantas?
Vt leo, quem ſiluæ matris ſpelunca tenebat
Uberibus ſolitum paſci, quum creſcere ſenſit
Vngue pedes, & terga ſubis, & dentibus ora,
Iam negat imbelles epulas, & rupe relicta
Getulo comes ire patri, ſtabuliſque minari
Æſtuat, & caſi terga abſorbere iuuenci.
Ille vetat, rerúmque tibi commendat habenas,
Et ſacro meritos ornat diademate crines:
Tantáque ſe pietas rudibus oſtentat in annis.
Sic ætas animo ceſſit, quererentur vt omnes
Imperium tibi ſero datum. Victoria velox
Auſpiciis effecta tuis: pugnaſtis vterque,
Tu fatis, genitórque manu. te propter & Alpes
Inuadit faciles, cauto nec profuit hoſti
Montibus hæſiſſe leuis: ſpes irrita vallo

Cæci-

Concidit, & ſcopulis patuerunt claustra reuulſis,
Te propter gelidus Aquilo de monte procellis
Obruit aduerſas acies: reuolutáque tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit haſtas.
O nimiùm dilecte deo, cui fundit ab antris
AEolus armatas hyemes, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſsica venti.
Alpinæ rubuere niues, & frigidus amnis
Mutatus ſumauit aquis, turbáque cadentum
Staret, ni rapidus iuuiſſet flumina ſanguis.
At ferus inuentor ſcelerum traiecerat altum
Non vno mucrone latus, dupléxque tepebat
Enſis, & vltrices in ſe conuerterat iras.
Tandem iuſta manus, iam libertate reducta
Quamuis emeritum peteret natura reuerti
Numen, & auratas aſtrorum panderet arces,
Nutarétque oneri ventauro conſcius Atlas,
Diſtulit Auguſtus cupido ſe reddere cœlo,
Dum tibi pacatum præſenti traderet orbem.
Nec mora Eiſtonijs alacer conſurgit ab oris,
Inter barbaricas auſus tranſire cohortes.
Impauido vultu linquis Rhodopeia ſaxa
Orphæis animata modis: iuga deſeris OEtes
Herculeo damnata rogo: poſt Pelion intras
Nereis illuſtre choris: te pulcher Empeus
Celſáque Dodone ſtupuit, rurſúsque loquuta
In te Chaonie mouerunt carmina lucus.
Illyrici igitur plagæ littoris, arua teruntur
Dalmatiæ, Phrygij numerantur ſtagna Timaui,
Gaudent Italiæ ſublimibus oppida muris
Aduentu ſacrato tuo, ſubmiſſus adorat
Eridanus, blandósque iubet miteſcere fluctus,
Et Phaethontæas ſolita deflere ruinas
Roſcida frondoſa reuocant electa ſorores.

Quanti tum iuuenes, quanta ſpreuere pudorem
Spectandi ſtudio matres, puerique ſeueri
Certauere ſenes, quum tu genitoris amico
Exceptus gremio mediam veherere per vrbem,
Velaréque pios communis laurea currus?
Quis non Luciferum roſeo cum Sole videri
Credidit, aut iunctum Bromio radiare Tonantem?
Floret *Feruet criſtatis exercitus vndique turmis,*
Quiſque ſua te voce canens perſtringit ahena
Lux oculos, nudique ſ ges Mauortia ferri
I geminat ſplendore diem, pars nobilis arcu,
Pars longè iaculis, pars comminus horrida contis:
Hi volucres tollunt aquilas, hi p cta draconum
Colla leuant, multiſque tumet per nubila ſerpens
Iratus ſtimulante Noto, viuitque receptis
Flatibus, & vario mentitur ſibila tractu.
Vt ventum ad ſedes, cunctos diſcedere tectis
Dux iubet, & generum compellat talibus vltro:
Bellipotens Stilico, cuius mihi robur in armis,
Pace probata fides (quid enim per prælia geſſi
fudante tro- phæum *Te ſine? quem nemo te non* ſuadente triumphum?
Sarmaticas *Odryſium pariter, Getico ſæuanimus Hebrum*
Sanguine, Dalmaticas pariter poſtranimus alas,
Rhipheáque ſimul ſcſſos porreximus artus
In glacie, ſtantémque rota ſulcauimus Iſtrum.
Ergo age, me quoniam cœleſtis regia poſcit,
Tu curu ſuccede meis, tu pignora ſolus
Noſtra foue, geminos dextra tu protege fratres.
Per conſanguineos thalamos, noctémque beatam,
Per tedas quas ipſa tuo regina leuauit
Coniugio, ſociáque virum produxit ab aula.
dirige *Indue menſe patrem, creſcentes dilige fœtus.*
Vt ducis, vt ſoceri: iam iam ſecurus ad aſtra
Te cuſtode ferar, rupta ſi mole Typhoeus.

*Vndis prosiliat, Tytius si membra resoluat, Vinclis
Si furor Enceladi proiecta mugiat Ætna,
Opposito Stilicone cadent. Nec plura loquutus
Sicut erat liquido signauit tramite nubes,
Ingreditúrque globum lunæ, luménque reliquit
Arcadis, & Veneris clementes peruolat aures.
Hinc Phœbi permensus iter, flammámque nocentem
Gradiui, placidúmque Iouem, stetit arce suprema
Algenti qua Zona rigel Saturnia tractu.
Machina laxatur cœli, rutilæque pateſcunt
Sponte fores, Arctoa parat conuexa Bootes,
Australes reserat portas succinctus Orion,
Inuitúntque nouum sydus, pendéntque vicissim
Quas partes velit ille sequi, quibus esse sodalis
Dignetur stellis, aut qua regione moueri.
O decus æthereum, terrarum gloria quondam,
Te tuus Oceanus, natalis gurgite *lassum lapsum
Excipit, & notis Hispania proluit vndis.
Fortunate parens, primos quum detegis ortus,
Aspicis Arcadium: quum te procliuior vrges,
Occiduum visus remoratur Honorius ignem:
Et quocunque vagos flectis sub cardine cursus,
Natorum per regna venis, qui mente serena,
Maturóque regunt iunctas moderamine gentes,
Secula qui rursus formant meliore metallo,
Luget auaritiæ Stygiis innexa catenis,
Cúmque suo demens expellitur ambitus auro.
Non dominantur opes, non corrumpentia sensus
Dona valent: emitur sola virtute potestas.
Vnanimi fratres, quorum mare terráque fatis
Debentur, quodcunque manus euasit austas,
Quod superest patri, vobis item Mulciber arma
Præparat, & Sicula Cyclops incude laborat:
Brontes innumeris exasperat ægida signis,

Cibum Cyclopum nemo vir nobilis tetigit.
Fabam Pythagoræ cognatam scito cruentæ
Parcere funestis manibus, quum sit genus illa
Luminibus nostris, & tenuis gloria cœnæ.
Quum sapiens animas defunctorum corpora credat
Manere, atque suum quemque vagari diu,
Hoc loco, quo primum natura dedit, aut ubi fata
Voluere, ut vitam quisque peregit, agi.
Ipse ego Dardanias Rutupina per æquora puppes
Dirigam, & Hesperio mittar ab Occiduo,
Ante quam Pythagoræ labris attingere fabam
Suadeat, aut miscro quidquam parentis habet.
Denique quid vanæ mortis trepidatis imago,
Quæ finxit timidis terror inane animis?
Non habet exactum fatum mors ulla, nec umquam
Longa dies homini prodita tota venit.
Hora quemque rapit, Letumque in lance libravit
Cui dare lucra parat, cui damna minatur agit.
Scilicet & fatis accedit fama benignis,
Sive quis Æacidæ nomen apud superos
Sive apud infernos Rhadamanthi sedibus exstat,
Sive Elysium subitis incolit umbra plagis.
Sunt & Pythagoræ mutatæ corpora formæ
Arboris in viridi cortice victa latent.
Sunt quibus in tenebris vitam damnata trahunt sors
Inclusæ tumulo, Tantalon unda fugit.
Ergo vos animæ, quarum mihi cura relicta est,
Tutelam cineri reddite debitam.
Sit mihi mollis humus, plantisque superstrepat herba,
Et levis arbusto frondeat umbra novo.
Hæc loca non tristi soror Appias incolat hortu,
Non Curius dicto cive vacare velit.
Sed Tyrio multum violam pallente natantem
Et sparsis abeant omnia plena rosis.
Sic Elysium nemus & positi sub terra Quirites
Elysios vultus ambrosiamque comam
Vivite felices, memores mea dicta sequentes,
Post cineres nullus gaudia sensus habet.

FINIS

CL. CLAVDIANI PANEGYRIS DE QVARTO CONSVLATV Honorij Augusti.

AVSPICIIS *iterũ seſe regalib⁹ annus*
Induit, & nota fruitur iactãtior aula:
*Limina, nec * paßi circum priuata morari* pessim
Exultãt reduces Auguſto cõſule faſces.
Cernis vt armorum proceres, legúmque potentes
Patrios ſumunt habitus, & more Gabino
Diſcolor incedit legio, poſitiſque parumper
Bellorum ſignis, ſequitur vexilla Quirini.
Lictori cedunt aquilæ, ridétque togatus
Miles; & in mediis effulget curia caſtris.
Ipſa palatino circumuallata ſenatu
Iam trabem Bellona gerit, parmámque remouit
Et galeam, ſacras humeris veſtura curules.
Nec te lauriger as pudeat Gradiue ſecures
Pacata geſtare manu, Latiáque micantem
Loricam mutare toga, dum ferreus hæret
Currus, & Eridani ludunt per prata iugales
Haud indigna coli, nec nuper cognita Martì
Vlpia progenies, & quæ diademata mundo
Sparſit libera domus, nec tantam vilior vnda aulæ
Promeruit ſeriem gentis: cunabula fouit
Oceanus: terræ dominos, pelagiſque futuros,
Immenſo docuit verum de principe naſci.

Hinc proceſſit auus, cui poſt Arctoa frementis
Claſſica Maſſylas adnexuit Aſrica lauros.
Ille Caledonius poſuit qui caſtra pruinis,
Quique medio Libyæ ſub caſside perſtitit æſtu,
Terribilis Mauro, dejectaque Britanni
Littoris, ac pariter Boreæ vaſtator & Auſtri.
Quid rigor æternus? cæliquæ ſidera prosunt?
Ignotúmque fretum? maduerunt Saxone fuſo
Orcades, incaluit Pictonum ſanguine Thule,
Scotorum cumulos fleuit glacialis Hyberne.
Quis calor obſiſtit forti? per vaſta cucurrit
Æthiopum, cinxitque nouis Atlanta manipliſ.
Virgineum Tritona bibit, ſparſoſque venenis
Gorgoneos vidit thalamos, & vile virentes
Heſperidum riſit, quos ditat fabula, ramos.
Arx incenſa Iubæ, rabies Mauruſia ferro
Ceſſit, & antiqui penetralia diruta Bocchi.
Sed laudes genitor longè tranſgreſſus auitas,
Subdidit Oceanum ſceptris, & margine cæli
Clauſit opes, quantum diſtant à Tigride Gades,
Inter ſe Tanais quantum Nilúſque relinquunt.
Hæc tamen innumeris per ſe quæſita trophæis
Non generis dono, non ambitione potitus,
Digna legi virtus, ultrò ſe purpura ſupplex
Obtulit, & ſolus meruit regnare rogatus.
Nam quum barbaries penitus commota gementem
Irrueret Rhodopen, & mixto turbine gentes
Iam deſerta ſuas in nos tranſfunderet Arctos,
Danubij tota vomerent quum prælia ripæ,
Quum Geticis ingens premeretur Myſia plauſtris,
Flauáque Biſtonios reperirent agmina campos,
Omnibus afflictis, & vel labentibus ictu,
Vel propè caſuris, vnus tot funera contra
Reſtitit, extinxitque faces, agróſque colonis

Reddidit, & lethi rapuit de faucibus vrbes.
Nulla relicta foret Romani nominis vmbra,
Ni pater ille tuus, iam iam ruitura subisset
Pondera, turbatámque ratem, certáque leuasset
Naufragium commune manu. Velut ordine rupto
Quum procul insanæ traherent Phaethõta quadrigæ,
Sauirétque dies, terrámque & stagna propinqua
Haurirent radij, solito cùm murmure torquus
Sol occurrit equis, qui postquam rursus heriles
Agnouere sonos: redijt meliore magistro
Machina, concentúsque poli, rursúsque recepit currus
Imperium, flammæque modum. Sic traditur illi
Seruatúrque Oriens, at non pars altera rerum
Tradita: bis possessa manu, bis parta periclis,
Per varium gemini scelus erupere tyranni
Tractibus occiduis, hunc sæua Britannia fudit,
Hunc sibi Germanus famulum delegerat exul:
Ausus vterque nefas, domini respersus vterque
Insontis iugulo. nouitas audere priori
Suadebat, tantúmque dabant exempla sequenti,
Hic noua moliri præceps: hîc quærere tuta
Prouidus: hic fusis, collectis viribus ille:
Hic vagus excurrens, hic inter claustra reductus.
Dissimiles, sed morte pares: euadere neutri
Dedecus aut mixtis licuit procumbere telis,
Amissa specie, raptísque insignibus ambo
In vultus rediere suos, manibúsque reuinctis
Oblati, gladij submittunt colla paratis,
Et vitam veniámque rogant. proh dãna pudoris!
Qui modò tam densas nutu mouere cohortes,
In quos iam dubius sese librauerat orbis,
Non hostes victore cadunt, sed iudice sontes
Damnat voce reos, petiit quas *Marte tyrannos.*
Amborum periere duces; hîc sponte carina

Decidit in fluctus, illum suus abstulit ensis:
Hunc Alpes, hunc pontus habet. solatia cæsis
Fratribus hæc vltor tribuit: necis auctor vterque
Labitur. Augustus par victima mitigat vmbras.
Has dedit inferias tumulis, iuuenúmque duorum
Purpureos merito placauit sanguine manes.
Illi iustitiam confirmauere triumpho,
Præsentes docuere deos: hinc sæcula discant,
Indomitum nihil esse pio, tutúmve nocenti.
Nuntius ipse suis longas incognitus egit*
Fræuento rumore vias, inopinus vtrunque
Perculit, & clausos montes vt plana reliquit.
Extruite immanes scopulos, attollite turres,
Cingite vos fluuiis, vastas opponite sylvas,
Garganum Alpinis, Apenninúmque niualem
Permixtis sociate iugis, & rupibus Hæmum
Addite Caucaseis, inuoluite Pelion Ossæ.
Non dabitis murum sceleri: qui vindicat, ibit.
Omnia subsident meliori pervia causæ.
Nec tamen oblitus ciuem cedentibus atrox
Partibus infremuit: non insultare iacenti
Malebat, mitis precibus, pietatis abundans,
Pœna parcus erat, paci non intulit iram,
Post acies odiis idem qui terminus armis.
Profuit hoc vincente capi, multósque subactos
Aspera latura commendauere catena*
Magnarum largitor opum, largitor honorum
Pronus, & in melius gaudens conuertere fata.
Hinc amor, hinc validum deuoto milite robur,
Hinc natis mansura fides, hoc nobilis ortu
Nasceris, æquæua cum maiestate creatus,
Nullâque priuata passus contagia sorte,
Omnibus acceptis vltrò te regia solum
Protulit, & patriæ felix adolescis in ore,

uerua

*Membráque veſtitu nunquam * tomerata profan^o violata*
In ſacros cecidere ſinus. Hiſpania patrem
Auriferis eduxit aquis: te gaudet alumno
Boſphorus, Heſperio de limine ſurgit origo:
Sed nutrix Aurora tibi pro pignore tanto
Certatur: geminus ciuem te vindicat axis.
Herculis & Bromij ſuſtentat gloria Thebas,
Hæſit Apollineo Delos Latonia partu,
Cretáque ſe iactat tenero reptata Tonanti:
Sed melior Delo, Dictæis clarior oris,
Quæ dedit hoc numen regio: non littora noſtro
Suffiecrent anguſta deo, nec inhoſpita Cynthi
Saxa tuos artus duro læſere cubili:
Accliuis genitrix auro, circumflua gemmis,
In Tyrios enixa toros: vlulata verendis
Aula puerperijs: quæ tunc documenta futuri?
Quæ voces auium? quanti per inane volatus?
Quis vatum diſcurſus erat? tibi corniger Hammon,
Et dudum tacitis rupere ſilentia Delphi.
Te Perſæ cecinere Magi, te ſenſit Hetruſcus
Augur, & inſpectis Babylonius horruit aſtris.
Chaldæi ſtupuere ſenes, Cumanáque rurſus
Intonuit rupes, rabidæ delubra Sibyllæ.
Nec te progenitum Cybeleius ære ſonoro
Luſtrauit Corybas: exercitus vndique fulgens
Aſtitit, ambitur ſignis Auguſtior infans:
Senſit adorantes galeas, redditque ferocem
Vagitum lituis: vitam tibi contulit idem
Imperiúmque dies: inter cunabula conſul
Proueheris, ſignans poſito modò nomine faſtos:
Donatúrque tibi, qui te produxerat annus.
Ipſa Quirinali puerum te cinxit amictu
Mater, & ad primas docuit reptare curules.
Vberibus ſanctis, immortalique deorum

CL. CLAVDIANI

PANEGYRIS DE TERTIO CONSVLATV Honorij Augusti.

TErtia Romulei sumant exordia fasces,
pompa Térque tuas ducat bellatrix * Roma (curules)
Festior annus eat, cinctúsque imitata Gabinos
Dives Hydaspeis augescat purpura gemmis.
Succedant armis trabeæ, tentoria lictor
Ambiat, & Latiæ redeant ad signa secures.
Latium Túque ô qui * patrium curis æqualibus orbem
Eôo cum fratre regis, procede secundis
Alitibus, Phœbique nouos ordire meatus:
Spes votumque poli, quem primæ limine vitæ
Nutrix aula fouet, strictis quem fulgida telis
Inter laurigeros aluerunt castra triumphos,
regnum Arduaprinatos nescit fortuna penates,
Ei * regimen cum luce dedit, cognata potestas
Excepit Tyrii venerabile pignus in ostro,
Lustrauitque tuos aquilis vlstricibus ortus
vcnabula Miles, & in mediis * cunabula præbuit hastis.
Te nascente ferox toto Germania Rheno
Intremuit, mouitque suas formidine syluas
Caucasus, & positis numen confessa pharetris,
Ignauas Meroë traxit de crine sagittas.
Repta * signa puer, regúmque * feroces
Exuuiæ, tibi ludus erant, primúsque solebas

Aſpera complectiteruum poſt prælia patrem,
Signa triumphato quoties flexiſſet ab Iſtro
Arctoâ de ſtrage calens, & poſcere patrem* — * partem
De ſpolijs Scythicos arcus, aut rapta Gelonis
Cingula, velaculum Daci, vel fræna Sueui.
Ille coruſcanti clypeo te ſæpe volentem
Suſtulit arridens, & pectore preſſit ad hoſte,
Intrepidum ferri, galeæ nec triſte timentem
Fulgur, & ad ſummas tendentem brachia criſtas.
Tunc ſic lætus ait: Rex ô ſtellantis Olympi,
Talis perdomito redeat mihi filius hoſte,
Hyrcanas populatus opes, aut cæde ſuperbus
Aſſyria, ſic enſe rubens, ſic flamine crebro
Turbidus, & grato reſperſus puluere belli,
Armáque ganiſo referas captiua parenti.
Mox vbi firmaſti recto veſtigia greſſu,
Non tibi deſidias molles, nec marcida luxu
Otia, nec ſomnos genitor permiſit inertes,
Sed noua per duros inſtruxit membra labores,
Et cruda teneras exercuit indole vires,
Frigora ſæua pati, grauibus non cedere nimbis,
Æſtiuum tolerare iubar, tranſnare ſonoras
Torrentum furias, aſcenſu vincere montes,
Planiciem curſu, valles & concana ſaltu,
Necnon in clypeo vigiles perducere noctes,
In galea pugnare manes, nunc ſpicula cornu
Tendere, nunc glandes Baleari ſpargere funda,
Quóque magis animos pugnæ inflammaret amore,
Facta tui numerabat auus, quem littus aduſtæ
Horreſcit Libyæ, ratibúſque impertuia Thule.
Ille leues Mauros, nec falſo nomine Pictos
Edomuit, Scotúmque vago mucrone ſecutus,* — * vagum,
Fregit Hyperboreas remis audacibus vndas,
Et geminis fulgens vtroque ſub axe trophais,

Tethyos alterna reflua calcauit arenas.
Hos tibi virtutum ſtimulos, hæc ſemina laudum,
Hæc exempla dabat. non ocyus hauſit Achilles
Semiferi præcepta ſenis: ſeu cuſpidis artem,
Siue lyræ cantus, medicas ſeu diſceret herbas.
Interea turbata fides, ciuilia rurſus
Bella tonant, dubiúmque quatit diſcordia mundũ.
Proh crimen ſuperûm, longi proh dedecus æui,
Barbarus Heſperias exul poſſederat vrbes,
Sceptráque deiecto dederat Romana clienti.
Iam princeps molitur iter, gentéſque remotas
Colligit Auroræ, tumidus quaſcunque pererrat
Euphrates, quas luſtrat Halys, quas ditat Orontes,
Thuriferos Arabum ſaltus, uada Caſpia Medi,
Armeniũ Phaſin, Parthi liquêre Niphaten.
Quatibi tunc Martis rabies, quantúſque ſequẽdi
Ardor erat? quanto flagrabant pectora voto
Optatas audire tubas, campique cruenta
Tempeſtate frui, truncíſque immergere plantas?
Vt leo, quem ſulua matris ſpelunca tenebat
Uberibus ſolitum paſci, quum creſcere ſenſit
Vngue pedes, & terga iubis, & dentibus ora,
Iam negat imbelles epulas, & rupe relicta
Cetulo comes ire patri, ſtabuliſque minari
Æſtuat, & caſi terga abſorbere iuuenci.
Ille vetat, rerúmque tibi commendat habenas,
Et ſacro meritas ornat diademate crines:
Tantáque ſe pietas rudibus oſtentat in annis.
Sic ætas animo ceſſit, quererentur vt omnes
Imperium tibi ſero datum. Victoria velox
Auſpiciis effecta tuis: pugnaſtis vterque,
Tu ſatis, genitórque manu. te propter & Alpes
Inuadit faciles, cauto nec profuit hoſti
Montibus hæſiſſe loeus: ſpes irrita vallo

Cæci-

Concidit, & scopulis pauerunt claustra reuulsis,
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit aduersas acies: reuolutáque tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit hastas.
O nimiùm dilecte deo, cui fundit ab antris
AEolus armatas hyemes, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad classica venti.
Alpinæ rubuere niues, & frigidus amnis
Mutatus sumauit aquis, turbáque cadentum
Staret, ni rapidus iuuisset flumina sanguis.
At ferus inuentor scelerum traiecerat altum
Non vno mucrone latus, duplexque tepebat
Ensis, & vltrices in se conuerterat iras.
Tandem iusta manus, iam libertate reducta
Quamuis emeritum peteret natura reuerti
Numen, & auratas astrorum panderet arces,
Nutarétque oneri ventauro conscius Atlas,
Distulit Augustus cupido se reddere cœlo,
Dum tibi pacatum præsenti traderet orbem.
Nec mora Bistonijs alacer consurgit ab oris,
Inter barbaricas ausus transire cohortes.
Impauido vultu linquis Rhodopeia saxa
Orphæis animata modis: iuga deseris OEtes
Herculeo dammata rogo: post Pelion intræ
Nereis illustre choris: te pulcher Enipeus
Celsáque Dodone stupuit, rursúsque loquutæ
In te Chaonie mouerunt carmina fagi.
Illyrici igitur plagæ littoris, aruæ teruntur
Dalmatiæ, Phrygij numerantur stagna Timaui,
Gaudent Italiæ sublimibus oppida muris
Aduentu sacrato tuo, submissus adorat
Eridanus, blandósque iubet mitescere fluctus,
Et Phaethontæas solita deflere ruinas
Roscida frondosæ reuocant electa sorores.

Quanti tum iuuenes, quanto ſpreuere pudorem
Spectandi ſtudio matres, puerique ſeueri
Certauere ſenes, quum tu genitoris amico
Exceptus gremio mediam veherere per vrbem,
Velaréque pios communis laurea currus?
Quis non Luciferum roſeo cum Sole videri
Credidit, aut iunctum Bromio radiare Tonantem?
Blozet *Feruet criſtatis exercitus vndique turmis,*
Quiſque ſua te voce canens perſtringit abena
Lux oculos, nudique ſ ges Mauortia ferri
I geminat ſplendore diem, pars nobilis arcu,
Pars longè iaculis, pars cominus horrida contis:
Hi volucres tollunt aquilas, hi p cta draconum
Colla leuant, multúſque tumet per nubila ſerpens
Iratus ſtimulante Noto, viuitque receptis
Flatibus, & vario mentitur ſibila tractu.
Vt ventum ad ſedes, cunctos diſcedere tectis
Dux iubet, & generum compellat talibus vltro:
Bellipotens Stilico, cuius mihi robur in armis,
Pace probata fides (quid enim per prælia geſſi
fudante tro- phæum *Te ſine? quem merui te non * ſuadente triumphum?*
Sarmaticas *Odryſium pariter, Getico ſæ.ſauimus Hebrum*
*Sanguine, * Dalmaticas pariter poſtrauimus alas,*
Rhipheáque ſimul feſſos porreximus artus
In glacie, ſtantémque rota ſulcauimus Iſtrum.
Ergo age, me quoniam cœleſtis regia poſcit,
Tu curis ſucçede meis, tu pignora ſolus
Noſtra foue, geminos dextra tu protege fratres.
Per conſanguineos thalamos, noctémque beatam,
Per tædas quas ipſa tuo regina leuauit
Coniugio, ſociáque virum produxit ab aula.
Stige *Indue mente patrem, creſcentes * dilige fœtus.*
Vt ducis, vt ſoceri iam iam ſecurus ad aſtra
Te cuſtode ferar, rupta ſi mole Typhoeus.

*Vndis prosiliat, Tytius si membra resoluat, Vincla
Si furor Enceladi proiecta mugiat Ætna,
Opposito Stilicone cadent. Nec plura loquutus
Sicut erat liquido signauit tramite nubes,
Ingreditúrque globum lunæ, luménque reliquit
Arcadis, & Veneris clementes peruolat aures.
Hinc Phœbi permensus iter, flammámque nocentem
Gradiui, placidúmque Iouem, stetit arce suprema
Algenti qua Zona rigel Saturnia tractu.
Machina laxatur cœli, rutilæque patescunt
Sponte fores, Arctoq; parat conuexa Bootes,
Australes reserat portas succinctus Orion,
Inuitúntque nouum sydus, prendentque vicissim
Quas partes velit ille sequi, quibus esse sodalis
Dignetur stellis, aut qua regione moueri.
O decus æthereum, terrarum gloria quondam,
Te tuus Oceanus, natalis gurgite *lassum Iapsum
Excipit, & notis Hispania proluit vndis.
Fortunate parens, primos quam direxit ortus,
Aspicis Arcadium: quum te procliuior vrges,
Occiduum visus remorat ur Honorius ignem:
Et quocunque vagos flectis sub cardine cursus,
Natorum per regna venis, qui mente serena,
Maturóque regunt iunctas moderamine gentes,
Secula qui rursus formant meliore metallo,
Fugat auaritiæ Stygijs innexa catenis,
Cúmque suo demens expellitur ambitus auro.
Non dominantur opes, non corrumpentia sensus
Dona valent, emitur sola virtute potestas.
Vnanimi fratres quorum mare terráque fatis
Debentur, quodcunque manus euasit auitas,
Quod superest patri, vobu ium Mulciber arma
Præparat, & Sicula Cyclops incude laborat:
Brontes innumeris exasperat ægida signis,

ordinat Christum esse filium Dei, quia ipse est Deus, & homo. Et ideo ad hoc, quod Christus esset filius Dei, non requirebatur, quod esset filius Dei per gratiam, sed per naturam. Et ideo dicit, quod Christus secundum quod homo, est filius Dei naturalis, non adoptivus, quia ipse est Deus, & homo

CL. CLAVDIANI
PANEGYRIS DE
QVARTO CONSVLATV
Honorij Augusti.

AVSPICIIS iterũ ſeſe regalib⁹ armis
Induit, & nota fruitur iactãtior aula:
Limina, nec * paſſi circum priuata paſſim morari
Exultãt reduces Auguſto cõſule faſces:
Cernis vt armorum proceres, legúmque potentes
Patrios ſumunt habitus, & more Gabino
Diſcolor incedit legio, poſitiſque parumper
Bellorum ſignis, ſequitur vexilla Quirini.
Liſtori cedunt aquilæ, ridétque togatus
Miles; & in mediis effulget curia caſtris.
Ipſa palatino circumuallata ſenatu
Iam trabem Bellona gerit, parmámque remouit
Et galeam, ſacras humeris veſtura curules.
Nec te lauriger as pudeat Gradiue ſecures
Pacata geſtare manu, Latiáque micantem
Loricam mutare toga, dum ferreus hæret
Currus, & Eridani ludunt per prata iugales
Haud indigna coli, nec nuper cognita Martì
Vlpia progenies, & quæ diademata mundo
Sparſit Ibera domus, nec tantam vilior vnda
Promeruit ſeriem gentis: cunabula fouit
Oceanus: terræ dominos, pelagiſque futuros,
Immenſo docuit rerum de principe naſci.

Hinc proceſſit alius, cui poſt Arctoa frementi
Claſſica Maſſylas adnexuit Africa lauros.
Ille Caledonium poſuit qui caſtra pruinis,
Quique medio Libyæ ſub caſſide pertulit æſtus,
Terribilis Mauro, deſſellatorque Britanni
Erigora *Littoris, ac pariter Boreæ vaſtator & Auſtri.*
Quid rigor æternus? cæloque gelata profundo
Ignotúmque fretum? maduerunt Saxone fuſo
Orcades, incaluit Pictonum ſanguine Thule,
Scotorum cumulos fleuit glacialis Hyberne.
Quis calor obſtitit forti? per vaſta cucurrit
Æthiopum, cinxitque nouis Atlanta maniplis.
Virgineum Tritona bibit, ſparſoſque venenis
Gorgoneos vidit thalamos, & vile virentes
Heſperidum riſit, quos ditat fabula, ramos.
Arx incenſa Iubæ, rabies Mauruſia ferro
Ceſſit, & antiqui penetralia diruta Bocchi.
Sed laudes genitor longè tranſgreſſus auitas,
Subdidit Oceanum ſceptris, & margine cæli
Clauſit opes, quantum diſtant à Tigride Gades,
Inter ſe Tanais quantum Nilúſque relinquunt.
Hæc tamen innumeris per ſe quæſita trophæis
Non generis dono, non ambitione potitus,
Digna legi virtus, ultrò ſe purpura ſupplex
Obtulit, & ſolus meruit regnare rogatus.
Nam quum barbaries penitus commota gementem
Irrueret Rhodopen, & mixto turbine gentes
Iam deſertà ſuas in nos tranſfunderet Arctos,
Danubij tota vomerent quum prælia ripæ,
Quum Geticis ingens premeretur Myſia plauſtris,
Flauáque Biſtonios reperirent agmina campos,
Omnibus afflictis, & vel labentibus ictu,
Vel propè caſuris, vnus tot funera contra
Reſtitit, extinxitque faces, agroſque colonis

Reddidit, & lethi rapuit de faucibus vrbes.
Nulla relicta foret Romani nominis vmbra,
Ni pater ille tuus, iam iam ruitura subisset
Pondera, turbatámque ratem, certáque leuasset
Naufragium commune manu. Velut ordine rupto
Quum procul insanæ traherent Phaethõtia quadrigæ,
Sæuirétque dies, terrámque & stagna propinquis
Haurirent radijs, solito cùm murmure torquus
Sol occurrit equis, qui postquam rursus heriles
Agnouere sonos: rediit meliore magistro
Machina, concentúsque poli, rursúsque recepit currus
Imperium, flammæque modum. Sic traditur illi
Seruatúrque Oriens, at non pars altera rerum
Tradita: bis possessa manu, bis parta periclis,
Per varium gemini scelus erupere tyranni
Tractibus occiduis, hunc sæua Britannia fudit,
Hunc sibi Germanus famulum delegerat exul:
Ausus vterque nefas, domini respersus vterque
Insontis iugulo. nouitas audere priori
Suadebat, tantúmque dabant exempla sequenti,
Hic noua moliri præceps: hîc quærere tuta
Prouidus: hic fusis, collectis viribus ille:
Hic vagus excurrens, hic inter claustra reductus.
Dissimiles, sed morte pares: euadere neutri
Dedecus aut mixtis licuit procumbere telis,
Amissa specie, raptísque insignibus ambo
In vultus rediere suos, manibúsque reuinctis
Oblati, gladijs submittunt colla paratis,
Et vitam veniámque rogant. proh dãna pudorist
Qui modò tam densas nutu mouere cohortes,
In quos iam dubius sese librauerat orbis,
Non hostes victore cadunt, sed iudice sontes
Damnat voce reos, petiit quos **Marte tyrannos.*
Amborum periere duces; hîc sponte carinæ

Aſpera complectiteruum poſt prælia patrem,
Signa triumphato quoties flexiſſet ab Iſtro
Arctoâ de ſtrage calens, & poſcere patrem* — partem
De ſpolijs Scythicos arcus, aut rapta Gelonis
Cingula, velaculum Daci, vel frena Sueui.
Ille coruſcanti clypeo te ſæpe volentem
Suſtulit arridens, & pectore preſſit anhelo,
Intrepidum ferri, galeæ nec triſte timentem
Fulgur, & ad ſummas tendentem brachia criſtas.
Tunc ſic lætus ait: Rex ô ſtellantis Olympi,
Talis perdomito redeat mihi filius hoſte,
Hyrcanas populatus opes, aut cæde ſuperbus
Aſſyria, ſic enſe rubens, ſic flamine crebro
Turbidus, & grato reſperſus puluere belli,
Armáque gaiſo referat captiua parenti.
Mox vbi firmaſti recto veſtigia greſſu,
Non tibi deſidiæ molles, nec marcida luxu
Otia, nec ſomnos genitor permiſit inertes,
Sed noua per duros inſtruxit membra labores,
Et cruda teneræ exercuit indole vires.
Frigora ſæua pati, grauibus non cedere nimbis
Æſtium tolerare iubar, tranſnare ſonoras
Torrentum furias, aſcenſu vincere montes,
Planiciem curſu, valles & concaua ſaltu,
Necnon in clypeo vigiles perducere noctes,
In galea paſcere mues, nunc ſpicula cornu
Tendere, nunc glandes Baleari ſpargere funda.
Quóque magis numina pugnæ inflammaret amore,
Facta tui numerabat auus, quem Iuſtus aduſtæ
Horreſcit Libyæ, ratibúſque imperuia Thule.
Ille leues Mauros, nec falſo nomine Pictos
Edomuit, Scotúmque vago mucrone ſecutus,* — vagum,
Fregit Hyperboreas remis audacibus vndas,
Et geminis fulgens vtroque ſub axe trophæis,

Tethyos alterna reflua calcauit arenas.
Hos tibi virtutum ſtimulos, hæc ſemina laudum,
Hæc exempla dabat. non ocyus hauſit Achilles
Semiferi præcepta ſenis: ſeu cuſpidis artem,
Siue lyræ cantus, medicas ſeu diſceret herbas.
Interea turbata fides, ciuilia rurſus
Bella tonant, dubiúmque quatit diſcordia mundū.
Proh crimen ſuperûm, longi proh dedecus æui,
Barbarus Heſperias exul poſſederat urbes,
Sceptráque deiecto dederat Romana clienti.
Iam princeps molitur iter, gentéſque remotas
Colligit Auroræ, tumidius quaſcunque pererrat
Euphrates, quas luſtrat Halys, quas ditat Orontes,
Thuriferos Arabum ſaltus, uada Caſpia Medi,
Armenij Phaſin, Parthi liquêre Niphaten.
Quæ tibi tunc Martis rabies, quantóſque ſequēdi
Ardor erat? quanto flagrabant pectora uoto
Optatas audire tubas, campique cruenta
Tempeſtate frui, truncíſque immergere plantas?
Vt leo, quem ſilua matris ſpelunca tenebat
Uberibus ſolitum paſci, quum creſcere ſenſit
Vngue pedes, & terga ſubis, & dentibus ora,
Iam negat imbelles epulas, & rupe relicta
Cetulo comes ire patri, ſtabuliſque minari
Æſtuat, & caſi terga abſorbere iuuenci.
Ille vetat, rerúmque tibi commendat habenas,
Et ſacro meritos ornat diademate crines:
Tantáque ſe pietas rudibus oſtentat in annis.
Sic ætas animo ceſſit, quererentur vt omnes
Imperium tibi ſero datum. Victoria velox
Auſpiciis effecta tuis: pugnaſtis vterque,
Tu fatis, genitórque manu. te propter & Alpes
Inuadit faciles, cauto nec profuit hoſti
Montibus hæſiſſe leuis: ſpes irrita vallo

Cæci dū

Concidit, & scopulis patuerunt claustra reuulsis,
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit aduersas acies: reuolutáque tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit hastas.
O nimiùm dilecte deo, cui fundit ab antris
AEolus armatas hyemes, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad classica venti.
Alpina rubuere niues, & frigidus amnis
Mutatus sumauit aquis, turbáque cadentum
Staret, ni rapidus iuuisset flumina sanguis.
At ferus inuentor scelerum traiecerat altum
Non vno mucrone latus, duplexque tepebat
Ensis, & vltrices in se conuerterat iras.
Tandem iusta manus, iam libertate reducta
Quamuis emeritum peteret natura reuerti
Numen, & auratas astrorum panderet arces,
Nutarétque oneri ventauro conscius Atlas,
Distulit Augustus cupido se reddere cœlo,
Dum tibi pacatum præsenti traderet orbem.
Nec mora Bistonijs alacer consurgit ab oris,
Inter barbaricas ausus transire cohortes.
Impauido vultu linquis Rhodopeia saxa
Orphæis animata modis: iuga deseris OEten
Herculeo damnata rogo: post Pelion intras
Nereis illustre chorus: te pulcher Enipeus
Celsáque Dodone stupuit, rursúsque loquuta
In te Chaonie mouerunt carmina lucus.
Illyrici igitur plagæ littoris, arua teruntur
Dalmatiæ, Phrygij numerantur stagna Timaui,
Gaudent Italiæ sublimibus oppida muris
Aduentu sacrato tuo, submissus adorat
Eridanus, blandósque iubet mitescere fluctus.
Et Phaethontæas solita deflere ruinas
Roscida frondosæ reuocant electra sorores.

Quanti tum iuuenes, quanta ſpreuere pudorem
Spectandi ſtudio matres, puerique ſeueri
Certauere ſenes, quum tu genitoris amico
Exceptus gremio mediam veherere per vrbem,
Velaréque pias communis laurea currus?
Quis non Luciferum roſeo cum Sole videri
Credidit, aut iunctum Bromio radiare Tonantem?
Horet *Feruet criſtatis exercitus vndique turmis,*
Quiſque ſua te voce canens perſtringit ahena
Lux oculos, nudique ſuges Mauortia ferri
Ingeminat ſplendore diem, pars nobilis arcu,
Pars longè iaculis, pars comminus horrida contis:
Hi volucres tollunt aquilas, hi picta draconum
Colla leuant, multiſque tumet per nubila ſerpens
Iratus ſtimulante Noto, vimque receptis
Flatibus, & vario mentitur ſibila tractu.
Vt ventum ad ſedes, cunctos diſcedere tectis
Dux iubet, & generum compellat talibus vltro:
Bellipotens Stilico, cuius mihi robur in armis,
Pace probata fides (quid enim per prælia geſſi
fudante tro- *Te ſine? quem merui te non ſuadente triumphum?*
phæum *Odryſium pariter, Getico fœdauimus Hebrum*
Sarmaticas *Sanguine, Dalmaticas pariter poſtranimus alas,*
Rhipheáque ſimul ſeſſos porreximus artus
In glacie, ſtantémque rota ſulcauimus Iſtrum.
Ergo age, me quoniam cœleſtis regia poſcit,
Tu curis ſuccede meis, tu pignora ſolus
Noſtra foue, geminos dextra tu protege fratres.
Per conſanguineos thalamos, noſtémque beatam
Per tadas quas ipſa tuo regina leuauit
Coniugio, ſociáque virum produxit ab aula,
Indue menſe patrem, creſcentes diligere fœtus.
Vt ducis, vt ſocers: iam iam ſecurus ad aſtra
Te cuſtode ferar, rupta ſi mole Typhoeus.

*Vndis prosiliat, Tytius si membra resoluat, Vincls.
Si furor Enceladi proiecta mugiat Ætna,
Opposito Stilicone cadent. Nec plura loquutus
Sicut erat liquido signauit tramite nubes,
Ingreditúrque globum lunæ, luménque reliquit
Arcadis, & Veneris clementes peruolat aures.
Hinc Phœbi permensus iter, flammámque nocentem
Gradiui, placidúmque Iouem, stetit arce suprema
Algenti qua Zona rigel Saturnia tractu.
Machina laxatur cœli, rutilæque patescunt
Sponte fores, Arctod parat connexa Bootes,
Australes reserat portas succinctus Orion,
Inuitúntque nouum sydus, pendéntque vicissim
Quas partes velit ille sequi, quibus esse sodalis
Dignetur stellis, aut qua regione moueri.
O decus æthereum, terrarum gloria quondam,
Te tuus Oceanus, natalis gurgite *lassum Iapsum
Excipit, & notis Hispania preluit vndis.
Fortunate parens, primos quam detegit ortus,
Aspicis Arcadium: quum te procliuior vrges,
Occiduum visus remoratur Honorius ignem:
Et quocunque vagos flectit sub cardine cursus,
Natorum per regna venis, qui mente serena,
Maturóque regunt iunctas moderamine gentes,
Secula qui rursus formant meliore metallo,
Fugat auaritiæ Stygijs innexa catenis,
Cúmque suo demens expellitur ambitus auro.
Non dominantur opes, non corrumpentia sensus
Dona valent: emitur sola virtute potestas.
Vnanimi fratres, quorum mare terráque fatis
Debentur, quodcunque micans euasit ab ortu,
Quod supereſt patri, vobis idem Mulciber arma
Præparat, & Sicula Cyclops incude laborat:
Brontes innumeris exasperat ægida signis,

Marg. 1144.

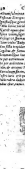

CL. CLAVDIANI
PANEGYRIS DE
QVARTO CONSVLATV
Honorij Augusti.

AVSPICIIS iterũ seſe regalib⁹ annus
Induit, & nota fruitur iactãtior aula:
Limina, nec * paßi circum priuata morari possim
Exultãt reduces Augusto cõsule fasces.
Cernis vt armorum proceres, legúmque potentes
Patrios sumunt habitus, & more Gabino
Discolor incedit legio, positisque parumper
Bellorum signis, sequitur vexilla Quirini.
Lictori cedunt aquilæ, ridétque togatus
Miles; & in mediis effulget curia castris.
Ipsa palatinos circumuallata senatus
Iam trabem Bellona gerit, parmámque remouit
Et galeam, sacras humeris vestura curules.
Nec te lauriger as pudeat Gradiue secures
Pacata gestare manu, Latiáque micantem
Loricam mutare toga, dum ferreus hæret
Currus, & Eridani ludunt per prata iugales
Haud indigna coli, nec nuper cognita Martj
Vlpia progenies, & quæ diademata mundo
Sparsit Ibera domus, nec tantam vilior* vnâ aul⁹
Promeruit seriem gentis: cunabula fouit
Oceanus: terra dominos, pelagisque futuros,
Immenso dignit rerum de principe nasci.

Hinc proceſſit auus, cui poſt Arctoa frementis
Claſſica Maſſylas adnexuit Afrieæ lauros.
Ille Caledonium poſuit qui caſtra pruinis,
Quique medio Libyæ ſub caſſide perſtitit æſtu,
Terribilis Mauro, dejectaque Britanni
Rigora *Littoris, ac pariter Boreæ vaſtator & Auſtri.*
Quid rigor æternus? cæloque additus Anſer?
Ignotúmque fretum? maduerunt Saxone fuſo
Orcades, incaluit Pictonum ſanguine Thule,
Scotorum cumulos fleuit glacialis Hyberne.
Quis calor obſtitit forti? per vaſta cucurrit
Æthiopum, cinxitque nouis Atlanta maniplis.
Virgineum Tritona bibit, ſparſoſque venenis
Gorgoneos vidit thalamos, & vile virentes
Heſperidum riſit, quos ditat fabula, ramos.
Arx incenſa Iubæ, rabies Mauruſia ferro
Ceſſit, & antiqui penetralia diruta Bocchi.
Sed laudes genitor longè tranſgreſſus auitas,
Subdidit Oceanum ſceptris, & margine cæli
Clauſit opes, quantum diſtant à Tigride Gades,
Inter ſe Tanais quantum Nilúſque relinquunt.
Hæc tamen innumeris per ſe quæſita trophæis
Non generis dono, non ambitione potitus,
Digna legi virtus, ultrò ſe purpura ſupplex
Obtulit, & ſolus meruit regnare rogatus.
Nam quum barbaries penitus commota gementem
Irrueret Rhodopen, & mixto turbine gentes
Iam deſerta ſuas in nos tranſunderet Arctos,
Danubij tota vomerent quum prælia ripa,
Quum Geticis ingens premeretur Myſia plauſtris,
Flauáque Biſtonios reperirent agmina campos,
Omnibus aſſlictis, & vel labentibus ictu,
Vel propè caſuris, vnus tot funera contra
Reſtitit, extinxitque faces, agroſque colonis

Reddidit, & lethi rapuit de faucibus urbes.
Nulla relicta foret Romani nominis umbra,
Ni pater ille tuus, iam iam ruitura subisset
Pondera, turbatámque ratem, certáque leuasset
Naufragium commune manu. Velut ordine rupto
Quum procul insanæ traherent Phaethõta quadrigæ,
Sæuirétque dies, terrámque & stagna propinqui
Haurirent radij, solito cùm murmure torquus
Sol occurrit equis, qui postquam rursus heriles
Agnouere sonos: redijt meliore magistro
Machina, concentúsque poli, rursúsque recepit currus
Imperium, flammæque modum. Sic traditur illi
Seruatúrque Oriens, at non pars altera rerum
Tradita: bis possessa manu, bis parta periclis,
Per varium gemini scelus erupere tyranni
Tractibus occiduis, hunc sæua Britannia fudit,
Hunc sibi Germanus famulum delegerat exul:
Ausus vterque nefas, domini respersus vterque
Insontis iugulo. nouitas audere priori
Suadebat, tantúmque dabant exempla sequenti,
Hic noua moliri præceps: hîc quærere tuta
Prouidus: hic fusis, collectis viribus ille:
Hic vagus excurrens, hic inter claustra reductus.
Dissimiles, sed morte pares: euadere neutri
Dedecus aut mixtis licuit procumbere telis,
Amissa specie, raptísque insignibus ambo
In vultus rediere suos, manibúsque reuinctis
Oblati, gladij submittunt colla paratis,
Et vitam veniámque rogant. proh dãna pudoris!
Qui modò tam densas nutu mouere cohortes,
In quos iam dubius sese librauerat orbis,
Non hostes victore cadunt, sed iudice sontes
Damnat voce reos, petiit quos *Marte tyrannos.*
Amborum periere duces; hîc sponte carina

*Membráque veſtitu nunquam * temerata profan^o violata*
In ſacros cecidere ſinus. Hiſpania patrem
Auriferũ eduxit aquis: te gaudet alumno
Boſphorus, Heſperio de limine ſurgit origo:
Sed nutrix Aurora tibi pro pignore tanto
Certatur: geminus ciuem te vindicat axis.
Herculis & Bromÿ ſuſtentat gloria Thebas,
Hæſit Apollineo Delos Latonia partu,
Cretáque ſe iactat tenero reptata Tonanti:
Sed melior Delo, Dictæis clarior oris,
Quæ dedit hoc numen regio: non littora noſtro
Sufficerent anguſta deo, nec inhoſpita Cynthi
Saxa tuos artus duro laſere cubili:
Accliuis genitrix auro, circumflua gemmis,
In Tyrios enixa toros: vlulata verendis
Aula puerperijs: quæ tunc documenta futuri?
Quæ voces auium? quanti per inane volatus?
Quis vatum diſcurſus erat? tibi corniger Hammon,
Et dudum tacitis rupere ſilentia Delphi.
Te Perſæ cecinere Magi, te ſenſit Hetruſcus
Augur, & inſpectis Babylonius horruit aſtris.
Chaldæi ſtupuere ſenes, Cumanáque rurſus
Intonuit rupes, rabidæ delubra Sibyllæ.
Nec te progenitum Cybeleium are ſonoro
Luſtrauit Corybas: exercitus vndique fulgens
Aſtitit, ambitur ſignis Auguſtior infans:
Senſit adorantes galeas, redditque ferocem
Vagitum lituis: vitam tibi contulit idem
Imperiúmque dies: inter cunabula conſul
Proueheris, ſignans poſito modò nomine faſtos:
Donatúrque tibi, qui te produxerat annus.
Ipſa Quirinali paruum te cinxit amictu
Mater, & ad primas docuit reptare curules
Vberibus ſanctis, immortalique decoro

Creſcis adoratus gremio: tibi ſæpe Diana
Mænalios arcus, venatricéſque pharetras
Suſpendit puerile decus: tu ſæpe Minerua
Luſiſti clypeo, ſuluámque impunè pererrans
Ægida, tractaſti blandos interritus angues.
Sæpe tuas etiam iam tum gaudente marito
Velauit regina comas, feſtináque voti
Præſumptum diadema dedit: tum læuibus vlnis
Suſtulit, & magno porrexit ad oſcula patri.
Nec dilatus honos, mutatus principe Cæſar,
Protinus æquaris fratri, nec certius vnquam
Hortati ſuperi: nullis præſentior æther
Affuit omnibus: tenebris inuoluerat atris
Lumen hyems, denſoſque Notus collegerat imbres
Sed mox cùm ſolita miles te voce leuaſſet,
Nubila diſſoluit Phœbus, paritérque dabantur
Sceptra tibi, mundóque dies caligine liber:
Boſphorus aduerſam patitur Chalcedona cerni,
Nec tantùm vicina nitent, ſed tota repulſis
Nubibus exultat Thrace, Pangæa renident,
Inſuetóſque palus radios Mæotica vibrat.
Nec Boreas nimbos, aut ſol ardentior egit,
Imperij lux illa fuit præſagus obibat
Cuncta nitor, riſitque tuo natura ſerena,
Viſa etiam medio populis mirantibus audax
Stella die, dubitanda nihil, nec crine retruſo
Languida, ſed quantus numeratur nocte Bootes.
Emicuitque plagis alieni temporis hoſpes
Ignis, & agnoſci potuit quum luna *lateret:*
Siue parens Auguſta fuit, ſeu fortè reluxit
Diuus auus, ſeu te claris properantibus aſtris
Cernere ſol patiens cœlum commune remiſit.
Apparet quid ſigna ferant: uentura poteſtas
Claruit Aſcanio, ſubita quum luce cometæ

Innocuus flagraret apex, Phrygióque volutus
Vertice, fatalis redimiret tempora candor:
At tua cœlestes illustrant omina flammæ.
Talis ab Idæis primæuus Iupiter antris,
Possessi steterit arce poli, famulósque recepit
Natura tradente deos: lanugine nondum
Vernabant vultus. nec adhuc per colla fluebant
Moturæ conuexa comæ; tum scindere nubes
Discebat, fulmémque rudi torquere lacerto.
Lætior augurio genitor, natisque superbus
Iam paribus, duplici fultus consorte redibat,
Splendebátque pio complexus pignora curru.
Haud aliter summo gemini cum patre Lacones
Progenies Ledea sedent: in vtroque relucet
Frater, vtroque soror: similis chlamys effluit auro:
Stellati pariter crines: iuuat ipse Tonantem
Error, & ambiguæ placet ignorantia matri:
Eurotas proprios discernere nescit alumnos.
Vt domus excepit reduces, ibi talia *tecum — seum
Pro rerum stabili fertur ditione, locutus.
Si tibi Parthorum solium fortuna *lediſſet — tuliſſet
Chare puer, terrisque procul venerandus Eois
Barbarus Arsacio consurgeret ore tiaræ,
Sufficeret sublime genus, luxúque fluentis
Deside nobilitas posset te sola tueri.
Altera Romanæ longè rectoribus aulæ — t.
Conditio, virtute decet, non sanguine niti:
Maior, & *vtilior facto coniuncta potenti, — vlteriorfato
Vile latens virtus: quid enim submersa tenebris
Proderit, obscuro veluti sine remige puppis,
Vel lyra quæ tacet, vel qui non tenditur arcus?
Hanc tamen haud quisquam qui non agnouerit antè
Semet, & incertos animi placauerit æstus, — incertos
Inueniet: longis illuc ambagibus iter,

Discе orbи, quod quisque sibi quum conderet artus
Nostros, ætherеis miscens terrena Prometheus,
patrio *Synceram* patri mentem furatus Olympo,*
Continuit claustris, indignantémque reuinxit.
flecti *Et quum non aliter possent mortalia* fingi,*
Adiunxit geminas: illæ cum corpore lapsæ
Intereunt: hæc sola manet, bustóque superstes
Euolat: hanc alta capitis fundauit in arce
Mandatricem operum, prospecturámque labori:
Illas inferiùs collo, præceptaque summa
Passuras domina, digna statione locauit.
Quippe opifex veritus confundere sacra prophanis,
Distribuit partes animæ, sedesque remouit,
Iram sanguinei regio sub pectore cordis
Protegit imbutam flammis, auidámque nocendi
Præcipitámque sui rabie succensa tumescit,
rupefacta *Contrahitur* tepefacta metu: quúmque omnia secum*
furenti *Duceret, & requiem membris vesana negaret,*
Inuenit pulmonis opem, madidúmque fluentis*
Præbuit, vt tumida ruerent in mollia fibræ.
At sibi cuncta petens, nil collatura cupido
In iecur, & tractus imos compulsa recessit:
Quæ velut immanes referat dum bellua rictus,
Explerí pascique nequit: nunc verbere curas
Torquet auaritiæ, stimulis nunc flagrat amorum,
flet *Nunc gaudet, nunc mœsta* dolet, satiatáque rursus*
Exoritur, casáque redit pollentius Hydra.
Hos igitur potuit si quis sedare tumultus,
Inconcussa dabit puræ sacraria mentis.
Tu licet extremos latè dominère per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent,
praua *Si metuis, si* parua cupis, si duxeris ira,*
Seruitij patiere iugum, tolerabis iniquas
Interim leges: tunc omnia iure tenebis

Quum poterit rex esse tui: procliuior vsus
In peiora datur, suadétque licentia luxum,
Illecebrísque effræna fauet: tunc viuere castè
Asperius, quum prompta Venus: tunc durius ira
Consulimus, quum pœna patet. sed comprime motus,
Nec tibi, quid liceat, sed quid fecisse decebit,
Occurrat, mentémque domet respectus honesti.
Hoc te præterea crebro sermone monebo,
Vt te totius medio tellure in orbe
Viuere cognoscas: cunctis tua gentibus esse
Facta palàm, nec posse dari regalibus vsquam
Secretum vitiis: nam lux altissima fati
Occultum nihil esse sinit, latebrásque per omnes
*Intrat, & *obtrusos implorat fama recessus.* *obtrusos
Sis pius in primis, nam quum vincamur in omni
Munere, sola deos æquat clementia nobis.
Neu dubiè suspectus agas, neu falsus amicis,
Rumorúmve auidus: qui talia curat, inanes
Horrebit strepitus, nulla non anxius hora.
Non sic excubiæ, nec circumstantia pila,
Quàm tutatur amor: non extorquebis amari:
Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.
*Nónne vides operum *qui se pulcherrimus ipse* *quod
Mundus amore ligat, nec vi connexa per æuum
Conspirant elementa sibi? qui limite Phœbus
Contentus medio, contentus littore pontus:
Et qui perpetuo terras ambitque vehitque,
Nec premat incumbens oneri, nec cesserit aër.
Qui terret, plus ipse timet: sors ista tyrannis
Conuenit: inuideant claris, fortésque trucident,
Muniti gladiis viuant, septique venenis
Ancipites habeant arces, trepidique minentur,
Tu ciuem patrémque gerас, tu consule cunctis.
Nec tibi: nec tua te moueant, sed publica vota

In commune iubes si quid, censéque tenendum,
Primus iussa subi, tunc obseruantior aqui
negas *Fit populus, nec ferre* recusat, quum viderit ipsum
Auctorem parere sibi. componitur orbis
Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus
Humanos, edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.
His tamen effectis, nec fastidire minores,
Neu pete praescriptos homini transcendere fines:
Inquinat egregios adiuncta superbia mores.
Non tibi tradidimus dociles seruire Sabaeos,
Armeniae dominum nec te praefecimus orae,
Nec damus Assyriam, tenuit, quam fœmina gentem:
Romani, qui cuncta diu rexêre, regendi:
Qui nec Tarquinij fastus, nec iura tulêre
Caesaris: annales veterum delicta loquuntur:
Hærebunt maculæ. Quis non per secula damnas
Caesarea portenta domus? quem dira Neronis
Funera? quem rupes Caprearum tetra latebit,
Incesto possessa seni? victura feretur
Gloria Traiani, non tam quòd Trigide victo
Nostra triumphati fuerat prouincia Parthi,
Alta quòd inuectus stratis Capitolia Dacis,
Quàm patriae quòd mitis erat. Nec desine tales
Nate sequi, si bella tonant, prius agmina duris
Exerce studiis, & sæuo praestrue Marti.
Non brumae requies, non hybernacula segnes
Eneruent torpore manus: ponendo salubri
Castra loco, praebenda vigil custodia vallo.
Disce vbi densari cuneos, vbi cornua tendi
Æquius, aut iterum flecti: quae montibus apta,
Quae campis acies, fraudi quae accommoda vallis,
Quae via difficilis, fidit si mœnibus hostis,
Tum tibi murali libretur machina pulsu:

*Saxa rotet præceps aries, *protectáque portas* proiectáque
Testudo feriat: ruat emersura iuuentus
Effossi per operta soli: si longa moretur
Obsidio, tum vota cape secura remittas,
Inclusúmve putes. multis damnosa fuere
Gaudia: dispersi pereunt, somnóque soluti:
Sæpius incautæ nocuit victoria turbæ.
Neu tibi regificis tentoria larga redundent
Deliciis, néve imbelles ad signa ministros
Luxuries armatæ trahat: neu flantibus Austris,
Neu pluuiis cedas, neu defensura calorem
Aurea summoueant rapidos vmbracula soles:
Inuentis vtare cibis: solabere partes
Æquali sudore tuas: si collis iniquus,
Primus ini: syluam si cædere prouocat vsus,
Ne pudeat sumpta quercum struxisse bipenni:
Calcatur si pigra palus, tuus antè profundum
Prætentet sonipes: fluuios tu protere curru
Horrentes glacie, liquidos tu scinde natatu.
Nunc eques in medias equitum tu confere turmas;
Nunc pedes assistas pedibus: tum promptius ibunt
Te socio, tum conspicuus gratúsque feretur
Sub te teste labor. Dicturum plura parentem
Voce subit. Equidem (faueant modò numina cœptis
Hæc effecta dabo. nec me fratrúm tibique
Dissimilem populi commissáque regna videbunt.
Sed cur non potius, verbis quæ differis, vsu
Experior? gelidas certè nunc tendis in Alpes,
Duc tecum comitem: figant sine nostra tyrannum
Spicula, pallescat nostro sine barbarus arcu.
Italiámne feram furiis prædonis acerbi
Subiectam? patiar Romam seruire clientis?
Vsque adeone puer? nec me pollutæ potestas,
Nec pia cognati tanget vindicta cruoris?

Perſtrages equitare libet: da protinus arma.
Cur annos obicis? pugnæ cur arguor impar?
AEqualis mihi Pyrrhus erat, quum Pergama ſolus
Verteret, & patri non degeneraret Achilli.
Denique ſi princeps caſtris hærere nequibo,
Vel miles veniam. Delibat dulcia nati
Oſcula, miratúſque refert. Laudanda petiſti,
Sed feſtinus amor: veniet robuſtior ætas,
Ne propera: necdum decimas emenſus ariſtas,
Aggrederis metuenda viris: veſtigia magnæ
Indolis agnoſco. fertur Pellæus, Eoum
Qui domuit Porum, quum proſpera ſæpe Philippi
Audiret, lætos inter ſteriſſe ſodales,
Nil ſibi vincendum patris virtute relinqui.
Hos video motus, fas ſit promittere patri,
Tantus eris: noſtro nec debes regna fruori,
Quæ tibi iam natura dedit. Sic mollibus olim
Stridula ductarum pratis examina regem
Naſcentem venerantur apes, & publica mellis
Iura petunt, tradúntque ſuos: ſic paſcua parvis
Vendicat, & necdum firmatis cornibus audax
Iam regit armentum vitulus. Sed prælia differ
In iuuenem, patiénſque meum cum fratre tuere
Me bellante locum. vos impacatus Araxes,
Vos celer Euphrates timeat: ſit Nilus ubique
Veſter, & emiſſo quicquid ſol imbuit ortu.
Si pateant Alpes, habeat ſi cauſa ſecundos
Iuſtior euentus, aderis, parteſque receptas
Suſcipies, animoſa tuas ut Gallia leges,
Audiat & noſtros æquus modereris Iberos.
Tunc ego ſecurus fati, latúſque laborum
Diſcedam, vobis utrunque regentibus axem,
Interea Muſis animus dum mollior inſtet,
Et quæ mox imitêre legam: nec deſinat unquam

Venerem

Tecum

Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas:
Antiquos euolue duces, assuesce futuræ
Militiæ, Latium retrò te confer in ævum.
Libertas quæsita placet, mirabere Brutum.
Perfidiam damnas, Metij satiabere pœnis.
Triste rigor nimius, Torquati despue mores. despice,
Mors impensa bonum: Decios venerare rubentes.
* *Vel solus quid fortiùs agat, te ponte soluto* Vir
Oppositus Cocles, Mutij te flamma docebit.
Quid mora perficiat, *Fabius: quid rebus in arctis* perstingas
Dux gerat, ostendat Gallorum strage Camillus.
Discitur hinc nullos meritis obsistere casus.
Prorogat æternam ferit as tibi Punica famam
Regule: successus superant aduersa Catonis.
Discitur in quantùm paupertas sobria possit. hinc
Pauper erat Curius, reges quum vinceret armis:
Pauper Fabricius, Pyrrhi quum sperneret aurum.
Sordida Serranus flexit dictator aratra.
Lustratæ lictore casæ fuscésque salignis
Postibus affixi: collectæ consule messes,
Et sulcata diu trabeato rura colono.
— *Hæc genitor præcepta dabat, velut ille carinæ*
Longæuus rector, varijs quem sæpe procellis
Exploranit hyems, ponto iam fessus & annis,
Æquoreas alni nato commendat habenas:
Et casus, artésque docet, quo dextra regatur
Sydere, quo fluctus possint moderamine falli,
Quæ nota nimborum, quæ fraus infida serenis,
Quid sol occidens prodat, quo saucia vento
Decolor iratos attollat Cynthia vultus.
Aspice nũc quacunque micas, seu circulus Austri
Magna parens, gelidi seu te meruere Triones,
Aspice, completur votum, iam natus adæquat
Te meritis, &, quod magis est optabile, vincit.

Hinc proceſſit auus, cui poſt Arctoa frementis
Claſſica Maſſylas adnexuit Afrĭca lauros.
Ille Caledonius poſuit qui caſtra pruinis,
Quæ medio Libyæ ſub caſside pertulit æſtus,
Terribilis Mauro, debellatorque Britanni
Et igora *Littoris, ac pariter Bbreæ vaſtator & Auſtri.*
Quid rigor æternus? cæli quæ ſidera prodeſſent?
Ignotúmque fretum? maduerunt Saxone fuſo
Orcades, incaluit Pictonum ſanguine Thule,
Scotorum cumulos fleuit glacialis Hyberne.
Quis calor obſiſtit forti? per vaſta cucurrit
Æthiopum, cinxitque nouis Atlanta manipliſ.
Virgineum Tritona bibit, ſparſoſque veneris
Gorgoneos vidit thalamos, & vile virentes
Heſperidum riſit, quos ditat fabula, ramos.
Arx incenſa Iubæ, rabies Mauruſia ferro
Ceſſit, & antiqui penetralia diruta Bocchi.
Sed laudes genitor longè tranſgreſſus equitas,
Subdidit Oceanum ſceptris, & margine cæli
Clauſit opes, quantum diſtant à Tigride Gades,
Inter ſe Tanais quantum Nilúſque relinquunt.
Hæc tamen innumeris per ſe quæſita trophæis
Non generis dono, non ambitione potitus,
Digna legi virtus, ultrò ſe purpura ſupplex
Obtulit, & ſolus meruit regnare rogatus.
Nam quum barbaries penitus commota gementem
Irrueret Rhodopen, & mixto turbine gentes
Iam deſerta ſuas in nos tranſfunderet Arctos,
Danubij tota vomerent quum prælia ripa,
Quum Geticis ingens premeretur Myſia plauſtris,
Flauăque Biſtonios reperirent agmina campos,
Omnibus aſſlictis, & vel labentibus ictu,
Vel propè caſuris, vnus tot funera contra
Reſtitit, extinxitque faces, agroſque colonis

Reddidit, & lethi rapuit de faucibus urbes.
Nulla relicta foret Romani nominis umbra,
Ni pater ille tuus, iam iam ruitura subisset
Pondera, turbatámque ratem, certáque leuasset
Naufragium commune manu. Velut ordine rupto
Quum procul insana traherent Phaethõta quadrigæ,
Sæuirétque dies, terrámque & stagna propinqua
Haurirent radij, solito cùm murmure torquis
Sol occurrit equis, qui postquam rursus herilem
Agnouere sonos: rediit meliore magistro
Machina, concentúsque poli, rursúsque recepit currus
Imperium, flammæque modum. Sic traditur illis
Seruatúrque Oriens, at non pars altera rerum
Tradita: bis possessa manu, bis parta periclis,
Per varium gemini scelus erupere tyranni
Tractibus occiduis, hunc sæua Britannia fudit,
Hunc sibi Germanus famulum delegerat exul:
Ausus vterque nefas, domini respersus vterque
Insontis iugulo. nouitas audere priori
Suadebat, tantúmque dabant exempla sequenti,
Hic noua moliri præceps: hic quærere tuta
Prouidus: hic fusis, collectis viribus ille:
Hic vagus excurrens, hic inter claustra reductus.
Dissimiles, sed morte pares: euadere neutri
Dedecus aut mixtis licuit procumbere telis,
Amissa specie, raptísque insignibus ambo
In vultus rediere suos, manibúsque reuinctis
Oblati, gladij submittunt colla paratis,
Et vitam veniámque rogant. proh dãna pudorist
Qui modò tam densas nutu mouere cohortes,
In quos iam dubius sese librauerat orbis,
Non hostes victore cadunt, sed iudice sontes
Damnat voce reos, petiit quos *Marte tyrannos.*
Amborum periere duces; hîc sponte carina

*Membráque veſtitu nunquam * temerata profan° violata*
In ſacros cecidere ſinus. Hiſpania patrem
Auriferis eduxit aquis: te gaudet alumno
Boſphorus, Heſperio de limine ſurgit origo:
Sed nutrix Aurora tibi: pro pignore tanto
Certatur: geminus ciuem te vindicat axis.
Herculis & Bromij ſuſtentat gloria Thebas,
Hæſit Apollineo Delos Latonia partu,
Cretáque ſe iactat tenero reptata Tonanti:
Sed melior Delo, Dictæis clarior oris,
Quæ dedit hoc numen regio: non littora noſtro
Sufficerent anguſta deo, nec inhoſpita Cynthi
Saxa tuos artus duro læſere cubili:
Accliuis genitrix auro, circumflua gemmis,
In Tyrios enixa toros: vlulata verendis
Aula puerperijs: quæ tunc documenta futuri?
Quæ voces auium? quanti per inane volatus?
Quis vatum diſcurſus erat? tibi corniger Hammon,
Et dudum tacitis rupere ſilentia Delphi.
Te Perſæ cecinere Magi, te ſenſit Hetruſcus
Augur, & inſpectis Babylonius horruit aſtris.
Chaldæi ſtupuere ſenes, Cumanáque rurſus
Intonuit rupes, rabidæ delubra Sibyllæ.
Nec te progenitum Cybeleius ære ſonoro
Luſtrauit Corybas: exercitus vndique fulgens
Aſtitit, ambitur ſignis Auguſtior infans:
Senſit adorantes galeas, reddítque ferocem
Vagitum lituis: vitam tibi contulit idem
Imperijſque dies: inter cunabula conſul
Proueheris, ſignans poſito modò nomine faſtos:
Donatúrque tibi, qui te produxerat annus.
Ipſa Quirinali parvum te cinxit amictu
Mater, & ad primas docuit reptare curules.
Vberibus ſanctis, immortalique decoro

Crescis adoratus gremio: tibi sæpe Diana
Menalios arcus, venatricésque pharetras
Suspendit puerile decus: tu sæpe Minerua
Lusisti clypeo, fuluámque impunè pererrans
Ægida, tractasti blandos interritus angues.
Sæpe tuas etiam iam tum gaudente marito
Velauit regina comas, festináque voti
Præsumptum diadema dedit: tum læuibus vlnis
Sustulit, & magno porrexit ad oscula patri.
Nec dilatus honos, mutatus principe Cæsar,
Protinus æquaris fratri, nec certius vnquam
Hortati superi: nullis præsentior æther
Affuit ominibus: tenebris inuoluerat atris
Lumen hyems, densosque Notus collegerat imbres
Sed mox cùm solita miles te voce leuasset,
Nubila dissoluit Phœbus, paritérque dabantur
Sceptra tibi, mundóque dies caligine liber:
Bosphorus aduersam patitur Chalcedona cerni,
Nec tantùm vicina nitent, sed tota repulsis
Nubibus exuitur Thrace, Pangæa renident,
Insuetósque palus radios Mæotica vibrat.
Nec Boreas nimbos, aut sol ardentior egit,
Imperij lux illa fuit: præsagus obibat
Cuncta nitor, risitque tuo natura sereno,
Visa etiam medio populis mirantibus audax
Stella die, dubitanda nihil, nec crine retruso
Languida, sed quantus numeratur nocte Bootes.
Emicuitque plagis alieni temporis hospes
Ignis, & agnosci potuit quum luna *lateret:*
Siue parens Augusta fuit, seu fortè reluxit
Diuus auus, seu te claris properantibus astris
Cernere sol patiens cælum commune remisit.
Apparet quid signa ferant: uentura potestas
Claruit Ascanio, subita quum luce cometæ

Innocuus flagraret apex, Phrygióque volutus
Vertice, fatalis redimiret tempora candor:
At tua celestes illustrant omina flammæ.
Talis ab Idæis primæuus Iupiter antris,
Possessi steterit arce poli, famulósque recepit
Natura tradente deos: lanugine nondum
Vernabant vultus. nec adhuc per colla fluebant
Moturæ conuexa comæ; tum scindere nubes
Discebat, fulménque rudi torquere lacerto.
Lætior augurio genitor, natisque superbus
Iam paribus, duplici fultus consorte redibat,
Splendebátque pio complexus pignora curru.
Haud aliter summo gemini cum patre Lacones
Progenies Ledea sedent: in vtroque relucet
Frater, vtroque soror: similis chlamys effluit auro:
Stellati pariter crines: iuuat ipse Tonantem
Error, & ambiguæ placet ignorantia matri:
Eurotas proprios discernere nescit alumnos.
Vt domus excepit reduces, ibi talia tecum* — secum
Pro rerum stabili fertur ditione, locutus.
*Si tibi Parthorum solium fortuna * lediſſet* — tuliſſet
Chare puer, terrisque procul venerandus Eois
Barbarus Arsacio consurgeret ore tiaræ,
Sufficeret sublime genus, luxúque fluenti
Deside nobilitas posset te sola tueri.
Altera Romanæ longè rectoribus aulæ
Conditio, virtute decet, non sanguine niti:
*Maior, & * vtilior facto coniuncta potenti,* — vlteriorfato
Vile latens virtus: quid enim submersa tenebris
Proderit, obscuro veluti sine remige puppis,
Vel lyra quæ tacet, vel qui non tenditur arcus?
Hanc tamen haud quisquam qui non agnouerit antè
Semet, & incertos animi placauerit æstus, — incertos
Inueniet: longis illuc ambagibus iter,

Discе orbis, quod quisque sibi quum conderet artus
Nostros, æthereis miscens terrena Prometheus,
patrio *Synceram* patri mentem furatus Olympo,*
Continuit claustris, indignantémque reuinxit.
flecti *Et quum non aliter possent mortalia* fingi,*
Adiunxit geminas: illæ cum corpore lapsæ
Intereunt: hæc sola manet, bustóque superstes
Euolat: hanc alta capitis fundauit in arce
Mandatricem operum, prospecturámque laboris:
Illas inferiùs collo, præceptaque summæ
Passuras domine, digna statione locauit.
Quippe opifex veritus confundere sacra prophanis,
Distribuit partes animæ, sedesque remouit,
Iram sanguinei regio sub pectore cordis
Protegit imbutam flammis, auidámque nocendi
Præcipitámque sui: rabie succensa tumescit,
Rupefacta *Contrahitur* tepefacta metu: quúmque omnia secum*
furenti *Duceret, & requiem membris vesana negaret,*
Inuenit pulmonis opem, madidúmque fluenti*
Præbuit, vt tumidæ ruerent in mollia fibræ.
At sibi cuncta petens, nil collatura cupido
In iecur, & tractus imos compulsa recessit:
Quæ velut immanes ferat dum bellua rictus,
Expleri pascique nequit: nunc verbere curas
Torquet auaritiæ, stimulis nunc flagrat amorum,
flet *Nunc gaudet, nunc mœsta* dolet, satiatáque rursus*
Exoritur, cæsáque redit pollentius Hydra.
Hos igitur potuit si quis sedare tumultus,
Inconcussa dabit puræ sacraria menti.
Tu licet extremos latè dominère per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent;
praua *Si metuis, si* parua cupis, si duceris ira,*
Seruitij patiére iugum, tolerabis iniquas
Interim leges: tunc omnia iure tenebis

Quum poteris rex esse tui: procliuior vsus
In peiora datur, suadétque licentia luxum,
Illecebrísque effræna fauet: tunc viuere castè
Asperius, quum prompta Venus: tunc durius ira
Consulimus, quum pœna patet. sed comprime motus,
Nec tibi, quid liceat, sed quid fecisse decebit,
Occurrat, mentémque domet respectus honesti.
Hoc te præterea crebro sermone monebo,
Vt te totius medio tellure in orbe
Viuere cognoscas: cunctis tua gentibus esse
Facta palàm, nec posse dari regalibus vsquam
Secretum vitiis: nam lux altissima fati
Occultum nihil esse finit, latebrásque per omnes
*Intrat, & *obtrusos implorat fama recessus.* *obtrusos
Sis pius in primis, nam quum vincamur in omni
Munere, sola deos æquat clementia nobis.
Neu dubiè suspectus agas, neu falsus amicis,
Rumorúmve auidus: qui talia curat, inanes
Horrebit strepitus, nulla non auxius hora.
Non sic excubiæ, nec circumstantia pila,
Quàm tutatur amor: non extorquebit amarè
Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.
*Nónne vides operum *qui se pulcherrimus ipse* *quod
Mundus amore ligat, nec vi connexa per æuum
Conspirant elementa sibi? qui limite Phœbus
Contentus medio, contentus littore pontus:
Et qui perpetuo terras ambitque vehitque,
Nec premat incumbens oneri, nec cesserit aër.
Qui terret, plus ipse timet: sors ista tyrannis
Conuenit: inuideant claris, fortéque trucident,
Muniti gladiis viuant, septique veneno
Ancipites habeant arces, trepidique minentur.
Tu ciuem patrémque geras, tu consule cunctis,
Nec tibi: nec tua te moueant, sed publica vota

In commune iubes si quid, censesque tenendum,
Primus iussa subi, tunc obseruantior aequi
negas *Fit populus, nec ferre* * *etat, quum viderit ipsum*
Auctorem parere sibi. componitur orbis
Regis ad exemplum: nec sic vt flectere sensus
Humanos, edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.
His tamen effectis, nec fastidire minores,
Neu pete praescriptos homini transcendere fines:
Inquinat egregios adiuncta superbia mores.
Non tibi tradidimus dociles seruire Sabaeos,
Armenia dominum nec te praefecimus ora,
Nec damus Assyriam, tenuit, quam fœmina gentem:
Romani, qui cuncta diu rexêre, regendi:
Qui nec Tarquinij fastus, nec iura tulêre
Caesaris: annales veterum delicta sequuntur:
Herebunt maculae. Quis non per secula damnat
Caesarea portenta domus? quem dira Neronis
Funera? quem rupes Caprearum tetra latebit?
Incesto possessa seni? victura feretur
Gloria Traiani, non tam quòd Trigide victo
Nostra triumphati fuerat prouincia Parthis,
Alta quòd inuectus stratis Capitolia Dacis,
Quàm patriae quòd mitis erat. Nec desine tales
Nate sequi, si bella tonant, prius agmina duris
Exerce studiis, & sauo praestrue Marti.
Non bruma requies, non hybernacula segnes
Eneruent torpore manus: ponende salubre
Castra loco, praebenda vigil custodia vallo.
Disce vbi densari cuneos, vbi cornua tendi
Aequius, aut iterum flecti: quae montibus apta,
Quae campis acies, fraudi quae accommoda vallis,
Quae via difficilis, fidit si mœnibus hostis,
Tum tibi muralis libretur machina pulsu,

*Saxa rotet præceps aries, *protectáque portas* — *proiectáque
Testudō feriat: ruat emersura iuuentus
Effossi per operta soli: si longa moretur
Obsidio, tum vota cane secura remittas,
Inclusúmve putes. multis damnosa fuere
Gaudia: dispersi pereunt, somnóque soluti:
Sæpius incautæ nocuit victoria turbæ.
Neu tibi regificis tentoria larga redundent
Deliciis, néve imbelles ad signa ministros
Luxuries armata trahat: neu flantibus Austris,
Neu pluuiis cedas, neu defensura calorem
Aurea summoueant rapidos umbracula soles:
Inuentis vtare cibis: solabere partes
Æquali sudore tuas: si collis iniquus,
Primus ini: syluam si cædere prouocat vsus,
Ne pudeat sumpta quercum strauisse bipenni:
Calcatur si pigra palus, tuus antè profundum
Prætentet sonipes: fluuios tu protere curru
Horrentes glacie, liquidos tu scinde natatu.
Nunc eques in mediæ equitum tu confere turmæ:
Nunc pedes assistas pediti: tum promptius ibunt
Te socio, tum conspicuus gratusque feretur
Sub te teste labor. Dicturum plura parentem
Voce subit. Equidem (faueant modò numina cœptis
Hæc effecta dabo. nec me fratrís & tibique
Dissimilem populi commissáque regna videbunt.
Sed cur non potius, verbis quæ disseris, vsu
Experior? gelidas certè nunc tendis in Alpes,
Duc tecum comitem: figant sine nostra tyrannum
Spicula, palleſcat nostro sine barbarus arcu.
Italiámne feram furiis prædonis acerbi
Subiectam? patiar Romam seruire clientis?
Vsque adeone puer? nec me polluta potestas,
Nec pia cognati tanget vindicta cruoris?

Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas
Antiquos euolue duces, assuesce futuræ
Militiæ, Latium retrò te confer in ævum.
Libertas quæsita placet, mirabere Brutum.
Perfidiam damnas, Metij satiabere pœnis.
Triste rigor nimius, Torquati despue mores. despice,
Mors impensa bonum: Decios venerare ruentes.
* *Vel solus quid fortis agat, te ponte soluto* Vir
Oppositus Cocles, Mutij te flamma docebit.
Quid mora perficiat, *Fabius: quid rebus in arctis* perstingat
Dux gerat, ostendat Gallorum strage Camillus.
Discitur hinc nullos meritis obsistere casus.
Prorogat æternam ferit as tibi Punica famam
Regule: successus superant aduersa Catonis.
Discitur in quantùm paupertas sobria possit. hinc
Pauper erat Curius, reges quum vinceret armis:
Pauper Fabricius, Pyrrhi quum sperneret aurum.
Sordida Serranus flexit dictator aratra.
Lustrata lictore casæ fuscéque salignis
Postibus affixi: collectæ consule messes,
Et sulcata diu trabeato rura colono.
— *Hæc genitor præcepta dabat, velut ille carinæ*
Longæuus rector, varijs quem sæpe procellis
Exploranit hyems, ponto tam fessus & annis,
Æquoreas alni nato commendat habenas:
Et casus, artéque docet, quo dextra regatur
Sydere, quo fluctus possint moderamine falli,
Quæ notu nimborum, quæ fraus infida serenis,
Quid sol occiduus prodat, quo sæuia vento
Decolor iratos attollat Cynthia vultus.
Aspice nũc quacunque micas, seu circulus Austri
Magna parens, gelidi seu te meruere Triones,
Aspice, completur votum, iam natus adæquat
Te meritis, &, quod magis est optabile, vincit,

Subnixus Stilicone tuo, quem fratribus ipſe
Diſcedens clypeum defenſorémque dediſti.
Pro nobis nihil ille pati, nulliſmque recuſet
Diſcrimen tentare ſui, non dura uiarum,
Non incerta maris: Libyæ ſqualentis arenas
Audebit ſuperare pedes, madidáque cadente
nauita Syrtes *Pleiade, Getulas intrabit* * *Syrtibus undas.*
Hunc tamen in primis populos lenire feroces
Et Rhenum pacare iubes: uocat ille citatis
Vectus equis, nullâque latus ſtipante caterua,
Aſpera nubiferas qua Rhetia porrigit Alpes,
Pergit, & hoſtiles (tanta eſt fiducia) ripas
Incomitatus adit: totum properare per amnem
Attonitos reges humili ceruice uideres.
Ante ducem noſtrum flauam ſparſere Sicambri
militatur. *Cæſariem, pauidóque orantes murmure Franci*
*Procubuere ſolo: * iuratur Honorius abſens,*
Implorátque tuum ſupplex Alemania nomen.
Baſternæ uenêre truces, uenit accola ſylua,
Bructerus Hercyniæ, latiſque paludibus exit
Cimbrus, & ingentes Albim liquêre Cheruſci.
Accipit ille preces uarias: tardéque rogatus
Annuit, & magno pacem pro munere donat.
Nobilitant ueteres Germanica fœdera Druſos,
Marte ſub ancipiti, ſed multis cladibus empta.
Quis victum meminit ſola formidine Rhenum?
Quod longis alij bellis potuere mereri,
Militis, *Hoc tibi dat Stiliconis iter. Poſt otia Galli*
* *Limitis, hortaris Graias ſulcire ruinas:*
Ionium tegitur uelis, uentique laborant
Tot curuare ſinus ſeruaturáſque Corinthum
Proſequitur facili Neptunus gurgite claſſes:
Et puer Iſthmiaci iampridem littoris exul
Secura repetit portus cum matre Palæmon.

Castra cruore natant. moritur pellita iuuentus:
Pars morbo, pars ense perit, non lustra Lycæi,
Non Erymanthææ iam copia sufficit vmbræ
*Innumeris exusta rogis, *nudatáque ferro* exuráque,
Sic flagrasse suas lætantur Mænala syluas.
Excutiat cineres Ephyre, Spartanus, & Arcas
Tutior, exangues pedibus proculcet aceruos,
Fessáque pensatis respiret Gracia pœnis.
Gens, quæ non Scythicos diffusior vlla Triones
Inclusit, cui parvus Athos, angustáque Thrace
Cùm transiret erat, per te viréque tuorum
Fracta ducum, lugétque sibi iam rara superstes:
Et quorum turbæ spatium vix præbuit orbis,
Vno colle latent: sitiens inclusáque vallo
Ereptas quæsiuit aquas, quas hostibus antè
Contiguas, alio Stilico deflexerat arcu,
Mirantémque nouas ignota per auia valles
Iusserat auerso fluuium migrare meatu.
Obuia quid mirum vinci, quum barbarus vltro
Iam cupiat seruire tibi? tua Sarmata discors
*Sacramenta petit: proiecta *fraude Gelonus* Pelle
Militat: in Latios ritus transistis Alani.
Vt fortes in Marte viros, animísque paratos,
Sic iustos in pace legis, longúmque tueris
Electos, crebris nec succedentibus vrges
Iudicibus: notis regimur, fruimurque quietis,
Militiæque bonis, ceu bellatore Quirino
Ceu placido moderante Numa, non imminet ensis,
Nullæ nobilium cædes, non crimina vulgo
Texuntur, patria mœstus non truditur exul.
Impia continui cessant augmenta tributi.
Non infelices tabulæ, non hasta refixas
Vendit opes auidas, emptor non voce citatur.
Nec tua priuatis crescunt ærania damnis.

largis *Munificus laudis, sed non es prodigus auri.
Perdurat non empta fides, nec pectora mercet.
Alligat, ipsa suo pro pignore castra laborant.
Te miles nutritor amat. Qua denique Roma
Cura tibi quàm fixa manet reuerentia patrum?
Firmatur senium iuris, priscámque resumunt
Canitiem leges, emendantúrque vetusta,
Accedúntque noua: talem sensere Solonem
Res Pandioniæ: sic armipotens Lacedæmon
Despexit muros, rigido munita Lycurgo.
Quæ sub te vel causa grauis, vel iudicis error?
Nec legitur dubijs quis litibus addere finem
Iustior, & mersum latebris educere verum.
Qua pietas quantúsque rigor, tranquillaque magni
Vis animi, nullóque leuis terrore mouers,
quidem *Nec noua mirari facilis: quæ docta facultas
Ingenij, linguæque modus? responsa verentur
Legati, grauibúsque latet sub moribus ætas.
Parua *Quantus in ore pater radiat? quã torua voluptas
Frontis, & augusti maiestas grata pudoris?
Iam patriæ implebis galeas, iam cornus auitæ
Tentatur vibranda tibi: promittitur ingens
Dextra rudimentis, Romanáque vota moratur.
Quis decor, incedis quoties clypeatus: & auro
Squameus, & rutilus cristis, & cassidе maior?
Sic quum Threicia primùm sudaret in hasta
Flumina lauerunt puerum Rhodopeia Martem.
Quæ vires iaculis? vel quum Gortynia texdis
Spicula, quàm felix arcus, certique petitor
Vulneris, & iussum mentiri nescius ictum?
Scis quo more Cydon, qua dirigat arte sagittas.
Armenius, refugo quæ sit fiducia Parthe.
Sic Amphionia pulcher sudere palæstra
Alcides pharetram, Dircæáque tela solebat

Præsentare feris, olim domitura gigantes,
Et pacem latura polo, sempérque cruentus
Ibat, & Alcmenæ prædam referebat ouanti.
Cæruleus tali prostratus Apolline Python,
Implicuit fractis moritura volumina syluis.
Quum vectaris equo, simulacráque Martia ludis,
Quis molles sinuare fugæ, quis tendere contum* * emulare?
Acrior? aut subitos melior flexisse recursus?
Non te Massagetæ, non gens exercita campo
Thessala, non ipsi poterunt æquare bimembres.
Vix comites alæ, vix te suspensa sequuntur
Agmina, feruentésque tument post terga Dracones.
Vtque tuis primùm sonipes calcaribus arsit,
Ignescunt patulæ nares, non sentit arenas
Vngula, discussæque iubæ sparguntur in armos,
Turbantur phaleræ, spumosis morsibus aurum
Fumat, anhelantes exudant sanguine gemmæ.
Ipse labor puluisque decet, confusáque motu
Cæsaries, cæstis radiato murice solem
Combibit, ingesto crispatur purpura vento.
Si dominus legeretur equis, tua posceret vltro
Verbera Nereidum stabulis nutritus Arion:
Seruiréque tuis contempto Castore frænis
Cyllarus, & flauum Xanthus spreuisset Achillem.
Ipse tibi famulas præberet Pegasus alas,
Portaréque libens, melioráque pondera passus,
Bellerophontæas indignaretur habenas.
Quinetiam velox Auroræ nuntius Æthon
Qui fugat hinnitu stellas, roseóque domatur
Lucifero, quoties equitem te cernit ab astris,
Inuidet, inque tuis manult spumare lupatis.
Nunc quoque quos habitus, quanta miracula pompæ
Vidimus, Ausonio quum iam succinctus amictu

Per Ligurum populos ſolito conſpectior ires,
Atque inter niueas alitè veherere cohortes:
Obnixiſque ſimul pubes electa lacertis
Sydereum geſtaret onus? ſic numina Memphis
In vulgus proferre ſolet: penetralibus exit
Effigies, breuis illa quidem, ſed plurimus infrà
Liniger, impoſita ſuſpirans veſte ſacerdos
Teſtatur ſudore deum: Nilotica ſiſtris
Ripa ſonat, varióſque modos Ægyptia ducit
Tibia, ſubmißis admugit cornibus Apis.
Omnis nobilitas, omnis tua ſatra frequentat
Tibridis & Latij ſoboles. conuenit in vnum
Quicquid in orbe fuit procerum, quibus auctor honoris.
Vel tu, vel genitor: numeroſo conſule conſul
Cingeris, & ſocios gaudes admittere patres.
Illuſtri te prole Tagus, te Gallia doctis
Ciuibus, & toto ſtipauit Roma ſenatu.
Portatur iuuenum ceruicibus aurea ſedes,
Ornatúque nouo grauior deus: aſperat Indus
Velamenta lapis, pretioſáque fila ſmaragdis
Ducta virent: amethyſtus ineſt, & fulgor Iberus
Temperat arcanis hyacinthi cærula flammis.
Nec rudis in tali ſuffecit gratia textu:
Auget acus meritum, picturatúmque metallis
Viuit opus, multáque ornantur iaſpide vultus.
Et variis ſpirat Nereia bacca figuris:
Quæ tantum potuit digitis mollire rigorem
Ambitioſa colus? vel cuius pectinis arte
Traxerunt ſolidæ gemmarum ſtamina telæ?
Inuia quis calidi ſcrutatus ſtagna profundi
Tethyos inuaſit gremium? quis diuitis algæ
Germina flagrantes inter quæſiuit arenas?
Quis iunxit lapides oſtro? quis miſcuit ignes

Sidonÿ rubrique maris? tribuêre colorem
Phœnices, Seres ſubtegmina, pondus Hydaſpes.
Hoc ſi Mæonias tinctu graderere per vrbes,
In te pampineos proferret Lydia thyrſos,* * transferret
In te Niſa choros: dubitarent Orgia Bacchi
Cui furerent: irent blandæ ſub vincula tigres.
Talis Erythræis intextus Nebrida gemmis
Liber agit currus, & Caſpia flectit eburnis
Colla iugis: Satyri circùm, criménque ſolutæ
Mænades aſtringunt hederis victricibus Indos:
Ebrius hoſtili velatur palmite Ganges.
Aſpice mox lætum ſonuit clamore tribunal,
Te faſtos ineunte quater ſolemnia ludit
Omnia libertas. deductum Vindice morem
Lex celebrat, famulúſque iugo laxatius herili
Ducitur, & grato remeat ſecurior ictu.
Triſtis conditio pulſata fronte recedit
In ciuem: rubuere genæ, tergóque remouit
Verbera promiſſi felix iniuria voti.
Proſpera Romuleis ſperantur tempora rebus
In nomen ventura tuum: præmiſſa futuris
Dant exempla fidem: quoties te curſibus æui
Præfecit, totiès acceſſit laurea patri.
Auſi Danubium quondam tranſnare Gothunni,* * Getunni ter Ghunis E.
*In lintres fregere nemus, *tibi mille ruebant*
*Per fluuium plenæ *cuneis immanibus alni.*
Dux Odotheus erat, tantæ conamina claſſis
Incipiens ætas, & primus concutit annus.
Submerſæ ſedêre rates: fluitantia nunquam
Largius Arctoos pauêre cadauera piſces.
Corporibus premitur Peuce: per quinque recurrens
Oſtia, barbaricos vix egerit vnda cruores.
Confeſſúſque parens, Odothei regis opima
Rettulit, exuuiáſque tibi. Ciuile ſecundis

Conficis auſpiciis bellum, tibi debeat orbis
Fata Gothunnorum, debellatúmque tyrannum.
Gruthungorum.
Iſter ſanguineos egit te conſule fluctus,
Alpinus genitor rupit te conſule montes.
Sed patriis olim fueras ſucceſſibus auctor,
Nunc eris ipſe tuis: ſemper venêre triumphi
Cum trabeis, ſequitúrque tuos victoria faſces.
Sis precor aſſiduè conſul, Mariique relinquas
Et ſenis Auguſti numerum. Quæ gaudia mundi
Per tua lanugo quum ſerpere cœperit ora?
Protulerit
Quum tibi prodiderit feſtas nox pronuba tedas,
Qua tali donata toro, quæ murice fulgens
Ibit in amplexus tanti regina mariti?
Quænam tot diuis veniet nurus? omnibus armis
Et toto dotanda mari, quantúſque feretur
Idem per Zephyri metas Hymenæus, & Euri?
O mihi ſi liceat thalamis intendere carmen
Connubiale tuis, ſi te iam dicere patrem
Tempus erit, quum tu trans Rheni cornua victor
Arcadius, capta ſpoliis Babylonis onuſtus,
Communem maiore toga ſignabitis annum,
meliore
Crinitúſque tuo ſudabit fuſcus Lyæus,
Vltima ſtraverunt horrebunt Baſtra ſecures.

CL. CLAVDIANI
IN SEXTVM CONSV-LATVM HONORII AVGVSTI,
Præfatio.

OMnia quæ ſenſu voluuntur vota diurno,
Pectore ſopito reddit amica quies.
Venator defeſſa toro quum membra reponit,
Mens tamen ad ſyluas & ſua luſtra redit.
Iudicibus lites, aurigæ ſomnia currus,
Vanáque nocturnis meta cauetur equis.
Furto gaudet amans, permutat nauita merces,
Et vigil elapſas quærit auarus opes.
Blandúque largitur fruſtra ſitientibus ægris
Irriguus gelido vocula fonte ſopor.
Me quoque Muſarum ſtudium ſub nocte ſilenti
Artibus aſſuetis ſollicitare ſolet.
Námque poli media ſtellantis in arce videbar
Ante pedes ſummi carmina ferre Iouis.
Vtque ſauet ſomnus, plaudebant numina dictis,
Et circumfuſi ſacra corona chori.
Enceladus mihi carmen erat, victúſque Typhœus:
Hũc premit Inarimes, hunc grauis Ætna domat.
Quàm latus poſt bella Iouem ſuſceperit æther,
Phlegræa referens præmia militiæ.
Additur ecce fides, nec me mea luſit imago,
Irrita nec falſum ſomnia miſit ebur.

En princeps, en orbis apex, æquatus olympo.
En quales memini, turba verenda, Deos.
Fingere nil maius potuit sopor, altáque vati:
Conuentum cœlo præbuit aula parem.

CL. CLAVDIANI

PANEGYRIS IN SEX-

tum Honorij Augusti consulatum.

AVreæ Fortunæ reduci sit templa priores
Ob reditum vouêre ducum, non dignius unquam
Hæc Dea pro meritis amplas sibi poscere ædes,
reparatur *Quàm sua quum pariter trabeis* repetatur & urbis
Maiestas, nec enim campus solennius, & urna
Luditur in morem: species nec dissona cœtu,
Aut peregrina nitet simulati iuris imago.
Indigenas habitus natiua palatia sumunt.
Et patriis plebem castris sociante Quirino,
Mil *Mars augusta* sibi renouat suffragia campi.
Qualis erit terris, quem mons Euandrius offert
Romanis auibus, quem Tybris inaugurat annis?
Quanquam omnes, quicunque tui cognomina
anni,
Semper inoffensum dederint successibus omen,
Sintque trophæa tuas semper comitata secures:
His tamen ante omnes miro promittitur ortu
Vrbis, & Augusti geminato nomine felix.
Nanque velut stellas Babylonia cura salubres
Optima tunc spondet mortalibus edere fata,
Cælicolæ quum celsa tenent, summóque feruntur
Cardine, nec radios humili statione recondunt:

Haud aliter Latiæ ſublimis ſignifer aulæ,
Imperij ſydus prima cum ſede locauit.* * propria
Auget ſpes Italis, & certiùs omnia ſurgunt
Victrici concepta ſolo, quum pulcher Apollo
Luſtrat Hyperboreas Delphis ceſſantibus aras,
Nil tum Caſtaliæ riuis communibus undæ,
Diſimiles, vili nec diſcrepat arbore laurus.
Antráque mœſta ſilent, inconſultique receſſus.
At ſi Phœbus adeſt, & frenis Gryphæ iugalem
Riphæo tripodas repetens detorſit ab axe,
Tunc ſylvæ, tunc antra loqui, tunc viuere fontes.
Tunc ſacer horror aquis adytiſque effunditur Echo
Clarior, & doctæ ſpirant præſagia rupes.
Ecce Palatino creuit reuerentia monti,
Exultáque habitante deo, potioráque Delphis
Supplicibus latè populis oracula pandit,
Atque ſuas ad ſigna iubet reuireſcere lauros.
Non alium certè decuit rectoribus orbis
Eſſe larem, nullóque magis ſe colle poteſtas
Æſtimat & ſummi ſentit faſtigia iuris.
Attollens apicem ſubiectis regia roſtris,
Tot circùm delubra videt, tantiſque deorum
Cingitur excubiis: iuuat intra tecta Tonantis
Cernere Tarpeia pendentes rupe gigantes,
Celatáſque fores, mediiſque volantia ſigna
Nubibus, & denſum ſtipantibus æthera templis,
Æráque veſtitis muneroſa puppe columnis
Conſita, ſubmixáſque iugis immanibus ædes,
Naturam cumulante manu, ſpoliiſque micantes
Innumeros arcus: acies ſtupet igne metalli,
Et circumfuſo trepidans obtunditur auro.
Agnoſciſne tuos princeps venerande penates?
Hæc ſunt, quæ primis olim miratus in annis, viæ
Patre pio monſtrante petis, nil optimus ille* * petis

Diuorum toto meruit felicius aeuo,
Quàm quòd Romuleu victor sub mœnibus egit
Te consorte dies: quum se melioribus addens
Exemplis ciuem gereret terrore remoto.
Alternos cumplebe iocos, dilectáque passus
Iurgia, patritiáque domos, priuatáque pasim
Visere deposito dignatus limina fastu.
Publious hunc ardescit amor, cùm moribus æquis
Inclinat populo regale modestia culmen.
Téque rudem vitæ, quæ nuis diademate necdum
Cingebare comas, socium sumebat honorum
Purpureo fotum gremio, paruúmque triumphis
Ambulit, *Induit, & magnis ducuit præludere fastis.*
Te linguis variæ gentes, missique rogatum
Fœdera, Persarum proceres cum patre sedentem
Hac quondam videre domo, positáque tiara
Submisere genu. tecum prælarga vocanit
Ditandas ad dona tribus: fulgentia tecum
Collecti trabeatus adit delubra senatus,
Romano puerum gaudens offerre fauori,
Vt nouus imperio iam tunc assuesceret hæres.
Contracta *Hinc tibi* *concreta radice tenacius hæsit,
Et penitus totis insleuit Roma medullis,
Dilectaque vrbi teneris conceptus ab annis
Tecum creuit amor: nec te mutare reuersum
Exaluit propria nutritor Bosphorus arce.
Et quoties optare tibi, quæ mœnia malles,
Alludens genitor regni pro parte dedisset,
Diuitis Auroræ solium, sortémque paratam,
Sponte remittebas fratri. regat ille volentes
Assyrios: habeat Pharium cum Tigride Nilum:
Contingat mea Roma mihi: nec vota fefellit
Euentus. fortuna nouum molita tyrannum
Iam tibi quærebat Latium, bellóque secundo

Protinus Eoa velox accitus ab aula
Suscipis Hesperiam patrio bis Marte receptam.
Ipsa per Illyricas urbes oriente relicto
Ire serena comes, nullo deterrita casu,
Materna te mente fouens, Latióque futurum
Rectorem, generúmque sibi, sensore supernas
Iam repetente plagas, illo sub cardine rerum
Sedula seruatum per tot discrimina pignus
Restituit sceptris patrui, castrisque mariti.
Certauit pietate domus, fidaque reductum
Coniugis officiis, Stiliconis cura recepit.
Felix ille parens, qui te securus olympum
Succedente petit: quàm latus ab æthere cernit
Se factis creuisse tuis: duo nanque fuere
Europæ Libyæque hostes. Maurusius Atlas
Gildonis furias, Alaricum barbara Peuce
Nutrierat, qui sæpe tuum spreuere prophana
Mente patrem. Thracum* veniens è finibus alter veneratum
Hebri clausit aquis: alter præcepta vocantis
Respuit, auxiliisque ad proxima bella* negatis, rogatis
Abiurata palàm Libya possederat arua.
Quorum nunc meritam repetens non immemor iram
Suppliciis fruitur, natóque vltore triumphat.
Ense Thyestiadæ pœnas exegit Orestes:
Sed mixtum pietate nefas, dubitandáque cædis
Gloria materna, laudem cum crimine pensat.
Pauit Iulæos inuiso sanguine manes
Augustus: sed falsa pij præconia sumpsit,
Inductum patriæ ciuilis strage* parentis. parentis
At tibi causa patris rerum coniuncta saluti
Bellorum duplicat lauros: iisdémque trophæis.
Reddita libertas orbi, vindicta parenti.
Sed mihi iampridem captum Parnasia Maurum
Pierijs egit fidibus chelys: arma Gigantum.

Nuper apud ſocerum plectro celebrata recenti.
Aduentus nunc ſacra tui libet edere Muſis,
Gratáque patratis exordia ſumere bellis.
Iam Pollentini tenuatus funere campi
Conceſſáque ſibi (rerum ſic admonet vſus)
Luce, tot amiſſis ſociis, atque omnibus vnà
Direptis opibus, Latio diſcedere iuſſus
Hoſtu, & immenſi reuolutus culmine fati,
Turpe retexit iter. Qualis piratica puppis,
Quæ cunctis infenſa fretis, ſcelerúmque referta
Diuitiis, multáſque diu populata carinas,
Incidit in magnam bellatricémque triremem,
Dum prædam de more putat, viduatáque caſis
Remigibus, ſciſſis velorum debilis alis,
Orba gubernaclis, antennis ſaucia fractis,
Ludibrium pelagi vento iactatur & vnda,
Vaſtato tandem pœnas luitura profundo:
Talis ab vrbe minas retrò flectebat inanes
Italiam fugiens, & quæ venientibus antè
Prona fuit, iam difficilis, iam dura reuerſis.
Clauſa putat ſibi cuncta pauor, retróque relictos
Quos modò terrebat rediens exhorruit amnes.
Vndoſa tum fortè domo, vitreiſque ſub antris
Rerum ignarus adhuc ingentes pectore curas
Voluebat pater Eridanus: quis bella maneret
Exitus imperiúmne Ioui, legéſque placerent,
Et vitæ Romana quies: an iura peroſus
Ad priſcos pecudum damnaret ſecula ritus.
Talia dum ſecum mouet anxius, aduolat vna
Naiadum reſoluta comam: complexáque patrem
En Alaricus, ait, non qualem nuper onantem
Vidimus: exangues genitor mirabere vultus.
Peroenſere manum, t autáque ex gente iuuabit

Relliquias numeraſſe breues. iam deſine mœſta
Fronte queri, nymphaſque choris iam redde ſo- *ſororis*
rores.
Dixerat. Ille caput placidis ſublime fluentis
Extulit, & totis lucem ſpargentia ripis
Aurea roranti micuerunt cornua vultu.
Non illum madidum vulgaris arundine crimen
Velat honos, rami caput vmbrauere virentes
Heliadum, totiſque fluunt electra capillis.
Palla tegit latos humeros, currúque paterno
Intextus Phaëthon glaucos incendit amictus,
Fultáque ſub gremio cælatis nobilis aſtris *Fulúáque*
Æthereum probat vrna decus. nãque omnia luctus
Argumenta ſui Titan ſignauit olympo,
Mutatúmque ſenem plumis, & fronde ſorores,
Et fluuium, nati qui vulnera lauit anheli.
Stat gelidis auriga plagis, veſtigia fratris
Germanæ ſeruant Hyades, Cygnique ſodalis
Lacteus extentas aſpergit circulus alas.
Stellifer Eridanus ſinuatis fluctibus errans,
Clara noti conuexa rigat, gladióque tremendum
Gurgite ſydereo ſubterluit Oriona.
Hoc deus effulgens habitu proſpexit euntes
Deiecta ceruice Getas, tunc talia fatur,
Siccine mutatis properas Alarice reuerti
Conſiliis? Italæ ſic te iam pœnitet oræ?
Nec iam cornipedem Tyberino gramine paſcis,
Vt rebare tuum: Thuſcis nec figis aratrum
Collibus: ô cunctis Erebi digniſſime pœnis,
Túne gigantæis vrbem tentare deorum
Aggreſſus furiis? nec te meus improbe ſãltem
Terruit exemplo Phaëthon, qui fulmina præceps
In noſtris efflauit aquis, dum flammea cæli.

Flectere terrenis meditatur frena lacertis,
Mortalique diem sperat diffundere vultu?
Crede mihi, simili bacchatur crimine quisquis
Aspirat Romae spoliis, aut solio habenis.
Sic fatus Ligures Venetósque erectior amnes
Magna voce ciet: frondentibus humida ripis
Colla leuant, pulcher Ticinus, atque Addua visu
Caerulus, & velox Atheſis, tardúsque meatu
Mincius, inque nouem consurgens ora Timauus.
Insultant omnes profugo, pacatáque laetum
Inuitant ad prata pecus, iam Pana Lycaeum,
Iam Dryades reuocant, & rustica numina Faunos.
Tu quoque non paruum Getico Verona triumpho
Adiungis cumulum: nec plus Pollentia rebus
Contulit Ausoniis, aut moenia vindicis Asta.
Hic rursus dum pacta mouet, damnisque coactus
Extremo mutare parat praesentia casu,
Nil sibi periurum sensit prodesse furorem,
Conuerti nec fata loco, multisque suorum
Diras pauit aues, inimicáque corpora voluens
Ionios Atheſis mutauit sanguine fluctus.
Oblatum Stilico violato fundere Martem
Omnibus arripuit votis, vbi Roma periclo
Iam procul, & belli medius Padus arbiter ibat.
Iámque opportunam motu [illegible] *repuisse rebellis*
Gaudet perfidiam, prabénsque exempla labori
Sustinet accensos aestiuo puluere soles.
Ipse manu metuendus adest, inopinácque cunctis
Instruit arma locis, & qua vocat vsus ab omni
Parte venit: fesso si deficit agmine miles
Vtitur auxiliis, damni securus, & astu
Debilitat saeuum cognatis viribus Istrum.
Et duplici lucro committens praelia, vertit

In ſe barbariem, nobis vtrinque cadentem,
Ipſum te caperet, lethóque Alarice dediſſet,
Ni calor incauti malè feſtinatus Alani
Diſpoſitum turbaſſet opus. propè captus anhelum
Verbere cogis equum, nec te vitaſſe dolemus.
I potius gentis reliquum, tantíſque ſuperſtes
Danubij populis, & noſtrum viue trophæum.
Non tamen ingenium tantis ſe cladibus atrox
Deiicit, occulto tentabat tramite montis,
Si quas per ſcopulos ſubitas exquirere poſſet
In Rhetos Gallóſque vias. ſed fortior obſtat
Curæ ducis (quis enim diuinum fallere pectus
Poſſit, & excubiis vigilantia lumina regni?) numinis
Cuius conſilium non vnquam repperit hoſtis,
Nec potuit texiſſe ſuum ſecreta Getarum
Noſſe prior, celerique dolis occurrere ſenſu.
Omnibus excluſus cæptis conſedit in imo cõſidit in
Colle tremens, frondéſque licet depaſtus amaras, imo.
Arboreo figat ſonipes in cortice morſus,
Et tetris collecta cibis, anique vapore
Sæuiat æcta lues, & miles probra ſuperbus
Ingerat obſeſſo, captiuáque pignora monſtret:
Non tamen aut morbi tabes, aut omne periclum tabis.
Docta ſubire fames, aut prædæ luctus adempta,
Aut pudor, aut dictis mouêre procacibus iræ,
Vt malè tentato toties ſe credere campo
Comminus auderet: nulla eſt victoria maior
Quàm quæ confeſſos animo quoque ſubiugat hoſtes.
Iámque frequens rarum decerpere tranſfuga robur
Cœperat, ínque dies numerus decreſcere caſtris.
Nec iam deditio paucis occulta parari,
Sed cuneis totaque palàm diſcedere turmis

Conſequitur, uanóque fremens clamore retentas,
Cúmque ſuis iam bella gerit, mox numina ſupplex
Cum precibus, fletúque ciet, veterúmque laborum
Admonet, & fruſtra iugulum parcẽtibus offert,
Deſixóque malu animo ſua membra, ſuaſque
Cernit abire manus. Qualis Cybeleia quaſſans
Hyblaus procul æra ſenex, renocare fugaces
Tinnitu conatur apes, quæ ſponte relictis
Deſciuere fauis; ſonitúque exhauſtus inani,
Raptas mellis opes, ſolitæque oblita latebræ
Perfida deplorat uacuis examina ceris.
Ergo ubi præcluſæ uoci laxata remiſit
Frena dolor, notáſque oculis humentibus Alpes
Aſpicit, & nimiùm diuerſi ſtamine fati
Præſentes reditus, fortunatóſque reuoluit
Ingreſſus, ſolo peragens cum murmure bellum,
Protento leuiter frangebat mœnia conto,
Irridens ſcopulos, nunc deſolatus & expes
Debita pulſato reddit ſpectacula monti.
Tunc ſic Auſonium reſpectans æthera fatur,
Heu regio funeſta Getis, heu terra ſiniſtris
Auguriis calcata mihi, ſatiare nocentum
Cladibus, & tandem noſtris inflectere pœnis.
En ego, qui toto ſublimior orbe ferebar
Ante tuum felix aditum, ceu legibus exul,
Addictúſque reus, ſtatu propiore ſequentum
Terga premor, quæ prima miſer, quæ funera dictis
Poſteriora quærar? nec me pollentia tantùm
Nec captæ cruciatis opes. hæc aſpera fati
Sors tulerit, Martíſque uices: non funditus armis
Concideram, ſtipatus adhuc equitúmque caterua
Integer, ad montes reliquo cum robore ceſſi.
Apenninus *Quos *Apenninum perhibent: hunc eſſe ferebat*
Incola, qui Siculum porrectus adúſque Pelorum

Finibus ab Ligurum, populos amplectitur omnes
Italiæ: geminúmque latus stringentia longè,
Utráque perpetuò discriminat æquora tractu.
**Hũc ego continuum se per iuga tendere cursum,* Bic:]
Vt prior irata fuerat sententia menti,
Iam desperata voluissem luce, quid vltrà?
Omnibus oppeterem fama meliore perustis.
Et certè moriens propius te Roma viderem:
Ipsáque per cultas segetes mors nostra sequuto
Victori damnosa foret: sed pignora nobis
Romanus charáque nurus, prædámque tenebat.
Hoc magis exertum raperem succinctior agmen.
Heu quibus insidiis, qua me circundedit arte
Fatalis semper Stilico dum parcere fingit,
**Rettulit hostiles animos, bellúmque remenso* Rettudit:
Eualuit transferre Pado. Proh fœdera sæuo
Deteriora iugo, tunc vis extincta Getarum,
Tunc mihi tunc lethum pepigi, violentior armis
Omnibus, expugnat nostram clementia gentem.
Mars grauior sub pace latet, capiórque vicissim.
Fraudibus ipse meus. Quis iam solatia fesso
Consiliúmue ferat, socius suspectior, hoste?
Atque vtinam cunctos licuisset perdere bello
Nam quisquis duro cecidit certamine, nunquam
Desinet esse meus. melius mucrone perirent.
Auferréque mihi luctu leuiore sodales
Victa manus, quàm læsa fides, nullúsne clientum
Permanet? infensi comites, odere propinqui.
Quid moror inuisam lucem? qua sede recondam
Naufragij fragmenta mei: quæue arua requiram?
In quibus haud vnquam Stilico, nimiúmque potenti,
Italiæ nostras nomen circumsonat aures?
Hæc memorans instante fugam Stilicone tetendit,
Expertas horrens aquilas comitatur euntem

Pallor, & atra fames, & saucia liuidus ora
Luctus, & inferno stridentes agmine morbi.
Lustrãdimos Lustralem sic, triste facem, cui lumen odorum
Sulfure caruleo, nigróque bitumine fumat,
Circum membra rotat doctus purganda sacerdos,
Rore pio spargens: & dira fugantibus herbis
Numina terrificúmque Iouẽ, Triuiámque precatus
Trans caput auersus manibus iaculatur in Austrũ
Secum* rapturas cantata piacula tedas.
Cuptuas
Acrior interea visendi principis ardor
Accendit cum plebe patres, & sæpe negatum
Flagitat aduentum. nec tali publica vota
Consensu tradunt atauicaluisse per vrbem,
Dacia bellipotens quum fregerit Vlpius arma,
Atque indignantes in iura redegerit Arctos,
fasces cin- Quum* cinxere faces Hypanim, miratáque leges
Romanum stupuit Maotica terra tribunal.
Non tantis patriæ studiis ad templa vocatus
Clemens Marce redis, quum gẽtibus vndiq; cinctam
Exuit Hesperiam paribus fortuna periclis.
Laus ibi nulla ducum, nã flammeus imber in hostem
fumante Decidit: hunc dorso trepidum* flammante ferebat
Ambustus sonipes, hic tabescente solutus
Subsedit galea, liquefactáque fulgure cuspis
Canduit, & subitis fluxere vaporibus enses.
Tunc contenta polo mortalis nescia teli
Pugna fuit: Chaldæa mago seu carmina ritu
Armauere Deos, seu, quod reor, omne tonantis
Obsequium Marci mores potuere mereri.
Nunc quoque præsidium Latio non deesset olympi,
Deficeret si nostra manus. sed prouidus æther
Noluit humano titulos auferre labori,
Ne tibi iam princeps soceri sudore paratam,
Quam meruit virtus, ambirent fulmina laurum!

Iám toties miſſi proceres, reſponſa morandi
Rettulerant, donec differri longiùs vrbis
Communes non paſſa preces, penetralibus altis
Proſilijt, vultúque palàm confeſſa coruſco
Impulit ipſa ſuis cunctantem Roma querelis
Diſſimulata diu triſtes in amore repulſas.
Veſtra parens Auguſte queror: quonam vſque tenebis
Pralatus mea vota Ligur? vetitúmque propinqua
Luce frui, ſpatiis decernens gaudia paruis* diſcernens
Torquebit Rubicon vicino nomine Tybrim?
Nónne ſemel ſpreuiſſe ſat eſt? quum reddita bellis
Africa venturi ſpeluſit principis vrbem?
Nec duras tantis precibus permouimus aures?
Aſt ego frænabam geminos, quibus altior ires
Electi candoris equos: & nominis arcum
Iam molita tui, per quem radiante decorus
Ingrederêre toga, pugnæ monumenta dicabam* ferebam
Defenſam titulo Libyam teſtata perenni.
Iámque parabantur pompæ ſimulachra futuræ
Tarpeio ſpectanda Ioui, cælata metallo
Claſſis, vt auratos ſulcaret remige fluctus,
Vt Maſſyla tuos anteirent oppida currus,
Palladiáque comæ innexus arundine Triton
Edomitis veheretur equis, & in ære trementem
Succincta ſamulum ferrent Atlanta cohortes.
Ipſe Iugurthinam ſubiturus carcere pœnam,
Præberet fera colla iugo, vi captus & armis,
Nec Bocchi Syllæve dolis, ſed prima remitto.
Nunc præſens etiam Getici me laurea belli
Declinare poteſt? ſedésne capacior vlla
Tanta laudis erit? tua te benefacta morantem
Conueniunt, meritiſque ſuis obnoxia virtus,* tuis
Quod ſeruauit amat. iam flaueſcentia centum

Meſsibus æstiua detondent Gargara falces:
Spectatóſque, iterum nulli celebrantia ludos
Circumflexa rapit centenus ſecula conſul.
His annis, qui luſtra mihi bisdena recenſent,
Noſtra ter Auguſtos intra pomœria vidi,
Temporibus variis: eadem ſed cauſa trophæi
Ciuilis diſſenſus erat: venêre ſuperbi,
Scilicet vt Latio reſperſos ſanguine currus
Aſpicerem, quiſquámne piæ lætanda parenti
Natorum lamenta putat? fauere tyrannis,
Sed nobis perjere tamen: quum Gallica vulgo
Prælia iactaret, tacuit Pharſalica Cæſar.
Namque inter ſocias acies, cognatáque ſigna,
Vt vinci miſerum, nunquam viciſſe decorum.
Reſtituat priſcum per te iam gloria morem
Verior, & fructum ſyncerę laudis ab hoſte
Deſuetum iam redde mihi, ſumptíſque furoris
Externi ſpoliis, ſontes abſolue triumphos.
Quem precor ad finem laribus ſeiuncta poteſtas
Exulat, imperiúmque ſuis à ſedibus errat?
Cur mea, quæ cunctis tribuere Palatia nomen,
Neglecto ſqualent ſenio? nec creditur orbis
Illine *Illic poſſe regi? medium non deſerit vnquam*
Cæli Phœbus iter, radiis tamen omnia luſtrat:
Segnius an veteres Iſtrum, Rhenúmque tenebant,
Qui noſtram coluere domum? leuiúſne timebant
Tigris & Euphrates, quũ fœdera Medus, & Indus
Hinc peteret, pacémque mea ſperaret ab arce?
Hic illi manſere viri quos mutua virtus
Legit, & in nomen Romanis rebus adoptans,
Iudicio pulchram ſeriem, non ſanguine duxit.
Hic proles atauum deducens Helia Neruam,
Tranquillique Pij, bellatoréſque Seueri.
Hoc *Hic ciuis dignare forum, conſpectáque dudum*

Ora refer, pompam recolens sub mente priorem,
Quem tenero patriis comitem susceperat æuo,
Nunc duce cum socero iuuenem te Tybris adoret,
Orantem medio princeps sermone refouit.
Nunquam aliquid frustra per me voluisse dolebis
O Dea, nec legum fas est occurrere matri.
Sed nec post Libyam (falsis ne perge querelis
Incusare tuos) patriæ mandata vocantu
Spreuimus: aduectæ misso Stilicone curules,
Vt nostras tibi Roma vices pro principe consul
Impleret, generóque socer. vidistis in illo
Me quoque, sic credit pietas: nec sanguine solo,
Sed claris potiùs factis experta parentem.
Cũcta quidem centum nequeam perstringere linguis
Quæ pro me mũdóque gerit, sed ab omnibus vnum,
Si fama nondum patuit, te Roma docebo,
Subiectum nostris oculis, & cuius agendi
Spectator vel causa fuit populator Achiuæ
Bistoniaque plagæ, crebris successibus amens
Et ruptas animis spirans immanibus Alpes,
Iam Ligurum trepidis admouerat agmina muris
Tutior auxilio brumæ, quòd gentibus illis
Frigore consuetis fauet inclementia cœli:
Méque minabatur calcato obsidere vallo,
Spem vano terrore fouens, si fortè remotis
Præsidiis vrgente metu, qua vellet obirem
Conditione fidem: nec me timor impulit vllus
Et duce venturo fretum, memorémque tuorum
Roma ducum quibus haud vnquã vel morte parata
Fœdus lucis amor pepigit dissendia fama.
Mox & per Latium stellarum more videbam
Barbaricos ardere focos, iam classica primos
Exierant vigiles, gelida cùm pulcher ab Arcto
Aluentat Stilico: medius sed clauserat hostis

Inter me & ſocerum pontémque viámque tenebat
Addua, quo ſciſſas ſtumoſior incitat vndas.
Quid faceret, differret iter? diſcrimina nullas
Noſtra dabant adeuñda moras. perrumperet agmen,
Sed paucis comitatus erat: nam plurima retrò
Dum nobis properat ſuccurrere, liquerat arma
Extera, vel noſtras acies. hæc ille loquutus,
Ancipiti longum ſocias ſardúmque putauit
Expectaſſe manus, & noſtra pericula tendit
Poſthabitis pulſare ſuis, mediúmque per hoſtem
Flammatus virtute pia, propriæque ſalutis
Immemor, & ſtricto proſternens obuia ferro,
Barbara fulmineo ſecuit tentoria curſu.
Nunc mihi Tydiden attollant carmina vatum,
Quòd iuncto ſidens Ithaco pateſacta Dolonis
Indicio dapibúſque ſimul, religatáque ſomno
Thracia ſopiti penetrauerit agmina Rheſi,
Graiáque retulerit captos ad caſtra iugales:
Quorum (ſi qua fides augentibus omnia Muſis)
Impetus exceſſit Zephyros, candórque pruinas.
Ecce virum taciti nulla qui fraude ſoporis
Enſe palàm ſibi pandit iter, remeátque cruentus,
Et Diomedæo tantùm præclarior auſis,
Quantum lux tenebris, manifeſtáque prælia furtis,
Adde quòd & ripis ſteterat munitior hoſtis,
Et cui non vigilem ſas eſt componere Rhæſum,
Traxerat ſic Thracum domitor, non tela retardant,
Obiice non hæſit fluuij. Sic ille minaces
Tyrrhenam labente manum pro ponte repellens
Traiecit clypeo Tybrim, quo texerat urbem
Tarquinio mirante Cocles, mediiſque ſuperbus
Porſennam reſpexit aquis. celer Addua noſtro
Sulcatur ſocero: ſed cùm tranſnaret Hetruſcus
Ille dabat tergum, Geticis hic pectora bellis.

Exere nunc doctos tanta certamine laudis
Roma choros, & quanta tuis facundia pollet
Ingeniis, nostrum digno fonet ore parentem.
Dixit & antiquæ muros egressa Rauenna
Signa mouet: iámque ora Padi, portúsque relinquit
Flumineos, certis vbi legibus aduena Nereus
Æstuat, & pronas puppes nunc amne secundo
Nunc redeunte vehit, nudatáque littora fluctu
Deserit, oceani lunaribus æmula damnis.
Latior hunc fano recipit fortuna vetusto,
Despicitúrque vagus prærupta valle Metaurus,
Qua mons arte patens viuo se perforat arcu,
Admisitque viam sectæ per viscera rupis,
Exuperans delubra Iouis, saxóque minantes
Apenninigenis cultas pastoribus aras.
Quin & Clitumni sacras victoribus undas,
Candida quæ Latiis præbent armenta triumphis,
Visere cura fuit. nec te miracula fontis
Præterierunt, tacito passu quem si quis adiret,
Lentus erat: si voce gradum maiore citasset,
Commixtis feruebat aquis. cúmque omnibus vna
Sit natura vadi, similes vt corpora vmbras
Ostendant, hæc sola nouam iactantia sortem,
Humanos properant imitari flumina mores.
Celsa dehinc patulum prospectans Narnia campum
Regali calcatur equo: rarique coloris
Non procul amnis abest vrbi, qui nominis autor
Ilice sub densa syluis arctatur opacis,
Inter vtrunque iugum tortis anfractibus albet,
Inde salutato libatu Tybride lymphæ,
Excipiunt arctæ, operoſáque semita vastis
Molibus, & quicquid tantæ præmittitur vrbi.
Ac velut officiis trepidantibus ora puellæ
Spe prepetis sponsi mater solertior ornat

Adueniente proco, veſtéſque & cingula comit
Sæpe manu. viridique anguſtat iaſpide pectus,
Subſtringítque comam gemmis, & colla monili
Circuit, & baccis onerat candentibus aures:
Sic oculis placitura tuis, inſignior auctis
Collibus, & nota maior ſe Roma videndam
Obtulit, addebant pulchrum noua mœnia vultum,
Audito perfecta recens rumore Getarum.
Profecítque opifex decori timor, & vice mira,
Quam pax intulerat, bello diſcuſſa ſenectus.
Erexit ſubitas turres, cinctóſque coegit
Septem continuo montes iuueneſcere muro.
Ipſe fauens votis, ſolitóque decentior aer,
Quamuis aſſiduo noctem fœdauerat imbre,
Principio, & ſolis radiis deterſa remouit
Nubila. nam pluuiis ideò turbauerat omnes
Ante dies, lunámque rudem madefecerat Auſter,
Vt tibi ſeruatum ſcirent conuexa ſerenum.
Omne, Palatino quâ pons à colle recedit
Miluius, & quantum licuit conſurgere tectis
Vna replet turbæ facies: vndare videres
Ima viris, altas effulgere matribus ædes.
Exultant iuuenes æquæui principis anni,
Temnunt priſca ſenes, & in hunc ſibi proſpera fata
Gratantur duraſſe diem, moderatáque laudant
Tempora, quòd clemens aditu, quo tempore ſolus
Romanos vetuit currum præcedere patres.
Quum tamẽ Eucherius, cui regius vndique ſanguis
Atque Auguſta ſoror, fratri præberet amanti
Militis officium: ſic illum dura parentis
Inſtituit pietas, in ſe vel pignora parci:
Quíque neget nato, procerum quod præſtet honori
Hoc ſibi cura ſenum, maturáque comprobat ætas,
Idque inter veteris ſpeciem præſentis & aulæ

Iudicat hunc ciuem, dominos veniſſe priores,
Conſpicuas cum flore genas, diademate crinem
Membráque gemmato trabeæ viridantia cinctu,
Et fortes humeros, & certatura Lyæo
Inter Brythæos ſurgentia colla ſmaragdos,
Mirari ſine fine nurus, ignaráque virgo,
Cui ſimplex calet ore pudor, per ſingula cernens
Nutricem conſultat anum, quid fixa draconum
Ora velint, ventis fluitent an vera mineutur
Sibila, ſuſpenſum rapturi faucibus hoſtem,
Vt chalybe indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes, quanam de gente rogabat
Ferrati venêre viri? quæ terra metallo
Naſcentes informat equos? num Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro, ſimulachráque bellu
Viua dedit? gaudet metuens, & pollice monſtrat,
Quòd picturatas galeæ Iunonia criſtas
Ornet auis, vel quòd rigidos vibrata per armos
Rubra ſub aurato criſpentur ſerica dorſo,
Tunc tibi magnorum mercem fortuna laborum
Perſoluit Stilico, curru quum vectus eodem
Vrbe triumphantem generum florente iuuenta
Conſpiceres, illúmque diem ſub corde referres,
Quo tibi confuſa dubiis formidine rebus
Infantem genitor moriens commiſit alendum.
Virtutes variæ fructus ſenſere receptos:
Depoſitum ſeruaſſe fides, conſtantia paruum
Præfeciſſe orbi, pietas fouiſſe propinquum.
Hic eſt ille puer, qui nunc ad roſtra Quirites
Euocat, & ſolio fultus genitoris eburno,
Geſtarum patribus cauſas ex ordine rerum,
Euentúſque refert: veterúmque exempla ſequutus,
Digerit imperij ſub iudice facta ſenatu.
Nil cumulat, verbiſque nihil fiducia celat,

Fucati sermonis opem mens conscia laudis
Abnuit: agnoscunt proceres, habitúque Gabino
Principis & ducibus circumstipata togatis
Iure paludatæ iam curia militat aulæ.
Affuit ipsa suis talis victoria templis
Romanæ tutela togæ, quæ diuite penna
Patritij reuerenda fouet sacraria cœtus.
Castrorúmque eadem comes indefessa tuorum,
Nunc tandem fruitur votis, atque omne futurum
Te Roma, seséque tibi promittit in æuum.
Hinc te iam patriis laribus via nomine vero
Sacra refert: flagrat studijs concordia vulgi,
Quam non illecebris dispersi colligis auri,
Nec tibi venales captant æraria plausus
Corruptura fidem. meritis offertur inemptus
Pura mente fauor. nam munere charior omni
Adstringit sua quẽque salus, procul ambitus errat.
Non quærit pretium, vitam qui debet amori.
O quantum populo secreti nominis addit
Imperij præsens species, quantámque rependit
Maiestas alterna vicem, quum regia, circi,
Connexum gradibus veneratur purpura vulgus:
Consensúque æuæ sublatus in æthera valles
Plebis adoratæ reboat fragor, unáque totis
Intonat Augustum septenis arcibus Echo,
Nec solis hic cursus equis: assueta quadrigis
Cingunt arua tigres, subitáque aspectus arena
Diffundit Libycos aliena valle cruores.
Hic & belligeros exercuit area lusus.
Armatos hic sæpe choros, certáque vagandi
Textas lege fugas, inconfusósque recursus,
Et pulchras errorum artes, iocundáque Martis
Cernimus, insonuit quum verbere signa magister,
Mutatos edunt pariter tunc pectora motus.

En latus illiſis clypeis, aut rurſus in altum
Vibratu, graue parma ſonat, mucronis acutum
Murmur & vmbonum pulſu modulante reſultans,
Ferreus alterno concentus claditur enſe.
Vnà omnis ſubmiſſa phalanx, tantaque ſalutat
Te princeps galea: partitis inde cateruis
In varios docto diſcurritur ordine gyros,
Quos neque ſemiſseri Gortynia retia iuuenci,
Fulmina nec crebro vincant Maandria flexu,
Diſcreto reuoluta gradu torquentur in orbes
Agmina, perpetuiſque immoto cardine clauſtris
Ianus bella premens, lata ſub imagine pugnæ
Armorum innocuos pacì largitur honores:
Iámque nouum faſtis aperit felicibus annum,
Ore coronatus gemino: iam Tybris in vno
Et Bruti cernit trabeas, & ſceptra Quirini.
Conſule lætatur poſt plurima ſecula viſo
Pallantæus apex, agnoſcunt roſtra curules
Auditas quondam proauis, deſuetáque cingit
Regius auratis fora faſcibus Vlpia lictor,
Et ſextus Getica prauelans fronde ſecures
Colla triumphatæ proculcat Honorius Iſtri.
Exeat in populos cunctis illuſtrior annus
Natus fonte ſuo, quem non aliena per arua
Induit hoſpes honor, cuius cunabula fouit
Curia, quem primi tandem videre Quirites,
Quem domitus auſpex peperit victoria bellis.
Hunc & priuati titulis ſimulantibus anni.
Et quos armipotens genitor, regéſque priores
Diuerſis geſſere locis, ceu numen adorent.
Hunc & quinque tui, vel quos habiturus in vrbe,
Poſt alios Auguſte colant: licet vnus in omnes,
Conſulcas, magno ſextus tamen iſte ſuperbit
Nomine, præteritis melior, venientibus author.

CL. CLAVDIANI
PROLOGVS IN PANEGYRIM. Manlij Theodori consulis.

AVdebiſne, precor, doctæ ſubiecta caterua
Inter tot proceres noſtra Thalia loqui?
Nec te fama vetat, vero quàm celſiùs actam,
Vel ſeruaſſe labor, vel minuiſſe pudor?
An tibi continuis creuit fiducia caſtris,
Totáque iam vatis pectora miles habet?
Culmina Romani maieſtatémque Senatus,
Et quibus exultat Gallia, cerne viros.
Omnibus audimur terris, mundíque per aures
Ibimus: ah nimius Conſulis vrget amor.
Iuppiter (vt perhibent) ſpatium quum diſcere vellet
Naturæ, regni neſcius ipſe ſui,
Armigeros vtrinque duos, æqualibus alis,
Miſit ab Eois Occiduiſque plagis.
Parnaſus geminos fertur iunxiſſe volatus,
Contulit alternas Pythius axis aues.
Princeps non aquilis terram cognoſcere curat,
Certius in nobis æſtimat imperium.
Hoc ego concilio collectum metior orbem,
Hoc video cœtu quicquid vbique micat.

CL. CLAVDIANI
IN SEXTVM CONSVLATVM Manlij Theodori Panegyris.

IPſa quidem virtus pretium ſibi, ſoláque latè
Fortunæ ſecura nitet, nec faſcibus vllis
Erigitur, plauſúve petit clareſcere vulgi:
Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
Diuitiis animoſa ſuis, immotáque cunctis
Caſibus, ex alta mortalia deſpicit arce.
Attamen inuitam blandè veſtigat & vltrò
Ambit honor: ambit toties à rupe profectus
Lictor, & in mediis conſul quæſitus aratris.
Te quoque naturæ ſacris mundique vacantem,
Emeritum pridem, deſudatíſque remotum
Iudiciis, eadem rurſus complexa poteſtas
Euehit, & reducem notis imponit habenis.
Accedunt trabeæ. nil iam Theodore relictum,
Quo virtus animo creſcat, vel ſplendor honore.
Culmen vtrumque tenes. talem te protinus anni
Formauere rudes, & dignum vita curuli
Traxit iter, primæque ſenes ceſſere iuuentæ.
Iam tunc canicies animi, iam dulce loquendi
Pondus, & attonitas ſermo qui duceret aures.
Mox vndare foro victrix opulentia linguæ,
Tutarique reos. ipſa hæc ampliſſima ſedes
Orantem ſtupuit, bis laudatura regentem.
Hinc te pars Libyæ moderantem iura probauit,
Quæ nunc tota probat: longi ſed pignus amoris
Exiguæ peperêre moræ, populúmque clientem

manufactis *Publica* manſuru teſtantur vocibus æra.
Inde tibi Macedûm tellus, & condita Pella
Mœnia, quæ famulus quondam ditauit Hydaſpes.
Tantáque commiſſæ reuocaſti gaudia genti
Mitibus arbitriis, quantum bellante Philippo
Floruit, aut nigri cecidit quum regia Pori.
Sed non vlterius te præbuit vrbibus aula,
Maluit eſſe ſuum terris edicta daturus
Supplicibus reſponſa venis: oracula regis
Eloquio creuere tuo, nec dignius vnquam
Maieſtas meminit ſeſe Romana loquutam.
Hinc ſacra mandantur opes, orbiſque tributa
Poſſeſſi, quicquid fluuiis euoluitur auri,
Quicquid luce procul venas rimata ſequaces
Abdita pallentis fodit ſolertia Beſſi.
Ac velut excitus lentandis nauita tonſis
Præficitur lateri cuſtos, hinc ardua proræ
Temperat, & fluctus tempeſtatéſque futuras
Edocet, aſſiduo cùm Dorida vicerit vſu,
Iam clauum, totámque ſubit torquere carinam:
Sic quum clara diu rerum documenta dediſſes,
Non te parte ſui, ſed in omni corpore ſumpſit
Imperium, cunctáque dedit tellure regendos
Rectores: Hiſpana tibi, Germanáque Tethys
Paruit, & noſtro diducta Britannia mundo,
Diuerſoque tuas coluerunt gurgite voces,
Lentus Arar, Rhodanúſque celer, & dines Iberus.
O quoties doluit Rhenus, quà barbarus ibat,
Quòd te non geminis frueretur iudice ripis.
Vnius ſit cura viri quodcunque rubeſcit
Occaſu, quodcunque dies deuexior ambit.
Tam celer aſſiduos expleuit curſus honores.
Vna poteſtatum ſpatiis interfuit ætas,
Tótque gradus fati iuuenilibus intulit annis.

Postquam parta quies, & summum nacta cacumen
Iam secura petit priuatum gloria portum,
*Ingenij redeunt fructus, *aliiq; labores,* Rudiique
Et vitæ pars nulla perit: quodcunque recedit
Litibus, incumbit studiis, animúsque vicissim
Aut curam imponit populis, aut otia Musis.
Omnia Cecropiæ relegis secreta senectæ,
Discutiens, quid quisque nouum mandauerit æuo,
Quantáque diuersa producant agmina sectæ.
Namque aliis princeps rerum dispónitur aër,
Hic confidit aquis, hic procreat omnia flammis,
Alter in Ætnæas casurus sponte fauillas
Dispergit, reuocátque deum, rursúsque receptis
Nectit amicitiis quicquid discordia soluit.
Corporis hic damnat sensus, verúmque videri
Pernegat: hic semper lapsura pondera terræ,
Conatur rapido cæli sulcire rotatu,
Accenditq; diem prærupti turbine saxi.
Ille ferox, vnóque tegi non passus olympo,
Immensum per inane volat: finémque perosus,
Parturit innumeros angusto pectore mundos.
Hi vaga collidunt cæcis primordia plagis.
Numina constituunt alij, casúsque relegant.
Graiorum obscuras Romanis floribus artes
Irradias, vicibus gratis formare loquentes
Suetus, & alterno verum contexere nodo.
Quicquid Socratico manauit ab ordine, quicquid
Docta Cleanthæa sonuerunt atria turbæ,
Inuentum quodcunque tuo Chrysippe recessu,
Quicquid Democritus risit, dixitq; tacendo
Pythagoras, vno se pectore cuncta vetustas
Condidit, & maior collectis viribus exit.

Ornantur, veteres & nobiliore magiſtro
In Latium ſpretis Academia migrat Athenis:
Vt tandem propiùs diſcat quo ſine beatum
Dirigitur, quæ norma boni, quis limes honeſti,
Quænam membra ſui virtus diuiſa domandis
Obiectet vitiis, quæ pars iniuſta recidat,
Quæ vincat ratione metus, quæ frenet amores.
At quoties elementa doces, ſempérque fluentis
Materiæ cauſas, quæ vis animauerit aſtra,
Impleritque choros, quo viuat machina motu,
Sydera cur ſeptem retrò nitantur in ortus
Obluctata polo, variiſque meatibus idem
Arbiter, an gemina conuertant æthera mentes:
Sitne color proprius rerum, luciſque repulſæ
Eludant aciem: tumidos quæ Luna recurſus
Nutriat Oceani: quo fracta tonitrua vento,
Quis trahat imbriferas nubes, quo ſaxa creentur
flabra *Grandinis, vnde rigor niuibus, quæ * flagra per auras*
Excutiant rutilos tractus, aut fulmina velox
Torqueat, aut triſtem figat crinita cometen.
Iam tibi compoſitã fundauerat anchora puppim,
Telluris iam certus eras, facunda placebant
Otia, naſcentes ibant in ſecula libri:
Quum ſubitò liquida ceſſantem vidit ab æthra
Iuſtitia, & tanto viduatas iudice leges.
Continuò frontem limbo velata pudicam,
Deſerit autumni portas, quà vergit in Auſtrum
Signifer, & noctis reparant diſpendia Chelæ.
Pax ouibus, quacunque volat, rabiémque frementes
Depoſuere feræ, lætatur terra reuerſo
Numine, quod priſci poſt tempora perdidit auri.
Illa per occultum Ligurum ſe mœnibus infert,
planis *Et caſtos leuibus planſtris ingreſſa penates,*

Inuenit æthereos ſignantem in puluere curſus,
Quos pia ſolicito deprendit pollice Memphis:
Quæ moueant momenta polum, quàm certus in aſtris
Error, qui tenebras ſolis, cauſisque meantem
Defectum videat numerus, quæ linea Phœben
Damnet, & excluſo pallentem fratre relinquat,
Vt procul aſpexit fulgentia virginis ora,
Cognouitque Deam, vultus veneratur amicos,
Occurrit, ſcriptæque notas confundit arenæ.
Tunc ſic Diua prior Manli ſyncera bonorum
Congeries, in quo veterûm veſtigia recti,
Et ductos video mores meliore metallo:
Iam ſatis indultum ſtudiis, Muſaque tot annos
Eripuere mihi, pridem te iura repoſcunt.
Aggredere, & noſtro rurſum te redde labori:
Nec tibi ſufficiat tranſmiſſæ gloria vitæ:
Humanum curare genus quis terminus vnquam
Præſcripſit? nullas recipit prudentia metas.
Adde quòd hæc potuit multis contingere ſedes,
Sed meritis tantùm redeunt, actúſque priores
Commendat repetitus honor, virtúſque reducit,
Quos fortuna regit. melius magnóque petendum
Credis, in abſtruſa rerum ratione morari?
Scilicet illa tui patriam præcepta Platonis
Erexere magis, quàm qui reſponſa ſequutus
Obruit Eoas claſſes, vrbéſque carinis
Vexit, & arſuras Medo ſubduxit Athenas,
Spartanis potuit robur præſtare Lycurgus
Matribus, & ſexum leges vicere ſeueræ:
Ciuibus & vetitis ignauo credere muro,
Tutiùs obiecit nudam Lacedæmona bellis,
At non Pythagoræ monitus annique ſilentes,
Famoſum Oebalij luxum preſſere Tarenti.

Ornantur, veteres & nobiliore magiſtro
In Latium ſpretis Academia migrat Athenis:
Vt tandem propiùs diſcat quo fine beatum
Dirigitur, quæ norma boni, quis limes honeſti,
Quænam membra ſui virtus diuiſa domandis
Obiectet vitiis, quæ pars iniuſta recidat,
Qua vincat ratione metus, qua frenet amores.
At quoties elementa doces, ſempérque fluentis
Materiæ cauſas, qua vis animauerit aſtra,
Impleritque choros, quo viuat machina motu,
Sydera cur ſeptem retrò nitantur in ortus
Obluctata polo, variiſque meatibus idem
Arbiter, an geminæ conuertant æthera mentes:
Sitne color proprius rerum, luciſque repulſæ
Eludant aciem: tumidos quæ Luna recurſus
Nutriat Oceani: quo fracta tonitrua vento,
Quis trahat imbriferas nubes, quo ſaxa creentur
flabra *Grandinis, vnde rigor niuibus, qua * flagra per*
auras
Excutiant rutilos tractus, aut fulmina velox
Torqueat, aut triſtem figat crinita cometen.
Iam tibi compoſitã fundauerat anchora puppim,
Telluris iam certus eras, facunda placebant
Otia, naſcentes ibant in ſecula libri:
Quum ſubitò liquida ceſſantem vidit ab æthra
Iuſtitia, & tanto viduatas iudice leges.
Continuò frontem limbo velata pudicam,
Deſerit autumni portas, quà vergit in Auſtrum
Signifer, & noctis reparant diſpendia Chelæ.
Pax ouibus, quacunque volat, rabiémque frementes
Depoſuere feræ, lætatur terra reuerſo
Numine, quod priſci poſt tempora perdidit auri.
Illa per occultum Ligurum ſe mœnibus infert,
plantis *Et caſtos leuibus plauſtris ingreſſa penates,*

Inuenit æthereos signantem in puluere cursus,
Quos pia solicito deprendit pollice Memphis:
Quæ moueant momenta polum, quàm certus in astris
Error, qui tenebras soli, causisque meantem
Defectum videat numerus, quæ linea Phœben
Damnet, & excluso pallentem fratre relinquat,
Vt procul aspexit fulgentia virginis ora,
Cognouitque Deam, vultus veneratur amicos,
Occurrit, scriptæque notas confundit arenæ.
Tunc sic Diua prior Manli syncera bonorum
Congeries, in quo veteris vestigia recti,
Et ductos video mores meliore metallo:
Iam satis indultum studiis, Musæque tot annos
Eripuere mihi, pridem te iura reposcunt.
Aggredere, & nostro rursum te redde labori:
Nec tibi sufficiat transmissæ gloria vitæ:
Humanum curare genus quis terminus vnquam
Præscripsit? nullas recipit prudentia metas.
Adde quòd hæc potuit multis contingere sedes,
Sed meritis tantùm redeunt, actúsque priores
Commendat repetitus honor, virtúsque reducit,
Quos fortuna regit. melius magnóque petendum
Credis, in abstrusa rerum ratione morari?
Scilicet illa tui patriam præcepta Platonis
Erexere magis, quàm qui responsa secutus
Obruit Eoas classes, vrbésque carinis
Vexit, & arsuras Medo subduxit Athenas.
Spartanis potuit robur præstare Lycurgus
Matribus, & sexum leges vicere seueræ:
Ciuibus & vetitis ignauo credere muro,
Tutius obiecit nudam Lacedæmona bellis,
At non Pythagoræ monitus annique silentes,
Famosum Ocbalij luxum pressere Tarenti.

Quis verò insignem tanto sub principe curam
Respuat? aut quando meritis maiora patebunt
Præmia? quis demens adeò, qui iungere sensus
Cum Stilicone neget? similem qua pertulit ætas
Consilio, vel Marte virum? nunc Brutus amaret
Viuere sub regno tali, succumberet aulæ
Fabricius, cuperent ipsi seruire Catones.
Nónne vides vt nostra soror Clementia tristes
Obtundat gladios? fratres amplexa serenos
Assurgat Pietas? fractis vt lugeat armis
Perfidia, & laceris morientes crinibus hydri
Lambant inualido furiarum vincla veneno?
Exultat cum Pace fides, iam sydera cuncta
Liquimus & placidas inter discurrimus vrbes.
Nobiscum Theodore redi. Subit ille loquentem
Talibus: Agrestem dudum me Diua reuerti
Cogis, & infectum longi rubigine ruris
Ad tua signa vocas: nunquam mihi cura tot annis
Altera quàm duras sulcis mollire nouales,
Nosse soli vires, nemori quæ commoda rupes,
Quæ felix olea tractus, quæ gleba faueret
Frugibus, aut quales tegeret vindemia colles.
Terribiles rursum lituos veteranus adibo?
Et desueta vetus tentabo cærula victor?
Collectámque diu, & certis vtcunque locatam
Sedibus, in dubium patiar deponere famam?
Nec me quid valeat natura fortior vsus
Præterit, aut quantùm neglecta desuat arti.
Desidis auriga non audit verbera currus,
Nec manus agnoscit quem non exercuit arcus.
Esse sed iniustum fateor quodcunque negatur
Iustitiæ. Tu prima hominem sylueſtribus antris
Elicis, & fœdo detergis secula victu.
Te propter colimus leges, animósque ferarum

Exqimus: nitidis quisquis te sensibus hausit,
Irruet intrepidus flammis, hyberna secabit
Æquora, consertos hostes superabit inermis.
Ille vel Æthiopum pluuiis solabitur æstus.
Illum trans Scythiam vernus comitabitur aër.
Sic fatus tradente Dea suscepit habenas
Quattuor, ingenti iuris temone refusas.
Prima Padum, Tyberimque ligat, crebrisque micantem
Vrbibus Italiam: Lydos: Pœnósque secunda
Temperat: Illyrico se tertia porrigit orbi.
Vltima Sardiniam, Cirnon, trifidámque retentat
Sicaniam, & quicquid Tyrrhena funditur vnda.
Vel gemit Ionia. nec te tot limina rerum,
Aut tantum turbauit onus, sed vt altus olympi
Vertex, qui spatio ventos hyemésque relinquit,
Perpetuum nulla temeratus nube serenum, *violatus?*
Celsior exurgit pluuiis, auditque ruentes
Sub pedibus nimbos, & rauca tonitrua calcat:
Sic patiens animus per tanta negotia liber
Emergit, similísque sui iustique tenorem
Flectere, non odium cogit, non gratia suadet.
Nam spretas quis opes, intactáque pectora lucro
Commemoret? fuerint alii hæc fortè decora.
Nulla potest laus esse tibi, quæ crimina purget:
Seruat inoffensam diuina modestia vocem,
Temperiem seruant oculi, nec lumina feruor
Asperat, aut rabidas diffundit sanguine venas,
Nullaque mutati tempestas proditur oris.
Quinetiam sontes expulsa corrigit ira,
Et placidus delicta domas, nec dentibus vnquam
Instrepis horrendũ, fremitu nec verbera poscis.
Qui fruitur pœna, ferus est, legúmque videtur
Vindictam præstare sibi. quum viscera felle

Canduerint, ardet ſtimulis, ferrúrque nocendi
Prodigus, ignarus cæuſæ. Diis proximus ille eſt
Quem ratio, non ira mouet: qui facta rependens
Conſilio, punire poteſt mucrone cruento.
Se iactent alij, ſtudeant feritate timeri,
Abductóque hominum cumulent araria cenſu.
Lene fluit Nilus, ſed cunctis amnibus extat
Vtilior, nullas confeſſus murmure vires.
Acrior at rapidus tacitas pratermeat ingens
Danubius ripas. eadem clementia ſæui
Gurgitis immenſum deduxit in oſtia Gangen.
Torrentes immane fremant, lapſiſque minentur
Pontibus, inuoluant ſpumoſo vertice ſylua.
Pax maiora decet: peragit tranquilla poteſtas
Quod violenta nequit: mandataque fortius urget
Imperioſa quies. idem prædurus iniquas
Accepiſſe preces: rurſus quæ digna petitu
Largitor facilius: nec quæ comitatur honores
Auſa tuam leuiter tentare ſuperbia mentem:
Frons priuata manet. non ſe meruiſſe fatetur,
Qui creuiſſe putat, rigidi ſed plena pudoris
Elucet grauitas faſtu iocunda remoto.
Quæ non ſeditio? quæ non inſania vulgi,
Te viſo lenita cadat? quæ diſſona ritu
Barbaries, mediam quam non reuerentia frangat?
Vel quis, non ſitiens ſermonis mella politi,
Deſerat Orphæos blanda teſtudine cantus?
Qualem te legimus teneri primordia mundi
Scribentem, aut partes animæ, per ſingula talem
Cernimus, & ſimiles agnoſcit pagina mores.
Nec dilata tuis Auguſto iudice merces
Officiũ, illúmque habitum, quo iungitur aula
Curia, qui ſocios proceres cum principe nectit,
Quem quater ipſe geris, perfecto detulit anno,

Depoſuitque ſuas te ſuccedente curules.
Creſcite virtutes, fœcundáque floreat ætas.
Ingeniis patuit campus, certúſque merenti
Stat fauor, ornatur propriis induſtria donis.
Surgite ſopitæ, quas obruit ambitus, artes,
Nil licet inuidia, Stilico dum proſpicit orbi,
Sidereúſque gener. non hîc violata curulis,
Turpia non Latios inceſtant nomina faſtos.
Fortibus hæc conceſſa viris, ſoliſque gerenda
Patribus, & Romæ nunquam latura pudorem,
Nuntia votorum celeri iam fama volatu,
Mouerat Aonios audito conſule lucos:
Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior, & docti riſerunt floribus amnes.
Vraniē redimita comas, qua ſæpe magiſtra
Manlius igniferos rādio deſcripſerat axes,
Sic alias hortata Deas, Patimúrne ſorores
Optato procul eſſe die? nec limina noſtri
Conſulis, & ſemper dilectas viſimus ædes?
Et faſces ſubiiſſe libet? miracula plebi
Colligite, & claris nomen celebrate theatris.
Tu Iouis æquorei ſubmerſam fluctibus aulam
Oratum volucres Erato iam perge quadrigas,
A quibus haud vnquam palmam raptura Arion.
Illuſtret Circum ſonipes, quicunque ſuperbo
Perſtrepit hinnitu Bætim, qui ſplendida potat
Stagna Tagi, madidóque iubas aſpergitur auro.
Calliope liquidas Aciden poſce palæſtras.
Cuncta Palæmonijs manus explorata coronis
Adſit, & Eleo pubes laudata Tonanti.
Tu iuga Taygeti, frondoſáque Mænala Clio
I, Triuiæ ſupplex, non aſpernata rogantem
Amphitheatrali faueat Latonia pompæ.
Audaces legat ipſa viros, qui colla ferarum

Arte ligent, certóque premant Venabula niſu:
Ipſa truces fœtus, captiuáque ducat ab antris
Prodigia, & cædis ſitientem deferat arcum.
Conueniant vrſi, magna quos mole ruentes
Torua Lycaoniis Helice miretur ab aſtris.
Perfoſſíque ruant populo pallente leones,
Quales Mygdonio curru frænare Cybelle
Optat, & Herculei mallent fregiſſe lacerti.
Obuia fulminei properent ad vulnera pardi
Semine permixto geniti, quum fortè leæna,
Nobiliorem vterum viridis corrupit adulter.
Hu maculis patres referunt, & robore matres.
Quicquid monſtriferis nutrit Getulia campis,
Alpina quicquid tegitur niue, Gallica ſi quid
Sylua timet, iaceat: largo diteſcat arena
Sanguine, conſument totos ſpectacula montes:
Nec molles egeant noſtra dulcedine ludi:
Qui lætis riſum ſalibus mouiſſe facetus,
Qui nutu, manibúſque loquax: cui tibia flatu,
Cui plectro pulſanda chelys: qui pulpita ſocco
Perſonat, aut altè graditur maiore cothurno:
Et qui magna leui detrudens murmura tactu,
Suetus *Innumeras voces ſegetis moderatur* * *ahenæ,*
Intonat erranti digito, penitúſque trabali
Vecte, laborantes in carmina concitat vndas:
Vel qui more auium ſeſe iaculantur in auras,
Corporáque ædificant celeri creſcentia nexu,
eruribus *Quorum compoſitam puer augmentatus in artem*
Emicet, & vinctus plantæ vel * *curribus hæret:*
Pendula librato figat veſtigia ſaltu.
Mobile ponderibus deſcendat pegma reductis,
Inque chori ſpeciem ſpargentes ardua flammas
Scenatores, varios effingat Mulciber orbes,
Per tabulas impunè vagus pictaque citato.

Ludant igne trabes, & non permissa morari
Fida per innocuas errent incendia turres.
Lasciui subito consligant æquore lembi,
Stagnáque remigibus spument inuersa canoris,
Consul per populos, idémque grauissimus autor
Eloquij, duplici vita subnixus in ævum
Procedat, pariter libris fastisque legendus.
Accipiat patru exemplum, tribuátque nepoti
Filius, & cœptis ne desit fascibus hæres.
Decurrat trabeata domus, tradátque secures
Mutua posteritas: seruatóque ordine fati
Manlia continuo numeretur consule proles.

CL. CLAVDIANI
IN LAVDES STILICONIS PANEGYRIS PRIMA.

COntinuant superi pleno Romana fauore
Gaudia, succeſſúſque nouu succeſſibus augent.
Coniugij necdum festinos regia cantus
Sopierat, cecinit fuso Gildone triumphos,
Et calidis thalami succeſſit laurea sertis,
Sumeret vt pariter princeps noménque mariti,
Victoríſque decus. Libyæ post prælia crimen
Concidit Eoum, rurſúſque oriente subacto
Consule defensæ surgunt Stilicone secures.
Ordine vota meant. Equidem ſi carmen in vnum
Tantarum sperem cumulos aduoluere rerum.
Promptiùs imponam glaciali Pelion Oſſæ,
Si partem tacuiſſe velim, quodcũque relinquam,

Maius erit. veteres actus, primámque iuuentam
Prosequar, ad sese mentem præsentia ducunt.
Narrem iustitiam, resplendet gloria Martis.
Armati referam vires, plus egit inermis.
Quòd floret Latium, Latio quòd reddita, seruit
Africa, vicinum quòd nescit Iberia Maurum,
Tuta quòd imbellem miratur Gallia Rhenum.
An gelidam Thracen, decertatósque labores,
Hebro teste canam? magnum mihi panditur aquor,
Ipsáque Pierios lassant procliuia currus
Laudibus innumeris. etenim mortalibus ex quo
Tellus cœpta coli, nunquam syncera bonorum
Sors vlli concessa viro: quem vultus honestat,
Dedecorant mores: animus quem pulchrior ornat,
Corpus destituit: bellis insignior ille,
Bij *Sed pacem fœdat vitiis: *in publica felix*
Sed priuata minùs. partitum singula quemque
Nobilitãt, hunc forma decens, hunc robur in armis,
Hunc rigor, hunc pietas, illum solertia iuris,
Hunc soboles, castique tori. Sparguntur in omnes,
In te mixta fluunt, & quæ diuisa beatos
Efficiunt, collecta tenes. Quid facta reuoluam,
Militiámque patris? cuius protendere famam,
Si nihil egisset clarum, nec fida valenti
Dextera duxisset rutilantes crinibus alas,
Sufficeret natus Stilico: mens ardua semper
A puero, teneriſque etiam fulgebat in annis,
Fortunæ maioris honos, erectus & acer,
Nil breue moliri, nullis hærere potentum
Liminibus, fastisque loqui iam digna futuris.
Iam tunc conspicuus, iam tunc venerabilis ibas,
Spondebátque ducem celsi nitor igneus oris,
Membrorúmque modus, qualem nec carmina
fingunt

Semideis.quacunque altè gradereris in urbe,
Cedentes ſpatiis aſſurgentéſque videbas.
Quamuis miles adhuc,taciti ſuffragia vulgi
Iam tibi detulerant quicquid mox reddidit aulae
Vix primaeuus eras,pacis quum mitteris auctor
Aſſyriae:tanta fœdus cum gente ferire
Commiſſum iuueni.Tigrim tranſgreſſus,& altum
Euphratem,Babylona petis:ſtupuere ſeueri
** Parthorum proceres,& plebs pharetrata videndi* Perſarum.
Flagrauit ſtudio, defixaque hoſpite pulchro
Perſides arcanum ſuſpirauere calorem.
Thuris odorata cumulis & meſſe Sabaea
Pacem conciliant aræ,penetralibus ignem
Sacratum rapuere adytis,ſitúque iuuencos
Chaldaeo ſtrauere Magi:rex ipſe micantem
Inclinat dextra pateram, ſecretáque belli,
Et vaga teſtantur voluentem ſydera mitram.
Si quando ſocijs tecum venatibus ibant,
Quis Stilicone prior ferro penetrare leones
Cominus,aut longè virga tranſfigere tigres?
Flectenti faciles Medus tibi ceſſit habenas,
Torquebas refugum Parthis mirantibus arcum.
Nubilis interea maturæ virginis ætas
Vrgebat patrias ſuſpenſo principe curas:
Quem ſimul imperióque ducem,nataeque maritum
Proſpiceret,dubius:toto quærebat ab axe
Dignum coniugio generum,thalamiſque Serenæ.
Iudicium virtutis erat:per caſtra,per vrbes
Per populos animi cunctantis libra cucurrit.
Tu legeris,tantóſque viros,quos obtulit orbis,
Intra conſilium vincis,ſenſúmque legentis:
Et gener Auguſti,olim ſocer ipſe futurus,
Accedis radijs auri,Tyriáque ſuperbit
Maieſtate torus,comitata parentibus exit

Purpureis virgo: ſtabat pater inde trophæis
Inclytus, inde pium matris regina gerebat
Obſequium, grauibus ſubnectens flammea gemmis.
Tunc & ſolis equos, tunc exultaſſe choreis
Aſtra ferunt, melliſque lacus, & flumina lactis
Erupiſſe ſolo, quum floribus æquora vernis
Boſphorus indueret, roſeiſque euincta coronis
Certantes Aſia tædas Europa leuaret:
Felix arbitrij princeps qui congrua mundo
Iudicat, & primus cenſet quod cernimus omnes:
Talem quippe virum natis adiunxit, & aulæ,
Cui nec luxuries bello, nec blanda periclis
Otia, nec lucis fructus pretioſior vnquam
Laude fuit. Quis enim Myſos in plauſtra feroces
Reppulit? aut ſæua Proponti cæde tumentes
Baſternas vna potuit delere ruina?
Pallantis iugulum Turno moriente piauit
Æneas: tractúſque rotis vltricibus Hector
Irato vindicta fuit, vel queſtus Achilli.
Tu neque veſano raptas venalia curru
Funera, nec vanam corpus meditaris in vnum
Sæuitiam: turmas equitum, peditúmque cateras,
Hoſtiléſque globos tumulo proſternis æmici,
Inferiis gens tota datur, nec Mulciber auctor
Mendacis clypei, fabricatáque vatibus arma
Conatus iuuere tuos: tot barbara ſolus
Millia, iampridem miſeram vaſtantia Thraces,
Finibus exigua vallis concluſa tenebas.
Chunorum B. *Nec te terriſonus ſtrider venientis Alani,*
Nec vaga Hunnorum feritas nõ falce Gelonus,*
Non arcu pepulere Getæ, non Sarmata conto.
Extinctique forent penitus, ni more maligno
Falleret Auguſtas occultus proditor aures,
Obſtruerétque moras, ſtrictúmque recenderet enſem,

Solueret obſeſſos, præberet fœdera captis.
Aſſiduus caſtris aderat, rariſſimus urbi:
Si quando trepida princeps pietate vocaret,
Vixque ſalutatis laribus, vix coniuge viſa,
Deterſo necdum repetebat ſanguine campum.
Nec ſtetit, Eucherij dum carperet oſcula ſaltem
Per galeam: patris ſtimulos, ignéſque mariti
Vincit cura ducis. Quoties ſub pellibus egit
Ædonas hyemes, & tardi flabra Bootæ
Sub diuo Riphæa tulit? quúmque igne propinquo
Frigora vix ferrent alij, tunc iſte rigentem
Danubium calcabat eques, niuibúſque profundum
Scandebat criſtatus Athon, latéque coruſco
Curuatas glacie ſyluas vmbone ruebat.
Nunc prope Cimmerij tendebat littora ponti,
Nunc dabat hybernum Rhodope nimboſa cubile.
Vos Hæmi gelidæ valles, quas ſæpe cruentis
Stragibus æquauit Stilico, vos Thracia teſtor
Flumina, quæ largo mutaſtis ſanguine fluctus.
Dicite Biſaltæ, vel qui Pangæa iuuencis
Scinditis, offenſo quantæ ſub vomere putres
Diſſiliant glebis galeæ, vel qualia raſtris
Oſſa peremptorum reſonent immania regum.
Singula complecti cuperem, ſed denſior inſtat
Geſtorum ſeries, laudúmque ſequentibus vndis
Obruimur. Genitor cæſi poſt bella tyranni
Iam tibi commiſſis conſcenderat æthera terris.
Ancipites rerum ruituro culmine lapſus
Æquali ſeruice ſubis. Sic Hercule quondam
Suſtentante polum, meliùs librata pependit
Machina, nec dubiis titubauit ſignifer aſtris,
Perpetuáque ſenex ſubductus mole parumper
Obſtupuit proprij ſpectator ponderis Atlas.
Nil ibi barbaricis motus, nil turbida rupto

Ordine tentauit nouitas, tantóque remoto
Principe mutatas orbis non ſenſit habenas.
Nil inter geminas acies, ſeu libera frenis,
Auſa manus: certè nec tantis diſſona linguis
Turba, nec armorum cultu diuerſior vnquam
Confluxit populus. totam pater vndique ſecum
Mouerat Auroram: mixtis hîc Colchus Iberis,
Hîc mitra velatus Arabs, hîc crine decoro
Armenius, hîc picta Saces, fucatáque Medus,
Hic gemmata niger tentoria fixerat Indus,
Hic Rhodani procera cohors, hîc miles alumnus
Oceani, ductor Stilico tot gentibus vnus,
Quæ *Quas vel progrediens, vel conſpicit occiduus ſol.*
In quo tam vario vocum generúmque tumultu
Tanta quies, iuriſque metus ſeruator honeſti
Te moderante fuit, nullis vt vinea furtis,
Vt ſeges erepta fraudaret meſſe colonum:
Vt nihil aut ſæuum rabies, aut turpe libido
Suaderet, placidi ſeruirent legibus enſes.
Scilicet in vulgus manant exempla regentum,
Vtque ducum lituos, ſic mores caſtra ſequuntur.
Denique felices aquilas quocunque mouerес,
Arebant tantis epoti millibus amnes.
Illyricum peteres, campi montéſque latebant,
Vexillum nauale dares, ſub puppibus ibat
Ionium, nullis ſuccincta Celaunia nimbis,
Nec iuga Leucates feriens ſpumantia fluctu
Deterrebat hyems. tu ſi glaciale rubores
Veſtigare fretum, ſecuro milite ducti
Stagna reluctantes quaterent Saturnia remi.
Si deſerta Noti, fontem ſi quærere Nili,
Æthiopum medios penetraſſent vela vapores.
Te memor Eurotas, te ruſtica muſa Lycæi,
Te paſtorali modulantur Mænala cantu;

Partheniúmque nemus, quòd te pugnante resur-
gens,
Ægra caput mediis erexit Gracia flammis.
Plurima Parrhasius tunc inter corpora Ladon
Hæsit, & Alpheus Geticis angustus aceruis
Tardior ad Siculos etiam nunc pergit amores.
Miramur rapidis hostem succumbere bellis, rabidis
Quum solo terrore ruant: nunc classica Francis
Intulimus, iacuere tamen: nos Marte Suenos
Contudimus, queis iura damus: quis credere
possit?
Ante tubam nobis audax Germania seruit.
Cedant Druse tui, cedant Traiane labores,
Vestra manus dubio quicquid discrimine gessit,
Transcurrens egit Stilico, totidémque diebus
Edomuit Rhenum, quot vos potuistis in annis.
Quem ferro, alióquin, quem nos cum milite solus
Impiger à primo descendens fluminis ortu
Ad bisidos tractus, & iuncta paludibus ora,
**Fulmineum perstrinxit iter: ducis impetus undas* Flumineum
Vincebat celeres, & pax à fonte profecta
Cum Rheni crescebat aquis. ingentia quondam
Nomina, crinigero flauentes vertice reges,
Qui nec principibus, donis precibúsque vocati,
Paruerant, iussi properant, segnique verentur
Offendisse mora: transuecti luntribus amnem,
Occurrant vbicunque velis: nec fama refellit
Iustitia, videre pium, videre fidelem,
Quem veniens timuit, rediens Germanus amauit.
Illi terribiles, quibus otia vendere semper
Mos erat, & fœda requiem mercede pacisci,
Natis obsidibus pacem tam supplice vultu,
Captiuóque rogant, quàm si post terga reuincti
Tarpeias pressis subeant cervicibus arces.

Omne quod oceanum, fontémque interiacet Istri
Vnius incursu tremuit, sine cæde subactus
Seruitio Boreas, exarmatique Triones
Tempore tam paruo. tot prælia sanguine nullo
Perficis, & luna nuper nascente profectus,
Antè redis quàm plena fuit: Rhenúmque minaces
Cornibus infractis adeò mitescere cogis
Vt Sueuus iam rura colat, flexósque Sicambri
In falcem curuent gladios, geminásque viator
Quum videat ripas, quæ sit Romana requirat:
Vt iam trans fluuium non indignante Cayco
Pascat Belga pecus, mediúmque ingressa per Albim,
Gallica Francorum montes armenta pererrent:
Vt procul Hercynia per vasta silentia sylvas
Venari tutò liceat, lucósque vetusta
Religione truces, & robora numinis instar
Barbarici, nostræ feriant impunè bipennes.
Vltrò quinetiam deuota mente tuentur,
Victorique fauent. quoties sociare catervas
Orauit, iungíque tuis Alemania signis?
Nec doluit, contempta tamen, spretóque recessit
Auxilio, laudata fides. prouincia missos
Expellet citiùs fasces, quàm Francia reges
Quos dederis feriat. nec iam pulsare rebelles
Sed vinclis punire licet. sub iudice nostro
Regia Romanas disquirit crimina carcer.
Marcomanes, Sueuíque docent: quorum alter Hetruscum
Pertulit exilium: quum se promitteret alter
Exulis vltorem, iacuit mucrone suorum:
Res auidi conscire nouas, odióque furentes
Pacis, & ingenio scelerúmque cupidine fratres.
Post domitas Arctos alio prorumpit ab axe

Tempt-

Tempestas, & ne qua tuis intacta trophaeis
Pars foret, Australis sonuit tuba. mouerat omnes
Maurorum Gildo populos, quibus imminet Atlas,
Et quos interior nimio plaga sole relegat:
Quos vagus humectat Cynyps, & proximus hortis
Hesperidum Triton, & Gir notissimus amnis
Aethiopum, simili mentitus gurgite Nilum.
Venerat & paruis redimitus Iuba sagitis,
Et velox Garamas, nec quamuis tristibus Hammon
Responsis, alacrem potuit Nasamona morari.
Stipantur Numidae campis, stant puluere Syrtes
Getulae, Paenis iaculis obtexitur aër.
Hi virga moderantur equos, his fulua leones
Velamenta dabant, ignotarúmque ferarum
Exuuiae, vastis Meroë quas nutrit arenis.
Serpentum gestant, patulos pro casside rictus.
Pendent vipereae squamosa pelle pharetrae.
Non sic intremuit Simois, quum montibus Idae
Nigra coloratus produceret agmina Memnon:
Non Ganges, quum tela procul vibrantibus Indis
Immanis medium vectaret bellua Porum.
Porus Alexandro, Memnon prostratus Achilli,
Gildo nempe tibi. Nec solùm feruidus Austrum,
Sed partes etiam Maeuors agitabat Eoas.
Quamuis obstreperet pietas, his ille regenda
Transtulerat nomen Libyae, scelerique prophano
Fallax legitimam regni praetenderat vmbram.
Surgebat varia geminum formidine bellum.
Hoc armis, hoc triste dolis: hoc Africa saeuis
Cinxerat, auxiliis. hoc coniuratus alebat
Insidiis oriens, illinc edicta meabant
Corruptura duces. hinc frugibus atra negatis
Vrgebat, trepidámque fames obsederat vrbem.

Exitiale palàm Libycum, ciuile pudoris
Obtentu tacitum. tales vtrinque procellæ
Quum fremerent, * Latiúmque alternis ictibus
Interúmque anceps
Imperium pulsaret hyems, nil fessa remisit
Officij virtus, contraque minantia fata
Peruigil, euentúsque sibi latura secundos,
Maior in aduersis micuit. velut arbiter alni,
Nubibus Ægæo quum turbine versat Orion,
Exiguo claui flexu declinat aquarum
Verbera, nunc recta, nunc obliquante carina
Callidus, & pelagi cœlique obnititur iræ.
Quid primùm mirer Stilico? quòd cautus ad omnes
Restiteris fraudes, vt te nec noxia furto
Littera, nec pretio manus inflammata lateret?
Quòd nil in tanto rerum terrore locutus
Indignum Latio? responsa quòd ardua semper
Eois dederis? quæ mox effecta probasti
Securus, quamuis & opes, & rura tenerent,
Insignésque domos, leuis hæc iactura, nec vnquam
Publica priuatæ cessérunt commoda causæ.
Diuidis ingentes curas, téque omnibus vnum
Obiicis, inueniens animo quæ mente gerenda,
Efficiens patranda manu: dictare paratus,
Quæ scriptis peragenda forent. quæ brachia centum
Quis Briareus alijs numero crescente lacertis,
Tot simul obiectis posset confligere rebus?
Euitare dolos? veteres firmare cohortes?
Explorare nouas? duplices disponere classes?
Quæ fruges, vel bella ferant-aulæq; tumultus,
Et Roma lenire famem? quot nube soporis
Immunes oculi, per tot discurrere partes,
Tot loca sufficerent, & tot longinqua tueri?
Argum fama canit centeno lumine cinctum,

Corporis excubiis vnam ſeruaſſe iuuencam:
Vnde tot allatæ ſegetes? quæ ſylua carinas
Texuit, vnde rudis tanto tyrone iuuentus
**Enituit? ſenióque iterum vernante reſumpſit* Emicuit.
Gallia bis fractas Alpino vulnere vires?
Non ego delectu, Tyrij ſed vomere Cadmi
Tam ſubitas acies conceptas dente draconis
Exiluiſſe reor. Dircæus qualis in aruis
Meſſis cùm proprio mox bellatura colono,
Cognatos ſtrinxit gladios, cùm ſemine iacto
Terrigenæ gàlea matrem naſcente ferirent,
Armifer & viridi floreret milite ſulcus.
Hoc quoque non parua fas eſt cum laude relinqui,
Quòd non antè fretus exercitus aſtitit vltor,
Ordine quàm priſco cenſeret bella ſenatus.
Neglectum Stilico iam tot per ſecula morem
Rettulit, vt ducibus mandarent prælia patres,
Decretóque togæ felix legionibus iret
Teſſera. Romuleas leges rediiſſe fatemur,
Quum procerum iuſſis famulantia cernimus arma.
Tyrrhenum poteras cunctis tranſmittere ſignis,
Et ratibus Syrtes, Libyam complere maniplis.
Conſilio ſtetit ira minor, nec territus ille
Te duce ſuſcepto Martis grauiore paratu, ſuſpe&
Aut in arenoſos æſtus, zonámque rubentem
Tenderet, aut ſolis fugiens tranſiret in ortus,
Miſſurúſve ſibi certæ ſolatia mortis,
Oppida dirueret flammis, res mira relatu,
Ne timeare times, & quem vindicta manebat,
Deſperare vetat. quantum fiducia nobis
Profuit hoſtilis? ſaluæ Carthaginis arces,
Illæſis Tyrij gaudent cultoribus agri.
Quos potuit vaſtare, fugæ ſpe captus inani,
Nec ſe ſurripuit pœnæ, noſtriſque pepercit:

Demens: qui numero tantùm, non robore mensus
Romanos, rapidis ibat ceu protinus omnes
Calcaturus equis, & quos iactare solebat,
Solibus effœtos mersurus puluere Gallos.
Sed didicit non Æthiopum geminata venenis
Vulnera, non fusum crebris hastilibus imbrem,
Non equitum nimbos Latijs obsistere pilis.
Sternitur ignauus Nasamon, nec spicula supplex
Intorquet Garamas, repetunt deserta fugaces
Autololes, pauidus proiecit missile Mazax,
Cornipedem Maurus nequicquam hortatur anhe-
lum.
Prædonem lembo profugum ventisque repulsum,
Suscepit merito fatalis Tabraca portu:
Expertum quòd nulla tuis elementa parerent
Hostibus, & latæ passurum iurgia plebis,
Facturúmque reos humili sub iudice vultus.
Nil tribuat fortuna sibi. sit prospera semper
Illa quidem: sed non vni certamina pugnæ
Credidimus, totis nec constitit alea castris
Nutatura semel: si quid licuisset iniquis
Casibus, instabant aliæ post terga biremes.
Venturus dux maior erat: victoria nulla
Clarior, aut hominum votis optatior vnquam
Contigit. an quisquam Tigranen, armáque Ponti,
Vel Pyrrhum, Antiochique fugam, vel vincla Iu-
gurthæ,
Conferat? aut Persen, debellatúmque Philippum?
Hi propagandi fuerant pro limite regni,
Hîc stabat Romana salus: ibi tempora tutò
Traxerunt dilata moras: hic vincere tardè
Vinci penè fuit, discrimine Roma supremo
Inter supplicium populi deforme pependit:
Et tantùm Libyam fructu maiore recepit

* quærens

Quàm peperit, quantum grauiorem amissa dolorem
Quam necdum quaesita mouent. quis Punica gesta?
Quis vos Scipiada? quis te iam Regule nosset?
Quis lentum caneret Fabium, si iure perempto
Insultaret atrox famula Carthagine Maurus?
Haec omnes veterum reuocauit adorea laurus:
Restituit Stilico cunctos tibi Roma triumphos.

CL. CLAVDIANI
IN LAVDES STILICONIS PANEGYRIS SECVNDA.

HActenus armatae laudes: nunc qualibus vrbem
Moribus & quanto frenet metuendus amore, autore
Quo tandem flexus trabeas actore rogantes
Induerit, fatisque suum concesserit annum,
Mitior incipiat fidibus iam Musa remissis.
Principio magni custos Clementia mundi,
Quae Iouis incoluit Zonam, quae temperat aethram
Frigoris & flammae mediam, quae maxima natu
Caelicolûm: nam prima chaos clementia soluit,
Congeriem miserata rudem, vultúque sereno
Discussis tenebris in lucem fecula fudit.
Haec Dea pro templis, & thure calentibus aris
Te fruitur: posuítque suas hoc pectore sedes.
Haec docet vt paenis hominum, vel sanguine pasci
Turpe, ferúmque putes: vt ferrum Marte cruentum
Si cum pace premas, vt non infensus alendis
Materiam praestes odiis, vt fontibus vltrò
Ignouisse velis, deponas ocyus iram

Quam moueas, precibus nunquam implacabilis ob-
Obuia proſternas, proſtratáque more leonum (ſtes
qui *Deſpicias, alacres ardent* cum ſternere tauros,*
Tranſiliunt prædas humiles. hac ipſe magiſtra
Das veniam victis: hac exhortante calores
Horrificos, & quæ nunquam nocitura timentur
Iurgia contentus ſolo terrore coerces,
Ætherei patris exemplo qui cuncta ſonoro
Concutiens, tonitru Cyclopum ſpicula differt
In ſcopulos & monſtra maris: noſtríque cruoris
Fides *Parcus, in Oetæis exercet fulmina ſylvis.*
Huic Diuæ germana Fides, eadémque ſororis
Corde tuo delubra tenens, ſeſe omnibus actis
Inſerit. hæc nullo docuit liueſcere fuco:
Nunquam falſa loqui: nunquam promiſſa morari:
Inuiſos adiſſe palam, non virus in alto
Condere, non lætam ſpeciem prætendere fraudi,
Sed certum mentique parem componere vultum.
Occultò ſæuire vetat, prodeſſe remittit.
Hæc & amicitias longo poſt tempore firmat,
Manſuróque adamante ligat, nec mobile mutat
Ingenium, paruo ſtrepitu, nec vincula noxæ
Diſſolui patitur, nec faſtidire priorem
Allicitur veniente nouo: benefacta tenere,
Reſpuere offenſas facilis, paritérque minoris
Officij magníque memor, ſuperare laborat.
Vtque hoſtes armis, meritis ſic vincit amicos:
Hæc fouet abſentes, hæc longè ſola remotis
Conſulit, hæc nullis auidam rumoribus aurem
Pandit, & ignarum nunquam laſura clientem
Inſidioſa tuos alienent murmura ſenſus.
Non viuis adnexus amor meminiſſe ſepultos
Deſinit, in prolem tranſcurrit gratia patrum.
Hac tu Theudoſium, tenuit dum ſceptra, colebas,

Hac etiam poſt fata colis, nec pignora curas
Plus tua, quàm natos dederat quos ille monendos
Tutandóſque tibi: iuſtos nimiúmque fideles
Fama putat, qui quum poſſint commiſſa negare,
Maluerint nullo violati reddere quæſtu.
Aſt Stilico non diuitias, aurique relictum
Pondus, ſed geminos axes, tantúmque reſeruat
Depoſitum teneris, quantum ſol igneus ambit.
Quid non intrepidus credas, cui regia tutò
Creditur? hoc clypeo munitus Honorius altum
Non gemuit patrem vitæque & lucis in ipſo
Limine, contentus nunquam dat iura ſubactis
Gentibus, & ſecum ſentit creuiſſe triumphos.
Quem tu ſic placida formas, ſic mente ſeuera,
Vt neque deſidiæ tradas, dum pronus ad omne
Quodlibet obſequeris: nec contra nixus ouantem
Confringas animum, ceu cernas conſona regno,
Ceu iuuenem doceas, moles quid publica poſcat,
Ceu ſanctum venerere ſenem, patriiſque gubernes
Imperium monitis, dominum ſubmiſſus adores,
Obſequio moderere ducem, pietate parentem.
Hinc fuit vt primos in coniuge diſceret ignes:
Ordirique virum non luxuriante iuuenta,
Sed cum lege tori, caſto cum fœdere vellet.
Principe tu felix genero, felicior ille
Te ſocero, fratrem leuior nec cura tuetur
Arcadium: nec ſi quid iners, aut impia turba
Prætendens proprio nomen regale furori
Audeat, adſcribis iuuenis diſcordia quippe
Quum fremuit, nunquam Stiliconis canduit iræ.
Sæpe laceſſitus probris gladiiſque petitus. *odiiſque*
Vt bello furias vltum quas pertulit iret
Illicito, cauſámque daret ciuilibus armis,
Cuius fulta fide mediis diſſenſibus aulæ

Intemeratorum ſtabat reuerentia fratrum.
Quin & Sidonias chlamydes, & cingula baccis
Aſpera, gemmatáſque togas, uiridéſque ſmaragdis
Loricas, galeáſque renidentes hyacinthis,
Geſtatóſque patri ſcapulis radiantibus enſes,
Et uario lapidum diſtinctas igne coronas
Diuidis ex æquo, ne non auguſta ſupellex,
Ornatúſque pares geminis hæredibus eſſent.
Mittitur & miles quamuis certamine partes
Iam tumeant, hoſtem muniri robore mauis
Edem. *Quàm peccare *fide: permittis iuſta petenti,*
Idque negas ſolum, cuius mox ipſe repulſæ
Gaudeat, & quicquid fuerat deforme mereri.
Omnes præterea puro quæ crimina pellunt
Ore Deæ uinxere choros, unóque recepta
Pectore, diuerſos tecum cinguntur in uſus.
Iuſtitia *Iuſtitia utilibus rectum præponere ſuadet,*
Communéſque ſequi leges, iniuſtáque nunquam
Fortitudo *Largiri ſociis. durum Patientia corpus*
Temperãtia. *Inſtruit, ut nulli cupiat ceſſiſſe labori.*
Prudentia. *Temperies ut caſta petas. Prudentia ne quid*
Conſtantia. *Inconſultus agas. Conſtantia futile ne quid*
Infirmúmque geras. procul importuna fugantur
Numina, monſtriferis quæ Tartarus edidit antris.
At primùm ſcelerum matrem, quæ ſemper habendo
Plus ſitiens patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis Auaritiam. cuius fœdiſſima nutrix
Ambitio, quæ veſtibulis foribuſque potentum
Excubat, & pretiis commercia poſcit honorum,
Pulſa ſimul, nec te gurges corruptior æui
Traxit ad exemplum, quod iam firmauerat annis
Crimen, & in legem rapiendi verterat uſum,
Denique non diues ſub te pro rure paterno,
Vel laribus pallet: non inſidiator oberrat,

Facturus quencunque reum: non obruta virtus
Paupertate latet: lectos ex omnibus orit
Euebis, & nunquam meriti cunabula quæris.
Et qualis, non vnde satus, sub teste benigno
Viuitur, egregios inuitant præmia mores.
Hinc priscæ redeunt artes, felicibus inde
Ingeniis aperitur iter, despectáque Musæ
Colla leuant: opibúsque fluens, & pauper eodem
Nititur ad fructum studio, cùm cernat vterque
Quòd nec inops iaceat probitas, nec inertia surgat
Diuitijs. nec te iocunda fronte fefellit
Luxuries, prædulce malum, quæ dedita semper
Corporis arbitrijs, hebetat caligine sensus,
Membráque Circæis effœminat acrius herbis.
Blanda quidem vultu, sed qua non tetrior vlla
Interius, ficata genas, & amicta dolosis
Illecebris, toruos auro circumlinit hydros. circumligat
Illa voluptatum multos innexuit hamu.
Te nunquam conata capit. non praua libido
Aduigilat stupris, non tempora somnus agendi
Frustratur, nullo citharæ conuiuia cantu,
Non pueri lasciua sonant. quis cernere curis
Te vacuum potuit? quis tota mente remissum,
Aut indulgentem dapibus? ni causa iuberet
Lætitiæ, non indecores æraria lassant
Expensæ: paruo non improba littera libro
Absentum condonat opes: à milite parcus
Diligeris, neque enim neglectas pace cohortes
Tum ditas quum bella fremunt. scis nulla placere
Munera, quæ metuens illis quos spreuerit, offert
Serus, & incassum seruati prodigus auri.
Anteuenis tempus, non expectantibus vltrò
Munificus, mensæque adhibes, & nomine quenque
Compellas: clari sub te, quod gesserat olim

Ergo auidæ,tantóſque noui ſpe conſulis annos
Eluſæ,dominæ pergunt ad limina Romæ.
Si minùs annuerit precibus,vel cogere certè
Cunctantem,votóque moras auferre paratæ,
Conueniunt ad tecta Deæ,quæ candida lucent
Monte Palatino.glaucis tum prima Mineruæ
Nexa comam foliis,fuluáque intexta micantem
rogam *Veſte*Tagum,tales profert Hiſpania voces.*
Cuncta mihi ſemper Stilico quæcunque popoſci
Conceſſit,tantúmque ſuos inuidit honores.
Auguſti potuit ſoceri contemnere faſces,
Iam negat & genero:ſi non vt ductor ab orbe
Quem regit,accipiat ſaltem cognatus ab aula.
Exiguum ne putat,quòd ſic amplexus Iberam
Progeniem:noſtros immoto iure nepotes
Suſtinet,vt patrium commendet purpura Batim?
Quòd pulchro Mariæ fœcundet germine regnum?
Quod domini ſperatur auus?Tum flaua repexo
Gallia crine ferox,euinctáque torque decoro,
Binágue geſa tenens,animoſo pectore fatur,
Qui mihi Germanos ſolus,Francóſque ſubegit
Cur nondum legitur faſtu?cur pagina tantum
Neſcit adhuc nomen?quod iam numerare decebat.
Vſque adeòne leuis pacati gloria Rheni?
Inde Caledonio velata Britannia monſtro,
Ferro picta genas,cuius veſtigia verrit
Cærulus,oceánique æſtum mentitur amictus.
Me quoque vicinis pereuntem gentibus,inquit,
Muniuit Stilico,totam quum Scotus Iberam
Mouit,& infeſto ſpumauit remige Tethys.
Illius effectum curis ne bella timerem
Scotica,ne Pictum tremerem,ne littore toto
Proſpicerem dubiis venturum Saxona ventis.
Tunc ſpicis,& dente comas illuſtris eburno,

Et calido rubicunda die ſic Africa fatur:
Sperabam nullas trabeis Gildone perempto
Naſci poſſe moras: etiam nunc ille repugnat,
Et tanto dubitat faſces præbere triumpho?
Qui mihi Maurorum penitus lacrymabile nomen
Ignorare dedit. Poſt hæc Oenotria lentis
Vitibus intorquens hederas, & palmite largo
Vina fluens. Si vos adeò Stilicone curules
Augeri flagratis, ait, quas ſola iuuare
Fama poteſt: quanto me dignius incitat ardor,
Vt præſente fruar, conſcendentémque tribunal
Proſequar, atque anni pandentem clauſtra ſalutem.
Talibus alternant ſtudiis, Romámque precantes
Pro cunctis hortantur eat. Nec ſegnius illa
Paruit officio. raptis ſed protinus armis
Ocyor excuſſo per nubila ſidere tendit:
Tranſuehitur Thuſcos, Apenninúſque volatus
Stringitur, Eridanus clypei iam fulgurat umbra.
Conſtitit ante ducem, tetrica nec Pallade vultu
Deterior, nec Marte minor, tremit ore coruſco
Iam domus, & ſummæ tangunt laquearia criſtæ.
Tum prior attonitum gratis affata querelis,
Seruatas Stilico per te venerande curules,
Ornatas necdum fateor. quid profuit anni
Seruilem pepuliſſe notam? defendis honorem
Quem fugis, & ſpernis tanta quem mole tueris,
Reſpuis oblatum pro quo labente reſiſtis.
Quænam cauſa moræ? quonam cunctabere rurſus motus
Ingenio? nullus Boreæ metus, omnis & Auſtri
Ora ſilet: cecidit Maurus, Germania ceſſit,
Et Ianum pax alta ligat: te conſule necdum
Digna feror. titulúmne leuem paruique nitoris,
Credimus, Auguſti quo ſe decorare fatentur?
Sub iuga quo gentes captiuis regibus egit?

Demens: qui numero tantùm, non robore mensus
Romanos, rapidis ibat ceu protinus omnes
Calcaturus equis, & quos iactare solebat,
Solibus effœtos mersurus puluere Gallos.
Sed didicit non Æthiopum geminata venenis
Vulnera, non fusum crebris hastilibus imbrem,
Non equitum nimbos Latijs obsistere pilis.
Sternitur ignauus Nasamon, nec spicula suppix
Intorquet Garamas, repetunt deserta fugaces
Autololes, pauidus proiecit missile Mazax,
Cornipedem Maurus nequicquam hortatur anhe-
lum.
Prædonem lembo profugum ventisque repulsum,
Suscepit merito fatalis Tabraca portu:
Expertum quòd nulla tuis elementa parerent
Hostibus, & latæ passurum iurgia plebis,
Facturúmque reos humili sub iudice vultus.
Nil tribuat fortuna sibi. sit prospera semper
Illa quidem: sed non vni certamina pugnæ
Credidimus, totis nec constitit alea castris
Nutatura semel: si quid licuisset iniquis
Casibus, instabant aliæ post terga biremes.
Venturus dux maior erat: victoria nulla
Clarior, aut hominum votis optatior vnquam
Contigit. an quisquam Tigranen, armáque Ponti,
Vel Pyrrhum, Antiochique figam, vel vincla Iu-
gurthæ,
Conferat? aut Persen, debellatúmque Philippum?
Hi propagandi fuerant pro limite regni, quærens
Hîc stabat Romana salus: ibi tempora tutò
Traxerunt dilata moras: hic vincere tardè
Vinci penè fuit, discrimine Roma supremo
Inter supplicium populi deforme pependit:
Et tantùm Libyam fructu maiore recepit

Quàm peperit, quantum grauiorem amissa dolorem
Quam necdum quæsita mouent. quis Punica gesta?
Quis vos Scipiadæ? quis te iam Regule nosset?
Quis lentum caneret Fabium, si iure perempto
Insultaret atrox famula Carthagine Maurus?
Hæc omnes veterum reuocauit adorea laurus:
Restituit Stilico cunctos tibi Roma triumphos.

CL. CLAVDIANI IN LAVDES STILICONIS PANEGYRIS SECVNDA.

HActenus armatæ laudes: nunc qualibus vrbem
Moribus & quanto frenet metuendus amore, auctor
Quo tandem flexus trabeæ actore rogantes
Induerit, fatisque suum concesserit annum,
Mitior incipiat fidibus iam Musa remissis.
Principio magni custos Clementia mundi,
Quæ Iouis incoluit zonam, quæ temperat æthram
Frigoris & flammæ mediam, quæ maxima natu
Cælicolûm: nam prima chaos clementia soluit,
Congeriem miserata rudem, vultúque sereno
Discussis tenebris in lucem fœcula fudit.
Hæc Dea pro templis, & thure calentibus aris
Te fruitur: posuítque suas hoc pectore sedes.
Hæc docet vt pœnis hominum, vel sanguine pasci
Turpe, ferúmque putes: vt ferrum Marte cruentum
Si cum pace premas, vt non infensus alendis
Materiam præstes odiis, vt sontibus vltrò
Ignouisse velis, deponas ocyus iram

Quam moueat, precibus nunquam implacabilis ob-
Obuia proſternas, proſtratáque more leonum (ſter-
qui *Deſpicias, alacres ardent*cum ſternere tauros,*
Tranſiliunt prædas humiles. hac ipſe magiſtra
Das veniam victis: hac exhortante calores
Horrificos, & quæ nunquam nocitura timentur
Iurgia contentus ſolo terrore coerces,
Ætherei patris exemplo qui cuncta ſonoro
Concutiens, tonitru Cyclopum ſpicula differt
In ſcopulos & monſtra maris noſtríque cruoris
Fides *Parcus, in Oetæo exercet fulmina ſylua.*
Huic Dinæ germana Fides, eadémque ſororis
Corde tuo delubra tenens, ſeſe omnibus actis
Inſerit. hæc nullo docuit liueſcere fuco:
Nunquam falſa loqui: nunquam promiſſa morari:
Inuiſos adiſſe palam, non virus in alto
Condere, non lætam ſpeciem prætendere fraudi,
Sed certum mentíque parem componere vultum.
Occultò ſæuire vetat, prodeſſe remittit.
Hæc & amicitias longo poſt tempore firmat,
Manſuróque adamante ligat, nec mobile mutat
Ingenium, paruo ſtrepitu, nec vincula noxæ
Diſſolui patitur, nec faſtidire priorem
Allicitur veniente nouo: benefacta tenere,
Reſpuere offenſas facilis, paritérque minoris
Officij magníque memor, ſuperare laborat.
Vtque hoſtes armis, meritis ſic vincit amicos:
Hæc fouet abſentes, hæc longè ſola remotis
Conſulit, hæc nullis auidam rumoribus aurem
Pandit, & ignarum nunquam laſura clientem
Inſidioſa tuos alienent murmura ſenſus.
Non viuis adnexus amor meminiſſe ſepultos
Deſinit, in prolem tranſcurrit gratia patrum.
Hac tu Theudoſium, tenuit dum ſceptra, colebas,

Hac etiam post fata colit, nec pignora curas
Plus tua, quàm natos dederat quos ille monendos
Tutandósque tibi: iustos nimiúmque fideles
Fama putat, qui quum possint commissa negare,
Maluerint nullo violati reddere quæstu.
Ast Stilico non diuitias, aurique relictum
Pondus, sed geminos axes, tantúmque reseruat
Depositum teneris, quantum sol igneus ambit,
Quid non intrepidus credas, cui regia tutò
Creditur? hoc clypeo munitus Honorius altum
Non gemuit patrem vitæque & lucis in ipso
Limine, contentus nunquam dat iura subactis
Gentibus, & secum sentit creuisse triumphos.
Quem tu sic placida formas, sic mente seuera,
Vt neque desidiæ tradas, dum pronus ad omne
Quodlibet obsequiu: nec contra nixus ouantem
Confringas animum, ceu cernas consona regno,
Ceu iuuenem doceas, moles quid publica poscat,
Ceu sanctum venerere senem, patriisque gubernes
Imperium monitis, dominum submissus adores,
Obsequio moderere ducem, pietate parentem.
Hinc fuit vt primos in coniuge disceret ignes:
Ordirique virum non luxuriante iuuenta,
Sed cum lege tori, casto cum fœdere vellet.
Principe tu felix genero, felicior ille
Te socero, fratrem leuior nec cura tuetur
Arcadium: nec si quid iners, aut impia turbæ
Prætendens proprio nomen regale furori
Audeat, adscribis iuuenis discordia quippe
Quum fremuit, nunquam Stiliconis canduit iræ.
*Sæpe lacessitus probris *gladiisque petitus.* odiisque
Vt bello furias vltum quas pertulit iret
Illicito, causámque daret ciuilibus armis,
Cuius fulta fide mediis dissensibus aulæ

Intemeratorum ſtabat reuerentia fratrum.
Quin & Sidonias chlamydes,& cingula baccis
Aſpera,gemmatáſque togas,viridéſque ſmaragdis
Loricas,galeáſque renidentes hyacimthis,
Geſtatóſque patri ſcapulis radiantibus enſes,
Et vario lapidum diſtinctas igne coronas
Diuidis ex æquo,ne non auguſta ſupellex,
Ornatúſque pares geminis hæredibus eſſent.
Mittitur & miles quamuis certamine partes
Iam tumeant,hoſtem muniri robore mauis
fidem. *Quàm peccare*fide:permittis iuſta petenti,*
Idque negas ſolum,cuius mox ipſe repulſa
Gaudeat,& quicquid fuerat deforme mereri.
Omnes præterea puro quæ crimina pellunt
Ore Deæ vinxere choros,vnóque receptæ
Pectore,diuerſos tecum cinguntur in vſus.
Iuſtitia *Iuſtitia vtilibus rectum præponere ſuadet,*
Communéſque ſequi leges,iniuſtáque nunquam
Fortitudo *Largiri ſociis.durum Patientia corpus*
Temperãtia. *Inſtruit,vt nulli cupiat ceſſiſſe labori.*
Prudentia. *Temperies vt caſta petas.Prudentia ne quid*
Conſtantia. *Inconſultus agas.Conſtantia ſutile ne quid*
Infirmúmque geras.procul importuna fugantur
Numina,monſtriferis quæ Tartarus edidit antris.
At primùm ſcelerum matrem,quæ ſemper habendo
Plus ſitiens patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis Auaritiam.cuius fœdiſſima nutrix
Ambitio,quæ veſtibulis furibúſque potentum
Excubat,& pretiis commercia poſcit honorum,
Pulſa ſimul,nec te gurges corruptior aui
Traxit ad exemplum,quod iam firmauerat annis
Crimen,& in legem rapiendi verterat vſum,
Denique non diues ſub te pro rure paterno,
Vel laribus pallet:non inſidiator oberras,

Facturus quencunque reum: non obruta virtus
Paupertate latet: lectos ex omnibus oris
Euehis, & nunquam meriti cunabula quæris.
Et qualis, non vnde satus, sub teste benigno
Viuitur, egregios inuitant præmia mores.
Hinc priscæ redeunt artes, felicibus inde
Ingeniis aperitur iter, despectáque Musæ
Colla leuant: opibúsque fluens, & pauper eodem
Nititur ad fructum studio, cùm cernat vterque
Quòd nec inops iaceat probitas, nec inertia surgat
Diuitiis. nec te iocunda fronte fefellit
Luxuries, prædulce malum, quæ dedita semper
Corporis arbitriis, hebetat caligine sensus,
Membráque Circæis effœminat acrius herbis.
Blanda quidem vultu, sed qua non tetrior vlla
Interius, ficata genas, & amicta dolosis
Illecebris, toruos auro circumlinit hydros. circumligat
Illa voluptatum multos innexuit hamis.
Te nunquam conata capit. non praua libido
Aduigilat stupris, non tempora somnus agendi
Frustratur, nullo citharæ conuiuia cantu,
Non pueri lasciua sonant. quis cernere curis
Te vacuum potuit? quis tota mente remissum,
Aut indulgentem dapibus? ni causa iuberet
Lætitiæ, non indecores ærania lassant
Expensæ: paruo non improba littera libro
Absentum condonat opes: à milite parcus
Diligeris, neque enim neglectas pace cohortes
Tum ditas quum bella fremunt. scis nulla placere
Munera, quæ metuens illis quos spreuerit, offert
Serus, & incassum seruati prodigus auri.
Anteuenis tempus, non expectantibus vltrò
Munificus, mensaque adhibes, & nomine quenque
Compellas: clari sub te, quod gesserat olim

Admonitor facti, figendáque sensibus addit
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.
Nec si quid tribuas iactatum sæpius idem
Exprobrare soles. nec quos promoueris, alto
Turgidus alloqueris fastu: nec prosterа flatus
Attollunt nimios: quin ipsa superbia longè
Discessit, vitiúmque rebus solenne secundis,
Virtutúmque ingrata comes: contingere passim,
Affarique licet: non inter pocula sermo
Captatur, pura sed libertate loquendi,
Seria quisque iocis nulla formidine miscet.
Quem videt Augusti socerum, regnique parentem,
Miratur conuiua parem, quum tanta potestas
Ciuem lenis agat. te doctus prisca loquentem,
Te matura senex audit, te fortia miles.
Aspersis salibus, quibus haud Amphiona quisquam
Præferat, Aonios meditantem carmine muros.
Nec velit Orphæo migrantes pectine syluas.
Hinc amor, hinc veris & non fallentibus omnes
Pro te solliciti votis, hinc nomen vbique
Plausibus, auratis celebrant hinc ora figuris.
Quæ non incudes streperent? quæ flamma vacaret
Fabrilis? quæ sufficerent fornacibus æra
Effigies ductura tuas? quis deuius esset
Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
Dilectos colerent? talem ni semper honorem
Respueres. decus hoc rapiat, quem falsa timentem.
Munera decipiunt, qui se diffidit amari.
Hic solus, spreuisse potest, qui iure meretur.
Vndique legati properant, generique sub ore
limite *In tua centenas aptant praconia voces.*
Grates Gallus agit, quod milite *tutus inermi,*
Et metuens hostile nihil, noua culmina totis
Ædificet ripis: & sæuum gentibus amnem

Tybridis in morem domibus præuelet amœnis:
Hinc Pœni cumulant laudes, quòd rura tyranno
Libera poſſideant, hinc obſidione ſolutus
Pannonius, potórque Suni, qui clauſa tot annis
Oppida, luxatu auſus iam pandere portis
Rurſum cote nouat nigras rubigine falces,
Exeſóſque ſitu cogit ſplendere ligones,
Agnoſcítque caſas, & collibus oſcula notis
Figit, & impreſſo glebis non cedit aratro.
Exactis inculta dabant quas ſecula ſyluis,
Reſtituit terras, & opacum viribus Iſtrum
Conſerit, & patrium vectigal ſoluere gaudet,
Immunis qui clade fuit. te ſoſpite fas eſt
Vexatum laceri corpus iuueneſcere regni.
Sub tot principibus quæcunque amiſimus olim
Tu reddis. ſolo poterit Stilicone medente
Creſcere Romanum vulnus tectura cicatrix:
Inque ſuos fines tandem redeunte colono,
Illyricis iterum ditabitur aula tributis.
Nec tamen humano cedit cœleſte fauori
Iudicium, cingunt ſuperi concordibus vnum
Præſidijs, hoſtéſque tuos aut littore produnt,
Aut totum oppoſiti claudunt fugientibus æquor,
Aut in ſe vertunt furijs, aut militis enſe
Bacchati laniant Penthæo corpora ritu,
Inſidias retegunt, & in ipſa cubilia fraudum
Ducunt, ceu tenera venantem nare moloſſi.
Ominibus ventura notant, aut alite monſtrant,
Aut monitos certa dignantur imagine ſomnos.
Pro quibus innumeræ trabearum inſignia terræ
Certatim petiêre tibi: poſcentibus ipſe
Reſiteras, & mens aliorum prona fauori,
Iudex dura ſui facibus ſucceuſa pudoris,
Tarda verecundis excuſat præmia cauſis.

Ergo auidæ, tantóſque noui ſpe conſulis annos
Eluſæ, dominæ pergunt ad limina Romæ.
Si minùs annuerit precibus, vel cogere certè
Cunctantem, votóque moræ auferre paratæ,
Conueniunt ad tecta Deæ, quæ candida lucent
Monte Palatino. glaucis tum prima Minerua
Nexa comam foliis, fuluáque intexta micantem
Veſte togam *Tagum, tales profert Hiſpania voces.*
Cuncta mihi ſemper Stilico quæcunque poposci
Conceſſit, tantúmque ſuos inuidit honores.
Auguſti potuit ſoceri contemnere faſces,
Iam negat & genero: ſi non vt ductor ab orbe
Quem regit, accipiat ſaltem cognatus ab aula.
Exiguum ne putat, quòd ſic amplexus Iberam
Progeniem: noſtros immoto iure nepotes
Suſtinet, vt patrium commendet purpura Batim?
Quòd pulchro Mariæ fœcundet germine regnum?
Quod domini ſperatur auus? Tum flaua repexo
Gallia crine ferox, euinctáque torque decoro,
Bináque geſa tenens, animoſo pectore fatur,
Qui mihi Germanos ſolus, Francóſque ſubegit
Cur nondum legitur faſtu? cur pagina tantum
Neſcit adhuc nomen? quod iam numerare decebat.
Vſque adeòne leuis pacati gloria Rheni?
Inde Caledonio velata Britannia monſtro,
Ferro picta genas, cuius veſtigia verrit
Cærulus, oceánique æſtum mentitur amictus.
Me quoque vicinis pereuntem gentibus, inquit,
Muniuit Stilico, totam quum Scotus Iberna
Mouit, & infeſto ſpumauit remige Tethys.
Illius effectum curis ne bella timerem
Scotica, ne Pictum tremerem, ne littore toto
Proſpicerem dubiis venturum Saxona ventis.
Tunc ſpicis, & dente comæ illuſtris eburno,

Et calido rubicunda die sic Africa fatur:
Sperabam nullas trabeis Gildone perempto
Nasci posse moras: etiam nunc ille repugnat,
Et tanto dubitat fasces præbere triumpho?
Qui mihi Maurorum penitus lacrymabile nomen
Ignorare dedit. Post hæc Oenotria lentis
Vitibus intorquens hederas, & palmite largo
Vina fluens. Si vos adeò Stilicone curules
Augeri flagratis, ait, quas sola iuuare
Fama potest: quanto me dignius incitat ardor,
Vt præsente fruar, conscendentémque tribunal
Prosequar, atque anni pandentem claustra salutem.
Talibus alternant studiis, Romámque precantes
Pro cunctis hortantur eat. Nec segnius illa
Paruit officio. raptis sed protinus armis
Ocyor excusso per nubila sidere tendit:
Transuehitur Thuscos, Apenninúsque volatus
Stringitur, Eridanus clypei iam fulgurat vmbra.
Constitit ante ducem, tetrica nec Pallade vultus
Deterior, nec Marte minor, tremit ore coruſco
Iam domus, & summæ tangunt laquearia cristæ.
Tum prior attonitum gratis affata querelis,
Seruatas Stilico per te venerande curules,
Ornatas necdum fateor. quid profuit anni
Seruilem pepulisse notam? defendis honorem
Quem fugis, & spernis tanta quem mole tueris,
Respuis oblatum pro quo labente resistis.
Quænam causa moræ? quonam cunctabere rursus motus
Ingenio? nullus Boreæ metus, omnis & Austri
Ora silet: cecidit Maurus, Germania cessit,
Et Ianum pax alta ligat: te consule necdum
Digna feror. titulúmne leuem paruique nitoris,
Credimus, Augusti quo se decorare fatentur?
Sub iuga quo gentes captiuis regibus egi?

Non ſi prodigijs caſus natura futuros
Signat, polluimur macula, quod rebus Eoïs
Omen erat. quanquam nullis mihi cognita rebus
Fabula, vix tanto riſit de crimine rumor.
Opprobriis ſtat nulla fides, nec littera venit
Vulgatura nefas, in quo vel maxima virtus
Eſt tua, quòd noſtros qui conſulis omnia patres,
De monſtris taceas pellendu, denique nulla
Dedecoris ſanctum violant oracula cœtum,
Nec mea funeſtum verſauit curia nomen.
Pars ſceleris dubitaſſe fuit quæcunque profana
Pagina de primo veniſſet limite Phœbi,
Ante fretum deleta mihi, ne turpia caſtis
Auribus Italiæ factorum exempla nocerent.
Publicus ille furor, quantùm tua cura peregit,
Secretum metuit: lætetur quiſquis Eoos
Scribere deſierit faſtos: portenta Gabinos
Iſta latent, propriam labem terſiſſe laborent.
Cur ego quæ nunquam didici, ſenſive, creatum
Gratulor exemplum? delicti pœnitet illos,
Nos nec credidimus: fuerit tamen omnibus unum
Crimen, & ad noſtras manauerit uſque ſecures:
Plus ideò ſumenda tibi faſtigia iuru,
Ne pereat tam priſcus honos, qui portus honorum
Semper erat. nullo ſarciri conſule damnum
Excepto Stilicone poteſt: bene præſcia tempus
Mens tua diſtulerat: titulo tunc creſcere poſſes,
Nunc per te titulus: conſul ſuccurre granatis
Conſulibus: quicunque fuit, quicunque futurus,
Annum redde tuum, quem mox ſecura ſequatur
Poſteritas, nec iam doleat defenſa vetuſtas.
Sit trabeis vltor Stilico, Brutúſque reperto
Libertas populi primo tunc conſule Bruto
Reddita per faſces. hic faſcibus expulit ipſis

Seruitium. Instituit sublimem Brutus honorem,
Asseruit Stilico. plus est seruasse repertum,
Quàm quæsisse nouum. quid tardius ore verendo
Annuis? insolitus frontem circumfluit ignis?
Tandem vince tuum, qui vincis cuncta, pudorem.
Hoc etiam, quamuis corrumpi munere nullo
Te certum est, mirare libens, ac suscipe cinctus,
Quos tibi diuino mecum Tritonia duxit
Pectine, tincta simul repetito murice fila
Contulimus pensis, & eodem neuimus auro,
Aurea quo Lachesis sub te mihi secula texit.
Hic ego promissam sobolem, speratáque mundo
Pignora præluси. veram mox ipse probabis
Me vatem, nostræque fidem venientia tela
Fata dabunt. Dixit, gremióque rigentia protert
Dona, graues auro trabeas, insigne Minervæ
Spirat opus, rutilis hîc pingitur aula columnis,
Et sacri Mariæ partus Lucinæ dolores
Solatur, resident fulgente puerpera lecto,
Sollicitæ iuxta pallescunt gaudia matris.
Susceptum puerum redimitæ tempora Nymphæ
Auri fonte lauant: teneros de stamine risus
Vagitúsque audire putes. iam creuerat infans
Ore ferens patrem. Stilico maturior ævo
Martia recturo tradit præcepta nepoti,
Parte alia spumis fumantem serica frena, Fucatem
Purpureo primæ signatus flore iuventæ
Eucherius flectebat, equum, iaculisque vel arcu
Aurea purpureos tollentes cornua ceruos,
Aureus ipse ferit: Venus hîc inuecta columbis,
Tertia regali iungit connubia nexu.
Pennatique nurum circumstipantur amores.
Progenitam Augustis, Augustorúmque sororem,
Eucherius timido iam flammea subleuat ore.

Virginis, arridet late Therimantia fratri.
Nam domus hæc utroque petit diademata sexu,
Reginásque parit, reginarúmque maritos.
gerendum *Talibus inuitat donis, dextræque*regendum*
Diua simul porrexit ebur, solennibus urnam
Commouet auspiciis, auibúsque in cœpta secundat.
Tunc habiles humeros armis Dea vestibus ambit
Romuleis, Latij sederunt pectore cultus,
Loricæque locum decuit toga. Talis ab Istro
Vel Scythico victor rediens Gradiuus ab axe,
Deposito mitis clypeo, candentibus urbem
Ingreditur trabeatus equis, spatiosa Quirinus
efluentum *Frena regit, currúmque patris Bellona*cruẽtat*
Ditibus exuuiis, tendentem ad sydera quercum
Præcedit: lictórque Metus cum fratre Pauore
colla *Barbara ferratis innectunt*terga catenis,*
Velati galeas lauro: propiúsque iugales
Formido ingentem uiuat succincta securim.
Vidit ut optato se consule Roma potitam,
Nunc, ait, Elysii lucos irrumpere campi
Nunc libet, ut tanti Curiis miracula voti
Fabriciisque feram, famæ qui vulnere nuper
Calcatam fleuere togam, iam prata choreis
Pulsent, nec rigidos pudeat lusisse Catones.
Audiat hoc senior Brutus, Pœnisque tremendi
Scipiadæ, geminis tandem quòd libera damnis
Vnius auxilio fasces, Libyamque recepi.
Quod supereſt unum precibus fortissime consul
Adde meis, urbique tuum largire parumper
Quem rogat aduentum: quam tu bellóque famé-
que
Depulsa terris iterum regnare dedisti.
Splendida suscipiant alium te rostra Camillum,
Vltorem videant, seruatorémque Quirites.

Vt populus, quem ductor amas, quibus Africa perte,
Nec prius auditas Rhodanus iam donat aristas:
Vt mihi vel Massyla Ceres, vel Gallica prosit
Fertilitas, messesque ferat nunc humidus Auster,
Nunc Aquilo, cunctis ditescant horrea ventis.
Quæ tunc Flaminiam stipabunt millia vulgi?
Fallax ô quoties rumor deludet amorem
Suspensum, veniens omni dum crederis hora?
Spectabunt cupidæ matres, spargentur & omnes
Flore viæ, superet quum Pythia limina consul
Arduus, antiqui Species Romana senatus,
Pompeiana dabunt quantos proscenia plausus
Ad cœlum, quoties vallu tibi Martia ducet
Nomen, Auentino Pallanteóque recessu.
Nunc te conspicuum castris permitte relictis,
Mox & cum genero trabeis visura secundis.
Hæc dum Roma refert, iam fama loquacibus alis
Peruolat oceanum, linguis & mille citatos
Festinare iubet proceres, nullisque senectus,
Non iter, hybernis obstant nec flatibus Alpes.
Vincit amor meriti pridem, clarique vetustis
Fascibus ad socij properant, & vndicis annum.
Sic vbi fœcunda reparauit morte iuuentam,
Et patrios idem cineres, collectáque portat
Vnguibus ossa piis, Nilique ad littora tandem
Vnicus extremo Phœnix procedit ab Euro,
Conueniunt aquilæ, cunctaque ex orbe volucres,
Vt solis mirentur auem. procul ignea lucet
Ales, odorati redolent cui cinnama busti.
Nec minor in cœlo chorus est. Exultat vterque
Theudosius, diuique tui: sol ipse quadrigis
Vêre coronatus, dignum tibi præparat annum.
Est ignota procul, nostræque imperuia menti

Vix adeunda deis, annorum ſqualida mater,
Immenſi ſpelunca aui: quæ tempora vaſto
Suppedita: , reuocátque ſinu: complectitur antrum
Omnia qui placido conſumit numine ſerpens,
Perpetuúmque viret ſquamis, caudámque reducto
Ore vora: , tacito relegens exordia lapſu.
Veſtibuli cuſtos, vultu longæua decoro
Ante fores Natura ſedet, cunctiſque volantes
Dependent membris animæ: mænſura verendæ
Scribit iura ſenex, numeros qui diuidit aſtris,
Et curſus ſtabiléſque moras, quibus omnia viuunt,
Ac pereunt: fixis cum legibus ille recenſet,
Incertum quid Martis iter, certúmque Tonantis
Proficiat mundo, quid velox ſemita Lunæ,
Pigráque Saturni, quantùm Cytherea ſereno
Curriculo, Phœbique comes Cyllenius erret.
Illius vt Phœbus ad limen conſtitit antri,
Occurrit Natura potens, ſeniórque ſuperbis
Caniciem inclinat radiis: tunc ſponte recluſos
Laxauit poſtes adamæ. penetrale profundum
Panditur, & ſedes, æuique arcana pateſcunt.
Hic habitant vario facies diſtincta metallo
Secula certa loci, illic glomerantur ahena,
Hic ferrata rigent, illic argentea candent
Eximia regione domus, contingere terris
Difficilis, ſtabat rutili grex aureus anni.
Quorum præcipuum pretioſo corpore Titan
Signandum Stilicone legit, tunc imperat omnes
Ponè ſequi, dictiſque ſimul compellat euntes.
En cui diſtulimus meliorh ſecla metalli
Conſul adeſt, ite optati mortalibus anni,
Ducite virtutes hominum, floreſcite rurſus
Ingeniis, hilares Bacho, frugíque feraces.
Non inter gemines angui glaciale Trionis

Sibilet, immodico nec frigore sauiat Vrsa.
Non toruo fremat igne Leo, nec brachia Cancri
Vrat atrox æstas, madidæ nec prodigus vrnæ
Semina prærupto dissoluat Aquarius imbre.
Phryxæus roseo producat fertile cornu
Ver Aries, pingues nec grandine tundat oliuas
Scorpius, autumni maturet gramina Virgo.
Lenior & grauidis allatret Sirius vuis.
Sic fatus, croceis rorantes *ignibus hortos* fundus
Ingreditur, vallémque suam, quam flammeus ambit
Riuus, & irriguis largum iubar ingerit herbis.
Quas Solis pascuntur equi. flagrantibus inde
Cæsariem sertis, & lutea lora, iubásque
Subligat alipedum. gelidas hinc Lucifer ornat
Hinc aurora comas, iuxtáque arridet habenis
Aureus, & nomen prætendit consulis annus,
Inque nouos iterum reuoluto cardine cursus
Scribunt æthereis Stiliconem sydera fastis.

CLAVD. TERTIÆ PANEG. IN LAVDES STILICONIS

Præfatio.

Maior Scipiades, Italis qui *sus ab oris* ductus
In proprium vertit Punica bella caput.
Non sine Pierijs exercuit antibus armas:
Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus testes sibi iungere Musas:
Carmen amat, quisquis carmine digna gerit.
Ergo seu patriis primæuus manibus vltor
Subderet Hispanum legibus æternum,

Seu Tyrias certa fracturus cuspide vires,
Inferret Libycò signa tremenda mari,
Hærebat doctus lateri, castrisque solebat
Omnibus in mediis Ennius ire tubas.
Illi post lituos pedites fuere canenti,
Laudauitque noua cade cruentus eques.
Quúmque triumpharet gemina Carthagine victa,
(Hanc vindex patris vicerat, hanc patria)
Quum longi Libyam tandem post fluuera belli
Ante suas mœstam cogeret ire rotas,
Aduexit reduces secum victoria Musas,
Et sertum vati Martia laurus erat.
Noster Scipiades Stilico, quo concidit alter
Annibal, antiquo sæuior Annibale.
Te mihi post quintos annorum Roma recursus
Reddidit, & votis iussit adesse suis.

CL. CLAVDIANI

IN LAVDES STILICONIS PANEGYRIS TERTIA.

QVem populi plausu, procerum quem voce fauentum,
Aspice Roma virum. iam tempora desine longa
Dinumerare via, visoque assurgere semper.
Puluere, non dubiis vltrà torquebere votis,
Totus adest oculis aderat qui mentibus olim,
Spe maior, fama melior. venerare cucurrisse,
Quas tibi restituit fusces: complectere dextram,
Sub iuga qua Pœnos iterum Roma redegit.

Excipe magnanimum pectus, quo frena reguntur
Imperij, cuius libratur sensibus orbis.
Os sacrum, quod in ære colu, mirariu in auro,
Cerne libens: hic est [pro tẽ] *felix bellator vbique,*
Defensor Libyæ, Rheni [calcator] *pacator & Istri.*
Ostentare suos prisco si more labores,
Et gentes cuperet vulgo monstrare subactas,
Certarent vtroque pares à cardine laurus.
Hac Alemanorum spoliu, Australibus illa
Ditior exuuiis, illinc flauente Sicambri
Cæsarie, nigris hinc Mauri crinibus irent:
Ipse albis veheretur equis. currúmque sequutus
Laurigerum, festo fremuisset carmine miles.
Hi fæmulos traherent reges, hi facta metallis
Oppida vel montes captiuáque flumina ferrent.
Hinc Libyci fractis lugerent cornibus amnes,
Inde catenato gemeret Germania Rheno.
Sed non immodicus proprij iactator honoris
Consul Roma tuus: non illum præmia tantùm
Quàm labor ipse iuuat: strepitus fastidit inanes,
Inque animu hominum pompa meliore triumphat.
Non alium certè Romanæ clarius arces
Suscepere ducem, nec quum cedente rediret
Fabritius Pyrrho, nec quum Capitolia curru
Pellæus domitor Paulus conscenderet aula.
Nec similis Latias patefecit gloria portas,
Post Numidas Mario, post classica Martis Eoi
Pompeio: nulli pars æmula defuit vnquam
Quæ grauis obstreperet laudi stimulisque malignis,
Facta sequebatur quamuis ingentia liuor.
Solus hic inuidiæ fines virtute reliquit,
Humanúmque modum, quis enim liuescere possit,
Quòd nunquam pereant stellæ? quòd Iuppiter olim
Possideat cœlum? quòd nouerit omnia Phœbus?

Est aliquod meriti spatium, quod nulla furentis
Inuidiæ mensura capit. ductoribus illis
Prætereà diuersus erat fauor: æquior ille
Patribus, inuisus plebi popularibus illi:
Munito studio, langùebat gratia patrum.
Omnis in hoc vno variis discordia cessit
Ordinibus: lætatur eques, plauditque senator,
Votáque patritio certant plebeia fauori.
O felix, seruata vocat quem Roma parentem.
O mundi communis amor, cui militat omnis
Gallia, quem regum thalamis Hispania nectit,
Cuius & aduentum crebris petiere Quirites
Vocibus, & meruit genero præstante senatus.
Non sic virginibus flores, non frugibus imbres,
Prospera non fessis optantur flamina nautis,
Vt tuus aspectus populo, quæ numine tanto
Littora fœditas attollunt Delia lauros,
Venturi quoties affulsit Apollinis arcus?
Quæ sic aurifero Pactolus fonte tumescit
Lydia, quum domitis apparuit Euhius Indis?
Nónne vides & plebe vias, & tecta latère
Matribus: hic Stilico cunctis inopina reluxit
Te victore salus: septem circumspice montes
Quæ solis radios auri fulgore lacessunt,
Indutósque arcus spoliis, æquataque templa
Nubibus, & quicquid tanti struxere triumphi.
Quantùm profueris, quantùm seruaueris vrbem,
Attonitis metire oculis: hæc fabula certè
Pudet *Cuncta forent, si* Rhenus adhuc incumberet Austro.
Mos erat in veterum castris, vt tempora quercu
Velaret, validis fusò qui viribus hostem,
Cæsurum potuit morti subducere ciuem.
At tibi quæ poterit pro tantis vnica reddi
Mœnibus, aut quanta pensabunt facta corona?

Errorem, puróſque probet, damnétque nocentes,
Et patrias iterum clemens exerceat artes,
Fallitur egregio quiſquis ſub principe credit
Seruitium: nunquam libertas gratior extat,
rege *Quàm ſub pio, quos præficit ipſe regendis*
Rebus, ad arbitrium plebis patrúmque reducit,
Conceditque libens, meritis ſeu præmia poſcant,
Seu punire velint: poſito iam purpura faſtu,
De ſe iudicium non indignatur haberi.
Sic docuit regnare ſocer, ſic caſta inuenta
Frena dedit, teneros his moribus imbuit annos.
Verior Auguſti genitor, fiducia belli,
Pacis conſilium, per quem ſqualore remoto
Priſtina Romuleis inſtaurat artibus ætas.
Per quem fracta diu, tranſlatáque penè poteſtas
Non oblita ſui, ſeruilibus exulat armis,
In proprium ſeducta larem: victricia reddit
Fata ſolo, fruitúrque iterum quibus hæſerat olim
Auſpiciis, capitique errantia membra reponit.
Proxime dis conſul, tanta qui proſpicis urbi,
Roma *Qua nihil in terris complectitur altius æther:*
Cuius nec ſpatium viſus, nec corda decorem,
Nec laudem vox vlla capit: qua luce metallis
Æmula vicinis faſtigia conſerit aſtris:
Qua ſeptem ſcopulis Zonas imitatur olympi,
Armorum legúmque parens: qua fundit in omnes
Imperium, primique dedit cunabula iuris.
Hæc eſt exiguis quæ finibus orta, tetendit
In geminos axes, paruáque à ſede profecta
Diſperſit cum ſole manus: hæc obuia ſatis
Innumeras vno gereret cùm tempore pugnas,
Hiſpanas caperet, Siculas ſubmitteret vrbes,
Et Gallum terris proſterneret, æquore Pœnum:
Nunquam ſuccubuit damnis, & territa nullo

Vulnere poſt Cannæ maior, Trebiámque fremebat.
Et quum iam premerent flammæ, murúmque ferirent
Hoſtu, in extremos aciem mittebat Iberos.
Nec ſtetit oceano, remiſque ingreſſa profundum,
Vincendos alio quæſiuit in orbe Britannos.
Hæc eſt in gremium victos quæ ſola recepit,
Humanúmque genus communi nomine fouit,
Matrus, non domine ritu: ciuéſque vocauit
Quos domuit, nexúque pio longinqua reuinxit.
Huius pacifico debemus moribus omnes
Quòd veluti patrijs regionibus vtitur hoſpes,
Quòd ſedem mutare licet, quòd cernere Thulen
Rurſus, & horrendos quondam penetrare receſſus,
Quòd bibimus paſſim Rhodanum, potamus Orõtem,
Quòd cunctis gens vna ſumus, nec terminus vnquam
Romanæ ditionis erit. nam cætera regna
Luxuries vitijs, odijſque ſuperbia, vertit.
Sic malè ſublimes fregit Spartanus Athenas,
Atque idem Thebis cecidit. ſic Medus ademit
Aſſyrio, Medóque tulit moderamina Perſes.
Subiecit Perſen Macedo ceſſurus & ipſe.
Romanis hæc auguriis firmata Sibylla,
Hæc ſacris animata Numæ eſt: hinc fulmina vibrat
Iuppiter: hanc tota Tritonia Gorgone velat.
Arcanas huc Veſta faces, huc Orgia ſecum
Tranſtulit, & Phrygios genitrix turrita leones.
Huc depulſurus morbos Epidaurius hoſpes
Reptauit placido tractu, vectúmque per vndas
Inſula Pæonium texit Tyberina draconem.
Hanc tu cum ſuperis Stilico præclare tueris,
Protegis hanc clypeo, matrem regúmque ducúmque
Præcipuéque tuam. dedit hæc exordia lucis
Eucherio: puerúmque ferens hîc regia mater
Auguſto monſtrauit auo: lætatus at ille

Sustulit in Tyria reptantem veste nepotem,
Romáque venturi gaudebat præscia fati.
Pectore benefacta *Quòd te iam totò meruisset*pignore ciuem.*
*Nec tamen ingratum, nec qui*tua facta referre*
Nesciat, hunc credas populum. si voluere priscos
Annales libeat, quòties hinc prælia sumpsit
Pro suis, quoties dono concessit amicis
Regibus; Ausonio quæsitas sanguine terras.
Publica sed nunquam tanto se gratia fudit
Assensu (quis enim princeps hæc omnibus egit
Obsequiis?) sese dominum patrémque vocari,
Quin tibi continuis resonent connexa diebus.
Mactè nouis consul titulis, Mauortia plebes
Te dominum Bruto non indignante fatetur.
Et quod adhuc nullo potuit terrore coacta
Libertas Romana pati, Stiliconis amori
Detulit: exultant auidi quocunque decorut
Conspiciare loco, noménque ad sydera tollunt,
Nec vaga dilecto satiantur lumina vultu,
Seu circum trabeis fulgentibus aureus intres,
Seu celebres ludos, solio seu fultus eburno
circundent *Cingas iure forum: denso sub turbine vulgi*
*Circumfusa tuæ*conscendant rostra secures.*
Quæ verò procerum voces, quam certa fuere
Gaudia, cùm totis exurgens ardua pennis
alas *Ipsa duci sacras Victoria panderet*ædes,*
Et palma viridi gaudens, & amicta trophæis
Custos imperij virgo, quæ sola mederis
Vulneribus nullúmque doces sentire laborem:
Seu tibi Dictææ placuerunt astra Coronæ,
Seu magis æstiuo sedes vicina Leoni,
Seu sceptrum sublime Iouis, seu Palladis ambis
Ægidas, seu fessi mulcet suspiria Martis,
Adsis perpetuum Latio, votisque senatus

Annue diua tui: Stilico tua ſæpius ornet
Limina, téque ſimul rediens in caſtra reducat.
Hunc belli comitare fauens, hunc redde rogatum
Conſiliis: ſemper placidis te moribus egit,
Seruauítque piam vitæ, nec polluit vnquam
Laurum ſæuitia: ciuem nec fronte ſuperba
Deſpicit, aut trepidam vexat legionibus vrbem.
Sed verus patriæ conſul ceſſantibus armis
Contentus lictore venit, nec inutile quærit
Ferri præſidium, ſolo manitus amore:
Magnarum nec parcus opum geminare profundo
Diſtulit impenſas, & poſt miracula caſtris
Edita, vel genero Romæ maiora reſeruat.
Auratos Rhodio imbres naſcente Minerua
Indulſiſſe Iouem perhibent, Bacchóque paternum
Iam pulſante femur: mutatus palluit Hermus
In pretium, votíque famem paſſurus auari.
Ditabat rutilo quicquid Midæ tangeret auro,
Fabula, ſeu veterum canitur, tua copia vincit
Fontem Hermi, tactúmque Midæ, pluuiáſq; Tonãtis:
Obſcurat veteres, obſcurabítque futuros:
Par donis armiſque manus: ſi ſoluerit ignis
Quas dedit immanes vili pro pondere maſſas,
Argenti potuere lacus & flumina fundi.
Nec tibi, quæ pariter ſyluis dominaris & aſtris,
Exiguam Stilico monit Latoniæ curam,
Tu quoque nobilibus ſpectacula noſtra laboras
Illuſtrare feris, ſummóque in vertice rupis
Alpinæ ſocias arcu ceſſante pudicas,
Et pharetratarum comitum inuiolabile cogis
Concilium: veniunt humeros & brachia nuda
Armataque manus iaculis, & terga ſagittis
Incomptæ, pulcræque tamen. ſudoribus ora
Puluerulenta rubent. ſexum nec cruda fatetur

Europæ vos interea perquirite ſaltus
Et ſcopulos poſita ludat formidine paſtor,
Securiſque canat Stiliconem fiſtula ſylvis.
Parent numinibus montes, vt legibus vrbes.
Dixit, & extemplo frondoſa fertur ab Alpe
Trans pelagus: cerui currum ſubiere iugales,
Quos decus eſſe Deæ primi ſub lumine cœli
Roſcida fœcundis concepit Luna cauernis.
Par nitor intactis niuibus, frons diſcolor auro.
Germinat, & ſpatio ſummas æquantia fagos
Cornua ramoſo ſurgunt procera metallo.
Opus frena tenet, fert retia rara Lycaſte,
Auratáſque plagas, immortaléſque Moloſſi
Latrantes medijs circum iuga nubibus ibant.
Quinque alia paribus (Phœbe ſic iuſſerat) armis,
Diuerſa regione ruunt, ducitque cohortem
Quæque ſuam: varia formis, & gente ſequuntur,
Ingenióque canes: illæ grauioribus aptæ
Morſibus, hæ pedibus celeres, hæ nare ſagaces,
Hirſutæque fremunt Creſſæ, tenuéſque Lacænæ,
Magnáque taurorum fractura colla Britannæ,
Dalmatiæ lucos, abruptáque brachia Pindi
Sparſa comam Britomartis agit, tu Gallica cingis
Luſtra Leontodame, Germanorúmque paludes
Ernis, & ſi quis defenſus arundine Rheni
Vaſtus aper nimio dentes curuauerat æuo.
Nubiferas Alpes, Apenninique receſſus,
Garganique nives Hecaërge prompta fatigat.* Nicand.
Speluncis canibus Thero rimatur Iberas,
Informéſque canis vrſos detrudit ab antris,
Quorum ſæpe Tagus manantes ſanguine rictus
Non ſatiauit aquis, & quos iam frigore ſegnes
Pyrenæa tegit latebroſis frondibus ilex.
Cimais Siculiſque agit ſagis venata viragō Claud.

CL. CLAVDIANI

PANEGYRIS IN Probum & Probinum atque Olibrium, fratres.

SOl qui flammiferis mundum complexus habenis,
Voluis inexhauste redeuntia secula motu,
Sparge diem meliore coma, crinémque repexi
rubrant *Blandiùs elato* surgant temone iugales,*
Efflantes roseum frenis spumantibus ignem.
Iam noua germanis vestigia torqueat annus
Consulibus, latique petant exordia menses.
Scio genus Auchenium, nec te latuere parentes
Auniade, nam sæpe soles ductoribus illis
Instaurare vias, & cursibus addere nomen.
Hi neque per dubium pendet fortuna pauorem,
Nec nouit mutare vices, sed fixus in omnes
Cognatos procedit honos: quemcunque requires
Hac de stirpe virum, certum est de consule nasci.
Per fasces numerantur aui, sempérque renata
Nobilitate virent, & prolem fata sequuntur.
Continuum simili seruantia lege tenorem:
Nec quisquam procerum tentat, licet ære vetusto
Floreat, & claro eingatur Roma senatu,
Se iactare parem. sed prima sede relicta
Auchenii, de iure licet certare secundo.
Haud secus ac tacitam luna regnante per Arctos
Sydera cedunt acies, quum fratre retuso,

Lum-

Æmulus aduerſis flagrauerit ignibus orbis.
Tunc iubar Arcturi languet, tunc fulua Leonis
Ira perit, plauſtro iam rara intermicat Arctos
Indignata tegi: iam caligantibus armis
Debilis Orion dextram miratur inermem.
*Quem priùs aggrediar? veteris quis *fata Probini* fatis
Neſciat? aut nimias laudes ignoret Olibri?
Viuit adhuc, complétque vagis ſermonibus aures
Gloria fuſa Probi, quam nec ventura ſilebunt
*Luſtra, nec *ignota rapiet ſub nube vetuſtas.* obſcura
Illum fama vehit trans æquora, tránſque remotas
Tethyos ambages, Atlanteóſque receſſus.
Audÿt & gelido ſi quem Mæotica paſcit
Sub Ioue, vel calido ſi quis coniunctus in axe,
Naſcentem te Nile bibit virtutibus ille
Fortunam domuit, nunquámque leuantibus altè
Intumuit rebus, ſed mens circunfluа luxu
Nouerat intactum vitio ſeruare vigorem.
Hic non diuitias nigrantibus abdidit antris,
Nec tenebris damnauit opes, ſed largior imbre
Sueuerat innumeras hominum ditare catervas.
Quippe velut denſo currentia munera nimbo,
Cernere ſemper erat populis vndare penates,
Aſſiduos intrare inopes, remeare beatos,
Præceps illa manus fluuios ſuperabat Iberos,
Aurea dona vomens, ſi quis tellure reuulſa
*Sollicitis fodiens *miratur collibus aurum.* timetis
Quantum ſtagna Tagi rudibus ſtillantia venis
Effluxere decus, quanto pretioſa metalli
Hermi ripa micat, quantas per Lydia culta
Deſpumat rutilas diues Pactolus arenas.
Non mihi centenis reſonent ſi vocibus ora,
Multifidúſque ruat centum per pectora Phœbus,
Acta Probi narrare queam, quot in ordine gentes

Rexerit, ad ſummi quoties faſtigia iuris
Venerit, Italiæ latè cum frena teneret,
Illyricéſque ſinus, & quos arat Africa campos.
Sed nati vicere patrem, ſolique merentur,
Victores audire Probi: non contigit illi
Talis honor, prima cùm parte vireſceret æui.
Non conſul cum fratre fuit. Vos nulla fatigat
Cura diu maiora petens, non anxia mentem
Spes agit, & longo tendit præcordia voto.
Capitis quo fruis erat primordia veſtra
Vix pauca meminere ſenes: mox aſque tenetis
Ante genas dulces quam flos iuuenilis inumbret,
Oráque videntis lanugine veſtiat ætas.
Tu precor ignarum doceas Parnaſia vatem,
Quis deus ambobus tanti ſit muneris auctor.
Poſtquam fulmineis impellens viribus hoſtem
Belliger Auguſtus trepidas laxauerat Alpes,
Roma Probo copiens dignas perſoluere grates,
Sedula prò natis dominum ſic fatur rogando
Ire parat famuli currum texere volantem.
Imperijs, horribiliſque Metus, qui ſemper agentes
Prælia cum fremitu Romam comitantur anhelo,
Siue petat Parthos, ſeu cuſpide turbet Hydaſpem.
Hic ligat axe rotas, hic ſub iuga ferrea mittit *nectit*
Cornipedes, rigidiſque docet ſeruire lupatis.
Ipſa triumphati: quæ poſſidet æthera regnis
Aſſilit, inuictæ ritus imitata Minervæ.
Nam neque cæſariem crinali ſtringere cultu,
Colla nec ornatu patitur mollire retorto,
Dextrum nuda latus, niueos exerta lacertos,
Audacem tegit mammam, laxúmque coercet
Mordet gemmà ſinum, nodus qui ſubleuat enſem
Album puniceo rectus diſcriminat oſtro.
Miſcetur decori virtus, pulchréque ſeuera

Armatur terrore pudor, galeaque minaci
Flaua cruentarum prætenditur umbra iubarum:
Et formidato clypeus Titana lacessit
Lumine: quem tota variarat Mulciber arte.
Hic patrius Mauortis amor, fœtúsque notantur
Romulei: post amnis inest & bellua nutrix:
Electro Tyberis pueri formantur in auro.
Tingunt æra lupam, Mauors adamante cruentat.
Iam simul emissu rapido velocior Euro
Fertur equis, stridunt Zephyri, curſúque rotarum
Saucia diuiduis clarescunt nubila sulcis:
Nec traxere moras, sed lapſu protinus uno
Quem poscunt tetigere locum, quem fine sub uno
**Augustare aditum curuis anfractibus Alpes,* — Augustam
Clauſtráque congestis scopulis duriſsima tendunt,
Non alia reseranda manu, sed peruia tantùm
Augusto, geminisque fidem mentita tyrannis.
Semiruta turres, auulſáque mœnia fumant.
Crescũt in cumulum strages, vallémque profundam* — cumulum
Æquauere iugis, stagnant immensa cruore* — immensa
*Corpora, *traduntur permixto funere manes.* — turbantur
Haud procul exacto lætus certamine victor
Cæspite gramineo consederat, arbore fultus
Acclines humeros, dominum gauisa coronat
Terra suum, surgúntque toro maioribus herbæ.
Sudor adhuc per membra calet, crebróque recurrit
Halitus, & placidi radiant in casside vultus.
Qualis lethifera populatus cade Gelonos
Procubat horrendus Getico Gradiuus in aruo:
Exuuias Bellona leuat bellique tepentes,
Puluere soluit equos, immĕsáque cornua in hastam
Porrigitur, tremulisque fuit Splendoribus Hebrum.
Vt stetit ante ducem discussas Roma per auras,
Conscia tunc sonuit rupes, & inhorruit aeri

Maiestate nemus. prior hic, O numen amicum
ea dicta *Dux ait, & legum genitrix longéque regendo*
Circumfusa polo, consors adiuncta Tonanti,
Dic agedum quæ causa via? cur desertis arces
Ausonias, cœlúmque tuum? dic maxima rerum,
Non ego vel Libycos cessem tolerare labores
Sarmaticósve pati medio sub frigore Coros,
Si tu Roma velis, pro te quascunque per oras
Ibimus, & nulla sub tempestate timentes,
Solstitio Meroën, bruma tentabimus Istrum.
Tum regina refert: Non me latet inclyte recter
Quòd tua pro Latio victricia castra laborent:
Nec quòd seruitium rursus furiæque rebelles,
Edomitæ paribus sub te cecidere triumphis:
Sed precor hoc donum cum libertate recenti
Adiiciat, si vera manet reuerentia nostri.
Sunt mihi pubentes alto de semine fratres
Pignora chara Probi, festa quos luce creatos
Ipsa meo foui gremio, cunabula paruis
Ipsa dedi, cùm matris onus Lucina beatum
Solueret, & magnos præferrent sydera partus.
His ego non Decios pulchros, fortésve Metellos
Prætulerim: non, qui Pœnum domuere ferocem,
Scipiadas, Gallisque genus fatale Camillos.
Pierijs pollent studiis multóque redundant
Eloquio, nec desidiis dapibúsve paratis
Indulgere iuuat, nec tanta licentia vitæ
Arripit, aut mores ætas lasciua relaxat:
Sed grauibus curis animum sortita senilem,
Ignea longæuo frenatur corde iuuentus.
Illis quam propriam ducunt ab origine sortem,
Oramus præbere velis, annisque futurum
Deuoueas venientis iter. non improba posco,
Non insueta dabis, domus hæc de more requirit.

Testimonia Patrum, quæ ex Græcis Latinisve Scriptoribus, Ecclesiæ Catholicæ Doctoribus, ad confirmandum Dogma aliquod Fidei, vel Morum, adducuntur, ea sunt, quæ ab illis, tanquam Testibus fide dignis, Traditionem Apostolicam, seu Ecclesiæ Catholicæ Sensum, de Dogmate illo, vel Moribus, exhibere videntur. Quæ quidem Testimonia, ut Locum Theologicum constituant, ea omnia requiruntur, quæ de Testimonio Scripturæ Sacræ diximus. Nempe, ut Patres illi, quorum Testimonia adducuntur, Catholici fuerint, & Ecclesiæ Doctores; ut Testimonium illud, quod adducitur, ad Fidem, vel Mores pertineat; ut Patres illi, quorum Testimonia adducuntur, Traditionem Apostolicam, seu Ecclesiæ Catholicæ Sensum, de Dogmate illo, vel Moribus, exhibere videantur

Fœtibus augetur credas ex æthere lapſam
Stare pudicitiam, vel ſacro thure vocatam
Iunonem Inachiis oculos aduertere templis.
Talem nulla refert antiquis pagina libris,
Nec Latiæ ceciniere tubæ, nec Græca vetuſtas,
Coniuge digna Proborum tantùm cœtibus extat
Fœmineis, quantùm ſupereminet ille maritus:
Ceu ſibi certantes ſexus qui poſſit vterque
Hunc legere ad herum, taceat Nereida nuptam
Pelione duplici fœcundam conſule matrem.
Felicémque vterum, qui nomina parturit annis
Vt ſceptrum geſſere manu, membriſque rigentes
Aptauere togas, ſignum dat ſummus hiulcæ
Nube pater, gratámque facem per inane rotantes
omina *Proſpera vibrati tenuerunt omnia nimbi*
Accepit ſonitus curuis Tyberinus in antris,
Ima valle ſedens, arrectis auribus hæſit.
Vnde repentinus populi fragor illicet herbis
Pallentes thalamos & ſtructa cubilia muſco
Deſerit, ac Nymphis dominam commendat heriles.
Illi glaucæ nitent hirſutæ lumina vultu,
Caruleiſque infecta notis, reddentia patrem
Oceanum, criſpo dénſantur gramine colla.
Vertice luxuriat toto trinalis harundo,
Quã neque fas Zephyris frangi, nec ſole peruſtam
Æſtiuo candore more, ſed vuida ſtondet
Æquæuum complexa caput, taurina leuantur
Cornua, temporibus raucos ſudantia riuos:
Diſtillant per pectus aquæ, frons hiſpida manat
repſit *Imbribus, in liquidos fontes ſe barba recepit.*
Palla graues humeros velat, quam neuerat vxor
Illi percurrens vitreas ſub gurgite telas.
Eſt in Romuleo procumbens inſula Tybri,
Quà medius geminas interſluit alnus vrbes

Discretas subeunte freto. paritérque minantes,
Ardua turrigeræ surgunt in culmina ripæ.
Hic stetit & subitum prospexit ab aggere votum:
Vnanimes fratres iunctos stipante senatu
Ire forum, strictásque procul radiare secures,
Atque vno biiuges tolli de limine fasces.
Obstupuit visu, suspensáque gaudia vocem
Oppressam temere diu, mox inchoat ore,
Respice si tales iactas aluisse fluentis
Eurota Spartéve tuis, quid protulit æquum
Falsus olor, validoquamuis decernere cæstu
Norint, & ratibus sæuas arcere procellas?
En noua Ledæis soboles fulgentior astris
Ecce mei ciues, quarum iam signifer optat
Aduentum, stellisque parat annexa futuris.
Iam per nottiuagos dominetur Olibrius axes.
Pro Polluce rubens, pro Castore flamma Probini
Ipsi vela regent, ipsis dominantibus aurai
Nauita tranquillo moderabitur æquore pinum.
Nunc pateras libare deis, nunc soluere multo
Nectare corda libet: niueos iam pandite cœtus
Naiades, & totum violis prætexite fontem.
Mella ferant syluæ, iam profluat ebrius amnis.
Mutatis in vina vadis, iam fonte per agros
Sudent irriguæ spirantia balsama venæ,
Currat qui sociæ roget in conuiuia mensæ
Indigenas fluuios. Italus quicunque subernant
Montibus, Alpináque bibunt de more pruinas:
Vulturniúsque rapax, & Nar vitiatus odoro
Sulfure, tardatúsque suis erroribus Vfens:
Et Phaëthonteæ perpessus damna ruinæ
Eridanus, flauæque tenens querceta Maricæ
Lyris & Oebaliæ qui reparat arma Galesus.
Semper honoratus nostris celebrabitur vndis

Iſte dies, ſemper dapibus recolatur opimis.
Sic ait, & Nympha patris præcepta ſecuta
Tecta parant epulis, oſtro reſecta coruſco* (referta)
Humida gemmiferis illuxit regia menſis.
O bene ſignatum fraterno nomine tempus,
O conſanguineis felix auctoribus annus,
Incipe quadrifidum Phœbi torquere laborem.
Prima tibi procedat hyems, non frigore torpens,
Non canas veſtita niues, non aſpera ventis,
Sed tepido caleſacta Noto. ver inde ſerenum
Protinus, & liquidi clementior aura Fauoni
Pratis te croceis pingat: te meſſibus æſtas (ambiat)
Induat, autumnique madentibus imbuat vuis.
Omni nobilior luſtro, tibi gloria ſoli
Contigit, exactum nunquam memorata per ævum
Germanos habuiſſe duces: te cuncta loquetur
Tellus, te variis ſcribent in floribus horæ,
Longáque perpetui ducent in ſecula faſti.

LECTORI.

Ne vacarent aliquot pagellæ, viſum eſt ſuperioribus Stiliconis laudibus, quæ tribus Panegyricis continentur, eas adiicere quæ vtróque in Ruffinum pœmatio incluſæ ſunt.

EX POEMATIO I.

At non magnanimi virtus Stiliconis eodem
Fracta metu: ſolus, medióque in turbine rerum
Contra lethiferos rictus, contráque rapacem
Mouit tela feram, volucris non prapete curſu
Vectus equi, non Pegaſeis adiutus habenis.
Hic cunctis optata quies, hic ſola periclis
Terris erat, clypeúſque truculus porrectus in hoſtem

Hic profugis ſedes, aduerſáque regna furoris:
Seruandus hic caſtra bonis. hucúſque minatus
Hærebat, retróque fuga cedebat inerti.
Haud ſecus hyberno tumidus cum vertice torrens vértiqne
Saxa rotat* voluitque nemus pontéſque reuellit,
Frangitur obiectu ſcopuli, quærénſque meatum
Spumat, & illiſa montem circumtonat vnda.
Qua dignum te laude feram, qui penè ruentis
Lapſuróque tuos humeros obiecerisorbi?
Te nobis trepida ceu ſidus dulce carina
Oſtendêre Dei, gèminis quæ lapſa procellis
Tunditur, & victo trahitur iam caeca magiſtro.
Inachius quondam perhibetur in æquore Perſeus
Neptuni domuiſſe pecus, ſed tutior alis:
Te non penna* vehit: rigida cum Gorgone Perſeus. regit
Tu non vipereo defenſus crine Meduſæ:
Illum vilis amor ſuſpenſæ virginis egit,
Te Romana ſalus. taceat ſuperata vetuſtas,
Herculeos conferre tuis iam deſinat actus.
Vna Cleonæum paſcebat ſylua leonem,
Arcadiæ ſaltum vaſtabat dentibus vnum
Sæuus aper, túque ô compreſſa matre rebellis
Non vltra Libyæ fines Antæe nocebas,
Soláque fulmineo reſonabat Creta iuuenco,
Lernæámque virens obſederat Hydra paludem:
Hoc monſtrum non vna palus, non vna tremebat
Inſula, ſed Latia quicquid ditione ſubactum
Viuit: & à primis Ganges horrebat Iberis.
Hoc neque Geryon triplex, nec turbidus Orci
Ianitor æquabat, nec ſi concurrat in vnum
Vis Hydræ, Scyllæque fames, & flamma Chimæræ.
Certamen ſublime diu, ſed moribus impar
Virtutum ſcelerúmque fuit. ingulare minatur,
Tu prohibes; diram ſpoliat, tu reddis egenis:

Eruit, inſtaurat: accendit prælia, vincit.
Ac velut infecto morbus crudeſcere cœlo
Incipiens, primò pecudum depaſcitur artus,
Mox populos vrbéſque rapit, ventiſque peruſtis,
diffundit *Corruptos Stygiam peſtem* * *deſudat in amnes.*
Sic auidus prædo iam non per ſingula ſæuit,
Sed ſceptris inferre minas omníque perempto
Milite, Romanas audet proſternere vires.
Iam gentes Iſtrúmque mouet, Scythiámque receptâ
defeudit. *Auxilio, tradúque ſuas hoſtilibus armis*
Reliquias: mixtis * *deſcendit Sarmata Dacis.*
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Maſſagetes, patriámque bibens Maetin Alanus,
Membráque qui ferro gaudet pinxiſſe Gelonus,
conlata *Ruffino* * *collecta manus: vetat ille domari.*
Inclitaque mora, & congrua tempora differt.
Nam tua cum Geticas ſtrauiſſet dextera turmas
Vlta ducis ſocij lethum, párſque vna maneret
Debilior, faciliſque capi, tunc impius ille
Proditor imperij, coniuratúſque Getarum,
Diſtulit inſtantes eluſo principe pugnas.
ablaturus *Hunnorum* * *laturus opem, quos aſſore bello*
Norat, & inuiſis mox ſe coniungere caſtris.
Eſt genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
Trans gelidum Tanaim, quo non deformius vllum
turfes *Arctos alit.* * *triſtes habitus, obſcœnáque viſu*
Corpora, mens duro nunquam ceſſura labori,
frontémque *Præda cibus, vitanda Ceres, fratréſque necare*
ſecari *Ludus, & occiſos pulchrum iurare parentes.*
Nec plus nubigenas duplex natura biformes
Cognatis aptauit equis: acerrima nullo
Ordine mobilitas, inſpiratique recurſus.
Quos tamen impauidus contra ſpumantia ad Hebri
Tendit aquas, ſic ante ſuas ſtrinxímque precatus:

-tandem ſuccurre ruenti
Heu patrim Stilico, dilecta hîc pignora certè,
Hîc domus, hîc thalamus proprium genialibus æmen,
Hæc tibi felices erexit regia tædas.
Vel ſolus ſperante veni, te prælia viſo
Langueſcent, auidique cadet dementia monſtri.
Talibus vrgetur diſcors aurora procellis.
At Stilico, Zephyris cùm primum bruma remiſſis
Et iuga diffuſis nudari cœpta pruinis,
relictis *Partibus Italiæ tranquilla in pace locatis,*
Vtráque caſtra mouens Phœbus properabat ad ortus,
Gallica diſcretis Eoáque robora turmis
Complexus, nunquam tantæ ditione ſub vna
Conuenêre manus, nec tot diſcrimina vocum.
Illinc Armeniæ vibratis crinibus alæ
horridas *Feruida* collecta ſagittis velamina nodo.
Inde truces flauo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.
Quóſque rigat retrò pernicior vnda Garumna,
Oceani pleno quoties impellitur æſtu.
Mens eadem cunctis, animíque recentia ponunt,
Vulneratum non odit victus, victórve vbit.
perulans animo *Et quamuis præſens tumor, & ciuilia nuper*
Claſſica, bellatrixque etiam nunc ira calerent,
In ducis eximium conſtiranere ſauorem.
Haud aliter Xerxem toto ſimul orbe ſecutus
Narratur rapuiſſe vagos exercitus amnes,
Et telis vmbraſſe diem, cùm claſſibus iret
Per ſcopulos, te Athúmque pedes contemneret æquor
Vix Alpes tranſgreſſus erat, nec iam amplius error
Barbarus, aduentúmque tremens ſe cingit in vrbes

Spartem

Nos premit obsidio? quia* partem inuadere Lemai?
Deserat Illyricos fines, Eoa remittat
Agmina, fraternas ex æquo diuidat hastas,
Nec sceptri tantùm fueris, sed militis hares.
Quòd si dissimulas nostræ succurrere morti,
Nec prohibere paras, manes & sydera testor,
Hæc ceruix non sola cadet: miscebitur alter
Sanguis, nec Stygias ferar incomitatus ad umbras.
Nec mea securus videbit funera victor.
Hæc vbi dictatur facimus, missúsque repente
Qui ferat extortas inuito principe voces.
Interea Stilico iam lætior hoste propinquo,
Nec multo spatij distantibus æquore vallis
Pugnandi cupidas accendit voce cohortes.
Armeniis frons læua datur: per cornua Gallos
Dexteriora locat: spumu ignescere frena.
Puluerís extolli nimbos, altéque videres
Surgere purpureas undantes anguibus hastas,
Serpentúmque vago cœlum sæuire volatu.
Implet Thessaliam ferri nitor, antráque dicti
Cornipedis, teneróque amnis reptatus Achilli,
Et nemus Oetæum resonat clamore niualis
Ossa tonat: pulsóque fragor geminatur Olympo,
Intumuit virtus, & lucis prodigus arsit
Impetus, haud illos rupes, haud alta vetarent
Flumina, præcipiti strauissent omnia cursu,
Si tunc hu animis acies collata fuisset,
Prodita non tantas vidisset Græcia clades,
Oppida semoto Pelopeia Marte vigerent,
Starent Arcadiæ, starent Lacedæmonis arces,
Non mare fumasset geminis flagrante Corinthus,
Nec fera Cecropias traxissent vincula matres.
Illa dies potuit nostris imponere finem
Cladibus, & sceleris causas auferre futuri.

Maiestate nemus. prior hic, O numen amicum
ea dicta *Dux ait, & legum genitrix longéque regendo*
Circumfusa polo, consors adiuncta *Tonanti,*
Dic agedum quæ causa via? cur desertis arces
Ausonias, cœlúmque tuum? dic maxima rerum,
Non ego vel Libycos cessem tolerare labores
Sarmaticósve pati medio sub frigore Coros,
Si tu Roma velis, pro te quascunque per oras
Ibimus, & nulla sub tempestate timentes,
Solstitio Meroën, bruma tentabimus Istrum.
Tum regina refert: Non me latet inclyte vectar
Quòd tua pro Latio victricia castra laborent:
Nec quòd seruitium rursus furiæque rebelles,
Edomita paribus sub te cecidere triumphis:
Sed precor hoc donum cum libertate recenti
Adijciat, si vera manet reuerentia nostri.
Sunt mihi pubentes alto de semine fratres
Pignora chara Probi, festa quos luce creatos
Ipsa meo foui gremio, cunabula paruis
Ipsa dedi, cùm matris onus Lucina beatum
Solueret, & magnos præferrent sydera partus.
Hîc ego non Decios pulchros, fortésve Metellos
Prætulerim: non, qui Pœnum domuere ferocem,
Scipiadas, Gallisque genus fatale Camillos.
Pierijs pollent studijs multóque redundant
Eloquio, nec desidijs dapibúsve paratis
Indulgere iuuat, nec tanta licentia vitæ
Arripit, aut mores ætas lasciua relaxat:
Sed grauibus curis animum sortita senilem,
Ignea longæuo frenatur corde iuuentus.
Illis quam propriam ducunt ab origine sortem,
Oramus præbere velis, annisque futurum
Deuoueas venientis iter. non improba posco,
Non insueta dabis, domus hæc de more requirit.

Annue, ſic nobis Scythicus famuletur Araxes,
Sic Rhenus per vtrunque latus. Mediſque ſubactis
Noſtra Semiramia timeant inſignia turres.
Sic fluat attonitus Romana per oppida Ganges.
Ductor ad hæc: Optata iubes, vltróque volentem
Diua rogas: non hæc precibus tentanda fuiſſent.
Vſque adeóne meam condunt oblivia mentem,
Vt pigeat meminiſſe Probi? quo iudice totam
Vidimus Heſperiam, fraſſáſque reſurgere gentes.
Antè dabunt hyemes Nilum, per flumina damæ
Errabunt, glaciéque niger damnabitur Indus,
Antè Thyeſtæis iterum conterrita menſis
Interciſa dies refugos vertetur in ortus,
Quàm Probus à noſtro poſſit diſcedere ſenſu.
Dixerat, & velox iam nuntius aduolat vrbem.
Extemplò ſtrepuere chori, colléſque canoris
**Pulſibus impulſi ſeptena voce reſultant.* Plauſibus
Lætatur veneranda parens, & pollice docto
Iam parat auratas trabeas, currúſque micantes
Stamine, quod molli tondent de ſtipite Seres,
Frondea lanigeræ carpentes vellera ſylvæ:
Et longum tenues tractus producit in aurum,
Filáque concreto cogit ſqualere metallo.
Qualis purpureas præbebat candida veſtes
Numinibus Latona ſuis, cùm ſæva rediret
Ad loca nutricis iam non errantia Deli.
Illa feros ſaltus, & deſolata relinquens
Manalia, laſſato Cretam venatibus arcu:
Phœbus adhuc nigris rorantia tela veneno
Extincto Pythone fouens: tunc inſula notos
Lambit amica pedes, ridétque Ægæa alumnum
Lenior, & blando teſtatur gaudia fluctu.
Sic Proba præcipuo natos exornat amictu,
Qua decoras mundum, genium Romana poteſtas,

Fœtibus augetur. credas ex æthere lapſam
Stare pudicitiam, vel ſacro thure vocatam
Iunonem Inachiis oculos æduertere templis.
Talem nulla refert antiquis pagina libris,
Nec Latia cecinere tuba, nec Graca vetuſtas,
Coniuge digna Proborum tantùm cœtibus extat
Fœmineis, quantùm ſupereminet illa maritos:
Ceu ſibi certantes ſexus qui poſſit vterque
Hunc legere ad verum, taceat Nereida nuptam
Peliona duplici fœcundam conſule matrem.
Felicémque vterum, qui nomina parturit annis.
Vt ſceptrum geſſere manu, membriſque rigentes
Aptauere togas, ſignum dat ſummus biulcæ
Nube pater, gratámque facem per inane rotantes
omina *Proſpera vibrati tenuerunt omnia nimbi*
Accepit ſonitus curuis Tyberinus in antris,
Ima valle ſedens, arrectis auribus hæſit.
Vnde repentinus populi fragor? illicet herbis
Pallentes thalamos & ſtructa cubilia muſco
Deſerit, ac Nymphis dominam commendat heroen.
Illi glaucæ nitent hirſuto lumina vultu,
Cæruleiſque infecta notis, reddentia patrem
Oceanum, criſpo denſantur gramine colla.
Vertice luxuriat toto trinacris harundo,
Quã neque ſas Zephyris frangi, nec ſole peruſtam
Æſtiuo candore more, ſed vmida ſondet
Æquæuum complexa caput, tum vrna leuatur
Cornua, temporibus raucos ſudantia riuos:
Diſtillant per pectus aquæ, frons hiſpida manat
cep'cit *Imbribus, in liquidos fontes ſe barba recepit.*
Palla graues humeros velat, quam nouerat vxor
Illi percurrens vitreas ſub gurgite telas.
Eſt in Romuleo procumbens inſula Tybri,
Quæ medius geminas interfluit alueus vrbes

Discretas subeunte freto. paritérque minantes,
Ardua turrigeræ surgunt in culmina ripæ.
Hic stetit & subitum prospexit ab aggere votum:
Vnanimes fratres iunctos stipante senatu
Ire forum, strictásque procul radiare secures,
Atque vno biiuges tolli de limine fasces.
Obstupuit visu, suspensáque gaudia vocem
Oppressam tenuere diu, mox inchoat ore,
Respice si tales iactas aluisse fluentis
Eurota Spartéve tuis, quid protulit æquum
Falsus olor, validoquamuis decernere cæstu
Norint, & ratibus sæuas arcere procellas?
En noua Ledæis soboles fulgentior astris:
Ecce mei ciues, quorum iam signifer optat
Aduentum, stellisque parat connexa futuris.
Iam per nocturnos dominetur Olibrius axes.
Pro Polluce rubens, pro Castore flamma Probini,
Ipsi vela regent, ipsis dominantibus auras
Nauita tranquillo moderabitur æquore pinum.
Nunc pateras libare deis, nunc soluere multo
Nectare corda libet: niueos iam pandite cœtus
Naiades, & totum violis prætexite fontem.
Mella ferant syluæ, iam profluat ebrius amnis
Mutatis in vina vadis, iam fonte per agros
Sudent irriguæ spirantia balsama venæ,
Currat qui socias roget in conuiuia mensas
Indigenas fluuios. Italus quicunque suberrant
Montibus, Alpináque bibunt de more pruinas:
Vulturnúsque rapax, & Nar vitiatus odoro
Sulfure, tardatúsque suis erroribus Vfens:
Et Phaëthonteæ perpessus damna ruinæ
Eridanus, flauaque tenens quercetа Marica
Lyrin & Oebaliæ qui reparat arma Galesus.
Semper honoratus nostris celebrabitur vndis

Iſte dies, ſemper dapibus recoletur opimis.
Sic ait, & Nympha patris præcepta ſecuta
Tecta parant epulis, oſtro refecta coruſco*
referta
Humida gemmiferis illuxit regia menſis.
O bene ſignatum fraterno nomine tempus,
O conſanguineis felix auctoribus annus,
Incipe quadriſidum Phœbi torquere laborem.
Prima tibi procedat hyems, non frigore torpens,
Non canas veſtita niues, non aſpera ventis,
Sed tepido caleſacta Noto. ver inde ſerenum
Protinus, & liquidi clementior aura Fauoni
Pratis te croceis pingat: te meſſibus æſtas
ambiat
Induat, autumnúſque madentibus imbuat uuis.
Omni nobilior luſtro, tibi gloria ſoli
Contigit, exactum nunquam memorata per ænum
Germanos habuiſſe duces: te cuncta loquetur
Tellus, te variis ſcribent in floribus horæ,
Longáque perpetui ducent in ſecula faſti.

LECTORI.

Ne vacarent aliquot pagellæ, viſum eſt ſuperioribus Stiliconis laudibus, quæ tribus Panegyricis continentur, eas adiicere quæ utróque in Ruffinum pœmatio incluſæ ſunt.

IX POEMATIO I.

At non magnanimi virtus Stilichonis eodem
Fracta metu: ſolus, medióque in turbine rerum
Contra lethiferos ritûs, contráque rapacem
Mouit tela feram, volucris non prapete curſu
Vectus equi, non Pegaſeis adiutus habenis.
Hic cunctis optata quies, hic ſola periclis
Terris erat, clypeúſque truces perrectus in hoſtes

Hic profugis ſedes, aduerſáque regna furori:
Seruandis hic caſtra bonis. hucúſque minatus
Hærebat, retróque fuga cedebat inerti.
Haud ſecus hyberno tumidus cum vertice torrens
Saxa rotat* voluitque nemus pontéſque reuellit, *vertiqne
Frangitur obiectu ſcopuli, quærénſque meatum
Spumat, & illiſa montem circumtonat vnda.
Qua dignum te laude feram, qui penè ruenti
Lapſuróque tuos humeros obiecere orbi?
Te nobis trepidæ ceu ſidus dulce carinæ
Oſtendêre Dei, geminis quæ lapſa procellis
Tunditur, & victo trahitur iam cæca magiſtro.
Inachius quondam perhibetur in æquore Perſeus
Neptuni domuiſſe pecus, ſed tutior alis:
Te non penna* vehit: rigida cum Gorgone Perſeus. *regis
Tu non vipereo defenſus crine Meduſæ:
Illum vilis amor ſuſpenſæ virginis egit,
Te Romana ſalus. taceat ſuperata vetuſtas,
Herculeos conferre tuis iam deſinat actus.
Vna Cleonæum paſcebat ſylua leonem,
Arcadiæ ſaltum vaſtabat dentibus vnum
Sæuus aper, túque ô compreſſa matre rebellis
Non vltra Libyæ fines Antæe nocebas,
Soláque fulmineo reſonabat Creta iuuenco,
Lernæámque virens obſederat Hydra paludem:
Hoc monſtrum non vna palus, non vna tremebat
Inſula, ſed Latiæ quicquid ditione ſubactum
Viuit: & à primis Ganges horrebat Iberis.
Hoc neque Geryon triplex, nec turbidus Orci
Ianitor æquabat, nec ſi concurrat in vnum
Vis Hydræ, Scyllæque fames, & flamma Chimæræ.
Certamen ſublime diu, ſed moribus impar
Virtutum ſcelerúmque fuit. ingulare minantem
Tu prohibes; dirum ſpoliat, turreſque egenis

Eruits inſtauras: accendit prælia, vincit.
Ac velut infecto morbus crudeſcere cælo
Incipiens, primò pecudum depaſcitur artus,
Mox populos urbéſque rapit, ventiſque peruſtis,
diffundit *Corruptos Stygiam peſtem* * *defudat in amnes.*
Sic auidus prædo iam non per ſingula ſæuit,
Sed ſceptris inferre minas omníque perempto
Milite, Romanas audet proſternere vires.
Iam gentes Iſtrúmque mouet, Scythiámque receptis
Auxilio, traditque ſuas hoſtilibus armis.
defeudit. *Reliquias: mixtis* * *deſcendit Sarmata Dacis.*
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Maſſagetes, patriámque bibens Maotin Alanus,
Membráque qui ferro gaudet pinxiſſe Gelonus,
conlata *Ruffino* * *collecta manus: vetat ille domari.*
Inclitaque mora, & congrua tempora differt.
Nam tua cum Geticas ſtrauiſſet dextera turmas
Vlta ducis ſocij lethum, párſque vna maneret
Debilior, faciliſque capi, tunc impius ille
Proditor imperij, coniuratúſque Getarum
Diſtulit inſtantes eluſo principe pugnas.
ablaturus *Hunnorum* * *laturus opem, quos aſſore bello*
Norat, & inuiſis mox ſe coniungere caſtris.
Eſt genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
Trans gelidum Tanaim, quo non deformius vllum
turſes *Arctos alit.* * *triſtes habitus, obſcœnáque viſu*
Corpora, mens duro nunquam ceſſura labori,
frontémque *Præda cibus, vitanda Ceres, fratréſque necare*
& cari *Ludus, & occiſos pulchrum iurare parentes.*
Nec plus nubigenas duplex natura biformes
Cognatis aptauit equis: acerrima nullo
Ordine mobilitas, inſpiratique recurſus.
Quos tamen impauidus contra ſpumantia ad Hebri
Tendit aquas, ſic ante tubas ferrúmque precatus:

Mauors, nubifero ſeu tu procumbis in Hæmo,
Seu te cana gelu Rhodope, ſeu remige Medo
Sollicitatus Athos, ſeu caligantia nigris
Ilicibus Pangæa tenent, accingere mecum,
Et Thracas defende tuos: ſi latior adſit
Gloria, veſtita ſpoliis donabere quercu.
Audiit illa pater, ſcopuliſque ninalibus Hæmi
Surgit, & hortatur celeres clamore miniſtros.
Fer galeam Bellona mihi, nexúſque rotarum
Tende Pauor, fraenet rapidos Formido iugales: trepidos
Feſtinas vrgete manus. meus ecce paratur
Ad bellum Stilico, qui me de more trophæis
Ditat, & hoſtiles ſuſpendit in arbore criſtas
Communes ſemper litui, communia nobis curſu
Signa canunt, iunctóque ſequor tentoria curru.
Sic fatus campo inſilit, latéque fugatas
Hinc Stilico turbas, illinc Gradiuus agebat.
Et clypeis & mole pares, ſtat cæſus vtrique
Sydereis hirſuta iubis, loricáque curſu
Æſtuat, & largo ſatiatur vulnere corvus.

EX SECVNDO POEMATIO.

IAm poſtredomitas Alpes defenſáque regna
Heſperiæ, merita complexus ſede parentem
Auctior adiecto fulgebat ſydere mundus.
Iámque ſuis Stilico Romana potentia curis,
Et rerum commiſſus apex, tibi credita fratrum
Vtraque maieſtas, geminæque exercitus aulæ
Ruffinus (neque enim patiuntur ſæua quietem
Crimina, pollutæque negant areſcere fauces)
Infandis iterum terras accendere bellis
Inchoat, & ſolito pacem turbare tumultu.
Hæc etiam ſecum, &c.

-tandem ſuccurre ruenti
Heu patrim Stilico, dilecta hic pignora certè,
Hîc domus, hîc thalamis proprium genialibus aſtrex,*
Hæc tibi felices erexit regia tædas.
Vel ſolus ſperante veni, te prælia viſo
Langueſcent, auidique cadet dementia monſtri.
Talibus vrgetur diſcors aurora procellis.
At Stilico, Zephyris cùm primum bruma remiſſis
Et iuga diffuſis nudari cœpta pruinis,
reliquis *Partibus Italiæ tranquilla in pace* locatis,*
Vtráque caſtra mouens Phœbum properabat ad ortus,
Gallica diſcretis Eoáque robora turmis
Complexus, nunquam tantæ ditione ſub vna
Conuenêre manus, nec tot diſcrimina vocum.
Illinc Armeniis vibratis crinibus ala
herbida, **Feruida* collecta facili velamina nodo.
Inde truces flauo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.
Quóſque rigat retrò pernicior vnda Garumna,
Oceani pleno quoties impellitur æſtu.
Mens eadem cunctis, animíque recentia ponunt,
Vulneratum non odit victus, victórve vbit.
perulans animis *Et quanuis* præſens tumor, & ciuilia nuper*
Claſſica, bellatrixque etiam nunc ira caleret,
In ducis eximium conſpirauere furorem.
Haud aliter Xerxem toto ſimul orbe ſecutus
Narratur rapuiſſe vagos exercitus amnes,
Et telis vmbraſſe diem, cùm claſſibus iret
Per ſcopulos, te Athúmque pedes contemneret æquor
Vix Alpes tranſgreſſus erat, nec iam amplius erat
Barbarus, aduentúmque tremens ſe cogit in vnum

Planiciem, tutóque includit paſcua gyro.
Tum duplici foſſa non expurabile vallum
Aſperat alternis ſudibus, murique * locatum
In ſpeciem cæſis obtendit plauſtra iuuencis.
At procul exanguis Ruſinum perculit horror,
Infectæ pallore genæ, &c.
Incertus, peteretne fugam, veniámve ſubactus
Poſceret, an tantos ſeſe transferret in hoſtes.
Quid nunc diuitiæ? quid fului vaſta metalli
Congeries? quid purpureis effulta columnis
Atria? prolatæve iuuant ad ſydera moles?
Audit iter, numerátque dies ſpatióque viarum
Metitur vitam, torquetur peſte futura.
Nec recipit ſomnos, & ſæpe cubilibus amens
Excutitur, pœnámque luit formidine pœna.
Sed redit in * faciem ſcelerúmque immane reſumit
Ingenium, ſacráſque fores prætiuitis aulæ
Intrat, & Arcadium mixto terrore precatur,
Per fratris regale ſubar, per fata parentis
Ætherei, florémque tui te deprecor æui,
Eripe me gladiis, liceat Stiliconis iniquæ
Euitare manus: in noſtram Gallia cædem
Coniurata venit: quicquid ligat vltima Tethys:
Extremos vltra volitat gens ſi qua Britannos,
Mota mihi: tantis capiendi creditur armis!
Tot ſignis vnum petitur caput? vnde cruorum
Iſta ſitis? geminum * Stilico ſibi vindicat axem,
Et nullum vult eſſe parem: ſuccumbere poſcit
Cuncta ſibi: regit Italiam, Libyámque coercet:
Hiſpanis, Gallisque iubet: non orbita ſolis,
Non illum natura capit. quaſcunque parauit,
Hic Auguſtus opes, & quas poſt bella recepit,
Solus habet: poſſeſſa ſemel non reddere curat.
Scilicet ille quidem tranquilla pace fruatur.

Inuida (proh) quantum rapuit Fortuna triumphum.
Inter equos intérque tubas mandata feruntur
Regi, & armati veniunt ductoris ad aures.
Obſtupuit, ſimul ira virum, ſimul obruit ingens
Mœror, & ignauo tantum licuiſſe nocenti.
Miratur: dubios anceps ſententia voluit
Euentus, peragat pugnas, an fortia cœpta
Deſerat: Illyricis ardet ſuccurrere damnis,
Præceptis obſtare timet, reuerentia frangit
Virtutis ſtimulos: hinc publica commoda ſuadent,
Hinc metus inuidiæ tandem indignatus ad aſtra
Extollit palmas, & ab imo pectore fatur,
Numina Romanis nondum ſatiata ruinis,
Si iuuat imperium penitus de ſtirpe reuelli,
Vno ſi placuit deleri ſecula lapſu,
Si piget humani generis: proruampat in arua
Libertas effræna maris, vel limite nullo
Deinius errantes Phaethon confundat habenas.
Cur per Ruffinum geritur? procumbere mundum
Hoc autore pudet: mediis reuocamur ab armis,
Proh dolor, & ſtrictos deponere cogimur enſes:
Vos arſuræ vrbes perituráque mœnia teſtor,
Cedo equidem, & miſerum permitto cladibus orbem: cæſibus.
Flectite ſigna duces, redeat iam miles Eous: hoſtem.
Parendum eſt, taceant litui, prohibete ſagittas,
Parcite, contiguo Ruffinus præcipit hoſti.
His dictis omnes vnà fremuere manipli,
Quantum non Italo percuſſa Ceraunia fluctu,
Quantùm non madidis illiſa tonitrua Coris,
Secerníque negant, ereptáque prælia poſcunt.
Inſignémque ducem populus defendit vtérque,
Et ſibi quiſque trahit: magno certatur amore,
Alternáque fide, non illaudata laceſſit
Seditio, talique ſimul clamore mouentur.

Quis mihi nudatos enſes, quis tela lacertis
Excutit, & ſolui curuatos imperat arcus?
Quiſnam audet leges vibrato imponere ferro?
Inflammata ſemel neſcit mitescere virtus.
tela *Iam iam barbaricos ſitientia* pila cruores
vtróque *Sponte volant,* vltrixque manus mucrone furenti
Ducitur, & ſiccum gladium vaginæ recuſat.
Non patiar. ſemper ne Getis diſcordia noſtra
Proderit? En iterum belli ciuilis imago.
Quid conſanguineas acies? quid diuidis olim
Concordes aquilas? non diſſociabile corpus
Coniunctóque ſumus, te quò libet ire ſequemur,
Te vel Hyperboreo damnatum ſydere Thylen,
Te vel ad incenſas Libyæ comitabor arenas:
Indorum ſi ſtagna petas, rubrique receſſus
Litoris, auriferum veniam poturus Hydaſpen:
Si calcare Notum, ſecretáque littora Nili
Naſcenti iubeas, mundum poſt terga relinquam:
Et quocunque loco Stilico tentoria figet.
Hîc patria eſt. Dux inde vetat, deſiſtite quaſo,
Atque auidam differte manum, cadat iſte minacis
Inuidiæ cumulus, non eſt victoria tanti,
Vt videar vicisſe mihi. Vos fida iuuentus
Ite, mei quondam ſocij. Nec plura loquutus
Flexit iter. vacuo qualis diſcedit hiatu
Irpatiens remeare leo, quem plurima cuſpis,
Et paſtorales pepulerunt igne caterua,
Inclinárque iubas, dimiſſáque lumina velat,
Et trepidas mœſto rimatur murmure ſylvas.
Vt ſeſe legio vidit diſiuncta relinqui
Ingentem tollit gemitum, galeáſque ſolutis
Humectat lacrymis, preſſámque morantia vocem
Thoracum validos pulſant ſuſpiria nexus.

IN
LIBELLUM
CAROLI
CLUSII
DE
PLANTIS
EXOTICIS
COMMENTARIUS
PLINII SECUNDI

ditor: recognoſco.

Epiſt. xx. Pag 30.

Itaque quòd audis frequenter. Inducendum *tò quòd.* aſſentientibus etiam quibuſdam editionibus.

Epiſt. xxiiii. Pag. 36.

Scholaſticis porro ſtudioſis , vt hic eſt , ſufficit. Perſpicuè expungenda vox *ſtudioſis:* quæ ſine dubio ex gloſſa eſt profecta, & in editione Florentina non habetur. Legitur etiam *dominis* pro *ſtudioſis* : æquè ineptè : niſi putet aliquis in *hominibus* eſſe mutandum ſeruatis eius vocis veſtigiis: quod non diſpliceat. Iacobus verò Lectius, vir, ſine dolo dicã, magnus, & ingenii incertum maioris an iudicii, ita hunc locum legebat & diſtinguebat. *Scholaſticis porro , domus , vt hic eſt, ſufficit abundè: tantùm ſoli,* &c.

IN LIBRVM II.

Epiſt. iii. Pag. 40.

Statim omnia ac penè pariter ad manum : ſenſus rec. Ita diſtingue , *Surgit, amicitur, incipit: Statim omnia, ac penè pariter ad manum ſenſus reconditi : occurſant verba : ſed qualia? quæſita & exculta.* Fortaſſe etiam legendum, *ſcin' qualia?* non *ſed,* familiare comicis loquendi genus: quos

Iſte dies, ſemper dapibus recolatur opimis.
Sic ait, & Nympha patris præcepta ſecuta
Tecta parant epulis, oſtro refecta coruſco* (referta)
Humida gemmiferis illuxit regia menſis.
O bene ſignatum fraterno nomine tempus,
O conſanguineis felix auctoribus annus,
Incipe quadrifidum Phœbi torquere laborem.
Prima tibi procedat hyems, non frigore torpens,
Non canas veſtita niues, non aſpera ventis,
Sed tepido caleſacta Noto. ver inde ſerenum
Protinus, & liquidi clementior aura Fauoni
Pratis te croceis pingat: te meſſibus æſtas (ambiat)
Induat, autumnúſque madentibus imbuat uuis.
Omni nobilior luſtro, tibi gloria ſoli
Contigit, exactum nunquam memorata per ænum
Germanos habuiſſe duces: te cuncta loquetur
Tellus, te uariis ſcribent in floribus horæ,
Longáque perpetui ducent in ſecula faſti.

LECTORI.

Ne vacarent aliquot pagellæ, viſum eſt ſuperioribus Stiliconis laudibus, quæ tribus Panegyricis continentur, eas adiicere quæ utróque in Ruffinum pœmatio incluſæ ſunt.

EX POEMATIO I.

At non magnanimi virtus Stiliconis eodem
Fracta metu: ſolus, medióque in turbine rerum
Contra lethiferos ictus, contráque rapacem
Mouit tela feram, uolucris non præpete curſu
Vectus equi, non Pegaſeis adiutus habenis.
Hic cunctis optata quies, hic ſola periclis
Terris erat, clypeúſque truces perrectus in hoſtes

Hic profugis ſedes, aduerſáque regna furori:
Seruandis hic caſtra bonis. hucúſque minatus
Hærebat, retróque fuga cedebat inerti.
Haud ſecus hyberno tumidus cum vertice torrens
Saxa ratas* voluitque nemus pontéſque reuellit,
Frangitur obiectu ſcopuli, quærénſque meatum
Spumat, & illiſa montem circumtonat vnda.
Qua dignum te laude feram, qui penè ruenti
Lapſuróque tuos humeros obiecere orbi?
Te nobis trepidæ ceu ſidus dulce carinæ
Oſtendêre Dei, geminis quæ lapſa procellis
Tunditur, & victo trahitur iam cæca magiſtro.
Inachius quondam perhibetur in æquore Perſeus
Neptuni domuiſſe pecus, ſed tutior alis:
Te non penna* vehit: rigida cum Gorgone Perſeus.
Tu non vipereo defenſus crine Meduſæ:
Illum vilis amor ſuſpenſæ virginis egit,
Te Romana ſalus. taceat ſuperata vetuſtas,
Herculeos conferre tuis iam deſinat actus.
Vna Cleonæum paſcebat ſylua leonem,
Arcadia ſaltum vaſtabat dentibus vnum
Sæuus aper, túque ô compreſſa matre rebellis
Non vltra Libyæ fines Antæe nocebas,
Soláque fulmineo reſonabat Creta iuuenco,
Lernæámque virens obſederat Hydra paludem:
Hoc monſtrum non vna palus, non vna tremebat
Inſula, ſed Latia quicquid ditione ſubactum
Viuit: & à primis Ganges horrebat Iberis.
Hoc neque Geryon triplex, nec turbidus Orci
Ianitor æquabat, nec ſi concurrat in vnum
Vis Hydræ, Scyllæque fames, & flamma Chimæræ.
Certamen ſublime diu, ſed moribus impar
Virtutum ſcelerúmque fuit. iugulare minatur
Tu prohibes: ditem ſpoliat: tu reddis egenis:

hic] hinc

* vertitque

* regit

Eruit instaurat: accendit prælia, vincis.
Ac velut infecto morbus crudescere cælo
Incipiens, primò pecudum depascitur artus,
Mox populos urbésque rapit, venisque peruftis,
effundit *Corruptos Stygiam pestem* *desudat in amnes.*
Sic auidus prædo iam non per singula sæuit,
Sed sceptris inferre minas omnique perempto
Milite, Romanas audet prosternere vires.
Iam gentes Istrúmque mouet, Scythiámque receptâ
defeudit. *Auxilio, traditque suas hostilibus armis.*
Reliquias: mixtis: *descendit Sarmata Dacis.*
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Massagetes, patriámque bibens Martin Alanus,
Membráque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus,
conlata *Ruffino* *collecta manus: vetat ille domari.*
Inflectitque moras, & congrua tempora differt.
Nam tua cum Geticas transisset dextera turmas
Vlta ducis socij lethum, pársque una maneret
Debilior, faciliſque capi, tunc impius ille
Proditor imperij, coniuratúsque Getarum
Distulit instantes eluso principe pugnas.
ablaturus *Hunnorum* *laturus opem, quos affore bello*
Norat, & inuisis mox se coniungere castris.
Est genus extremos Scythiæ vergentis in arctos
curfes *Trans gelidum Tanaim, quo non deformius vllum*
Arctos alit. tristes habitus, obscœnáque vultus
Corpora, mens duro nunquam cessura labori,
frontémque *Præda cibus, vitanda Ceres, fratréſque necare*
& cari *Ludus, & occisos pulchrum iurare parentes.*
Nec plus nubigenas duplex natura biformes
Cognatis aptauit equis: acerrima nullo
Ordine mobilitas, inspiratique recursus.
Quos tamen impauidus contra spumantis ad Hebri
Tendit aquas, sic ante sub æstrúmque precatus:

Mauors, nubifero seu tu procumbis in Hæmo,
Seu te cana gelu Rhodope, seu remige Medo
Sollicitatus Athos, seu caligantia nigris
Ilicibus Pangæa tenent, accingere mecum,
Et Thracas defende tuos: si latior adsit
Gloria, vestita spoliis donabere quercu.
Audijt illa pater, scopulisque niualibus Hæmi
Surgit, & hortatur celeres clamore ministros.
Fer galeam Bellona mihi, nexúsque rotarum
Tende Pauor, frænei *rapidos Formido iugales: trepidos
Festinas vrgete manus. meus ecce paratur
Ad bellum Stilico, qui me de more trophæis
Ditat, & hostiles suspendit in arbore cristas:
Communes semper litui, communis nobis
Signa canunt, tenclógu sequor tentoria* curru. cursu
Sic fatus campo insilijt, latéque fugatas
Hinc Stilico turbas, illinc Gradiuus agebat,
Et clypeis & mole pares, stat cassis vtrique
Sydereis hirsuta iubis, loricáque cursu
Æstuat, & largo satiatur vulnere eorum.

EX SECVNDO POEMATIO.

IAm posteà domitas Alpes defensáque regna
Hesperiæ, merita complexus sede parentem
Auctior adiecto fulgebat sydere mundus.
Iámque tuis Stilico Romana potentia curis,
Et rerum commissus apex, tibi credita fratrum
Vtraque maiestas, geminæque exercitus aulæ
Ruffinus (neque enim patiuntur sæua quietem
Crimina, pollutæque negant arescere fauces)
Infandis iterum terras accendere bellis
Inchoat, & solito pacem turbare tumultu.
Hæc etiam secum, &c.

-E-tandem ſuccurre ruenti
Heu patriæ Stilico, dilecta hîc pignora certè,
*Hîc domus, hîc thalamus *proprium genialibus omen,*
Hæc tibi felices erexit regia tædas.
Vel ſolus ſperante veni, te prælia viſo
Langueſcent, auidique cadet dementia monſtri.
Talibus vrgetur diſcors aurora procellis.
At Stilico, Zephyris cùm primum bruma remiſit
Et iuga diffuſis nudari cœpta pruinis,
relictis *Partibus Italiæ tranquilla in pace *locatis,*
Vtráque caſtra mouens Phœbus properabat ad ortus;
Gallica diſcretis Eoáque robora turmis
Complexus. nunquam tantæ ditione ſub vna
Conuenêre manus, nec tot diſcrimina vocum.
Illinc Armeniæ vibratis crinibus alæ
herbida. **Feruida collecta ſæcli velamina nodo.*
Inde truces flauo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus.
Quóſque rigat vetrò pernicior vnda Garumna,
Oceani pleno quoties impellitur æſtu.
Mens eadem cunctis, animíque recentia ponunt,
Vulneratum: non odit victus, victórve rubit.
petulans animis *Et quamuis* præſens tumor, & ciuilia nuper*
Claſſica, bellatrixque etiam nunc ira calorem,
In ducis eximium conſpirauere ſauorem.
Haud aliter Xerxem toto ſimul orbe ſecutus
Narratur rapuiſſe vagos exercitus amnes,
Et telis vmbraſſe diem, cùm claſſibus iret
Per ſcopulos, te étúmque pedes contemneret æquor
Vix Alpes tranſgreſſus erat, nec iam amplius errat
Barbarus, aduentúmque ſremens ſe cogit in vnum

Planiciem, tutóque includit paſcua gyro.
Tum duplici foſſa non expurabile vallum
Aſperat alterniſ ſudibus, murique locatum*
In ſpeciem cæſis obtendit plauſtra iuuencis.
At procul exanguis Ruſinum perculit horror,
Infectæ pallore genæ, &c.
Incertus, peteréne fugam, veniámve ſubactus
Poſceret, an tantos ſeſe transferret in hoſtes.
Quid nunc diuitiæ? quid fului vaſta metalli
Congeries? quid purpureis effulta columnis
Atria? prolatæve iuuant ad ſydera moles?
Audit iter, numerátque dies ſpatióque viarum
Metitur vitam, torquetur peſte futura.
Nec recipit ſomnos, & ſæpe cubilibus amens
Excutitur, pœnámque luit formidine pœna.
Sed redit in faciem ſceleríimque immane reſumit*
Ingenium, ſacráſque fores prædiuitis aulæ
Intrat, & Arcadium mixto terrore precatur,
Per fratris regale iubar, per fata parentis
Ætherei, florémque tui te deprecor æui,
Eripe me gladiis, liceat Stiliconis iniquas
Euitare manus: in noſtram Gallia cædem
Coniurata venit: quicquid ligat vltima Tethys:
Extremos vltra volitat gens ſi qua Britannos,
Mota mihi: tantis capiendi creditur armis!
Tót ſignis vnum petitur caput! vnde cruoris
Iſta ſitis? geminum Stilico ſibi vindicat axem,*
Et nullum vult eſſe parem: ſuccumbere poſcit
Cuncta ſibi: regit Italiam, Libyámque coercet:
Hiſpanis, Gallisque iubet: non orbita ſolis,
Non illum natura capit. quaſcunque patuit,
Hic Auguſtus opes, & quas poſt bella recepit,
Solus habet: poſſeſſa ſemel non reddere curat.
Scilicet ille quidem tranquilla pace fruatur.

locare

tibiæ

cæ

Inuida(proh)quantum rapuit Fortuna triumphum.
Inter equos intérque tubas mandata feruntur
Regis,& armati veniunt ductoris ad aures.
Obstupuit,simul ira virum,simul obruit ingens
Mœror,& ignauo tantum licuisse nocenti.
Miratur:dubios anceps sententia voluit
Euentus,peragat pugnas,an fortia cœpta
Deserat:Illyricis ardet succurrere damnis,
Præceptis obstare timet,reuerentia frangit
Virtutis stimulos:hinc publica commoda suadent,
Hinc metus inuidiæ tandem indignatus ad astra
Extollit palmas,& ab imo pectore fatur,
Numina Romanis nondum satiata ruinis,
Si iuuat imperium penitus de stirpe reuelli,
Vno si placuit deleri secula lapsu,
Si piget humani generis:prorumpat in arua
Libertas effræna maris,vel limite nullo
Deuius errantes Phaethon confundat habenas.
Cur per Ruffinum geritur?procumbere mundum
Hoc autore pudet:mediis reuocamur ab armis,
Proh dolor,& strictos deponere cogimur ensis:
Vos arsuræ vrbes perituráque mœnia testor,
Cedo equidem,& miserum permitto cladibus orbi:* cæsibus.
Flectite signa duces,redeat iam miles Eous: hostem.
Parendum est,taceant litui,prohibete sagittas,
Parcite,contiguo Ruffinus præcipit hosti.
His dictis omnes vnà fremuere manipli,
Quantum non Italo percussa Ceraunia flatu,
Quantùm non madidis illisa tonitrua Coris,
Secernique negant,ereptáque prælia poscunt.
Insignémque ducem populus defendit vtérque,
Et sibi quisque trahit:magno certatur amore,
Alternáque fide,non illaudata lacessit
Seditio,talique simul clamore mouentur.

IN ALIQVOT LO-
COS EPISTOLA-
rum Plinij,
NOTAE *Isaci Casauboni.*
IN LIBRVM I.

EPIST. V. pag. 6.

Parce inquiens.) Probo alteram lectionem quæ non agnoscit vocem *inquiens.* Legendum enim, *addidit preces suas, vt decebat optimum virum pro dissimillimo, parcè.* Cui ego, parcè est πεφεισμένως & moderatè cautéque nō φειδῶ aut σύχνα. quod qui non animaduertebant, locum corruperunt.

In prætoris officio. Malè qui legunt, *in prætoris iudicio.* Officium in hoc auctore, Suetonio, Iuuenale & aliis id genus, est quam scriptores Græci recentiores πρεσβείαν dicunt: quando honoris causa præsentiam nostram alicui commodamus.

Satrius Rufus, cui est cum Cic. Scribendum *Satrius Rufus, & cui est cum Cicerone æmulatio,* paret ex sequentibus.

EPIST. VII. pag. 9.

Quæ nunc cum ficu & boletis certandum habent. Nihil erat causæ cur hac lectione docti viri offenderentur: qui profectò non meminerant dixisse Plinium epistola sequenti, *quum esi-*

senatum haberemus. itémque libro octauo *quæ faciendæ ipsi ac per vices quasdam tradendæ minoribus haberemus.*

Epist. VIII. Pag. 12.

Idcirco quòd gloriam non meruit. Hæc vera lectio: nam quòd negationem quidam non agnoscunt: illi verò frustra sunt. *Meruit*, est ἔτυχε Sensus est, Præclara facta etiam si laudatores nō inueniant, non ideo minus esse pulchra. Verbum mereri non semper ἀξιῶσθαι significare, sed τυγχάνειν, & factum notare non ius, notius est quã vt probatione egeat.

Epist. X. Pag. 15.

Et persuaderit tibi etiam quum persuaserit capias. Ferri fortasse potest: quid si tamen adiecta negatione legas, *etiam quum non persuaserit.* hoc est, etiam si in re ab eo dissentias, dulcedine tamen orationis eius capiaris.

An vt magis angar? quod non licet, Scribe, *an magis angar, quod non licet.*

Epist. XII. Pag. 18.

Quæ ætas etiam robustissimis satis longa est: scio. Ita omnino legendum est, vt verbum *Scio* præcedentem sententiam claudat, & hîc & duobus deinceps locis, non inchoet, vt in aliis editionibus, Sic in epistola XXI. libri noni. Tale illud Symmachi ad Ausonium: *Quæstor es: memini. consilij regalis particeps: scio. precum cen-*

ditor: recognosco.

Epist. xx. Pag 30.

Itaque quòd audis frequenter. Inducendum *tò quòd.* assentientibus etiam quibusdam editionibus.

Epist. xxiiii. Pag. 36.

Scholasticis porro studiosis, vt hic est, sufficit. Perspicuè expungenda vox *studiosis:* quæ sine dubio ex glossa est profecta, & in editione Florentina non habetur. Legitur etiam *dominis* pro *studiosis*: æquè ineptè: nisi putet aliquis in *hominibus* esse mutandum seruatis eius vocis vestigiis: quod non displiceat. Iacobus verò Lectius, vir, sine dolo dicã, magnus, & ingenii incertum maioris an iudicii, ita hunc locum legebat & distinguebat. *Scholasticis porro, domus, vt hic est, sufficit abundè: tantùm soli,* &c.

IN LIBRVM II.

Epist. iii. Pag. 40.

Statim omnia ac penè pariter ad manum: sensus rec. Ita distingue, *surgit, amicitur, incipit: Statim omnia, ac penè pariter ad manum sensus reconditi: occurrant verba: sed qualia? quæsita & exculta.* Fortasse etiam legendum, *scin' qualia?* non *sed,* familiare comicis loquendi genus: quos

hîc non rarò imitatur.

Postremò docet, delectat, afficit, (*quod max.*) Distingue, *afficit. quod maximè dubites, crebra,* &c.

Epist. viii. Pag. 47.

Acuent ad bonas artes iuuentutem: adoleſc. Distingue, *Acuent ad bonas artes iuuentutem, adoleſcentibus quoque* (*digni ſint*) *modo præmia conſtituãt acuent principes,* &c.

Epist. ix. Pag. 48.

Vereor vt Cæſarem decepiſſe videar. Corruperunt hunc locum qui inſeruerunt de ſuo τὸ vt: quod etiã priores editiones non habent: nec ferè poteſt.

Epist. x. Pag. 49.

Nominem te patientem. Vera lectio eſt quam immeritò Catanæus non probat: *Hominem te patientem, vel potius durum! qui tam inſignes libros tamdiu teneas.* Quis in epiſtolis M. Tullii illa non obſeruauit? *Homines ridiculos! qui,* &c. item, *Hominem ridiculum! qui.* & alibi, *Lepidum amicum Salluſtium! qui,* &c. talia ſunt ſexcẽta in Cicerone. Simile principium epiſtolæ xxii. infrà libro quarto: *Triſtem & acerbum caſum Heluidiarum ſororum!* nec multo aliter orditur epiſtolam x xxiii. libri ſexti.

Epist. xi. Pag. 34.

Vſque ad Pompeium collegam. Scribe Cæſa-

gam, & ita deincreps semper in hac epistola.

Epist. XIIII. Pag. 59.

Quum μισόχορος dedit signum. Immeritò doctis hominibus suspecta est vox *μισόχορος*: cuius stabiliendæ, hoc loco vel id satis sit quod apud Sidonium Apollinarẽ merum simiam huius scriptoris legitur. Est autem *μισόχορος* idem planè cum eo qui *χορυφαῖος* vocabatur, *οὐ κατάρξαντος* vt est in libello De mundo, *συνιπήχει πᾶς ὁ χορός*. Ille præcinebat: reliquus chorus accinebat concinebátque. Idem officium eius qui symphoniacis celeuma canentibus in naui modum dabat: quem Plautus aliique prisci, dixerunt portisculum, Seneca, pausarium.

Epist. XIX. Pag. 69.

Omnésque quos ego noui in vtraque parte calculos pone. Malim, *quos ego moui*. Supra enim disputauit in vtranque partem, & dubitandi rationes protulit. Iuuat quod idem auctor libro tertio, *motus consiliũ*, pro causis & rationibus consilii dixit, epistola XIII.

IN LIBRVM TERTIVM

Epist. I. Pag. 72.

Quin etiam parua hæc, parua. si non. Notæ parentheseos lucem aliquam afferent. *quinetiã, parua hæc, (parua, si non quotidie fiant,) ordine quodam, &c.*

Epist. IIII. Pag. 77.

Verum etiam alij quidem minoris, sed tamen numeri. Legerim, vel sic, *alij minores quidem, sed tamen numeri.* vel ita potius, *alia minoris quidem, sed tamen numeri.* hoc est, alia quæ minoris quidem erant ponderis quàm auctoritas senatus: alicuius tamen erant apud me momenti. Ea quæ fuerint, ipse subiecit. Similiter loquitur epistola XI. *in hoc uno, honesto quidem, sed tamen errore versatur.* & alibi.

Epist. V. Pag. 79.

Quem interdiu leuem & suc. Puto post vocem *æstate* demum finiendam esse parenthesin.

Tanquam aliqua lege cogente hæc inter. Distingue, *tanquam aliqua lege cogẽte. Hæc inter,* &c. Romani plerique omnes partem anni in vrbe degebant: partem in secessu Dixit de vita vrbana: subiicit statim de ratione vitæ in secessu.

Epist. IX. Pag. 86.

Vnde varietas? vnde plures actiones? Posterior *interrogationis nota delenda.* Paullo pòst tollenda parẽthesis ibi, *ita meorum, pudorẽ.* Nec multo pòst in eadem epistola scribendum, *tanquam in causa Cassa, (hæc vxor Classici) prænaricaretur.* Sensus patet. Sub finem scribe. *Interrogo ipse me an aliquid omiserim rursus: & rursus penè omisi.* ait, *rursus omiserim:* quia semel iam omiserat aliquid dixit enim suprà, *succurrit quod præterieram & quidẽ serò.* Ita esse distinguẽdum eruditissimu

Cátanæus non vidit.

Epist. xi. Pag 93.

Atque hæc feci tum ſ. Totus locus qui ob prauam diſtinctionẽ hiulcus eſt, ita cõcipiẽdus. *Atque hæc feci cum ſeptem amicis meis aut occiſis aut relegatis* (occiſis *Senecione, Ruſtico, Heluidio*: relegatis, *Maurico, Cratilla*; *Arria, Fannia*:) *tot circa me iactis fulminibus quaſi ambuſtus mihi quoque impendere idem exitium certis quibuſdam notis auguraretur.*

Epist. xii. Pag. 95.

Deſcribit enim eos. Malim, *Scribit enim.* Syllaba *de* ex fine præcedentis vocis huius initio malè adhæſit. Paullo antè diſtingue. *Erunt officia antelucana: in quæ*, &c. hoc eſt, Cœna eſto eiuſmodi quæ non impediat officia ante lucem obeunda. Tale fuit officium antelucanum de quo in epiſtola de Plinio ſuprà. *Ante lucem ibat ad Veſpaſianum imperat.*

Epist. xviii. Pag. 101.

Recténe omnia. Totum huius epiſtolæ principium ita deprauatum eſt in omnibus, credo, codicibus, vt ŒEdipo videatur opus. Planiſſimus autem erit, ſi ſic legas & diſtinguas, *Recténe omnia quòd iam pridem epiſtolæ tuæ ceſſant. an omnia quidem rectè, ſed occupatus es tu? an tu non occupatus, ſed occaſio ſcribendi vel rara vel nulla?* Potes & ita, *Recténe omnia, (quòd iam pridem epiſtolæ tuæ ceſſant) an non omnia rectè? Vel occupatus es*, &c. Il-

lud, *quòd iampr.* perinde eſt ac ſi diceret, hæc quæro quòd iamp.

EPIST. XVIII. Pag. 103.

At mihi quidem. Pone τελείαν στιγμὴν poſt *ſcribent*, & lege, *Ac mihi q.* deinde diſtingue ita, *indicta non ideo t.* pendet enim ſententia.

EPIST. XIX. Pag. 104.

Aliquid tamen fœnore. Placet mihi validiſſime Lectii mei coniectura, qui traiectis literulis duabus ità hunc locum emendat. *ſum quidem propè totus in prædiis: aliquid tamen fœnero: nec moleſtum erit mutuari.* Verum quidem eſt, ait Plinius, magnam partem opum mearum in prædiis eſſe ſuam: ſed tamen etiam in nominibus aliquid habeo: quod tamen ipſum ſi non ſufficiat, mutuabor à ſocru.

IN LIBRVM IIII.

Epiſt. 1. Pag. 109.

Tanto maiore ſtudio. Repete ex fine præcedentis dictionis ſyllabam *it*, ac lege. *Id tanto mai.*

Epiſt. 11. Pag. 110.

Manulos multos, & vinctos & ſolutos. Iũctos & ſolu

Epiſt. x. Pag. 120.

Idem tamen ſic adſcrip. Eidem,

Epiſt. xii. Pag. 124.

Præfecti ærario populóque vindic. Lego, *Hæredes ſcribæ ſibi: præfecti ærarij, erario populóque, vindicabant.* geminatio eiuſdem vocis huic loco fraudi fuit, vt aliis (Romano more loquor) ſexcentis.

Epiſt. xix. Pag. 135.

Parentis loco venerere. Scribo ſic hunc locum, *Nam quum matrẽ meam parentis loco venerarêre, me quoque à pueritia ſtatim form.* &c.

Epiſt. xxv. Pag. 141.

Magnóque clamore ei qui ſcripſiſſet, iratum principem eſſe comprecatus. Ita reſtitueram pridem ineptam lectionem quæ in multis editionibus legitur. Formula erat illis tẽporibus vſitata qua per nefandam adulationem principi tribuebãt, quod priores Deo. ſic epiſtola quinta libri ſexti, *propitium Cæſarem alicui precari.* Et ita accipi ille locus Symmachi libro primo epiſtola octaua debet, *Ita me Dij dominis probabilem præſtent, vt ego hoc tuum carmen libris Maronis adiungo.* Apud Senecam verò ſæpe leges, Deum precari alicui facilem aut iratum.

Epiſt. xxvii. Pag. 142.

Tertius dies eſt quòd audiui. Scripſerat, puto, *quo*, vel *ex quo.* Cicero diceret *quum*. Plinius tamen iterum ſic loquitur epiſtola decima quarta libri octaui: *Breue tempus, quòd libet ſcire quòd ſimus*. Mihi verò etiam ille locus atque alii ſimi-

les mendum continere vi dentur. Mox illa verba *poëmatia appellat*, non debent notis parentheseos includi. In hendecasyllabis Sentii Augurini quos huic epistolæ inclusit Plinius, videntur esse quædam quæ parum fluant. Ac fortasse ita hæc sunt concipienda.

Unus Plinius est mihi (priores
Mauult versiculos foro u relicto:
Et quærit quod amet putátque amari)
Ille Plinius, ille, quod Catones.

In quibusdam editionibus disertè extat *quod Catones*, non *quid*. In iisdem est ita scriptum hoc carmen, *Unus Plinius est mihi priores*, quod durè dictum mihi videatur. Quid si etiam legas *probátque amari* non *putari*? non enim putare ita Latini accipiunt, vt Græci suum νομίζειν, pro solere & in moribus ac consuetudine habere.

μηγνώσιον ὅτι Fallitur interpres qui putat sesquiuersum hunc sumptum esse ex Phœnissis Euripidis, vnde postea librariorum incuria excidexit: non enim ex Phœnissis sed de Phœnice eius poetæ hæc trāstulit Plinius. Integrum locum habes apud AEschinem in ea contra Timarchum.

Epist. xxix. Pag. 144.

Exercere etiam leuissimi possunt. Imò leuissimi.

IN LIBRVM QVINTVM.

Epist. III. Pag. 150.

Et satyricos intelligo. Omnino altera lectio, *& Socraticos intelligo*, videtur indicare veram lectionem esse *Sotadicos*, quod & eruditissimo Catanæo veniſſe in mentem video.

Mihi modestior constantia. Lego *conscientia.*

Epist. IV. Pag. 152.

Dixerunt se deceptos. Distingue, *dixerunt se deceptos: lapsine verbo, an quia ita sentiebant?*

Erexi aures tuas quandiu. Et hæc ab interpunctione laborant. Scribe, *Erexi aures tuas: quandiu nunc oportet quàm blandè roges, vt reliqua cognoscas.*

Epist. VI. Pag. 154.

Atque etiam viridissimam profert interdum. Muta sic distinctionem in omnibus quas vidi editionibus vitiosam: *atque etiam viridissimam profert. Interdum, sed non sæpius quàm sub vrbe nostra necat.* Deinde scribe, *semper aer spiritu alique mouetur.* Iterum mox ita interpunge, *senes multos videas auos proauósque iam iuuenum.* cuius lectionis argutia pro longiore confirmatione erit.

Epist. VII. Pag. 161.

Huic quadringentorum millium. Lege vt in quibusdam codicibus, *huic quadringenta millia, paulo amplius tertiam partem ex aduentitio denegem?* Appellat quadringenta sestertiûm millia, paulo amplius tertiam partem sestertii vndecies: & quum de suo patriæ hanc summam contulerit, non grauatè eidem ex aduẽtitio illam quoque se ait collaturum. quod autem in quibusdam libris *sedecies* scribitur, falsum manifestò est. *sestertium* verò nõ *sestertiûm* scribendum ex vsu auctorum eius seculi.

Epist. VIII. Pag. 164.

Vetera & scripta alijs, parata inq. Totus locus ita concipi debet: *vetera & scripta alijs? parata acquisitio, sed onerosa collatio, intacta & nouae gratiæ offensæ, leuis gratia.* Sic amat loqui Cicero, & Plinius: vel vide epistolam XVIII libri septimi.

Nam præterij quod. Turbat doctos viros hic locus: tu lege, *Nam præter id quod* &c. nihil erit planius.

Epist. XVII. Pag. 174.

Posteris ipsis præferret. Scribe, *ipse.*

Epist. XXI. Pag. 179.

Nepos prætor, qui legibus quærit. Ex altera lectione quorundam librorum puto legendum, *qua lege de muneribus quærit.* hoc est, qui exercet quæstionem illam. Notum quid sit quæstor esse

& quæſtionem aliquam exercere in foro Romano non rectè enim ad prætorem vrbanum videntur hæc referri ab interprete.

IN LIBRVM SEXTVM.

Epist. ii. Pag 182.

Animi ſuperſtitione. Suſpicor legendum, *anili*. Erat, inquit, ſuperſtitioſus in conſulendis aruſpicibus ſuper, actionis euentu: ea tamen ſuperſtitio quanuis anilis, ſummum honorem teſtabatur quem habebat litteris.

Nam tu quoque amore communium. Legitur in quibuſdam libris *communi*. Fortaſſe ita emendandum, *Nam tu quoque in more communi ſoles emendari cupere, quæ iam corrigere difficile eſt.* ſententiâ admodum perſpicuâ.

Epist. xvi. Pag. 196.

Vt populi, vt vrbes. Lego *vrbis*. ideo autem hæc addit, quia frequentius accidunt populorum aut vrbium clades quàm terrarũ. Nobilitatur autem eorum mors qui in aliqua inſigni ſtrage ceciderũt, vel memorabili alicuius vrbis caſu. Catanæi interpretationi nullus aſſentior.

Vt eruditiſſimo viro viſum. Malim, *id erud. viro viſum.*

Egrediebatur domo. Malim, *Egreditur domo, accipit cod.* niſi accipias pro, quum egrederetur domo, & referas ad illud *orabant*, quod ſequitur.

Atque hilaris. Scribo, *idque hilaris.*

Epist. xix. Pag. 201.

Scìtu. Lego cum interrogatione, *Scìtu accepisse pretium agris?* Nam re recēti scripta epistola, vt quod erat nouum nuntiaret.

Epist. xx. Pag 204.

Si frater inquit, tuus auunculus. Hæc lectio falsa, altera vera. *Si frater tuus, inq. tuus auunculus.* Ait *Frater tuus*, respiciens Plinianam, matrem huius Plinii: ait *auunculus tuus*, ipsum respiciens qui hæc scribit. Paullo pòst scribe *quiritabat*, & *miserabantur.*

Epist. xxii. Pag. 207.

Et quærendi de eo quem sic amasset nec. inf. Scribe *querendi.* Sensus est, Brutianus propter suum testamentum Atticini, accusatoris iam sui, manu scriptum protulit, vt esset apud omnes insigne eius perfidiæ argumentum ac τεκμήριον.

Epist. xxiiii. Pag. 209.

Quàm multum interest quid à quoque fiat, Scribo, *Quàm multum interest quid à quo fiat.*

Epist. xxv. Pag. 210.

Proficiscenti quadringenta millia nummûm ad instruendum se ornandumque donaueram. Nos me clā est quàm effusa liberalitate fuerit Plinius: puto tamen veriorem esse lectionem quæ in nōnullis codicibus reperitur, *quadraginta.* nam e-

tiam hæc ſumma (accedit ad mille aureos noſtræ monetæ) mus amplißimum eſſe videtur. Plinius ſanè liberalis fuit, non prodigus: vt teſtatur epiſtola quarta libri ſecundi: neque vni huic benefaciendum habuit: ſed multis. quod ex his epiſtolis ſæpe ab eo factum apparet. Poſtremò vix eſt vt grandiore ſumma ad inſtruendum ſe opus haberet, qui ad ducendos ordines proficiſceretur. Non enim is tantus honos fuit. Sic Quintiliani filiæ nupturæ quinquaginta millia nummûm confert, infrà, eodem.

Epiſt. xxvi. Pag. 211.

Supereſt vt auum te quàm maturißimè ſimilimũ ſui faciat. Inepta lectio, ſi quid iudico: Ac miror eruditum virum Catanæum hoc eſſe ſequutum. Lege *ſimillimo ſui*, vel *ſimillimi*, ſic libro v. *Videas auos proauoſque iuuenum.* placet tamẽ magis in ſexto caſu.

Epiſt. xxvii. Pag. 212.

Tum rerum etiam ac temporum conditione initur. Vel *mutatur.* legendum, vt in quibuſdam codicibus. vel inſerendum *re* ex ante *hominum.*

Epiſt. xxix. Pag. 214.

Quæ tamẽ in numero fuerunt. Lego, *quæ tertio in numero fuerunt, ex illa Thraſeæ diuiſione.* Manifeſtũ eſt ſi quis attentè iſta legat, & ſuprà allatæ diuiſionis Thraſeæ meminerit, ita eſſe legendum. Fuerat ſcriptum notis ꝛꝛꝛ pro tertio: imperiti homines putarunt eſſe *tn* : & *tamen* legerunt: quæ vox ita vulgo ſcribi per compendium ſolet.

EPISTOLA XXXI. Pag. 217.

Iulij Tyronis codicillis. Vel *Iulij Tyronis codicillis*: vel, *de Iulij T. codicillis* constat legendum.

EPISTOLA XXXIII. Pag. 220.

Accipe orationem vt illi arma diuina. Scribe: *vt illi arma, diuinam.* Vocat orationem illam suam diuinam, & postea corrigit se, aitq;, *vt inter meas pulchram*: sic in fine, *præcipuam vt inter meas.* tollenda enim eo loco ὑπερσυγμὸν. Sed immensum sit deprauatos in his epistolis locos hac ratione, punctis inquam, malè collocatis, omnes persequi. Sanè, non omnes assequuntur elegantissimi scriptoris argutiam: quæ magnam sæpe requirit attentionem. quod semel dicere placuit: ne expectaret lector vt de omnibus admoneretur à nobis.

EPISTOLA XXXIIII. Pag. 222.

Sed licet cessauerit, illa. Scribe, *sed licet cessauerint illæ, tempestate detentæ, tu tamen, &c.*

IN LIB. R. SEPTIMVM.

EPISTOLA III. Pag. 225.

Nusquam toga? feriata? liber totos dies. Suspectus est mihi iste locus: quid si legas? *quousque calces, nunquam toga? feriaberis liber totos dies?*

Epist. IIII. Pag. 126.

Auſus de Cicerone dare. Scribe *dare eſt.*

Nullúmque in medium timidi damus? Scribo, *Nullique* Nullus pro non, vulgò notum.

Tyronis noſſe fugares. Fortaſſe, *Tyroniáſque fugaces.* Nam *noſce* plerique codices habent. *ce* pro *que* poſito vt paſsim.

Epist. XVIII. Pag. 242.

Exactori publico mancipaui. Scribendum *actori publico.* ſicut habent meliores libri: neque aliter eruditus Catanæus Sic apud Tacitum etſi alia in re, libro ſecundo Annalium, *Tiberius mancipari ſingulos actori publico iubet.*

Epist. XXIIII. Pag. 248.

Delicatè, ſeueriſſimè, & tamen obſequentiſſimè. Nondum ſatis conſtitui exiſtimare debeam annō ſcripſiſſe Plinium *ſecuriſſimè* non *ſeueriſſimè.* hoc eſt, in ſumma ἀδείᾳ & peccandi impunitate.

Epist. XXVII. Pag. 252.

Eſſe aliquid phantaſmata. Exiſtimamus legendum eſſe *phaſmata.* quam noſtram ſententiam multis rationibus alibi aſtruimus. video enim nō ſolùm vulgus, ſed etiam ſummi in literis nominis viros ignorare quid & quomodo differant hæc duo vocabula.

Longius primo, deinde proximo. Scribo, *deinde à proximo.*

Epist. E AD. Pag. 254.

Domus poſtea ritè conditis manibus caruit. Ac-

tende quæſo, lector: videbis locum eſſe mutilum: quid enim illud eſt quo domus caruit? non eſt obſcurum quid velit, & planiſſimè conſtat ex Luciani verbis in eiuſdem rei narratione, ἐκ εἴνεκα μὲν οὖν, inquit, ἰθάφαμεν, ἀνορύξαντες ἡ οἰκία, ἣν τὸ ἀπ' ἐκείνου ἐπωίσατο ἀοχ[illegible]μὴν ὑπὸ φίλων φασμάτων. Locus eſt in Philopſeude. Puto legendum, *domus poſtea rite conditis manibus*, *demonibus caruit*. vel *phaſmatibus caruit*. aut etiam *manibus caruit*. tot enim modis ex Luciano locus expleri poteſt. Iam illud, *rite conditis manibus*, quod malè quidam accipiunt, dictum eſt ex conſuetudine & ritu Romanorum: qui tum demum manes conditos putabant vocabántque, quum omnia illorum iuſta eſſent peracta.

Epiſt. xxviii. Pag. 255.

An quoſdam apud te reprehendiſſe. Lego, *quoſdam me apud te repr.*

Qui amicos meos melius norint. Lego, *melius me norint.*

Epiſt. xxix. Pag. 256.

Et ſeſtertium centies quinquagies. Manifeſtum eſt legendum eſſe *ſeſtertium* τὸ non *ſeſtertium*. ſequitur enim, *cuius honore* videlicet ſeſtertii. Iam antè diximus ita loqui ſolitos ſcriptores, *emi centies ſeſtertio*: liberalitas centies ſeſtertii. cuius locutionis paſſim extant exempla.

Epiſt. xxxi. Pag. 258.

Vt librum de vita eius ediderit pulchrum. Iſtud,

Scribe, *ediderit, Pulchrum iſtud, &c.*

Epiſt. xxxiii. Pag. 260.

Ne bona diſſipari ſinant, quorum eſſe in cuſtodia debent. Poſtrema verba non carent menda: eſſet aliquid ſi legeretur, *quæ iam eſſe in cuſtodia deberent.* ſententia recta quidem: modò tamẽ certa. Paullo antè variè leguntur illa verba: *cuius gratia periculum creuit.* quidam codices, *c. g. periclitatus ſum.* ex adſcripta vel ſuperſcripta potius interpretatione. in aliis eſt, *cuius gratia periculo cedit.* Legi poteſt vel *c. gratia periculum creuit.* vel *c. gratia periculum creauit:* aut etiam *periculo creuit.*

IN LIBR. OCTAVVM.

Epiſt. iiii. Pag. 265.

Ipſo cuius res, opera, conſilia dictaturus es. Melius *dicturus es.* quod & in quadam editione extat. Poëtæ ſanè non ſolent ita loqui, ſe aliis ſua carmina dictare: ſed contra, dictata ſibi à Muſis aut Apolline carmina ſe excipere. propterea ὑποφήτας ſe vocant: & notum illud de ſummo vate ingeniorum principe, Ἐμοὶ μὲν Ὁμήρου ἐπος, ἄλλου δὲ Φοῖβος Ἀπόλλων. Si legas *dictaturus*, referes ad notarium cuius manu poëta vteretur non ſua.

Epiſt. vi. Pag. 268.

Seſtertiũ centies. Vide ad librum ſuperiorem.

les mendum continere vi dentur. Mox illa verba *pœmatia appellat*, non debent notis parentheseos includi. In hendecasyllabis Sentii Augurini quos huic epistolæ inclusit Plinius, videntur esse quædam quæ parum fluant. Ac fortasse ita hæc sunt concipienda.

Vnus Plinius est mihi priores
Mauult versiculos foro relicto:
Et quærit quod amet putátque amari)
Ille Plinius, ille, quod Catones.

In quibusdam editionibus disertè extat *quod Catones*, non *quid*. In iisdem est ita scriptum hoc carmen, *Vnus Plinius est mihi priores*, quod durè dictum mihi videatur. Quid si etiam legas *prebátque amari* non *putat*? non enim putare ita Latini accipiunt, vt Græci suum νομίζειν, pro solere & in moribus ac consuetudine habere.

ἡγνόησαν ὅτι Fallitur interpres qui putat sesquiuersum hunc sumptum esse ex Phœnissis Euripidis, vnde postea librariorum incuria excidérit: non enim ex Phœnissis sed de Phœnice eius poetæ hæc trāstulit Plinius. Integrum locum habes apud AEschinem in ea contra Timarchum.

Epist. xxix. Pag. 144.

Exercere etiam leuissimi possunt. Imò leuissimi.

IN LIBRVM QVINTVM.

Epist. III. Pag. 150.

Et satyricos intelligo. Omnino altera lectio, *& Socraticos intelligo*, videtur indicare veram lectionem esse *Soradicos*, quod & eruditissimo Catanæo venisse in mentem video.

Mihi modestior constantia. Lego *conscientia.*

Epist. IV. Pag. 152.

Dixerunt se deceptos. Distingue, *dixerunt se deceptos: lapsine verbo, an quia ita sentiebant?*

Erexi aures tuas quandiu. Et hæc ab interpunctione laborant. Scribe, *Erexi aures tuas: quandiu nunc oportet quàm blandè roges, vt reliqua cognoscas.*

Epist. VI. Pag. 154.

Atque etiam viridissimam profert interdum. Muta sic distinctionem in omnibus quas vidi editionibus vitiosam: *atque etiam viridissimam profert. Interdum, sed non sæpius quàm sub vrbe nostra necat.* Deinde scribe, *semper aer spiritu aliquo mouetur.* Iterum mox ita interpunge, *senes multos videas auos proauósque iam iuuenum.* cuius lectionis argutia pro longiore confirmatione erit.

Epist. VII. Pag. 161.

Huic quadringentorum millium. Lege vt in quibusdam codicibus, *huic quadringenta millia, paulo amplius tertiam partem ex aduentitio denegem?* Appellat quadringenta sestertiùm millia, paulo amplius tertiam partem sestertii vndecies: & quum de suo patriæ hanc summam contulerit, non grauatè eidem ex aduẽtitio illam quoque se ait collaturum. quod autem in quibusdam libris *sedecies* scribitur, falsum manifestò est. *sestertium* verò nõ *sestertiũm* scribendum ex vsu auctorum eius sæculi.

Epist. VIII. Pag. 164.

Vetera & scripta alijs, parata inq. Totus locus ita concipi debet: *vetera & scripta alijs? parata inquisitio, sed onerosa collatio, intacta & nouae? grauis offensa, leuis gratia.* Sic amat loqui Cicero, sic Plinius : vel vide epistolam XVIII libri septimi.

Nam preterij quod. Turbat doctos viros hic locus: tu lege, *Nam praeter id quod* &c. nihil iam planius.

Epist. XVII. Pag. 174.

Posteris ipsis praeferret. Scribe, *ipse.*

Epist. XXI. Pag. 179.

Nepos praetor, qui legibus quaerit. Ex altera lectione quorundam librorum puto legendum, *qua lege de muneribus quaerit.* hoc est, qui exercet quæstionem illam. Notum quid sit quæstor esse

& quæſtionem aliquam exercere in foro Romano non rectè enim ad prætorem vrbanum videntur hæc referri ab interprete.

IN LIBRVM SEXTVM.

Epist. ii. Pag 182.

Animi ſuperſtitione. Suſpicor legendum, *anili*. Erat, inquit, ſuperſtitioſus in conſulendis aruſpicibus ſuper, actionis euentu: ea tamen ſuperſtitio quanuis anilis, ſummum honorem teſtabatur quem habebat litteris.

Nam tu quoque amore communium. Legitur in quibuſdam libris *communi*. Fortaſſe ita emendandum, *Nam tu quoque in more communi ſoles emendari cupere, quæ iam corrigere difficile eſt.* ſententiâ admodum perſpicuâ.

Epist. xvi. Pag. 196.

Vt populi, vt vrbes. Lego *vrbis*. ideo autem hæc addit, quia frequentius accidunt populorum aut vrbium clades quàm terrarū. Nobilitatur autem eorum mors qui in aliqua inſigni ſtrage ceciderūt, vel memorabili alicuius vrbis caſu. Catanæi interpretationi nullus aſſentior.

Vt eruditiſſimo viro viſum. Malim, *id erud. viro viſum.*

Egrediebatur domo. Malim, *Egreditur domo*, accipit cod. niſi accipias pro, quum egrederetur domo, & referas ad illud *vrabant*, quod ſequitur.

Atque hilaris. Scribo, *idque hilaris.*

Epist. xix. Pag. 201.

Scis tu. Lego cum interrogatione, *Scis tu accessisse pretium agris?* Nam re recéti scripta epistola, vt quod erat nouum nuntiaret.

Epist. xx. Pag 204.

Si frater inquit, tuus auunculus. Hæc lectio falsa, altera vera. *Si frater tuus, inq. tuus auunculus.* Ait *Frater tuus*, respiciens Pliniam, matrem huius Plinii: ait *auunculus tuus*, ipsum respiciens qui hæc scribit. Paullo pòst scribe *quiritarent*, & *miserabantur.*

Epist. xxii. Pag. 207.

Et quærendi de eo quem sic amasset nec. ind. Scribe *querendi.* Sensus est, Brutianus propter suum testamentum Atticini, accusatoris iam sui, manu scriptum protulit, vt esset apud omnes insigne eius perfidiæ argumentum ac πεμμίεον.

Epist. xxiiii. Pag. 209.

Quàm multum interest quid à quoque fiat, Scribo, *Quàm multum interest quid à quo fiat.*

Epist. xxv. Pag. 210.

Proficiscenti quadringenta millia nummûm ad instruendum se ornandumque donauerat. Nos me clã est quàm effusa liberalitate fuerit Plinius: puto tamen veriorem esse lectionem quæ in nõnullis codicibus reperitur, *quadraginta.* nam e-

tiam hæc ſumma (accedit ad mille aureos noſtræ monetæ) munus ampliſſimum eſſe videtur. Plinius ſanè liberalis fuit, non prodigus: vt teſtatur epiſtola quarta libri ſecundi: neque vni huic benefaciendum habuit: ſed multis. quod ex his epiſtolis ſæpe ab eo factum apparet. Poſtremò vix eſt vt grandiore ſumma ad inſtruendum ſe opus haberet, qui ad ducendos ordines proficiſceretur. Non enim is tantus honos fuit. Sic Quintiliani filiæ nupturæ quinquaginta millia nummûm confert, infrà, eodem.

Epiſt. xxvi. Pag. 211.

Supereſt vt auum te quàm maturißimè ſimilimũ ſui faciat. Inepta lectio, ſi quid iudico: Ac miror eruditum virum Catanæum hoc eſſe ſequutum. Lege *ſimillimo ſui*, vel *ſimillimi*, ſic libro v. *Videas auos proauoſque iuuenum.* placet tamẽ magis in ſexto caſu.

Epiſt. xxvii. Pag. 212.

Tum rerum etiam ac temporum conditione inſitur. Vel *mutatur.* legendum, vt in quibuſdam codicibus. vel inſerendum *re* ex ante *hominum.*

Epiſt. xxix. Pag. 214.

Quæ tamẽ in numero fuerunt. Lego, *quæ tertio in numero fuerunt, ex illa Thraſeæ diuiſione.* Manifeſtũ eſt ſi quis attentè iſta legat, & ſuprà allatæ diuiſionis Thraſeæ meminerit, ita eſſe legendum. Fuerat ſcriptum notis ιιι pro tertio: imperiti homines putarunt eſſe *in*: & *tamen* legerunt: quæ vox ita vulgo ſcribi per compendium ſolet.

EPISTOLA XXXI. Pag. 217.

Iulij Tyronis codicillis. Vel *Iulij Tyronis codicilli:* vel, *de Iulij T. codicillis* constat legendum.

EPISTOLA XXXIII. Pag. 220.

Accipe orationem vt illi arma diuina. Scribe: *vt illi arma, diuinam.* Vocat orationem illam suam diuinam, & postea corrigit se, aitq; *vt inter meas pulchram*: sic in fine, *præcipuam vt inter meas.* tollenda enim eo loco ὑπερσυγμὸν. Sed immensum fit deprauatos in his epistolis locos hac ratione, punctis inquam, malè collocatis, omnes persequi. Sanè, non omnes assequuntur elegantissimi scriptoris argutiam: quæ magnam sæpe requirit attentionem. quod semel dicere placuit: ne expectaret lector vt de omnibus admoneretur à nobis.

EPISTOLA XXXIIII. Pag. 222.

Sed licet cessauerit, illa. Scribe, *sed licet cessauerint illa, tempestate detenta, fu tamen,* &c.

IN LIBR. SEPTIMVM.

EPISTOLA III. Pag. 225.

Nusquam toga feriata? liber totos dies. Suspectus est mihi iste locus: quid si legas? *quousque calces, nunquam toga? feriabuntur liber totos dies?*

Epist. IIII. Pag. 126.

Ausus de Cicerone dare. Scribe *dare est.*

Nullúmque in medium timidi damus? Scribo, *Nullique* Nullus pro non, vulgò notum.

Tyronis nosse fugaces. Fortasse, *Tyroniásque fugaces.* Nam *nosce* plerique codices habent. *ce* pro *que* posito vt passim.

Epist. XVIII. Pag. 242.

Exactori publico mancipaui. Scribendum *actori publico.* sicut habent meliores libri: neque aliter eruditus Catanæus Sic apud Tacitum etsi alia in re, libro secundo Annalium, *Tiberius mancipari singulos actori publico iubet.*

Epist. XXIIII. Pag. 248.

Delicatè, seuerissimè, & tamen obsequentissimè. Nondum satis constitui existimare debeam annō scripsisse Plinium *securissimè* non *seuerissimè.* hoc est, in summa ἀδείᾳ & peccandi impunitate.

Epist. XXVII. Pag. 252.

Esse aliquid phantasmata. Existimamus legendum esse *phasmata.* quam nostram sententiam multis rationibus alibi astruimus. video enim nō solùm vulgus, sed etiam summi in literis nominis viros ignorare quid & quomodo differant hæc duo vocabula.

Longius prima, deinde proximo. Scribo, *deinde à proximo.*

Epist. E A D. Pag. 254.

Domus postea ritè conditis manibus caruit. Ac-

tende quæſo, lector: videbis locum eſſe mutilum. quid enim illud eſt quo domus caruit? non eſt obſcurum quid velit, & planiſſimè conſtat ex Luciani verbis in eiuſdem rei narratione, ἐκεῖνο μὲν οὖν, inquit, ἐᾶσαι μέν, ἀνορύξαντες ἡ οἰκία ἤ τὸ ἀπ' ἐκείνε ἐπωιήσατο ἀνοχωμένη ὑπὸ τῶν φασμάτων. Locus eſt in Philopſeude. Puto legendum, *domus poſtea rite conditis manibus*, *damnatis caruit*. vel *phaſmatibus caruit*. aut etiam *mortuis caruit*. tot enim modis ex Luciano locus expleri poteſt. Iam illud, *rite conditis manibus*, quod male quidam accipiunt, dictum eſt ex conſuetudine & ritu Romanorum: qui tum demum manes conditos putabant vocabántque, quum omnia illorum iuſta eſſent peracta.

Epiſt. xxviii. Pag. 255.

Au quoſdam apud te reprehendiſſe. Lego, *quaſdam me apud te repr.*

Qui amicos meos melius noriut. Lego, *melius me norint.*

Epiſt. xxix. Pag. 256.

Et ſeſtertium centies quinquagies. Manifeſtum eſt legendum eſſe *ſeſtertium* τὸ non *ſeſtertium*. ſequitur enim, *cuius honore* videlicet ſeſtertii. Iam antè diximus ita loqui ſolitos ſcriptores, *semi centies ſeſtertio*: liberalitas centies ſeſtertii. cuius locutionis paſſim extant exempla.

Epiſt. xxxi. Pag. 258.

Vt librum de vita eius ediderit pulchrum. Illud,

Scribe, *ediderit, Pulchrum istud, &c.*

Epist. xxxiii. Pag. 260.

Ne bona dissipari sinant, quorum esse in custodia debent. Postrema verba non carent menda: esset aliquid si legeretur, *quæ iam esse in custodia deberent.* sententia recta quidem: modò tamẽ certa. Paullo antè variè leguntur illa verba: *cuius gratia periculum creuit.* quidam codices, *c. g. periclitatus sum.* ex adscripta vel superscripta potius interpretatione. in aliis est, *cuius gratia periculo cedit.* Legi potest. vel *c. gratia periculum creuit.* vel *c. gratia periculum creauit:* aut etiam *periculo creuit.*

IN LIBR. OCTAVVM.

Epist. iiii. Pag. 265.

Ipsõ cuius res, opera, consilia dictaturus es: Melius *dicturus es.* quod & in quadam editione extat. Poëtæ sanè non solent ita loqui, se aliis sua carmina dictare: sed contra, dictata sibi à Musis aut Apolline carmina se excipere. propterea ἀοιδίμους se vocant: & notum illud de summo vate ingeniorum principe, Ἐγραψεν μὲν Ὁμηρος, ἔσπε δὲ Φοῖβος Ἀπόλλων. Si legas *dictaturus*, referes ad notarium cuius manu poëta vteretur non sua.

Epist. vi. Pag. 268.

Sestertiũ centies. Vide ad librum superiorem.

Quid dicam? nescio: nisi vellet. Totum locum lege vt veteres editiones habent, *Tanta principis, tanta senatus, tanta Pallantis ipsius, quid dicam, nescio: vt vellent in oculis omnium figi*, P. Locus est elegantissimus quem non assecuti sunt qui primi eum deprauauerunt. Voluit Plinius dicere, Tanta fuit principis, senatus & Pallantis vecordia siue ἀβελτηρία aut ἀνοησία, vt vellent, &c. sed quia verebatur ne id quidam durius acciperent, reticuit eleganter verbum asperius.

Ea honorum vilitas erat, illorum etiam quos Pallas non dedignabatur. Veteres libri habent *non dignabatur*. hoc est quos non putabat dignos se, siue qui à se gererentur. propterea illum appellauit modò fastidiosissimum mancipium, & eius abstinentiam superbissimam. Ac fortasse illud *dedignabatur* natum est ex *se dignabatur*.

Epist. x. Pag 273.

Neptem tuam abortum feciſſe dum se p. Distingue, *feciſſe. Dum se*, &c.

Epist. xii Pag. 275.

Ne dicam ſoleo, certè maximè poſſum. Placet omnino altera lectio *ne dicam ſolo*, quæ elegantissimam sententiam habet: perinde enim est ac si dixisset, dicerem me in eo solo obligari posse, nisi id esset inuidiosum & ἡμισυπτον.

Epist. xiiii. Pag. 279.

Medearis ſcientia tua, cui ſuperſuit cura. Lego,

cui ſemper fuit curæ. addicentibus, vti ſpero, doctis omnibus Paullo pòſt lego, *Atque adeo, (permitte mihi,* &c. vſque ad *iungere*) *fingamus tres* vt non ſint duæ periodi: ſed vna tantùm, parentheſi paullo longiore interrupta. Mox etiam ſcribe, *num conſuiere etiam, vbi quiſque remanere quo trãſgredi debeat? non tantum*, &c. ſublata interrogationis nota poſt demonſtrat.

Epiſt. XVIII. Pag. 286.

Nam Curtius Mantia. Scribo Curtilius Mancia: cùm & apud Tacitum ita legatur, & apud Phlegontẽ Trallianũ Τίτος Κυρτίλιος Μαγκίας.

Sub ea conditione vt filiam eius neptem ſuam inſtituerat hæredem. Fœdiſſimè hæc iſto modo leguntur: nos ita reſtituimus: *ſub ea cõditione filiam eius neptem ſuam inſtituerat hæredem, ſi eſſet manu patris emiſſa.* omnia plana, liquida, & aperta. Paullo pòſt ſcribe, *numero ciuium exſtidit.* non *excidit.* Malim etiam ſub finem, *Nunc ſumi ven.* non *Nam.*

Epiſt. XX. Pag. 290.

Omnes arundine & iunco tecta. Legendum *textæ.* quod vidit acutiſſimè clariſſimus vir, Lectius meus. Cõſtat enim mobiles iſtiuſmodi inſulas ex arundinea hacce textura & coalitione, natura velut ludente componi. Appoſitiſſimè verò idem ad harum inſularum indolem explicandam Pauli locum annotarat ex lege penult. ¶. 2. Dig. De acquirendo rerum dominio. *Videamus* inquit Paulus, *de ea inſula quæ non ipſi alueo ſu-*

minis cuharet, ſed virgultis aut alia qualibet leui materia ita ſuſtinetur in flumine, vt ſolum eius non tangat, atque ipſa mouetur.

Sua cuique figura vt mudus. Aſſentior eidem legenti *motus.*

Epiſt. xxii. Pag. 293.

Qui vitia odit, homines odit. Ita ſcriptum eſt in omnibus libris, quos vidi: mihi hoc duriuſcule dictum videtur: nam quis neſcit aliud eſſe vitia odiſſe, aliud vitioſos? Sed arbitror hoc ſenſiſſe Thraſeam, Ita pronum eſſe in vitium genus humanum, vt difficillimum ſit vitia in homine odiſſe, vt non ipſum quoque hominem oderis: proinde ſumma moderatione in exagitandis vitiis opus eſſe. Si legeretur, *homines non odit*, ſenſus eſſet planiſſimus.

Quem inſignire, exempli nihil. Lego, *quem inſignire exemplo nonnihil, non inſignire humanum eſt: plurimum refert.* quæ emendatiuncula reddidimus auctori ſuam ſententiam, eámque planè acutam: quum antè vel Gallica niue eſſet frigidior.

Epiſt. xxiii. Pag. 294.

Et honor quem meruit. Tantum r. Scribe, *quem meruit tantum.* Redit an. mox intactum honorem vocat. Sub finem ſcribe, In *tantis tormentis eram quum hæc ſcriberem, vt hæc ſcriberem ſola.*

IN LIBRVM NONVM.

Epist. PRIMA. Pag. 299.

Statim igitur: Scribo, *in defunctum quoque tanquam viuentem adhuc, editur si editur, statim. Igitur si q.*

Epist. V. Pag. 301.

Egregiè facis, inquiro enim & perseuero. Legitur etiam *& perseuera*: vnde emendabat Lectius *& per se vera.*

Epist. VII. Pag. 303.

Et vtranque possidenti ipsa diuersitate iucundior. Arbitror omissam esse vocem vnam, ac legendum, *& vtraqu vtranque possidenti, ipsa diuersitate iucundior.* Paullo antè lege, *plures villæ me, s.*

Epist. IX. Pag 304.

Nam & tu quæ de am. Iterum hîc grassati sunt pari petulãtia imperiti librarii: nam & hîc repetitas voces prætermiserunt. quod apud Græcos Latinósque scriptores, locis penè infinitis obseruauimus. Lege igitur. *Nam & tu quæ de amicis scribis, optimè scribis: & ego quæ de me lego, optima lego.* ita scriptum fuisse hunc locum ab auctore, penè ausim affirmare: præsertim qui sciam lectissimo Lectio καὶ τὰ τοιαῦτα διαπτᾶν ἐκ νοητόν, idem in mentem venisse. Scribe etiam, *Accidit hoc*, non *Accedit.*

Epist. X. Pag. 306.

Cupio præceptis tuis parere. Non assentior Ca-

tanæo alrísque doctis viris existimantibus hanc epistolam Taciti esse. Nam quod ait Catanæus hanc esse Taciti responsionem ad literas Plinii quæ libro primo cõtinentur epistola sexta: mihi aliter videtur. Puto enim Plinium nunc respondere ei epistolæ quam ipsi Tacitus misit: acceptæ illa superiore libri primi. Sanè qui attentè vtramque epistolam inter se comparabit, intelliget nõ responderi istâ illi priori: sed alii cuidam, cuius argumentum & ὑπόθεσις ex illa priore erant nata. quod quia putamus acutum lectorẽ ex vtriusque epistolæ lectione facilè intellecturum, pluribus probare supersedebimus.

Epist. xii. Pag. 307.

Fecisti dico Non interdum facis. Scribe, *fecisti dico? non in....*

Epist. xxiiii. Pag. 321.

Qui nec illius inu. Scribe, *qui nec vllius inuidet laudibus, & finues nostris.*

Epist. xxvi. Pag 323

Aut improba quæ ego audictia. aut nimia quæ ego plena. Rectè Lectius *vt improba & vt nimia.*

Βεβχε δ' ἀριῖν ἔμμεν. Post hanc ἄριν Homeri extat alia ex eodem poeta in omnibus fere editionibus, Ηβε δ' ἴγγυς ἐπίκλησιν quæ verba cur hinc sublata fuerint, causſam nullam video. Tãtum inseratur vtrunque locum ponatur vocula &.

Ead ep. pag 325. *In contrarium incidi dicens h.* Lege ex certissima Iacobi Lectii coniectura, *In contrarium incidi: Dices hunc quoque ob istã culpam* nec multo aliter Catanæus. Mox in verbis Æschinis scribe κεἰμηκέτι, nõ. πομπεύει, quod interpres cæco errore *pompam* interpretatus est.

Epist. xxx. Pag. 329.

Si tamen non in nos solos. Putrdum penè est, monere legendum esse *non in his solos.*

Epist. xxxvii. Pag. 336.

Consumúntque quod natum est, vt qui iam putent se non sibi placere Ineptissima lectio: scribe, *se non sibi placere*, ex melioribus editionibus.

Ac deinde ex meis aliquos exactores. In editione quæ ad exemplar Rodolphi Agricolæ fuit emẽdata, sic legitur, *ac deinde ex meis aliquos operis exactores, custodes fructibus ponam.* longè melius.

Ad hoc, mag. Scribe sic hunc locum, *Est alioqui non iustius genus reditus, quàm quod terra, cælum, annus refert. At hoc magnam fidem*, &c. Planissimâ sententiâ, quæ antea nulla erat.

Epist. xxxix. Pag. 337.

Vetus sanè & angusta. Scribo, *est angusta.* vel, mutata distinctione, *in melius & in maius, vetus sanè & angusta, quum s.*

Epist. xl. Pag. 338.

Addas huc licet autumnum. Torsit hic locus eruditissimum Catanæum, cuius emendatio, si verum dicere licet, pastoritia fistula potius quàm plausu digna. Verissimè verò Lectius & ingeniosissimè, qui ita emẽdabat, *Addas huc licet vel & autumnum: quæ inter hyemem æstatémque media, vt nihil de die ferunt, sic de nocte parumlum acquirãt,*

IN LIBRVM DECIMVM.

Epist. xx. Pag. 350

Sed quum postea consul designatus censuisses tacendum nobiscum. Certissima coniectura (absit verbo inuidia) locum hunc fecimus è deprauato vt esset emendatus, è tenebricosissimo, vel clarissimus. Legendum enim, *censuisses faciendum nobiscum.* Vidè lector, probabis. Mox etiam lege *moderatæ*, non *moderatè*.

Epist. xxix. Pag. 356.

Simile tibi iter ab Epheso vt nauigat. Scribe, *ut nauigationis f.* Vide initium epistolæ præcedentis.

Epist. xxxviii. Pag. 360.

Quòd vt iam dixerant sacramento militari. Hîc quoque locum pristinæ elegantiæ primi restituimus: non enim dubitamus veram lectionem inueniisse nos, quæ hæc est. *Ipse enim dubito eò hæc maximè quòd, vt iam dixerint sacramento militari, nondum distributi in numeros erant.* Ait Plinius, dubitare se deberet necne in seruos istos inter tyrones repertos animaduertere: quòd quamuis sacramento militiæ se obstrinxissent, nondum tamen in numeros fuerant relati. Vide in responsione Traiani. Qui non obseruauerant apud veteres scriptores Romanos loquendi illud genus *sacramento dicere* quid esset, eos mirum non est Plinii verba non intellexisse, deinde vt intelligerent corrupisse.

Bull. Soc. Linn. Lyon, 84 (1) : 1-16
https://doi.org/10.26028/bsll.84.1.1

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google